

VLADIMIR LEVSTIK

VIŠNJEVA REPATICA

VLADIMIR LEVSTIK:

VIŠNJEVA REPATICA

SATIRIČEN ROMAN.

I. DEL

*Višnjeva repatica,
pukalca ženica,
maj pasna ti tije
do jureca
dne...*

- Vladimir Levstik

V. Levstik, 17. III. 1920.

V LJUBLJANI 1920.

TISKALA IN ZALOŽILA ZVEZNA TISKARNA.

2007/10564

ZAPUŠČINA
VLADIMIRA LEVSTIKA

I.

Vzlic zapeljivosti evropskih idej in rogoviljenju svojih naprednjakov še zmerom pribežališče strahu božjega in spoštovanja do posvetne gosposke, se belí naše mesto sredi pokrajine liki prgišče mravljínčjih jajček v neenaki zeleni latvici, obstavljeni s trebuščki gričevja, ki jih semtertja prijazno kosmatí vinograd ali gozdič. Vijuge železnic in cest izginjajo med temi zadovoljnimi vampki diskretno v široki svet, in bistra rečica, ki deli staro mesto od novega, se skriva zanje, kakor bi težko čakala, da uide. Morske burje nas varujejo hribi v smrekovih kučmah, na krivčevo stran se razčepajo bele majke planine; malokam vidiš, ako stojiš na starem gradu, ki ga bezájo stoletja ž njegove skale tri streljaje od zadnjih streh; še razlesti se gnezdo skoraj nima kod proti tesnemu obzorju. Nikoli ne bo kdovekaj večje, in prebivavci, ki so povsod otroci svoje zemlje, nikoli dosti pametnejši; sveti Duh nima oltarja v naših devetih cerkvah.

Razen cerkva pokazujemo tujcem dvorec deželne vlade v Novi ulici, muzej in gledišče na Ilirskem trgu, nekaj starih plemiških domov za vodo, ki so do malega vsi že v rokah vrlih meščanov, šolska poslopja, katerim prednjači nedavno dograjena gimnazija, novi »Grand Hôtel Imperial«, ki je tako moderen, da domačini ne znajo rabiti vseh prostorov, pa gizardo naselbino vil, ki jo »Rdeči plamen« tolikanj oponaša »v izkoriščanju osivelim buržujem«. Najlepši med njimi, vsaka na svojem koncu, sta last zaslužnega odvetnika in politika doktorja Smučiklasi in Roberta Grabunca, trgovca s špecerijskim in kolonijalnim blagom na drobno in na debelo, ki je lani obhajal svoj prvi milijon. V sajasti konec fabrik in med umazano revščino delavskih bajt ne vodimo

nikogar; pogubonosna agitacija, ki izpodkopava odondot stebre družbe in države, je zadnja leta v »Rdečem plamenu« itak dovolj predrzno opozarjala nase.

Ugledno časopisje predstavljajo nemški uradni list, katoliško »Ljudstvo« in prav tako jezuitska »Slovenija«, glasilo brezverskih liberalcev. Pameten človek bi združil vse tri v enega, zakaj naši ljudje prebavljajo dobro in so zadovoljni, če imajo sploh kako mnenje, da molčim o večini, ki ga niti v sanjah ne pogreša. S tem seveda ne tajim obstoječih razlik in nasprotij; lestvica sovražech se razredov, slojev in stanov je naznačena tudi med nami od najvišjega do najnižjega klina. Imamo visoko vlado z ekscelenco na čelu; oficirstvo dveh polkov in ene baterije, s poveljujočim generalom, ki je dika in ponos vesoljnega mesta; škofovski dvor z glorio kanonikov in prelatov; zabubljene krompirjeve barone, ki poleti kmetujejo, zimijo pa v mestu, da jim plešejo žene in hčerke v vojaški kazini; sodništvo in drugo uradništvo, od svétnikov do slug; mogočni štab advokatov, ki množé v veliki meri svojo lastno in v skromnejši tudi narodno korist; nikdar dovolj opitano meščanstvo, zmerom željno zgledov »fine družbe« in vedno polno preziranja do nje, v svesti si bolje nabitega želodca; učiteljstvo srednjih in nižjih šol, med prvim nekaj luči bodoče slovenske univerze, ki jih imamo pri nas za učenjake; par tisoč delavcev, tucat žurnalistov in prgišče zapitih literatov, da omenim tudi najbednejši proletarijat.

Lesnoba našega obzorja, ki je tako blizu, in zavarovani pokoj življenja, v katerem se tako redko kaj pripeti, dajeta vsem tem ljudem nekaj globoko skupnega: če se napotiš k reki, postojiš na katerem njenih treh kamenitih mostov in zapičiš pogled nepremično v bežne valove, je mahoma črno gledavcev okoli tebe: ni ga zanesljivejšega sredstva, sklicati mesto na kup. Vsi strme za teboj, išoč v zelenkasti

vodi utopljenke z razpletenimi lasmi, zakladov kralja Atile, morske kače ali vsaj velikanskega sulca v intimnem razgovoru z močeradam. Odkar pomnijo, hrepene po nečem izrednem, da stori njih domačijo kraj velikega dogodka in dušo stresajočih občutij; zato so radoverni, vselej složni v malikovavski strasti do nenavadnih in kurjepoltnih istorij, kakršna bo tudi naša.

Lehko si mislimo, da je ves ta zvedavi svet z napetostjo prisluhnil lanjsko pomlad, ko je politika razvila gesla bližnjih državnozborskih volitev, kar pomeni vedno tudi žehto umazanega perila. Naši listi so začeli gostiti bravece z impozantno statistiko favrovskih otrok, liberalnih poneverjenj, strankarskih korit, podkupljenj, lažnih bilanc ter podobnih javnih in zasebnih grehov. Pot na tribuno vodi zmerom skozi to smradno kopel; izbruhnila je prava ljudska veselica opravljanja in obrekovanja, tem bolj, ker je bil slučaj nakopičil obilo gradiva; samozvani varuhi kreposti niso prizanašali niti veterancem, stoječim že izven bojnih vrst. Pikanten srbež se je polastil občinstva, ko je izkupil tudi naš dični Smučiklas svoj umazani pljusk.

Doktor Smučiklas je eden najuglednejših očetov domovine. Predsedniška stola v upravnem svetu »Meščanske posojilnice« in »Narodne banke« sta, rekel bi, samo še odtiska njegove vztrajnosti; odvetniška pisarna mu cvete, da bolj ne more. Tik do zadnjega je bil dolgo vrsto let državni poslanec; pravijo, da je hasnil več navzgor nego navzdol ter gojil toliko političnega hrupa, kolikor ga potrebuje duša ljudstva v svoje uspavanje, in toliko dobrodejne tihote, kolikor je zahteva vlada v nemoteni obrat svojih špekulacij. Umel je navduševati sebe in druge ne da bi izgubil zdravi zmesel za vsakdanje dobro, ter ostal neomajno ena tistih srečnih in zdravih natur, ki gradé brez notranje borbe ves račun svoje morale na žep. Narod se začinja pri tolikih ljudeh,

kolikor jih šteje; ta občepriljubljena filozofija je dala Smučiklasu ponosno hišo nedaleč od sodnijskega dvorca, krasno vilo za mestom in drugo na Bledu, ne vstevši zemljišč ter denarja v delnicah in gotovini. Po bednih študentovskih letih kmetskega sinú je bila njegova zrelejša mladost hudo vesela in polna pustolovščin, o katerih ne mislijo vsi enako; nasprotniki pa skriti opozicijonanci naštevajo marsikako razbrzdanost, ki so jo menjavaje zasipali snegovi let in odkopavali viharji naših političnih prepородov. Toda javnost je vajena teh reči; bogve ali najdeš kje veljaka brez rozin v življenjepisu. Nihče ni resno obsojal vrlega Smučiklasa radi galantnih junaštev njegovih mladih let, in živ krst si ne bi bil mislil, da je katero izmed njih kljub doktorjevi javni delavnosti še danes neznano kakor skrivnosti padišahovih blazin. Ali vendar se je našlo odkritje, ki je Smučiklasa nemalo vznejevoljilo in osramotilo . . .

Pred osemindvajsetimi leti se je zableščala v našem gledišču ter ugasnila po slavi prvih dveh sezij nadebudna mlada zvezda Nele Veselkove. Ljubka sloka črnolaska si je bila osvojila s svojim blagoslovljenim talentom, še bolj pa s svežo lepoto devetnajstih pomladi v prvem mahu navdušenje občinstva, srca mladeničev in pozornost izkušenih hotljivcev. Med tistimi, ki so jo prihajali gledat s ščemečimi naklepi o lastni sli, je bil tudi Smučiklas, tačas še koncipient pri šefu, od katerega je kmalu prevzel pisarno. Toda Nela je neizprosno odrekala svoje ženstvo vsem častivcem, bodisi ker jo je držala ljubezen do umetnosti s premočnimi vezmi, bodisi v naravni sebičnosti krasotice, ki se je voljna vdati šele onkraj poročnega oltarja. Drug za drugim so odleteli naši dandanes že osiveli donjuani, razen Smučiklasa, ki se je znal s potrpežljivo hlimbo vtihotapiti v njeno prijateljstvo.

Šele krepostnemu tovarišu na vsakdanjih izprehodih se je posrečilo zvabiti dekle v zadnjo sobico

prespodobne gostilne ter jo napojiti s šampanjcem. Kaj se je zgodilo tam, da je Nela mahoma onemogla, ne ve nihče z gotovostjo; »Ljudstvo« je zdaj namignilo, da je bil šampanjec nalit z zločinsko roko. . . Če verjamemo razkrinkovavcu in potrdilom sodobnikov, se je odpeljala Veselkova s Smučiklasom v izvoščku na njegovo stanovanje ter ga zapustila drugi dan, ograbljena vsega, kar more ohraniti ubogo dekle tudi v največjem siromaštvu. Vztrajni ljubimec je bil dosegel svoj narnen.

Dotod je pomnilo zgodbo več naših starejših gospodov, izvzemši seveda kočljivo podrobnost o šampanjcu; novo pa je bilo nadaljevanje, ki je ležalo vseh sedemindvajset let pokopano v doktorjevi vesti in v molčanju enega, dveh pomagačev. . .

Nela Veselkova je morda pričakovala, da odkupi Smučiklas svoje dejanje z edinim korakom, ki bi bil vsaj nekoliko olepšal njegovo brezvestnost; doktor pa, videč, da si njene pokorščine ni pridobil, je molčal, nikar pa da bi bil prosil zapeljanko roke. Dolgo ji je sram zapiral usta; ko se je začutila mater, pa je sama prišla k njemu, da naj jo poroči. Naredil se je osuplega, kakor ne bi vedel ničesar, smejal se revi v obraz ter jo nazadnje siloma spodil. Vsa obupana je sprejela drugi dan njegovega prijatelja, ki je prišel posredovat in povedal naravnost, da se doktor ne čuti krivega, vendar pa želi poravnave radi ljubega miru, ako je Nela zadovoljna z majhno odpravnino; drugače bi se našla priča, da se mu je vsilila za denar in vzela plačilo. Nela se je onesvestila od sramote in ogorčenja; gospod je še prišel, s poročilom, koliko ji doktor ponuja. V strahu, da ne bi laž obveljala za resnico, je končno pomislila na otroka, podpisala izjavo, s katero se je odrekla vseh pravic, ter spravila dva tisočaka pod svoje prejkano zglavje. Odslej ni več vznemirjala Smučiklasa; toda prijateljica, kateri je bila zapala prvo nesrečo, ni znala molčati; raznesle so se

govorice, tem neprijetnejše doktorju, ker je hodil tedaj za petično vdovo. Kakor v odgovor in svarilo se je razširila po mestu druga povest, ki je predstavljala dogodek v zmyslu poštenjakove grožnje; hkrati je v pismu zapretil nesrečnici s tožbo. Ljudje so šepetali za Nelinim hrbtom, krepostne žene so s prstom kazale nanjo, in Smučiklasovi nekdanji soperniki so jo zasledovali s ponudbami, katerih odkritost ni več poznala mejá. Nedavno še oboževanka vsega mesta, je bila zdaj izročena maščevalni moralnosti naše družbe v posmeh in zaničevanje kakor poslednja vlačuga, v nameček pa se je tresla od dne do dne, kdaj jo pokliče doktor na odgovor za svojo obrekovano čast. Konec glediške dobe ji je prinesel rešilno priliko, izginiti iz naše srede; menda je poslušala nemškega basista, ki je ves čas moledoval okoli nje, in ga spremila v tujino, kjer je povila otroka. Čez leto dni je basist umrl za pljučnico; Nela se je prehladila na pogrebu, zbolela kakor on ter izgubila svoj zvonki glas, ki ga stari častivci še zdaj ne morejo pozabiti. Tu se utrinja sled; beda je pogoltnila mater in dete v svoje sivo morje, in niti »Ljudstvo« ni vedelo povedati, kaj se je zgodilo ž njima.

Neznani osvetnik Nele Veselkove je seveda zamolčal imeni; junaka je očrtal le splošno, in javno mnenje je obdolžilo izprva več častitih mož, ki so v opravičeni razjarjenosti malodane s prstom pokazali na Smučiklasa; on pa se je branil s svoje strani ter naročil v »Sloveniji« tako zasoljen odgovor, da je urednik le s težavo nabrskal potrebno število psovk v velikem besednjaku. Toda »Ljudstvo« ni zlezlo pod klop; v sledeči številki je dodalo podrobnosti, spričo katerih ni bilo več moči dvomiti, in nekaj drugih, vmes tisto o šampanjcu, ki so jasno kazale, da pozna istorijo do zadnje pike; razen tega je obljubil povedati ime ter dokazati besedo za besedo, če bo potreba. Očividno so hoteli zvabiti Smučiklasa,

da bi se priznal zadetega, in ga nato pred vsem svetom zasuti s sramoto. V brezmejnem strmenju, odkod so zajeli ta davno pozabljeni doživljaj, si doktor ni vedel druge pomoči kakor delati nedolžen obraz in ugibati med znanci, koga se neki tiče vsa gonja. Njega nikakor ne; on bi jim že pokazal, kanalji! In družba se je delala, kakor bi mu verjela; ni ga cenila ne manj ne bolj — tako je bila afera v redu, še preden se je poglela.

V srcu, se ve, ga ni prenehalo gristi; razlika je, ali si fant ali starec z odraslimi otroci, ki se pohujšujejo nad tvojimi samskimi grehi ali pa se ti muzajo za hrbtom; Smučiklas je bil v domačem krogu strog čuvar morale! Vedel je tudi, da vsako zmanjšanje njegovega ugleda prikrajša dediščino slave, katero izroči svojemu Egonu s pisarno vred; in koncipient Fabina, ki dvori Nini s tako resnimi nameni, Fabina, sijajni govornik in zaznamovani narodni voditelj v nedaljnji bodočnosti, bi se takisto utegnil zbatì preveč omadeževanega tasta. Po vrhu pa so bile volitve pred durmi; treba je bilo napeti moči, okrepiti stranko z vso težo svoje osebnosti, voziti se na shode s tem svežim maslom na glavi, riskirati, da ga sredi najlepšega govora lopijo po glavi z istorijo, ki je preveč umazana, da bi smel izzvati dokaze. In Smučiklas je bil prepričan, da jih imajo, čeprav si jih ni mogel predstaviti, naj si je še tako ubijal glavo.

Hudo mu je bilo pri duši. Toliko časa je v mislih užival gesto, s katero je hotel prepustiti torišče mlajšim močem, ki nestrpno silijo h krmilu, ter izliti svoj očaški blagoslov na glavo novega kandidata; in baš plesniva babja zgodba mu je morala pokvariti vso sigurnost. Odstopil bi tiho, brez tuša; toda vsi bodo vedeli, zakaj se je ognil dolžnosti. Več dni je bil neznosne volje; prvega majnika je prikipelo njegovo žalostno razpoloženje do krize. Takšna klavnost ga je tiščala tisto prelepo jutro, da se je po-

zabil zmrdniti ob pogledu na resne trume praznujočih delavcev in na žarkordeče zublje njihovih zastav, ki so fofotale v pomladnjem vetru tik mimo pisarniškega okna. Po kosilu pa se je tesnoba mahoma izprevrгла v tešilno, skoraj veselo slutnjo dalekosežnih, zdaj še v skrivnost in negotovost odetih izprememb; židane volje je presedel ves večer pri »Zelenem prešičku« v družbi profesorja Pohlina, svojega starega prijatelja in sošolca.

Prav to noč je prirohnел po Tržaški cesti močan popotni avtomobil, utihnil med prvimi hišami, ubral jo brneč proti »Imperialu« ter se ustavil pred vhodom liki ogromen muren z ognjenimi očmi. Visok, še ne tridesetleten mož temnih las in britega obraza, oblečen s športno eleganco, je skočil prožno na tlak; šofer in hotelski sluga sta odpela več težkih usnjatih kovčegov, s kakršnimi potujejo samo ljudje odličnega sveta. Vstopil je s trudno malomarnostjo osebe, ki je vajena dosti sijajnejših sprejemov, ter zahteval dve najlepši sobi; ne da bi pogledal šoferja, je vzel iz telovnikovega žepa svetel zlatnik, spustil mu ga v roko ter ga odslovil s komaj vidnim mahljajem orokavičenih prstov. Preden je utegnil sluga pokazati garažo, je zdrčal avtomobil naprej, goltaje noč v slepeča stožca svojih žarkometov.

Gost se je tačas zapisal; vratar, ki je ošinil dolgo ime z očmi, je sključil hrbet v poklonu, polnem babjeverne spoštljivosti.

Avtomobil pa se je ustavil pred mestom na samotnem kosu ceste; šofer je počenil k zadku, popravil nekaj, žvižgnil kakor v znak zadovoljstva, sédel nazaj ter spustil motor iznova. Kdor bi bil posvetil za njim, bi bil nemara opazil, da ima drugo številko. Razjarjena masa voza je vrtinčasto cepetaje udarila v daljo, štejoč kantone s svojimi kovinskimi stoki; še blisk na ovinku, in mleko mesečine je teklo po cesti kakor prej.

II.

Naš veliki humanist profesor Peter Pohlin, ki objokuje med skromnim zidovjem tukajšnje gimnazije obete svojih globokoumnih razprav »O akuzativu cum infinitivo pri Salustu« in »Vergilijevi rabi pomožnika esse«, je krenil drugi dan ob desetih iz šole na važno pot. Že snoči pri vinu ga je srbel jezik, da bi pobaral Smučiklasa, kaj misli o njiju starem načrtu, zapečatiti prijateljstvo z ožjo rodbinsko vezjo; toda v navzočnosti kolegov Bilbana in Šepetalja mu sramežljivost ni dala govoriti. Skrbelo ga je, ker doktor zadnji dve leti ni več omenjal te stvari, čeprav je bila Vida Pohlinova s petdesetimi tisočaki tetine dediščine in materine dote nevesta, ki je nihče ne bi štel v sramoto mlademu Smučiklasu. Odlika take zveze je zdavnaj mamila učenjaka: čim bolj prevzetno je igral v domačem krogu središče sveta, tem slastneje se je gredo zunaj njegovo častihlepje v naklonjenosti višjih vrhuncev mestne družbe; Pohlin, ki je slutil v ponižnem zasluževanju človeške milosti najgloblji zmisel življenja, je častil v Smučiklasu imenitnika, oplajajoče solnce, ki je dajalo njegovemu bitju šele pravi pomen, njegovi prikazni obrise. Pohlepno profesorjevo sanjarjenje o Vidini možitvi tedaj ni bilo brez neke vrste idealizma. Nestrpnost si je ponavljal gredoč, da je obhajala hči predvčerajšnjim svoj sedemnajsti rojstni dan, ter srebal že naprej blagodejno tišino, ki mu napolni dom po odhodu mladosti. Vida je bila rada vesela navzlic izbruhom očetove avtoritete, Pohlin pa ni ljubil smeha v svojem območju. Vse to ga je snoči nagnilo, da je pohlevno vprašal odvetnika, če ga danes med deseto in enajsto ne bi motil s kratkim obiskom.

Dolgokrako jo je mahal pod akacijami Šolske ulice, srednjevelik, suh, osivel, z naočniki, šiljasto brado pod ravnokakšnim nosom, trebušat in tenkonog, v prostornih črevljih na gumo. Posebni namen se mu

je poznal v tem, da je bil oblekel k pepitastim hlačam črn žaket na škrice, pokrtil se z mnogokrat osnaženim panamskim slamnikom ter zamenil pradedno srebrno uro z zlato, katero je hranil za najbolj svečane prilike. Izmed rjavih zob se mu je kadila portorika v novem papirnatem ustniku.

Smučiklas ga je pričakoval v svojem kabinetu zraven pisarne. S pravdami se je zdaj že malo ubijal, zlasti kadar je bila glava težka od vina: ob takih dnevih se je zanesel na plačane ljudi, valjal se v klubnem fotelju, žulil cigaro ter prebiral indijanske pa kriminaine povesti, ne plašeč se niti ogrskih svinjarij in dunajskih časopisov. Z medenim smehljajem, ki ni obetal dobrega pri tej grobi, samolastni naturi, je pobral velikan svojo širokoplečo postavo, odložil »Prerijskega volka« k »Spominom damske bolhe«, pomežiknil izza zlatega ščipalnika ter stopil gostu naproti, gladeč si nekdanj črno, zdaj sivkasto polno brado.

Sedla sta in govorila o vremenu; lep maj se je obetal, hvala Bogu. Nato je Smučiklas prekrizal šapaste roke na mogočnem trebuhu, zasadil oči v Pohlina ter umolknil. Z bojazljivim, jecljavo priliznjem dvorjenjem je začel profesor razkladati svojo reč.

Prijatelj naj mu ne zameri, ako je mogoče neskromno, da ga sam domišlja; zaveda se, da so bile tiste besede veliko odlikovanje, kakor si je sploh prišteval doktorjevo prijateljstvo zmerom v čast in ponos. Toda če sme upati, da je Smučiklas še nekdanjih misli, bi bilo dobro vzeti slučaj na vajeti. Egon in Vida sta godna; čim prej se zvadita, tem skladnejši bo zakon: »mi, dragi moj, smo se vsi prepozno ženili!« On, Pohlina, drži Vido v strahu in strogosti; varuje jo stika z mladimi ljudmi, še v cerkev je ne pušča same; zvest dogovoru jo hrani za Egona, vedoč, da je prava sreča mogoča le tedaj, ako utrga ženin prvo cvetje deviškega srca, ne zgolj telesa! Toda Egon je mlad mož, ki se giblje v

družbi, lep fant živahne očetove nravi; treba ga je napotiti, seveda le previdno in obzirno, preden odda svoja čuvstva drugam. Ako je profesorjeva srčna želja še vedno tudi prijateljeva in mu je res namenil to zadoščenje, ki bo, kakor rečeno, do smrti največje v njegove.n življenju, naj bi Smučiklas poizkusil kovati železo ter mu kmalu naznanil, da sme »s pedagoškim rahločutjem vplivati na hčerine misli«... Tu se mu je zateknilo; umolknil je in strahoma uprl kratkovidne sive oči v odvetnika.

Smučiklas mu ni nobenkrat posegel v besedo; pustil ga je govoriti, kimal in tuhtal. Na koncu pa se mu je obraz stemnil, zjasnil in spet omračil s senco globokega brezupa.

»Joj, ljuba duša!« je vzkliknil kakor iz dna nesreče, praskaje se po masivni, plešasti, nazaj izbočeni glavi, ter pognal sapo skozi orlovski nos, v znak težke notranje muke. »Hudo je z nama, ubogi moj Pohlin: starost obrača, mladost obrne! Prav si rekel, napotiti ga je treba; že zdavnaj ga je bilo čas prijeti v škripce, nepridiprava... Jabolko ne pade daleč od drevesa; oče je zgodaj začel, in sin dela takisto. Komaj, komaj sem mu lani izbil iz glave onga — saj si videl punico, ki je hodila k nam učiti klavir? Častna beseda, mislil sem predvsem na tvojo ljubeznivo hčerko. Oni dan pa, teden še ni tega, mi povedo, da si je izbral dekle iz boljših krogov; poklical sem ga na izpoved, in priznal mi je vse. Strašno je zaljubljen: to ali nobene, pravi, ustreliti se hoče smrkavec! In človek ima nazadnje le srce, kaj ne, Pohlin? Napotiti, da; siliti, in braniti pa ne morem; vest bi me pekla do groba — in tudi ti ne bi hotel dati otroka v nesrečen zakon, a? Babšče je čedno, denar ima, vse kar je res, nič ji ni reči; ali hudič naj me vzame, če je vredna šolnov tvoje Vidke; častna beseda! Toda fant je znorel zanjo; kaj morem storiti? Očetje nimamo več besede pri teh mrcinah! Kaj bi napravil ti, ljuba duša,

povej? Izkušal bom, na to se zanesi; uspeha pa, in to je glavna reč, ti ne morem obetati. Smučiklasi imajo trde vratove . . . Sam sem obupan; toda kaj morem, kaj morem! je skomizgal s pleči. Vstal je, prestopil po sobi, z rokami na hrbtu, in se ustavil pred Pohlinom. »To je bilo tisto, kar si želel govoriti, siromak z mano vred? Težko bo kaj, prijatelj.«

Profesor je razumel, da se nima zakaj muditi. Le trudoma je razbiral ploho doktorjevih besed, čuteč z grozo, osramočenjem in zazdaj še nejasnim gnevom, kako se ruši ves grad njegovih ošabnih upov v sip in prah. Povesil je oči ter se vzdignil s stola; njegov lojeni obraz je bil rdeč kakor potcnika.

»Če je tako, je kajpak škoda besed«, je zamomljal ubito. »Nič ne zameri, doktor. Pozabiva, kar je bilo rečenega . . .«

»Mi pa ostanemo, kakor smo b'li — kaj ne, stara sablja?« je vzkliknil Smučiklas malodane veselo, spremljaje ga k vratom in bobnaje z dlanjo po njegovem hrbtu. »Servus, bajta, do svidenja!«

Pohlin, ki se je v zadnjem hipu odločil dvigniti oči, je zasačil v doktorjevem pogledu toliko zvitega zadovoljstva, da mu je ugasnil poslednji tolažilni dvom. Škrtaje z zobmi je stopil na solčno ulico ter krenil proti gimnaziji, da opravi grško uro v sedmi šoli. Vse, česar mu Smučiklas ni bil odkril z besedami, je odmevalo grohotaje po njegovi glavi; kakor obrčan pes je hlatal okrog sebe, kam bi zagrizel svoj brezsilni, zato pa tem steklejši, kaotičnejši gnev. Strah in trepet sta zavladala po razredu, ko je treščil miznico v kateder in začel izpraševati.

S porogljivim smehom na mesnatih ustnicah se je vrnil tačas odvetnik v blazinjak ter kliknil za profesorjem vse svoje osebno spoštovanje v jedrnatem izrazu:

»Osel!«

»Kdo, papa?« je pobral objesten, malce spakljiv glas izmed vrat za njegovim hrbtom. »Pa ne da si slabe volje? Zelo žal bi mi bilo.«

Egon — to fino ime je bila izteknila mati v romanu slovite nemške pisateljice Nataly von Schimmelvließ — je pristopil s smehljajem zadrege pod črnimi brkci, podoben očetu kakor groš desetici, le da sta pri njem mladost in mehkužnejša vzgoja nekoliko blažili kmetsko grčavost. Sodeč po Egonu je moral biti Smučiklas pred petindvajsetimi leti čeden fant, kar se mu je zdaj bolj manj poznalo. Oblečen je bil potomec po splošno-znanem vkusu naših »zlatih mladičev«, in njegova prikazen je odlično zadoščala predpisu, ki menda velja za to izvoljeno kasto, da naj odseva gizdalinstvo suknjiča, dragocenost kravate in žlahtnoba hlačnih gub na obrazu in v gibih telesa, kakor se zrcalijo doge čebra v njegovih pomijah. Doma se je vedel mladi Smučiklas malomarneje nego na ulici ter ni posnemal zmrdivanja junkerjev v nemških satiričnih listih, niti ni iztezal palca in kazalca po zgledu modnih figur.

»Kočljiva afera me vodi k tebi, papa«, je dejal Egon, spustivši se na stol, ki je bil še gorak od Pohlinove muke.

Smučiklas je namršil obrvi:

»Se pravi, da misliš na izpit? Verjamem, zate je stvar kočljiva; toda čas je, dragi moj. Sedi h knjigam in pusti vse druge afere.«

»Nu da . . . Izpit pride na vrsto, vse o svojem času. Zazdaj mi delajo finance največ preglavice.«

»Kanalja!« ga je ošvrknil stari ter lopnil z dlanjo po mizi. »Ali žreš denar, da prihajaš vsak mesec z dolgovi? Misliš, da grabim samo za tvoj pretrgani žep?«

»Petsto kron, bo papa; beračija zate!« ga je prekinil sin v očividni želji, skrajšati kočljivo afero. »In takoj, bi prosil; obljubljeno je. Saj veš, da ne gre odlašati, že radi imena.«

»Petsto, sakrament! Mari pobiram po cesti? Kam si jih spet zabil: v karte, v pijačo, v babnice?«

»Vsega nekoliko; ali hudega ni bilo. Dora mi ne pušča dosti časa.«

Ta spretna opazka je zadela svoj cilj; Smučiklas je segel v miznico, vrgel denar pred sina ter povzel z izpremenjenim glasom:

»Vzemi; toda išči si takih zabav, da jim bom kos z zaslužkom. Stoj, poslušaj: ali ubogaš, kar sem ti rekel?«

Egon je pomencal.

»Trudim se, papa; in Dora me še nekam rada vidi.«

»Kar drži se je, ne izпусти! Jaz na tvojem mestu bi imel uspeh že trikrat v žepu.«

»Da, ti!« je vzkliknil Egon politično. »Jaz te ne dosežam v nobenem pogledu; nu, kar je v moji moči. Dora mi ugaja, samo prepametna je.«

»Zato je Grabunčeva, bedak; milijonarka, zate kakor nalašč, ki nimaš nikoli zadosti. Veš, da je bil zdajle Pohlin pri meni? Snubil te je za Vido.«

Mladi se je udaril po stegnih ter bušil v duhovit grohot.

»Hvala lepa za takega tasta in njegovo živo latinsko slovnico! Pohlin, hahaha! Se pravi, ona je čeden muc, kadar ni starega zraven.«

»Mhm! Rekel sem mu, da si zaljubljen drugam; v koga, mu nisem povedal. Kaži se z Doro, kar največ moreš: naj piha, budalo pohlinasto, in vidi sam, da nisem legal. Profesorska hči z nogavičico tolarjev ni partija zate.«

»Tvoja beseda je suho zlato, papa!« se je namuznil Egon. »Oprosti...«

»Postoj! Z Marijo se pač ne meniš več?«

»Kdaj že ne! Leto dni bo tega; mari te še vedno straši?« je mahnil sin z lahkoživo brezbržnostjo; hkrati pa mu je blisnil v očeh nečimuren ponos na ljubavno prigodo. »Stori mi uslugo in ne spominjaj me več; saj veš, da se človek ne rodi moder na

svet . . . Oprosti, Ninka in Fabina čakata, da se zme-
nimo za jutri; Dora je tudi obljubila, da pojde z
nami. Hvala za denar in za dobre nasvete.«

Izginil je, vkusno podrsavaje s podplati.

»Nu tak? Nu tak? Odprite zijalo, ne stojte ka-
kor Lotova žena!« je kričal profesor Pohlin nad
sedmošolcem Rožmarinom. »Títtheemi —?«

Vsa nežna, bleđična in serafsko mršava prikazen
plavolasega Slavka Rožmarina je izražala brezmiselno
tesnobo. Trinogov klic ga je bil vrgel iz najlepših
sanj o rdečih ustnicah in belem vratu Pohlinove Vide.
Izrezek dekliske bluze mu je ugasnil pred očmi;
zamrl je v grozi, strmeč kakor hipnotiziran v prašni
zid nad profesorjevo plešo. S sarkastičnim hahljanjem
mu je velel okrutnež prevajati Demostena. Fant ni
vedel, kje se je prednjik ustavil; mesto je bilo te-
žavno, le za silo je stlačil prevod. In komaj si je
oddehnil, že je razpadla grška perioda med profesor-
jevimi prsti v celo mučilnico nepravilnih oblik in
krvoločnih slovniških zank ter prešinila žrtev z du-
šečo slutnjo nesreče. Videč, da ga lovi, je zmrznil
Rožmarin kakor čížek pred modrasom. V glavi je pela
debela struna, in ščipalnik se mu je zrahljal od znoja.

»Títtheemi —? Ali bo kaj, ali nič ne bo?« je
cepetal humanist, mahaje s kosmatimi rokami; črni
nohtje so se videli po vsem razredu, rumenkaste
manšete so mu skakale iz rokavov. »Marš v klop!«

Ta beseda je razvezala nesrečnežu misli.

»Títthes, títhezi!« je viknil s solznim glasom.

»Títtheezi? Títtheezi?« je zavreščal Pohlin, grabeč
se v obupu za glavo. »In to meni? Ta osel trga
hlače v sedmi šoli? Marš, trojka! Kdor ne zna grških
glagolov, ni človek, marveč barbar in analfabet . . .«

Zmagoslavno je čečkal po katalogu; že je bil
obrnil list, ko je planila v njegovih možganih iskrica
od grških glagolov do Smučiklasovega veromstva ter
povzročila novo eksplozijo.

»Da,« je zacvilil v blaznem sopranu, »igrati aristokrata vam prija bolj od knjig; frkoliniti se v zlikanih hlačicah, s pesniško kravato in ameriškimi čevlji, to znate; postopati kakor princ in stresati genialne kodre, to je slast za našega kavalirja... Toda jaz ne maram noblese in finese, jaz ne spoštujem aristokratov; quos ego! Zgolj norce brijeta z vašim čednim instruktorjem, z dičnim bratcem Rovanom; saj vaju vidim skozi okno, vsak dan vaju vidim. O, tudi tega ptička si moram zapomniti; priporočim ga ordinariju, da bo laglje delal maturo. Fiat iustitia, pereat mundus!« je končal s podzemeljskim basom.

Rožmarin je padel v klop kakor cula bede ter spustil čelo v dlani; katastrofa se je bližala neodvračljivo. Besen gnev na Pohlina je grgral v njegovih prsih; vmes pa ga je hladila misel, da bo popoldne spet slonel za oknom in hlepel s kukalcem v roki k lepi Vidi onkraj dvorišča, ko bo listala med belimi zastori po dolgočasnih knjigah in židanih deviških snih. Ob dvanajstih je počakal Drejka Rovana pred šolo.

Osmošolec Rovan, njegov instruktor in sotrp in ljubezni, je bil zdrav in krepak temnolasec opaljene kože. V ponošeni sivi obleki predmestnega kroja, okornih čevljih in pomečkanem klobučku se je s cigansko prešernostjo zaletel na ulico. Pol pedi višji od Rožmarina, je bil orjak ob šibkem tovarišu, edincu bogate veleposestnice na kmetih, dočim je predstavljal on, sin fužinskega delavca, prvo proletarsko pokolenje iz čvrstih vaških korenin. Preziral je sodrugovo gospodstvo in romantično nprav, cenil pa je njegove cigarete in radodarnost, s katero ga je gostil »kapitalist«, da je imel komu izlivati srce. Rožmarinčku je imponiral instruktorjev čili um, in njegova majava naturica se je vzpenjala ob Rovanovi odločnosti kakor slak ob kolu. Čeprav sta mrzila drug v drugem tekmeča, zavidaje si čuvstva do Vide, vendar ni vpilo njiju sovraštvo po krvi; ljubila sta idealno, kakor pač moli gimnazijec pro-

fesorsko hčer. Rovan je hodil k Rožmarinu streč na pojavljenje skupne boginje, Rožmarin je razgrinjal pred njim svoje zaljubljene muke ter mu prebiral vsakdanji sonet; koprnela sta že leto dni, ne vedoč, ali je zorna deva opazila malikovanje.

»Čestitam!« je vzkliknil Rovan. »Ti in Pohlin sta zmožna vsega. Toda napravi človeški obraz, da me ne bo sram hoditi s teboj; od kljuke ni še nihče poginil.«

Rožmarin je uvidel; potrlost mu je izginila z lic, razen večne melanholije, brez katere si ni bil podoben.

»Pohlin je lopov; ustrelil bi ga brez škode«, je končal svoje toževanje in vzdignil glavo. »Takšen oče in takšna hči!«

»Kumara,« je zategnil instruktor, »kdo pa ve, če je res njegova? Pater semper incertus, so dejali že stari Latinci.«

Razgovor je stekel po zaželjenem tiru.

»Davi,« je povzel Rožmarin vznešeno, »davi sem jo videl. Pela je ter si popravljala kite. Ah, njeni lasje, Rovan: kakor cvetoči zlatniki!«

»Nu?« je vprašal tovariš, poslušaje z očmi in usti. »Kaj potem?«

»Nič. Videl sem jo. Moja duša je vzdrhtela od sreče,« je dehnil romantik in strastno zavil oči. »Zgrudil sem se k mizi ter zložil sonet.«

»Namesto da bi študiral grščino?« Rovan je bil rad hudoben. »Zdaj bi dal Vido s sonetom vred, samo da se odkupiš trojke.«

»Zver!« je odrevenel poet v herojskem sodu. »Za vsak svetel trenotek imaš pripravljen pljunek svoje proze; in dobro vem, zakaj. Nevoščljiv si mi, ker jo gledam sleherni dan iz obličja v obličje, in ne pomisliš, da je tudi ti ne bi videl, če bi mene ne bilo. Sicer pa,« je dodal maščevalno, »me danes ni volja študirati; le nič ne hodi popoldne. Šetal se bom po livadah ter sanjal o nji.«

»Za Boga!« je poskočil Rován. »In jutri spet kljuka? Nabral si se jih kakor berač uši! Ne, tega ne vzamem na svojo vest. In zadnjih sonetov mi tudi še nisi prebral; koliko jih že imaš?«

»Dvestosedemintrideset sonetov in šestinpetdeset gazel, ne vštévši tercín pa epigramov«, se je odrezal Rožmarín, hitro potolažen ter sijoč od ponosa. »Nu, pridi, pokažem ti kaj; današnji bi tudi Prešernu ne delal sramote. Zvečer pa stopiva v slaščičarno, razgovarjat se o nji — o nji!«

»Daj cigareto!« Rován je puhnil prvi dim skozi nosnice, pomislil ter izjavil odločno: »V slaščičarno ne maram, tisto je za babe. Veliki poetije in resni ljubimci sanjarijo o svojih dulcinejah samo pri vinu in kranjski klobasi; na to dvoje pa se res prileže kosček torte. V gostilno bi šla.«

»Kamor hočeš, samo da se ne boš norčeval in pri meni tolikanj zijal v njeno okno. Srce mi krvavi, če pomislim, da jo delim s teboj.«

»Nu, dokler jo stari zakleplje, je škoda srčne krvi. Doma jo uči mrcina, iz gole zlobe, samo da jo ima bolj pod komando. Še veš, kako sva zaman gorela za plesno šolo, ker so se nadejali, da bo tudi Vida vmes?«

»Ah, dotekniti se njenih ročíc, poslušati njeno srebrozvočno govorico!« je zbrenčal Rožmarín na razpotju, cedeč besede s spakljivo knjižno izreko. »Ah, ti ne veš, kako jo ljubim. Spati ne morem, jed mi je zoprna, učenje mi več ne tekne — umrl bi zanjo!«

»Umrli ne vem, če boš,« ga je oponesel Drejče Rován, »toda znorelj boš, revež, ako že nisi. Mari bi ljubil nekoliko manj!«

Urno je krenil v dijaško kuhinjo; Vidin obrazek v zlati gloriiji mu je ozarjal nepogrnjeno rjavo mizo in skromno jed, in skoraj s ponosom je čutil v prsih mehko tegobo, kakor bi bile prezvrhane sladkega breskovega cvetja.

III.

Pokolj, ki ga je vprizoril med svojimi Grki, je Pohlinu le malce utolažil srce. Z mrklim dostojanstvom je sédel za domačo mizo in mrdaje postrgal obed, ne da bi odlikoval ženo ali hčer z najmanjšo besedico ogovora. Gospa profesorjeva, za svojih štiri-deset let še sveža blondinka prikupne vnanjosti pa tihega, dobrega značaja, se je s strahom ozirala nanj, in žlica v njeni roki je trepetala. Tudi Vida je čakala, kdaj pokaže oče z vilicami nanjo ter jo iznena vpraša letnico Tiberijeve smrti, grško besedo ali slovniško pravilo, kakor pogosto, če ni vedel drugače izsuti jeze. Njene velike črne oči so se skrivale pod dolgimi vejicami, črta mučeniške pripravljenosti je dajala pravilnim ustom vsak hip grenkejši izraz. Profesor ni mogel dihati, ne da bi se tresli pred njim; prizori, v katerih je besnel kakor Zen gromobojnik med Vidinim ihtenjem in ženinimi vzdihji, so ga navdajali z malodane telesnim blagočutjem.

Ali topot sta se bali zaman: Pohlina je motila misel, da je imela soproga prav, ko je od nekdanj govornila zoper mladega Smučiklasa ter se navduševala za Milana Križaja, profesorjevega daljnega sorodnika in suplenta na njegovi gimnaziji. Rad bi bil maščeval svoj poraz nad njo ali hčerjo, toda osramočena častilakomnost ga je težila tako, da ni mogel izbrati primerne povoda med vsemi, ki so mu prihajali na um. Lasu v juhi ali muhe v omaki pa danes tudi ni našel: očividni dokaz, da se je vse zarotilo zoper njega!

Nem in pust kakor veliki petek se je že odpravljjal z doma, ko je zdajci opazil pri vratih okroglo kartonasto škatlo; z risjo krvoločnostjo se je zakadil v sumljivi predmet.

»Aha!« je pisnil hudobno, »dva nova klobuka! In brez mojega dovoljenja! Nihče me ne vpraša, živ krst ne pomisli, ali bom jaz zadovoljen! Mene ni — mene ni!« se je pogreznil v globine bobnečega obupa.

»Samo Vidin je nov,« mu je oporekla žena s plašno grajo, »pomladnji klobuček za ubogih dvajset kron; dekle vendar ne more hoditi po tri leta v eni vehi. Moj stari je le popravljen, okuzmano pero sem dala prešiti, in trak... Še trideset kron ni vredna moja pravica pri hiši, za pet Kriščevih ran!«

Pohlin se je udaril v ozke prsi:

»Kdo govori o denarju? Ugled, dostojnost, morala v hiši, to je tisto! Ali naj poreko ljudje: njegova žena in hči se šemita kakor dve avši — da ne pravim drugače? Pod našo streho ne bo modnih budalosti, ničemurnega spakovanja in purgarskih prismodarij, dokler Pohlin živi; noblesa je pobeljen grob: komaj vzdigneš pokrov, že smrdi do neba po brezvestnosti, napuhu in verolomstvu... Enakost,« je rjul, čuteč, da je našel pravo struno, »enakost naj velja za vse: kolikor časti enemu, toliko drugemu, ne več in ne manj! Ali te ni sram kupovati klobukov, ko druge dobre matere in poštene gospodinje še cele srajce nimajo na sebi, pa so vendar zadovoljne in ponosne — ponosne! V moji rodbini, draga žena, bo pihal od zdaj zanaprej demokratski veter; mi nismo knezje, ne dvorni svetniki, ne bahači kakor Šmućiklas, Grabunec in drugi taki domišljavi milijonarji. Peter Pohlin ni katerisibodi teleban, ampak cesarski profesor, naprednjak, demokrat in socialist; da veš, Ana, socialist, in tudi volil bo s socialisti. Sploh pa mi kupiš še jutri rdečo kravato, zakaj tvoj mož ni baba, da bi tajil prepričanje pred temi prevzetnimi puhloglavci. In kdor ne misli biti naprednjak, demokrat in socialist, tistega zapišem v — tistega zmeljem v prah in pepel!« je zatulil kakor stekel, videč, da se je Vida nasmehnila pomoti. Nato se je zavrtil na levem podpetniku in treščil z vrati za seboj.

Ko je utihnil njegov korak na stopnicah, se je hčeri mahoma zjasnil obraz; burno je objela gospo. Ano ter stekla s klobukom k zrcalu.

»Socialist!« je ponavljala mati, s prstom na čelu, gledaje v duhu dvoje Pohlinov: enega na barikadah, drugega v norišnici. Kateri je bil pravi?

Peter Pohlin je dospel v kavarno, obesil klobuk in palico, prezrl visokostno pikolov dozemeljski poklon ter sédel k svoji mizici. V trenutku se je kadila pred njim skodelica zloglasne brozge, ki jo točijo naši strupovarji za črno kavo; prišla je dišeča viržinka, lepo zapaljena, z napol izdrto slamico; odmaknjeni stol je pokrila grmada časopisov, od »Ljudstva« in »Slovenije« do nemških judovskih listov in karikatur s polunagimi ritastimi bitji, predstavljajočimi fine vlačuge po dunajskem vkusu. Profesor je brskal.

»In ‚Rdeči plamen‘?« je ogorčeno kliknil natakarkju. »Vsak dan hočem brati izvrstni, pošteni ta časopis!«

Kljubovalno ga je razgrnil, da se je videl naslov po vsej kavarni, ter se zaglobil v male vesti.

»Joj, gospod kolega, kam zapišemo to revolucionarno zanimanje?« ga je zmotil simpatični glas Milana Križaja, temnoplavolasega, presuhega in predolgega tridesetletnega mladeniča s krotkimi očmi in koščeni, pegastim licem, ki se je približal od sosednje mize. »Socialistov doslej niste marali, ako pomnim prav.«

»Hudo se motite, ljubi moj. ‚Rdeči plamen‘ zastopa modre nazore in je že davno moj najljubši list,« se je zlegal Pohlin, pokroviteljsko motreč suplenta skozi naočnike. »Kdo ne bi simpatiziral ž njimi, prosim vas? Pravično srce je zmerom rdeče barve. Celi svet ječji pod pritiskom kapitalizma, fevdalizma, birokratizma in preobjedene buržoazije« — te besede je prebral dobesedno iz »Rdečega plemena« — »in Peter Pohlin ne bi čutil tega? On, ki zagovarja vselej in povsod najsvobodoumnejše geslo? Še v njihovih vrstah me boste videli, na stara leta, z nagelnom na prsih; še na shodih utegnem kdaj govoriti in klicati človeštvo v boj zoper trinoštvo krivič-

nega mamona. Liberté, égalité, fraternité — z aristokrati, pravimi in namišljenimi, rojenimi in storjenimi, pa brž na kandelabre!«

Križaj je tiščal roke v nabrekle žepe svojega ponošenega rjavega suknjiča in strmé poslušal take besede iz profesorjevih ust. Poznal ga je, da v ožjem krogu rad spušča tirade, ali to je bilo vendar preveč jakobinstva za sivo glavo. Zmedeni skok od mamona do aristokratov na kandelabrih ga je osupil tem bolj, ker ni mogel slutiti, da velja samo nezvestemu Smučiklasu.

Nasproti je sameval eleganten mlad tujec pri uradnem listu in športnih obzornikih. Dasi je bil naročil svojo kavo po nemško in glasne profesorjeve pridige menda ni razumel, je vendar vzdignil oči ob neprijazni omembi aristokratov.

Zadovoljen s svojim puntarstvom je Pohlin odložil časopis ter posrebal kavo. Nato se je spomnil ženinih naklepov z mladim hišnim prijateljem in ga povabil, naj se oglaša marljiveje.

»Vida je tako vesela vaših obiskov,« je dodal nalašč, maščevalno gledaje za Smučiklasom, ki je baš trebuhal mimo njiju v drugi konec kavarne, delaje se, kakor da ne vidi Pohlina. »Družba resnega človeka s plemenitimi nazori je dekletu potrebna; med goskami je ne vidim rad, brez vsakega občevanja pa tudi ne more živeti. Vsa je zaverovana v vas!«

In s hudomušnim nasmeškom je pomeril Križaja; suplent je poškrlatel ter se zahvalil za vabilo.

»Saj sem že tako vsak svobodni trenotek pri vas,« je menil v zadregi. »Strah me je včasih, da delam napotje.«

»Nu,« je dejal profesor dobrodušno, »teh trenotkov je zdaj bolj malo. Kaj snujete med svojimi štirimi stenami? Brusigoj ve nekaj o pripravah na izkušnjo, Bilban pa mi je izdal skrivnost, da končavate Prešernov življenjepis: katero je resnica?«

Križaj je sramežljivo priznal oboje. Življenjepis, ki ga je znašal že na univerzi, bi bil gotov, da ni vmes pisaril novel, in za izkušnjo bi bil pripravljen, da ni življenjepisa; jeseni upa končati eno in drugo.

»Prav, prav, le čvrsto naprej!« ga je pohvalil stari. »Narod potrebuje mož.«

Ali mož je malo; praznota, lenoba, koritarstvo in prvaštvo, kamorkoli se ozreš. Tako se je vrnil Pohlin k svoji srditi lajni ter obgodel vlado, Nemce in klečeplazce obeh političnih struj, vse po vrsti in zaslugi. Križaj se je umeknil starinam, Bilbanu, Kozlu in Šepetalju; Pohlin je zabavljaj še vedno. Slavni Miljutin Kozel, ki je odkril dve nepoznani vejici Stanka Vraza, se je kosal ž njim v ogorčenju, Franjo Šepetalj, idealni borec zoper sirovi kmetski izgovor našega jezika, mu je »pomagalj« z modrimi opazkami, čokati naravoslovec Bilban pa je prispeval žaljive primere iz svoje stroke. Pohlin je triumfiral; po odhodu tovarišev je še posedel ter zahteval novo čašico kave, da ob nji premisli svoj sijaj. Zavest lastne odličnosti mu je polnila možgane z meglami kadila; kar čudil se je usodi, ki ga ne dvigne iz zakotne teme.

Toda krivil jo je prenašlo. Objestno majevo solnce se je bilo prevalilo na drugo stran ulice, vdrlo v kavarno z vrha visokih oken ter obsijalo elegantnega tujca tako brezobzirno, da je kihnil trikrat zaporedoma. Kakorkoli se je obrnil s stolom, je bilo zaman; žarki so ga klali v oči ter rajali po njegovem časopisu, da ni mogel brati; demant v njegovem prstanu je sršal vse mavričine čare. Zlovoljno je zravnal mladi mož svojo sloko postavo, ogledal se negotovo na desno in levo ter sédel na mesto zraven Pohlina, kjer je malo prej zabavljaj Šepetalj. Rahli poklon, s katerim je pozdravil soseda, je zbudil profesorjevo odobravanje in pozornost, pa je menda res tudi pomenil, da želi stopiti ž njim v diplomatske odnošaje. Ta polujasna misel je ščege-

tala Pohlina enako kakor diskretni parfum, ki ga je bil prinesel tujec s seboj.

Oziraje se za kolobarji viržinkinega dima in za neumorno na svatbo pomladnjih muh, je hkrati skrivaj opazoval neznanca. Črnolas je bil, gladko obrit in počesan po novi angleški modi; vznemirjalo je v njegovem vnanjem liku le to, da mu je manjkalo vsake posebnosti. Njegove oči so gledale nekam trudno, pa vendar zvedavo, kakor bi lovile dojem nove okolice; obraz je bil pravilen, črte prijetne, z blazirano senčico, kakor rišejo kneze na konjskih dirkah; le orlovski nos je v prvem hipu malce zboldel Pohlina, ker ga je spomnil Smučiklasovega. Njegova obleka, od ovratnika pa do čevljev, se je ponašala z vkusno eleganco brez modne pretiranosti. Profesor je slutil v njem človeka iz drugega sveta.

Kakor slučajno je zagledal tujec na njegovem kupu dunajski list, ki slovi po svojih strogo konservativnih načelih. Iztegnil je negovano, dasi mišičasto roko ter nemško poprosil dovoljenja.

»Izvolite!« mu je postregel humanist z uslužnostjo, kateri se je sam začudil. Prišlo mu je na um, da mora popravljati zvezke, ali nekaj mu ni dalo vstati, kakor bi sedel na smoli.

Sosed je kmalu odložil časopis, ozrl se naravnost v Pohlina ter vprašal s svetsko prijaznim, trohico nosljajočim glasom:

»Oprostite, da vas motim, gospod profesor; ali nima vaše ljubko mestece tudi kakih zgodovinskih spomenikov? Zanimalo bi me spoznati ostanke njegove preteklosti. Ako sodim prav, da imam čast govoriti s profesorjem na tukajšnji univerzi...«

Ves polaskan od tujčeve bistrovidnosti je obžaloval Pohlina, da »naša tolikanj zaželjena univerza vsled nemilih okoliščin še vedno ne stoji«, kar je nemalo presenetilo soseda. O sebi je priznal, da res uči zgodovino in klasične jezike, v gimnaziji, to se ve, »ker nimamo višje stolice«. Drage volje mu po-

streže s podatki o znamenitostih našega mesta; za zgled jih je takoj navedel kopico ter dodal s slovensko skromnostjo:

»Gotovo ste videli po drugih krajih vse lepših in slavnějšíh reči.«

»Mda — se pravi, zakladi vsake dežele so zanjo enako dragoceni. Egipet ima piramide, vaša zemlja kaj drugega; čisto rad bi jo spoznal bliže.«

»Postrežemo vam z veseljem,« je premleval humanist. »V svoji zapuščenosti se čutimo vselej srečne, ako nas počasti odličen gost s svojo pozornostjo. Kar se tiče spomenikov — vzemimo na primer naš stari grad . . .«

»Da, vidite!« Prav to je bila tujčeva srčna struna: viteški gradovi, dvorci, grbi ter druge relikvije fevdalnega veka.

»Osebna pieteta me vodi po teh častitljivih sledovih,« je pripomnil mimogrede.

»Pri nas jih imamo dovolj,« se je razveselil Pohlin v nedoločni slutnji. »Domačega plemstva si žalibog nismo ohranili, toda . . .«

»Vi nimate plemstva?« je vzkliknil sosed, »Interesantno! Tragično, sem hotel reči . . . Ali vendar živi tukaj mnogo aristokratskih rodbin?«

Profesor mu je diplomatično razložil vzroke »obžalovanja vrednega« pomanjkanja domačih plemiških rodov ter zasluge, ki si jih je pridobila v teku stoletij nemška gospoda »za našo vsestransko povzdigo«.

»Ni mogoče! Ah, škoda! Glejte, glejte!« je priklival neznanec. »Nu, blagor mi, da sem padel takoj k izvirku učenosti. Samo če vas ne zadržujem, gospod profesor —« je zategnil nazadnje, kakor bi že vedel ime, pa mu ne bi šlo rado z jezika.

To je bil jasen migljaj, hkrati pa rešilna minuta Poblinovi že delj časa neznosni radovednosti. S prisrčnim režanjem je planil z mesta, moleč tujcu dlakasto roko, ter mu razodel, da se piše Peter Pohlin. Gospod je v očividnem zadovoljstvu položil svoje

prste med njegove, poklonil se z očarujočo vljudnostjo in odvrnil, kakor bi bilo najmanjša reč na svetu:

»Grof Beaupertuis von Künnigsbruch.«

Te štiri besede so izprožile v Pohlinovi duši katastrofo, ki je vredna primere z vesoljnim potopom. Drhteča blaženost je zalila mahoma ves njegov upor in gnev zoper mogočnike tega sveta; njegove oči so objele grofovo postavo s plamenom občudovanja, nato pa so v zgovornem izrazu vdanosti zdrknile k tlom. Zardel je in prebledel po vrsti, mrzel pot mu je udaril iz vseh udov; z umirajočim glasom je zajecjlal nekaj o visoki časti, lezoč v dve gubé in ne videč smehljaja, s katerim je nositelj visokega imena ocenil to srčno genotje. Le malo je manjkalo, da ni poljubil grofu roke.

»Čast je zame, dragi gospod,« je ugovarjal odlični gost. »Ne morem se dovolj zahvaliti slučaju —«

»Razpolagajte z mano, visokorodni gospod grof!« je norel Pohlin. »Izvolite zahtevati sleherno pojasnilo, vsako uslugo, vse, s čimerkoli vam morem ustreči.«

Njegov glas je bil zaljubljen in jokavo dramatičen kakor vekanje starih molivk, ako čutijo poslušavce okoli sebe; najbližji gostje so se zgledovali ter nastavljali ušesa.

Grof ga je končno pomiril in pripel besedo na prejšnji razgovor: silno bi bil hvaležen profesorju za nadaljnje drobtinice iz njegovega bogatega znanja; in kje bi ga smel poiskati — že jutri, če je mogoče?

»Oh, morda smem upati, da počasti vaše visokorodje moj nevredni dom? Blizu je, v Gorenjski ulici, komaj dvesto korakov odtod; se pravi, če ni zamalo gospodu grofu . . . Med mojimi knjigami se razgovoriva udobneje in z večjim dobičkom za vaše visokorodje.«

Srečno zbog tolike ljubeznivosti, si je visokorodje zapisalo profesorjev naslov in vpletlo pri tej priliki, da stanuje zazdaj še v »Imperialu«; čez kaj dni si poišče večje stanovanje; ali je ta hotel res najboljši

v mestu? Nadvojvode in generali se ustavljajo tam? Hmhm! Nu, seveda, človek se razvadi v širokem svetu:

»Saj veste — London, Pariz, Rim, Nizza...«

»Gotovo, gotovo,« je strmel Pohlin. Medtem je grof poravnal, iznenadil natararja s knežjo napitnino in vstal. Profesor je mahljal za njim do vrat, nihaje v neprestanih poklonih; srce ga je bolelo, ker ni poznal njegovega klobuka in palice, da bi mu jo bil podal. Nato je pobožno sprejel še par milostnih besed v slovo ter se vrnil z vso to srečo v sebi ponosno k svojim časopisom. Ali črke so mu ple-sale pred očmi. Zavest, da se je povzdignil na stopnjo grofovskega osebnega znanca, morebiti kar stalnega svetovavca, je dobivala v njem čimdalje ogromnejši pomen ter sijala nad vedno mamljivejšimi razgledi. Jutri popoldne bo sedel grof Beaupertuis von Künigsbruch za njegovo, Pohlinovo mizo!

»Kje si zdaj, ošabni Smučiklas?« je vriskal v duhu. »Še sram me bo, da sem se drgnil ob takega zanikarnega dohtarja!«

Zmagoslavno napenjaje ozke prsi, je zrl po drugih gostih, prepričan, da le iz črne zavisti ne opazijo njegovega poveličanja. Starikavo srce mu je kljuvalo kakor piščanec, sileč iz lupine v neznani, svetli dan; kavarniški zrak ga je začel dušiti; vzdignil se je na izprehod ter korakal do večera po lipovih drevoredih mestnega parka, momljaje sam s seboj in razglabljuje svoj veliki doživljaj. Da je zatajil napredno, demokratsko in socialistično prepričanje, mu niti ni prišlo na misel.

IV.

Milan Križaj je bil otrok teptane bede, sin vaškega učitelja z najmlajšo v petorici organistovih hčera. Zgodaj umrla roditelja mu nista bila zapustila močne volje, ki lomi gaz čez drn in strn; v zameno pa ga je siromaštvo naučilo sanjariti. Večno skregan

s svojim razcepljenim jazom, je bil obsojen v jalovo tavanje, prepolno borb in muk, da bi ga smeli zmerjati z lenobo, in v večno razočaranje, ker je bil sleherno možnost usode že kdaj naprej izsrkal v domišljiji. Vzlic svojim idealnim nagnjenjem in naravni dobroti, ki mu ni dala osmrjati bližnjim življenja s kislim obrazom in priskutnimi tožbami, je bil suplent zelo nesrečen človek.

»Kaj mi pomaga pisati življenje Franceta Prešerna!« je mrmral nocoj, ko je sedel v svoji meblirani sobici slečen na robu posteljnjaka ter sezuval nogavice. »Trikrat rajši bi bil zadovoljen pijanec kakor literat Golob, ki stanuje zravan mene.«

Jezno je zavihtil dolge krake v gnezdo in potegnil odejo nase. Ogorek v svečniku se je topil; v poslednjem boju plamenčka so se kremžile oblike pohištva, oljnih tiskov na stenah in knjig, razmetanih po mizi, polici in komodi. Ura je odštela enajst brnečih udarcev; plamen je poskočil, kakor bi bil vesel, da je odslužil; v temo, ki se je storila, je legel z okna štirikotni odsev počestnih svetilk.

»Drugi bi vriskali na mojem mestu,« je modroval Križaj, ki ni mogel zaspati. »Mislil sem, da me ima Pohlin samo za varuško; danes pa, glej, mi namigne s takšnim kolom, da ga razumem celo jaz. Pomežiknil mi je! Nekaj se je zgodilo; morda ga je gospa pridobila zame... Le kako naj vem, kaj je pravo? Ali jo res ljubim in jo smem hoteti?«

S to negotovostjo se je otepal že dolgo. Poltretje leto dni je živel zdaj pri nas ter zahajal v hišo profesorja Pohlina, svojega daljnjege strica po materini plati. K Vidi ga je priklenila najprej romantika trnjulke; Pohlin bi bil najrajši zazidal hčer, da jo vzgoji tem bolj po svoje; ni je puščal v družbo vrstnic, razen Maratonove Alenke, Smučiklasove Nine, ki je prihajala včasih s svojim zoprnim bratom, in še nekaj drugih deklet najbližjih prijateljev in zancev. Učil jo je sam; sedemnajstletna Vida je drla

korene kakor maturant in znala na pamet več Homerja, nego je bil prebral suplent v vseh svojih gimnazijskih letih. Rastla je med štirimi stenami; še o mislih jo je profesor izpraševal. Njena mladost je klicala po svobodi; ko je videl Križaj te hrepenče oči, ga je prevzelo nežno, skoraj poetično sočutje, in štel se je srečnega, da ji sme biti gost iz vnanjega sveta. Vida se ga je oklenila kakor dobro, zvedavo dekletce vsakdanjega tovariša, ki je zmerom ustrežljiv in prijazen ter prinaša zdaj pest cvetlic, zdaj vrečico sladkarij, zdaj knjigo, da si jo vtakne pod zglavje za neopazovana trenutja. Pohlin je zaupal dvakrat starejšemu suplentu neomejeno in ni godrnjal, ko je slišal, da se tikata. Križaj je postal izpovednik, kateremu je zaupala Vida vse skrivnosti svoje umne glavice in svojega drobnega srca; tako je menil, da vidi bogato rast krasote, cvetoče v ogradi njenih sanjarij; misli, kakršne je imela ona, še ni bil naletel v nobenem poetu. Jel jo je častiti kakor čudo in prerokinjo, hoditi k nji po navdahnjenja za svoje delo ter ji nastavljeni srčne toge, da bi skopnele, četudi nerazodete, v njeni bližini. Takih bolečin mu ni manjkalo.

Že prvi teden svojega bivanja v našem mestu se je bil strastno zaljubil v siroto revnega stanu, a nenavadne, eksotične lepote, mlado klavirsko učiteljico, ki se je preživljala z urami po imenitnejših hišah. Kakor senca je obvisel Mariji Manfredijevi na petah, doprinašal ji s filistejsko neumornostjo svoje oboževanje ter že naprej obložil mizo s knjigami, da plane v izpit in si zagotovi bodočnost, kakor hitro mu izvoljenka obljubi roko. Marija mu je vračala mnogo prijateljstva in manj ljubezni; toda vztrajal je. Že je upal dobiti zmago, ko je zapadlo njeno tako nezaupno srce razuzdanemu Egonu Smučiklasu, ki ga je strl in zavrzel.

V svojem obupu je prodal suplent nekaj knjig ter kupil samokres: nato je šel k Vidi na zadnji

obisk in se začutil mahoma tako utolaženega, da je nehal misliti na smrt. Kmalu potem je spoznal, kako zala krasotica se lušči v tihoti iz zlatolasega dekletca; toda želo nedavnega razočaranja mu je otrovalo tudi to nedolžno simpatijo.

»Ako jo ljubim, je ves njen čarni cvet in vonj prevara. Če je ne ljubim, je morda res, kar sem mislil lepega o nji; potem pa je tudi ne smem ljubiti! Še ako jo ljubim, je ne smem hoteti: greh bi bilo prikleniti njeno mladost na mojih trideset let malodušja in ubitosti... Samo stric ji morem biti, kvečjemu prijatelj.«

Tako je verjel hkrati vse in ničesar, čuteč, kako mu v dvomih uhaja nežna bajka izmed prstov. Vidina bližina ga je nehala navdajati s pokojnim blaženstvom, in vendar je ni mogel pogrešati; biti stricu pa je prihajalo čimdalje težje, zakaj nikoli ni legla Vida spat, ne da bi vstala lepša nego snoči. Studenec tolažbe se je izpremenil v izvirek tako neznosnih stisk, da je suplent obupaval nad seboj: zlasti pa ga je težila misel:

»Preslab sem, da bi se odločil; v negotovosti bom cincal, dokler mi je ne porinejo sami, in takrat bom spet presibak, da bi se izmuznil. Oženijo me, kakor da nimam lastne volje, in nihče mi ne pove, ali sem srečen ali ogoljufan...«

Pohlinove smeje načrte s hčerjo je poznal po nekaterih opazkah gospe Ane, ki je hotela s temi namigi vzdramiti Križajevo podjetnost; zato se je danes tolikanj prestrašil, videč, da je tudi profesor okrenil jadro ter snuje ukane zoper njegovo prostost.

Marije še zdaj ni mogel pozabiti:

»Solnce bi ji bil snel z neba,« je mrmral, prekladaje glavo na blazini. »Tako dobra je bila, ubožica, in tako sladka; njen smeh je dišal, njen glas je cvetel!«

Začel je primerjati; Marija je bila sedemkrat lepša od Vide. Toda že mu je silila Vida razločnejše

pred oči, sveža in čista kakor gavtrožni popek; deviški poluobli sta komaj napenjali bluzo. Križaj je začutil, da ga mineva stričevska resnoba misli, ter se prevrgel stokaje na drugo stran; izkušnjavka pa se je bližala za nalašč, sklanjala se k njemu, omahovala mu v naročje; že je sopel vonj kože in las.

Ali splašil se je: v sosednji sobi je ropotal literat, vrnivši se pravkar iz krčme; pijan je večkrat budil Križaja ter ga nadlegoval za slivovko in cigarete. Suplent je kradoma lezel pogledat, ali so vrata zaklenjena; legel je, pozabil srčne skrbi, zamislil se najprej v Goloba, nato v svojo povest in utonil kmalu v trdnem, tiho sopečem spanju.

Ko je prišel drugi dan ob dveh k Pohlínovim, je imela Vida z očetom slovensko uro. Sprejela ga je gospa, vsa zbegana in pobita; v hiši je bil spet viharen dan.

»Oče je nasajen,« se je pritožila Pohlinka, posadivši gosta v njegov stari, rožasti naslanjač. »Ob šestih je klical deklo in naju dve, da pričakuje imenitnega znanca ter hoče imeti sobo pospravljeno kakor škatico; kosilo je zabelil po stari navadi, in zdaj je spet bogpomogaj.«

Križaj je sodil po njenem vzdihu, da ni povedala vsega; kakor v potrdilo se je začulo tisti hip iz Pohlínove sobe srdito vreščanje:

»Tak zdaj ne veš, kdo je bil pater Rogerij? In jaz, Peter Pohlín, ki slovim v več nego eni deželi, moram biti oče take gosi! Izvržek si, sramota mojih sivih las, ne hči!«

Vida je ihtela; suplentu se je stisnilo srce.

»Revica!« je zamrmral. »Odločno bi morali nastopiti, gospa. Kaj briga pater Rogerij mlado dekle? In čemu to zmerjanje?«

»Nastopiti!« se je ustrašila Pohlinka ter plosnila z rokami. »Križ božji! Zbil bi naju, čeprav ni junak. In sploh, kaj veste, kaj sem že poizkušala in izkusila! Vsega ne morem potožiti, še vam ne,« je de-

jala s pogledom, ki je pričal o veliki naklonjenosti. »Marsičesa so me naučili za možitev, a tepeža ne.«

Pravilni, še zdaj prijetni obraz gospe profesorjeve se je zgenil v trpko prezirnem nasmešku. Hči trškega zdravnika, je imela samostansko, ali za svoje čase vzorno vzgojo, dočim je bil profesor kmetski sin z vsemi napakami, ki rade uspevajo pod slamnato streho; in Peter, kakor rad jo je pital zdaj z neotesanim štorom, ki je ugonobil njegovo prihodnjost, se je takrat vneto dušil, da je neskočno višja in boljša od njega.

»Moje življenje je šlo po vodi, toda Vidina mladost se mi smili!« je napeljala besedo na hčer. »Vsak dan to mučenje! Kreg in prošnja, punt in pokorščina — vse je bob v steno; druge imajo v žalosti več veselja nego moja, kadar je najsrečnejši dan. Zmerom tiči med zidovjem, nikamor ne sme, komaj katerikrat v gledišče; tovarišic ji skoraj ne pusti imeti, namesto igre in šale jo ubija z latinščino in kaj vem s čim. Ali so to dekliska leta?«

Križaj je sočutno kimal, sklepa je roke med kolena.

»Karkoli sem poizkušala, se je izjalovilo,« je povzela gospa. »Devetnajst let že bijem boj brez upa zmage, zakaj Pohlin se je izpremenil še tisto jesen po najini poroki, dve leti pred Vidinim rojstvom. Da, ljubi Križaj, bili so časi, ko sem napenjala uporne strune; mlada žena se ne vda brez boja v mojo usodo... Vse zaman; moji upi, da se kdaj obrne, so zdavnaj pokopani. Ali Vido mu hočem iztrgati, njo moram rešiti tega življenja; moja dolžnost je — nje nima pravice teptati!« je vzkliknila s pridušeno strastjo ter naglo umolknila.

Suplentov pogled je zasačil v njenih črtah bežno senco misli, katere mu ni povedala; nehote se je spomnil govoric, da je Ana Pohlinova po letu dni zakonskega iztreznjenja iskala tolažbe v objemih mladega študenta, ki je pozneje umrl glada na Dunaju.

»Težka naloga!« je dejal, da bi nekaj rekel, in ustavil oko na njenih drhtečih ustnicah.

»Da, težka,« je ponovila, gledaje ga negotovo, kakor bi čakala, da zine še kaj. »Stokrat sem vstala s trdnim namenom, da naju večer ne najde več pod to streho! Sredstev nama ne bi manjkalo; profesor nima ničesar, in Vidina dota je moj denar... Ali to bi bila morala storiti odkraja, ko je bil čas; s štiridesetimi leti ženska ne začne novega življenja. Bila sem premalodušna; morda me je bilo strah jezikov, ki so v takem slučaju zmerom na moževi strani. Z eno besedo, prepozno je; moje življenje mu je zapisano — naj ga ima v božjem imenu... Samo za Vido gre zdaj; in pot rešitve je ena sama.«

Križaj je v zadregi vrtil palce, sluteč, kaj se bliža.

»Ena sama,« je povzela gospa. »Omožiti jo moram prej ko mogoče; ta misel mi gre po glavi noč in dan. Sedemnajst let ji je zdaj.«

»Zares,« se je nasmehnil suplent nerodno. »Ali vaša pot je lahko nevarna in jo utegne privedi v novo suženjstvo, namesto v prostost. Vida je dekle bogate notranjosti; vsak mož ne bo pravi zanjo. Bolje bi bilo prepustiti rešitev nji sami in srečnemu slučaju.«

»Da se vtakne Pohlina še v to?« ga je živahno prebila mati. »Dve struni ne dasta vselej akorda, to vem, in zato me skrbi. Ženin se najde kmalu: čedna je, neumna ni, revna tudi ne, hvala Bogu. Toda ženin ni vse: če bi se oglasil dober, pameten fant, katerega bi se oklenila rade volje, z zaupanjem in spoštovanjem — pomislite malce, Križaj, nasvetujte mi takšnega!«

»Jaz mislim,« je dejal odkritosrčno ter jo pogledal naravnost, »da spoštovanje, zaupanje in dobroti še ne pomenijo ljubezni. Čemu spravljati človeka s preneglico ob največjo srečo, ki ga čaka?«

»In ki je marsikoga tako strašno ukanila!« je vzdihnila Pohlina s trpkobo, vidno misleč na lastno možitev. »Iz vas govori zakrknjen idealist; ne ugovarjajte

mi, tudi jaz sem imela ideale in jih mogoče še vedno imam. Žensko srce pa, ki utriplje tudi v meni, poznam bolje od vas filozofov; če bi moški vedeli, s kako majhnim je zadovoljno in kako brž pripravljeno ljubiti! Samo trohico gorkote mu dajte in dovolj bližine, drugega skoraj treba ni; trajna sreča pa sloni na značajih. Ali pustiva moje križe in te žave; predolgo vas morim ž njimi, hudi boste name... Kaj slišim, da se pripravljate na izkušnjo?« je preskočila, čeprav se je poznalo, da govori še zmerom o svoji reči. »T'o je lepo od vas!«

Iz Pohlinove sobe se je razlegalo ves čas rentaćenje in vpitje, ki ga je zdajci prekinil udarec, kakor po licu, za njim pa Vidin glasni jok ter kreg ogorćenega pedagoga:

»Ná, nevrednica! Lepo si mi hvaležna za trud, s katerim delam iz tebe omikanega človeka! Poberi se, marš!«

In čez hip, ko je Vida že odpirala vrata:

»Ne vedeti, kdo je bil oče Rogerij!...«

Planila je v salon. Očetov »marš!« je bil povsem izgrešil svoj namen: dekličin obraz, še rdeč od zaušnice, je zrcalil zgolj olajšanje in osvobojenje ter se pokrtil ob pogledu na sočutni obličji gosta in matere s smehljivo veselostjo. Suplentu se je storilo, kakor bi bila hkrati ž njenim prihodom zalila sobo živejša solnčna luč, prepojena z vonjem neukrotljive pomladi. Pokimala mu je, pristopila s tremi ozkimi, prožnimi koraki ter mu tovariško stisnila desnico; Križaj je za trenotek pridržal njene fino oblikovane prste, čuteč z običajnim, že znanim mu nežnim davljenjem v srcu, kako gre nekaj milega, nerazumljivo sladkega od dlani do dlani.

»Ubožica,« je zamrmral, trudeč se, da bi ji pogledal v oči. »Vrag naj vzame očeta Rogerija, ki te hodi strašit sredi najlepšcga majevega dne!«

»Pst!« se je nasmehnila Vida s šegavim, skoraj zasmehljivim pogledom na vrata profesorjevega

kabineta, izza katerih se je slišalo nervozno stopicanje in brkljanje po predalih. »Gospod papa so zelo nemilostni.«

»Gorje, če vas sliši!« je porogljivo dejala mati, vstajaje s kanapeja. »Kramljajta, otroka; jaz stopim gledat, ali je vse pripravljeno za gostov sprejem.«

Spešno je krenila k vratom, v svesti si, da ju prepušča nadepolnemu trenotju; Križaj je zares od kamna, če se niti po tem prizoru ne povzpne do edine tolažbe, ki bi kaj zalegla v njenih materinskih očeh!

Vida se je legotno spustila na gospejino mesto, prekrizala drobne gležnje ter nagnila glavo proti suplentu. Vsi gibi njene vitke postave, vse lege teh mladih udov s pravilnimi, deviškimi oblikami so bile polne gracije, ki je opredala Križaja z neodoljivim čarom. Tudi zdaj je čutil, kako se vtaplja njegovo snoči sklenjeno prijateljstvo v toplem koprnesju, ki ga siloma odnaša s seboj. Dekle, ko je zrlo vanj ter mu govorilo z rahlim, še malce krhkim glasom, ni bilo več prava Vida, nego malikovano bitje, odeto z žarki omamljive in samolastne zarje, pod katero se je izpreminjala resničnost v pozabljen sen; pa tudi on je bil drug človek, nezmožen vztrajati v treznih, malovernih mislih, kakršne so ga zagrinjale med revnimi stenami njegove sobe. Pil je Vidine besede kakor godbo, ne oklepaje se pomena; kaj bi bil dal, da jih more odnesti s seboj in razsuti po vzduhu, kadar piše povest!

»Tak ti me ne obsojaš?« je govorilo dekle. »Kakšna izjema! Slab profesor boš, ljubi Križaj.«

»Počakaj dvajset let,« je dejal suplent z otožnim usmevom. »Enkrat bom nemara tudi jaz star in poln zaničevanja do ljudi, ki jim je oče Rogerij deveta briga.«

»Ti!« se je zdrznila. »Kako le moreš reči! Ti si najboljši človek na svetu; nikoli, nikoli ne boš tak,« je dodala, vzničeno stresaje glavo.

»Nu, potrpi; zdaj ti je lahko hvaliti, saj ne poznaš nikogar razen mene in svojega hudega papana. Morda pa je blizu čas, ko najde Vida pravega in edinega najboljšega človeka na zemlji ter postane njegova ženica? V tem upanju sem ti čestital za sedemnajsti rojstni dan.«

»Pravo reč mi privoščiš!« Vida se je našobila ter v zadregi povabila dolge trepalnice. »Sicer pa — kdo ve? Takrat bom vsaj lahko skuhalo kavo s svojimi slovnici, zgodovinami in logaritmi... Da, Križaj, tvoja misel mi ni tako nova, kakor meniš; če bi le vedela, kaj mi je storiti! Kako naj ravnam, da zletim iz kletke? Kdo me vzame?« je vzkliknila z naivno nestrpnostjo. »Kar pripelji mi veliko-dušneža.«

Suplent se je nasmehnil tej otroški naglici.

»Ne mudí se, dete; ne hiti zaradi ljube svobode... Nihče razen tebe same ti ne more pokazati odrešenika, nihče razen ljubezni, ki se enkrat oglasi v tvojem srcu.«

»Ljubezni!« Plosnila je z rokami. »Ali misliš, da si predstavljam vse to brez ljubezni? Toda kaj je ljubezen in zakaj ne pride? Reci, prijatelj, kaj je ljubezen?«

Nagnila se je bliže k njemu; v njenih globokih zrenicah je videl svoj obraz.

»Mene ne izprašuj,« je odgovoril, čuteč, kako mu podhrteva glas. »Nič veselega ti ne bi mogel povedati o ljubezni.«

»Tak jo poznaš; in praviš, da ni vesela... Kako more biti človek žalosten, če ljubi? Meni se zdi, da bi znorela od same sreče!«

»So ljudje, obsojeni od rojstva, da se jim sreča razprhne v prvem dotiku.«

»In ti da si takšen? Obsojenec? Ne verjemi; če zate ni sreče, ki je zaslužiš toliko, oh —!« Premolknila je, ter božaje iztegnila roko nad njegovo, gledaje ga z vročim, utripajočim sočutjem. »Če bi

delila jaz, bi bil najsrečnejši pod solncem!« Njen pogled je obležal rosan na Križajevem zmedenem obličju. Suplent ji je stisnil roko.

»Verjamem, Vida, hvala ti; druge so bile manj radodarne.«

»Marija, kaj ne?« je vprašala Vida tiho. »Priznaj: Marija? In je ne moreš pozabiti, siromak!«

»Pozabiti! Morda bi jo bil pozabil; toda kdo govori o meni? Ona, ona se mi smili... Oh, lopovi, ki gazijo lepoto tega sveta!«

Vida je povescila glavo. Prerada bi ga bila vprašala, naj ji pove vso svojo ljubezen do Marije in zgodbo njene nesreče, o kateri je vedela marsikaj že iz razgovorov z Maratonovo Alenko; toda slutila je, da nežnočutni Križaj ne bi hotel odgrniti pred njo tistega, kar jo je polnilo z najbolj skelečo radovednostjo: kolikšna je Egonova krivda in v čem obstoji? Nekaj velikega in vsegamogočnega je mamilo njeno neizkušenosť izza te vsakdanje tragedije; bilo je kakor brezdno, mimo katerega pojde nekega dne tudi ona — kakor skrivnostna globina, v kateri dremlje življenja pravi obraz...

»Ne maram te Marije — ne, ne, le molči!« je dejala s pridušenim glasom in naglo rdečico na licih, deloma od srca, deloma da bi ubežala svoji misli. »Čemu te ni hotela? Jaz na njenem mestu bi te bila sprejela z odprtimi rokami, pa bi vsega zla ne bilo... Tebe ne marati, moj Bog! Zavreči mirno, toplo, svetlo življenje ob tvoji strani do konca, prav do konca dni —«

Beseda ji je obtičala v zagonetni tesnobi, kakor bi čutila, da je povedala nekaj, česar še ne razume in je vendar že zdavnaj res. Križaj se je zdrznil; prijelo ga je, da bi iztegnil roke ter jo poklical v ljubezen svojih izvoljenih, močnih in vernih minut, redkejših kakor tolažilne sanje.

»Čemu odlašati?« mu je prešinilo možgane. »Čemu dvomiti, ko hrepenenje prekipeva in govori

samo, zoper voljo in kljub spoznanju? Usojeno je in zapisano v firmament; pokaj se upiraš, slabič v svojem puntu?»

Jezik se mu je zgenil, da bi zajecjljal izpoved ljubezni; ko pa je hkrati objel s pogledom to sliko žive pomladi in s tihotapsko, plamenečo željo vso slast, ki ga je vabila v nji, se je vzdramil ter pomislil, da je prestar in prenesrečen. Še dolgo potem ga je tlačil spomin, s kakšno grozo je odtrgal oko od Vidine vitke nožice, ki se je oblila izza višnjevega krila ter bežala pod njegovimi gubami nekam v zapeljivo, še nedotaknjeno skrivnost... Razgovor je zamrl kakor voda na ledenem zraku; nekaj bolnega je stisnilo suplenta za dušo, in da ni vstopila tisti hip gospa Pohlinova, bi bil vzel klobuk ter odšel.

Gospa ju je pomerila z vprašujočo nestrpnostjo; grenka črta je podaljšala gubo njenih ust, ko je videla, da Križaj tudi danes še ni govoril. Brez besede se je spustila na stol, sklenila roke ter vzdihnila v znak očitka in resignacije. Prav tedaj pa je zazvonilo v predsobi; še preden je kdo utegnil vstati, se je začul galop humanista, ki je dirjal gostu naproti, hipec nato pa sviranje poklonov, s katerimi ga je obsul v pozdrav. Trojica se je spogledala in nasmehnila.

V.

Pohlinov srd nad Vido je bil v veliki meri posledica včerajšnjega dogodka. Strastno pričakovanje grofovega obiska mu vso noč ni dalo zatisniti oči, in burja misli, ki je hrumela po njegovi glavi, je bila pripravila živce v tako izjemno stanje, da si mu komaj izvabil pametno besedo. V šoli je moril kakor Bolgar; za en sam stavek iz Cicerona je razdelil sedem debelo podčrtanih dvojok; tisti dan živí študentom v strašnem spominu — bil je pravcati poraz pri Kanah. Le malo je manjkalo, da se nista v kon-

ferenčni sobi stepla z Bilbanom, ki sestavlja že nekaj let učeno razpravo »O življenju stenic« ter zabava z rezultati svojih preiskavanj vsakega znanca ob všečni in nevšečni uri. Humanist mu je dejal ošabno, da je predmet razprave »nezaslišano plebejski«, naravoslovec pa je zasolil pikro, da ne bo imel sreče s svojo revolucionarno propagando, ako zaničuje to demokratsko žival; kričala sta drug na drugega ter bila s pestmi ob mizo; ravnatelj je komaj pomiril razgreto kri. Domov je prispel Pohlin obtovorjen z zavoji; najprej je izmotal škatlo finih cigar, da se ne bi osramotil pred grofom s portorikami; pripel si je nov ovratnik, ozaljšal prsi z lepo kravato, izvlekel pilo za nohte — tudi to je bilo zdaj treba imeti! — in v potu svojega obličja potuhtal njeno rabo. Ves čas obeda je listal po »Knjigi o lepem vedenju«, katero je bil nekoč zaplenil Rožmarinčku med poukom. Povod za vsakdanji grom in tresk je našel v »vnebovpijočem« odkritju, da nosi Vida kolerabo z nožem v usta, »česar bi niti zamorec ne bil zmožen storiti«.

»Da, da,« je renčal še pri omeletah, »kakršna mati, taka hči; jabolko ne pade daleč od drevesa... Nič zlahtnega ni v vaju, nič višjega; strah in groza, če bi moral peljati dve taki dekli v boljšo družbo. Ne prikažite se mi popoldne, dokler vaju sam ne pokličem!«

Gospa Ana je zgrabila prepoved z obema rokama ter naznanila rodbinskemu trinogu, da sta itak zgovorjeni s Križajem, ki pojde ž njima na izprehod.

»Tudi njega sem sit do grla,« je zagodel profesor, nič več ne pomneč, kako prijazno je vabil suplenta. »Ne vem, čemu se štuli k nam, vitez žalostne postave; nič finega ni v njem, nič elegancije kakor pri drugih mladih ljudeh. Uh, s čim sem zakrivil, da moram živeti med samimi kmetavzi!«

Mogotno je porinil krožnik od sebe, vrgel servet po mizi ter se umeknil v svojo sobo, kamor mu

je sledila Vida s knjigami in zvezki. Pa tudi ta kelih je šel mimo njega; kakor hitro je bil sam, se je vrgel v naslanjač, pozabil očeta Rogerija in vse druge posvetne reči ter se pogreznil v drgečoče pričakovanje, oči uprte v vrata, uho nastavljeno, kdaj se oglasi gost.

In zdaj je sedelo njegovo visokorodje na divanu, pušilo cigaro iz profesorjeve škatle ter se pogovarjalo ž njim tako prijazno, kakor da ni ubogi, ponižni Peter Pohlin, marveč ekscelenca iz Nove ulice; koliko sreče zanj, koliko ponosa! Profesor je žarel in sijal ter vpletal vsakih pet minut zagotovila, kako neizmerno je počaščen. Globoko zadovoljstvo se mu je porajalo iz teh komplimentov: o, grof Künnigsbruch bo lahko potrdil, da je Pohlin omikan človek in ve, kaj komu gre. Brez razočaranja je videl, da se gostu ne mudi za učene podatke; grof je kramljal semintja, hvalil našega mesta lego ter povzdigoval njegove lepote, ne izvzemši niti Pohlinovega stanovanja; profesorjeva knjižnica mu je imponirala, ob pogledu na staro komodo se je navdušil za empirski slog; in vse to najrajši takrat, kadar je zagazil domačin predaleč v zgodovino. Zdelo se je, da v taktni skromnosti nalašč ne kaže lastnega znanja, marveč prepušča besedo strokovnjaku; ta črta ga je še bolj povišala v Pohlinovih očeh. V premolkih razgovora se je oglašal iz salona živahni pomenek Milana Križaja in gospe Ane, ki je vztrajno kovala svoje železo. Grof je nazadnje prisluhnil ter dejal humanistu s prikupnim usmevom:

»Blagor vam, da lahko gojite svojo vedo v za-
tišju rodbine; saj se ne motim?« In pokimal je proti
vratom. »Samci živimo le napol; jaz za svojo osebo
sem te zapuščenosti do grla sit; komaj že čakam, da
si najdem družico.«

Profesor ni tajil, da je oženjen in da ima rod-
binsko življenje svoje dobre strani, čeprav se mu
zdi samski stan vrednejši zavidanja: toliko brezskrb-

nosti, toliko svobode! Grof mu ni hotel verjeti; on, grof Künnigsbruch »obožuje domače ognjišče«, dasi ni takorekoč nikjer doma; in diskretno je izrazil upanje, da ga Pohlin katerikrat predstavi soprogi in hčerki; kar mu je povedal oče o hčerini učenosti, je vidno podžgalo njegovo radovednost.

»Kaj pravite! Ah, to ni mogoče... In tak srečnej se navdušuje za celibat!« je vzkliknil nazadnje s šaljivim ogorčenjem.

Pohlin je izprevidel, da mu gost ne more več zameriti, ako ga popelje k damama; samo Križaja se je nekam sramoval. Gospa Ana in Vida sta bili napravljeni za izprehod; suplent je baš iskal klobuk, ki ga je vsakikrat založil. Grof je galantno poljubil damama roko in taktno prezrl sovražno Križajevo zadrego, ko mu je podal desnico. Nato se je vrnil z očesom k Vidi ter dejal profesorju z laskavim naklonom:

»Zaklade skrivate v svoji hiši, gospod učenjak! Škoda le, da jih spoznam v tako neugodnem trenutku; oprostite, ne smem vas delj zadrževati.«

Vida je zardela kakor rak in se obrnila k materi, ki še vedno ni razumela, kje je pobral Pohlin tega pravega pravcatega grofa; suplent je ljubosumno prebadal gosta z očmi ter mencial proti vratom; zato pa je plaval humanist v sami gloriji in v drznih slutnjah še mnogo lepših reči. O izprehodu seve ni bilo več govora, in Križaj je izginil, ne da bi ga Pohlin pridrževal; grof je protestiral, naj se dami ne žrtvujeta radi njega, ter hotel sam oditi, ali profesor ga je v svoji naraščajoči smelosti vseeno povabil na kozarec vina:

»To je sveta narodna šega, visokorodje; ne boste me hoteli žaliti.«

Gost je izjavil kot mož tradicij in dobrih manir, da se brezpogojno uklanja svetim narodnim šegam in da za nič na svetu ne bi hotel razžaliti ljubeznivih gostiteljev.

»Ana, pošlji v klet po vina,« se je okrenil Pohlin z medenim smehljajem prvih zakonskih tednov. »Stare buteljke, saj veš, nasproti tretjega soda.«

Gospa je ubogala tem rajša, ker bi jo bil drugače posilil smeh: razen vedrca kislega cvička ni bilo v Pohlinovi kleti sploh nobenih sodov; buteljke, nalašč prinesene od vinskega trgovca, so se hladile že ves dan pod kuhinjskim vodovodom. Tudi obednica je kazala, da je Pohlin namerjal pogoščenje, zakaj miza je bila pogrnjena in mrzla južina se je pojavila istočasno s steklenicami.

Grof se ni dal preveč prositi; njegova neprijetnost je očarala tudi gospo, kaj šele gospodarja. Genljivo je bilo gledati profesorjevo prizadevanje, da bi držal vilice, prijemal kozarec ter obračal roke natančno po gostovem zgledu; celo njegov diktatorski glas je dobival aristokratskotrudne odseve, ki so zlasti kratkočasili hčer. V ugodnem trenutku si Pohlin »ni mogel česa«, da ne bi vstal in napil njegovemu visokorodju v svečano zamolklih besedah; blažen smehljaj mu je preplaval obličje, ko je grof odgovoril ter »dvignil čašo na zdravje ljubeznivih dam te hiše, na zdravje gospodarjevo in vsega vrlega naroda vaše dežele, ki se ponaša s tako častno preteklostjo in kateri želim od srca vsakatero slavo in srečo . . .« Pohlinka je vršila gospodinjske dolžnosti, kakor je vedela in znala; natihem pa vendar ni zaupala gostu. Vzne-mirjala jo je zlasti preračunana dvorljivost, s katero se je obračal k Vidi; zdelo se je, kakor bi bil njen stari znanec in skrivaj spoštljivo zaljubljen vanjo; gospa Ana je poznala nevarne ptiče te vrste iz svojih mlajših dob. »Le kje ga je izteknil?« je godrnjala sama pri sebi, prepričana, da ni vse zdravo v Petrovih možganih. Nekaj težkega ji je polnilo prsi, kakor bi se spuščale nanjo grde sanje, iz katerih se prebudi v bogve kakšen dan . . . Vest jo je pekla, zakaj se niso odpravili, dokler je bil čas; za vse na svetu bi bila hotela rešiti hčer iz bližine tega človeka.

Toda Vida se je zabavala tako sijajno! Grof je govoril ž njo kakor z odraslo damo; vpričo vsakogar drugega bi ji bil oče pokvaril to veselje z zasmehljivim dovtipom. Nikoli prej ni bila v družbi tako finega, spretnega kavalirja; Egon Smučiklas je bil sirota v primeri ž njim. Zmerom je mislila, da grofje vihajo nos ter gledajo profesorske hčere preko ramen; tega velikaša pa je bila zgolj prijaznost in nič ni pričalo o njegovi žlahtni krvi razen kronanih monogramov na zlati tobačnici in zmerno parfumiranem robcu, s katerim si je obrisal pepel cigarete z rokava. Lep mož je bil; njegovi črni, malce kodrasti lasje so ji ugajali da nikoli tega, in brazgotina, ki je gledala izpod njih vrhu čela, je dražila njeno radovednost. Vse, kar je imel na sebi, se je zdelo dragoceno, od preproste sive obleke pa do lakastih čevljev s svetlimi vstavki, kakršnih ne obuvajo niti najelegantnejši mladeniči našega mesta. Vseeno, Križaja ne bi odtehtal; pregospodski je bil in vse premalo naraven; zlasti smešno je dišal Vidi njegov parfum, dočim je pri suplentu ljubila krepki vonj po tobaku. S tegobnim sočutjem se je spomnila prijateljevega obraza in njegovih žalostnih oči, ko se je izmuznil; še brki so mu viseli niže na stisnjena usta.

Jeruzalemec je razgreval gospodoma kri, in pogovor je tekel čimdalje živahneje. Grof je hvalil švicarska zimovišča, ležnivi Pohlin se je izražal tuintam, kakor da so mu dobro znana. Čutil je neodoljivo potrebo, delati se imenitnega in vzbuditi v gostu občudovanje; za vsak slučaj si je bil izmislil povest o dvoboju na pištole, ki ga je imel v svojih dijaških letih . . . Ženi je prihajalo vroče; kamen se ji je zvalil od srca, ko je prišla šivilja s pomladnjimi oblekami. Grof in Pohlin sta ostala sama; obraza sta jima rdela od močne starine.

»Ah, dragi profesor,« je vzkliknil gost na koncu svojih športnih in svetskih prigod, »če bi vedeli, kako mi preseda vse to in kako potreben sem mir-

nega, neprisiljenega življenja! Kakor hitro se otresem dolžnosti, ki so zdaj še velika državna skrivnost, poiščem tih, a vendar civiliziran kraj, in tam se naselim, dokler ne pride posebna katastrofa — vesoljni potop ali kaj podobnega . . . Da povem po pravici: vaša ljubka prestolica se mi zdi kakor ustvarjena za daljše bivanje; ako bom mogel rešiti svoje posle odtod, se ne premaknem izlepa.«

»In prav imate, gospod grof,« je pritrjeval humanist, zaupno ga trepljaje po rami. »Naš kraj je lep in zdrav, ljudje pošteni in dobri, da jim ne najdete kmalu enakih. Toda manjkalo vam bo družbe; saj vem, da ste razvajeni, kar se tiče občevanja.«

Grof je prezirno mahnil z roko:

»Ali je pogrešam zdajle? Svojih krogov sem naveličan; zakaj bi moral živeti baš med njimi? Kaj menite, da bom zapravil čas s polukmetskimi jazbeci, ki dremljejo po tukajšnjih graščinah — oprostite, če žalim aristokracijo vaše dežele; kjer so zahteve na mestu, sem prav gotovo izbirčnež. Ne, ne, gospod, teh ljudi ne potrebujem; verjemite mi, da sem izkusil v svojem življenju razmere — mon Dieu, če bi vam jih opisal! Pri vseh svojih tradicijah se se lahko pohvalim, da je malokdo pogledal globlje v nižine človeštva kakor jaz.«

Pohlin je nastavlil ušesa.

»Klatil sem se po vsem svetu,« je nadaljeval grof Beaupertuis von Künigbruch, kakor bi videl sobesedniku v dno radovedne duše. »Z avtomobilom, v dvornem vlaku, na jahtah in razkošnih brzoparnikih, pa tudi drugače. Moja usoda, ljubi profesor, je čisto posebne vrste; jaz nisem navaden aristokrat.«

»Sem si mislil!« je kimal Pohlin ustrežljivo, »tako je dejal, da niste, kar se pravi . . .«

»Mislili ste si?« ga je prebil grof s posmeškom. »Tem lagje vam povem — sevé, če vas ne dolgočasi. Vidite, so pač trenutja, ko se človek odkriva iz notranje potrebe; in ker misterij mojega rojstva

itak ni ostal docela skrit — marsikaj je prišlo v javnost brez moje krivde . . . Z eno besedo,« je povzel po večšem premolku, vrteč cigareto med prstancem in sredincem, »moja mati je bila baronica Claire-Marguerite de Beaupertuis, potomka francoske rodbine, ki se je odela že v dobi hugenotskih bojev z nevenljivo slavo. Njen praded Henri de Beaupertuis, komornik Ludovika XVI., je poginil v krvavi povodnji revolucije; snoval je zaroto, da bi rešil kraljico Marijo Antoinetto iz jakobinskih rok, toda položil je glavo pod giljotino kakor tisoči onih zvestih . . . Posestva naše rodbine so zapadla republiki, njeni člani so komaj odnesli golo življenje; pa kaj bi vam slikal gorje emigrantov, ki so šli rajši v bedo, nego da bi tajili stoletja časti in viteštva! Gospodje Beaupertuiški so prelivali svojo kri na strani zaveznikov zoper republiko in zoper uzurpatorja; Waterloo je preživel samo baron Raoul, major v avstrijski konjenici. Poročil se je z grofico — a čemu vam bodo imena! — ter priženil neznatno imetje, ki je zadoščalo komaj za preskrbo njegovih otrok. Najmlajši sin, moj ded Albert de Beaupertuis, je padel kot stotnik pri Kraljevem Gradcu, mesec dni pred rojstvom moje matere; baronica Klotilda ni prebolela moževe izgube; sirote so se usmilili sorodniki ter ji pomagali do stanu primerne vzgoje. Kneginja Metternichova jo je spravila kesneje na cesarski dvor.«

Grof je pomolčal, kakor bi ga zmagovala teža spominov; odsrebnil je vina, potegnul si z robcem preko čela, uprl oči naravnost v profesorja ter nadaljeval z oprezno pridušenim glasom:

»Tu, gospod, se začinja ono, kar vas utegne iznenaditi. Lepota baronice Claire-Marguerite je v prvem trenutku njenega pojavljenja na dvoru zatemnila najsijajnejše zvezde vladarjeve okolice; in naš stari gospod je bil takrat še mlajši . . . Moja mati ni dolgo vršila dvorjanske službe; čez leto dni

je mahoma izginila s pozorišča. V skritem zatišju je dala življenje meni, ki ne smem glasno imenovati svojega očeta pred ljudmi. Recite, dragi gospod, kdo more biti bolj sirota od mene? Pozabilo naju veličanstvo ni, to moram priznati; naklonilo je materi veliko premoženje ter naju povzdignilo v grofovski stan s pridevkom »von Künnigsbruch«. Sam Bog ve, da ga ne nosim lahko in tudi ne z veseljem; povsod me spremlja zavest, da živim v tuji senci, ki ji ne morem uteči, povsod me tlači breme, ki ga ne morem vreči z ram; nikjer na širnem svetu nimam svojcev, nikjer me ne vabi gorkota rodnega ognjišča!« je vzkliknil gost, patetično stresaje glavo, ter zavil oči proti stropu.

Z očmi in usti je stregel Pohlin na grofove besede, rušeč se vase od spoštovanja, zadovoljstva in kesanja hkrati. Najrajši bi se bil raztopil v solzah; grabilo ga je, da bi zdrknil h gostovim nogam ter se povaljal v nenobiten dokaz oboževanja. Za njegovo mizo sedi takorekoč predstavitelj cesarske hiše ter pije njegovo vino, izliva skrivnosti svoje in vsega presvetlega habsburškega rodu pred njim, zavržencem, ki se je včeraj proglasil naprednjaka in socialista; in tako vzvišeno osebo je trepljal po rami! Toda grof Beauptuis von Künnigsbruch je bil ljudomil kakor cesar Jožef; premilostno se je blagovoli razodeti ubogemu profesorju, čimdalje bolj mu diši njegov jeruzalemec, zmerom prijazneje upira vanj oči; kolik blagor, kolikšna čast! Še včerajšnji zanos je temnel spričo nad, ki so vrele zdaj pod humanistovo plešo ter mu risale bodočnost, polno poboljšanja, odlik in protekcije.

»Da, da, visokorodje!« je momljal venomer, bulječ visokemu gostu v obraz in prikimavaje njegovi zgodbi z vso svojo ponižno sključeno postavo. »Da, da; tudi jaz si drznem biti vašega mnenja . . .«

Le nekaj mu ni šlo v glavo: kako more biti visokorodje tako nezadovoljno s svojo usodo? Ako

bi tekla po njegovih žilah vzvišena cesarska kri, še v hemoroidih bi jo molil . . .

»Ne vem, ali razumete docela moj položaj,« je nadaljeval aristokrat, kakor bi odgovarjal profesorjevi misli. »Povem vam, da niso redka trenotja, ko me popade stud in mrznja do življenja. Pred tremi leti sem napisal oporoko, v kateri volim vse svoje bogastvo dobrodelnim ustanovam; nato sem se vkrcal v Alžer in stopil v tujsko legijo. Upal sem, da tam pozabim preteklost, in če ne, da najdem pokoj v peščenih zametih Sahare. Drugi se bijó za slavo in odlikovanja; jaz sem vihtil orožje z obupom človeka, ki je napravil križ čez vse. Pa niti v legiji mi ni bila sreča mila; prišel je novinec, ruiniran človek iz mojih krogov, moj znanec in osebni sovražnik, ter izdal moje pravo ime in poreklo. Začel se je pravi pekel nagajanja, zasmehovanja, trpinčenj, muk in celo političnih intrig; nič več mi ni bilo obstanke. S tovarišem, preprosto, zvesto dušo — ako pomnim prav, je bil mož iz vaših krajev — sva sklenila tvegati vse ter pobegniti neke noči. Francozi so naju zasledovali; moj tovariš je dobil kroglo v trebuh. Siromak! Umril je v mojem naročju, in z lastnimi rokami sem mu izkopal v pesku grob: sredi pustinje mu trohne kosti, daleč od domovine. Mimorede bodi omenjeno, da izvršujem baš sedaj, kar mi je bil naročil v svoji smrtni uri... Jaz sem srečno odnesel pete; prestano trpljenje me je bilo navdalo z novim domotožjem po življenju med omikanimi ljudmi. Leto dni sem romal iz kota v kot Evrope, ali miru, gospod profesor, nisem našel, niti zdaj ne, po vsem, kar je bilo.«

»Tak poizkusite pri nas,« je gostolel Pohlin s priliznjeno sočutnim glasom, »naselite se med nami in zaupajte. Pogum, gospod grof, pogum! Kdo bi obupaval v vaših letih in na vašem mestu?«

»Mhm,« je kimal grof elegično. »Vsak bi obupaval. Kizmet, pravijo muslimani; Alah je velik.«

»Pri nas ozdravite gotovo: duševne muke so tukaj sploh neznane.«

V predsobi se je začulo naročevanje gospe Ane, ki je odpravljala šiviljo. Gost se je zdrznil ter pogledal okrog sebe, kakor bi se bil predramil iz sanj.

»Kako se človek razgovori pri dobrih ljudeh,« je dejal, prostodušno gledaje Pohlina. »Ne zamerite, če sem vas dolgočasil; malokomu sem odkril srce tako zaupno. Toda prosim vas, dragi profesor,« je dodal baš v trenutku, ko sta Vida in gospa stopili v sobo, »ne pripovedujte mojih istorij živi duši; vse to naj ostane med nama.«

Humanist se je zarotil s častno besedo; pri srcu pa mu je bilo, kakor bi vedel z grofom vred, da je ne bo mogel držati . . .

Rožnat večer je rasel izza streh Gorenjske ulice; gost se je ustrašil in vstal, čeprav bi ga bil Pohlina še rad pridržal.

»Ne, Bog ne daj; vzem sem vam itak preveč dragocenega časa . . . Milostiva, kar nerad odhajam iz vaše gostoljubne hiše.«

Gospa Ana je razumela profesorjev ukazujoči pogled ter z narejenim smehljajem povabila grofa, da naj pride kmalu spet.

Grof je obljubil z veseljem, da se oglasi, kakor brž odpravi najnujnejše posle; predvsem hoče najti stanovanje namesto pustega hotela in obiskati nekaj oseb, ki se jih ne more ogniti. Brr, že naprej ga je groza teh ceremonij:

»V meščanskih krogih se dolgočasi človek manj kakor pri takih takozvanih plemicih. Prosim moram gospoda profesorja, da me vpelje med svoje znance.«

Pohlina je takoj uklala nevoščljivost, zakaj skoparil je z vsem, kar je prijalo njemu samemu; obenem pa se je razveselil misli, kako važno bo hranil ključ do grofovske bližine; zdaj posveti Smučiklasu, kaj se pravi zaklenjen paradiž!

Pot v predsobo je vodila mimo Vidine kamrice; zavesa pred vrati je bila razmaknjena, oknice nastezaj odprte. Iz grobnice dvorišča so štrlele obžagane veje dveh kostanjev ter polnile prostor z jetično vonjavo; mizica pred oknom je bila polna knjig in zvezkov. Grof je pogledal Vido z nemim sočutjem, nato se je sklonil in ji poljubil roko.

»Drži me, Rovan!« je viknil Rožmarin za svojim zastorom. »Ha, podla duša, roko ji je obliznil! Stari lopov je našel mulca po svojem vkusu ter mu ponuja hčer.«

»Lepa Vida in španski kralj,« je dejal instruktor z glasom, ki takisto ni bil vsakdanji.

»Oblaki tragedije se grmadijo na nebu,« je deklamiral poet, ruvaje si lase po zgledu našega mladostnega junaka in ljubimca. »Krv! me žeja! Uh, moja duša je pekel sovraštva . . .«

»Noriš?« je zategnil Drejče Rovan s prisiljenim cinizmom.

»Ne boš, tiran, nikdar,« je rohnel tovariš v namišljenega Pohlina. »Gorje mu, kdor se je dotakne!«

Odprl je miznico ter začel koketirati z nedavno kupljenim samokresom, da bi mogel Rovan docela spoznati njegovo srčno bol.

Medtem pa je lizal humanist poslednje kaplje svojega triumfa. Ko je bil grof odšel in je gospa Ana pospravljala mizo, je zdajci začutila, da jo dreza Vida s komolcem. Pogledala je kvišku ter videla Pohlina, kako riše z debelim višnjevimi pisalom znamenje na spodnjo plat stola, ki ga je bil posvetil nenavadni gost z svojim telesnim dotikom. Komaj je pogoltnila smeh; v kuhinji sta si padli v objem ter hihitali dolgo in razposajeno, čeprav sta priznavali tudi onidve, da je minil velik in pomemben dan.

»In vendar,« je majalo dekle z glavo, ko sta govorili o grofovih manirah, »in vendar sem dobro videla, kako si je s prstom otrebil nos: najprvo s

prstom, potem šele z rutico, kakor bi se bil domislil... I nu, aristokratje so pač tudi ljudje.«

Tisti večer Pohlina ni bilo k »Zelenemu prešičku«. Z rokami prekrizanimi na hrbtu je dirjal iz sobe v sobo, strmeč bogve kam in momljaje nerazumljive besede. Še kregati se je pozabil; njegovo srce je bilo polno milosti in mehkode, in vse, česar koli se je doteknil okrog sebe, je dobivalo v njegovih očeh neizrekljivo žlahten značaj. Po večerji je odpravil ženski ter posedel v obednici na zaznamovanem stolu, milujoč si nečimurnost z današnjimi spomini, ki jih je zdajpazdaj melanholično skalilo vprašanje:

»S čim sem zagrešil, da nisem tudi jaz tak blagoslovljenec usode? Kako lepo bi se slišalo — recimo, Peter Pochlin von Pochlinenburgtalhausen!«

Toda s pametjo in »diplomatično politiko« se je dalo še mnogo popraviti in mnogo doseči; prilika se je nudila sama od sebe. Žena, kateri je v postelji zaupal nekaj svojih nad, je izprevidela, da je bolje ne kupovati rdeče kravate.

»Mari nisi videla,« jo je baral mož, »kako je požiral Vido z očmi? Ves čas sem ga opazoval; ta reč ni karsibodi! Ali boš godrnjala, če lepega dne prinesem vest, da postane tvoja hči grofica?«

Pohlinka mu ni hotela slediti v te strmoglave zasnutke; dosti rajša bi bila izvedela, kaj mu je zaupal grof pod tolikšno molčečnostjo. Profesor se je izprva košatil in skliceval na svojo »kavalirsko besedo«; potem je izdal gospe Ani, da je gost »pravzaprav nezakonski sin zelo, zelo visoke osebe,« kar je razbelilo njeno zanimanje, in nazadnje je povedal vse. Zdaj je začutila tudi Pohlinka, da se ji meša v glavi; težka popoldanska slutnja se je vrnila v še gorostasnejših in hkrati nedoločnejših oblikah. Ali Pohlina je bil nocoj priljuden kakor že dolgo ne; da ni smrdel tako grdo po cigarah, nemara bi ga bila spoznala za svojega Petrčka iz davno minulih dni... Tako pa je sprejela njegovo dobrikanje bolj kritično

nego hvaležno, zaspala sredi te ogoljene sreče in sanjala do jutra o grofu, kako se suče v fraku in klaku ter prosi za Vidino roko.

VI.

Profesorjeva tiha skrb, kako bi najprimerneje raztrobil svojo srečo široki javnosti, je bila zelo nepotrebna, zakaj blebetavost naših ljudi se je lotila dela, še preden je napočil slavni dan. Kavarniški gostje niso prezrli gorečnosti, s katero je podkadil tujcu ob prvem srečanju in spoznanju; po vzorni šegi tukajšnje družbe so potuhnili glave za časopise, kakor bi sploh ne videli, da se kaj godi, ušesa pa raztegnili nastežaj in prestregli marsikako besedo, ki je dražila njihovo radovednost. Še tisti večer je krožila po beznicah našega mesta senzacionalna vest, da je humanist v kavarni »mahljal z repom« okrog neznanca, ki se je očitvidno šele te dni pojavil med nami, ter ga ogovarjal z visokorodjem. Razume se, da je novica rastla od ust do ust in dobivala čedalje točnejše obrise. Doktor Fabina, Smučiklasov bodoči zet in voditelj mlade struje v naši liberalni stranki, je razglašal o polnoči vsakomur, kdor ga je maral poslušati, da je prišel iz ministrstva referent za vseučiliško vprašanje ter otipal najprej »starega jarca Pohlina, ne meneč se za merodajne politične faktorje«. Ljudje, ki vedo zmerom vse najbolje, so spravili to afero v zvezo s klerikalnimi kupčijami, ki so prav takrat dehtele izza dunajskih kulis, ter lehkomišno podteknilo humanistu izdajalske namene. Sam Smučiklas se je naveličal tega in izdrl jezik obrekovanju, češ, »dedec je preneumen za tako solidno lopovščino«. S temi besedami je bila grda bajka zatrta; radovednost pa je ostala, in niti naš politični papež se je ni mogel otresti. Hvala Bogu, da je prišla resnica kmalu na dan.

Pohlinkina dekla Marička je slišala iz kuhinje, kako se je profesor klanjal gospodu grofu, in pozneje, ko mu je grof obljubljal, da se še večkrat oglasi; kako znamenita reč! Vročica nestrpnosti je kuhala njeno deviško dušo in mršavo štiridesetletno meso, dokler ni prestregla na stopnicah hišnika ter mu oznanila skrivnostno:

»Naši so imeli pa vizito; vse dopoldne je sedel pri njih, pa tak nobel gospod je bil — kaj pravim! — grof je, resničen grof . . . Mlad je in lep kakor iz cukra, po prfemu diši in pravi, da še pride; gospod profesar so se mu poklanjali skoraj do tal. Rajtam, da se ženi pri gospodični!«

Kmalu potem je slonel hišnik pred vrati, sesal svojo pipo in premišljal Maričkino vest. Na koncu Gorenjske ulice se je užgala prva svetilka; toliko da je spoznal v somraku trgovca Brenčurja, gospodarja sosednje hiše, ki ga je dobrodušno opilil po rami ter vprašal:

»Nu, kaj bo novega, Tine?«

»O, dosti,« je zagodel Martin prevzetno. »Grofa smo imeli v hiši, pa še kakšnega! Ves dan je sedel pri gospodu, in bratovščino sta pila, če se ne motim. Dejal je, da pride jutri spet, ker se misli ženiti z našo frajlo. Gospod se kar na glavo postavljajo od veselja, in prav imajo, saj je hudo pripraven fant.«

Brenčur je komaj dočakal ure, ob kateri je hodil k »Zelenemu prešičku«; ves zaripel je planil med goste:

»Ali veste novico, gospoda? K mojemu sosedu, k Pohlinu, se je pripeljal grof, pravi grof, če ni kar vojvoda, vrag ga potuhtaj! Z dvema paroma konj se je prifural, v fraku in cilindru; še zdaj sedi tam, in šampanjke pokajo, da se cedi po stopnicah. Z zanesljive strani sem slišal, da snubi Pohlinovo hčer!«

Gostje so sprejeli novico z vsesplošnim »Aaa!« ki je v naši boljši družbi predpisani vzklik začudenja; nato so odreveneli za svojimi četrtinkami, lepeč z

očmi na obrazu gospoda Brenčurja, kar je takisto sprejeto v obred. Toda Brenčur ni povedal ničesar več; mogočno je sédel na svoje mesto, čuteč, da je postal junak večera, ter se udeležil proste debate, ki je završala od vseh strani. Šega zahteva, da vprašajo prinašavca novice za vsako stvar najmanj desetkrat po vrsti; vrli trgovec je odgovarjal, kakor bi povedal vsakpot nekaj novega, mežikal tu in se muzal tam, češ, to bi zijali, če bi smel reči vse, kar vem! Navzoči kupci, odvetniki, uradniki in ostala elita naših pivcev so padli po humanistu in njegovem grofu s požrešnostjo gladnih volkov: saj je znano, da polni dupline »Zelenega prešička« večer za večerom zgolj skupna želja, izvedeti, kaj je novega, in prežvečiti, kar se je zgodilo čez dan; rebuljica, klobasice pa mečice in druge okrogline natararice Minke so le priboljški k tej duševni gostiji. Razbrzdane kombinacije, zoper katere je moral snoči naš dični Smučiklas povzdigniti svoj glas, so oživele iznova, četudi je vsak priznaval, da je težko pogoditi pravo. Recimo, da ne gre baš za vseučilišče in je Pohlin nedolžen, kar se tiče klerikalnih spletek; ali nekaj mora imeti na vesti: kako bi se drugače drznil počenjati stvari, ki jih svet ne ve in ne pozna? Z eno besedo, njegova grofovsko istorija se je zdela gospodom skrajno sumljiva; nihče ni povedal na glas, da zato, ker so naši ljudje hudo zavidni posvetne časti in odlike. Grof, ki se pripelje v hišo z dvema paroma vrancev — bogve kako je prišlo na dan, da so bili natanko vranci, ne belci! — je vsekakor velika živina; mari ne premore mesto dovolj vrednejših takega obiska? Sleherni se je čutil zapostavljenega ter se v duhu primerjal s Pohlianom, koliko bolje bi mu pristojalo kriviti hrbet pred visokim gospodom. In takšen fevdalec, ki se zaliva s sektom, ne da bi bil prej cvička pijan, ter govori skozi nos in spi pri kneginjah, bi se babil s Pohlinovo tutko? Nihče ni hotel pritrditi Brenčurju v tej reči; ali kaj je bilo potem resnica? Z nestrpnostjo

so čakali profesorja, kdaj se pojavi sam in prežene dvojbe oblake; toda ni ga bilo, kakor bi jim hoté nagajal. Ura je udarila enajst; Smučiklasov stol je bil tudi še prazen. Marsikdo se je napil od srčne bolečine; povsem hladan in trezen je ostal samo profesor Bilban, ki je filozofsko srebal svoje vino ter pokal viržinko za viržinko, ironično zmrdavaje z brkatim licem in zamišlja je nov, globokoumen odlomek svojega »Življenja stenic«. Dozdevno protislovje med Pohlinovim revolucionarnim izbruhom in njegovim občevanjem z aristokrati je bil opredelil že v prvem hipu kot »ineksistenten problem«.

Deset minut po enajstih pa se je vendar prikazala na pragu ogromna Smučiklasova postava; goste je bil imel, ki se niso znali izgubiti o pravem času. Vseobče čuvstvo odrešenja je prešinilo navzoče; ako ne drugega, je prinesel vsaj merodajno mnenje, katerega se poprimejo vsi, pa naj bo pravo ali krivo. Smučiklas je takoj zaduhal nekaj posebnega, toda v svesti si svojega dostojanstva je napravil ravnodušen obraz in niti ni trenil z očesom, ko so mu povedali nezaslišano zgodbo. Le drobna iskrica se je zbudila v njegovem pogledu, žarela čimdalje svetleje ter užgala nazadnje ves zaripli obraz, da je plesala sleherni gubici tolišče kakor ošaben in prezirljiv plamenček; odvetnik je dobro znal, da polaga s tem nasmeškom temelj javnemu mnenju glede na profesorjev doživljaj. In družba ga je razumela. Smehljaj pomilovalnega napuha se je razlezel kroginkrog mize: ubogi, klavrni stari, ki smeši pred grofom sebe in vso našo družbo; kaj poreče velikaš, ako nas bo sodil po takem človeku! Šele ko so omenili snubitev, je Smučiklas odprl zatvornice ter bušil v takšen grohot, da so cingljala stekla na oknih in kozarci na mizi:

»Hah, hah, hah!« je hreščal sunkoma, udrihaje se po kolenih. »Križ božji, ali se vam meša v glavi? Babe, stare, prifrknjene, da bi vas tristo hudičev!

Grof in Pohlinova hči! Kako naj postavi takšnega tasta pred svojo oblizano žlahto? Hohohoho! Jój norci, da bi vas tudi — « Smeħ ga je zvijal na stolu; sinel je v obraz in oči so mu lezle iz jam.

Družba je stregla voditeljevo zmerjanje v svoja srca kakor blagodejno roso ter se pridruževala njegovemu smehu; kako pa, grof in Pohlinova hči! Javno mnenje je bilo narejeno.

»Ali vam res ne pride na um,« je povzel Smučiklas, ko si je temeljito poplaknil grlo, »ali res niste zmožni izračunati na prste, da je budalost? Stavim, da gobezdate že ves večer o tej kuharičini bajki — mislim namreč ženitev, zakaj ostalo je druga reč...«

In spretno je razjasnil istorijo, kakšna da je po njegovi sodbi. Visokorodje, ki je včeraj lezel vanj v kavarni, pa današnji grof sta nedvomno ena in ista oseba; kako sta prišla v stike, je vprašanje, ki ga pojasni čas; prejkone se je Pohlin prismolil k njemu in ga siloma zavlekel na v svoj brlog, da bi se posladkal vsaj enkrat pred smrtjo v tako gospodski družbi. Kdo bi zameril siromaku, če igra klovna pred vsem mestom in še pred tujcem povrhu? Ako se misli grof kaj ogledati med nami, bo kmalu spoznal ljudi, ki imajo trdi tilnik in več ponosa v sebi.

»Tako je!« so pritegovali znanci ter dvigali čaše. »Živel doktor Smučiklas!«

Odvetnik je milostno pokimal, čuteč, kako se dviga v njihovem in lastnem spoštovanju.

»Le ne iskati pustolovnih razlag,« je končal z važnim glasom. »Vsi vemo, da je naš Peter bolj učen ko prebrisan; v nebeškem kraljestvu bo delal furore... In zdaj nam ostane pol litrčka časa, da zinemo kaj o volitvah; kje si, Minkulja?«

Obča nevoščljivost do Pohlina je bila ubita in gloriya njegove aventure tako pristrižena, da se je Brenčurju obesil nos od velikega razočaranja; toda

moti se, kdor misli, da je šel Smučiklas zadovoljen domov. Kakor hitro je stopil iz gostilne, mu je padla glava na široke prsi; z rokami za hrbtom je korakal počasi v svoj konec mesta, ne meneč se za policaje, ki so mu salutirali ob poti. Nikoli v svojem življenju ni bil premišljal toliko in tako naporno kakor nocoj; in vendar se je zavedal le napol, kaj mu vznemirja možgane. Izprva je bilo zadovoljstvo, da je tako spretno izpodkopal humanistov narasli ugled, potem spoznanje, da mu sam najbolj zavida, in končno trpka žalost prezrte veličine v vsej svoji neomiljeni goloti. Sam pri sebi je bil Smučiklas prepričan, da Pohlin ni kar tako posilil aristokrata; grofje so vajeni sveta in se ne dajo moriti vsakomur za prazen nič. Morda ima tujec opravke v našem mestu, ali pa je čudak, ki ga zanima kraj; recimo, da mu je bilo dolgčas in se je celo razveselil znanja. On, doktor Smučiklas, ki hodi tu kakor egiptovski malik, se razgovarja drugod magari s črevljarjem; bogve kakšne barabe so ga tikale v Pragi na sokolskem zletu! Ali v Pohlinovih stikih z grofom je bilo nekaj, s čimer se naš papež ni mogel bolj sprijazniti, nego bi se rimski s turško vero; profesorjevo znanje se je rogalo takorekoč najsvetejšim tradicijam in kljubovalo zapovedi najgloblje vkoreninjenih šeg. Odlična oseba, ki pride v naše mesto, interesanten človek, ki ga pot privede k nam, je namenjen v prvi vrsti priznanim »boljšim krogom« in predstavnikom naše višje družbe; oni ga sprejmejo medse, okitijo ž njim svoje salone, razprostro pred njim pavji rep svoje mogote in uglednosti ter ga proglasijo, z eno besedo, za svoj monopol: še naše dame se niso odrekle te predpravice, ko je dajal »Imperialov« zamorski portir eksotične ljubavne avdijence... Sredi tako utrjenih razmer pa se pojavi grof, in po vsem videzu ne gladun, kakršni strašijo v deželni vladi, marveč resničen, grofovski grof iz najfinejšega sveta — kdove kaj je zbudilo v Smučiklasu to prepri-

čanje? — ter pade v naročje, ne njemu, očetu domovine, ne krogom, ki pomenijo njen najžlahtnejši cvet in sad in so pravzaprav naše viteštvo brez grba, marveč navadnemu profesorju! Pohlin, ki bi ga bil včeraj najrajši brcnil na cesto, se reži od blaženstva, gosti za svojo mizo grofa in pije ž njim šampanjca, Smučiklas pa mora sedeti v beznici med priskutno malomestno bando. Kako bi se prilegel tak gost njegovi hiši, kako mogočno bi povzdignil odvetnikov omajani ugled! Samo te zvezde je še manjkalo na Smučiklasovem nebu, le tega dneva še med vsemi, ko je sijalo njegovo ime v apoteози vsenarodne slave; če bi se reklo, mož občuje z aristokrati, grof tainta je vsak dan tam, oprostite, grof Iksipsilon me pričakuje — kdo bi se osmelil bevskati nanj radi Nele Veselkove! Ali usoda res ne pozna razlike med voditeljem naroda in ničevnim, prismuknjanim humanistom?

Vso pot se je pridušal v brk; doma je postal pred ženino spalnico, mahnil z roko in srdito krenil k sebi; niti poln kozarec konjaka mu ni poplaknil nejevolje. V postelji se je rodil iz jeze in zavisti nedoločen strah, ko je premislil samega sebe ter se poprašal, zakaj ga baš Pohlinov grof tako razburja . . . Vse posameznosti, vsi razlogi te istorije so rastli v nezaslišane dimenzije ter zadobivali izjemno važnost, ki ni odgovarjala dejanskim razmeram, Smučiklas je dobro vedel, da ne. Njegova cinična hladnokrvnost se je bila izčrpala pri »Zelenem prešičku«; bedasti intermezzo iz Pohlinovega življenja se je razvijal v intrigo z usodnim, načelnim pomenom. Renčé je ril odvetnik z glavo v blazine ter odvrčal svoje misli na vse mogoče, da bi zaspal; toda svinčenomrka tegoba je risala v temo njegove spalnice vedno iznova postavlo neznanega grofa in polnila njegove možgane s koprnečim ugibanjem, kakšen da je in odkod. Zalito srce se mu je stiskalo v zmedeni slutnji, kakor bi prihajalo nekaj novega, samosvojega in nasprotu-

jočega vsem pravilom veljavnega razuma. Pojavilo se je na obzorju kakor tajfunski vetrovi, prejadri, da bi jim mogel mornar uteči z brodom; glej, že je tu, drži ga in mu piha v možgane svoj blazni hlap. Kam ga dvigne, kam ga trešči? Grofova senca je plavala nad Smučiklasovim kraljestvom liki prikazen, kakršne so videvali včasi ob predvečerih katastrof.

Zaspal je z muko in v trdni veri, da je bolan, toda zbudil se je dobre volje; noč je bila vzela mōro s seboj. Veselo je skočil na noge ter se umil, toneč v dišečih penah mila in v živalskonaivni radosti osveženja; ta trenutja so ga navdajala skoraj vedno z izzivalno korajžo, kateri so izvabile tudi največje težave nastopajočega dne komaj prešeren, poluzavesten žvižg. Koža pod prsnimi kocinami se mu je rdečila od hodne brisače; ob hitrejšem kroženju krvi po tolstih udih je začel urejati snočnje spomine, čudeč se tisti brezmiselni tesnobi, ki je bila izginila brez sledú.

»Absurdno! Bedasto!« je mrmral ves čas med dolgotrajnim oblikovanjem svojega vnanjega človeka: toaleti je posvečal zmerom veliko skrb, dasi je bila spričo njegovega ogromnega trebuha in medvedje masivnosti vsa umetnost krojačev, črevljarjev in likaric prav tako jalova kakor lastno početje. Ali Smučiklas je užival v tej ceremoniji odmeve svojih donjuanskih let, ko je trud še kaj zalegel; vsaka najmanjša procedurica je dramila v njegovem duhu mrgolenje davnih ljubic in mlačno srečo ur, ki jih je bil pregrešil ž njimi. Zadovoljno si je pogladil sivkasti strnišči na sencih ter krenil k zajtrku; povest o grofu in profesorju se mu je zdela kaj pripravna za razgovor pri kavi.

Nič hudega ne sluteč je stopil z raskavo dobrodušnim smehljajem pod brki v prisojno obednico, naltlačeno z rezljanim hrastovim pohištvom in pisano bazarno ropotijo; duh kave, medú in prigrizkov mu je vablivo planil v nosnice. Razen Egona, ki je oči-

vidno še delal pokoro za veselo noč, je bila zbrana vsa rodbina okrog belo pogrnjene mize. Gospa Tončka Smučiklasova, plavolasa koščenka grobe polti, je nalivala drugošolcu Gvidonu že tretjo skodelico; navadno se je sladko ozrla možu naproti, danes pa jo je očividno skrbelo, da ne bi razlila mleka. Odvetnik je zaslutil, da se kuja, ker se je vrnil pozno in ni prišel po lahko noč. Kljub svoji zreli starosti je nosila gospa Tončka čedalje bolj groteskno izrezane domače obleke ter mučila soproga z vedno bujnejšimi čustvi. Tudi hčeri, dvaindvajsetletna Nina in osem let mlajša Silva, sta pozdravili krmežljivo, ne da bi skočili očetu v objem. Nervozno je stisnil zobe in s težavo premagal jezo, ki mu je bliskoma skrčila obraz.

»Dobro jutro, smučiklasje, dobro jutro!« je zaklical z nepristnim glasom, delaje se slepega, v srcu pa trdno odločen, da nahruli ženo ž njeno zadnjo putifarščino, ako ne bo miru.

Mrtvaška tišina. Kakor gluha je mazala Tončka svoj med na kos maslene štruce. Briljanti na njenih vzlatih prstih so lučali Smučiklasu gnevne žarke, in mozolec na levi nosnici je skakljaj, v znak, da nabira solze. Požrešna Silva se je davila s kosom gnjati; Nina je obletela z zelenkastimi zrenicami najprej mater, nato očeta, pomežiknila mu in se namuznila v skodelico.

»Ali že veste najnovejšo novico?« je vprašal odvetnik s poslednjim ostankom svoje priljudnosti.

Soproga niti ni vzdignila oči.

»Kaj je, papa?« se je oglasila Nina, videč, da je oče zagrabil za prt in ga zdajzdaj potegne z mize. »Ničesar nismo slišali.«

»Pohlin se je zbratil z nekakšnim grofom; ne s tukajšnjim, od zunaj je prišel. Velika zver mora biti,« je hropel Smučiklas pretrgano, zabadaje gospo Tončko z ostjo svojega pogleda. »Ves čas, odkar sta se našla, tičita neprestano skupaj. Včeraj je bil grof pri njem; ljudje pravijo, da se zanima za Vido, kar sevė

ne more biti res. Toda lahko si misliš, kako se napihujemo.«

Izraz obličja, s katerim je povedal novico, je bil podoben ultimatu; ali veter se je obrnil brez tega. Vsa četvorica je zazijala; Silvi se je zaletelo, Nini je padla žlica iz rok, in Gvidon je urno porabil priliko, da se zareže na vse grlo. Gospa je pozabila svojo užaljenost in sklenila roke.

»Ni mogoče!« je zasvirala z navzgor moduliranim glasom in priostrenimi ustni, kar je smatrala za fino. »Ah, kaj praviš! To je vendar . . .«

»Nezaslišano,« je povzela Nina. »Kakšen pa je tisti grof? Izbirčen ne, kakor kaže.«

»Ampak Pohlin je izbirčen!« Iskra zavisti je že tlela v materinih očeh. »On duha, kaj mu bo v čast in slavo pred ljudmi. Ne, veš kaj, Josip —!«

»Da, naš stari se je posladkal,« je ušlo tudi Smučiklasu, katerega je minevala jeza. »Hudirja, grofje ne leže po cesti kakor . . . Le on, nesrečnež, kaj je zagrešil, da je padel v roke temu dehorju; ali si res ni vedel lepše družbe?«

»Saj to sem hotela reči!« je vzkliknila Smučiklaslja; črte njenega napraščenega in naličenega obraza so bile polne sočutja. »To vendar ni občevanje za boljšega človeka; Pohlinu se niti ne sanja, kako sprejeti osebo iz finejših krogov. Ne rečem, ako bi prišel k nam —«

»Saj slišiš, da se zanima za Vido,« je hudobno pripomnila Nina. »Ljubezen ga vleče, vse drugo mu je malo mar.«

»Ah, prazne čenče! Grof in Pohlinovo revišče — ne, ne, ljudje so hudobni,« je majala mati z glavo, čeprav je v duhu že izbirala, katero znanko pogosti najprej s to »hudobijo«. »Pij kavo, papaček,« se je nagnila k možu s svojim najzapeljivejšim smehljajem, »in potem razloži vse natanko. Čakaj, namažem ti kruhka — ne, takšna reč! Silvica, Gvidonček, Nina, kdo bo še česa?«

Odvetnik ni bil jagnje v zakonu, toda spopadov s Tončko se je rad ogibal, ker je ni mogel navaditi, da bi pomišljala, kaj kriči in kdo jo sliši: Videč, da gre nevihta mimo, si je globoko oddehnil, shranil pripravljeno orožje za drugi pot ter posrebal kavo s slastjo in hvaležnostjo; v odlomkih, s polnimi usti je pripovedoval humanistovo zgodbo, ne da bi pozabil olepšati to in napihnniti ono, kjer se mu je zdela pomanjkljiva ali prevsakdanja. Neznani grof je postal duhovit, lep in bogat, na vse pretege imeniten mož, z eno besedo, vzor aristokrata. Častihlepni, finoče lakomni in [zmerom še kam drugam zaljubljeni gospe Tončki je ta slika povsem zmešala glavo; sline so se ji udrle, da bi ga uvrstila med svoje egiptovske Jožefe, ki so bili dotlej po večini moževi koncipientje; ideal njenega erotičnega hlepenja pa je bil odnekdaj plemič, večni, božansko nosljajoči gardni poročnik nemških romanopiscev. Ah, objeti bitje iz teh zemeljskih nebes!

S peklenko sigurnostjo ženskega nagona je položila železo v ogenj ter vprašala Smučiklasa, če se ne bi mogel seznaniti z njim; v takem slučaju bi bilo dobro zvabiti nesrečneža v »boljšo družbo«, sicer utegne misliti, da je naše mesto obljudeno s samimi Pohlini.

»Res, papa,« je pritegnila Nina z zastrtim altom, gladeč si obilne rjave lase. »Profesor je vendar tvoj prijatelj, lahko ti je priti do njegove žrtve. Daj, povabi grofa k nam in privošči mi veselje, da vidim to redkost od blizu.«

Smučiklas je pokimal z naglico, ki je odkrila njegove najgloblje misli; besede pa radi lepšega ni dal takoj.

»Hm,« je puhnil z igrano malomarnostjo, »ako vaju tolikanj skomina —? Se pravi, lovit ga ne pojdem; ugled je ugled, razlika med Smučiklasom in Pohlinom mora biti. Kdo ve, če mi je profesor še naklonjen, odkar sem mu rekel, naj radi našega ne goni drugih snubcev od hiše.«

»Ako jih je kaj, se vpraša!« je Gvidon iztegnil jezik. Mati mu je položila roko na usta in zasvirala očitljivo:

»Tako je sem dejala, da si jo polomil; ali je bilo treba govoriti naravnost? Zdaj vidiš!« je pritisnila s tragičnim glasom, kakor bi šlo za obstanek vesoljne Smučiklasove hiše.

»Bravo!« je zavreščal paglavec med vrati, z rokami v hlačnih žepih. »Mama in Nina že vesta, da bi se moral grof ženiti pri nas, ne pri Pohlinovih.«

Oče je planil kvišku in zarjul, toda nadebudnež je bil prej na cesti nego on na pragu; mežiknil je v solnce, odstavil šolo s programa ter izginil v mestni drevored požirat indijanske povesti, ki jih je kradel iz Smučiklasove knjižnice.

Silva je škodoželjno mrkala sestri z nosom, Nina in mati pa menda nista smatrali Gvidonove šale za slabo. Tačas je sédel odvetnik nazaj, prižgal cigareto in dejal Tončki v pomirjenje:

»Peter se bo utolažil; kako naj živi brez mene?«

»K njemu bi stopil in ga povabil . . .«

»Naj prideta oba? Sporočim mu iz pisarne; to zadošča zanj.«

Nina je plosnila z rokami; prešerno je vzravnila na stolu svoje malce oglato, a kačje gibko postavilo ter izbočila drobne, ostre prsi. Deloma vsled mladosti, je bila mikavnejša od starih dveh, podobna pa obema. Nje blede lice z mesnatimi, preširokimi ustni, močnimi zobmi, zelenim pogledom in naprej potisnjeno bradico je delalo že zdaj nekam polten vtis; nozdrvi so ji igrale kakor mladi žrebici. Vonj »zrelega sadu«, ki je vejal od nje, in dolžno spoštovanje do njenega očeta sta jo bila spravila v glas odlične krasotice.

»Ako mu nevesta ne prepove,« je vzkliknila porogljivo, misleč na grofa. »Haha, to bom dražila Vido! Le kdo si je izmislil . . . Sijajna ideja — ne, mama?«

»Beži,« se je obregnila bledečna plavka Silva. »Kakor bi bilo povsod pri Smučiklasovih! Še sliši se priskutno taka reč.«

Omizje se je zasmajalo in vstalo. Židane volje je stopil Smučiklas v pisarno, vesel, da je naletel pri svojih ženskah na toliko soglasja; kakor hitro je bil obgodrnjal ljudi, je napisal profesorju vizitko, naj se takoj zgłosi pri njem, in jo poslal po slugi v gimnazijo. Nejasno čuvstvo, da stori kmalu nov korak navzgor, ga je polnilo z mladostno podjetnostjo; pregledal je došle zadeve, pokazal koncipientu zavozlan slučaj v presenetljivo jasni luči ter stopil k telefonu, da bi govoril z ravnateljem »Narodne banke.« Toda koncipient, kateremu je dajala naklonjenost gospe Tončke obenem z doktorjevim zaupanjem pravico do familijarnih šal, mu je potegnil školjko iz roke:

»Pustite, gospod šef, saj je bob v steno; danes ne dobite zveze, pa če ste trikrat doktor Smučiklas. Kaj stavite? V centrali je cel babilon, kakor po vsem mestu. Nu? Petdeset kron?«

Naš samodržec je pomilovalno vrgel bankovec na mizo; pet minut kesneje ga je resnično spravil koncipient, muzaje se pod krtačastimi brkci. Od rane zore je drevila po žicah telefonskega omrežja vest o Pohlinovem gostu, našarjena z vsemi starimi in nanovo izmišljenimi podrobnostmi; gospodične v centrali so omedlevale od napora ter spojile doktorja s porodnišnico, želodčnim likerjem »Luklukom« in nazadnje celo z zdravnikom za živčne bolezni. Preklinjaje kakor huzar je treščil slušalo ob steno.

»Branjevke na trgu, policaji na vogalih, umirajoči na svojih smrtnih posteljah govore samo še o grofu,« je povzel mladi mož, kažoč predstojniku skozi okno. »Glejte! Po vseh ulicah stoje gruče klepetulj in klatijo z rokami; dve babi je že povozil tramvaj zaradi te novice.«

Smučiklas je spoznal, da je storil svoj sklep ob dvanajsti uri; toda upanje, da bo profesorju zadoščala

vizitka, ga je bilo goljufalo. Na listu, iztrganem iz šolskega zvezka, je prinesel sluga lakonični odgovor:

»Prav žal, da ni mogoče: dopoldne imam šolo, popoldne važen rendez-vous z grofom B*** von K***. Ako je nujno, potrudi se enkrat k meni; sprejemam ob torkih in petkih zvečer. Tvoj Peter Pohlín.«

»Hudiča,« je godrnjal naš voditelj v svojem klubnem blazinjaku. »Mrcina se je pobaronil zraven njegovega visokorodja; hoho! Žaba je videla vola na travniku ter je hotela njemu enaka biti. Moj vrli Peter ima ‚rendez-vous‘ in ‚sprejema‘, toda Smučiklas se meni figo za profesaske muhe.«

»Kar hočem jaz, se zgodi,« je izjavil gospe Tončki po kosilu, trkaje s členki ob mizo. »Takrat, ko Smučiklasova volja ne bo več zapoved, tudi solnce ne sme več sijati z neba. Še to uro stopim h kanalji ter mu pojasnim, kdo je on in kdo sem jaz; ako najdem grofa pri njem, tem bolje. Zdaj pa prav zanalašč in makar izgrda!«

»Spet jo zavoziš!« se je ustrašila soproga. »Zlepo besedo in mehko roko dosežeš vse, z grobstvo ničesar; saj vidiš, da rita in brca.«

»Vederemo,« je zategnil samodržec, ki se je ustil samo radi lepšega, zakaj na tihem je bil že zdavnaj oborožen z najpriliznjenejšimi besedami; skrbelo ga je zgolj, da jih spotoma ne bi pozabil. Vse, vse je bil pripravljen obljubiti; še Vida in Egon se mu v tem razpoloženju nista zdela nevšečen par. Brez oddiha so razpredale njegove misli široko panoramo haskov in časti, ugodnih možnosti in smelih kombinacij, ki pridejo v doseg njegovih rok, ako se mu posreči odjesti grofa Pohlínu. Razvnel se je ter krilil z rokami kakor pred nabito dvorano; gospa Tončka, edina poslušavka, je srkala njegove besede s strmečim odobravanjem.

»Premisli,« je oznanjal Smučiklas brez nepotrebne sramežljivosti, »premisli vendar, kako se podčrtamo in povzdignemo v javnem ugledu. Ljudje

bodo videli, da smo nad njimi; čim bolj jih gledaš preko ram, tem bolj te malikujejo! Pohlinov grof mora k nam, vsaj enkrat, vsaj za en večer, preden obrne hrbet temu kraju; in če ni sam zadosti žlahten, bo moja skrb, da mu spojejo slavo . . . Kamen do kamna gradi bistra glava svojo srečo, in zdaj je čas za to: ako bo k letu vojna in vzame Avstrijo hudič — mari naj zleze Smučiklas pod mizo, kadar bo šlo za predsedstvo republike?«

Tončka mu je sama podala klobuk ter ga ljubeče spremila k vratom; bodoči predsednik ilirske republike je s težkim srcem nastopil svojo pot.

Humanistov izgovor, da ima z grofom »rendez-vous«, je bil seveda ležniv kakor nekatera njegova beseda; sluteč, kam pes taci moli, je hotel le trpinčiti bahača in ga osupiti s sijajem gospodstva, ki mu je lezlo od ure do ure nevarneje v lase. Ni se vzdignil izza pisalne mize, ko je slišal v predsobi spokornikov glas; pozdravil ga je suho in strogo, s primerno senčico dostojanstva, čeprav je zavest dobljene zmage že v prvem hipu zrahljala njegove namene. Čutil je, da ne vzdrži do konca; stara navada je železna srajca, in Smučiklas je bil vzlic zameri še zmerom bog nad njim; toda čisto mu ni hotel prizanesti.

»Ne bodi hud,« je izpregovoril odvetnik, mereč ga z lokavim pogledom. »Prišel sem danes, ne glede na sprejemni čas; odkdaj imaš to pravzaprav? Nujno je, sem si dejal, staremu znancu bo vendar oprostil . . . Če dovoliš?«

S temi besedami se je vrgel v fotelj, katerega mu profesor nalašč ni bil ponudil.

»Nu da, gotovo,« je zazehal Pohlin. »Izvoliš cigaro? Boljših kakor tele havanke slučajno ni pri hiši; za silo bodo že . . . Nujna zadeva, praviš? I, seveda; mnogo časa nimam, saj razumeš: grof Beaupertuis von Künnigsbruch bo vsak trenotek tu,« je končal, sekaje zloge z važnim, oholim poudarkom.

»Grof — kako si rekel?« je poskočil neva bljeni gost. »Povej še enkrat.«

»Beaupertuis von Künnigsbruch, eno najboljših imen visokega plemstva,« ga je poučil humanist in dodal skoraj prezirno: »Ga morda poznaš?«

»Kje neki,« je zamrmral odvetnik, rdeč od zadrege in gneva. »Se pravi, slišal sem . . . Že dva dni govori vse mesto o njem in o tebi.«

»Mogoče,« ga je prebil Pohlin. »Tak s čim ti ustrezem?« Njegov brljavi pogled se je rogal Smučiklasu izza naočnikov.

»Sakrament,« je renčal predsednik republike v svojem srcu, »kako se je nabrusil! Ampak vrag naj me vzame, če mu ostanem dolžan; le čakaj, mrha latinska . . . Ljuba duša,« je povzel glasno, »stvar se tiče najinega zadnjega razgovora. Vso tisto noč nisem zatisnil oči od jeze nad paglavcem; včeraj sem ga pograbil za dušo in mu pretipal obisti, češ, kar bo, pa bo. Lehko si misliš moje veselo iznenađenje, ko sem spoznal, da se tista istorija — ovira — nekam hladi, kratkomalo, da ga je babnica po vsem videzu speljala na led in mu pokazala osla. Še več! Priznal mi je, da mu je Vidka zelo simpatična: to bo ženica, je dejal, kdor bo tako srečen, da jo dobi. Tiščalo me je na srcu, moral sem ti povedati; saj veš, kako sem bil obupan onidan. Z moje strani je vse v najlepšem redu; zadovoljen sem in za veliko pijačo bom dal, kadar ju spraviva vkup; ako hočeš tudi ti obdelati hčerko, mi bo le drago in prav!«

Napeto je obvisel z očmi na profesorjevem cbličju, da vidi učinek svojih besed. Za Pohlinovimi stekli se je obliznil plamen triumfa, posebne radosti pa Smučiklas ni opazil; narobe, še tisti plamen je utonil v izrazu popolne brezbriznosti.

»Hmhm,« je zakašljajal humanist, čehljuje si brado z opiljenimi nohti, »hmhm, tak govoril si z njim? Prav lepa hvala; razmišljal bom o tvojem laskavem predlogu in nadejam se, da bo tudi Vida zadovoljna

ž njim. Brež njenega soglasja ti pač ne moren dati besede, saj veš, da je otrokova sreča moja najdražja skrb. Kakor poreče ona; branil ne bom, silil še manj. Ako hoče izbirati, naj le izbira — ona lahko.«

Premolknil je, ves ponosen, da je spletel napuhnjencu tako vkusno košaro; nato je demonstrativno pogledal na svojo zlato uro, zakaj srebrne ni nosil več.

»Tristo hudimanov,« je pomislil Smučiklas, »pa ne, da bi se grof res ženil pri tem bedaku? Če je tako, se spopadeva na življenje in smrt.« Ali spretne besede, ki jih je imel v zalogi, so se bile izgubile; čenčal je semintja, drezal oddaleč ter obupaval nad seboj. »Porazen sem,« je vzdihoval sam pri sebi, »in še osmešim se povrhu. Finis Illyriae!«

Pohlin, ki ga je hotel odpraviti, da bi prikril svojo laž o sestanku, mu je nevedoma napeljal vodo na mlin.

»Vsak hip mora priti,« je godrnjal, vstajaje v viden znak nestrpnosti. »Zaupen razgovor imava, saj veš.«

»S kom?« je bevsnil odvetnik, čuteč, da mu vzkipeva žolč. »S tistim tvojim grofom?«

»Pardon!« je zrastel humanist. »Pardon! Grof Beaupertuis von Künnigsbruch ni kakršensibodi ,tisti moj grof', nego mož, ki mu gre vsakatero spoštovanje.« Njegov glas je preletel vso lestvico zgražanja.

»Rad bi vedel,« je menil Smučiklas z dozdevnim hladom.

»Vsakatero spoštovanje,« je ponovil učenjak. »To ni navaden aristokrat; Beaupertuiški so starodavno francosko plemstvo, in pridevek ,von Künnigsbruch' ima svojo posebno, skrivnostno zgodovino.«

»Ah, oprusti,« je ostrmel odvetnik z dobro ponarejeno prirodnostjo. »Tega nisem vedel. Kakšno zgodovino misliš? Povej kaj več in odreši me, saj vidiš, kako trepečem od radovednosti. Da, ti si ptič,

Pohlin; znaš se gibati med ljudmi ter imponirati še komu drugemu kakor našim tibetancem. Ni vrag, da ne bi napravil karijere s takšnimi zmožnostmi — pa s takšnimi znanji.«

Profesor je planil na vado kakor vran v lafontainski basni.

»Skrivnostno zgodovino,« je ponovil z obetajočim glasom; jeza na doktorja se je naglo umikala zadoščenju, s katerim ga je polnila njegova prosto-dušna hvala. Misel, da je zastavil grofu častno besedo, je vzplapolala nekje ter ugasnila kakor šesta zapoved na zadnjem klinu lestvice. »Zanašam se, da boš znal molčati,« si je zavaroval vest.

»Se razume; ali nisem bil vedno kavalir?«

»Vsekako,« je pritrdil humanist posmehljivo; nato je bleknil s sijočim režanjem: »Grof je nezakonski sin — zelo, zelo visoke osebe!«

Smučiklas je zazijal in roke so mu padle s trebuha.

»Pa ne morebiti —? Saj ta jih ima ko listja in trave.«

Učenjak je s svečeniško počasnostjo sklonil glavo, pogledal kvišku ter uprl oči v drevenečega odvetnika; ta pa se je rušil vase in ni vedel svojim čuvstvom drugega izraza kakor zamolkel, brezkončen sik. Kruta pravičnost usode je bila izbrala Pohlina morda že v uri ponižanja za satelita cesarskemu pankrtu; mari ni to kazen, ki sledi napuhu za petami? Kes in zavist sta orala v Smučiklasovih prsih.

»Nnu?« Pohlin je čakal.

»Čestitam!« je vzkliknil predsednik republike z drhtečim glasom ter planil kvišku, da seže profesorju v roko. »Toplo, iskreno ti čestitam; kot dragemu prijatelju, kremenitemu značaju in zvestemu sotrudniku za narodov blagor ti privoščim iz dna srca!«

Humanist mu je navdušeno stresel šapo; v radostnem valu te minute je utonila vsa trpkost. In začela sta kramljati, vročično, prešerno, razposajeno,

kakor nekdanj na šolskih klopeh. Pohlin je razodel prijatelju vso zgodbo svojega znanja; Smučiklas je kimal in pritrdjeval brez vidnega znamenja nevoščljivosti; povedal je, kako grdo so ga bili obdolžili jeziki. Profesor se je zarežal do višnjevih dlesen.

»Da bi jih vendar! Naj bo; kdo bi zameril sodrgi, ki ne pozna časti in nima tradicij... V resnici pa sem odpiral grofu razgled po naši zgodovini; ali ni odlika za vse, če ga zanima ta beračija? Iskal me je; že na Dunaju, pravi, sem slišal hvaliti vaše zasluge... Fin mož, reci kar hočeš.«

»Izrabi priliko, človek,« je vzklikal odvetnik, gladeč profesorja z jezikom in roko, »drži srečo, ki se ponuja; takle cesarski sin te dvigne više, nego sanjaš. Hoj, Peter, grof je zgodovinska pridobitev, zlasti če bi res ostal med nami; ž njegovo pomočjo dosežemo vse, nemara celo zedinjeno Jugoslavijo pod habsburškim žezlom! Razumeš? Brezpogojno ga moramo dobiti v svojo sredo, preden čofne v klerikalno past; politično, dragi Pohlin, politično in diplomatsko se jemlje taka reč v roko; če bi bil jaz na tvojem mestu — se pravi, če bi me ti enkrat seznanil ž njim...«

Zgovorno je uprl oči v humanista. Peter se je namrdnil, kakor bi šlo za to, da naj prestavi grajski hrib; nato je obljubil poizkusiti.

»Danes ga je očitvidno kaj zadržalo; jutri, pojutrišnjem, ako se mi posreči. Jaz ne viham nosú, moj dragi Smučiklas, in ne zaničujem nikogar,« je dodal gostu v pouk in premislek. »Niti zdaj se nisem prevzel.«

Odvetnik je zaukal v svojem srcu.

»Ovekovечиš se! Daj, misli na skupno stvar, na blagor naroda in domovine,« je bodril Pohlinovo ničemurnost. »Žrtvuj se za našo svobodo!«

Profesorju je bilo manj do svobode nego do imponiranja in deljenja milosti; ko je dal lisjaku besedo, se mu je storilo kakor ponosnemu lakaju, če spusti prošnjika k »njihni gnadi«.

Na ulici je spravil Smučiklas ponižno krinko v žep. Širok režaj zmagoslavja mu je razparal kosmato lice od uhlja do uhlja; Pohlin bi se bil razjokal, da je videl porogljivi izraz njegovih oči ter slišal zadovoljno godrnjanje:

»Kakor da ne poznam vseh strunic njegove duše! Imam te, stari abderit.«

Zasopel in pijan uspeha je planil v naročje gospe Tončke z vestjo, da je sreča na poti.

Drugi dan je bila nedelja; v ponedeljek o mraku se je pojavil Peter Pohlin pri »Zelenem prešičku«, mutast in nedostopen kakor minister za vnanje posle. Smučiklas je moral dolgo koprniti, preden se je humanist usmilil ter mu šepnil v uho:

»Bodi pripravljen jutri zvečer; ako utegneva, prideva z grofom k tebi.«

To rekši je ljudomilo pokimal na levo in desno ter celo podal nekaterim roko. Nedolgo po njegovem odhodu je storil naš prvoboritelj takisto; med vrati se je ozrl in dejal z zaspanim glasom:

»Jutri zvečer me ne bo; grof Beaupertuis von Künnigsbruch se mi želi predstaviti. . . . Kako? — Da, Pohlinov; lahko noč.«

»*Acanthia lectularia!*« je zagodel profesor Bilban ter hrknil pod mizo.

VII.

Drejče Rovan se je hlinil, kakor bi mu njegova in Rožmarinčkova skupna mizerija le malo grenila življenje; nikoli, kadar je plaval poet v teatralnem obupu ter se upijanjal z genljivostjo svojih muk, ni bil on v zadregi za sifonski curek ironije, za bosjaški posmešek nad njim in seboj. Ali to je bila sramežljivost; njegovo preprosto in dobro, vzlic zvedavim grdobijam za domačimi plotovi še čisto srce ni znalo ljubiti drugače kakor z edino željo po sreči dragega bitja in je nosilo grenkobo Vidine usode gotovo še težje od nje same. Pri sebi je zavistno

tekmoval z Rožmarinom, kdo jo bo molil verneje in čigavo sočutje se pogrezne globlje v njeno gorje; toda hkrati je preziral njegovo izpovedljivost in se tajil za cinizmi, da ne bi postal farizej. Nikomur ni privoščil Vide manj nego temu solzavcu; sam se je že v prvem trenutku odrekel nad: nikoli, nikoli ne bo njegova! Kje naj bi objel to nežno, gospodsko stvarco, berač, ki ga je skotila fabriška sužnja sredi kolovozov beđe in blatne tlake za kruh? Da, vrgel se je v borbo, upira se; toda še dolgo bo hodil v prekratkih hlačah in pomečkanem klobuku; preden se dokoplje do toplega doma in polne mize, bo Vida zdavnaj gospa. Vse državne upe je podil od sebe, vesel, da živi in se more pehati naprej. Čez leta, ko splove na vrh ter zaslovi kot tribun zatiranih, jo sreča kje in jo udobrovolji s povestjo o svoji študentovski bajki; njen smehljaj v tisti uri je bil edino, kar je sanjal naprej.

Misel, da ji enkrat poiščejo ženina, mu je bila domača. Ko pa je videl iz 'zvezdarne' — tako sta krstila Rožmarinovo sobo — tujca sklonjenega nad njeno roko, je postal tudi on nemiren in ljubosumen. Poetova razlaga se je zdela verjetna: Pohlin da ne bi mešetaril za hčer proti njeni volji? Ta skrb se ni dala omamiti z nobeno šalo in je prikipela do vrhunca, ko sta zvedela glas o grofu ter sklenila, da je bil on. Vkoreninjeno sovraštvo do velike gospe je pokazalo Rovanu njegovo zmedo v dobrodošli novi luči, kakor ne bi šlo več za Vido, marveč za tisočletni boj med rdečo in višnjevo krvjo. Oprostil se je ljubavnega meništva, čuteč, da sme zdaj širje odpreti srce. Zavezništvo z Rožmarinom se je utrdilo z malo skupne mržnje do neznanca; Rovan je navduševal 'kapitalista' za iztrebljenje vseh aristokratov, zvezdarna se je čadila od zmerjanja, in podjetne iskre so sršale vmes.

Instruiral je tudi pri Smučiklasovih, ki so dajali večerjo in trideset kron. Gvidon in Silva sta opazila

zadnja dva dni, da prihaja raztresen in nasajen. Z nejevoljo je sledil predmetu in popravljaj zadirčneje nego doslej; včasih je izgubil nit, podprl glavo ter molčal po cele minute; lena učenca sta se drezala s komolci, skrivala za mizo in mu kazala jezik, zabavaje se s tem, da ju ne vidi. Rovana je sovražil »naduto smrklo«, ki se je štela že napol za damo in koketirala, čeprav je še dišala po plenicah; toda Smučiklas je bil ukazal skupne lekcije, češ da se več naučita. V resnici je menda sodil instruktora po sebi ter gonil h Gvidonovim uram Silvo, da ne bi fanta kvartala, in k njenim Gvidona, da bi ostal Rovana v mejah učnega načrta . . . Silva je zavijala oči, zverala se na stolu, vlekla rokave čez komolce in prekriževala noge tako umetno, da se je videlo noter tja pod hlačne čipke; videč, da je učitelj slep za te zelene čare, ga je začela ignorirati in molčati na vsa vprašanja. Brat je zehal ter dajal nemogoče odgovore; v sobi je dišalo po ostrem parfumu gosposkične Nine in po izhlapinah sitih ljudi; večerno solnce je umiralo na osladnih tirolskih lovcih, ki so krasili steno. Rovana je dušilo v grlu.

»Neznosen kmet!« je mislila Silva, sekljaje si ustnico z zobmi, »Kaj mu roji po glavi?« Škodoželjno je začela ugibati, ali ni mogoče zaljubljen v Nino, ki je katerikrat posedela z njimi. Tako rada bi ga bila videla na kolenih: obožujem vas, prelepa Silva, brez vas ne morem živeti! Pustila bi mu, da jo poljubi, nato pa bi se smejala bedaku v obraz, kakor je videla v kinu . . .

Pa tudi Rovanu se je zdelo, da nastopajo v hiši njegovega dobrotnika važne izpremembe. Izza vrat v sosednjo sobo, katerih Gvidon ni bil zaprl, je slišal odlomke Smučiklasovega razgovora z ženo, ki so se vrtili o velikih nakupih.

»Nov lestenec sem naročila in nove kozarce; v salon pride bronasta vaza, v obednico srebrn nastavek,« je hitela gospa Tončka. »Namizno perilo

bo menda še dobro — kaj praviš, papaček? Tu imaš cigare, tu cigarete, dražjih nisem našla; šampanjec pride, likerjev imam pet vrst; kuhar iz ‚Imperiala‘ zahteva štiristo kron, in hotelir pravi, da ga posodi samo, ker si ti... Že dolgo bi rada par srebrnih kandelabrov; mislim, da bi zelo pristojali mizi. Ali je frak gotov? Ne, ne, v tistih čevljih ne moreš; kakšno mnenje bi dobil o tebi! Moja toaleta je pre; srčkana, Ninkina tudi, Silvica bo ‚einfach reizend‘; Gvidončku sem naročila tale vzorec. Egon ve sam, kaj mu je treba, on je rojen za aristokrata. Da, cvetlice; nanje sem čisto pozabila.«

Hišni oče je menil, da tudi preproge v salonu in obednici niso več »comme il faut«; gospa Tončka naj kupi nekaj številik velikosvetskih časopisov, da bodo ležali po mizah, kipec nage plesalke za v salon, pa športno sliko, angleški lisičji lov, ki se praši v knjigarjevem oknu:

»Saj veš, jahači v rdečih frakih; obesi jo tako, da bo na očeh. Možu je treba dokazati, da ne ple-snimo v malomestni zabitosti, marveč gremo s časom naprej. Silva naj se pripravi, da zaigra na klavir, kadar bo prilika ugodna, in ti pomisli, kaj boš govorila, da ne bo zabava brez okusa in fine smeri. Pohlina bomo vendar posekali!« je dodal zmago-svestno.

Rovan je posnel, da govorita o grofu. Za vse na svetu bi bil rad videl sovražnika iz oči v oči; misel, da ga utegne srečati na instrukciji, ga je elektrizirala. Toda Gvidon, ki je tudi nastavljal uho, je poparil njegovo upanje:

»Naši so vsi neumni,« je šepnil učitelju in porogljivo spačil obraz. »Papa moleduje okrog Pohlina, da bi ga seznanil s tistim grofom, in že naprej pri-pravlja vse za pojedino, ko ga povabi; mama ekser-cira z mano vsak dan po dvakrat, kako se bom moral vesti —«

»Gvidon!« se je ogorčeno skremžila Silva.

»Taceat mulier!« Prijatelj indijancev je skomizgnil z rameni. »Po naše bi rekli, babe naj drže jezik za zobmi — kaj ne, gospod instruktor? Dolgčas se dela po hiši od samega bontona, ,o' skozi nos, pravita Silva in Nina; papa se ne more navaditi. Ali to me vendar veseli, da takrat ne bomo imeli ure, veste? Mama je že povedala; tiho, Silva! Nič vam naj ne bo žal; gledal bom, da pofulim za vas pest dobrih cigaret.«

Silvine ostre oči so se bliskale od jeze nad bratovim demokratstvom; da bi skazila neumestni razgovor, je nalašč spustila robec na tla. Videč, kam meri, se Rovan ni zmenil zanj; razgrnil je zvezke ter začel popravljati njeno računsko nalogo. Silva je zardela kakor pesa in streljala z očmi zdaj na instruktorja, zdaj na robec, ki je čakal odrešenja.

»Zakaj ne poberete robca, gospod Rovan?« je siknila nazadnje.

»Zato, ker ni moj,« se je odrezal študent nesramno. »Petkrat sedem je petintrideset, ne osemindvajset, gospodična; kadar poberete svoj robec, napravite si voz, da ne pozabite.«

»Kakšen kavalir pa ste!« je vzkliknila punica, tresoč se od gneva. »O, kar se tiče ure, je stvar drugačna; Gvidon vam ni povedal vsega. Zastran mene, pravi mama, bi ura lahko bila, saj jo plačamo, in Gvidon je osel, ki le nagaja; živ krst ga ne bi pogrešal. Ampak, je dejala, nerodno je s tako slabo oblečenim instruktorjem; kakšna zadrega, če bi prišel grofu pred oči. Mi smo fini ljudje, Rovan pa ne pozna bontona, in še prekratke hlače nosi v nameček; kar precej bi ga odslovila, če bi Gvidon ne bil tako zabit.« In zaničljivo ga je ošinila z očmi po nogah.

Instruktor je prebledel.

»Vaši računi so napačni, gospodična Silva,« je dejal s pikrim glasom, »napravite jih še enkrat; o hlačah pa bonton prepoveduje govoriti. Klanjam se!«

Odšel je z najlepšim plesnim poklonom, kakor bi hotel dokazati, da mu bonton ni tuja reč.

»Tak preslabo sem oblečen,« je mrmral po stopnicah, stiskaje pesti in škripaje z zobmi. »Pa moja lepa salonska suknja po najnovejši študentovski modi, s škrici, ki segajo doli do meč? Za sedemdeset kron me tirja vražji krojač, in ni dovolj dobra zanje in za njihovega piškavega grofa... Počakaj, zalega,« je škrtal z zobmi še na ulici, »saj pride dan, ko te bom brcal s to svojo nogo v prekratkih hlačah, vsemu bontonu v posmeh!«

Že zdavnaj bi bil obrnil hrbet bahačem, ali denar in večerja sta bila vredna vpoštevanja; rajši je goltal poper, katerega mu je natresal zdaj ta, zdaj oni, ter pestoval sovraštvo v svojem srcu, tolažeč se s prerokbami »sodnjega dne«. Trombe teh obetov so grmele nekdanj ob njegovi zibelki, njihov glas ga je spremljal vso trnjevo pot iz nižin; samo da se izkoplje iz bede ter stopi gospod med gospodo! V eni roki prapor, v drugi bojni rog, pozove svojce iz njihovih smradnih dupel ter zmelje silo zlatega teleta magari v dimu barikad... Te sanje so mu dajale krila in rastle okrog njega kakor stena, sredi katere je živel, ošaben vzlic žalitvam, vzlic tlaki svoj in sam.

Škodoželjno je premišljal, kako sili tudi vzvišeni Smučiklas na trebuh pred visokim gostom našega mesta in se pripravlja za to poklonitev kakor za svet obred.

»Vse mesto je ob pamet; nova kuga je prišla in prepojila zrak s svojim strupom. Kar procesija se dela za njim! Prvi je šel Pohlen, za njim rine ta, in ostali, ko vidijo Smučiklasa, mu bodo sledili kakor čreda ovnu...«

Lehko si je mislil, zakaj ga je gledala gospa tako postrani, ko je šla včeraj skozi sobo; razumel je, kaj je zamrmral neslani Egon, ki je prejle vteknil glavo skozi vrata! Verniki se prevzemajo od glorijskega malika: sužnji navzgor, hočejo biti sami

grofje navzdol. Mari je njih zgodovina kaj drugega nego petolizništvo in trinoštvo, klečanje pred velikimi in teptanje po malih iz veka v vek?

»In vendar,« je pomišljal študent, »prenaglo jih je popadlo; stavim, da copra njihov grof.«

Z zaničljivo skrivljenimi usti se je oziral po mestu; en sam muzej nadvojvodskih ulic, patriotičnih spomenikov in znakov češčenja do vladarske hiše!

»Kdo bi slutil, da so pri nas ljudje, ki upajo vzdigniti to svojat na punt? ,Orla vržemo z mestne hiše, v stolnici bomo zvonili plat...‘ Še jaz sanjarim, da bo enkrat; kaj bi bilo življenje brez te obljube? Ali ti ljudje nas sami razpno na križ; da, če bi cesar proglasil revolucijo ter jih podil z žandarji na barikade in bi se gonili policijski psi s trikolorami okrog vratu; ali pa, če bi jih vsaj grof povabil, naj stopijo v zaroto!«

Nekaj mu je govorilo, da bi ta človek zmožel vse; deseterno je zameril Smučiklaslji, da ga noče pustiti v njegovo bližino; videl bi ga vsaj mimogrede, vsaj toliko, da si zapomni obraz! Radovednost, s katero je pasel misli okoli grofa, je dobivala vse znake strasti.

»On da bi ne bil nevaren Vidi?« je mahal v ponedeljek popoldne, klateč se z Rožmarinom okrog Pohlinove hiše. »Oče je gotovo ne brani, češ, morda pade zaslužni križec. Pa tudi brez križca je čast; še vzeti mu je ni treba, samo da se zabava ž njo. Stara je reva in trepeče pred njim kakor ti.«

»Jaz?« Rožmarin se je udaril po prsih. »Videl boš, kako trepečem.«

»In grofa,« je nadaljeval Rovan, »grofa ni dosti prida; vsak aristokrat je zmožen vsega, to veš, dovolj sem ti razlagal. Homo cui nulla fides neque religio, bi rekel Salust.«

»Sama je, zapuščena sredi nevarnosti,« je vzdihnil poet in zavil oči k profesorjevemu oknom. »Ubogi angel, nikogar nima razen naju dveh!«

»Naju dveh?« se je zagrohotal Rovan. »Kaj sva ji midva in kaj moreva zanjo? Da, če bi lahko zavidala grofu s tvojimi soneti!«

»Molči, bogokletnik; življenje darujem za njeno rešitev!« je vzkliknil tovariš zanosno. »Ti ne?«

»Jaz? Kdaj je gledal Rovan na življenje!« Ogorčeno ga je pomeril z očmi ter dodal: »Eh, dosti ji zaleže najina daritev.«

»Samokres imam,« se je naduševal poet. »Pred hišna vrata se postavim in počakam; ko pride grof, mu odštejem, kar mu gre. Sicer pa sem bral v romanih, da verni zaljubljeni in viteški tekmeči kockajo med seboj za tako dožnost; lahko bi tudi vlekla karte ali žveplenke. Hočeš?« je vprašal z negotovim glasom.

»Za to je še časa, bedak. Ne umirati zanjo — živeti in delati je najina stvar; moj sklep je storjen, prijatelj.«

Rožmarin je hvaležno pogledal in ga popadel za rokav:

»Tvoj sklep? Govori, brat, in svetuj kaj boljšega; jaz sem obupal. Vso noč sem škrtal v blazine ter sklepal račun z življenjem,« se je povrnil v tragiko, čuteč, da je treba izmolsti patos minute. »Ah, da, rešiti jo in živeti še naprej od njene krasote — če je mogoče! Toda pripravljen sem.«

»Tak molči že, priskuta; romani so romani, življenje pa življenje — kdor ljubi zares, ga varuje, nikar pa da bi kockal zanj. O najini dolžnosti,« je povzel odločno, »sevé ni dvoma. Toda ulica me dela nervoznega, in s suhim grlom ne govorim, ker je žeja sovražna velikim idejam. Povabi me v samoto na mokroto.«

Rožmarin je nestrpno pokimal in preštel drobiž.

»V slaščičarno ne maraš? Pred smrtjo bi si vendar privoščil kos rumove torte,« je vzdihnil, prežvekujoč svoj junaški načrt. »Nu, dobro; stopiva k Bokalu.«

V hladu pivske sobice, ki je mežikala z enim oknom na reko, z drugim v prašni dolgčas Jubilejnega trga, si je namočil instruktor dušo s cvičkom, prigriznil sira ter odrezal poetove izlive z modro in spretno besedo. Po njegovih mislih je bilo prezgodaj za tragedijo: pameten človek se pouči, s kom ima posla in kaj namerava protivnik; obupno sredstvo pomore tudi še v zadnjem trenutku. Treba je vedeti, kaj je napotilo grofa k Pohlinu; kar na slepo se kri ne preliva, »čeprav bi bilo zares boguvšečno dejanje«. Recimo, da je profesorjev gost nevaren Vidini sreči in njuni ljubezni: verjetna in povsem naravna stvar! Ali v tem slučaju ne moreta storiti boljšega, kakor da ga zasledujeta in nadzorujeta, zakaj sovrag, ki poznaš njegove namene, je že napol premagan; to delo in vse, karkoli bo treba potem storiti, si razdelita po bratovsko in brez zavisti.

»Vohuniti za njim?« se je namrdnil idealist poparjeno. »Mari ga povabiva na dvoboj: pri starinarjih vem za dve stari sablji, ki bi ju dala nabrusiti . . .«

»Grof te spodi k hudirju; dojenčka vendar ne bo deval iz kože,« je dejal Rovan s pomilovalnim nasmeškom. »Da, jaz bi ga naklestil, če bi se hotel ponižati z mano; toda za gospodsko mikastenje velja poseben katekizem. ‚S kakšno pravico se mešata v mojo zabavo?‘ nama poreče. ‚Jaz sem grof Budalovič — in vidva?‘ Pa nama dá osnažiti črevlje.«

Rožmarin je povesil glavo; med brezplodnim hlepenjem zadnje noči se je bil zaljubil v misel, kako bi prekrizal ostro jeklo z »zapeljivcem« ter ga položil v travo; ali pa bi ležal on v svoji krvi, roko na ranjenih prsih, in mrmral z elegičnim glasom: »Pozdravite mi Vido Pohlinovo . . . recite ji, da sem jo ljubilj . . .« Večkrat je pristavil samokres na srce ter čutil s ponosom, da ne trepeče. Kako uresniči vse to, je bila Rovanova skrb; on sam ni videl steze iz svojih stisk in dvojeb, od gole sanjarije, ki mu je rastle v oči, kamorkoli se je obrnil.

»Hvala Bogu,« je povzel Rovan, ožemaje liter v svoj kozarec, »hvala Bogu, da viteški dvoboj ni vse, kar preostaja! Dosti lepše delajo pri nas doma: za plot se vstopiš, kol izdereš in čakaš, da pride tvoj mož, potlej pa gledaš, da ne udariš mimo. Kaj bi neki s tistimi gospodskimi komedijami!«

»Barbar!« je vzdihnil pesnik. »Ali res ni druge rešitve? Vsaj predenj bi stopila, češ, žlahtni vitez, stvar je tainta —«

»Le stopi, da te brčne tjaintja!« Cinik se je zagrohotal in pokazal natararici prazno steklenico. »Pij, revež, to daje korajžo in moč; mene poglej, kako sem čvrst pa dobre volje. Ne, ne, Rožmarinček, izbij si to iz glave: ne predenj — za njim bova stopila, in ker je usoda v njenih rokah — tudi za njo!«

Nesrečnež je prebledel ter pograbil za mizo:

»To je izdajstvo! Ali si nisva dala častne besede —?«

»Da ne storiva ničesar drug brez drugega? Prekrasno; vlekla bova pikov as in srčni as. Kdor potegne rdečega, ima vse pravice do Vide in jo mora osvojiti, magari če ga stane glavo: samo da je grof ne dobi. Kdor izgubi, se odreče brezpogojno ter priskoči rdečemu asu z vsemi močmi in sredstvi na pomoč; ta zveza velja na življenje in smrt. Kaj misliš?«

Izpodbudljivo je položil odprto dlan pred tovariša; Rožmarin se je zgrozil.

»In če zadeneš ti?« je vzkliknil naivno.

»Potem ostane tebi pikov as in zadoščenje, da se žrtvuješ. Ne boj se, nekaj mi pravi, da ga potegnem jaz; sicer pa ne gre za naju dva, ampak —«

»Zanjo, da, zanjo!« je vzplamenel poet in dramatično segel Rovanu v roko. »Ná mojo desnico, verni drug; kako bi se mogel obotavljati? Prisezam ti zvestobo za zvestobo!«

Še malo ni dvomil, da mora zmagati on; vroča ljubezen obrne rdečo karto k njemu, in solzna genljivost sonetov omeči Vidino srce... Dogovorila sta

se, da bosta žrebala jutri: »Spodobnost zahteva, da vzameva nove karte,« je dejal Rovan. Tudi za grofom sta sklenila pogledati brez odloga; njiju načrti so bili smelejši od vseh detektivskih povesti. Besede so kipele, gladina cvička v očkastem litru je lezla čedalje niže, odsvit neba na miznem prtu je prihajal zlat ko starina. Prešerne volje in malce napit se je poslovil Rovan od tovariša ter krenil k Smučiklasovim na uro.

»Kmet ima danes klobuk postrani,« je opazila Silva, gledaje ga skozi okno. »Prav zal bi se mi zdel, če bi bil doktorski sin...«

Z meglo in drobnim deževjem je napočil torek, dan majniškega izleta; študentje, ki so upali solnčnega jutra, da bi se razpeljali na vse vetrove, so obležali v posteljah in godrnjali. Malokateri je lezel na zbirališče ter se vrnil pobit in obrizgan z godljo naših redko snaženih cest. Vidina zaščitnika sta bila že snoči sklenila ostati v mestu in vzeti delo v roke; nevšečno vreme ju ni razočaralo. Drejče Rovan se je pač razjezil izprva, meneč, da bo treba zvečer poučevati, ker je propadel izlet; samo na večerjo je bilo nerodno iti. Ali že na stopnicah ga je prestregla Smučiklasova dekla z gospejino vizitko, da imajo drevi obisk in se ura ne more vršiti; v ovitku je našel pet kron, naj si kupi večerjo drugje. Zadovoljno je vzdignil glavo ter zasopel prosteje; dež mu je ogabil jutranji izprehod tako naglo, da je potrkal že ob desetih na Rožmarinova vrata. »Zvezdarna« je bila pospravljena, poet je stoloval nad svojimi soneti, hrustal bonbone in zamišljeno presipal klado novih kart.

»Na vse zgodaj sem tekel ponje,« se je pohvalil Rovanu. »Sedi, vzemi cigareto in puši. Komaj sem čakal, da prideš; moja duša je polna prazničnega drhtenja.«

Dvakrat sta razdelila karte; srčni as je padel obakrat pred Rožmarina.

»Blagruj me, pobratim!« je zavrisnil srečnež ter planil sodrugu za vrat, kakor bi bilo že vse doseženo. »In ne žaluj,« je dodal, videč, da se je Rovanu pobelil obraz. »Tudi nesreča v ljubezni je sladka.«

Drejko je prezirljivo zategnil usta:

»Reci rajši, da je tudi v ljubezni sreča na strani gospode... Nu, čestitam; le glej, da se izkažeš, drugače mi boš odgovarjal s kožo in kostmi; to drži, čeprav ne stoji v pogodbi.«

Rožmarin da se ne bi izkazal! Prekipeval je samozavesti, podpiral se v bok in napenjal prsi pred oknom, čeprav je bilo onkraj dvorišča vse tiho in prazno. Tovariševa hipna otožnost je kmalu izginila; komaj viden smehljaj mu je ugladil črte, kakor od zvite misli, da je v smoli vendar nemara kaj dobrega zanj. Ostre slutnje, ki ga je zdaj prešinila, se je spomnil zlasti živo po mesecih, v važnem in nepričakovanem trenutku svojega življenja. Poet je ohranil manj ravnodušja; sreča mu je bila zmedla še tisto betvece uma, ki ga je imel. Planil je v fantaziranje brez mere in mej; Rovan je kar strmел nad njim, kako davi v duhu Pohlina, grofa in vsakogar, kdor je napoti, hkrati pa pijančuje v slikah svojega tragičnega pogina ter komaj čaka, da bi »dal zanj vse«. Vída se hvala Bogu ni pokazala pri oknu; gotovo bi mislila, da je znorel njen sosed, ki jo je s svojim nerazumljivim početjem venomer silil na smeh. Obilnega truda je bilo treba, preden je spustil zatvornico in nejeverno pristal na Rovanovo mnenje, da morata najprej dognati, kdo je magnetični grof, kaj uganja in za čim iztika pri nas; tako rad bi bil še žloburil po morju domišljije! Ali podjetnež je smatral dolžnosti pikovega asa za resne ter ni odnehal; v nameček je zlezlo solnce izza megla, vreme se je zjasnilo, in sanjačev zadnji izgovor je splaval po kalni deževnici, ki se je naglo odtekala v kanale.

Takoj po kosilu sta se odpravila, prestregla v Gorenjski ulici hišnika Martina in ga podkupila s

prgiščem cigar, da jima je opisal grofa, kakor je vedel in znal po Maričkinem pripovedovanju. Rožmarinu je skoraj upadel pogum, ko je slišal toliko hvale: in zdaj ga je trebalo najti, obesiti se mu za pete in slediti, dokler ne pridejo velika odkritja, katerih se je nadejal Rovana. Grofovo bivališče v »Imperialu« je bilo splošno znano; toda zaman sta se klatila okrog hotela, in Drejče, ki se je drznil povprašati vratarja, je zvedel, da ga ni doma. Rožmarin je začel godrnjati; glava ga je bolela, noge so mu odrekale pokorščino, z eno besedo, proza detektivstva »se je upirala njegovi duši«; tako romantično in žlahtno si je bil predstavljal vse! Ko sta škilila že petič v hotelsko vežo, ju je zdajci prehitel vitek gospod v sivi obleki in mehkem klobuku: nič nenavadnega ni bilo v njegovi podobi, kvečjemu da se je držal neprisiljeneje od naših frakarjev ter sukal palico z zlatim ročajem drugače, nego velevala eleganca tukajšnjih promenad. Obraz tega prišelca je prehitro šinil mimo, da bi ga bila utegnila zajeti v oči; ali vendar je nekaj streslo Rovana, in grbonosa črta profila se mu je zazdela čisto podobna onemu, ki ga je videl poljubljati Vidino roko.

»Stoj, kdo je to?« je vzkliknil zamolklo ter pograbil tovariša za rokav. »Gotovo tujec; naši kalini si gladijo perje drugače.«

Kakor v potrdilo njegove slutnje se je začul razgovor dveh izvoščkov, ki sta lenarila pred vhodom;

»Viš ga? Tak zijaj, dremalo, ko si toliko izpraševal.«

»Koga?«

»I, grofa vendar; k portirju gre... Je že opravil; viš, viš, tale je naš svetnik!«

Izvoščka sta se široko odkrila grofu, ki je stopil na ulico ter krenil brezbrizno mimo vozov. Rožmarin je stal z odprtimi usti, kakor bi ga bil oplazil blisk; zaveznik ga je dregnul v rebra, veličasten kakor Sherlock Holmes na sledi svoje žrtve, in po-

kazal z nosom za tujcem, ki je baš zavijal okrog vogala:

»Tu ga imaš! . . .

In lov se je pričel. Šele zdaj sta opazila študenta, da postopa v okolici »Imperiala« dokaj več ljudi, nego smo jih vajeni srečavati v našem mrtvem in maloljudnem mestu; videla sta, da mora biti grof meščanom dobro znan, zakaj večina pešcev se je radovedno ozirala nanj, dvigala klobuke in buljila za njim, dokler ni izginil. Nekateri so se celo priklanjali; grof je stopal prožno in samozavestno svojo pot, ne meneč se za te dokaze češčenja. Dve licejki sta mu sledili z obožujočimi pogledi ter čevrljali med seboj;

»Ježeš, kako je fletkan! Snedla bi ga.«

»Bogve ali je oženjen — kaj praviš, Milka?«

Marsikdo je žrtvoval par sto korakov, da se ga nagleda do sitega, četudi od zadaj; najbolj trdovratna med vsemi sta bila dva študenta, ogoljeni Rovan s svojim pomečkanim klobukom in gospodski Rožmarinček z vihrajočo ovratnico, ki sta teptala njegovo senco tri dolge ure, čakala nanj, kjer je vstopil, ter jo ubirala za njim, dokler se ni vrnil v hotel . . .

Grof Beaupertuis von Künnigsbruch se je bil očitvidno že razgledal po mestu; le redko je odprl »Vodnika za tujce«, ne da bi pri tem ustavil korak. Pot ga je vodila skozi Gorenjsko ulico; pred Pohlinovo hišo je obstal, pogledal na vrata, pomislil, zmajal z glavo in šel dalje. V njegovih gibih se je družila umerjenost z nekakšno razposajeno veselostjo, in oči so mu zrle živahno, kakor bi mislil na mnogo zabavnih stvari; da ga je videl Pohlin, bi bil težko spoznal meianholika, ki je nedavno odpiral svoje dušne rane. Le včasih mu je preletela simpatično obličje senca, le tuintam trd in preziren smehljaj, nemara odmev spominov iz širnega sveta, pred katerim se je hotel skriti v našo krotko idilo. Večkrat je zavil po stranskih ulicah, kakor bi jih poznal po

opisih domačega človeka; vojskovodja, ki bi se obračal na svojem bojišču tako sigurno, bi moral dobiti zmago. Ljudem, ki so ga srečavali, se je zdelo, da žvižga odlomke tujih bulvarskih popevk, mašinalno in poluglasno kakor stari šahisti, zagrbančeni v težko partijo.

Lenuharski izraz črt in gibov se mu je prelival tuintam v radovedno zanimanje; človek bi bil stavil, da hodi po opravkih ter študira gredoč. Zlasti se je pomudil na Cesarskem trgu pred sodnijo; mramorni pavijan sredi cipres in brez, v katerem so mestni očetje ovekovečili našo zvestobo, ni mogel ostati brez vpliva na sinova čuvstva. Menda v strahu, da mu pogled v obličje njegovega Veličanstva ne bi preveč razburil srca, je sédel grof na klopico, kjer je imel spomenik za hrbtom, pred seboj pa košatijo veljaških hiš. Zamišljeno je črtal s palico v pesek; včasih je vzdignil oko in romal ž njim po visokih pročeljih. Eno izmed njih, moderna zelenorjava zgradba, je nosilo spodaj ob vratih napis: »Dr. Josip Smučiklas, odvetnik«, in grof se je zalotil, da ga bere že tretjikrat.

»Ob petih bom tam,« je dejal sam pri sebi, zbiraje čelo, kakor bi mu gnetla možgane važna in težka skrb. »In ga bom gledal, oko v oko, njega, ženo in otroke; vsa nekronana dinastija mi bo pela tedeum in vihtila kadilnico, jaz pa bom sipal milost na te domišljave meščane — jaz, da, jaz... Slišiš, papa?« se je zlobno ozrl na spomenik. »Grof Beaufertuis von Künnigsbruch vzhaja kakor novo solnce, in zvezde neba ugašajo pred njim; zbogom, tiha idila, zbogom oddih, o katerem sem pel učenemu Pohlinu! Toda hiteti moram, da mi profesor ne skopni.«

Oglasil se je na glavni pošti in vprašal, ali imajo kaj zanj; vse uradnice so pritekale gledat, kakor hitro se je pokazal za šipo. Brkati oficijal, ki je hodil zaradi njega že tretji dan v praznični uniformi, je spodil vse druge stranke od line, pregledal z drhtečimi

rokami grofove listine ter mu izročil kup finih ovojev z inozemskimi znamkami in vtisnjenimi grbi. Ali visokemu gostu je bilo manj do listov nego do težkega denarnega pisma, ki ga je tudi čakalo; še v uradu si je nabasal listnico ž njegovo dragoceno vsebino. S pošte je krenil v »Narodno banko« zmenjat tuji denar; desettisoč kron je pustil naloženih in ravnolotiko je nesel h konkurenci; odtod je šel v poštno podružnico na Jubilejnem trgu ter poslal večjo vsoto na imeniten londonski naslov.

Vse mesto je drugi dan govorilo o teh naložitvah in pošiljatvah ter povzdigovalo grofovo bogastvo v deveta nebesa; naši finančniki so zagotavljali, da premore svojih deset milijonov, in vsak bi mu jih bil posodil vsaj pet, če bi jih bil imel. Da ni prišel s praznim žepom, je gola resnica; toda po vseh operacijah mu je ostalo komaj še pet tisočakov, drobiž in nekaj zlata.

»Umno bo treba gospodariti,« je sklenil sam pri sebi. »Drži se, grof!«

Stolnica je z debelim glasom oznanjala tretjo uro; visoki gost se je obrnil k reki ter zavil po Francoskem nabrežju, kjer so stavbe stare in častljive, z ostanki baročne lepote. Vsaka druga kaže nad vhodom grb, široka vrata in visoka okna pričajo, da jih je gradila žlahtna gospoda; naš humanist jih je bil prvi dan priporočil grofovi pozornosti. Bogve kako je bilo pri srcu njegovemu visokorodju, ko je videl tu madež obrtniškega izveska, tam viteški dom, oskrunjen s tablo zavarovalnice za življenje, v znak, da se utaplja slava starega plemstva že davno v nizkotni enakosti vseh... Osebna pieteta, katero je bil omenil Pohlinu v kavarni, je gotovo vplivala nanj, da ga je vabil ta otožni kraj s svojim vonjem po mrtvi preteklosti bolj od vsega udobstva novih cest; že dvakrat je bil tu in gledal, kje bi našel stanovanje. Posebno mu je ugajala manjša, paviljonu podobna hiša v eno nadstropje, s prizidano dvoriščno

zgradbo, za katero je ležala predmestna krčmica z obširnimi vozarnami in konjskimi hlevi. Pod okni so razgrinjali kostanji svojo gosto senco na breg in na sivozeleno gladino reke; kostanji so spremljali ulico na desni mimo hiše in dvoriščnih vrat, dočim je lezla na levi ozka uličica rahlo navkreber v predmestje. Že včeraj je bil ogledoval to tiho gnezdo in ugibal, kako prijetno bi se bilo seliti vanj; tem vseleje se je zdrznil, ko je danes zapazil pri vratih okorno sčeckan oglas, da »se oddasta dve stanovanji solidnim strankam brez otrok«.

Krevljast sivec, ki je opravljal službo hišnika ter krpal črevlje v prostih urah, mu je razkazal prostore; stanovanji sta obsegali vso neveliko hišo in nudili v pritličju tri, v nadstropju štiri porabne sobe. Lastnik je bil te dni prenovil obrušene parkete, prepleskal vrata in okna ter oskrbel notranjščini prijazno slikarijo; vonj po barvah in firnežu je plaval še povsod. Najemnina se je zdela grofu zmerna; povedal je dedcu, da je sam in pripravljen vzeti obe stanovanji. Treba je bilo samo še besede z gospodarjem, ki je imel več hiš pa ni prebival v tej; in kakor bi ga bili klicali, je vstopil gospod Simon Telban prav tisti hip v svoji lastni osebi. Lep mož je bil po naših pojmih, brkač okrog petintridesetih, debel, zariplega obraza in rdečega nosu; široka usta mu je krasila kuba, telovnik težka zlata verižica s prešičjim zobom in tolarjem cesarice Marije Terezije; pretesni črevlji z visokimi petami so mu škripali ob vsakem koraku.

Z enim samim pogledom od nog do glave je izprašal gospod Telban svojemu novemu najemniku dušo. Našel ga je po svojem vkusu ter izrazil upanje, da se bosta dobro razumela; zlasti mu je ugajalo, ko je slišal, da nima rodbine in se tudi ne misli obdati s preveč številno služinčadjo. Toda simpatični mladi mož je vprašal v isti sapi, ali bi se dobilo kaj prostora za konje in pse; Telbanov obraz se je zresnil,

in njegove oči so ogorčeno planile izza blazinastih vek. Čuteč, da je vse v nevarnosti, je grof popustil zaradi menežarije ter vrgel v razgovor svoj stan in svoje ime. Učinek je bil nepopisen; Telban se je razcedil v pravo povodenj komplimentov in opravičb, klanjaje se do tal vzlic tolstemu trebuhu; njegov zaliti obraz se je rosil kakor goba in rdel kakor potomka. Z drhtečim basom je zatrdil »milostnemu gospodu grofu«, da je že slišal o njegovem prihodu ter si šteje v nezasluzeno čast, da ga sme sprejeti pod svojo streho. Patetično se je proglasil za največjega ljubitelja živali; treba je bilo samo grofove besede, pa bi mu bil zvlekel osebno vse mestne cučke in kljuse na kup.

»Hleva sicer ni pri hiši,« je sigal v svojem navdušenju, »toda že dolgo mi roji po glavi; menda ga prizidam to poletje. Vse, kar premorem, je šupa na dvorišču, nekdanja kolarska delavnica.« In za rokav ga je vlekel k oknu, da vidi. Nad škrljasto streho kolarne se je luščila zadvorna stavba s kritim hodnikom, po katerem je hiralo par lončkov cvetic; zavese na malih oknih so se zibale v popoldanski sapi, in komaj slišni akordi klavirja so plavali na to stran, kakor bi sanjava roka otožno blodila po tipkah.

»Koga imate tam?« je vprašal grof.

»Eh, nič se ne hvalim!« Gospod Telban je mahnil z nabreklo roko. »Sprednja plat je čemu podobna, tale kurnik pa ni za boljše ljudi; krmežljivo babšče živi v njem — se pravi, mlada punica, ki pa ne bo dolgo tlačila trave. Dokler je bila zdrava, je učila klavir in služila lepe denarce, pa čedno dekle je bila; vsi so jo radi videli. Potem se je menda spečala s tistimle — nu, saj ni skrivnost! — z onegavim, Smučiklasovim fantom, sinom tukajšnjega odvetnika, prvega magnata v naši deželi; vsi koti so ju bili polni, in vse mesto je vedelo, kako rada se vidita. Kajpak, ločitev je morala priti, saj ni imela beliča; tisto, kar je pribrenkala, je šlo vse za kikljice,

klobučke in parfumčke. In avša je začela žalovati, kakor bi bila smela zares računati nanj; od samega cmerjenja je dobila jetiko, in zdaj gasne od dne do dne. Kar dolgčas jo je gledati v hiši, zaradi bolezni, pa tudi zaradi govoric. Prav nič ljubo mi ni, da jeziki raznašajo istorije, ki so se godile pod mojo streho, zakaj človek je naposled vendar moralen in varuje svoj dobri glas. Tudi ono, kar plača, ni vredno jeze; kdaj bi jo že postavil na cesto, če bi ne bilo krščanskega usmiljenja, ki je naša dolžnost, pa spomina na njeno mater, ki je bila dobra stranka in je umrla pred štirimi leti, Bog ji daj večni mir. Takrat sta živeli v boljših razmerah; stanovali sta spredaj, prav tu, kjer zdaj stojiva. Dozdaj sem ji prizanašal; kristjan ni Turek, naj reče kdo, kar hoče. Ako pa moti gospoda grofa — se pravi, ako vam ni do tiste žalostne muzike in ne gledate radi zelenih obrazov, jo vržem ven, in mir besedi.«

Čudno se je storilo grofu, ko je slišal to usmiljeno pojasnilo. Ne le, da je strastno ljubil godbo; povest neznanе bolnice ga je navdala s sočutnim zanimanjem ter mu omilila njeno bližino. Ne bil bi je hotel pogrešati, kakor ne bi bil dal posekati kostanjev pred hišo; vse se mu je zdelo prav in dobro. Z vnemo, ki ga je samega iznenadila, je zadržil gospodarju, da ga sosedstvo le veseli, ker je dolgčas živeti čisto v samostanu. Šupa na dvorišču mu je bila dobrodošla, češ da jo porabi za avtomobil. Ko sta dognala svojo reč in je odštél denar, ga je navdehnila koristna misel.

»Ali ne bi prodali te hišice, gospod Telban?« je pobaral meščana bolj mimogrede. »Ako ostanem delj časa v tem kraju, bi vam jo rad odkupil; na kak stotak več ali manj ne gledam, saj mi ne manjka drobiža. V Rimu imam tudi svoj lastni dom in na Španskem takisto.«

Simon Telban se je namrgodil: za zdaj ne misli na prodajo, zakaj poslopje da človek nerad iz rok;

seveda, če bi storil gospodu uslugo, se pač pomenita kako in kaj. Natihem si je obliznil prste in stal po grofovem odhodu še dolgo sredi stopnic, računaje semintja ter mrmraje z grabežljivim zadovoljstvom:

»Pa mu jo dam, ako ga tišče denarji... Profitček je le profitček; to ga osmukam!«

Med hišnimi vrati je prestregel staro Meto, deklo Marije Manfredijeve, ter začel vpiti nad njo, kdaj mislita plačati stanarino. Ženica se je boječe sključila pred mogotcem in prisegla s solzami v pohlevnih očeh, da dobi še jutri opoldne; gospodična je pozabila, ker zmerom samo žaluje nad svojo boleznijo. Le hud naj ne bo, da ga ne sliši; ubožica je tako občutljiva, jokala bi cele noči...

»Avša!« je pljunil hišni gospodar ter ji obrnil hrbet.

Grof se je vračal medtem proti hotelu in z zadovoljstvom okušal slast, ki jo nahaja sleherni popotnik v misli na stalno domovanje. Najrajši bi bil stopil že danes k trgovcu s pohištvom, toda pomislil je, da naglica škodi v takih rečeh: kolikokrat je stol, na katerega sedemo, in postelja, kamor ležemo spat, merodajna za cela poglavja naše usode! V Parizu se je baje nekoč ustrelil milijonar ter zatožil v oporoki barvo svojih foteljev, da ga je pripravila ob vse veselje do tega sveta... Zato je bilo bolje prespati prvo vročico in ubiti čas do obiska pri Smučiklasovih na drug način; grof je stal nekaj minut na razpotju, omahujoč med vrčkom piva in partijo biljarda v kazini. Ko je slučajno dvignil oči ter pogledal naravnost, so ga zgrabili vreščeči lepaki našega kinematografa. Nasmehnil se je kakor ljubim spominom in vstopil brez dolgega pomisleka. Drama, »Ljubezen z zaprekami ali cowbojeva nevesta«, ga ni ogrela niti na svojem vrhuncu, ko je plezal divji Jack z miss Ellen v naročju po vrvi iz gorečega newyorškega »nebopraska«; njegove misli so blodile po Francoskem nabrežju ter ponavljale venomer:

»Nikjer mi ni bilo tako dobro in pokojno; vsak dan bom sedel kako uro sam in sanjaril za cigaretnim dimom, ki bo uhajal skozi okno, preko dreves in reke v solnčni zrak . . . Nazadnje se vendar odpočijem! Topli večeri bodo prihajali v mojo sobo, in bolna sosedka bo igrala na klavir; mehko in nežno mi bo pri duši, kakor nikoli, nikoli doslej . . .«

Divji Jack in miss Ellen sta si padla v objem, cmokanje na vojaških sedežih je podčrtalo srečo poljuba, in bogati Mr. Parker je blagoslovil hčerino zaroko. Grof je vstajal, toda pridržala ga je »Igralnica v Montekarlu«; obrazi šetajočega občinstva v nasadih pred kazino so se mu zdeli čudno znani, posebno mladi mož, v katerem je kmalu spoznal samega sebe.

»Saj res,« je mrmral odhajaje, »videl sem fotografa, kako je vrtil svoj málin. Trideset napoleonov me je stal tisti večer, moj poslednji denar; petnajst sem jih vrgel po zeleni mizi, petnajst jih je vzela — nu, kako ji je bilo že ime? Zézette, recimo.«

Ura obiska je prihajala; vrnil se je v »Imperial«, odprl svoje kovčge ter začel primerjati in poizkušati, dokler ni bil gotov sijajnega vtisa. Ob napovedani minuti je prisopihal Pohlin ves rdeč in potán; ubral jo je bil po stopnicah, ker ni zaupal dvigalu. Grof se je moral krčevito boriti s smehom ob pogledu na učenjaka v prekratkem fraku, pisani srajci z zeleno ovratnico in manšetah s steklenimi gumbi, zlasti pa še, ko ga je potisnil v prelepo ženitovanjsko kočijo ter se nerodno skobalil za njim.

»Samo šopkov manjka, gospod profesor!« je vzkliknil s komaj prikrito hudomušnostjo, mežikaje na bele izvoščkove rokavice.

Pohlin se je zmagoslavno zarežal. »Kaj ne, da sem prav ukrenil?« so vriskale njegove sive oči. »O, Peter ga pihne še vse drugače nego kak rovtarski Smučiklas; kadar postane Pochlin von Poch-

linenburgthalhausen, ne bo imel ničesar demokratskega več na sebi!«

Do Smučiklasovih je bilo dobrih sto korakov.

VIII.

Nemirna radost in mrzlica priprav sta oživiljali dom našega voditelja že ves tisti dan. Od ranega jutra so se drenjale po veži karavane postreščkov in trgovskih slug; zavoji so se kopičili, pospravljanja ni bilo konca ne kraja. Dekle, kuharica in hišna se niso vedele kam dejati od dela in gospejine komande; precej po kosilu je prišel »Imperialov« kuhar v beli gali ter razveljavil vse njihove priprave. Gospa Tončka in Nina sta vihrali v spalnih plaščih kakor dve razmršeni furiji vsesplošnega prevrata; Egon je poplesaval med svojimi štirimi stenami pred zrcalom in študiral junkerske kretnje iz zadnjega »Simplicissima«; hišni oče je koprnel v kabinetu, boreč se s srčno kapjo, ter ohal v krčih pričakovanja; najmlajša dva sta plenila pripravljene zaloge slaščic. Pomalem je dobivalo stanovanje praznično lice; iz kuhinje so puhtele tako rajske vonjave, da sta Egonov foks-terijer in ruski hrt, ki ga je bila nabavila Nina v popolnitev dekoracije, omagovala od hrepenenja. Nekaj pred peto uro je kuhar odšel ter se vrnil z dvema ofrakanima ganimedoma, da bi stregla pri mizi. Smučiklaslja, v slavnostnem lišpu, s prisvedranimi lasmi in napudrana kakor mlinarica, je požirala primeren odlomek iz »Nadljudi«, romana svoje oboževanke Nataly von Schimmelvliess, katero je cenila glede finoče nad vsa navodila o lepem vedenju; doktor je s trepečočimi rokami oblačil svoj frak; Nina in Egon sta bila že v salonu, kjer se zbirala diskretno sestavljena družba.

Po dolgi debati in s težkim srcem sta bila sklenila roditelja, da kaže skrbeti za neko mnogoličje, ter povabila venček primernih ljudi. V sijaju bele srajce in rdečega nosú je renomiral doktor Ciril

Divjak, rusobrk grohotač in prvi nimrod našega mesta; kolega Skalon, beloglavi starina tukajšnjih juristov, mu je kimal z navideznim zanimanjem ter zehal v dlan; vzlic svoji zaspanosti je bil prišel, »da se ne bi zameril vladi«, ki je begala njegovo golobjo domišljijo izza vseh ovinkov življenja. Častihlepni doktor Ante Košmelj, mlad elegant z ostro črno bradico, jima je obračal hrbet in se rajši uveljavljal pri njunih prsatih in tolstobokih družicah; čakal je pravzaprav Dore Grabunčeve, deleč z Egonom njeno milost in njeno preziranje, zakaj oba sta ji bila premalo bistre glave. Koncipient Fabina, trintridesetleten rjavolasec s skrbno česuljo in brki po novi angleški modi, je iztezal pred Nino svojo že malce rejeno, a čedno postavo; na licu, opaljenem od športa in zadnjih vojaških vaj, se mu je brala goreča želja, poglobiti svoje šanse in jih zavarovati pred grofovim vplivom na žensko srce. Egon se je hahljal z dvema poročnikoma, stranskima trabantoma svoje sestre, ki sta bila v nadi boljše menaže prevzela nalogo, zastopati blesk cesarjeve suknje; vsa trojica se je šopirila v nalašč za nocoj priučeni eleganci ter opažala s skritim razočaranjem, da jo ima iz enega vira. Ura je udarila pet; njen zadnji zvok je utonil v šumenju gospe Tončke, v basu gospodarjevih šal in v besedah občudovanja, s katerimi so gostje hvalili salonov praznični obraz.

Vsaka reč je bila na pravem kraju; z najvidnejše stene so migljali fraki lisičjih lovcev, bronasta vaza je zelenela na posebni mizici, sredi večje pri zofi pa je balansirala naga plesalka in strmela s popkom naravnost proti mestu, kamor naj bi sedel grof. Gospe so tipale, šušljale o cenah in zibale glave; Smučiklas je izprožil še nekaj dovtipov ter vselej sam intoniral smeh; toda razgovor je zastajal od minute do minute, in napetost družbe je prehajala v drget. Na višku nestrpnosti se je začul pod okni topot ekvipaže; gospodinja se ni mogla premagati,

da ne bi skočila pogledat. Psa sta zalajala, zvonec je zapel, vsa srca so zamrla v tesnobi velikega tretrenotka; nihče ni pomnil, kaj je sledilo potem, le to so vedeli, da se je vse dvignilo s sedežev in je napolnilo salon vseobče kokodajsanje in gostolenje. Grof se je sukaj z umerjeno dvorljivostjo, poljubljal roke na desno in levo ter se smehljajal s komaj vidnim premikanjem ust; uvertura je potekla sijajno, v globoko zadoščenje gospe Tončke in njenega moža. Nato so sedli; v nežnem umevanju gospodinjinih razporedb je zavzel grof mesto nasproti plesalke ter jo obletel s finim strokovnjaškim pogledom, ki ga je storil damam še bolj interesantnega. Humanist je poskrbel za smešen intermezzo: sanjalo se mu je, da jemljó gospodje v gotovih slučajih klobuke s seboj; v dokaz, kako sigurnega se čuti na parketu, si zunaj ni dal izpuliti predpotopnega cilindra, marveč ga je sukaj v salonu toliko časa po rokah, da mu je nazadnje prišel pod sedalo. Nina je hihiknila, Smučiklas in Divjak sta že odprla usta, da bi se spustila v grohot nad profesorjevo smolo; toda grof je nadaljeval svoj pomenek z gospodinjo, kakor da se ni nič zgodilo, in vsa družba je storila pravočasno po njegovem zgledu. Že na oko je razodeval bitje iz visokega sveta; mlajši gospodje so stregli na distingvirane geste njegovih rok ter poslušali njegovo nosljanje s paznostjo častihlepnih učencev.

»Na dvoru je živel,« je šepnila debeluhasta gospa Divjakova Nini v uho, ko je grof omenil nekaj podobnega. »Er hat Hofluft geatmet!«

V lepoti je daleč prekašal navzoče mladeniče; to se je poznalo damam na očeh. Igor Fabina je gledal z grenkim obupom, kako zaverovano žemí Nina v visokega gosta, zanj pa se niti ne zbrkne več, in doktor Košmelj je hvalil Boga, meneč, da Dora ne misli priti.

»Vse babnice nam bo zapeljal,« je razsojal Egon natihem. »Edina šansa je, da ga človek posnema.«

Grofov monokelj in vozec kravate sta ga navdajala z občudovanjem; sklenil se je podvizati, da bo vsaj prvi za njim!

Zabava se je razvila pomalem, zakaj odkraja so bili vsi hudo presunjeni. Celo Smučiklas je govoril dolgo z drhtečim glasom; gospa Tončka je kar počepala od časti, Nina je molčala ter zbirala usta v židan bonbonček, in Egon je v prvem hipu komaj izdaval predpisane lepe besede. Vsi so zatrdili grofu svojo radost, da ga smejo spoznati; poročnika sta vihala brke in se podpirala v bok. Divjak je pravil potem, da je bilo kakor v templu: vse oči so se upirale v malika, vsi pogledi so šteli pregibe njegovih ust. Srce gospe Smučiklasove je gorelo s plamenom; ona in Pohlin, ki je hotel prikriti svojo blamažo, sta spravila razgovor v tek. Grof je pomagala s svoje strani ter se pokazal ljubeznivega družabnika, ne da bi prestopil izvestno mejo zdržljivosti; ali baš ta je očarala vse. Gospa Tončka je igrala svoj prizor iz »Nadljudi«, toda nitke so ji uhajale izmed prstov, in ne na škodo stvari. Ko je omenil mimogrede, da naše podnebje ni ravno hladno za tako zgodnji letni čas, ga je takoj razumela ter mu predlagala cele litanije osvežil; grof je hvaležno sprejel čašico črne kave in dodal trudno nosljaje, da ni izbirčen: pri vojaki se je odvadil vseh dobrot razen tega božanskega napoja.

»Pri vojaki?« sta poskočila nositelja pisane suknje. »Gospod grof je bil pač oficir? In v naši vojski, se razume?«

»Žal da ne, čeprav bi si štél v odliko in celo v dolžnost,« je dejal grof s skrivnostnim usmevom. »Boril sem se v francoski kolonijalni armadi kot skromen prostak.« Pri teh besedah se je pokrila njegov obraz z melanholično senco in oči so se mu zameglile od težkih spominov kakor nedavno pri humanistu. Vsi pogledi so obviseli na njegovih ustnicah; zlasti dame niso skrivale radovednosti.

»Da, da,« je povzel grof, obračaje se h gospe Tončki, »moj slučaj je redek, sam priznam. Drugod bi se mi obetala karijera in protekcija — kaj vem, kaj vse? Tam doli pa ne gre za čast in slavo; tam doli obležiš lepega dne s kroglo v glavi, v zapisniku izbrisejo številko, in vse je pri kraju...«

Otožnost njegovega glasu je bila tako pristna, da je Nina podrezala, kaj ga je gnalo na toli brezupno pot. Grof je odgovoril najprej s sanjaviim pogledom, ki ga je storil družbi še zanimivejšega, in nato s previdnimi frazami, ki niso povedale ničesar; poznalo se je, da mu vprašanje ni dobrodošlo.

»Mnogo ljudi se zbira v legiji tujcev,« je dejal pripovedovalec po kratkem premolku nekam lehkotneje. »Tam najdete pripadnike vseh stanov in zastopnike vseh narodov. Moj dobri prijatelj, ki je poginil na begu, je bil iz vaših krajev, gospod doktor.« Okrenil se je bil k Smučiklasu, kakor bi govoril nalašč zanj. »Ime sem pozabil — se pravi, človek si težko zapomni besedo iz neznanega jezika; v svojih papirjih ga imam zapisanega, saj sem mu obljubil na smrtno uro, da izvršim zanj neke stvari... Nesrečen človek je bil, izobčenec usode s tragično in pretresljivo zgodbo; če bi jo poznali, kakor jo jaz poznam, bi se vam zasmilil v srce.«

»Siromak!« je vzkliknil odvetnik s sočutno zamolklim glasom, izkušaje dati svojim črtam pomilovalen izraz. »In naš človek da je bil?« se je pozanimal vljudno, čudeč se tesnobi, ki je naraščala v njem. »Bogve kaj mu je vdehnilo tako romantično misel?«

»Morda bi se dalo kaj ukreniti za njegove ljudi, če jih je imel?« je izprožila soproga.

»Vsekako!« je pobral Smučiklas mašinalno, kakor bi mu nekdo narekoval. »Se pravi, ako ne veže gospoda grofa obljuba molčečnosti... Z veseljem bi storil korake...«

Grof Beaupertuis von Künnigsbruch je pomislil.

»Zares,« je rekel nato. »Hvaležen vam bom. Siromakova povest je seveda predolga in ne bi zanimala dam; nekatere podrobnosti so preveč razburljive, druge bi moral šele urediti v spominu. Saj si mislite, poznam ga kot tovariša; da, Pepe mu je bilo ime: Pepe Ve... nu vidite, priimek sem res pozabil. Njegova mati je bila iz tega mesta; oče je menda zavrgel njega in njo; klatila sta se po svetu in padla v najglobljo bedo. Mati je umrla, sin je okusil sleherno grenkobo življenja; nazadnje se je rešil v legijo, da ne bi poginil od lastne roke.« Učinek tega ravnodušnega poročila gotovo ni bil nameravan. Svinčena tihota je zavladovala v salonu, kakor bi se bile uprle vse misli v nepričakovano smer; le kradoma je kdo nameril pogled na Smučiklasa, ki je srepo buljil v mizo; njegov obraz je bil rdeč in debele kaplje znoja so mu stale na čelu. Zadrega je bila splošna, le doktor Divjak je ni opazil.

»Hoho,« je ponavljal v avtomatični dobrovoljnosti, »čedna kanalja, tak oče; hvala lepa! Hoho!« Celo poročnika sta čutila mučno trenotje.

»In kdo,« je vprašal mahoma eden izmed njiju, da bi presekal gordijski voz, »kdo je bil tisti gospod?«

Vsi so se zdrznili: ali je mogoče, da pade zdajle Smučiklasovo ime? Poročnik sam je komaj ohranil ravnodušen obraz.

»Kdo je bil njegov oče?« je zategnil grof z odkritosrčno nevednostjo. »Ne vem, gospod; tega mi tovariš nikoli ni hotel razodeti...«

Vsem navzočim je odleglo; Smučiklas si je obrisal znoj ter nedolžno pogledal okrog sebe.

»Ako je pustil koga na svetu,« se je gost povrnil k stvari, »bom storil rad, kar morem, in vsaka pomoč mi bo dragocena. Za zdaj obstoji moja naloga samo v tem, da plačam neki dolg, kar storim seveda iz lastnih sredstev.«

Razgovor je šinil kvišku liki plamen iz odkopanega pepela; vsi so bili hvaležni, da je zli trenotek minil, vsi skoraj prepričani, da je Smučiklasa spet enkrat rešila njegova dobra zvezda. Odvetnik ni dvomil, komu je pretil udarec; povsem naravno se mu je zdelo, da je bil grofov tovariš in sobobojevnik sin Nele Veselkove, sad greha njegovih mladih let... Z globokim vzdihom je zahvalil usodo za nepričakovano vest o zatonu prikazni, ki je štrlela tako dolgo in tako grozeče na obzorju njegovih premišljevanj. Da gost ne ve očetovega imena, je rad verjel; toda kaj, če mu pride lepega dne na sled? Nihče ne more reči, kako daleč ga zavede bedasta oporoča, o kateri je govoril. Recimo, da ju je vezalo romantično prijateljstvo, kakršno rode skupne muke in nevarnosti, prestane bok ob boku; ali ne bo hotel potem maščevati nesrečnega druga nad njim, ki je vse zakrivil? Ta nevesela misel je še bolj utrdila lisjakov naklep, navezati grofa nase ter ga prikleniti z vsakatero uslugo; ako ne bo drugačnega haska, mu vsaj vratu ne zavije, kadar spozna njegovo krepost...

Gospa Tončka se je bila obilno založila s snovmi; prav zdaj je razpredala primeru med našim mestecem in svetovnimi prestolicami, četudi še ni bila videla nobene. Ob splošnem pritrjevanju je izjavila, da ni večje nesreče kakor biti priklenjenemu v zakotno gnezdo brez dogodkov in brez sijaja; vse vprek se je kosalo, kdo bo huje ozmerjal naš kraj in bolj ponižal še tiste mikavnosti, katerih mu ni lahko utajiti. Edini Fabina se je postavljaj zanj, dokler ga ni ukrotila Nina z ogorčenim pogledom; nazadnje je oporekal samo še grof. Hvalil je našo prekrasno lego, mirno življenje ter ljubeznivost in gostoljubje tukajšnje družbe; o, če bo vse po njegovem, ostane prav dolgo med nami!

»Nu seveda.« je pokimal Egon, »ako prihajate s skromnimi zahtevami, vam bo ugajalo tudi to malce, kar moremo nuditi.«

»Dolgčas mi vsaj ne bo; veste, da imam opravkov preko glave? Danes sem najel hišo, Telbanovo na Francoskem nabrežju. Prekrasen domek, gospoda moja; zatišje, da si prijetnejšega ne morem želeti! Jutri mi slikajo, pojutrišnjem se mebliram, če najdem pohištvo po svojem vkusu; za petdeset ali osemdeset tisočakov se utegne pač kaj dobiti? Ah, to vam bo gnezdece — videli boste! Že zdaj uživam ob misli, kako lepo ga uredim: elegantno in fino, kakor pri vas, milostiva.« To rekši se je ogledal z laskavim samozatajevanjem, v katerem nihče ni spoznal ironije. »Pozneje enkrat,« je dodal čez hipec, »si menda nabavim graščinico kje v obližju, ali pa zgradim ugodno vilo, kakor jih opažam več. Tudi vašo, gospod doktor, sem videl; vsa čast!«

»Gospod grof se pripravlja potemtakem res na daljše bivanje? To je lepo!« so vzklikale dame. »Samo da si ne bi premislil!«

»Premislil?« je dejal grof z galantnim nasmeškom. »Ne verjamem; predobro je tukaj biti. In končno, brez trdnega selišča ni lastnega ognjišča. Naveličan sem romanja križemsvet; moj resni namen je, da se oženim, kakor hitro najdem pripravno družico...«

Te besede so udarile v družbo kakor električna iskra; Nina je potemnela do las, Fabina se je zdrznil od ljubosumnosti; grof je čutil, da se ni mogel spretneje zasidrati v načrte svojih ljudi.

»Pa tudi če ne bi ostal,« je povzel z ravnodušnim glasom, »so ti izdatki lapalije; nekako je treba spraviti denar med svet... Jaz trosim z užitkom in veseljem. zakaj bogastvo je breme, ako mu človek ne zna krotiti rasti; mari ne, gospoda?« se je obrnil k mlajši trojici.

»Vsekako, gospod grof,« je pritrdil Egon: oficirja sta opazila z zavistjo, kako spretno že ponosljava. »V tej stvari sem čisto vaših misli.«

Smučiklas je ošinil naslednika z grenkim pogledom.

»Slišal sem,« je preskočil gost, »da so nedaleč od mesta pokrajine — mda, kakor v Švici: gore in tako dalje?«

»Mi imamo vilo tam,« se je pohvalil Egon. »Če vas zanima tistih pet krtin — koliko časa vozi vlak do Bleda, papa?«

»Ah, z vlakom je prepusto!« Grof se je stresel od gole misli. »Morda me spremite enkrat v avtomobilu? Se pravi, najprej ga moram kupiti; ali so v mestu zastopstva dobrih znamk?«

»Čemu kupovati!« je vzkliknil Smučiklas, veselo priložnosti, da se prislini. »Jaz imam dva; lanjski vam bo gotovo ugajal — kaj praviš, Egon? Rabite ga, kolikor vam drago, vsaj za prvi čas.«

Grof je bil kar v zadregi od tolike ljubeznivosti: saj ni prišel izkoriščat dobrih ljudi! Svoj živ dan si ne bi mogel odpustiti... Ali bal se je užaliti Smučiklasa, ki ni odnehal; in končno je res priznal, da bi mu bilo ustreženo, zlasti odkraja, dokler ne dobi sam svojega voza.

»Če smem verjeti, da se ne prikrajšate prehuđo!« je podčrtal nazadnje.

»I kje?« je vzkliknil doktor. »Saj pravim, da imam dva; in vobče, mi se ne vozimo dosti.«

»Pa tudi šoferja nimamo zdaj,« je bleknila žena. »Pred tednom dni smo ga spodili.«

»Moj šofer in zamorec prideta,« je omenil grof. »Vsak hip se ju nadejam.«

»Kaj, tudi zamorca imate?« se je zavzela Nina.

»Čistokrvnega Senegalca; rjav je kakor pražena kava in divji ko panter. Ali vi, gospodična, se ga ne plašite; ugajal vam bo.«

Iz Senegalca je postal Othello; razgovor je preskočil na gledišče.

»Videl sem hram vaših muz,« je povedal gost. »Kakor slišim, igrajo prekrasno; gotovo imate v vašem mestu bogato kulturno življenje?«

»Nu da,« se je namrdnil Pohlin, ki je že dolgo čakal vode na svoja kolesa. »Kulturno življenje —

naj bo; ali kmetsko, zarobljeno, prav nič finejšega.«

»Vsak kraj se ne more pohvaliti s pariško ali newyorško opero,« je menil von Künigsbruch. »Ah, to bi si morale dame ogledati!« Vse dame so zavile oči v znak hrepenenja. »Zanimalo bi me spoznati vaše umetnike in literate; v teh krogih se čutim kakor doma.«

»Za božjo voljo!« Profesor je sklenil roke. »Naši umetniki in poetje se valjajo po beznicah; to niso fini gospodje kakor v Parizu. In sploh, saj nimamo pokazati ničesar velikega in svetovnega.«

»Se pravi, Prešerna —« je vrnil koncipient Fabina, ki mu je prihajalo vroče od te ponižnosti. »France Prešeren je vsekako velik pesnik.«

»Prešeren — da?« Grof je položil prst na čelo. »Ime mi zveni tako znano... Stavim, da sem že slišal o njem; nemara sva se srečala v Biarritzu. Dajte, dragi profesor, predstavite me gospodu Prešernu; jaz obožavam vse velike ljudi.«

»Prešeren je zdavnaj umrl,« se je oglasil poročnik, da bi pokazal svojo učenost. »Najmanj deset let bo tega... In v Biarritz ni zahajal; enkrat je prišel do Kranja, pa se je tam zapil.«

»Vaš veliki Prešeren je mrtev?« je zategnil grof sočutno. »Kako tragično! In po njem ne piše nihče več?«

»O pač,« je protestiral Fabina. »Cankar, recimo!«

»Cankar je spisal knjigo o naši Nini,« je poskočila gospa Antonija. »Pravijo, da je natihem zaljubljen vanjo.«

»Mama!« se je ustrašila hči po slovensko. »Vse kar je prav.«

Toda Smučiklas je prestrigel žensko bajko:

»Cankar je čisto navaden socialist! Z eno besedo, ničesar nimamo, kar bi bilo za v spodobno družbo; reveži smo. V našem življenju se bridko uveljavlja pomanjkanje avtoritete in starih, častitih tradicij.«

»To škodi,« je zamrmral grof, majaje z glavo. »Tradicije so podlaga sleherne veličine. Rojen sem v svetu, ki mu radi očitajo, da jih ima preveč, ali jaz jih ljubim in spoštujem; Beaupertuiški so bili vedno konservativni... Vaše ljudstvo gotovo ne ceni aristokratov?«

»Kako ne?« je zasvirala gospodinja; ves njen obraz je sijal od ponosa na novo idejo. »Ljudstvo se ravna po nas, in mi, gospod grof, imamo sami aristokrata v rodbini: moj stric po materi je bil žlahtne krvi.«

»Edler von Buttertopf se je pisal!« je kriknila Silva, ki je bila pravkar udrla z Gvidonom v salon.

»In general je bil, kaj ne, mama?« je pritegnil bratec.

»Kako mile otroke imate,« je vzdihnil gost, rokujoč se z najmlajšim potomstvom plemenitega Buttertopfa. »Da, stric po materi — to se opazi v prvem hipu; tako sorodno se mi je zdelo pri vas, in vse tako fino... Kar žal je človeku, da ni zares domač v tem ljubeznivem ozračju.«

Smučiklasje se je uprlo: ali je grof domač ali ne, zavisil zgolj od njegove prijaznosti; oni bodo srečni in počaščeni, kadarkoli prestopi ta prag; vabili so ga, dokler ni prisegel zvestobe »hiši, kjer se čuti med svojci kakor rodni sin«. Zavest odličnosti je kipela v srcih; odvetnik je gledal nadkriljenje svojih najsmelejših upov, gospa Tončka je sanjariła, kako se zasveti poleg žlahtnega Buttertopfa grof Beaupertuis von Künningbruch kot drugi rodbinski aristokrat. Ubogi Pohlin je zelenel, in Fabina je stal ob grobu svojih načrtov: Nina, njeno srce in njena težka dota, vse je izginjalo v vrtincu ene same usodne ure...

Neprisiljena familijarnost je zavladala v salonu; grof je bil že vstal, toda pridržali so ga malodane za škrice. Gospe Smučiklasovi se je zdel trenotek zreč, da pohvali hčerine talente; grofu na ljubo je sedla Nina h klavirju ter zaigrala več biserov iz »Fijakarskega princa« in drugih dunajskih operet.

Grof ni krotil svojega navdušenja; presrečna mati je izdala, da Ninka tudi slika, in preden je kdo utegnil misliti na beg, sta se pojavili dve debeli mapi njenih umotvorov. Hvala je tekla v potokih; grof je čutil, kako mu lega sladka dremotica na vse živce in kosti. Baš pri sredi mizernih akvarelov je prišla rešitev v osebi Dore Grabunčeve.

Mudila je nalašč, vzlic priganjanju starih dveh, ki sta komaj čakala; ogabna predigra se je upirala njeni samosvoji naturi. Visoka po materi, harmonično sloka po drobnem in gibkem očetu, se je ustavila za hipec med vrati, kakor bi gledala na same podložnike; Grabunec in njegova zgodaj otolstela žena sta jo skoraj porinila naprej. Brez zadrege je podala grofu roko, ter ga pomerila s temnimi, zagonetno mirnimi očmi; ošabna loka obrvi sta se ji vzdignila še više, in lepe, mrzlo popolne ustnice so dobile v tem trenutku malce preziren izraz. Toda grof je opazil bežno iskro v njenih zrenicah, dva rahla trikotnika rdečice pod nekam temno kožo lic ter nagel sunek grudi za čipkastim izrezkom; in preden so jo presodile njegove oči, je začutil v prsih električni drhtljaj, ki se rodi ob pogledu na lepo ženo kot prvi bakterij poželjenja. Dotik njiju rok se je zdel vsem predolg in prezgovoren, čeprav sta se sama zavzela, kaj hočeta povedati ž njim; trenotek je bil podoben tistemu, ko se z ostrim, a komaj slišnim žvenkom stakneta sablji nasprotnikov v dvoboju. Egon je prežal kakor jastreb na vsako črtico Dorinega obraza, trudeč se, da ne bi videl Košmelja, ki je skrival za potvorjenim smehljajem oboje hkrati. škodoželjnost in zavist. Fabini se je storilo odurno ob pogledu na Nino, ki je bliskoma pogrdelala od ljubosumnosti.

»Jus primae noctis je spet na obzorju,« mu je šinilo po izkušeni glavi, »pa hujši, nego je bil za Tahovih dni... Bolje bi bilo, da smo obdržali črnca v ‚Imperialu‘!«

Nekaj hladnega je napolnilo zrak, ko so sedli novodošenci v družbo; razgovor je lezel obotavljaje po tiru form in predpisanih fraz. Vsi so čutili, da je odkritost minila, in polujasne kali nasprotstev so rastle ostreje v sleherno zavest. Nina je gledala kakor odstavljena kraljica, zakaj vse navzoče ženstvo se je stapljalo samo še v brezpomemben dekor, pred katerim je sijala Dora v tem neoporečnejši popolnosti. In vendar se je zdelo, da ji ni do tega; komaj kdaj se je nasmehnila ter pokazala vlažno kitico zob, le redko je kanila besedo z brezdušno zvonkim glasom, in še to kot milosten dar. Toda ženske so vedele, da je njeno vedenje igra, in slutile, komu velja; umerjenost, s katero je grof zdaj odvijal vreteno salonskega besedičenja, jih je delala pozorne. Nič več ni bil prostodušni družabnik, kakršnega se je že kazal nekaj časa; lezel je vase in se pretvarjal. Smučiklasovi so se naveličali dajati priprago v početju, ki njim ni obetalo slave; takisto profesor, katerega je bil navdal prvotni uspeh odvetnikove hčere z naklepi na lastno pest. Ostali gostje so molčali iz radovednosti — z eno besedo, nazadnje sta govorila samo še grof in Dora. Trdokožna Grabunka je sklepala roke pod ogromnimi prsi, stresala rdeče lase ter zmagoslavno gledala po navzočih. Njen mož je čutil občo zadrego; krivil se je na stolu in skrival nemir za svojim večnim dobrikavim nasmeškom, lučaje rjave oči od lica do lica. Oblastna in malikovana hči ju je bila gotovo naučila, naj se ne mešata preveč v zabavo; obema se je poznalo, kako težko držita jezik za zobmi.

Naposled si je grof odtrgal krinko; z bridkim, skoraj jeznim izrazom je obstal njegov pogled na Dori, kakor bi hotel reči:

»Mari ti še ni dovolj? Čemu igraš komedijo z mano in puščaš, da otepam na tvojih nitkah kakor pajac? Sama veš, da si najlepša in da te hočem imeti.«

V svesti si svoje oblasti do ženskih src je čakal izdajavskega drhtljaja v kotičkih ust ali vsaj iskre v zrenicah, ki bi obetala zmago; ona pa se je zasmejala s svojim najlepšim smehom, kakor da je bila grofova zadnja beseda izvrsten dovtip, in mu pomolila iz Ninkine mape list, ki je predstavljal nekakšno Meduzo:

»Ali jo poznate? Ne? Saj je vendar moj portret!«

In zraven ga je pogledala, kakor bi niti ne slutila, da se norčuje iz njega, Nine in sebe same. To je bilo preveč; gospa Tončka je zastokala in Grabunec je dregnil hčer z nogo. Grof je priznal poraz; s prisiljenim smehljajem je odkril podobnost slike, zinil še parkrat na levo in desno ter se začel odpravljati, misleč:

»Vidim, da si mi kos; ali zdaj nalašč. Počakaj, ptičica, kadar ne bom umorjen po teh idiotih!«

Toda Smučiklas se ni dal pripraviti ob glorio današnjega dne; pot v svobodo je vodila samo preko njegovega trupla. Z milimi besedami je povabil grofa, naj sede ž njimi »k preprosti večerjici, kakršno imamo vsak dan«; njegovemu in ženinemu molidovanju se je pridružil Pohlin, ki je že od jutra pretakal slino. Gost se je vil kakor belouška in bi bil nemara odnesel pete, da se ni po nesreči spogledal z Doro.

»Hočem, da ostaneš!« so rekle njene oči.

In grof je ostal...

Večerja se je vlekla kakor obed na dvoru; nihče izmed navzočih ni pomnil tako razkošne svatbene gostije. Miza se je šibila od jedi, in humanist, ki je bil odložil »diplomatsko politiko« na kesnejši čas, se je napasel do grla. Dobra vina so podnetila duhove; zabava je bila bistrumejša nego v kateremkoli romanu Natalije von Schimmelyliess, in razen dveh, treh napitnic se ni pripetila nobena nesreča. Grof se je izkazal spet očarujočega čebljača, tem laglje, ker mu je pomagala Dora preko mize z neprisiljeno

veselostjo, brez vseh zavratnih muh. Šampanjec in slavljenceva ljubeznivost sta spravila vse ženske razen Dore v tako blaženo voljo, da se je štela natihem sleherna za damo njegovega srca; še gospa Grabunčeva si je sklenila kupiti židane hlače. Smučiklas je vstal od mize s prepričanjem, da vzgoji grofa za liberalca, Divjaku je bil obljubil, da pojde z njim na lov, poročnika sta vedela iz njegovih ust, da je lepota avstrijske kape neprekosljiva, in Egon se je smatral po njegovi hvali za prvega frakarja naše dobe. Vzlic pozni uri ni silil nihče domov; napite dame bi bile najrajše plesale, in komaj je grof iz vljudnosti omenil Smučiklasji »prekrasno igro gospodične hčerke«, je že drevila vsa družba h klavirju.

Nina se je zvijala nad tipkami, visoki gost je obračal note, akordi »Huzarske ljubice« so prehajale v »Čardašev sen«; gospa Tončka je bila spet polna zaupanja. Vsi so se gnetli okrog, da bi čim tesneje izžili poslednje minute grofove navzočnosti, le Dora je slonela zase preko fotelja in gledala prizor oddaleč. Nina je udrihala, kakor je vedela in znala: foksterijer in ruski hrt sta obupno tulila v predsobi. Grof je povzdigoval njen talent do neba, hvalil estetično držanje in prožil pravcate ognjemete zaljubljenih pogledov; nazadnje je obslonel čez klavir ter se zamaknil vanjo tako izrazito, da je nadkrilila vse svoje disonance in s trudom končala komad. Smučiklas se je muzal vpricho vseh, ne meneč se za mrliški obraz nesrečnega Fabine. Ko pa je Nina vstala ter jela spravljati splošno pohvalo, se je zgodilo nekaj čudnega. Dora je pristopila, ne da bi jo bil kdo poprosil; njeno lice je imelo spet tisti hladni, ošabni izraz. S pokojnim očesom je obletela družbo, nasmehnila se, sedla h klavirju ter zaigrala žlahten Chopinov valček z resničnim čuvstvom in toliko večšo roko, da je Ninin uspeh nenadoma zatemnel; še tisti, ki jim v srcu ni bila storila veselja, so jo

obsuli s hinavskimi pokloni. Glasneje od vseh je čestital grof, čuteč, da nova kaprica ni slabo znamenje zanj; toda ona je vstala, otresla hvalo z nestrpnim migom lepih ramen ter se mimogrede ozrla k očetu:

»Gremo, papa... Gospod Egon, ali me spremite?«

»Grabunčeva Dora je ena sama v vsem mestu,« je žalostno pomislil doktor Košmelj. »Zato pa ve, kaj si sme privoščiti.«

Obožujoči pogled, katerega si je dovolil grof pri slovesu, je vznemiril samolastnico prav tako malo kakor zavest, da je skvarila družbo: milijon bi ne bil več milijon, če ne bi minila zamera do jutrišnje zore! Sicer pa je mnogo popravila s tem, ko je izkazala Egonu toli očitno naklonjenost; zunaj, ko mu je obvisela na komolcu in hitela ž njim naprej, je mladi Smučiklas sam začel misliti, da ga izpodbujaja. Noč je bila mila in jasna, polna parfumov oddaljenega zelenja; še plinovke so mežikale ob cestah kakor sladostrastne oči. Dora je govorila vso pot z vročično odkritostjo, tožila spremljevalcu, da ji manjka notranje harmonije, ter očitala sama sebi, kako neznosna in grda je včasih, pa le zato, ker venomer išče nečesa, kar bi jo utešilo... Ta izpoved je presenetila kavalirja; tesna bližina Dorine postave, sanjavost parkovih stez, po katerih sta zavila nazadnje, vinska volja in razdraženo samoljubje, vse skupaj ga je premoglo, da je začel jecljati o ljubezni.

»Že dolgo veste, da živim samo vam... Nikoli nisem slutil, da je mogoč tak nemir... tako neutešeno koprnenje... in tako strastno obožavanje ženske,« je legal v pretrganih stavkih. »Do smrti vas bom molil, Dora... Glavo si razbijem, če me zavržete! Mari ne uvidite, da mora biti enkrat konec te muke? Vse, vse dam za vas... ali hočete moje življenje? Dajte, recite... bodite moja!«

Dora ga je poslušala s povešeno glavo; rahla sapica ji je razmetavala črne lase, da so topli Ego-

novo lice kakor aromatični biči. Strast besedi mu je lezla v žile; ozrl se je — Grabunec in Grabunka sta bila še daleč za ovinkom. In Dora ni rekla ničesar, le njeno težko dihanje je čutil poleg sebe in dviganje njenih prsi, kakor bi jih napenjala vroča, zamamljena misel...

»Duša,« je vzkliknil z učinkovito zamolklim glasom, kakor nekoč pri Mariji Manfredijevi, »brez tebe ne morem živeti!«

Porabil je bil vse zaljubljene fraze; dejanje se je vsililo samo od sebe. Z naglim objemom je stisnil devojko k sebi, vzdignil njeno glavo, ki se je le napol upirala, ter zapečatil svoje razodetje z večše preračunanim poljubom, čuteč, kako se nehote otvarja sočna školjka Dorinih ust... Že je menil, da vsa zamira od slasti, ko ga je mahoma pehnila od sebe.

»Cigan!« je prhnila, brišoč si ustnice s hrbtno dlani. »Kako se predrzneš!... In sploh — ali ne znaš nič bolje? Mislila sem, bogve kaj je takšenle tvoj poljub, pa se zdi, kakor bi jedla postane rake... Fej, še enkrat mi poizkusi!«

Ne meneč se za prošnje poparjenega osvajavca, je počakala roditeljev in se zapletla v njiju razgovor o grofu.

»Domišljavec se mi zdi!« je vrgla vmes, ko je kipelo navdušenje najviše.

»Pa je tudi še kaj drugega, srček moj!« je oporekel Grabunec z brbljajočim tenorčkom. »Eh, blagor se jim!«

»Zelo si mu imponirala,« je bleknila mati na pragu domače vile.

Dora se je lehkomišelnost zasmejela ter prepustila roditeljema prvenstvo slovesa. Ko sta odklepala vrata, je ponudila Egonu roko in zamrmrala:

»Tak ti, siromak, ki ne moreš živeti brez mene: do svidenja... Kaj mi hočeš pravzaprav? Za ženo bi me rad? In če te ne maram? Nu, čakaj, potrpi; danes me ne miče, jutri tudi še ne — mogoče pozneje!«

Toda Egon ni bil tako obupan, kakor se je delal; žvižgaje je krenil domov, dočim je padla Dora v svoji spalnici na otomano in zajokala s krčevitim, histeričnim jokom, sama ne vedoč počemu...

»Moji upi naraščajo, papa!« je oznanil očetu, ki je bil spremil grofa v hotel in je hodil zdaj po obednici, zaripel od pijače in zadovoljstva. »Trd oreh si mi izbral, pri moji veri, ali to vidim že zdaj, da trdnjava ni nezavzetna.«

»Znati je treba,« je zagodel Smučiklas z odsotnim duhom.

»Ne boj se; nekaj tvojih talentov sem le poddedoval!« je odrezal sin ter izginil spat.

Odvetnik pa je še dolgo premišljal nocojšnji večer. Daveča groza, ki ga je obšla, ko je grof govoril o mrtvem tovarišu, se je bila razpuhtela kakor megle pod solničnimi žarki. Kdo ve, je ugibal naš voditelj, ali ni bilo tisto razburjenje zgolj slaba vest, ki je uščenila grešnika spet enkrat po tolikem in tolikem času? Manjka se na svetu zavrženih sinov in očetov, ki ne žanjejo, kjer so sejali! Grof Beauptuis von Künnigsbruch prijatelj otroka Nele Veselkove — ne, bilo bi preveč škandalno naključje. In čeprav; postavimo, da je resnica. Kaj sledi? To, da se mora boriti in uveljaviti Smučiklasa zoper vse drugo, kakor je storil že neštetokrat v svojem življenju, polnem konfliktov med vnanjo in notranjo častjo. Mari naj se plaši spricho nocojšnjega zmago-slavja? Grof je prišel, kakor pride tujec, ali poslovil se je kot prijatelj, z iskrenim stiskom roke in s toplimi besedami, po katerih ni dvoma o njegovih čuvstvih do Smučiklasove hiše. Prihajal bo še in še, vozil se v njegovem avtomobilu, zadrževal se v sto-into zank vsakdanjega občevanja ter obvisel nazadnje tako nerešljivo, da mu ne bo več živeti brez njega; te stene postanejo hram, v katerem bo sijala milost cesarskega sinu in slava »enega najboljših imen visokega plemstva« vsej čredi oboževavcev.

Grof bo malik, Smučiklas veliki duhovnik; in kakor so spravljali nekdanj svečeniki ves zemeljski hasek vere, je hotel sedaj tudi on prerasti božanstvo s svojo oblastjo ter molsti iz njega svoj kapital.

Ej, to bo adut njegove življenjske igre! Škandal radi Veselkove je že danes več ko odtehtan, Smučiklas je že danes več od navadnega očeta domovine; čelo njegovo se venča s prvimi bliski vzvišenosti nad vse zemeljske reči, in čas ni daleč, ko se dvigne ves v ozračje nedotekljive svetosti in praznovernega češčenja. Polujasno se mu je bledlo, kako izsrka grofu njegovo aristokratstvo ter ga prenese vase; granitno si utrdi položaj, in stara leta mu poteko v sijaju namesto v pozabljenju. In sploh, kdo pravi, da ne postane s takim priprošnjikom sam enkrat »plemeniti Smučiklas«? Prej ali slej ga pokličejo na vlado in mu pripno Franc-Jožefov križec: še majhna kupčija z ljudskimi pravicami, ki jo opravi mimogrede in brez nadzorstva javnosti, pa se zbudi prekrasnega jutra kot baron. Njegova slika bo visela v čitalnicah, in časopisi ga proglase za »našega velikega Smučiklasa«... Ta usoda ga je mikala bolj od predsedstva ilirske republike, ne glede na to, da bi mogel sprejeti baron Smučiklas v trenutku prevrata kvečjemu še ilirsko krono!

V zakonski postelji se je njegova domišljija odvrnila od toli strmoglavih ciljev; najgloblja v njegovem srcu je bila vendar blaženost, da more jutri reči:

»Grof Beaupertuis von Künnigsbruch je bil pri meni... Ves večer sem mu gledal v obličje; ko je prišel in ko je odhajal, mi je podal roko.«

Gospa Tončka je plavala z vso dušo v višavah Natalije von Schimmelviess.

»Papaček,« je mrmrala sprogu izmed blazia, »nocoj je bila sreča pod najino streho. Človek se kar pomladi ob strani gosta, ki prinese toliko višjega s seboj!«

»Mládi se, kolikor hočeš,« je kimal papaček sam pri sebi. »Ako bo grofu povšeči, je meni prav... In Nina?« je povzel na glas. »Zelo jo je odlikoval.«

»Odlikoval? Z očmi jo je požiral; jaz na njenem mestu bi vedela kako ravnati.«

»Pazi naj, da je Dora ne prehití...«

»Škandal!« je pihnila Smučiklaslja. »Hvala Bogu, da grof sam zna, kaj je Smučiklas in kaj špecerijski trgovec.«

»Potolaži se, Dori je vse kaprica!« je mahnil odvetnik z roko. »Sicer pa mislim, da ji kmalu pristrižemo krila; Egon se hvali.«

»Kaj je Dora v primeri z Ninko!« je vzkliknila zaljubljena mati.

»Hudičevo seme je, meni verjemi,« se je obliznil Smučiklas. »Nu, vsaj Pohlina smo izpodbili; on ne bo dobro spal nocoj.«

»Zlati papaček!« je vzdihnila gospa Tončka ter ga ovila z mršavimi rokami. »Kdo bi se mogel kosati s teboj?«

V rodbinskem svetišču je ugasnila luč...

Tiha majeva noč je predla nad mestom svoje čare, odevaje hiše in zvonike, mostove in ulice z breztelesno, zamišljeno svetlobo; vsa pročelja so mežaje skrivala v sebi radost in togo, zavist in ljubezen naših ljudi... Samo ponosni masiv »Imperiala« še ni bil omrtvel; žarnice po hotelskih sobah so se užigale in utrinjale zdaj tu, zdaj tam, in omnibus, ki je vozil s postaje, se je oglašal uro za uro ter izsipal goste pred vhodom.

Grof Beaupertuis von Künnigsbruch ni mogel zaspati; metal se je po udobni postelji, vstajal, privijal in odvijal luč, naslanjal se v srajci pri odprtem oknu ter pušil cigareto za cigareto. V njegovih črtah ni bilo več sledu grofovske prisiljenosti; pogled, s katerim je blodil v to zvezdno noč, je bil otožni pogled človeka, ki ve, da ga je prinesel tok usode na važno točko njegove poti, pa ne zna biti žalosten

nitni vesel. Mnogo misli je moralo vreti v njegovi glavi, sodeč po nemiru, ki ga je gonil iz kota v kot; mrklo zmagoslavje, ki mu je stiskalo ustnice od hipa do hipa, in mrmranje, ki mu je uhajalo izmed zob, je pričalo, da filozofira o Smučiklasovi gostiji po svoje, precej drugače, nego naš veliki mož . . .

»Zavladal sem!« je ponavljal s temnim zadovoljstvom. »Račun se ujema do pičice; to dobro, moralno, usmiljeno mesto se odziva načrtu kakor samodelen stroj . . . Ni dvoma, da hodim po ravni cesti do zmage — smešno, kaj, grof Beaupertuis von Künnigsbruch? Prišel si kot velikaš z zvenečim, imenom; kot ‚nezakonski sin zelo, zelo visoke osebe‘: kolika odlika v njih očeh! Vse, vse ti leze naproti s sključenim hrbtom; če bi trkal na ta ponižna srca kot siromak, bi ti odgovarjali s pljunki . . . Zavladal si; čemu se ne veseliš? O, vem: rajši nego komet katastrofe na njihovem nebu bi bil domač med domačimi, čeprav najnižji med njimi; samo ne to, kar si, ne tujec brez svojcev in brez domovine!« je vzkliknil s pridušenim glasom ter stisnil pesti na prsi.

»Čemu ne vriskam?« je pomislil, naslanjaje se v mlačno temo. »Vzrokov bi imel vendar zadosti: vrhunci družbe se klanjajo pred menoj, in ženske me obožujejo, da kar slišim razbijanje nežnih src. Ljubez, to je važna stvar v visoki politiki! Bogve ali je med nocojšnjimi ena, ki ne bi sanjala o meni? Se ona, črnolasa Dora, se je izdala nazadnje; pogledala me je ravnodušno, zato pa mi je tem krepkeje stisnila roko . . . Sijajen deklíč, pri moji veri; dragulj, če si jo mislim poleg Smučiklasove Nine ž njenimi akvareli in dunajskimi valčki. Ali hoče postati grofica Beaupertuiška — haha! — kakor druge? Ne boš; poznam ženske, in videl sem nekaj svojega v njenih očeh. Ona ni kakor vse; misli te glavice hodijo svoja pota. Brr, parkrat mi je bilo, kakor da mi vidi v dno srca — pravi strah me je obhajal. Nu, vzarnem jo na svoje rame kot prvi ljubavni križ

v tej deželi; žal mi ne bo, samo da preveč ne znorim...
To je ženska, ej Bože!«

Pohlepno je iztegnil roke ter jih razširil. Mamljiva slika mu je morala ovladati možgane, zakaj njegov obraz se je raztopil v sanjavi usmevu.

»Veselo bo, vseeno!« je zamrmral na robu postelje, odlagaje copate. »Morda veseleje ko kdaj... In dobro de človeku vedeti, da mu ne bo dolgočas nazadnje — na koncu te grde, umazane komedije življenja!«

IX.

Sleherni solčnih dni, ki so sledili temu večeru, je kopicil dokaze, da se ni uštel niti Smučiklas v svojih prebrisanih računih, niti grof v čudaškem samogovoru one noči. Ugled našega voditelja in gostova slava sta se valila v nerazdružljivem klopčiču vse dalje in dalje ter naraščala kakor plaz, obema v prid in veselje, v bridko žalost pa nesrečnemu Pohlinu, ki je stal ob strani ter onemoglo škripal z zobmi. Spet enkrat je žel naduti odvetnik po tuji setvi, on pa, najditelj novega malika in prvi vpriporitelj njegovega češčenja, je bil samo še garjav pariija, za katerega se ni zmenil nihče več; in vse zaradi starega poročnega cilindra... Brez tiste klavrnosti ga Smučiklas ne bi bil izpodrinil; brez nje se ne bi bilo zgodilo, da je capljal za njima do hotela kakor sluga za gospodo in je grof vso pot govoril v odvetnika, njemu pa je pri slovesu komaj še podal roko!

Več dni ga je bilo nevarno izpraševati; njegovo razpoloženje je omahovalo v tem grenkem času med steklino in melanholijo, njegovo spoštovanje do grofa je prehajalo v sovraštvo, in skrbna toaleta, s katero je odkraja zabaval znance in domače, v vrhunec zanemarjenja. »Knjiga o lepem vedenju« je ležala pod omaro, cilinder je bil položil Zenu v

žgavni dar, ovratnik, v katerem se je svetil na Smučiklasovi pojedini, je bil črn kakor obup njegove duše, in za nohti se mu je kopicila nesnaga v strahotnem izobilju. Ta vrnitev k starim pohlin-skim šegam je prinesla tudi srcu več miru; gnev se je umeknil turobni resignaciji, svetomrznja hrepenenju po družbi. S potuhnjenim obrazom jo je primahal spet k »Zelenemu prešičku«, pozdravil brez ošabnosti na vse strani ter sédel v svoj koticék kakor nekda; toda že prva minuta razgovora ga je prepričala, da niti tu ne najde pozabljenja. Vsi pivci so prerokovali o grofu in sleherna beseda je zvenela, kakor bi jo govoril Smučiklas v prilog svojim naklepom. Nihče ni dvomil, da je tujčeva naklonjenost odločilna za ves prospeh in blagor domovine; izkušeni politiki so tekmovali z idejami, kako naj bi se celokupni narod priliznil visokemu gospodu in kako bi stranka najlaglje odjedla nasprotniku prvenstvo v tem početju. Dogodki na Smučiklasovem večeru so bili znani vsem; pripovedovali so neštevilno resničnih in izmišljenih podrobnosti, izrekov in anekdot; humanist se je prepričal, da je tragedija njegovega cilindra že stokrat premeta stvar. Nihče se mu ni rogal zaradi neuspešnega aristokratstva, narobe, še nekam spoštovali so ga zato; sploh je vladal v družbi gospodski ton, finoča je bila vsem na jeziku, in vsak je postavljaj svoje manire v ugodno luč.

Toda hinavsko sočutje, s katerim je Smučiklas odzdravil profesorju, se je zrcalilo v istem hipu na vseb obrazih: odvetnik je bil junak dneva, njegov uspeh se je bleščal že v zgodovini; kazali so »Slovenijo« z obširnimi poročili, da se »mudi med nami zastopnik najvišjih krogov, ki je posetil našega prvoboritelja doktorja Smučiklasa ter konferiral z njim do pozne noči« ... Naš politični papež je sijal od mogote in namigaval skrivnostno, kakor bi vedel ogromne stvari ter imel nebotične zasluge;

šele zdaj je videl Pohlin, kaj vse mu je splavalo po vodi.

S krvavečim srcem je pristokal domov ter zbudil gospo Ano in Vido, čuteč, da ne bo spal, ako ne najde žrtve za svoje ogorčenje. Njiju solze so mu ohladile bol; ali drugi dan je pomislil, kako ga morajo gledati tovariši v šoli, da mu ni živ krst omenil besedice, ko ga je vleklo vse mesto po zobeh. Spet je kosil po razredih kakor črna kuga, spet ni miroval doma, dokler ni prepodil žensk od mize; polom je otvoril z vprašanjem:

»Kje je rdeča kravata, ki sem jo ukazal kupiti?«

Zares je bilo nesramno, da je žena vsled nekaterih izprememb v humanistovem vedenju samostalno odložila nakup; on, Pohlin, da bi si premislil, jekleni značaj, ki stoji in pade s svojim prepričanjem? In ni se legal povsem; napredne, demokratske in socialistične izkušnje so se oglašale iznova in trkale čedalje zapeljiveje na njegove prsi, tem glasneje, čim globlji si je predstavljal svoj padec, tem srditeje, čim bolj je zameril grofu. Le strah, kako bi se smejali ljudje, mu je ubranil, da ni v kavarni spet izzival z »Rdečim plamenom«; zato pa je v šoli navdušeno proslavil Robespiera:

»Ne krvnik, svetnik je bil, če premislimo, kakšne lopove je obglavil!«

Toda vzlic bobnenju fraz je bil obup edino pravo čuvstvo teh grenkih dni; mnogokrat je položil v svojem kabinetu glavo na pisalno mizo ter sigal v razjarjenem posmehu nad samim seboj:

»Prav mi je, hahaha! Kje pa imam avtomobil, da ga posodim grofu? Kje plemenitega Buttertopfa, da se postavim ž njim? Kamorkoli se ozreš po mojem življenju, ne vidiš drugega kakor revščino in tlako — o Bog!«

Čigav greh je hotela maščevati usoda, ko je vsadila kal tako častihlepnega bitja v krilo preproste kmetice? Mari bi tekel svet po drugem tiru, ako bi

bil zagledal Peter beli dan v razmerah, odgovarjajočih njegovim srčnim željam, ter bi ga bili prinesli na srebrnem pladnju pred blagorodnega očeta: vaša milost, sinko se vam je rodil? Z jarim gnevom se je zagrizel humanist v spomine svoje mladosti, godrnjaje nad bednimi roditelji, slikano zibko in slamnatim krovom, pod katerim so mu peli aja-tutu: vse to mu je viselo zdaj na petah in ga vleklo k tlom, da se ni mogel dvigniti v plemenite višave. Zamolke kletvice so spremljale to premišljevanje; ko pa je molil svoje litanije menda že stotokrat, se je zdajci zasvetila nad mrklimi perspektivami vesela in nadebudna luč.

Spomnil se je bil, kako mu je pravila mati iz zapečka, da je pred možitvijo služila v graščini; vsaj ona se je potemtakem doteknila paradiža! Razglabljuje tolažilno dejstvo je dognal Pohlin še marsikaj. Enkrat je mati hvalila očeta, kako pridno je drvaril na Hrvaškem, da sta se mogla vzeti; ona pri baronu, on v slavonskih šumah, vsak po svoje sta garala za boljše dni. Tri leta ga ni bilo nazaj; tisto jesen pa se je vrnil prav nenadoma s polno mošnjo... o božiču je bila poroka... in baš na pustni torek je zavekal on, nesrečni Peter Pohlin! Na pustni torek, čeprav se je bil vrnil oče šele k trgatvi, po dolgih treh letih ločitve! Profesor je ostrmel in začel računati na prste; kakorkoli je štel, zmerom je bilo pet mesecev premalo. Vročičen trepet se je polastil njegovih revmatičnih udov, obraz mu je sijal v čimdalje jasnejši zadovoljnosti, oči so mu tiščale iz jam, in usta mu je prebiral smehljaj odrešenja. Če ni bilo očeta doma, je moral biti kdo drugi; mati je služila v graščini, v graščini je živel baron — da, da, pripovedovala je, kako je bil lep in prijazen! — in mati je bila brhka, baron je bil ptič...

»Heureka!« je zarjul humanist in se udaril po čelu. »Mati, Bog vam daj večni mir in pokoj; vedel sem, da ste bili pametna ženska!«

Ves nor od sreče je planil k zrcalu, da vidi, kako izgleda baronski sin; stari profesor mu je stopil naproti kakor davi, kakor včeraj in vse dni, toda ves prerojen, ozarjen z lučjo resničnega, ne namišljenega blagorodstva. Z otroško radostjo je odkrival v svojem kosmatem in zgrbančenem obličju nešteto zlahtnih črt, ki jih nikoli ni bil zapazil; oči so se mu zdele ponosne, čelo vladarsko, nos le malce prešiljast, da bi bil ravn . . . In kri, ki je tako burno utripala v njegovih žilah, ni bila navadna plebejska, ne rdeča, marveč pomešana z višnjevo — to se je poznalo po njenem nemiru in njenih gospodskih apetitih! Če je bil grof cesarsko dete, je bil on graščinsko; nezakonski sin visoke osebe, poreče z mirnim srcem, saj ve, da ne bo mogel molčati o svoji sreči . . .

»Ha, Smučiklas,« je vriskal v duhu, »pokaži ti svoj rodovnik, drvar, kmetavz, parvenu, ki si! Takemu naj se uklonim? Nikoli!«

Brž si je opilil nohte, premenil ovratnik, izvlekel »Knjigo o lepem vedenju« izpod omare ter zdirjal k brivcu, da mu skrajša podivjano brado. Tako olepšanemu in pomlajenemu se je zabotelo človeške družbe; navada ga je zanesla v kavarno, in slučaj mu je privedel naproti Smučiklasu, ki se je baš odpravljal; na pragu sta trčila s trebuchoma.

»Kod hodiš, Peter, da te ni videti!« je vzkliknil odvetnik, kakor da nista govorila že teden dni. »Menda te ni spravil cilinder v tako slabo voljo? Beži, beži, še vse drugačno smolo imajo ljudje! Jaz te iščem in iščem; zaradi tebe sem stopil noter, častna beseda!« Tako govoreč je mlel profesorjevo desnico v svoji krpanski šapi.

»Iščeš me?« je zategnil Pohlin. »Čemu neki?«

»Oh, tako; da se kaj pomeniva. Saj veš, da ne morem živeti brez tebe,« je zatrdil bahač s sumljivo prijaznostjo, ki je vzbudila humanistu vse polno dvomov. »Nikogar ni tu,« je dodal, videč, da

hoče profesor mimo njega. »Rajši me spremi nekoliko.«

Farizejsko ga je prijel pod pazduho ter ga vlekel s seboj proti Cesarskemu trgu.

»Dopoldne sva spet govorila s tvojim prijateljem,« je brž napeljal vodo. »Zelo laskavo se je izrazil o tebi: jutri zvečer bo nemara pri nas... Daj, stari, pridi še ti, da bo veselejše, saj ž njim ni pusto čenčati. Brilljanten človek je!«

»Kdo? Moj prijatelj?« se je zavzel humanist. »Kateri?«

»Nu, grof!« je dejal lisjak začudeno, mereč ga postrani; in z vnetimi besedami je nadaljeval slavospev, ki je prešel pomalem v zaupno razlaganje lastnih političnih kombinacij, kolikor so se tikale visokega tujca. O, Smučiklas je bil modra glava, ki je znala računati in gledati daleč naprej! Pa tudi profesor ni bil tako neumen, da ne bi bil slutil za njegovim dobrikanjem zvutih namenov.

»Zakaj blebeče vse to?« je ugibal, sledeč čenčanju komaj s pol ušesa. »Čuj, čuj, kako me hvali, zdaj mene, zdaj grofa; kaj hoče s tem?« Ko ga je odvetnik na razpotju še enkrat nujno povabil, naj pride, je mahoma spoznal resnico: Smučiklas se prilizuje, ker je posnel iz grofovega govorjenja, da ta visoko ceni Pohlina; potrebuje ga v dekoracijo, hinavec, kakor angleških lovcev in nage plesalke, da bi bilo gostu udobno pri njem.

»Tedadaj sem se uštel, ko sem mislil, da me ne ceni več!« je zavriskal v svojem srcu. »Strašno me je moral proslavljati, drugače bi doktor ne bil tako sladak.«

»Svetoval boš kaj radi veselice,« je rekel odvetnik, držeč ga za roko. »Naše babe kanijo narodno slavnost — ne veš? Ogromna veselica bo, v prid — nu, to še ni določeno, v čigav prid; godba, ples, paviljoni, govori, navdušenje velikansko; urednik 'Slovenije' je že naprej sestavil poročilo. Moja stara

je predsednica damskega odbora; glej!« To rekši je izvlekel številko časopisa, z objavo, v kateri se je bleščalo na čelu »dičnih dam in mičnih gospodičen« razprto tiskano ime »Antoinetta dr. Smučiklasova«... »Tak pridi,« je zaklical za njim, »glej, da ne sneš besede; do svidenja, Peter.«

»Hudimana,« se je čudil Peter domov grede, »kako so se brž poimenovali! Smučiklaslja noče biti več Tončka, nego Antoinetta, češ, mi smo fini ljudje, še v imenih gospôda... Tfej, bahači,« je pljunil na sredo ceste, »da jih le ni sram; sicer pa, kar znajo pri Smučiklasovih, znamo tudi pri nas!« In brez odlašanja je zavil v tiskarno ter naročil sto vizitk z napisom: »Annetta prof. Pohlinova«.

Vsa mrkoba in potrtoost ga je bila zapustila; zmagoslaven, ponosen na očeta-barona, preizkušeno grofovo naklonjenost in soprogo Annetto, je stopal z mladostnimi koraki proti Gorenjski ulici, zamišlja se v svojo sedanjo in bodočo slavo ter preziraje nežlahtni vrvež sveta. Na ovinku pred »Imperialom« pa je začutil tujo roko na ramah; zdrznil se je, ozrl se in videl grofa samega.

»Vendar enkrat!« je odgovoril Beaupertuis von Künnigsbruch na humanistov dozemeljski pozdrav. »Kako se imate, dragi profesor? Tako mi je že dolgčas po vas; nu, hvala Bogu, največjih skrbi sem zdaj odrešen in spet bom lahko mislil na dobre znance, ki sem jih moral zanemarjati nekaj dni...«

Spustil se je v razigran pomenek, topot brez vsake senčice svetožalja; Pohlin je moral celo priznati, da je grof najspretnější šaljivec, kar jih je kdaj poznal. Čez pol ure je spremil profesorja tik do hišnih vrat, odzdravlja je na desno in levo; vsekako je imel že na kupe znancev med našimi ljudmi. V liričnih izrazih je hvalil prijetnosti novega stanovanja, kjer je prebival že drugi dan, pripovedoval in povpraševal o uglednih osebah vseh krogov in strank, s katerimi je bil slučajno navezal stike, ter povzdigoval vrline

ljubkih babščet, ki so prihajala mimo, ne da bi pozabil omeniti Vide.

»In vaša mila hčerka? Oh, veste kaj — izmed dam, kar sem jih tu spoznal, dajem nji prvenstvo; ne, brez šale. S svojo ljubko vnanjostjo in visoko naobrazbo bi bila vsakemu dvoru v čast in ponos...«

»Oho!« se je namuznil srečni Pohlin na znotraj. »To si velja zapomniti; če špekulira dohtar, bom pa še jaz. Nazadnje je vendar res, da se niti Dora ne more primerjati z Vido, kaj šele avšasta Nina; moja kaže na duhu in telesu znake plemenite krvi. Prav čedna grofičica bi bila.«

Jadrno je povabil grofa, naj jih počasti, čim najprej more.

»Vida me zmerom vprašuje, kdaj pridete spet...«

Grof je povesil oči v znak sladke zadrege, ki je profesor ni prezrl.

»Da,« je rekel čez hipec, »od srca rad! Jutri moram k Smučiklasovim — tam se vidiva, kaj ne? Pojutrišnjem, ako vam je prav; ah, veselim se že! Vljudnost veže človeka marsikje in ga sili marsikam, oda res dobro, ljubi profesor, in res po domače se nisem zabaval nikoder razen pri vas.«

»Svoj svojemu diši,« je pomislil srečni učenjak. »Kaj bi šele dejal, če bi slutil, da sem baronski sin!«

Ko se je vrnil po dolgi krizi tako izpremenjen pred obličje zbegane gospe Ane, bi si bila sirota oddehnila, če ne bi bila vedela, da izvira sleherni obrat v Pohlinovi duši iz novih, pogosto še neužitnejših muh. Tako pa je zavladelo v hiši namesto veselja zgolj soparno pričakovanje; humanist je čutil napetost in delal tem skrivnostnejši obraz. Izbral si je bil trenotek po večerji; takrat je položil servet na mizo, popravil naočnike in začel razodevati, opazujoč zdaj hčer, zdaj soprogo, kako jima tekne njegova modrost.

Najprej je podal celotno sliko Smučiklasovih prizadevanj, s ponovnim dostavkom, da je vse, kar

smatra odvetnik za svoj uspeh, zgolj njegova milost in zasluga, ter opisal razen političnih zlasti tudi intimnejše, ženske nakane okoli grofa, predstavlja vsako najmanjšo domnevico kot gotovo stvar; potem je spustil bobnečo filipiko zoper »nehvaležne purgarje«, kako gledajo njega, organizatorja in diplomata v vsej tej naglavni zadevi, ošabno preko ramen, in kaj si izmišljajo, da bi ga zasenčili s svojim gospodstvom; v to skrbno pripravljeno panoramo nadute častihlepnosti je izsul mahoma svoj homerski, zmagošlavni posmeh. Če bi se jim sanjalo, revam, nad koga so se skopali v svojem napuhu; Pohlin ni kdorsibodi, on ni kmet kakor Smučiklas, vzlic Buttertopfu in Antoinetti. Nihče ga ne ceni v vsej njegovi vrednosti razen edinega prijatelja, ki ga ima, in ta prijatelj je grof Beaupertuis von Künnigsbruch, da, brez šale!

»To bi ga morala slišati,« je vzklikal, skakaje po tenkih nogah okrog strmeče polovice, »to bi morala videti, kako se je muzal nad njimi, prifrknjenci, meni pa je stiskal roko... Samo vi,« je dejal, »vi edini ste človek med to golaznijo; kaj maram za druge, da imam le vas! Po vaših besedah se hočem ravnati, ker vem, da so suho zlato: vi ste moj vodnik, in za vas storim vse... O, velike reči se mi obetajo, dragi moji; Pohlin se ne bo več dolgo skrival v temi. Tudi njemu je napočila ura poveličanja! Zato pa,« je izbruhnil s povzdignjenim glasom, »odlagam od zdaj zanaprej vso ponižnost in stojim zase z odprtim vizirjem; s ponosom, ki temelji na stoletjih časti!« je dodal, spomnivši se grofove fraze. »Če je napravil Smučiklas iz Tončke Antoinetto, si ti odslej Annetta, in konec; če misli on loviti grofa na svojo abotno rahljo in branjevec Grabunec na svojo bahavo zel, so tudi še drugi na svetu, ki uživajo vse drugačen ugled. Videli bomo!«

S tem izzivalnim vzklikom je ustavil oči na presenečeni hčeri, ki je le napol razumela pomen očetovih besedí.

»O, nič ne zardevaj, dete moje, saj nimaš počemu; tvoj oče ve, kar ve. Po grofovih lastnih besedah sklepam zanesljivo, da me poprosi lepega dne za tvojo roko. »Obožujem jo,« mi je dejal, »zakaj vzgojili ste jo tako, da ji ni para na celem svetu, kaj neki v tem zakrknjenem gnezdu, ki niti ni vredno njenih stopinj!« Zato pa glej, da se boš vedla temu primerno; bodi prijazna ž njim, zakaj mož je fina duša in ne mara takoj z besedo na dan, kakor tukajšnji rovtarji. Takšna je moja volja, razumeš? Pri nas bomo gledali zdaj na uspeh, da veš, Annetta... Kaj se spakuješ tako zaničljivo?« je zavreščal mahoma. »Ime, praviš, ti ni povšči? O, vem, da si Urša in zarobljen štor; ves najin nesrečni zakon je priča tega! Ampak jaz ti ukažem, in mir besedi! — In ti,« se je obrnil k hčeri, »čemu se cmeriš? Ne maraš biti grofica, kaj? Rajša bi bila gospa Križajeva in hodila z jerbasom na trg kakor vsaka plebejka? Ne boš; tvoj oče je dal takorekoč že besedo. Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas!«

»Za božjo voljo!« je zastokala gospa Annetta in prepadeno sklenila roke. Poznala je ogromni delež fantazije v vseh Pohlinovih pridigah in računala približno, koliko se mu blede in koliko je dejstva; prav zato pa se je resno zbala za njegovo pamet. »Ali te ni nič več sram? Naju dve spraviš v javno zasmevanje, sebe pa — že veš, kam! Če si ti oče, sem jaz mati; smešenja in zvodničenja ne trpim!«

Humanist je v prvem hipu okamenel, ko je slišal glas upora; pravzaprav pa je bil čakal nanj. Oči so se mu zablislile kakor tigru; njegova usta so se izpremenila v rjoveče žrelo z rumenimi čekani, njegova roka z opiljenimi nohti v krvoločno zversko šapo. Sladostrastno je odložil baronskega sinú in omikanega človeka ter pretepel ženo in hčer tako spretno in temeljito, da bi ga bil priznal vsak plebejec za dovršenega mojstra. Dom klasičnih muz se je izpremenil v vnanjo temo, kjer je bil jok in škri-

panje z zobmi; zadovoljen s seboj, je pograbil profesor klobuk in prijel za kljuko.

»To je gospodska pest!« je proglasil na pragu, spomnivši se, da ni zaključil prizora. »To ni pokorna kmetška dlan, to je roka vladajočih...«

Do pozne noči je sedel v gostilni, zalivaje dobre vesti in koristna dejanja današnjega dne z mnogobrojnimi požirki starine ter ugibaje, kako bi najlepše iznenadil svet z odkritjem svojega žlahtnega pokolenja. Ko se je vračal, so plesale plinovke liki večče, fronte hiš so se zgrinjale ter grmadile druga na drugo, in vsa Gorenjska ulica je bila njegovih vijugasti hoji en sam goljuživ trotoar. Še sreča, da je prišel hišnik Martin s podobnega izleta; našel je gospodarja klečečega na pragu, s ključem v roki in z glavo med kolena.

»Hvala vam, knez,« je blebetal humanist, dočim ga je vlekel angel varih po stopnicah. »Izredno me veseli... Huk! Dovolite, da se predstavim — huk! ... Baron Pochlin — huk! — von — huk! — Pochlinenburgthalhausen.«

Gospa Annetta je spala v Vidini sobi; učeni aristokrat je obhrčal neslečen preko zakonske postelje. V nemirnih sanjah se je zibal pred njim do jutra veseli grofov obraz in so zveneje naklonjene besede, s katerimi je bil izpodbodel Pochlinovo dušo k toli visokemu poletu...

Dobra volja zadnjega iz rodbine Beaupertuiških je bila upravičena. Vse mu je šlo kakor namazano; tokovi našega malomestnega življenja so ga nesli naravnost proti zaželjenemu cilju, skoraj ne da bi mu bilo treba krmariti. Lepšega razvoja svojim skrivnostnim načrtom res ni mogel želeči!

Neprevarljiv nagon, ki ga odlikujemo pri ljudeh iz tega sveta z imenom prirojenega političnega talenta, ga je zanesel kmalu po njegovem nastopu v nemško kazino, zbirališče vladnih uradnikov, oficirjev, provinčnega plemstva, nemškutarjev vsakateri sorte

in drugih, na »merodajnem« mestu priljubljenih oseb. Pri biljaržu je sklenil znanje, ki mu je odprlo dostop v najvišje vladne kroge, ter zvedel, da se celo eksce- lenca hudo zanima zanj ter čaka samo njegovega migljaja, da bi mu bilo vabilo dobrodošlo. Kakor meščani, ga je zavijala tudi ta družba v vato po- božnega češčenja; sivolas dvorni svetnik je vstal, ko ga je grof nagovoril, divizionar je stal pozor pred njim, in dame, stare in mlade, so mu ponujale še gorke stole. Vse to ga je zabavalo nepopisno; njegov smeh, ki se je razsiral od hipa do hipa, so zapi- sovali v srca kot znak visoke priljudnosti in posebno, le njim dodeljeno čast.

Ugled, s katerim so ga ovenčali prvaki našega mesta, se je bil začel izražati tudi v njegovih gospo- darskih zadevah kot neomejen, da, skoraj pravljichen kredit. Grof, ki je nabavljal za svojo udobstvo to in ono, se je moral naravnost prepirati z ljudmi, da jim je vsilil gotov denar; kdor pozna branjevsko tesnodušnost malomestnega trgovca in obrtnika, ve, kaj to pomeni. Vse naše gnezdo je menda koprnelo, da bi ga čimpreje združilo z visokim tujcem prijazno sorodstvo dolžniških in upniških odnošajev. Ko je stopil grof v pisarno dvornega založnika in mestnega svetovavca Pavlina ter se pozanimal, koliko bi stale najpotrebnejše mobilije za »dvoje, troje čednih, pre- prostih sob« ga je vse že poznalo; mali, debeluhasti gospod Pavlin ga je sprejel s tako obširnimi kom- plimenti, da sta jedva prišla do stvari. Izprepeljal ga je po vseh skladiščih in mu razkazal najdrago- cenejše kose svoje zaloge, pripominjaje, da bi napravil zanj posebno ugodne cene, »samo radi časti, da ga je opremil on«. Grofovo vprašanje po »enostavnejšem pohištvu, primernem za stanovanje, ki ga vsekako ne obdrži do smrti«, je bilo bob v steno; Pavlin je menil, da takšni osebnosti ne more ponujati običajne robe:

»Za Boga, kaj poreko ljudje? Ne, ne, gospod grof, brkljarija, v kakršno se ženijo uradniki, vendar

ni za vas! Ne rečem, takle empirski salonček, in tistale spalnica v dunajskem slogu, in to, in ono — in še je komaj dostojno; kdo pa je znal, da se sme pripraviti na takšno odliko?«

Vsilil mu je najlepše, kar je imel; ko sta napravila zapisnik, je zmajal z glavo ter nujno priporočil več stvari v dopolnilo. Grof je smehljaje ponovil kupno vsoto, spričo katere bi bil prebledel naš največji bogataš.

»Izvrstno, gospod Pavlin,« je dejal, ko sta se vrnila v kontor, »ne bom vas pozabil priporočati kot hišo prvega reda. Kupčija velja; izvolite mi pripraviti, kar sva izbrala. Čez dva ali tri tedne, ko dobim od svojega denarnega poverjenika potrebna sredstva, vas obvestim, da se zglasite radi plačila; tačas ostanem v 'Imperialu' — saj ni, da bi se moral seliti na vrat na nos. Se pravi, kakih dvajset tisoč dobite lahko še danes, da boste računali name...«

Gospod svetnik mu je ogorčeno presekal besedo: on vendar vidi, s kom ima posla, in siromak ki bi komaj čakal na »bore par tisočakov«, tudi ni, hvala Bogu. Nič are in nič odlašanja, ako nima gospod grof tehtnejših vzrokov; vsak ve, da je prijetneje živeti med lastnimi štirimi stenami nego v zoprnih hotelskih luknjah, kjer se je valjal pred njim kdove kakšen cigan... Še danes mu postavi pohištvo na dom, in kar se tiče računa, je čisto postranska stvar:

»To bo, kadar bo, čez mesec ali ob leta, kakor izvolite; Pavlinu je do časti, za denar ni prav nikake sile.«

In tako se je zgodilo; ali še preden je stalo pohištvo v grofovih sobah, so prisopihali drug za drugim ostali trgovci izražati svoje obžalovanje, da niso vedeli prej, ker bi lahko postregli enako dobro, če ne še bolje od reklamarja Pavlina. Večina jih je mencala okrog visokorodja tako dolgo in ma pihala

tako milo na mehko srce, da je dokupil še marsikaj potrebnega in nepotrebnega. Čez dobre tri dni je bila Telbanova hiša na Francoskem nabrežju dom, opremljen z bogastvom, o kakršnem se našim ljudem ni sanjalo do tistihdob; grofu samemu je prihajalo tesno, kadar je stopal po kneževskih sobanah, napolnjenih z izbranim pobištvom in nastlanih s finimi preprogami, ki so diskretno požirale glas stopinj; manjkalo ni niti kipcev, vaz, umetno vezenih blazinic in ljubko neslanih slik. Stanovanje je bilo podobno razstavi slehernega razkošja; grof se je dostikrat čudil, odkod se je vzela v tako malo razvajanem kraju toli pestra izbira lepih reči. In za vse to ni bil potrosil niti vinarja, razen napitnin za postreščke!

Smučiklasov klubni blazinjak bi se bil zdel be-raški poleg udobnega in dragocenega usnjatega brezdna, v katerem je zehalo visokorodje vsako dopoldne ter prebiralo jutranjo pošto. Inozemska pisma so kar izginjala med grmadami trgovskih snubitev, zlasti pa še parfumiranih, zelenkastih, rožnatih in višnjevkastih ovojev z zelo enolično vsebino. Bile so pisavice, katerim se je poznala na prvi pogled muhavost gospodskih hčera, polusramežljiva priznanja, začrtana skrepko roko slovenske gospodinje, nepravopisni, tu osladni, tam šegavi izlivi tipkaric in modistk ter razodetja zblaznele preparandke, ki je ponavljala svoje naskoke danzadnem in jih podpisavala s polnim imenom. Čimdalje bolj pogosto so se oglašali postreščki z anonimnimi cvetlicami; namizni šopki so bili vsako jutro sveži in zastonj. Nekatero izmed neznanih zaljubljenk so pošiljale sladkarije, druge cigarete, nabasane z lastno nežno roko; celo izvrstna orehova potica se je našla med darovi... Grof je živel kakor sultan v bajki; sem-tertja je napisal par vrstic na kak posterestantni naslov; sestanka, po katerem so zdihovala in rjula izpovedljiva srca vseh teh »Vijolic«, »Markiz«, »Ci-

klam«, »Afrodit«, in »Tihih sreč«, pa ni obljubil nobeni.

»Prezgodaj bi bilo,« je svaril sam sebe, vstajaje z blaziranim obrazom od branja. »Kdor hoče imeti pravo ceno, se ne sme vdati na prvi klic.«

Eno izmed pisanj pa je nosil v naprsnem žepu; na močnem belem papirju skoraj nežensko velike oblike je pisala samovoljna roka v ponosno strmih vrsticah:

»Da, ljubim te! Zakaj? Ker sem čakala nate, blodni vitez iz neznane zemlje; še majhno dete sem vedela, da prideš in boš moj prvi. In ker si lep; in ker te poznam, da je tvoja duša neutešna in razdvojena kakor moja in se smeješ tem tepcem v dnu srca! Pa saj ne ugibljem, čemu; čakam, smejem se in plakam. Včasih bi te najrajša ubila, ker boš moj prvi... Toda sojeno je; spoznala sem te na prvi mah. Ko udari ura, boš moj za malo časa, in pojdeš, in za tabo, v božjem imenu, naj pride svojat. Ne, ker si grof; ne, ker bi hotela biti tvoja za zmerom; imej me za vse, le ne za žensko, kakršnih vidiš na kupe. Da me hočeš, vem; in jaz te ljubim...«

Brez podpisa; toda grofu ga ni bilo treba.

»Dora!« je mrmral v nedvojbeni gotovosti, kadar je obračal zagonetni list med prsti. »Razumem te; in hočem, hočem... Kdo ne bi hotel, ti roža skrivnostna, polna gospodstva in zaničevanja? Ukažeš mi in pridem; jaz bom tvoj prvi, ti moja zadnja.«

Izmed vseh žensk, kar jih je bil srečal na svojih ljubavnih pohodih, se mu je zdela hči našega trgovca najlepša in najbolj vredna želje; zato se je čudil, da ga gotovost njene posesti ne razburja. Njegovo srce je bilo trudno, že vdano v višji zaključni namen; niti toliko radovednosti mu ni vzbujala kakor bolna sosedka onkraj dvorišča.

Trdovratnost njegove misli k Manfredijevi ga je presenečala, še preden jo je poznal. Telbanova povest o nji mu je oživela v domišljiji, kolikorkrat

se je oglasil klavir; predstavljal si je bolnico, kakšna bi utegnila biti, razglabljal njeno usodo in pridodajal podrobnosti po lastni iznajdbi. Naslikal si jo je bil visoko, z ugaslimi očmi in plavimi, hiravo medlimi kitami; zato je osupnil, ko je enkrat pogledal skozi okno ter videl sloko, srednjeveliko črnolasko, ki je stopala negotovo po hodniku ter zalivala cvetlice. Shujšano telo v črni baršunasti halji je bilo izgubilo ves videz resničnosti; roke so se zdele tako prozorne in ozke, da ga je skoraj bolelo gledati nanje. Toda črte vpadlega obraza so bile še vedno lepe in nenavadno pravilne, bleda usta še zmerom sladka, oči, ki so ga obletele izpod težkih trepalnic, še zdaj globoke in polne sanj; posebno se je začudil njenim lasem, črnejšim od teme, ki so padali gladko po sencih, obliti s temnovišnjevimi odsevi. Grof ni mogel odtrgati pogleda, in mahoma je začutil v sebi nerazumljivo, srdito mržnjo do Egona Smučiklasa. Marija se je zavedala, da jo opazuje; dve blede lisi rdečice sta se ji razširili z lic pod oči, povescila je glavo, prilila zadnji pelagoniji ter krenila v stanovanje s počasnimi, tavajočimi koraki, kakor bi se že vgrezala v onkrajzemeljski nič... Grof je stal dolgo na mestu in gledal za njo, čuteč z nemiro, kako mu stiska prsi zagonetna simpatija do mladega bitja, zastrupljenega po najlepšem in najmamljivejšem cvetu svoje mladosti. Otožnolepe črte Marijinega obličja, zasenčene z bridko navzočnostjo smrti, so mu ostale v čudno živem spominu; komaj je pomislil nanjo, že jo je videl pred seboj. To nemirno zanimanje je skoraj izpodrinilo bajni dojem Grabunčeve Dore in je prekipevalo zlasti, kadar se je oglašal sosedin klavir. Tihi, včasih trudno zastajajoči akordi njene igre so se zdeli grofu zgovorna in vsakomur umljiva tožba, ki je polnila domišljijo s slikami in srce s sočutjem, čeprav je odganjal mehko ter prezirno skomizgal nad seboj, predočujoč si Marijo v objemu Egona Smučiklasa. Nazadnje ga je obšla gotovost, da mu

je usoda sama nastavila to žensko in ji določila kakršnikoli vlogo v rečeh, katere je namenjen izvršiti. Sklenil se je primekniti bližje k nji, spoznati njo in njene razmere ter izvedeti vso njeno zgodbo; v to svrho je privoščil dekli Meti, ki ga je večkrat srečala v veži, tuintam kak prijazen pogled.

Šupa na dvorišču je bila popravljena, manjkalo je le še avtomobila; Smučiklas ga je venomer drezal, kdaj se popelje na izprehod, in predlagal, naj si kar tu poišče šoferja. Toda grof je čakal svojih ljudi, gotovo ne brez tehtnega vzroka; skrbelo ga je, ker sta bila Jacques in Hasan brzojavila dan prihoda, pa nista držala besede. Baš tisti večer, preden je srečal in potolažil humanista, je dosegla nestrpnost svoj višek. Kdor bi ga bil videl, kako nervozno je begal po stanovanju semintja, ter slišal, kolikokrat je ponovil v svojem zmedenem mrmranju imeni pričakovanih služabnikov, bi bil gotovo majal z glavo nad gospodom, čemu se tolikanj vznemirja zaradi plačanih ljudi. Toda grof je bil sam; postrežnici, ki ju je imel za pospravljanje, sta bili zdavnaj odšli. Mrak je lezel iz kotov in trebil rdeče odseve, ki so lili na preprogo z rečne strani; skozi odprta okna dvoriščne sobice zraven kabineta je prinašal veter duh po starem zidovju in sanjave zvoke sosedinega klavirja. Proti svoji navadi se grof nocoj ni zmenil zanje; utrujen je bil obslonel na zofi, podpiraje si lice z dlanmi.

»Kaj ju je zadržalo?« je ponavljal zamolklo. »Pa ne da bi — grom in strela! Jacques je bil vendar zmerom oprezen fant, in tudi Hasan je vse prej ko neumen...«

Še preden je dogovoril, so se začuli koraki po stopnicah; trenotek nato je zapel vratni zvonec trikrat naglo zaporedoma. Grof se je zdrznil ter planil kvišku, kakor bi ga pičila osa. V temni predsobi je komaj razločil postavi dveh mož, obloženih s kovčegi in drugo popotno robo; toda spoznal ju je po čuvstvu in po glasu prvih besed.

»Jacques!« je vzkliknil z globokim olajšanjem. »In ti, Hasan! Dobrodošla; bal sem se že za vaju... Stopita semkaj, da odložita.« Pokazal jima je kabinet in obrnil električni gumb.

Prišelca sta bila očitno upehana od hoje in bremena; ko sta postavila svoje reči na tla, se je zdelo, kakor bi rožljalo v kovčegih železje.

»Imata vse s seboj?« je vprašal grof s pomembnim naglasom; govorili so po francosko.

»Vse, nom d'un chien!« je zagodrnjal Jacques, suhljat možic neopredeljive starosti, s košatimi obrvmi in ostrimi ustnicami sredi gladko britega obraza. »Vse, kar se rabi pri avtomobilih in drugod; preklicano težko sva nosila, in preglavic je bilo, da se niti povedati ne da. Pa kakšnih! Sedi, Hasan,« se je obrnil k črncu, »saj vidiš, da smo pri svojih ljudeh.« To rekši je padel brez vse služabniške spoštljivosti v najlepši grofov naslanjač.

»Hasan biti jako zadovoljen,« je izjavil ogromni Senegalec s presrečnim režanjem. »On zvesto služiti svojemu gospodarju.«

»Žejna sva, grof Beaupertuis von Künnigsbruch,« je dejal Jacques, pozorno mereč domačina. »Dajte nama kaj, da si omočiva grlo, preden začneva pripovedovati.«

Zamorec se je obliznil in cmoknil z usti, dočim je grof pokimal, vstal, odklenil omarico ter postavil na mizo steklenico konjaka s tremi kozarci, kakor bi stregel sebi enakim, ne pa šoferju in lakaju. Tudi krožnik z mrzlim prigrizkom se je našel; in potnika se nista dala prositi. Dobrih pet minut se ni slišalo drugega kakor mletje njunih zob, ki so ga prekinjali v odmerjenih presledkih dolgi, nasladni požirki. Gospodar je moral pač poznati svoje ljudi, da je čakal tako potrpežljivo, čeprav se je izražala napetost v sleherni žilici njegovega obraza. Ko je bil najhujši glad utolažen, je črncem iztegnil dolge noge pod mizo, privezal dušo z ostankom žgane pijače ter navihano pomežiknil grofu:

»Hasan prestati mnogo strahu; ali zdaj vse dobro, on biti spet brez skrbi.«

»Tako?« je vznemirjeno zategnil Beaupertuis von Kunnigsbruch ter poletel z očesom od Hasana do ščferja. »Mislil sem si nekaj takega.«

»Že v Parizu,« je rekel Jacques s svojo večno, pokojno suhobesednostjo. »Pogrešajo vas. Razni gospodje so se zanimali za smer vašega potovanja.«

»Kakšni neki?«

»Takšni, ki jih ne vidite radi.«

»Haha!« Grof se je stresel od rezkega, zaničljivega smeha. »Samo da ni hujšega; upam, da niso izvedeli mnogo.«

»Manj ko nič,« je dejal šofer. »Ali najin vlak še ni bil prevozil desetih milj, ko sva zapazila zelo nevšečnega sopotnika. Stara izkušnja me uči, da pomenijo takšna obličja slabo vreme; in res sva v Lyonu komaj ušla nevihti. Naprej ni kazalo, nazaj tudi ne; po velikem ovinku sva se zmazala v Marseille in preko Ženove v Trst.«

»Odtod zamuda!« je vzkliknil grof. »Nu, hvallita Boga; v tem kraju nas ne bodo motili.«

»Meniš?« je zinil šofer zamišljeno.

Grof je poskočil na stolu in srepo zasadil oči v služabnika:

»Jacques, meni se zdi, da niste več trezni! Pomnite, s kom imate opravka.«

»Vem,« se je sključil šofer. »Vaša milost strelja dobro in tepe še bolje. Zareklo se mi je, vaša milost, ker še nisem vaju govornik z vašo milostjo v ponižnem tonu; vaša milost naj oprostí in se zanese name kakor na samega sebe.«

To rekši je zaupno udaril gospodarja po kolenu. Grofu se je hipoma zvedril obraz.

»Da, Jacques, še bolj nego nase!« je dejal s toplim, dasi nekam otožnim glasom. »In tudi tebi, Hasan; kje sem našel zvestobo, če ne pri vaju dveh in pri ostalih naših? Ali glejta, da mi ne bosta

delala neumnosti. Veliko partijo igram, ki je ne maram izgubiti.«

Jacques ga je pogledal čudno, kakor da ne more prav verjeti zadnjim besedam; nato je vstal in pretegnil svojo koščeno postavo. Obadva, on in črnc, sta bila oblečena s solidno in malce zanikrno meščansko vsakdanjostjo, ki dela, da izgubiš posameznika v množici kakor kostanj med kostanji; v nameček je bil šoferjev obraz izmed tistih, ki se ne zde niti starikavi niti mladostni ter si ostanejo podobni od dvajsetega do osemdesetega leta. Tudi zamorec se je dvignil s sedeža in vprašal z dobrikavo, pretirano ponižnostjo:

»Hasan dobiti od vaše milosti suktnjo z zlatimi gumbi?«

»To se razume, vrli moj Hasan,« se je nasmehnil grof. »Jutri na vse zgodaj vaju popeljem h krojaču, da vama umeri livreji. Kaj se ozirate, Jacques?« je povzel službeno.

»Vaša milost naj nama izvoli razkazati hišo,« je dejal šofer. »Zlasti prostore, ki so namenjeni nama dvema.«

Gospodar je prižgal svečo ter izprepeljal služabnika po sobah; uredil jima je bil dve pritlični izbi, z dvema oknoma v stransko ulico in dvema na dvorišče, ki sta bili baš odprti. Jacques je ogledal položaj z očesom izkušenega stratega in važno pokimal z glavo.

»Izvrstno,« je zamrmral kakor sam pri sebi. »Lega je čudovita, za vse slučaje... In tisto tam?« je pobaral, nagibaje se skozi dvoriščno okno. »Garaža vaše milosti? Ali ste nemara že izvolili nabaviti avto?«

»Tako nekako,« se je nasmehnil grof. »Pojutrišnjema boste lahko vozili.«

»Hasan biti zadovoljen!« je oznanil Senegalec, ki je bil prisopihal s kovčegi ter jih razpostavil po kotih. Njegovi beli zobje so se lesketali v luči sveče in

oči so mu igrale kakor prešerni mački. »Vaša milost stanovati kakor kralj, Jacques in Hasan kakor dva grofa; toda Hasan rad poznati vse.«

S temi besedami je položil roko na okno, preskočil brez najmanjšega napora ter izginil v dvo-riščni temi.

»Kdo živi tam?« je nezaupno vprašal Jacques, videč odsvit iz Marijinega stanovanja. »To ni ko-ristno, vaša milost.«

»Kaj sem hotel!« je skomizgnil grof. »Praznega dvorca ne dobiš v vsaki vasi; vzel sem najlepše, kar sem našel. In s strani sosedov se ne boj ničesar: dve ženski sta, bolna gospodična in njena stara dekla.«

»Nič zmisla nimam za romantiko,« je godrnjal šofer. »Zdrava ali bolna, ženska je v teh rečeh odveč, ker prerada gleda in predobro vidi. Ali je vaša milost ne more postaviti na cesto?«

»Lehko, toda nočem.«

»Zakaj ne, če smem vedeti?« je zategnil Jacques zelo nespoštljivo in karaje premeril grofa z očmi.

»Smili se mi,« je odrezal ta nestrpno. »Pusti jo, naj v miru dočaka smrti; kdor je sam trpel, moj ljubi, ne žali rad drugih na koncu vsega.«

»Ne žali rad drugih!« Šofer je bušil v kratek, suho zamolkel smeh. »To rahločutje me preseneča spričo načrtov vaše milosti; menda jih niste opustili? Ne žali rad drugih, hahaha... Vaša milost se za-ljublja, gospod grof Beaupertuis von Künnigsbruch, le nič ne stresajte glave! Počemu je treba otročarij — na koncu vsega?« To nespoštljivo vprašanje je zastavil s toplim, skoraj z drhtečim glasom; in kakor bi ga grabilo nekaj za srce, je stopil še bliže h grofu ter vzkliknil strastno: »Človek, ne delaj neumnosti! Obljubil sem ti kot prijatelj in ker si sam svoj go-spodar ter veš, kaj delaš s seboj; prišel sem, besedo držim, nu da... Ampak vse skupaj se mi zdi brez-zmiselno, in tebe je škoda za tako reč. Mari ti ni žal

karijere, ki še leži pred teboj?... Na koncu vsega! Daj, pljuni na svoje račune; sediva jutri v tvoj avtomobil, pa zbogom, kanalje! Svet je velik, vrednejših nasprotnikov se ne manjka; uh, kje se zapravljaš, ti naše upanje, apostol, ki je meni oči odprl... Že tam sem ti hotel reči, vso pot sem iskal besede, in zdaj ko sem tu, te prosim prvič in zadnjič; moledovati ne znam. Prijatelj, ubogaj me; pobériva šila in kopita! Nočeš?«

Grof je megleno pogledal v noč; pobledeli obraz se mu je krčil od muke in borbe hkrati.

»Ne,« je odklonil tiho po hipcu molčanja. »Ne morem.«

»Vaša milost je polnoletna,« je dejal šofer z mrzlo resignacijo.

»Ne sodi me, Jacques; ti me razumeš...«

»Hudiča razumem! Vaša milost mi je rešila življenje, in jaz plačujem svoj dolg; volja vaše milosti mi je ukaz — to je vse, kar razumem. Nočeš?« se je pognal še enkrat in ga obupno zgrabil za roko.

»Ne morem,« se je otresel grof. »Dovolj, ti zvesta duša. Ne morem, nočem, ne bom!«

Jacques je povetil glavo ter goltnil, kakor bi požiral grenko bol. Grofu se je storilo milo in tesno; globoko je zasopel, ko se je vrnil zamorec skozi ulično okno in javil zadovoljno:

»Hasan ogledati vse; prekrasno. Človek priti noter, človek iti ven, pa nihče ne vedeti, kdaj in kako. Hasan ljubiti nočne izprehode.«

Grof je raztreseno pokimal ter krenil s služabnikoma nazaj v kabinet. Ob novi buteljki se je razvil živahen in po vseh znakih važen razgovor; Jacques in Hasan sta napeto sledila gospodarjevi pripovedi o njegovih dosedanjih usodah in znanjih v našem mestu ter zvedela celo vrsto koristnih reči. Kdor bi bil slišal, kaj je šepetala zagonetna trojica do bele zore, bi bil mislil, da se zemlja udara pod njim; toda nihče ni nastavljal ušes, nihče ni pričeval razen

gluhe noči, ki je stala zunaj in razprostirala krila pred ugaslim Marijinim oknom...

Drugi dan je grof prestregel Smučiklasa na ulici ter ga osrečil s težko pričakovano vestjo, da je njegov mož prišel in bi potemtakem prevzel obljubljeno vozilo. Zvečer, ko je zavil visoki gost po svojem srečanju s profesorjem na Francosko nabrežje, da bi se preoblekel za večerjo v »Imperialu«, ga je čakal avto pred hišnimi vrati; Jacques je bil pravkar skočil ž njega. S pogrebno ironijo je pokazal šopek rož ter oddal pozdrav gospodične Nine, ki jih je bila povila z lastno nežno roko. Četrte ure potem je zijalo vse mesto, ko sta tresketala po dolgem ovinku v hotel.

»Da, kdor more,« so zdihovali Smučiklasovi zavidniki. »Barabi golaž, škricu korito, grofu avtomobil — pa ne bi delal uspešne politike!«

Trume ljudstva so drle tisto jutro za Hasanom, katerega je poslal gospodar nalašč na izprehod; pri lepem spolu, ki je takoj prenesel del svoje naklonjenosti na črno lakajevo kožo, so izkazali naslednji tedni znaten upadek ljubavnega tlakomera v grofovo škodo. Visoki gost je menda računal na to in ni žaloval, ko je imel poslej manj posla z dišečimi pismi; pristrčno se je smejal zamorcu, ko mu je pravil dan zadnem, da ga ustavljajo dame na ulici ter mu polnijo žepe s finimi slaščicami in sladkimi vabili, katerih lahkoživi Hasan ni zametaval tako okrutno kakor gospod. Zmagoslavja temnopoltega donjuana, ki je nakopal v teku kratkih mesecev očetom in soprogom toliko skrbi in babicam toliko dela, so bila nazadnje vendar samo prirastek grofovi slavi; to se je čutilo že prvi večer po njegovem nastopu, na zabavi pri Smučiklasovih, kamor sta bila odvetnik in grof povabila Pohlina.

Sešla se je domalega ista družba kakor prvokrat, le da si videl par novih obrazov, častihlepnikov in radovednežev, ki so tem bolj tiščali h grofu, čim

manj jih je on opazal. Z obžalovanjem je vzel na znanje, da Dora ne more priti, ker se ne počuti dobro; tudi gospa Antoinetta je tožila o »migreni«, gotovo zato, ker je ta gospodska bolezen jako razširjena v romanih Natalije von Schimmeliuss...

Finoča je bila vobče narastla od zadnjič; gospodje in dame so kramljali kakor na pamet, rabili izbrane besede ter se marljivo šopirili s frazami nemškega kroja; zdajpazdaj je kateri prislonil slabo izgovorjeno francosko drobtinico. Vsak je delal rado-voljen izpit iz »Knjige o lepem vedenju«; še doktor Divjak se ni grohotal naglas, in nihče ni s prstom trebil nosú razen grofa, ki se je enkrat izpozabil. Egon je paradiral s svojim prvim monokljem, dokler se mu ni razbil; celo humanist je bil vsaj na zunaj podoben človeku. Odvetnik je tako vztrajno moril gosta o podrobnostih lakajske livreje, da nisi vedel, ali jo hoče nositi sam, ali si misli nabaviti slugo; toda uspelo mu ni preveč, zakaj grof je namenoma odlikoval Pohlina. Slavil je profesorjevo učenost, postavljal se s tem, kar je pomnil iz njegove zgo-dovinske lekcije, ter mu obetal redove in karijero:

»To je moja častna zadeva; le potrpite še malce, pa boste videli čudež!«

Protekcija se je kadila do stropa in humanistu je prihajalo vroče od same časti. Karkoli je rekel, vselej je prvi pritrnil grof; samo tega, da bi bila slovenščina sirov in napol barbarski žargon, mu ni hotel priznati.

»Vi pretiravate, dragi profesor,« je vzkliknil za-čudeno, »čeprav spoštujem vaše mnenje... Ne, ne, v tej reči ne grem za vami; vaš jezik mi zveni tako milo in prijetno, da se ga hočem še jaz učiti.«

Smučiklas je potegnil ž njim ter srdito napadel Pohlina: humanist pa je spretno zavil, da je mislil pravzaprav isto, in obrnil pravdo sebi v prid, obečaje najti grofu učitelja. Zaščitnik mu je stisnil roko ter ga vznešeno prijel za besedo; to je bilo olje v plamen

rodoljubja! »Slovenija« je odkrila drugi dan v posebnem članku, da je grof Beaupertuis von Künnigsbruch, visoki gost naše prestolice, gorak prijatelj Slovencev in poln »umevanja« za njih pravice; v ponoven dokaz tega da je izrekel »voditeljem naše stranke« željo, učiti se slovenskega jezika.

»Zora puca, bit' će dana,« — v podobnem slogu je zabelil člankar svojo triumfalno vest. »Bili smo zaničevani — tout comprendre, c'est tout pardonner! — toda vremena Kranjcem bodo se zjasnila. Želja gospoda grofa nam je poroštvo, da gremo naprej, mi strelci; svaka sila do vremena — capito, vi naši klevetniki? Njemu pa, zaščitniku in pokrovitelju, ključemo iz dna hvaležnih in globoko vdanih src: Slava, slava, slava!«

Šele čez nekaj dni je prišlo »Ljudstvo« po tem nasprotniškem uspehu do sape ter zabeležilo vest s pripombo, da bi bilo vse lepo, »če bi ne bil liberalni podrepnik Pohlin vstulil grofu za učitelja znanega ateista in pornografa Križaja; to je tem grša nesramnost, ker vemo iz zanesljivega vira, da je odlični gospod veren sin katoliške Cerkve ter hodi vsako nedeljo k izpovedi in obhajilu.«

Toda humanist se ni zmenil niti za klerikalno bombo niti za posmeh opozicije, ki je siketala iz svojih duplin zoper novo narodno svetinjo; njegov duh je plaval po čistih aristokratskih sferah, njegovo »podrepništvo« je merilo visoko preko Smučiklasove glave. V pokoro za slavospev Robespieru je gostil študente že teden dni z »živinskimi grozodejstvi sanskulotov in mučeniškim trpljenjem francoskega plemstva« ter delil dvojke samo še z dvorjansko eleganco, zato pa tudi knežjo potratnostjo. Križajev odpor proti določeni mu nalogi se je zrušil v prvem spopadu; profesor je zagrozil, da mu pokaže vrata na vekomaj, in suplent, ki si ni mogel misliti življenja brez Vidine bližine, je ubogljivo sklonil glavo... V sijaju grofovega prijateljstva, o katerem so pri-

čevali zmerom pogostejši obiski, ter v zaupnem čakanju redov in odlik je rasel Pohlin pred seboj kakor pred svetom, delil poglede ko cekine in besede ko cesarstva ter krvoločno srebal potuhnjeno Smučiklasovo zavist. Čim bolj je sijal profesor, tem obupneje se je plazil odvetnik za grofom, da bi ga prekosil v njegovi milosti; malik pa, namesto da bi se naveličal, je menda z veseljem gledal to igro in vedoma dražil strast, ki je delala iz našega voditelja sužnja njegovih kapric.

X.

Kadar okiti naše kraje pomlad in se zrak nad obnestnimi logi dođobra segreje od blagega solnca, vzhrepeni ljudska duša po vseobčih praznikih razmaha in življenske slasti, ki jim pravimo narodne veselice. Ako sta Božič in Velika noč rdeča v našem kalendarju — ti dnevi so zlati; karkoli razganja dušo in vnema želje, vse, kar nas omamlja z vriskajočo zavestjo, da smo še na vrhu te dobre zemljice, kipi v njih znamenju do viška in čez. O vi, priskutni abstinentje, ki gledate zavedno slovensko pijanost skozi kalna očala zdravstvenih in narodnopolitičnih traparij, evnuški moralisti, ki vam ljubezen ni več sveta, če ubeži hinavstvu štirih sten ter páli svoje žrtvene ognje na očeh, bogovom vesne v čast in slavo, mili domovini v obljudenje in bližnjemu v zabaven zgled, in vi dlakocepci, ki razlikujete vinsko rodoljubje od vodenega, pijano navdušenje od treznega, in »Naprej zastavo«, ki jo pojejo stojé, od »Naprej zastave«, ki jo krulijo na vseh štirih, ognite se daleč naših ljudskih veselic! Brez vaše pomoči bomo reševali narod do zadnje kaplje njegove krvi, brez vaših bilj in lamentacij bomo veseljačili v imenu dela in delali v imenu veselja; vse pregrdo ste osvinjali pomladno slavje, ki so ga priredile naše dične

dame in mične gospodične pod vodstvom gospe Antoinette dr. Smučiklasove...

In to v zahvalo za toliko truda in duhamornih posvetovanj! Cel mesec dni so se vršile seje pripravljalnega odbora, pol sežnja debele bukve bi popisal z velikopoteznimi načrti, ki bi delali čast tudi drugim, večjim mestom in dosti slavnejšim narodom, pa so ostali nevpoštrevani vsled zaplankanosti večine in siromaštva naših razmer. In če grof Beauptuis von Künnigsbruch ni odnesel s prireditve zadostnega pojma o visokem poletu naše družbe, gotovo ne zadene krivda gospe Tončke in Nine, ki sta se ljuto borili za ovčarsko veselico v trianonskem slogu ali pa vsaj za »dan iz življenja markize de Pompadour«, kakor je opisan v Natalije von Schimmelviess vlearistokratskem romanu »Kronana srca«. Zmagala je pač volja manjvrednih krogov, in tako smo povili po mnogih bolečinah zgolj vsakoletni semenj s paviljoni, govori, godbo, plesiščem in pevsкими zbori, v prid družbe Cirila in Metoda, kateri je vrgla vstopnina po odbitju izdatkov več novih šolskih klopi.

Časopisi so bobnali štirinajst dni ter opozarjali zlasti, da je obljubil posetiti veselico »naš odlični gost in zaščitnik, visokorodni gospod Adalbert de Beauptuis, grof von Künnigsbruch«; kamorkoli je uprl naroden Slovenec oči, je bral svojo sveto dolžnost, da z mnogobrojnim obiskom pomore »dokazati zrelost in zavednost našega vrlega ljudstva«. Armada delavcev je razbijala več dni na travniku za mestnimi nasadi. Sredi zelenja se dviga tam gradič, ki ga je izpremenila demokratska doba v veliko gostilno; prostranost kraja pa neposredna bližina gozda ž njegovimi tihimi stezicami in mahovito senco ga delata zelo pripravnega za narodno veselische. Ko je napolnila določena nedelja, se je šopiril travnik v vriskajočih barvah trobojnic, v zelenju ovenčanih mlajev in pestri našarjenosti paviljonov, bogato zalo-

ženih s pijačo, jedačo in lepoto nežnega spola. Stotine ljudstva so se drenjale po drevoredih ter zalile prostor še pred napovedano uro; s primerno zamudo je kapljala tudi smetana mestne družbe, ali gneča je bila tolikšna, da si komaj prestregel koga z očmi.

Edini prihod, katerega so videli vsi ter ga ohranili v spominu kot višek programa, je bil grofov; Smučiklas, boječ se, da ne bi izgrešil slavljenca v gneči, ga je bil prosil, naj se pripelje z avtomobilom, čeprav se je zbiralo domače občinstvo peš. Trume so ga obsule tako nagosto, da si je pozdravna deputacija komaj priborila pot; doktor Skalon je položil v maslenomehkkih besedah naša srca h gostovim nogam, in Nina Smučiklasova mu je poklonila prelesten šopek, simbol čuvstev narodnega ženstva, o katerih itak ni dvomil. Očitno ganjen je izročil rože šoferju, naj jih postavi doma v najlepšo vazo, ter krenil med našim voditeljem in njegovo nališpano hčerko po veselišču. Jacques je trobeč odbrnel domov; njegov črni tovariš se je klatil že zdavnaj med ljudmi in lučal podjetne oči po »belih ženah«, ki so ga obkrožale v čedalje radovednejši jati.

Mnogi so opazili šele zdaj, da je namenjena veselica predvsem le grofu v čast; koderkoli je hodil, so leteli klobuki v zrak in so frifotale rutice v urnebesnem viharju klicanja. Le malokdo je spoznal v teh izbruhih naročeno delovanje Smučiklasove garde, ki morda sama ni vedela, da išče voditelj v grofovi slavi svoj lastni politični blesk. Odvetnikova pšenica je šla v klasje; vse je vpilo za njegovimi kričači ter drgetalo od hlapčevske strasti. Opozicija se ni upala odpreti ust, četudi je ni manjkalo: razen Fabine in Košmelja, ki sta spletkarila vsak na svoj rovaš, so tudi socialisti že stresali jezike nad »najnovejšo meščansko modo« ...

Poznavavci razmer in ljudi so prerokovali, da nevoščljiva tekma okoli grofa ne bo počivala niti v

trušču slavnostnih ur; in niso se motili. Obadva, Smučiklas in Pohlin, ki mu je sijalo izmed vseh malikovavcev še vedno solnce najtoplejše milosti, sta bila prišla s sebičnimi nameni. Odvetnik je gledal borbi brez strahu naproti, zaupaje premoči svojih bojnih sil; niti popolna zmaga se mu ni zdela izključena. Ubogi, neokretni Peter se je bil izgubil menda že v prvem hipu, ker ga ni bilo na izpregled; in naj bi obveljal v zmešnjavi, ki še pride!

Po kratkem izprehodu med odri in paviljoni je Smučiklas diskretno prepustil žrtev Egonu ter odmignil družbi, češ, tudi grof se hoče zabavati, ako pride na veselico. In Egon je splaval z razmahom v svoj element. Z monokljem, katerega zadnje čase ni več odložil, oblečen do pičice po grofovem kroju in nosljaje še bolj od njega samega, je vodil svojega varovanca od zanimivosti do zanimivosti, predstavljal mu ljudi ter se norčeval za hrbtom iz »te golazni«, kakor bi bil on neskončno višji od njih. Meneč, da ustreže njegovi tajni želji, ga je seznanjal zlasti z damami, klical zdaj to, zdaj ono ter jih kritikoval tovarišu z vidika lehkomiselnih interesov. Zgodilo se je, da mu je kar odkrito gladil pot; nemara je upal s tem odvrniti njegove misli od Dore? In grof ga ni ustavljal; zdelo se je, kakor bi sprejemal njegovo petolizništvo kot vdanost intimnega prijatelja ter ga še nalašč izpodbujal; Egon je bil prepričan, da se zabava izvrstno.

Značaj naših veselic je vse prej ko revolucijonaren; naš človek je vesel, da živi, in kadar je njemu dobro, bi se pobratil magari z vragom. Današnja zabava je prekašala v lojalnosti vse, kar pomni zgodovina. Prireditelji so bili že naprej izdali parolo zoper »sleherno pretiranost«; godba je ob grofovem pojavljenju takoj prekinila »Hej Slovane« ter urezala cesarsko, ki so jo poslušali vsi stoje in z odkritimi glavami; ko so nato zaorili bučeči »živio!« iz Smučiklasovih vrst, je preletel grofovo lice skriv-

nostno hvaležen smehljaj. Ne, ni jim mogel očitati, da bi se premalo ozirali nanj!

Spored se je komaj začel. Z govorniškega odra je donel mogočni Smučiklasov glas, preigravaje vse lestvice bolečine in joka nad »koroško in štajersko obmejno rajo« ter sviraje v isti sapi spoštovanje do nemške kulture in neomajno zvestobo »njegovemu veličanstvu«. Ko je opravil naš prvoboritelj, sta povzela klarinet in bombardon, nato Skalon in za njim Fabina, da sliši narod vse svoje apostole. Grof se je hlinil, kakor bi stregel na vsako besedo.

»Pustiva ta popularni dolgčas,« ga je odrešil spremljevalec. »Dajmo ljudem, kar je človeškega, in živini, kar je kravjega; so pač bitja, ki morajo jesti seno.«

»In kje — oprostite — so najine jasli?« je vprašalo njegovo visokorodje napol dvoumno, napol z grofovskim idiotstvom.

Egon je preslišal nevarne besede ter rinil dalje, k šampanjskemu paviljonu, kamor je bila gospa Tončka nastavila Nino, prepričana, da grof ne bo pil demokratskih vin. Že oddaleč se jima je zvila naproti; predmet hrepenenja je videl, da je nestrpno čakala nanj. Bogata židana obleka ji je pristojala slabo in razodevala namesto vkusa tem več mikroskopičnih čarov; ali grof je premagal nasmešek, ki ga je šilil. Dore ni videl nikjer. Pred dnevi je bila povedala, da ne sprejme nobenega posla; vse take odvisnosti so zdavnaj presedale njeni samosvoji naturi. Morda je tudi upala, da bo izven paviljonov laglje kak hipec sama ž njim, in to je bilo glavno, zakaj oba sta hlepela po medsebojnem priznanju. V misli nanjo je grof izpraznil prvo čašo »na zdravje najlepše dame na tej veselici«; Nina ga je seveda razumela po svoje ter nabrusila orožje za veliko ofenzivo. Prav takrat pa je navalila truma, ki je videla grofa zaviti k šampanjcu; vsak je tiščal, da bi se priteknil njegove

suknje ali vsaj zaduhal njegov parfüm. Zijali so vanj kakor v afriško zver; dosti milih pogledov je padlo na Egona, ki je nosil za žive in mrtve ter pačil obraz, kakor bi se bil žolča napil. Smučiklas, potan od solnca in govorancij, je stopil mednje baš o pravem času, da vidi s krvavečim srcem, kako ljubeznivo se je grof poklonil Grabunčevim; prišli so bili s Košmeljem, Dora v preprostem belem odelu, ki ga je krasilo jedva kaj razen žive vsebine.

S tovariško neprisiljenostjo je dala grofu roko; vsi gledalci so ji zamerili, ker ni pokazala niti zadrege niti navdušenja. Njiju oči so se ujele v potuhnjenem blisku; toda zdelo se je, da ne bo srečnejša od Nine: Pohlín, ki je bil zapravljen z instruiranjem svojih dam obilo časa, je treščil brez sape vmes, naravnost k visokorodju, ter ga popadel za rokav, kakor bi zgrabil izgubljeno lastnino. Grof je obsul humanista s prijaznostjo, Smučiklasje takisto, škripaje natihem z zobmi. Ženo in Vido je bil zaupal Križaju; okrenil se je, da bi skočil po njiju, toda grofu se je samemu hotelo odtod.

»Nisem cesar, da bi hodile dame za mano!« je protestiral v simpatični skromnosti.

Odvetniku ni kazalo drugega kakor čakati boljše minute; v potolažbo vesti je mignil Egonu z očmi na Doro: bedak, ki se hvališ z uspehi, ona pa vodi Košmelja s seboj! Sinu sta bila zlezla šampanjec in fina družba v lase; bojaželjno je krenil na Dorino desno stran, ne da bi pri tem izpustil grofa, ki ga ni mikalo gledati tekme dveh drugih za lastni plen. Košmelj je vlekel devojko proč, toda Egon se ni izneveril, v zabavo Dori, ki je stresala svoj hladni, srebrni smeh.

S težavo se je grof iztrgal in skríl za kup ljudi; zasopel je svobodneje ter jo ubral na lastno pest. Množica je rinila brez cilja; vinske pare so se mešale s parfumi in potnim vonjem teles; obrazi so bili razgreti, oči svetle od nejasnih pričakovanj; pred

nekaterimi paviljoni so že kričali in mahali z rokami. S pevskega odra je bučalo »morje adrijansko«, drugje je vriskal »regiment« in dalje tam je živel neizogibni »starček v vinskih gorah«; vse skupaj se je zlivalo v posebno, glušečo himno narodne veselice, ki je vzlic menjavi besedil povsod in vselej enaka...

V solncu, ki je rajalo na pestro vznemirjenih človeških valovih, se je zdajci zasvetila glava blondinke s polnim jerbasom rož; grof je spoznal Pohlino Vido in njenega variha suplenta. Po dolgem premišljanju je bil humanist uvidel, da bi vloga cvetličarice še najbolj pristojala hčeri; gospa Ana jo je morala vriniti v krog sodelujočih dam ter obleči brez ozira na troške. Cel teden dni je učil siroto, kako naj se vede in reče to, ako jo grof pobara ono; tudi zdaj mu je bil šinil za petami, da bi nadziral nedvojbeni roman. Vida, ki svoj živ dan ni imela toliko svobode, je žarela od radosti in delala sijajne kupčije, le misel na grde očetove nauke je včasih mračila njen poluotroški obraz. Videč grofa, je poškrlatela in v hipnem strahu prijela suplenta za suknjo; toda bavbav je ni kanil pojesti. Ne meneč se za njeno zadrego in Milanov mrkli pogled je izbral najlepšo rožo ter plačal z rumenim cekinom.

»Komu naj jo poklonim? je vprašal nato, vrteč cvetlico med prsti.

»Vsaka je bo vesela!« je rekla Vida skoraj hudobno.

»Nu da,« je skromno zategnil grof, primerjaje vrtnico k njenim lasem. »Dovolite, gospod Križaj — naj ostane pri svoji sestrici.«

Ali preden je utegnil suplent pokimati, je Vida ušla, vsa temna od sramežljive rdečice.

»V zemljo bi se udrla ž njegovo rožo na glavi,« je pihnila varihu, ko je pridirjal za njo. »In Nina bi mi izpraskala oči! In sploh, Milan, nobenih rož ne maram razen tvojih,« je dodala z jasnim pogledom. »Če bi vedel, kako lepo se je razcvela sinočnja; ko

sem jo davi pogledala, se mi je zdelo, da slišim tebe, ki mi voščiš dobro jutro.«

»Pokažem ti dobro jutro!« je zarohnel humanist, ki je bil gnevno planil za hčerjo. »Takole ubogaš očetovo voljo? Niti majčkenega veselja mi nočeš storiti? Le čakaj, izbijem ti tvoje plebejske manire!«

Že ga je srbela dlan; toda spomnil se je »stoletij časti in viteštva« ter grofa, ki ga je bil pustil za hrbtom. Brezupno je mahnil z roko in krenil nazaj.

»Kaj delata vidva tu?« je nahrulil gredoč Rovana in Rožmarina. »Kamorkoli se obrne človek, se spotakne ob vaju; in neostrižena se mi klatita po veselici, gens barbara et inculta... Marš izpod nog, domov, in knjige v roko!«

Rovan je hinavsko povesil glavo; ko pa je zdirjal profesor dalje, je prav zgovorno izprožil nogo za njim.

»Tak kupi zdaj rožo, plašljivec!« je dregnil Rožmarina. »Usti se in tuli za njo, in srčni as je potegnjen, pa bi se najrajši skril, ko mu cvete prilika; nu vidiš, že spet sta izginila!«

Grofa Pohlin ni dobil; upanje, da zaloti Doro na samem, in nalezljiva zvezdavost množice sta gnali našega tujca naprej. V drenjavi pred cvičkarijo je srečal gospo Ano z Bilbanom, katerega mu je bil humanist nedavno predstavil. V skrbeh ga je vprašala, ali je videl hčer; povest o neuspehu z rožo ji je izvabila rahel smehljaj zadovoljstva.

»Srečen par bosta s Križajem,« je namignil grof prikupljivo. »Zavidal bi mu, da ni tako dober, simpatičen fant.«

»Potemtakem ne špekulira nanjo?« si je rekla Pohlinka, gledaje mu pazno v obraz. »Nu, saj sem znala, da Peter nori... Križaj vam ugaja?« je povzela oprezno.

»Od dne do dne mi je ljubši; kako zabavno uči! Včeraj mi je naložil Prešernovo pesem: ‚Me poštene smo Kranjice, vsak sleparček ni za nas,«

je deklamiral grof z nedolžnim obrazom in nekam dobro izreko. »Čudno, kolikokrat ponovim ‚Kranjice‘, se spomnim gospodične Vide; asociacija idej, kaj ne, gospod profesor? Da, tudi o vas sva govorila, o vaši razpravi... Sijajna misel, in ne brez duhovite ironije, se mi vidi; jako me bo zanimalo brati.«

»Posebna čast,« je izjavil steničar s hudobno globokim poklonom, vihaje košate brke. »In če vam jo kar posvetim, gospod grof?«

»Izvrstno, hahaha!« se je razveselil magnat enako tajinstveno. »A jaz vam postrežem s prispevki; veste, nabral sem jih širom sveta... Morda bi opisal to stvar še bolje od vas — kaj staviva?«

»Ne stavim, ker prav nič ne dvomim!« je rekel Bilban s hladno resnobo.

Pogledala sta si v oči, nato je grof iztegnil roko, in naravoslovec jo je stisnil brez hlimbe; še tisto popoldne je trobil Pohlinu:

»Mož je talent in značaj: vi revčki ne slutite, kakšno terno ste zadeli... Nič manj prida ga ni od tvojih junakov iz rimske republike!«

Da misli pri tem na Katilino, mu ni povedal...

Veselost množice je prehajala v hrup in krik, petje v glasove zverinjaka in ples na odru v pehanje; tako se je spuščal dan k obzorju. Grof, ki je bil medtem že trikrat v humanistovih in dvakrat v Smučiklasovih krempljih, pa je vedno srečno ušel, se je moral hip za hipom ogibati pijancev: ta je rajal s štefanom v roki, oni je objemal tuje ljudi, v tretjem je vrela bojevita kri starih Slovanov. Improvizirani zbori okrog vinaren so rjuli samo še narodne himne, advokatje so se bratili s preprostimi rokodelci, in naše vrle dame so znale spet slovensko; z eno besedo, bil je narobe svet.

Gneča je pojenjavala, zakaj del mladine je bil izginil po gozdnih stezah, utonil v zvodniški senci bukev in smrek, v kipenju mahov in sitem vonju borovnic, ki so dozorevale prav tisti teden... Pozna-

valec je razločil obraze žena, ki so iskale ubežnih soprogov, kalop nezaupnih mož po sledéh izginolih družic in jaro iztikanje mamic za norim devičjem, ki je veslalo pod lastno zastavo na morju ljubavnih slasti.

Pokora za grehe se je bližala v podobi črnega oblaka; zavratno je rasel izza kostanjev ter lezel više in širje, kakor bi hotel zajeti vse naše bezljanje v svoj tresk in pljusk.

»Nevihta bo, in ne samo v naravi,« si je pokimal grof, gledaje oddaleč na Doro in njena kavalirja. Že večkrat je bil zaman izkušal rešiti ubogo žrtev, čeprav se je odkraja zabavala med gnevom tekmecev, ki je prihajal čedalje bolj vroč in preteč. Oba, Košmelj in Egon, sta bila ponorela: nocoj ali nikoli! jima je žarelo v srditih očeh. Ker je Egon moledoval za valček, je predlagal Košmelj slaščičarno; Dora je izbrala srednjo pot ter ju potegnila k jeruzalemcu, da bi utolažil moške strasti. Ali ona je bila prelepa s svojimi razgretimi lici, in vino je preveč kalilo gospodoma um; zlasti Egon je silil vanjo, da je bilo kar nerodno gledati.

»In grofa ste zapustili?« ga je spomnila naposled z očitnim namenom. »Pogrešal vas bo.«

»Kaj grof!« je vzmeketal trdokožnik. »Saj nisem prišel radi njega.«

»Čemu pa?« je vprašal Košmelj zbadljivo.

»Iskat junaka, da se bo streljal z menoj!«

»O, če ni hujšega, kar meni recite...«

»Gospoda, mir!« je ukazala Dora, nestrpno dvigaje obrvi. »Ali govorimo tako, da bo kratek čas, ali pa vaju zahvalim za družbo. Lepo me zabavata, res! Odkdaj ste tako hudobni, Košmelj? In vi, Egon Krvoločni, saj niste z grofom v Alžerju...«

Doktor se je ugriznil v ustnico, dočim je zopernik hladno zavrnil udarec:

»Po krivem me pikate, Dora; ne vem, kdo se rajši spominja grofa, vi ali jaz?«

»Tako je. Spremita me k našim!« je rekla ona z očitnim studom in vstala.

Usoda ji ni privoščila rešitve. Odnekod je planil Fabina ter nujno poprosil Košmelja na par besed: z nočjo se je bližala prilika, uveljaviti zoper grofa pravico pesti. Pripravni ljudje bi se dobili za nekaj poličev pijače, in tepeni malik bi kmalu izginil, odkoder je prišel; ali je moči lepše in temeljiteje očistiti zrak okrog Nine in Dore, ne glede na zmešnjavo, ki se obeta v politiki? — Toda obči blagor je bil nocoj Košmelju deveta skrb, in kar se tiče ženskih, mu je napotoval Egon bolj od grofa. Našel je toliko tehtnih pomiselkov, da je sam Fabina zmajal z glavo nad svojo vinsko idejo. In prav je storil: dočim se je klatil Beaupertuis von Künnigsbruch daleč od dulcinej, je mladi Smučiklas grdo zlorabljal Košmeljevo odsotnost. Držal je Doro na mestu, pojoč ji ljubezen v vseh durih in molih in ne meneč se za to, da so mimogredoči nastavljali uhlje; dobrikal se je, beračil in zahteval v eni sapi. Dora je zehala, črte njenega obličja so dobivale trpko naveličan, skoraj grd izraz.

»Brez vas ne morem živeti!« je sarkastično povzela njegove besede. »Rada bi vedela, zakaj postajate namah tako nestrpni? Gospod Smučiklas mlajši želi, in Dora mora ubogati, da? Vi si domišljate, da je ni večje sreče nego izpolnjevati voljo naših doktorjev in njihovih sinov: v tem se prav nič ne strinjava, dragi moj... Ah, kaj tisto!« je vzkliknila jezno, ko se je začel sklicevati na dobljeni poljub. »To je bila vaša predrznost in moja kaprica; rekla vam nisem ničesar, obljubila še manj... Vi ste, kdor ste, in jaz sem Grabunčeva — to tudi ni malenkost, ako že naj govorim po vašem; edina sveta volja na zemlji je moja, in konec! Kdor me hoče imeti, naj čaka, da mi bo prav; jaz nisem vajena hiteti, če drugi žvižgajo... Kar na vsem lepem si je umislil, da ne more živeti brez mene; ako bi

mu pa rekla, da sploh in nikakor ne maram, se vendar ne ustrelj, kaj ne, da ne?

»Oh, Dora,« je zdihoval vsiljivi snubač, saj tega ne mislite zares...«

»Tem slabše. Dajte si v glavo: če vas kdaj vzamem, vas vzamem iz dolgega časa. Zato, ker sem sita vas vseh in mi je čisto vseeno, čigava bom; vi ali kdo drugi, zame ste vsi kakor eden in vsi ko nobeden. Kdor me hoče imeti, je lahko cigan — brez skrbi! — samo da me ne dolgočasi; in z vami — oh, Bože, z varni bo dolgočas do smrti.«

»Hmhm,« se je vzrepenčil Egon, »vem, kam to meri. Dolgočasim vas jaz, dolgočasi vas Košmelj, in vsi, brez izjeme — samo eden vas ne bi; tisti pa mara figo za vas in se rajši zabava z Nino, z Vido, z Alenko in bogve s kom še... On ne utegne, le glejte ga!« To rekši je pokazal z nosom na grofa, ki je baš oprezal mimo.

»In če bi bilo tako?« je zardela ona, s prezirnim bliskom iz velikih črnih oči. »Ne bom vas vpraševala, kdo mi sme biti povšeči!«

So lica, ki jih ogrne šele srd z dovršenim čarom lepote; pogled na Doro, kakršna je bila v tem hipu, je izpremenil Egonovo zlobo v pohlep.

»Škoda te je zanj,« je zamrmral z drhteče strastnim glasom. »Za človeka, ki je vsega dobrega in lepega sit... Ne zavrzi se, Dora, bodi moja! Vseeno ti je, ne miče te zakon; kakor je tvoja volja... Pa bodi moja tako — enkrat samkrat, Dora!«

»Ah!« je vzrojila, tresoč se od gneva, »zdaj kažeš kremplje? Tebi — za to! Dora Grabunčeva enkrat samkrat tvoja?«

»Dora, poslušaj...«

»Le čemu si pil, otrok? Jaz tvoja?« je zategnila z ledenim posmehom. »Ne boš! Njegova, da — prav zanalašč njegova, slišiš? Niti toliko te ne spoštujem, da bi me bilo sram pred teboj: najprej njegova, in

potem bom še zmerom dobra zate, še vedno me boš vesel — marí ne? Pusti me, za nocoj si opravil!«

Hotela je iti, ali Egon jo je besno prijel za komolec ter ji zastavil pot.

»Pusti me!« je siknila. »Če ne, zakličem na pomoč.«

Toda klicati ni bilo treba. Košmelj se je bil odkrižal Fabine in krenil nazaj; prvi pogled na dvojico mu je zadoščal, da je srdito planil vmes ter izbočil sokolske prsi:

»Kaj se predrzneš, poba?«

Dora si je zatisnila ušesa in stekla stran; prestregel jo je grof, kakor bi zrastel iz tal:

»Vendar vas najdem! Pojdiva, ubožica, pustiva te vaše razburljive kavalirje.«

S čuvstvom globokega odrešenja se je oklenila njegove roke, tako domače in zaupno, brez vse svoje stare ošabnosti, kakor bi bil slišal njeno priznanje. Za hrbtom je izbruhn timer krik in pljuskanje zaušnic. Škandal je bil strahovit: Košmelj in Egon sta se mikastila vpričo stoglavega gledalstva, dokler se ni iztegnila izza bližnjega paviljona roka Previdnosti, oborožena s sifonko, ter ohladila junaške krvi. Ta brez monoklja, oni brez ščipalnika, oba raztrgana, nobeden zmagovalec, sta jo popihala nasprotnika preklinjaje z bojišča, kjer je ležalo dvoje pobojenih slamn timer med dvema šopoma izpuljenih las ter pričevalo o ljutosti borbe. Kdo je bil dobri duh, ki je zabranil hujše gorje, bi vedel povedati Drejče Rovan...

»Tudi vam je nesreča za petami,« je povzel grof, oziraje se preko rame. »Lehko si mislim, kako ste se zabavali med dvema hudournima oblakoma.«

»Tudi meni?« Dora mu je bistro pogledala v oči. »Ah, videla sem, da so vas častili z desne in leve; ubožec, saj se mi zdi, kakor bi prihajali z natezaln timer.«

»Hudo je; ušesa me bole od lepih besed in roke od predstavljanja. Vražja reč, ta navada ljudi, da se znanijo po vsej sili, kadar so... dobre volje...«

»Čudim se vam, da še niste ušli,« je dejala ona, mereč ga izpod trepalnic. »Kadar vas gledam takole med njimi, — že ves ta mesec — se zmerom vprašujem, zakaj ne pobegnete odtod... Ali vam ni strašno pri srcu med našimi ljudmi?«

»V tem hipu mi je prav narobe,« se je izmuznil grof, čuteč, da vrta Dora predaleč v njegove zadeve. »Pustiva najine prijatelje — joj, najmanj sto sem jih pridobil danes! — Rajša kramljajva; misliva si, da sva sama na svetu.«

»V puščavi, sredi divjih zveri,« je trpko zamrmrala Dora.

»Tako sem hrepenel po tej minuti samote z vami,« je ubiral grof. »Odkar vas poznam, gospodična... Že prvi dan sem vedel, da pojdeva enkrat roko v roki —«

»Kam?« ga je prebila, videč, da ustavlja korak.

»Tjavendan... v pravljico, Dora... Pot v pravljico vodi zmerom tjavendan; zato je truma tako revna in pusta, ker si ne upa živeti brez ciljev in ravnih cest. Kdor hoče biti srečen, ne gleda na kažipote.«

Pritisk njene roke se je komaj znatno ojačil, toda njena usta so dobila mehak izraz, in lici sta ji rahlo potemneli.

»Razumel sem vas, in vi ste razumeli mene,« je povzel, stopaje dalje. »Ali naj povem, kaj sta govorili najini srci?... Človek potrebuje sreče in utešenja, da more živeti; in kdor ne vidi izpolnitve v resničnosti, je išče v pravljici — v drzni, brezumni, po božje nezmisljeni!... Zrak, ki vlada okoli vas, je strupen; nič, ki zija pred mano, je blazen; oba sva bolna od tega sveta in žejna pozabe, mari ne?«

»Ves čas sem čutila, da ne moreva drug mimo drugega...«

»Dovolj sva osamljena in dovolj izvisoka gledava v njih nižave, da nama ni treba ugibati, po kakšni pravici. Ničesar vas ne vprašujem, Dora, ničesar ne obljubljam; vem samo, da hočem zamreči v vaši lepoti; da vas ljubim z edino resnično ljubeznijo — s tisto, ki ne priznava zakonov in ne pozna zvestobe.«

»Tako sem rekla, ko sem si izpraševala vest,« je govorila Dora komaj slišno, s povešeno glavo. »Mimo vas ne morem; vem pa, da iz bajke ni poti v resničnost... Ločitev, ki mora priti, je objokana že naprej; vse čutim, kar mislite, grof. Vse,« je ponovila, in njen otožni pogled se je uprl v njegove zrenice s presunljivo jasnostjo, kakor bi hotel reči: »Spoznala sem te do dna — ti niti ne slutiš, kako globoko! In vendar sem tvoja...«

»Na pot tedaj,« je mrmral spremljevalec s pridušenim glasom. »Razpniva jadra!«

»In izročiva se vetrovom, brez cilja in cest,« je dodala ona s čudnim bleskom v očeh. »Laglje mi bo dihati, kadar bom nosila v srcu brezumni spomin o najini pravljici, grof... Ah, vi ne veste, kaj je to življenje človeku, ki ga zaničuje. Vi ga ne poznate; še mene ne sodite prav! Toda ne delajte mi krivice v svojih mislih; enkrat boste videli, da je nisem zaslužila...«

»Ne delam vam je; če bi vedeli, kako lepa je moja misel o vas!«

»Samo to?« je vzdihnila Dora.

»In kako vas pomilujem... Vem, ljuba, vi ste nesrečni z mano vred. Ni je hujše bolezni —«

»Od studa,« mu je prebila besedo. »Hvala vam! Vi ste tisti, ki sem ga čakala...«

To rekši je krčevito prižela njegov komolec k sebi; grofu se je storilo, kakor bi vodil sestro, ne pa ljubimke. Najrajši bi jo bil odpeljal vstran ter jo

pregovoril in obodril s toplimi, bratovskimi besedami, nalil ji svetlobe v razdvojeno srce; ali čutil je, da ne najde v sebi drugega kakor temo in gnev. Premagal se je ter vzel misli na vajeti, splaval z očesom po njenih mladih oblikah ter vzdramil v sebi pagansko naturo moža.

»Tolažba je samo v radosti,« je šepnil spremeljvalki.

»In radost je v pozabljenju...«

»Plamenček sva v kresu pomladi; ko dogoriva, naj pride vesoljni potop...«

Dora je molčala, vprašujoč se s tegobno zavistjo, odkod jemlje grof svoje poetične fraze, ko vendar ni verjela v globlje čuvstvo ž njegove strani. Nekaj deviško plahega se je oglašalo globoko v nji ter svarilo: nazaj! Mari ni bila vsa ljubezen namišljena — tudi njena? Ničesar ni videla v sebi razen trezne, škodoželjne volje, zavreči se, da ne bi čista utonila v močvirju; zakaj ni sijala na njenem obnebjju vsaj ena neodvamljena zvezda, ki bi ji pokazala drugo pot!

»Tudi to je laž,« si je rekla obupno. »Povsod, kamor krenem, zgolj blato in laž; ali ta pomeni vsaj upor in osvobojenje. Varajmo se dalje, do konca...«

Oblak je bil pokrtil vse nebo in zagrnil krajino v prezgodnji mrak; že so padale prve mlačne kaplje, težke kakor svinčena zrna. Občinstvo je drlo v restavracijo, kjer so prvaki zasedli prihranjena mesta in z žalostjo opazili, da se je grof izneveril; veselische je sirotelo, panorama izpraznjenih paviljonov, razgažene trave in poteptanih cvetlic, ki so se valjale med kepicami papirja in ostanki mrzlih jedil, je prihajala čedalje brezdušnejša, turobnejša in pustejša. Soparen veter je pometal ravnico z naraščajočo silo, kakor jezen gospodar, ki goni pijance iz oskrunjene hiše. Grof je zdajci potegnil Doro v temo za govorniškimi odrom, da se ogne Pohlinu, ki je dirjal

mimo z vihrajočimi škrici, žalostno išoč zaščitnika in prepričan, da je odnesel pete. Dekle se je nehote naslonilo k njemu; vonj snažne polti in sveže obleke mu je udaril v glavo kakor omamen val. Privil jo je k sebi ter ji obsul lice, vrat in roke, razgaljene do komolcev, z večimi poljubi:

»O, kako lepa si, Dora... kako sladka!... Ljubim te... zares te ljubim!...«

Tiho se je zasmejala pod njegovimi ustnicami.

»In ti mene, Dora? Reci da... reci!«

»Kaj vem... kaj mislim na to! Pri tebi mi je dobro... Poljubi me... še, še! Ne izprašuj, ne daj mi premišljati; stisni... poljubi... tako da umrem!...«

Njene ustnice so se razklepale v strastnem medlenju; vsa je drhtela, deviška kri v njenih udih je vrela prvokrat... Šum kapelj po listju in po deskah je prihajal gostejši; stezice iz gozda so zaživele od mladine, vračajoče se tu roko v roki, tam naveličano vsak zase, nekateri kradoma in potuhnjeno, drugi naravnost, omamljeni od vina in ljubezni. Z nekakšno ganjenostjo je pomnil grof še dolgo borovniče madeže, katere je videl pozneje pri luči, na hrbtih belih oblek...

»Da, da,« je šepetal mladenki, »ljubiti, toniti v tvoji sladkosti — do smrti, do pozabljenja!... Objeti te tako tesno, da ugasne ves svet okoli naju!«

Ali ploha je pridrevila, širok blisk je obliznil nebo in zemljo, in komaj je potihnil grom, sta začula klicanje Dorine matere; tesno drug ob drugem sta pribežala v vežo, razstala se z vročim stiskom rok in se pojavila vsak z druge strani med družbo, ki je skrivala svoje mnenje za vse preveč nevednimi obrazi.

Obširna zgradba je škripala od smrtnonevarne gneče, tresla se od vpitja in puhala prah iz vseh odprtih. Prostori so bili nabiti, udobneje si se gibal komaj v dveh boljših sobah, ki jih smatra občinstvo od

nekdaj za last imenitne gospode. Samo tu so nosili na mizo; drugod si dobil, kar si sam uplenil v točilnici. Vsak se je vpraševal natihem, česa išče v tem peklu, in vendar je vse čakalo, kakor da pride nekaj, česar ne sme zamuditi.

Grof se je brezvoljno izročil Pohlinu, ki ga je prestregel na pragu, ter mu sledil v advokatski kot, k veliki mizi, kamor je bil odvetnik pripustil radi Egona tudi Grabunčeve in grofu na ljubo profesorja z ženo in Vido. Mladi Smučiklas se je majal med Grabunko in Nino, preoblečen in okrašen z novim monokljem, dočim je bil Košmelj sramežljivejši ter je rajši ostal doma. Treznih je bilo malo v družbi; govorili so glasno in bolj po domače, kar je občutil tudi grof. Kdor ni pil, je plesal, zakaj godba je še vedno ubirala svoje polke in valčke; videč po Dorinih očeh, da ne želi tekmovati s prezirano družbo, je uslišal Nino, ki je najbolj snubila s pogledom in namigljaji; iz njenih rok sta ga prevzeli po vrsti gospa Antoinetta in mati Grabunka, obe z namenom, da bi pomeknili svoje figure naprej. Grof je imel za sleherno žarek upanja in besedo izpodbude; nato se je vrnil v družbo, kjer je carovala Dora hladno in nezavzetno med svojo pijano gospodo.

Vzlic pokanju šampanjk in lepim besedam napitnic se je risala na obličjih zgolj bojaželjna zavist; gneča in vinski čar sta še podgrevala nevarno soparico. Izbranost manir je ginila z vsakim kozarcem; gospodje so se pričkali, ne da bi vedeli o čem, dame so opravljale na vsa usta; tu pikra opazka, tam drzna zgodbica, v katerih sta se kosala zlasti Divjak in Grabunec. Smučiklas je poluglasno ošteval Egona radi pretepa, ne meneč se za to, da ga Dora sliši; bil je nervozen vsled razočaranja z grofom, vinjen pa jedva manj od Pohlina, ki se je zibal na drugem koncu mize ter brusil jezik na vse strani. Žena in Vida sta tiho stokali zraven nesrečneža, ko je razbijal Fabinovo politiko v sip in prah ter slikal, kako

bi on čisto drugače ukrenil; ni je bilo stvari, da je ne bi bil znal najbolje, niti vrline, s katero se ne bi bil hvalil. Odvetnik ga je od časa do časa ošvrknil z zlobnim pogledom; ko se je vrnil grof ter sedel med Egon in njegovo sestro, sta odkrito planila v turnir.

Smučiklas je spustil napitnico v proslavo sleherne avtoritete, zlasti pa še plemiške in vladarske; kako je pripravil grofa k dinastiji, še danes ni prav jasno. Uspeh je bil sijajen, dokler se ni vzdignil Pohlin s svojim naučenim govorom, ki je stremil naravnost v ciceronske višave; to je bila retorika dobre stare šole, s figurami, poletom in idejo, zato pa brez obrabljenih advokatskih fraz... Vsebine si poslušalci v svojem blaženem razpoloženju žalibog niso preveč zapomnili; s težavo smo dognali kasneje, da je osvetlil pomen in naloge aristokratstva z bleščečo lučjo filozofije ter vabil grofa, naj postane vodnik »temu nerazvitemu plemenu«, »Varjag po zgledu onih davnih, ki so zgradili iz ruskega barbarstva temelj stoletjem slave in časti«... To ni bila napitnica, marveč političen program; bodočnost je pokazala, da ga niti Smučiklas ni poslušal brez haska. Zdaj sta vedeli gospa Ana in Vida, kaj je deklamiral trinog, ko se je zadnje dni zaklepal v svojo sobo ter hrumel, kakor bi rotil hudiče! In Peter sam je čutil svojo ceno, vzlic pijanosti, vzlic zafrkljivim pogledom, ki mu jih je lučal odvetnik preko mize; treba je bilo videti njegove geste, v katerih se je družila veličina z lovljenjem ravnotežja, treba je bilo slišati njegov ponosni, pri vsem zapletanju jezika še dostojanstveni glas! Zlasti je imponiralo dovršeno nosljanje, ki smo ga čuli tisti večer prvič iz humanistovih ust; ko je grof odgovarjal, si je moral Egon priznati, da je učenec prekosil mojstra, in ne za malo... Edini Fabina je kašljal, dočim so drugi ubogljivo pritrjevali visokorodju v hvali Pohlinovega talenta, čeprav s krva-večimi srci in z zlobo v očeh. Toda mera je bila polna; Smučiklas se ni dal več zapostavljati »takim ljudem«.

»Nesramnost!« je bevsnil Grabuncu, ki se je le smehljajal in zaljubljeno mežikal hčeri. »Iz milosti smo ga vzeli medse, pa nas je vse prevpil... Najrajši bi mu pripeljal dve, tri čez široka usta.«

Antoinetta, sluteč, kaj grabi moža, je brž pri-skočila v pomoč.

»Papaček,« je viknila, obračaje se bolj k ostalim nego k njemu, »baš prej sem govorila s Piruhom, ki nam popravlja stričkov portret!...«

»Naš striček po mamini plati,« je pojasnila Nina že stotič, »je bil general; Edler von Buttertopf se je pisal.«

»Izvrsten mož!« je pritrdil odvetnik, čeprav ga ni bil poznal. »Antoinetta je imela njegovo sliko, pa smo jo dali popraviti mazaču Piruhu, ker je bila razpokana...«

»Jutri nam jo prinese,« je izigrala žena adut. »Pridite si jo ogledat, gospod grof; ah, te nepozabne, plemenite poteze! Nina in jaz sva čisto njegovi, kaj ne, papaček?... In tudi vi pridite, gospod profesor, ki ste tako navdušeni za aristokrate.«

»Videli boste našega prednika!« je zagostolela hči, sklanjaje se h grofu, da bi ji laglje gledal v izrezek.

»Če bi zdajle vedeli,« je šinilo Egonu po megleni glavi, »da ni bil nikak general, marveč reven major, ki so ga spočili iz službe zaradi poneverjenja, in tudi ne plemič, ampak navaden plesniv Buttertopf... Hahaha!« se je zazibal v škodoželjnem, pijanem smehu.

Pohlin, ki je čutil bahavo ost razgovora, ni mogel misliti drugega, kakor da se smeje njemu; vzravnal se je ter dostojanstveno položil roko na prsi.

»Komu se izvolite smejati, dragi moj?« je za-tegnil napol pikro, napol zmagošlavno. »Da imate odličnega prednika, je kaj lepo... vsa čast, posebno njemu... a to še ni vzrok prezirati skromne ljudi... ki imajo tudi svoje častite spomine,« je pritisnil s

povzdignjenim glasom, »pa se ne hvalijo, ... dasi bi se imeli s čim!...«

»Čujmo, čujmo!« se je namrdnil odvetnik z neprikritim zaničevanjem.

»Dasi bi se imeli s čim, sem dejal.«

»Nu, tak razveži culo!

Gospa Smučiklasova se je zahahljala, in Nini je udaril šampanjec skozi nos; to je izpodbôlo Pohlinovo ničemurnost kakor dvoje žarečih ostrog. Upirajoč se z levico v mizo, da bi ohranil ravnotežje, je dvignil desni kazalec ter ga nameril s hudobnim pogledom vred v mogočnika; vsaka črtica njegovega obraza in vsaka dlatica njegove brade je izražala ošabnost.

»Vsa čast plemenitemu Buttertopfu,« je povzel s pridigarским glasom. »Čeprav je bil takorekoč tvoj stric ... je bil vendar avstrijski general ... in Peter Pohlin ve, kaj komu pristoji ... Buttertopf je bil velik mož ... vječnaja mu pamjat! ... in ti si njegov ponarejeni nečak ... to je vsekako bolje ko nič ... Ampak, ljubi moj Smučiklas ... ti jezični doktor in prvi bahač na Slovenskem ... motiš se, ko valjaš svojega Buttertopfa po ustih, da že vsem po žarkem diši ... in gledaš mene pri tem tako nekam postrani ... kakor da sem umazan kmet ... plebejec izpod Grintavca ... in ne pravega in resničnega barona sin! ... Da, da, le glej me: baronski sin, ne kakršensibodi Buttertopfovič!«

S katedrskim gromom je vrgel odkritje na mizo ter se ozrl po navzočih, da bi pobasal davek občudovanja. Toda vinski duhovi so ga bili prevarili; namesto da bi sklonil glavo, se je odvetnik pograbil za trebuh in bušil v grohot, gospa Antoinetta je odela svoje misli v patetičen »ah!« in Nina se je metala z glasnim smehom dobesedno iz grofovega v Fabino naročje. Ostali so vihali nosove, razen nekaterih plašljivcev, menečih, da je humanist prestopil tisto rahlo mejo, ki jo vidijo dlakocepci

med profesorsko pametjo in pristno paralizo. Pohlinka in Vida sta kameneli od groze; Dora se je ozrla v grofa, ki je edini ostal pokojen ter kazal diplomatsko zanimljiv obraz, kakor bi mu hotela reči:

»Poslušaj in glej, da se načudiš duši naših ljudi!«

Treznega bi bil tak uspeh ohladil, v pijanem Pohlinu pa je vzdramil samo trdovratnost obupa. Z zastajajočim, komaj še razumljivim glasom je kvasil povest, ki mu je rastla sproti iz ležnive domišljije; zabavico vaškega barona je pre naredil v osladen pastirski roman, svojo ubogo kmetsko majko je povzdignil v »najdenko skrivnostnega pokolenja«; karkoli je navadnemu človeku svetega in spoštovanega, vse je poskrnil in požgal na žrtveniku svoje slave. Toda čim več je bilo plemenitosti in gospodstva, tem bučnejši je prihajal odvetnikov smeh, ki je okužil nazadnje vso družbo kroginkrog mize ter narastel v pravcat orkan grohota, piščanja in tleskanja po kolenih. Nesrečni Peter je komaj še čutil poraz; preroško krileč z rokami, je lezel telesno na kup in tonil z duhom v nekakšne kalne, meglene globine. Porogljiva orgija bi bila hrumela še dolgo, da ni zakričala Vida z nebrzdano boljo ter skrila glave pod mizo. Prestrašena mati ni vedela, kaj bi storila: ali bi držala polumrtvega soproga, ali bi tolažila hčer, ki je ihtela čedalje krčeviteje, kakor da hoče na mestu izjokati svoje osramočenje. Grohot se je podel, zlasti ko je grof priskočil k Pohlinovim ter ponudil, da jih spremi domov; ta pot rešitve je bila edina, zakaj zijala so pritiskala od vseh strani, kakor bi se bil zgodil umor. Vsa družba se je začela spravljati na noge; hladni pot je oblil grofa in Doro, ko sta gledala to trudapolno početje. Grabunka se je opotekala; Smučiklasje, ne všteti Egonu, ki je telebnil ob prvem poizkusu, je komaj hodilo; avto, s katerim je čakal Jacques grofa pred vhodom, je bil skoraj majhen za toliko bede.

Po tehtnem preudarku so naložili Dorino mater, profesorja in mladega Smučiklasa, da jih Jacques odda po domovih; Grabunec je prisedel za vodnika, čeprav je lezel sam v dve gubé. Videč, da se nihče ne sramuje pijanosti, je tudi grof odložil trezno krinko, pomeknil klobuk nazaj ter iztresel par domačih šal, ki so jih sprejeli vsi razen Fabine kot izraz ljudomilega priznanja. Dočim pa je on odpravljal ranjence, se je razgubila vsa ostala družba razen Poblinke in Vide, ki jima srce ni dalo hoditi s pričami očetovega škandala. Še Dore ni bilo; pridružila se je bila Divjakovim, čuteč, da ne doživi nocoj ničesar lepega več. Grof je ponudil gospe Ani svoje spremstvo ter krenil z revama v mlačno noč.

Nebo se je bilo zjasnilo; naše krotke, vsem grehom milostne zvezde so mežikale prizanesljivo na stezice in drevorede, po katerih se je razhajal nadelani svet; pesmi in vriski so zamirali v šumenju alej, nemogoči razgovori, gorostasne filozofije so se oglašale in utrinjale kakor pogovori v sanjah; tik spredaj je tožil pijanec tovarišu z oljnatim glasom o »nezvestobi ženskega srca«:

»Najmanj z desetimi ... se je poljubljala danes ... tako ti povem ... In jutri me bo ... priganjala ... kdaj jo poročim! ... Ti me ne ljubiš ... poreče ... nu, dobro, zverina ... ali kaj bo z menoj ... ki si me zapeljal ... in osramotil!«

»Poroči jo, da bo mir komedij!« je svetoval glas treznejšega spremljevalca.

»O, saj ... budalo, ki sem ... cunjja brez značaja in odločnosti! ... Tuje otroke bom pestoval ... bogve čigave ... le svojih ne ...«

»Beži, beži! Oče ima troje sinov, sinovi troje očetov — takšna je matematika življenja!«

Grof je zadržal korak, vedoč, da ženske nerade poslušajo tako modrost vpričo moških svedokov. Aromat noči je bil oživil siroti; Vida je spravila premočeno rutico, mati se je osrčila ter začela napol

tožiti, napol izgovarjati Pohlina. Toda grof je gledal na dogodivščino z zabavne strani; o profesorjevem rodoslovju ni podvomil z nobeno besedo, čeprav se je poznalo, da mu v srcu ne verjame.

»Nikarite mu očitati«, je prigovarjal gospe Ani s trudnim in hkrati čudno potrjim glasom. »In tudi njim, ostalim, ne zamerite smeha... Veselo je bilo — moj Bog, človek je hvaležen, kadarkoli sme preskočiti mejo vsakdanje prisiljenosti; razmahne se, ponori kakor suženj na svobodi! Nu kajpak, Smučiklas ga je dražil preveč; srce me je bolelo — saj veste, kako spoštujem profesorja... Toda krivda je moja, vsa krivda! Težko mi je, milostiva, gnusno mi je... in vendar ne morem pomagati... Ne sodite me!« je vzkliknil zdajci tako tesnobno, da sta se obe prestrašili. »Fatum visi nad našimi glavami — človek je zgolj kolesje, ki ga gonijo višje sile... in tuji grehi, če hočete... Kriv sem pohujšanja, in vendar ga nisem kriv; s srcem ne, ki je žejno lepote in dobrote!«

»Pohujšanja!« se je zavzela Vida. »Nihče ni bil spodobnejši od vas! Ah, menda je res le pijancem lahko pri duši, kadar se vračajo z veselice...«

»Spodobnejši od mene!« je povzel grof s tragi-komično grenkobo. »Baš to je tisto; vaše besede pričajo, da ste me imeli natihem za antikrista... Ne bojte se me, gospodična; vaš vdani prijatelj sem — ne, sluga vaš, nič drugega... Samo ne sodite me, ne danes, ne jutri!«

Vida in njena mati sta dolgo ugibali, kaj je hotel reči s temi besedami; šele po mesecih je prišel vseobči razpletljaj, ki je odkril poleg drugih skrivnosti tudi njihov pomen... Tisti večer sta bili prepričani, da tlači grofa moč vinskih trt; in ne po krivem. Njegova hoja je prihajala negotova; umolknil je in pazil samo še, da ga ne bi zaneslo vstran. Molče so prišli do Gorenjske ulice, kjer je udarilo izza vežnih vrat godrnjanje Pohlino in zdihovanje

hišnika Martina, ki je v potu svojega obličja postavljaj humanista na noge. Toda gospa Ana je preudarila spotoma toinono; v luči profesorjevih grdih in častihlepnih nakan se je zdelo grofova zaupljivost hudo sumljiva, če ne naravnost preračunana. Po vseh lepih besedah slovesa je dejala hčeri kratko in jasno:

»Bog bodi zahvaljen! Nič prida ga ni...«

Njena sumnja pa se ni mogla niti primerjati s črnimi mislimi dveh drugih veseljakov, ki sta se bila obesila družbi za pete in ji sledila neopazena do zadnjega vogala pred Pohlino hišo.

»Zdaj vidiš, koliko je ura!« je šepnil višji in krepkejši izmed obeh mladih ljudi, podpiraje onemoglega tovariša, dasi je sam lovil ravnotežje. »Ti cediš svoje abotne verze... pijan si ko čep... grof pa kuje železo in ji piha na dušo... Uh, lepemu junaku je padel srčni as!«

»Ne prilivaj olja... v žerjavico moje bolečine!...« je stokal nesrečni poet. »Ti ne slutiš... na kaj se pripravljam... Še jutri naskočim... da veš, Rovan... še jutri... Njo ali smrt!«

In težka glava mu je padla na prsi.

»Le glej,« je dejal instruktor porogljivo. »Jutri ali nikoli!... Ako do jutri zvečer ne storiš ničesar, prelomim besedo in se lotim sam.«

»In pikov as... ti lopov?...«

»Rajši lopov nego šleva s tabo vred!«

»O, videl boš... še odpuščanja me boš prosil!... Zdaj nalašč... da te bo sram...«

»Stopiva, saj mi zaspiš na ulici! Še jutri... hahaha... Poznam te, mojster Hrepenenjčić!«

Srdito ga je dregnil pod rebra in ga odvlekel proti domu, renčeč nad njim od hipa do hipa:

»Solzil se boš, z rokami boš klatil in gledal... Vse svoje življenje se ne ojunaciš... tfej te boš, gosposka kri!«

Toda motil se je...

Grof je taval domov kakor v brezmiselnem snu; na hišnem pragu ga je zdramil grohot iz Hasanove sobe. Spoznal je šoferjev glas in vmes onemoglo blejanje Senegalčeve, katerega je bil videl na veselici že zgodaj v stanju popolnosti. Radovedno se je splazil k vratom, odprl jih na špranjo, pogledal in sam udaril v smeh. Resnobi Jacques je stal z zariplim obrazom sredi izbe ter se bil po stegnih, kažoč na črnca, ki je grgal oblečen na postelji; miza je bila pokrita s celim skladiščem ljubavnih spominov, izvečine prstanov in zapestnic.

»Hasan, Hasan,« je dejal gospodar ter stopil bliže, »kako se misliš zagovarjati pred Alahom za svoje početje? Prej bi se obelil nego poboljšal, nepridiprav!«

»Hasan rad postati bel, ako vaša milost kupiti takšno zdravilo,« je stokal zamorec z vsemi znaki ubitosti. »Črn mož, nesrečen mož: Hasan eden — bela žena sto!«

Grof je zmajal z glavo in priporočil Jacquesu, naj se spravita počivat.

»Naš čas prihaja,« je dodal s pomembnim glasom. »Delo zahteva svežih glav in čilih moči.«

»Midva storiva svojo dolžnost,« je potrdil šofer resnobo. »Toda žal mi je vaše milosti in najinega dela — med temi ljudmi... Ali je vaša milost že kdaj ubijala krastačo?«

Grof mu ni odgovoril. Krenil je v spalnico, zapalil cigareto in se vdal sanjariji kakor že dolgo vsak večer. Marijino okno je bilo blede razsvetljeno; sključena senca njene starke je zdrknila parkrat po zavesi.

»Čuvajka brli ob postelji,« si je rekel v mislih. »Spet ji je slabše, nesrečnici; brez spanja leži sredi svojih črnih las, roke si tišči na grudi ter izkašljeje mlado kri. Še malo časa, in ne bom je več videl zalivati cvetic, tistih ubogih, ki bledé in ginejo ž njenim življenjem; klavir umolkne in ne zapoje več; lepega dne jo odpeljajo mrtvo z ubožnim vozom, in gospod Telban mi pride naznanit, da je hiša

očiščena . . . Kako bom gledal potem na okna onkraj dvorišča?« se je vprašal, in mračna senca mu je pokrila obraz. »Besede še nisva pregovorila, in vendar je ne morem pogrešati; zrak ki ga sopem, diši po Mariji kakor po bolni, bleđi roži. Z Doro se spuščam v roman, moje misli pa so pri nji, potep-tanki, čeprav je tako bedna in genljiva, da je ne morem želeti; vsak dan ugibljem, kaj bi ji storil povšeči . . . Sestra mi umira in ne ve, da jo gleda brat po usodi, ne čuti, da naju melje obadva isti neizmerni greh, ki kliče osveto od vzhoda do zapada! Niso je pohodili, ker je bila neumna in je obesila svoje hrepenenje na tepca in sebičneža: nihče ne bo zmajal z glavo nad Doro, milijonarjevo hčerjo, ko pojde z Egonom pred oltar. Ampak uboga je bila, ničesar ni imela razen lepega obraza in tistih bore sanj o sreči; to je njena velika krivda! Eh, življenje toči blagor pri rezerviranih mizah, kjer žvenkljajo s cekini; Bog ne daj siromaku nastaviti čaše . . . Tu vene kos mladosti in hrepenenja, izdanega in osmešenega, ker ni bilo naprodaj za denar — in tam se je valjalo v blatu pettisoč ljudi, ki se bodo šteli jutri za svetnike! Ali je mogoče to dvojje na eni zemlji?«

Škripal je z zobmi; črte njegovega obraza, ki jih je znal drugače tako mojstrsko obvladovati, so drgetale od steklega sovraštva.

»O, naj se ti sanja vsaj enkrat, preden ugasneš, da pride dan maščevanja!« je mrmral, zapiraje okno. »Žerjavica tli zmerom živeje, izobčeni snujejo in rujejo brez oddiha, svetost podstav, na katerih so zgradili ječo za vse človeštvo, se maje, osmešena in podkopana . . . Še malo, in vzdigne se plamen, ki vpe-peli Sodomo!«

Takšne so bile misli grofa Künnigsbrucha po naši narodni veselici. Ko je Hasan drugo dopoldne pogledal v sobo, je ležal gospodar oblečen na otomani ter spal kakor ubit; toda še v spanju je tiščal ustnico z zobmi in krčil pesti na prsih.

XI.

Izkušnja je naučila naše urednike, da spišejo veselična poročila naprej; zato se ne odlikujejo ti izdelki dnevnega slovstva samo z majhno zanesljivostjo v dejstvih, marveč zlasti z rožnatim idealizmom in ditirambskim zanosom, ki bi vrel drugo jutro le malokomu iz srca, če bi ga sploh zmogla skrokana glava. Tudi po letošnjem majskem prazniku se je oblizovalo vse rodoljubje na deželi, ko je bralo v »Sloveniji« bleščeč opis »te zares velikomestne prireditve«, z obširnimi fantazijami o vseobčji finoči in eleganci, hkrati pa demokratski prisrčnosti, ki je vladala baje od začetka do konca ter pripomogla, da je prišlo neizogibno »velikansko navdušenje« do potrebne veljave. Marsikatera nedolžna dušica v zakotnem trgu ali pozabljenem gorskem selu si je belila glavo, kaj storimo pri nas, da se izteče vse tako zgledno in nam luč plemenitega vznosa nikoli ne mrkne v pijančevanju, ki sicer tako redno izpremeni radost množic v en sam tuleč zverinjak... Demokratske cibebe so bile razpotaknjene v letošnjem poročilu bolj naredko, zakaj naš voditelj je bil poskrbel za to, da se je zlivala žurnalistična slika veselice v umno preračunano glorio visokega gosta in njegovih najožjih pribočnikov; vsak bebec je moral duhati izmed vrstic, kako budno skrbi veliki Smučiklas za narodov blagor, s kako rafinirano spretnostjo vpreza tujca v voz naše politike in kako izdajalsko bi bilo spletkariti zoper njega baš zdaj, ko je z zavihanimi rokavi na delu, da nam priberači več naklonjenosti od zgoraj, nego smo je izvojevali v stoletjih. Prepričanje o usodnem pomenu grofa Künnigsbrucha za slovensko bodočnost in vera v njegovo mistično veličino sta se utrdila spričo tega še globlje po vsej domovini; Smučiklasovi pristaši so romali od blizu in daleč, da bi videli novo zvezdo, in nevoščljivost prehitenih nasprotnikov je

kipela do neba. Vse struje naše politike so se penile okoli grofa; obsnubljen kakor krasotica, je rastel v ugledu in mogoti od dne do dne in čutil s hudobnim zadovoljstvom, kako diha in utriplje ta hlapčevski svet samo še po taktu njegove volje. Neznatna peščica onih, ki so bili ostali zdrave pameti sredi vseobče kuge obožavanja, je opazila, da jemlje vajeti v roko ter si navija »grčave kranjske tilnike« in »neizprosne značaje« polagoma okrog malega prsta.

Prehod iz veseličnega razpoloženja v vsakdanje se je vlekel cel teden dni; v glavah se je jasnilo, zavest storjenih bedarij je grizla tuintam in utihnila po dobredejnem zakonu narave; h koncu tedna je bilo že grda laž, govoriti o tem, da jo je kdo polomil. Umiril se je Pohlinov srd na Smučiklasa, in tudi odvetnikov posmeh nad profesorjevim baronstvom je prenehal, na ljubo grofu, ki je izjavil o prvi priliki, da je stvar povsem verjetna in mogoča; že peti dan sta sedela družno pri »Zelenem prešičku,« kakor bi ne bila nikoli umazala drug drugemu najslajših hrepenenj. Več zlih posledic je obetal Egonov škandal s Košmeljem; toda dvoboj se je na srečo izjalovil. Egonova zastopnika sta predlagala pištole, Košmeljeva nista mogla ugovarjati »spričo tako težke žalitve«; vsled tega sta se zadovoljila onadva s sabljami; ker pa nista brezobzirno zahtevala bandaž, jih tudi nasprotnika nista naravnost odklonila; ta sta določila obveze in verižne rokavice, onadva »magari še čelado«; ko je bila stvar dotorej v redu, so se sporazumeli brez težav, da je dvoboj potemtakem nezmisljen, ter ugotovili črno na belem, »da je zadeva radi obojestranske pijanosti viteško poravnana«.

Toda vzlic slogi in spravljivosti naših ljudi se je polnilo ozračje z nemirnimi slutnjami in plahimi pričakovanji. Ne le, da smo našteali tiste dni več grdih škandalov, doprinešenih v pijanem in treznem

stanju duha; ne le, da so se množile govorice o Hasanovih grešnih znanjih z damami, katerih bi nihče ne bil sumničil; zdelo se je marveč, da propada morala celo tam, kjer je niti naše meščanstvo ne bi hotelo pogrešati. Že drugi dan po veselici je šla vest o drznih žepnih tatvinah od ust do ust: razen lepoticja, ki smo ga videli na Hasanovi mizi, lehkomiselna ženščeta pa so ga proglasila materam in možem za plen zagonetnih dolgoprstnežev, je bila izginila Skalonova dragocena zlata ura, pol tucata listnic in več ko dvajset denarnic in mošnjičkov; oglasi v dnevnikih so genljivo pregovarjali »dotične dobro znane osebe«, naj se usmilijo »ubogih vdov« in »rodbinskih očetov«, ako nočejo imeti opravka s sodnijo. Toda nepošteni najditelji se niso zglasili, o ukradenem blagu ni bilo duha ne sluha, če ne štejemo ene izmed listnic, ki so jo potegnili paglavci ob Francoskem nabrežju, nedaleč od Telbanove hiše, prazno in vso razmočeno iz vode. Ta najdba je vdehnila bistroumnim čuvarjem zakonov strah, da se ne bi pregrešili zločinci nad imetjem ali življenjem visokega tujca; policijski predsednik je nemudoma podvojil straže v tistem koncu, kar se je zdelo Jacquesu in Hasanu jako odveč. Grof sam je majal z glavo nad to previdnostjo; vlomi, ki so razburili naslednje dni vso našo javnost, so se vrstili pri samih trgovcih, urarjih in zlatarjih, katerih prodajalne leže v sredini mesta. Niti v enem slučaju se ni posrečilo priti storilcem na sled, čeprav so kradli takorekoč pred nosom redarjev in nočnih čuvajev; družba, ki se je bila poprijela naloge, izenačiti med nami krivično razdelitev zasebne lasti, je sestojala očividno iz pretkanih mojstrov, umetnikov v svoji stroki.

Te novice so dale Smučiklasu priliko, da je znatno napredoval v svoji borbi za grofovo prijateljstvo in zabeležil uspeh, ki je navdal njegovo srce z bogatimi upi. Že vse tiste dni mu je rojilo po

glavi, da mora ukreniti kaj odločilnega in obrniti dogodke enkrat za vselej sebi v prid. Veselica, na katero se je odpravil s tako premišljenim načrtom in toli samozavestnimi pričakovanji, ga je bila zelo razočarala; zrastle je režiserju preko glave kakor vse elementarne drame in komedije ljudske duše ter ga odnesla z grofom vred na svojem kipečem valovju, vsakega v drugo stran. Namesto da bi se bil kazal z visokorodjem ter zlezal vanj vpricho zbranih tisočev, ob zvokih godbe in vihranju trobojnic, kakor je mila navada naših prvakov, je komaj ujel par beraških minut, da ga je ustavil in povprašal, kako se zabava; grof je pokazal očitno, da mu je figo do vseh ceremonij ter se klati rajši na lastno pest. Niti pozneje, v dvorani, mu ni bila sreča mila; namesto da bi bil tam popravil zamujeno, je prišla splošna pijanost, prazne marnje in tisti neslani prizor s Pohlinom, ki ni koristil nikomur, pač pa bi bil, sodeč po nekaterih grofovih opazkah, lahko povzročil veliko zamero. Nina, katero so bili tolikanj učili, kako naj omreži aristokrata, je izpregovorila ž njim jedva pet, šest besed, zato pa se je lizal z Grabunčevu Doro, kakor so čivkali drugi dan vsi vrabci na strehah! In zraven še Egonova budalost, barabski pretep sredi veseljšča, ki utegne roditi nedogledne posledice: kaj bo, če preskoči Košmelj h klerikalcem? Tepec je res da, kakor vsi, zato pa tudi ugleden človek; par sto glasov je pri vragu, škoda besede o tem! Eh, Smučiklas je bil v hudih izkušnjavah, da bi skočil iz kože...

Samo dvoje ga je tolažilo. Prvo je bila gotovost, da grof ni zameril ničesar, še tistega ne, kar si je štel naš voditelj po svojem poznanju ljudi v veliko napako; in drugo — familijarnost visokega gosta, ki se je bil spustil tako po domače v splošno veselje, da se ni pomišljal biti pijanemu s Smučiklasom vred in niti drugi dan ni pokazal najmanjšega znamenja sramu ali kesanja. Bogve zakaj je

pri nas tako, da se docela zbližaš in zbratiš s človekom šele takrat, kadar sta skupno okópala dušo v pijači. Ob polnem kozarcu se prijateljstva krščujejo in navadno tudi pokopavajo; kdor ni praznoval s teboj misterijev alkohola, ni tvoj in ti nisi njegov. Smučiklas je imel potemtakem prav, ker je občutil vzlic razočaranju vendar nekakšno zadoščenje nad dogodki veseličnega dne: urice, ki jih je preživel grof tisti večer za njegovo mizo, so bile podrle marsikak plot med njima, popito in prelito vino je bilo odplavilo dobršen del vseh ceremonijalnih razlik. S tem, da se je napil med našimi prvaki ter se takorekoč dejansko priznal človeka, je bil »nezakonski sin zelo, zelo visoke osebe« zapustil oholi pedestal in odprl vsaj nekaterim izvoljenim ravno pot do svojega srca; o radost, o vrto-glavo poveličanje! Ali se ni skrival v tem dragocenem priznanju slovenske samobitnosti obred, pomemben in častitljiv kakor ustoličenje vojvod na Gosposvetskem polju? Smučiklas je vedel, da se zgodovinske posledice toli važnega dogodka ne morejo pojaviti čez noč; zato ga je sklenil vpoštevati predvsem v svojih osebnih načrtih. Posihdob ni bilo več treba hoditi okoli visokega znanca kakor okoli Boga v monštranci; namesto dosedanjega cincavega oklevanja je smel biti ž njim odkrito domač, kakor je pristojalo njegovi grčavi in malo izbirčni naturi.

Grof sam se je vedel zelo izpodbudljivo; par dni po veselici je priredil Smučiklasu in drugim ožjim znancem na svojem domu večer, ki je zadrnil vez intimnosti še tesnejše; z Nino in Egonom se je vozil v avtomobilu na izprehod, in dasi nikakor ni zanemarjal Pohlina, je vendar porabil vsak trenotek, ki ga je utegnil prečebljati v družbi odvetnika, presrečne gospe Antoinette in drugih stebrov našega meščanstva, ki so se zbirali v gostoljubni hiši na Cesarskem trgu. Smučiklasove sanje so se uresničevale: njegov dom je postajal središče sveta,

ki se je vrtil okoli grofa in rasel neprestano, pri-
tezaje vsak dan nekaj novih skakačev v kolo svo-
jega norega plesa.

Izjemoma se je zgodilo, da je našel grof odvet-
nika samega; gospa Antoinetta je imela topot res-
nično migreno, Egon in Nina sta hodila vsak po
svojih potih, in tudi gostov še ni bilo videti. Pri-
jetna tišina je vladala po hiši in mehko popoldansko
solnce je sijalo v salon, baš na portret plemenitega
Buttertopfa, ki se je šopiril v težkem zlatem okvirju;
grof je bil spoznal sliko na prvi pogled, da ni stara,
marveč narejena po bogve kakšni slabi fotografiji...
Nesmrtni Luka Piruh, ki je portretiral toliko naših
odličnjakov, da je nedavno umrl gládú, je moral
posaditi slavnega prednika po izrečnem naročilu
gospa Antoinette na konja in mu dati vojskovodsko
palico v roke; zadaj se je videlo na eni strani rdeče
zagrinjalo, na drugi pa konjeniška bitka med huzarji
in kirasirji; bilo je vsekako dosti gledanja za pet-
deset kron. Odkar je visela ta dika na svojem mestu,
niso vodili nobenega obiska drugam nego v salon,
in vsak je moral sesti tako, da jo je imel naravnost
pred očmi; gospodična Nina je razodela, kdo da je
bil junak in kako se je pisal, in mati je začela po-
vest o njegovih zaslugah, ki je le malokdo še ni
zaal na pamet...

Grof Künnigsbruch je bil židane velje; odvetnik
se je čudil njegovemu poznanju naših mestnih raz-
mer in zanimanju, s katerim je premleval dnevne
novice. Razume se, da sta se ustavila ob vlomih,
ki so vznemirjali javnost prav tiste dni.

»Nesramne kanalje!« je menil gost. »Mm, v tem
se vidijo plodovi modernega časa, ki pušča lopove,
da se klatijo neobešeni po belem svetu...«

»Bogme,« je pritrdil Smučiklas od srca. »Rado-
veden sem, čemu jih ne odlikujemo za posebne
zasluge?«

»Haha, malo manjka; če pridejo socialisti na krmilo, doživimo tudi to.«

»In še kaj hujšega! Veste, ljubi gospod grof, demokratizem je lepa in ... prazna beseda,« je planil odvetnik na priliko. »Politična fraza, brez katere je dandanašnji težko stopiti med ljudstvo... saj me razumete!... ampak grda, pregrešna fraza! Srce me boli, kolikorkrat jo začutim na jeziku... Jaz, dragi gospod grof, se ne čutim demokrata — tu notri ne!« In patetično se je udaril po prsih. »Moj srčni ideal je bilo vedno staro, preizkušeno razmerje med gospodarjem in hlapcem; želel sem biti človek, in sem tudi postal, takorekoč... Ampak, če uvedemo danes demokracijo, je konec teh lepih sanj; potem, gospod grof, ne bo več gospodarjev in hlapcev... ne bo več človeka... Potem smo vsi svinje in drugega nič!«

To rekši se je udaril po kolenu in ponosno uprl oči v aristokrata.

»Veliko in sveto resnico ste izrekli,« je kimal ta prepričevalno. »Toda hvalite Boga, da vas ne slišijo gospodje vlomilci; gotovo bi vas kaznovali o prvi priliki za vaše nedemokratske nazore.«

Domačin je zaničljivo mrdnil z obrazom.

»Prav nič se jih ne bojim!« je vzkliknil samozavestno. »Še v sanjah ne... Dandanes nismo več tako neumni, da bi shranjevali denar v zabojih in nogavicah; čemu pa imamo banke? Doma si držim bagatelo za največjo silo, da človek ni brez beliča; nikoli več ko stotisoč kron, in tudi do teh ni lehkota priti. Hudimansko imam spravljene in zaklenjene!«

Razplel se je dolg razgovor o blagajnah; grofova izvedenost, kar se tiče najnovejših oklopov in zaklopov, je iznenadila odvetnika ter mu dala povod, da ga je povabil gledat svojo zakladnico. Stopila sta v slep prostorček zraven spalne sobe; tat bi bil moral dobesedno preko Smučiklasovega trupla. V luči žarnice, katero je užgal gospodar, se je pokazalo gostu četvero ozkih, golih sten, prelepljenih

s temnordečo tapeto in brez najmanjšega okraska razen črne železne omare z mnogimi umetnimi ključavnicami. Dvoje srebrnih svečnikov se je lesketalo vrhu blagajne ter ji dajalo nekam oltarsko lice, v viden znak, da se vdaja naš vrli Smučiklas na tem kraju edini pobožnosti svojega srca.

»Najnovejši ameriški sestav!« je dejal ponosno, hiteč odklepati težka vrata; grof je pazno sledil njegovim rokam, ki so s komaj vidnim drgetom brodile po zveznjih bankovcev in vrednostnih papirjev ter pregrebale zlatnino v jeklenih predalih. »O, naši uzmoviči bi bili poplačani za svoj trud, če bi mogli do tegale; ni vse, kar imam, in vendar ni malo... Ampak blagajna je dobra in trdna, ne glede na samokres, ki leži zmerom na moji nočni omarici!«

Gost je vprašal, odkod jo ima:

»Tudi jaz si moram omisliti nekaj podobnega, da me škoda ne prebiti; kdo pa ve, kaj ga čaka? Odkar so našli tisto listnico takorekoč pred mojim pragom, sem zmerom v skrbeh, da ne bi zlodej prinesel lopovov k meni.«

»Previdnost je mati modrosti!« je kimal Smučiklas, zaklepaje svoj tabernakel. »Francosko nabrežje je lep kraj, idiličen in romantičen... toda zelo na samem... Kdo se more zanesti na tistih par zaspanih policajev! Ako imate denar in dragocenosti doma, nikarite odlašati.«

»Nu, kak teden lahko počakam,« je rekel grof malomarno, zehaje v dlan, »Zazdaj ni hude sile; kdor pride iztikat po mojih predalih, ne bo našel dosti plena... Človek si prej ne misli, koliko požre nastanitev; in če prištejem, kar sem pustil gredoč v Montekarlu — hehe!... Nekaj časa bom moral zelo varčevati; hvala Bogu, da v vašem skromnem mestu nimam kam sejati denarja.« To rekši se je obrnil k izhodu.

»Postojte, gospod grof!« je vzkliknil odvetnik ter ga pridržal za suknjo; glas se mu je tresel in

sapa mu je zastajala od velike ideje, ki je bila mahoma prešinila njegove možgane. »Saj ne zamerite...« Zgovorno mu je pogledal v oči.

»Kako izvolite?« je vprašal gost osuplo.

»Ako bi bili slučajno v zadregi...« je šepnil Smučiklas in spet odklenil blagajno. »To veste, gospod grof, da vam rad postrežem vsak hip in s kakršnokoli vsoto.«

»O tem ni govora,« je mahnil grof z roko. »Ne, ne, dragi doktor — haha, kaj ste mislili! Moja sredstva so še vedno precejšnja: če tarnam, je gola razvada... Tak človek sem, da se čutim nesrečnega, ako nimam vsega odveč.«

»Saj zato,« je silil odvetnik. »Ne odrecite mi zadoščenja.«

»Ampak... Moj denar je vendar na potu,« se je branilo visokcrodje že popustljiveje. »Čemu, doktor, ko ni potrebe?«

Toda Smučiklas ni odnehal; poznalo se mu je, da je zdavnaj sanjaril o tej minuti, čeprav si je komaj upal verjeti, da pride kdaj. S strastno vsiljivostjo ljubimca, ki prvič razklada svoj srčni žar, je rotil grofa, naj ga ne zavrne: nihče ne ve, kaj čaka človeka in kje ga zaskoči hip, ko mora imeti solde pod palcem. Ali ni prav lahko mogoče, da se denar zakesni?

»In končno, glede mene vendar ne boste pomišljali!« je dodal s prilizljivim režanjem. »Saj nisem kdorsibodi... Zadeva ostane — če smem tako reči — med kavalirji!«

S temi besedami je pograbil zveženj debelih bankovcev in dregnil ž njim gosta v želodec; grof se je upiral, čeprav ga je navdajala misel, da utegne odvetnik dvomiti o njegovem zaupanju, z očitvidno grozo. Smučiklas je segel v blagajno in dodal še enkrat toliko; obraz se mu je potil, glas mu je zvenel dramatično in proseče, kakor bi trgal ubijalca iz krempljev krvave sodnije. Nazadnje, ko je

bilo čisto jasno, da grof nikakor ne potrebuje doktorjeve pomoči in se ga usmili samo, ker ga noče razžaliti, je mahnilo visokorodje z roko ter pograbilo denarje:

»Pa bodi v božjem imenu; dobremu prijatelju je tako hudo odreči, moj blagi, vrli Smučiklas! Rajši zatajim samega sebe, nego da bi se zameril plemenitemu možu... Recimo, da ostane ta vsota spravljena pri meni; ko pridejo moja nakazila, vam jo prinesem — upam, da nedotaknjeno... Velja?«

»Kakor in kadar vam drago!« je sviral odvetnik, zvijaje se od naslade, ko ga je grof trepljal po rami. »O formalnostih ne govorim nikoli, načeloma ne... Denar vam je na razpolago, in če bi bilo treba še, izvolite samo povedati; saj se poznamo, takorekoč... saj smo kavalirji!« je vzkliknil patetično, kakor bi se bil zagrizel v to žlahtno besedo.

»Kdo je kavalir, če vi niste?« je dejal gost prepričevalno, zatikaje bankovce v listnico. »Ah, doktor, svet bi bil drugačen, ako bi štel mnogo značajev, kakršen ste vi; bodite prepričani, da vas cenim po zaslugi — in da ne pozabim, kaj sem vam dolžan. Plačilo pride, nagrada za vaše kavalirstvo vam je gotova!«

Ko je govoril te besede in stiskal odvetniku roko, je bil njegov pogled nekam čudno srep in smehljaj njegovih ust dokaj ironičen za toli laskava zatrdila; toda Smučiklas ga je poslušal s povešenimi očmi in brez sumnje v srcu.

»Kar morem, storim rad,« je odvrnil nazadnje, vračaje se z grofom v salon. »In ne zaradi nagrade... kakor ste izvolili reči... Bog ne daj! Zato, ker vas cenim, gospod grof... ker vas spoštujem... in ker sem srečen, ko vidim vašo naklonjenost do sebe in svoje hiše...«

Portret plemenitega Buttertopfa se je bleščal v polni večerni zarji.

»Vidite,« je vzdihnil gospodar, kažoč na prednika svoje žene, »njegov duh je dobri genij našega ognjišča... Za svet smo meščani in demokratje, ali srečnih, gospod grof, srečnih in zadovoljnih se ne čutimo v svojem ozračju; blagor njim, ki jih loči dobrodejna meja od vse te neumne, umazane tolpe! Na videz sem, kar mi pristojaja... odvetnik, politik... človek kakor sto drugih... ali v srcu sem Buttertopf, čeprav brez krone in grba!« To rekši je lokavo poškilil na gosta, da vidi, kako mu ugajajo skromne besede.

Po grofovem obrazu se je zdelo, da mu je govoril iz dna duše.

»Brez krone in grba!« je povzel vznešeno. »Nikomur ne bi pristojala bolj nego vam, prijatelj! Oh, vem, človeku s takšnimi čuvstvi mora biti tesno med množico; prave može je treba dvigniti in postaviti v pravo luč... Da sem jaz vaš deželni predsednik, bi bili že davno povzdignjeni v plemiški stan.«

»Mislite?« je vzdihnil Smučiklas s hinavsko pobitostjo. »Nu, da — saj moje zasluge pravzaprav niso majhne... Ali človek si komaj drzne upati takega priznanja; eksclenca predsednik —«

»Je osel, dragi doktor, na mojo besedo; star avstrijski osel in zlatožilnik, čeprav vas ceni zelo visoko — in vendar še premalo, tako sem mu rekel jaz oni dan, ko sem bil pri njem na čaju! Bodite brez skrbi, vaša stvar ima boljšega zagovornika.«

In samozavestno se je potrkal na prsi.

»Zares, gospod grof?« je dejal odvetnik z drhtečim glasom, grabeč ga za roko in ves slinav od hrepenenja. »O, hvala vam — iskrena, vroča hvala! Pred vami ne bom tajil... midva se razumeva...«

»Kakor vse sorodne duše,« je menil grof prepričevalno. »Zanesite se name; to mora biti!«

»Da bi vsaj bilo! Ne vem, kaj bi storil, ako bi bilo potreba,« je blebetal naš voditelj, gubeč poslednjo sramežljivost. »Vse, gospod grof... čisto

vse... Ako jim je premalo, kar si štejem v zaslugo, čemu ne povedo?... Vse, da bi le bilo; saj ni samo radi mene... Človek misli tudi na svoje ljudi; povejte, grof, po pravici, ali naj dam svojo hčer malomestnemu bedaku?«

»Nikoli!« je vzkliknil grof ves prestrašen. »Dražestno, duhovito gospodično Nino? Ah, srečen, kdor jo dobi!«

Odvetnik ga je naglo pogledal, in gost je povetil oči, kakor bi se čutil zasačenega v čuvstvu, katerega si ne upa izreči z besedami... Nato mu je zdajci pogledal v obraz in stisnil njegovo desnico.

»Pomnite mojo besedo,« je dejal s pomembno gorkoto. »Držal jo bom... Kako, kdaj in zakaj, vam danes ne morem povedati, ker ni samo v mojih rokah... toda čas ni daleč, ko bova govorila... o vsem...«

Še preden je dokončal te mnogoobetajoče besede, se je oglasil v predsobi razgovor Egon in njegove sestre. Kmalu za njima je prišlo več gostov, ki so obkrožili grofa in ga zapletli v toliko pomenkov, da sta morala odložiti s Smučiklasom vsa nadaljnja razodetja do ugodnejše prilike. Večer je bil vzlic temu eden najlepših, kar jih je učakal odvetnik v tej velepolitični dobi svojega življenja; zabava je kipela brezskrbno in iskro, šale so se kresale z vseh strani, vseobča veselost je privabila celo gospo Antoinetto iz njene migrenske samote. Najprisrčnejše se je razcvel naš dični Smučiklas, čeprav mu je bilo pri duši, kakor bi plaval v nekakšni omami: pogled v paradiž, ki mu ga je odprl visoki gost s svojimi namigljaji, je bil čisto zmedel njegovo sicer tako trezno glavo. S polubedasto srečo na obrazu je škilil zdaj-pazdaj v kotichek na zofi, kjer sta se razumela grof in Nina, da nikoli tega, in tehtal sam pri sebi zdaj sladke poklone njegovega visokorodja, zdaj zagonetno obljubo, da bosta kmalu govorila »o vsem«; ko je prištel nazadnje še jedva prikrito nežnost, s

katero se je grof poslovil od hčere, si ni mogel reči drugega, kakor da je na obzoru tudi poslednja, najvišja izpolnitev njegovih častihlepnih sanj.

»Takole se mora jemati ljudi v roke!« je dejal soprogi, ko je hodil s širokimi koraki po njeni spalnici ter ji razlagal nocojšnji uspeh. »Pa reci, ali sem dosegel malo!«

»Koliko si mu dal?« je vprašala Antoinetta v prozaični preprostosti svojega uma.

»Ni vredno, da bi povedal... Dvajsettisoč, ako pomnim prav; in če bi bilo dvakrat toliko — magari!«

»Vsaka stvar je vredna svoje cene,« je pritrdila žena ter naslonila glavo na njegove prsi. »Pa paček že ve, kaj dela.«

»Beraških dvajsettisoč kron — to je prvi obrok njene dote...«

»Čigave?«

»I, Ninkine; kako si počasnih misli. Prvi obrok njene dote! O, vsak vinar mu zaračunim o svojem času; Smučiklas ni dal ničesar zastonj, odkar dela za narodov blagor, hehe...«

»Samo da bi šlo po sreči!« je vzdihnila gospa Antoinetta. »Komaj si upam misliti, da jo izpelješ do konca.«

»Strahopetnost in malodušje! Vam babnicam se zvrtilo v glavi, ko se začutimo mi šele prav sigurne; gluhe in slepe ste, kadar je treba gledati in poslušati. Mari nisi videla, kako jo požira z očmi? Petošolec, ti pravim! In saj mi je prej napol priznal; glas se mu je tresel, verjameš? Ne boš ti meni — ne boš, dovolj kož sem slekel na svetu; moja reč se sklada kakor kolo s kolesom v mašini... Da, da, kolo s kolesom, eno zavisi od drugega; zato glejta vedve! Res sem ga priklenil nase in ga še bom, ne boj se, dokler ne bo visel kakor muha v pajkovi mreži; baronstvo se mi takorekoč že spodobi, ni vrag, da bi bil tako umazan. Noblesse

oblige, pravijo Francozi... Ampak, če se dodobra zartka v Nino, je tudi potrebno, da nas povišajo; saj veš, da mu njegov presvetli stari ne more dopustiti ženitve z navadno meščanko.«

»Mesalliance!« je zategnila Antoinetta, kakor bi bila že zdavnaj baronica. »Da, pri Nataly von Schimmelvheß najdeš mnogo takih slučajev.«

»Zato pa; in piši me v uho, ti s svojo Kanally von Flimmerschieß, ah kako ji praviš. Jaz grem za tem, da nas povišajo; ti glej, da ga punica ujame, zakaj potem se mora zgoditi! Napni vse moči, porabi vsa sredstva, nauči jo vseh zvijač, ki si jih znala včasih — še veš?«

»Oh, papaček!« je vzkliknila mati užaljeno ter poizkusila zardeti.

»Brez šale.« Smučiklasov glas je prihajal trd in stvaren; v očeh se mu je svetlikala tista neizbirčna podjetnost, ki je ustvarila temnejšo plat njegove slave. »In... kaj sem hotel reči?... nu, z eno besedo, zadeva je tako važna, da bi bilo greh paziti na predsodke. Razumeš?«

Antoinetta ga je debelo pogledala; par hipov je trajalo, preden je zapopadla njegovo misel.

»Vem, kaj ti je na jeziku,« je zavrnil odvetnik njene pomiselke. »Ali tisto, za kar se ženske tolikanj bojite... jaz pravzaprav nisem izkusil, da bi se bale tako strašno!... tisto velja itak samo do preklica; kapital je, ki ga naložiš v kupčijo, in kar iztržiš, je glavna stvar... Dobiček posvečuje troške — kdaj plačaš, danes ali jutri, pa ne zavisi od morale, marveč od okolnosti! Nu, kaj bi govoril; pouči jo ti, kakor veš in znaš.«

Žena je povescila glavo v znak pritrjevanja...

»Zmaga je naša, če bomo pametni,« je povzel soprog. »Le glejta vedve.«

»In Dora?« se je splašila gospa. »Moj Bog, papaček, vseeno je treba premisliti, da se ne uštejemo! Tisto, da sta se objemala na veselici, je

sama gola resnica; baš davi sem spet slišala, vse mesto si brusi jezik o tem. Le predstavi si — diese Blamage, če bi nič ne bilo!«

»Prava reč!« je mahnil doktor z roko. »Veselica je veselica, in Dora je polna muh; bogve kedo jo bo še poljubljal, možila pa se bo vendar tam, kjer je zanjo. Hči špecerijskega branjevca in grof Beaupertuis von Künnigsbruch — da bi te tristo vragov! Ne boj se, tudi njo imam v svojih računih... In končno, kdor pride prej, prej melje; stori ti svoje, vse drugo prepusti meni.«

Ničemurna Smučiklaslja je rada uvidela; z bleščečimi očmi je sledila papačku, ki je iznova vzmahnil z rokami ter zdirjal semintja.

»Le kar naprej po tej poti!« je fantaziral, kakor bi priganjal samega sebe. »Naprej, brez ozira na desno in levo; mi moramo kvišku, vse drugo je bedarija... Odnekdaj sem jim hodil po glavah, pa ne dovolj trdo; pljuval sem na nje, toda premalo; dokler živiš v sredi med njimi in se jih sploh kje dotikaš, nimajo pravega strahu pred teboj, nimajo spoštovanja. Eh, videla boš, kadar bomo stali takorekoč visoko nad vso golaznijo — kadar izderemo noge iz blata in se zapremo v svoj hram!... Vse te Divjake in Skalone, Fabine in Pohline poženem takrat čez prag, zakaj natura naših ljudi je suženjska in potrebuje zaničevanja... Vsi, vsi bodo ležali pred nami na trebuhu in nas častili po božje; nihče se ne bo predrznil obrniti jezika; zdaj komandiram, takrat bom — vladal!« V kraljevski pozi je obstal pred ženo ter prekrizal roke na prsih.

»Samo da ti ne bi napotovala politika,« je menila gospa Antoinetta skrbljivo.

»Kakšna politika, in kje?«

»I, kar si storil za narod... Da ti ne bi štel v zlo, kadar se grof potegne zate, češ, mož je nevaren, rovaril je in stal na braniku za ljudske pravice...«

»Hahaha!« Doktor je posinel od smeha. »Za narod! Za ljudske pravice! O, te ženske — hahaha! Kako si vendar predstavljaš svet, nedolžnost prismojena? Mari me nisi videla pri delu? Da mi ne bi napotovalo — s takšno protekcijo! En sam pankrt njegovega veličanstva zaleže več od vseh cesarskih namestnikov... Ne glede na to, da so itak na moji strani... Kaj pa sem storil za narod? Ali ti kaj veš? Jaz ne! Seve, za ljudstvo se piše zgodovina drugače... ali čista resnica je, da nisem ukrenil ničesar, kar ne bi bilo nazadnje v golem interesu vlade; vodo sem jim gonil na mlin... to vedo kakor jaz in vsak pameten človek... in to je vse moje rovarstvo.«

»Nemara bodo zahtevali, da se izkažeš javno ter stopiš povsem na njihovo stran?«

»In če? Naj zahtevajo in pokažejo, kaj mi dajo za to — drugega vprašanja ne vidim!« je vzkliknil Smučiklas s pridušenim glasom, brez iskrice sramu v pogledu, ki ga je zasadil naravnost v soproginine oči. »Naj pokažejo ceno — kupčija je kupčija; ako se ne plašijo troškov, storim, kar treba... več, nego sem storil dozdej — storim vse, z eno besedo... Kdo mi bo branil? Ljudje? Ljudstvo sodi le sebi enake — in Smučiklas ni enak nikomur! Da, zdaj bi še bevsnil kdo o »narodni časti«, ali kadar se postaviš izven naroda, je tista narodna čast larifari... Vzemimo Šusteršiča: česa ni izdal? In je takorekoč narodni svetnik! Ali pa Skalona, ki je denunciral mlade ljudi — kdo se mu upa pljuniti v lice? In naj bi obsojali Smučiklasa, ko bo v zlahti s samim cesarjem! Eh stara, ti ne poznaš psihologije — ti ne veš, kaj je domovina... Dokler si pošten, te ima za hlapca; da te prizna za svojega očeta v pravem pomenu besede — ne le, da smeš, ampak celo moraš biti izdajalec!«

»Ah, papaček, ti si rojen za velike reči,« je šepetala gospa Antoinetta že izpod odeje. »Kaj je

bil Napoleon v primeri s teboj? ... Nu, podvizaj se, pridi k meni! ...»

Že dolgo ni vrela zakonska ljubezen tako mladostno in vroče kakor nocoj, ko je bil slekel naš vzorni voditelj tudi svojo dušo do golega; častihlepni Tončki se je zdelo, da ga svoj živ dan ni goljufala ... Tudi spanje, ki je zazbalo nazadnje vrlo dvojico, je bilo pretkano s sijajem novih zvezd in s preroškimi sanjami o blesku in slavi. Livrirani sluge so korakali dostojanstveno s srebrnimi pladnji v rokah, grb in krona sta se šopirila s svetle kočije, grof Künnigsbruch je predstavljal tasta in taščo na dvoru ... Nepregledna množica ljudstva se je trla po Cesarskem trgu ter klicala:

»Živel baron Smutschiklass! ...»

In veliki Smutschiklass je ljudomilo odzdravljaj z balkona:

»Toper tan! ... Toper tan! ...»

Najbližja bodočnost je pokazala, da se pripravlja na resen zalet. Ako si pozvonil na vratih njegovega stanovanja, te je sprejel lakaj v prekrasni livreji, ki je igrala vse barve amazonskih papig; bronasto vazo v salonu je zamenilo sadreno doprsje »našega presvetlega vladarja,« kakor se je izražala gospa Antoinetta z izzivajočim poudarkom, slovenske knjige so izginile z miz in komod, namesto »Fijakarskega princa« je igrala Nina cesarsko pesem, in Gvidon je našel na očetovi mizi osnutek nemškega govora, ki ga je pripravljaj Smučiklas že naprej, da bi se v danem trenutku zahvalil za red in baronstvo. Vsa rodbina razen odvetnika samega se je učila francosko; slovensko besedo si komaj še slišal iz njihovih ust ...

Ta razvoj k blagorodstvu pa ni ostal neposneman med boljšo družbo našega mesta; vsi krojači so imeli polne roke livrej, avtomobili so se pojavljaj kakor gobe po dežju, frakarstvo se je širilo z neodvračljivostjo črne kuge, in kdor ni imel celih hlač,

je nosil vsaj nov cilinder; zgodovina tistih dni pomni mnogo oseb, ki niso slačile rokavic niti v najintimnejših krajih... Nemškutarija je prekašala vse želje vladne gospode; naš »polubarbarski žargon« se je umikal iz narodnozavednih krogov v smradljiva predmestna dupla, kjer je ždela brezdomovinska delavska sodrga — da navedem Smučiklasove lastne besede! — in požirala svoj »Rdeči plamen«. Ah, zdelo se je, da vzdaja tudi ubogemu Slovenstvu luč boljših časov in mu že sije zarja popolnosti, kakršno so sanjali prvoboritelji našega napredka v svojem požrtvovalnem, dobičkanosnem in z mnogimi avstrijskimi redovi potrjenem delu za dom in rod...

XII.

Čim bolj se je grof oddaljeval od Smučiklasove hiše, tem veselejši in prožnejši mu je prihajal korak; in njegov obraz, ko je stopil v svoj kabinet ter napravil luč, je bil ves podoben obrazu človeka, ki je storil v svojem podjetju velik korak naprej. Z ironičnim smehljajem je stopil k mogočni hrastovi pisalni mizi, nezaklenjeni kakor zmerom, odprl srednji predal in vzel iz njega železno kaseto, nabasano z bankovci in srebrnjaki.

»Ubogi Smučiklas!« je zamrmral, brskaje po njeni vsebini. »On misli, da me je rešil iz bogve kakšne zadrege; pa imamo tudi mi svojo ‚bagatelo‘, hehe... In še blagajno mi je pokazal, nesrečnež! Eh, kar odveč mi prihaja denarja... Če pomislim na tisočake, ki jih prinese Jacques iz Trsta... in na vse, kar še pride... ne, res bo treba gledati, da se vrne bogatstvo med ljudi... Razsipaj, grof Künnigsbruch, sej rumene cekine, oslepi svet s svojim bleškom; dokler živiš v tem kraju, ti ne bo zmanjkalo, zakaj ljudje so neumni kakor ovčice in sto Smučiklasov hlepi po časteh in slavi!«

V tem čudnem samogovoru ga je zmotil Hasan, ki se je bil tiho priplazil za gospodarjem.

»Kaj, mari se nista odpeljala?« je vzkliknil grof s srdito osuplostjo. »Ali smo se tako zmenili? Kje je Jacques? Takoj ga poklič!«

Zamorec je blisnil s svetlim zobovjem ter si pomel roke.

»Vaša milost oprostiti... Jacques biti na potil Solnce zahajati, Jacques na avto in testestef!« je pojasnil, spremljaje svoje besede z nazornim mahanjem.

»A ti? Gotovo si jo ubral za svojimi babnicami!« je izbruhnil grof z nezmanjšano jezo. »Menda bi se rad seznanil z mojo pestjo, kakor si videl druge — ali pa celo s temle?« Kratek browning je uprl svoje votlo oko v lakaja. »Pri najmanjši nepokorščini, ki si jo še dovoliš, ti posvetim enkrat za vselej... Ves načrt mi je vstanu pokvariti, zver! Na koga naj se zanesem v tem prekletem gnezdu, ko niti lastnim ljudem ne smem več zaupati?« Besno je skrčil pesti.

Namesto odgovora je segel zamorec v prsni žep ter izvlekel v naglici popisano list papirja.

»Hasan nedolžen, vaša milost videti... Jacques ne hoteti Hasana s seboj.«

»Premislil sem si,« je bral grof. »Čim manj pozornosti, tem varnejša pot. Ne maram, da bi ostala nepoklicanim ljudem v spominu, zlasti ker lahko opravim kupčijo sam. Jutri dopoldne prodam blago ter se vrnem do mraka — če pojde po sreči. Hasan ostane doma na mojo željo in odgovornost.«

Grofov obraz se je zjasnil; pokimal je in strgal pisanje na koščke.

»Ali je vzel vse s seboj?« je vprašal slugo.

»Vse. Poln kovčeg; zelo težko nesti,« je odgovoril črnc s pomembnim zadovoljstvom.

»Tudi ono — od zadnjič?«

»Vse. Jacques odnesti ure, zapestnice, uhanе, verižice in srebrne žlice; hiša biti kakor okradena.«

»Dobro; glej, da mi ostane takšna, dokler — saj veš, kako smo se zmenili... Miruj teh nekaj dni; ako bi se zgodilo, da pride kdo pogledat, ne sme biti pod streho ničesar sumljivega.«

»Tudi Jacques govoriti tako; Hasan ubogati,« se je naklonil lakaj.

»Sploh pa,« je povzel gospodar kakor sam pri sebi, »ni treba, da bi se podajala v nevarnost; živeli bomo brez tega... Še malo, in sami nam bodo nosili na kup; le glej — glej, glej!« je izsikal Smučiklasove bankovce v kaseto. »Kaj bosta, siromaka, ti in Jacques!«

Črnc je priskočil ter izbuljil oči.

»Oh!« mu je ušlo v grgajočem tonu začudenja. »Vaša milost hoditi na delo?...«

»Nikakor ne, ti črni otrok! Moja milost je šla kakor Mojzes in je udarila s palico ob skalo človeške neumnosti; skala se je odprla, studenec je privrel na dan... O, Hasan, če bi znali živeti vsi reveži od neumnosti bogatinov, nihče ne bi stradal kruha.«

»Ubogi Hasan stradati pijače,« je vzdihnil lakaj in tragično sklenil roke. »On umreti, ako piti samo vodo; vaša milost dati Hasanu par srebrnjakov —«

»Da se napije? Nikakor ne, moj dragi; na veselici je bilo zadnjikrat. Že trezni Hasan ni posebno umen človek, pijan pa je dvakrat zabit; dokler ni vse opravljeno v tem kraju, mi ne pokusiš kapljice — ali pa kroglo v glavo, kakor smo se zmenili! Nazadnje bo itak vse vajino.«

»Vse to?« je vzkliknil Senegalec, kažoč na kaseto.

»Vse to in še mnogo več; vse, Hasan, do zadnjega beliča.«

»In kaj ostati vaši milosti?«

Grof se je z medlim smehljajem ozrl na browning, ki ga je bil odložil na mizo.

»Ne skrbi, Hasan,« je odgovoril čez minuto.
»Lezi spat in ne beli si glave, kaj ostane meni; saj vidiš, da najdem zmerom več, nego potrebujem...«

Sam je čul še dolgo; zapalil si je cigaro, pogreznil se v klubni blazinjak ter si nalil španskega vina, kar je delal le malokdaj. S srepro nagubanim čelom je strmel predse v tla, stresal pepel havanke na parket, pomrmraval zdajpazdaj in štel nekaj na prste; človek bi bil rekel, da rešeta z vsem naporom možganov obširen in jako zamotan načrt. Šele dež, ki je začel pršiti okrog ene, ga je spomnil, da se je ozrl čez dvorišče k sosedi. Njena okna so bila temna z vso maso zadvorne stavbe vred, ki se je komaj oblikovala iz votle črnine noči; prišlo mu je na um, da tudi prej ni videl luči, ko se je vrnil domov, in da molči klavir gotovo že tretji dan.

»Na slabše se ji obrača,« je dejal sam pri sebi ter premolknil, kakor bi čakal glasu, da mu poreče: ne! »In vendar se zdi prezgodaj za konec; onidan je bila skoraj sveža, čilejša nego drugače; še trohico krvi sem opazil v ustnicah in za tolar rdečice na licih. Nu da, to so rože smrti!... Dva dni je zdaj ni na izpregled; Meta hodi s povešeno glavo, in davi sem jo zalotil, ko si je baš brisala oči — to ne pomeni dobrega... Čudno zakaj bega bližina konca tudi nas, nesrečne ljudi? Jaz na njenem mestu bi bil vesel, da smem umreti brez lastne pomoči... Moja mati je komaj čakala smrti, čeprav je vedela, da me pušča samega na tem strupenen svetu! Bogme, rad bi se zmenil z Marijo, kaj misli ona o štirih poslednjih rečeh; in vprašal bi jo, ali želi, da plačam njen račun z Egonom še posebej... Ah, marnje, sentimentalnosti! Ženska je, mlada in lepa vzlic razdejanju — odtod vse zanimanje, sočutje in sveta jeza: kakor da je ona edina bedna pod solncem! Pusti, pusti, grof Künigsbruch, misli na svoje delo, bodi trd in mrzel — Varjag, kakor te je učil Pohlín, hahaha... Davili so jih pred teboj, davili jih bodo

po tebi; tvoja naloga je maščevanje v velikem obsegu in boj z načeli, ne pretakanje solz nad gorjem posameznikov; kadar se zruši ves babilonski stolp, ne bo več Marij, ki umirajo zaradi Egona Smučiklasa in njemu enakih — pa če jih zdaj objokuješ ali ne!...«

Toda misel o nji mu je tegobno sledila v spalnico. Zadnji tedni so ju bili zbližali; večkrat je pozdravil bolnico, kadar je prišla na hodnik zalivat rože ali uživat redke solnčne valove, ki so udirali v opoldanskih urah čez mrkle jezove streh; in ona, sluteč, da jo pomiluje, mu je odkimavala z bledo glavo ter vračala njegove naklone s tihimi smehljaji, ki jih je spravljal nekam vase, vsakega v poseben predal spomina... Tudi starko je bil že tuintam nagovoril na hišnem pragu; ako ga je srečala, se je ponižno sključila v dve gubé in pokazala brezzoba dlesna v znak prijaznega spoštovanja. Most prvih rahlih odnošajev se je tkal sam od sebe iz dvoriščnih kamric k bogatim sobanam pročelja, in če bi bil puščal malikovalski vrtinec grofu le količkaj prostosti, bi si bil davno ugladil pot na ono stran.

»Nemara bi ji lahko pomagal?« si je dejal nocoj že stotikrat, prekladaje glavo na blazini. »Sredstev mi v to ne manjka; rešiti jo skrbi, osolnčiti vsaj zadnji konček njenega življenja — kako tolažilna in blaga zavest! Ali ni takorekoč moja sestra? ... Bogve, mogoče ju včeraj in danes ne mori bolezen, marveč stiske... potreba denarja... volkodlak Telban s svojo stanarino ali branjevec, ki ne da več na upanje? A jaz se valjam v obilju, Smučiklas me zasiplje z denarjem in še obeta, samo rečem mu naj... za njim pa pridejo drugi, ako me vse ne vara... Stotisoči se valijo k meni — ona tam, sirota, pa naj bi trpela bedo in glad? Še jutri pogledam, kako in kaj; vzrok se najde — ni vraga... Mirno spavaj, Marija... dokler je Smučiklas baronstva željan!«

Toda zgodilo se je drugače, kakor že marsikrat. Zjutraj zarana je prišel postrešček z Dorinim nujnim vabilom na sestanek v mestnem logu, in grof, ki ni hotel zapraviti njenega prijateljstva tik pred izpolnitvijo, se je odzval. Potem ga je prestregel Egon ter ga odvedel gledat konja, na katerem je hotel paradirati pod Dorinimi okni; oddal ga je sestri in materi, ki sta ga obsodili na skupno kosilo; sreča, da vsaj očeta ni bilo doma! Komaj je stopil na ulico ter zasopel prosteje, so ga zajeli veljaki nasprotnega tabora; ušel jim je le, da pade v roke ekselenci in divizionarju, ki sta ga vlekla na dobrodelen posvet in odtod na večerjo, o kateri ni pomnil drugo jutro nihče izmed udeležencev, kdaj se je končala... Tretji dan ga je vznemirjalo čakanje na šoferja, kateri ni mogel opraviti svojih tržaških poslov v napovedanem času in se je vrnil celih štiriindvajset ur pozneje, zato pa z izkupičkom, ki je znatno pomnožil vsebino železne kasete. Četrty dan so se zaklenili vsi trije v Senegalčevo spalnico, izdrli desko iz poda in zabili do malega ves denar v to varno skrivališče — morda iz strahu pred tatovi, čeprav je trajal že nekaj noči dobrodejen premor v vrsti njihovih lopovščin. Te mnogoterne skrbi so napravile grofu toliko preglavice, da se vzlic svojemu sklepu ni utegnil približati sosedu. Marijin klavir se je oglasil že tisto jutro po njegovem samogovoru in pel dan-zadnem od zore do mraka, prav kakor bi jo bila popadla vročična strast do igranja; zato je sklepal, da je nastopil v njenem stanju vesel preobrat in se menda ne mudi s pomočjo, katero ji je bil namenil.

Ali usoda je polna muh, kakor vse, kar je ženskega spola; dočim je vrtila na eni strani kolesa njegovih málinov, da jih bolje ni mogla, je snovala na drugi presenečenja, ki so pomenila vsaj dozdevno grdo zavratnost in nezvestobo. Grof sam je bil čisto nedolžen v tej zoprni reči; izlegla se je pri njegovih prijateljih, iz mučnega nasprotstva med vna-

njim kavalirstvom in notranjim plebejstvom našega Smučiklasa. Dasi je bil zatrdil visokorodju najstrožje molčanje o vsiljenem posojilu, je vendar takoj prelomil obljubo — ne le s tem, ko se je odkril Antoinetti, marveč tudi pozneje, drugo jutro, ko je spustil vest o svoji najnovejši zaslugi za grofa tako lehkomišelnost v širšo javnost, da je niti namenoma ne bi bil mogel uspešneje razglasiti. Vzlic častni besedi, ki jo je zahteval od Skalona, Divjaka, Fabine in drugih svojih zaupnikov, so potuhtali zlobneži v njegovem početju preišljen načrt; nepristranski kronist sme le reči, da je premlevalo že opoldne vse mesto, kar bi bilo moralo ostati na vekomaj »med kavalirji«. Po vsej verjetnosti je zagrešil odvetnik to nevkusnost iz golega bahaštva in otročjega zadovoljstva s samim seboj, čeprav si vsak lehko misli, da je govorica o posojilu silno povečala njegov ugled med našimi meščani. Kako zaupni so morali biti Smučiklasovi odnošaji z visokim gostom, da mu je sploh predlagal toli intimno uslugo! In kako nerazdružno ga je ž njo priklenil nase, kako zvesto pojde hvaležni grof čez drn in strn za našim voditeljem in njegovo pretkano politiko! Lasje so se ježili drugim, po sreči grofovske milosti manj obsijanem prvakom, še bolj pa stoglavim trumi bezniških in kavarniških modrijanov, ki spremljajo dnevno zgodovino brez slave, brez denarja in brez maršalske palice v telečnjaku, ko so preudarjali nedogledne posledice tega Smučiklasovega uspeha.

»Macchiavellist!« je šušljalo vse vprek. »Lisjak, spletakar, da mu ni para... Rdeča nit njegovih kombinacij že stopa na dan!... Vendar enkrat smo dobili Slovenci svojega Bismarcka, da nas spravi pred svetom do prave veljave...«

Drzne fatemorgane o Jugoslaviji pod habsburškim žezlom, univerzi, dvojezičnih poštnih pečatih, uličnih napisih in pasjih znamkah so puhtele iz razgretih glav; podoba našega voditelja je sijala

v nedotekljivi idealnosti, njegovi grehi so bledeli ter se razblinjali v nič...

Ob vsem tem modrovanju se ni domislil nihče, da je opasno govoriti o denarju, desetisočih in polnih blagajnah, kadar se klati po mestu sovražnik zasebne lastnine ter išče, kam bi iztegnil tatinsko roko. Bodočnost je pokazala, kako dobro so si zapomnili naš veliki dogodek ljudje, ki so delali realno politiko brez ozira na koristi plemstva in meščanstva.

Priznati moramo razen tega, da Smučiklasova slava nikakor ni bila splošna in tudi ne povsem odkritosrčna; zavist političnih nasprotnikov jo je tajila in glodala v enaki meri kakor zloba prijateljev in znancev, ki so imeli tudi svoje »bagatele« in bi bili grofu na ljubo z naslado posegli vanje. Med tistimi, ki so se čutili najbolj zapostavljene po usodi, je bil naš sladki, drobčni, skakljavi in blebetavi milijonar Grabunec. Kakor vse naše neštudirano, a petično meščanstvo je smatral tudi on veljavo jezičnih doktorjev za smešno bolezen narodnega življenja, in blesk, s katerim so bili ovenčali Smučiklasa zadnji tedni, se mu je zdel naravnost žaljiv za njega, predstavitelja trgovskega stanú. Grofova ljudomila prijaznost ga je bila navdala izprva z mnogimi nadami o minuti, ko ga sprejme pod svojo domačo streho ter mu pokaže slovenske kreposti z nove, solidnejše strani; v njegovo čast in obrambo je vredno povedati, da ni zamišljal niti bahaške požrtije, niti ne svatovščine radovednih zijal. Izprepeljal bi ga po bogatih, dragoceno opremljenih prostorih svoje vile, posadil ga za mizo, natočil mu dobrega vina in pokramljal ž njim ob fini cigari kakor mož, ki ve, koliko je česa treba in kdaj je česa preveč; od prvega večera pri Smučiklasovih ni v njem zaspala misel, da bi s tem mahoma izpodrinil oholega advokata, ki ne pozna ne mere, ne mej.

V svojem upanju je bil porabil lepe tisočake, da izpopolni blesk domačega ognjišča; tu se je pojavilo

par kosov težke srebrnine, tam umetno rezljana kredenca, drugje stara italijanska slika, ki jo je bil izteknil med cimetom in dišečimi oreški, ali perzijska preproga, na katero si je komaj upal stopiti z nogo, kam li, da bi povedal soprogi njeno ceno.

Siti vonj po nagrabljenem bogastvu, ki je Doro tolikanj dušil, je prihajal od dne do dne gostejši in neznosnejši; človek se je že komaj prerival med dragimi predmeti, sredi katerih sta ždela gospodar in gospodinja ter čakala ljudi, da bi jih občudovali. Hči se je redkokdaj prikazala v ta šaroviti muzej in še takrat le s prezirnim nasmeškom na lepih ustnicah; drugače je samevala, kadar je bila sploh doma, na vrhu v svojih dveh solnčnih, z izbrano preprostostjo opremljenih sobah, odmikaje se bolj nego kdaj v svoje lastno, očetu in materi nedostopno življenje. Gospa Amalija Grabunčeva je bila zadnje čase preveč izpremenjena, da bi se bila utegnila zamišljati v Dorino samotarstvo; štirideseta pomlad njene prsate rdečelase lepote je šumela natihem od sladkih hrepenenj, ki so bila vzknila na Smučiklasovi večerji; velika potica, s katero sta se mastila Jacques in Hasan cel teden dni, je bila njen lastni umotvor, in najogromnejši šopki, ki so krasili grofovo mizo, so bili ž njenega vrta; v utešenju svojega doslej nepoplačanega nagnjenja se je bila približala zamorcju ter si privoščila ž njim več prepovedanih izletov v zaprti kočiji... Bistreje od nje pa je gledal oče Grabunec in skrbljivo majal z glavo, ko je opazal Dorino zmrdavanje nad vsemi temi nakupi in novotarijami. Če je lišpal svoj dom, ga je lišpal zanjo; in tudi gospodske navade, ki jih je uvedel pomalem, da ne bi zaostal za drugim velikaštvom, črna pogrebna suknja, v kateri je strašil od jutra do večera, sluga v livreji z zlatimi gumbi, ki je zehal po veži, avtomobil za tridesetisoč kron, v katerem se je vozil po mestu, novi ton pri mizi in v domačem posvetu, »izvoli« in »milostiva« sem

in tja, premoženje, ki ga je bil izdal ta čas v dobrodelne in patriotske namene — mari ni bilo vse radi hčere? O, njegovo oko ni prezrlo simpatije, ki je snovala med grofom in Doro svojo rožnato vez; in če se je ona vdajala čuvstvu z vso lehkomyseelnostjo svojih mladih let, ga je tehtal oče kakor sol in poper, meril ga na vatle kakor šifon in kotenino ter izračunal njegovo obrestljivost že prvi dan do najmanjšega procenta! S kupčevsko trdovratnostjo in zagrizenim prežanjem je pripravljaj Dorino srečo kakor vsa svoja druga dobičkanosna podjetja; v tej odločnosti ga je zadel Smučiklasov najnovejši uspeh malodane kot osebna žalitev.

»Gabi se človeku,« je tožil gospe Amaliji lepega dne po kosilu. »Takšna lakomnost in samogoltnost! Kjerkoli nastane prilika, pokazati se v ugodni luči, odnesti žarek milosti, zaslužiti drobtinico časti — plane ta vražja dohtarija kakor cucki na kost... Ali ga je omrežil in opredel! Grof in Smučiklas, Smučiklas in grof; nihče ne govori o enem brez drugega. Zakaj neki? Kako je mogoče? Ali nas ostalih ni več na svetu? Preponižni smo, draga moja, preveč se tiščimo v ozadju.«

»Vidiš,« je vzkliknila žena zmagoslavno, »saj sem ti dejala! Ti si kriv, samo ti, zaspani Jaka, in nihče drug; zdaj čutiš enkrat, kam se pride s tvojim: le tiho in počasi, pa gotovo... Kakor si postlal, tako ležiš, in boš ležal, dokler ne storiš po njegovem zgledu; ne tiho in počasi, ampak naglo in glasno, nesramno kakor Smučiklas, zakaj med volkovi je treba tuliti! Rada bi vedela, čemu se skrivaš — čemu se vobče skrivate vi trgovci in se pustite voditi kakor ovce in teleta?«

»Sam vidim, da je skromnost odveč,« je kimal Grabunec skesano. »Noblesa je sirota, kjer imaš posla z rokovnjači. Zakaj se skrivamo — prav praviš! V čem pa smo manj od njih? Brez njihovih kancelij bi bil svet kvečjemu boljši in zadovoljnejši; če pa

mi zapremo štacune, bo hodil tudi Smučiklas lačen in nag.«

»To veš in ga puščaš, da se dela, kakor bi bil samo on nekaj vreden! Smučiklas je gospodar — vsi drugi smo komaj služinčad na njegovi lasti; prava, resnična moč je v naših rokah, le mi je neznamo rabiti in trpimo nad seboj požrešnega dohtarja, da baše vso slavo v svojo nikdar polno bisago... Kar milo se dela človeku, ko gleda grofa v njegovih zankah; do smrti bo živel, cigan, od te nove reklame! Vse mesto govori, da mu hoče obesiti hčer; baje sta natihema že zmenjena. In kaj je Nina, če jo postaviš zraven Dore? Ali je to partija za takšno osebnost? Prepohleven je grof in prerad se mu da voditi; ako bi ga pograbil ti, bi tekla voda na tvoja kolesa...«

»Čas bo, da ukrenemo nekaj,« je resno pritrdil Grabunec. »Nerodno mi je gledati, kako se motovili okrog Smučiklasove, in hkrati poslušati govorice, da je naša zaljubljena vanj.«

»On vanjo, bi rekel rajši!« ga je prebila žena z materinskim ponosom. »Grof nori za Doro, tako ti pravim; že iz krščanskega usmiljenja bi se moral potegniti zanj, da se odloči za to, kar mu velewa srce.«

Trgovec je nejeverno zmajal z glavo:

»Ti vidiš vse rožnato! Ako bi ga vleklo k Dori, se ne bi vedel tako, da ga vse mesto ženi z drugo.«

»Jaz vem, kar vem,« je vztrajala Grabunka. »Ej, me ženske imamo bistro oko za take stvari; nas ne ukaniš, ne skriješ nam!«

»In Dora?«

Žena je pomembno vzdihnila ter sklenila roke na krilu.

»Vem, preponosna je, ona se ne ponuja nikomur,« je priznal zaljubljeni oče in vzdihnil takisto. »Križ je ž njo; jaz na njenem mestu bi naglo izpodrinil prismuknjeno Nino.«

»Dori je to zamalo! Še pokaže ji ne, prijateljica je ž njo kakor prejšnje čase; vsak dan sta skupaj. Tako plemenite nature ne najdeš izlepa.«

»Hvala lepa za takšno plemenitost!« se je razjezil Grabunec. »Dora je ponosna, dušo ima, in vse, kar dela človeku čast in ljudem veselje; ampak svet jo opravlja, svet ve, da se je poljubljala ž njim. In svet se vprašuje, čemu trpi, da jo zapostavlja? Ona ne reče ničesar, toda ljudje čenčajo več, nego prenese dobro ime. Te sramote ne maram na svojo glavo; Grabunec ne bo čakal, da pride njegova hči ob to, kar ji gre, in se nazadnje iz gole plemenitosti zadovolji s Smučiklasovim tepcem!«

»Vendar enkrat slišim moško besedo iz tvojih ust,« je dejala gospa Amalija napol s posmehom, napol z zadoščanjem. »Zadnji čas, da se ojunaciš; le to bi hotela vedeti, kaj misliš storiti? Vse, vse si zamudil, povsod so ti ušli drugi naprej; družabno so ga doktorji priklenili nase, in v drugih rečeh se mu nisi niti približal niti prikupil. Eh, dragi, vso vero sem izgubila vate...«

»Potrpi le nekaj dni,« je rekel soprog skrivnostno. »Tudi moje mreže so zdaj nastavljene; ideje imam, ljuba moja... ideje —!« Pomežiknil je ter si obliznil prste.

»Potrpi!... Ideje!« ga je oponesla žena z grenko ironijo. »Ti pa ideje! Še takšna ne zraste na tvojem zeleniku kakor ongá, Debeljakova —«

»Ki je založil ‚Künnigsbruchove ovratnike‘ in manšete?«

»Vsa okna so jih polna! In grofu je poklonil celo opremo najfinejšega perila z vsito znamko, krono in monogramom; to je nekaj, ne pa tvoje ideje...«

»In tole ni nič?« je zategnil Grabunec z nenadnim zmagoslavjem ter položil na mizo kos pralnega mila. »Oglej si preberi! Künnigsbruchovo milo v treh kakovostih: pralna, ljudska in salonska;

jutri zjutraj ga boš videla po vseh izložbah, in preden mine mesec dni, ne bodo žehtali v vesoljni Sloveniji obone pleničice, ne da bi se spominjali njegovega visokorodja, noben rodoljub ne bo umival svojih umazanih rok drugače kakor v Künnigsbruchovo slavo... Kaj ovratniki in manšete, ki so tako malo vdomačene po naših krajih; jaz se ne menim za gospodo ter nesem njegovo ime naravnost med široke mase — premisli! Grof ni neumen, da ne bi potuhtal tega.«

»Nu, misel je dobra,« je pritrdila žena in pegasti obraz se ji je zjasnil. »Ali vse to je premalo; zaradi samega mila ti ne pade okrog vratu.«

»Za milom pride mazilo za čevlje, zobni prašek, želodčna grenčica in štupa za otroke,« je napovedoval Grabunec. »Hotel, ki sem ga kupil na Bledu, prekrstimo v ‚Hotel Künnigsbruch‘; slovenske gospodinje bodo kuhale v ‚Künnigsbruchovih loncih‘ kavo s ‚Künnigsbruchovo cikorijo‘ in posajale svoj nežni zarod na ‚Künnigsbruchovo nočno posodo‘, kar bo neslo tudi v narodne dobrodelne namene lepe stotake na leto... Med tem ko ti zmerjaš Grabunca, da nima idej, se zbirajo v njegovi roki vse nitke reklame; še malo, in niti grof niti spekulant Smučiklas ne bosta mogla dihati brez njega, ki je sklenil uveljaviti v slovenski politiki moč in idejo — da, idejo! — slovenskega kapitala. In to ni nič? To je tebi premalo?«

»Premalo!« je vztrajala mati Grabunka zoper vse moževno pričakovanje. »Dokler ne bo grof pri nas kuhan in pečen, kakor je bil dozdej pri Smučiklasovih, je malo, karkoli storiš.«

»Saj pravim, da so mreže nastavljene. Obenem z zabojem ‚Künnigsbruchovega mila‘ mu pošljem vabilo, naj nas počasti... in tako dalje!... Že davno mi obljublja, in če bi ne bilo advokatskih intrig —«

Besedo mu je prestrigel hrušč in vpitje, ki se je vzdignilo v predsobi med služinčadjo; hišna je

pripovedovala, kuharica in Žan — tako je bila gospa Amalija prekrstila slugo Blaža, odkar se je bril in nosil livrejo — sta ohala ter ploskala z rokami. Očividno se je bila zgodila strašna nesreča. Radovedna Grabunka je pustila ideje in stekla povprašat; ko se je vrnila v sobo, je izražalo njeno obličje čudno mešanico groze, ogorčenja in burnega veselja. Toliko da ni planila možu za vrat.

»Zdaj je prilika — sijajna, edina!« je vzkliknila, zadihavaje se od razburjenja. »Veš, kaj je novega?«

Soprog je prisluhnil z očmi in usti.

»Snoči so vlomili pri grofu... Denar, srebrnina in zlatnina... vse je ukradeno... izropano... vse, do zadnjega predala!... Grofa in služabnika so našli zjutraj zvezane... z zamaški v ustih... menda so bili tudi omamljeni s kloroformom... Pol mesta je na nogah za tatovi; na Francoskem nabrežju se drenja ljudi kakor mravelj... in mi ne vemo ničesar!«

Prezveta po ogromnosti svoje novice se je zgrudila v fotelj.

Tudi on je omahnil nazaj in zazijal od prese-nečenja.

»Pri grofu so vlomili, praviš?« je izdaval nato. »Sramota za vse mesto; lepe reči si bo mislil o nas... In kje je bila policija?«

»Na straži, kakor zmerom,« se je zmrdnila Amalija.

»O, saj sem rekel, da pridemo vsi na vrsto!« je vzrojil Grabunec in srdito udaril po mizi. »Čemu neki plačujemo to bando? Stavim, da so vsi zmenjeni med seboj; nemara imajo klerikalci prste vmes —«

»Iz zavisti!«

»Ali pa rdečkarji —«

»Iz hudobije!«

»Magari... Ne, ne, saj ni mogoče, vseeno ne! Ampak tatovi so premeteni, in naš policijski ravnatelj je osel...«

»Morda ima tudi on ideje?« je rekla žena hudobno. »Pustiva njega in misliva nase!«

»Ne boj se,« je viknil Grabunec, »to pot nama grof ne uide! Priložnost je krasna, edina takorekoč; prav praviš, Amalija... Naj vidi naš Smučiklas, da ni sam na svetu s svojimi par tisočaki!«

To rekši je burno popadel klobuk, planil na ulico in zdirjal peš od doma. V kontorju je lastno-ročno stipkal grofu pismo, da je »z globokim sočutjem zvedel o nezaslišanem zločinu, ki se je zgodil nad lastjo in osebo njegovega visokorodja«, ter ga zarotil v klečeplaznih izrazih, naj bi ga vendar že smel pozdraviti jutri popoldne v svoji hiši ter izpregovoriti ž njim par besed »o velevažni zadevi«... Ponosen na svoje delo, ga je prebral desetkrat zaporedoma ter poslal Žana s pismom, hlapca z zabojem Künnigsbruchovega mila, »ki ga poklanja našemu dragemu, češččenemu gostu v dokaz svoje neomejene vdanosti njegov ponižni sluga Robert Grabunec«...

Gospa Amalija je po moževem odhodu zadovoljno prekrizala roke pod ogromnimi prsi ter posedela četrto ure v sladko medlečih fantazijah. Če si je domišljjal on, da plove z razpetimi jadrji k uresničenju svojih želja, koliko večje je moralo biti zadoščenje soproge, ki je sanjariła natihem o dosti sebičnejših uspehih, ne pa samo, kako bi iztrgala grofa Smučiklasu in Nini, oženila ga z Doro ter ga razstavila v domačem reklamnem oknu sredi Grabunčevih špecerij!

»V pravem trenutku sem ga prijela,« je dejala sama pri sebi, mežikaje z zalitimi trepalnicami. »Zaletel se je... že drevi kakor zakurjena lokomotiva... O, kar si vtepe Robert v možgane, to mora biti! Ne, ne, moj stari je vse drugo prej ko neumen, le modro ga treba voditi — za nos, hahaha!...«

Z vsoto trdovratnostjo svoje omejene glave se je bila zaverovala, da mora njena ljubezen dospeti

preko potic in cvetic v sladostrastni pristan izpolnitve; misel nanjo jo je navdajala s tolikim pohlepom, da tudi za Dorino ljubezen ni imela materinskih svaril, baš ker je videla v hčeri žgalni dar na grofovem oltarju; včasih jo je mikala izkušnjava, da bi ji zaupala svoje hlepenje ter pričela z njo grd razgovor o prešuštnih strasteh... Ali Dora, ki je dobro slutila kipenje v materinem srcu, se je odvracala od nje še očitneje nego doslej. Nejevoljno ji je pogledala naproti, ko je prisopihala danes na vrh.

»Kaj bi rada?« je vprašala skoraj osorno in vstala od klavirja. »Še urice ne pustiš človeka samega!«

»Že spet tako jezna, Dorica moja?« je gostolela gospa Amalija s cukrenim smehljajem. »Sirota, saj vem, kaj ti je...«

»Ničesar ne veš,« je odbila Dora ledeno. »In tudi ne maram, da bi; pusti me pri miru s tem večnim ogrebanjem, kakor bi hodila okoli dojenčka.«

»Ne bodi huda! Veselo novico imam zate,« je hitela Grabunka. »Prav kmalu boš videla nekoga v hiši —«

»Koga?« Hči je strogo privzdignila obrvi.

»Že veš, koga... Papa se je razkoračil; nič več, pravi, ne bo igral Smučiklas prve vloge in zapostavljal poštenih ljudi... Sklenil je ukreniti nekaj odločilnega; naša Dorica, pravi, ne bo kar takole ginevala od ljubosumnosti in gledala Nine, kako se postavlja tam, kjer zanjo ni mesta...«

»Moj Bog!« je vzkliknila Dora ter plosnila z dlanmi. »Tak sta res znorela tudi vidva? O, saj sem slutila... Hahaha! In meni prihajaš s takšno — tolažbo? Mati, ali veš, da si ob pamet? O, če bi ti mogla povedati... joj, ta blazna ideja — hahaha!...«

S histeričnim smehom se je vrgla na otomano; po njenih ustnicah se je krčilo, v njenih očeh se je svetlikalo nekaj čudnega, vznemirljivo prešernega kakor skrivnost, ki hoče bruhniti na dan.

»Ljubica!« je silila mati. »Kaj je s teboj?... Zakaj sva znorela?... In kaj govoriš o blazni ideji?... Srce se nama trga, ko gledava tvoje trpljenje — to je vse!«

»Srce se vama trga... Prekrasno!« je oponašala hči, drgečoč od svoje srdite veselosti. »In samo zato — o, verjamem! Da ne bi Nina... čemu ji pravzaprav ne privoščita veselja? Naj ga ima — kaj maram jaz za imena in naslove!...«

»Dora!« je zategnila Grabunka očitljivo. »Tako ne govori; ali se ti meša?«

»Malo manj, mamá, malo manj! Hahaha... In kaj pa vesta vidva... ti in moj dobri, neumni papa! Ničesar ne vesta... in meni ni nič — le to, da je vse stud in blaznost... vse, z vama dvema, z mano vred, slišiš?...«

Ne da bi poslušala osuplo ugovarjanje gospe Amaliije, jo je zrinila na hodnik ter se zaklenila.

»Kaj je to?« je pomišljala mati, vrnivši se v svoj »budoar«, ki je bil tudi ena izmed novotarij najzadnjega časa. Hčerina čudna razdraženost je polnila njeno glavo z raznolikimi slutnjami. »Ali je bolna, ali pa se gode ž njo reči, ki jih matere ne smejo vedeti... Le kdaj... in kje?... Ah, kaj si belim glavo, ko se klati ves božji dan na lastno pest, kakor in kamor se ji zljubi!« Srdito je zaškripala z zobmi ter dodala, bolj iz nevoščljivosti nego iz svete jeze: »Tu imaš blagoslov moderne vzgoje!«

Toda jezica jo je minila kmalu, ko je šla in vzela iz nočne omarice skrbno zamotano knjigo; bili so »Spomini prešuštnice« v budimpeštanski nemški izdaji z neverjetno slečenimi podobami. Sladostrastne vizije so ji zameglile glavo ter podile kri tako burno po žilah, da je večkrat prenehala, spustila knjigo v krilo in šepnila mežé, jedva premikaje mokre ustnice:

»Ah, nič ni tako aristokratskega kakor nemški romani...«

Medtem je ležala Dora na svoji otomani kakor brez čuvstev; oči so ji bodle nepremično v strop, fine roke so ležale križem na prsih, ne da bi se genile, in po mrtvaški blelosti obraza je bila skoraj podobna truplu, ki je pravkar izdihnilo dušo; le v koncih stopal je igral neprestano komaj viden drget, edini znak življenja. Čez dolgo časa se je zdrznila in pogledala okrog sebe, kakor bi se dramila iz težkega, vročičnega sna; planila je kvišku, popravila si obleko, pritisnila dlani na čelo in na oči ter se naslonila k oknu, pred katerim se je razgrinjala v poznem rožnatem solncu panorama vil in vrtov tja gori do škrbaste siluete starega gradú. Kakor hitro pa je uredila svoje misli in prisporedila materine besede k nedavnim, še svežim, še vročim in žgočim spominom, jo je popadel iznova bolesten, histeričen smeh in odnehal šele, ko je začutila v ustih slano grenkobo solz, ki so ji nevedoma vrele po licih. S pijanimi koraki je stopila v spalnico, odgrnila posteljo na široko ter okamenela pred notranjo sliko snočnje noči; nato je izdrla predal toaletne mizice, vzela rokavico, ki jo je bil grof pozabil na stolu, dvignila jo zamišljeno do lic, pritisnila jo na prsi in spet na usta — in jo raztrgala mahoma, v nepojmljivi besnosti, z zobmi in prsti na kosce... Med smehom, jokom in brezizraznim strmenjem je pokladala roko na sleherno stvar, katere se je bil doteknil, iskala z nosnicami njegovega parfuma ter se sklonila z obrazom do postelje, na kateri se mu je bila darovala brez ljubezni, varaje svoje hladno srce z ležnivimi sugestijami, v gnevu in cinizmu, iz golega studa do življenja, samo da pogubi devištvo, ki jo je peklo v tem blatnem okolju, kakor bi pesnik razbil svojo harfo med pijanimi vlačugami. Nato je odprla vrata, skozi katera je bil vstopil, krenila po stopnicah, po katerih ga je vodila za roko, in se ustavila na pragu vrtnih duri, ki mu jih je bila odklenila, kakor tatu, z zamirajočim srcem opolnoči.

Bela pota so vabila med trato in gredicami: na škripajočem pesku, v svežosti večerne sape, jo je šele objela slutnja, da se je prevalilo njeno življenje na drugo stran visoke meje, da je padla kocka njene usode in jo prerašča nekaj vseoblastnega, kar se je izluščilo iz lastnih prsi, zdaj pa se miče ž njo brez zmisla in brez usmiljenja, z neizprosnostjo antične drame, v mrzlo, srkajoče bogvekaj...

»In vendar je bilo prav!« je siknila, spustivši se na kameno klop pod španskim bezgom. »Preden clovek znori, mu je menda dovoljeno, da pljune na vse... Sovražim jih, vse jih sovražim; da bi le prišli ljudje od vzhoda in zahoda, z vrhuncev in nižin življenja, ter opljuvali, karkoli je svetega tej golazni, porušili templje in bogove, izruvali laž do korenin: potem bi morali graditi nanovo — in v tistem novem svetu bi se dalo nemara dihati... ljubiti koga... živeti za kaj!«

Vzlic toplemu vetru, ki je rajal med listjem in biljem, jo je stresal mraz; ledeno strmenje nekje v globini duše je polnilo prsi z neznosno, fizično tesnobo. Trepetaje si je zatezala šal preko oblih ramen, krčeč se vase in boreč se s svojim mrtvaškim občutjem za vsak odlomek jasne, očrtane misli.

»Temu se pravi groza«, je mrmrala, pregrebaje s šolničkom pesek pred seboj. »Kesanje ni; odkod naj ga vzamem med to golaznijo, ki si ne očita, da sploh živi? Zdi se, kakor bi ležal nekje za mano, pri očetih in dedih, velik, neizmeren greh, in jaz bi ga morala plačati z vsem svojim bitjem... Bogve ali je vsaki tako pri srcu? Ne, druge imajo ljubezen, one so srečne — gotovo so srečne potem; vse mora biti luč in blagor! A v meni je sama laž; iz dna mojih prs govori, kadar se mi najbolj studi. Zame-tavam se — prav mi je rekel Egon! — in hkrati se lažem sama sebi, da ga ljubim... neznanca, demona iz vnanje teme, ki je smešen in reven z mano

vred... Zdaj čutim, da ni bilo ljubezni... še iskric ne... zgolj ono mračno in jezno v srcu... Gorje mi!«

Z brezmiselnim šepetom je ponavljala to besedo, kakor bi zvenela iz nje vsa melodija njenega razpoloženja; v tem pa je zdajci šinila iz dušne zmede grofova slika v presenetljivo jasnih obrisih.

»Ali če ga ne ljubim,« je zaječala Dora, »bi ga morala vendar sovražiti, po vsem, kar je bilo! In ga ne sovražim; narobe, čutim, da naju nekaj družijo in me prikleplje k njemu... zmerom tesneje, od minute do minute... Nemara je glas moje podle krvi? Haha!... Nemara kaj drugega, globoko skupnega, na čemer je snočnja noč le kakor pečat na pismu zaveze! Oba ‚jih‘ sovraživa in prezirava, to vem zdaj, on sam mi je potrdil... In zraven še ta skrivnost: kdo je pravzaprav, in kaj je? Kaj namerava z nami vsemi?«

S skelečim naporom možganov se je zamislila v njegov žalostni smehljaj, ko ga je vprašala na koncu:

»Adalbert, povej po pravici: kaj ne, da nisi... kar si?...«

Ničesar ji ni odgovoril, samo nasmehnil se je, nato pa je sklonil glavo in stisnil ustnico z zobmi. Ko je pogledal kvišku, je bil v njegovem očesu polublazni lesket nečesa obupnega in jalovega: tako gledajo norci, ki se upirajo v goro, da bi jo prevrnili...

»Ti nisi prišel kar tako,« je bila povzela. »Prišel si z namerami, ki jih ne poveš nikomur. Izvršiti hočeš nekaj ogromnega, ciničnega... vsemu v posmeh... Vse, vse, kar počenjajo okrog tebe, je v tvojem računu; vodiš jih, da sami ne vedo, kako! Kjerkoli se pokažeš, izgubljajo pamet, in vse ruši — ker hočeš ti... Veš, kaj mislim? Kadar bo vse osmešeno, povaljano v blatu, postavljeno na glavo in razkrinkano v svoji ležnivi nizkoti... takrat se zagrohočeš in pojdeš! Reci, priznaj, da je res! Podoben si Antikristu, ki hoče izpriditi vesoljni svet

— a zakaj?... Kje stoje tvoji poslednji cilji? Kam meriš — v kakšno bratovščino si zapisan?...

In spet je molčal; njegov obraz se je pokril s hladno ljubeznivostjo, kakor bi poslušal tujko. Že je mislila, da ga je razžalila, in žal se ji je storilo vprašanja, s katerim mu je bila povedala, da je v njenih očeh zgolj pustolovec in slepar — boljši ali slabši, kaj za to? Baš tedaj pa je iztegnil roko, pobožal jo po laseh, ki so se bili razpustili, ter šepnil z glasom, hripavim od globoke muke:

»Ubog, nesrečen človek sem, Dora; v tisto bratovščino sem zapisan, ki je že v zibki obsojena, da ne najde miru do groba. In moj namen je, da si vzlic vsemu nekoliko olajšam srce in uživem trohico zadoščenja na tem svetu: da ne izginem nekega dne brez sledu... brez upora, kakor milijoni in milijoni, ki umirajo škrtaje z zobmi... Sem, kar sem; vse drugo so fantazije. Ne begaj se!«

In je šel.

Toda njegove besede, katerim se je dala takrat pomiriti, so ji odmevale zdaj iznova ter dobivale najhujši zmisel.

»Slepar in pustolovec!« si je ponavljala. »Antikrist?... anarhist?... Nemara je čisto navaden goljuf, ki je prišel v naše lehkoverno gnezdo, da bi si napolnil žepe in se porogal bedakom, kakor se jim je rogal bogve kolikokrat in bogve kod? Zakaj pa ne? V čem je tak človek slabši od naših moralnih in dostojnih lupežev, ki delajo isto pod varstvom zakona? Sleparji, razbojniki in tatovi ne pobirajo desetine od kruha, s katerim si vdove in sirote tolažijo glad, a naši pošteni meščani žive od tega ropa... moj oče živi od njega, in jaz — tudi jaz! Naj bo izobčenec družbe — tako je menda hotel reči! — naj bo: zato je kvečjemu boljši od njih in bi me lahko zavrgel po vsej pravici... Ako bi mogla, bi ga ljubila zaradi tega; toda v meni ni hrepenenja, ni luči... zgolj mraz in mržnja in siva

megla... Oh, kje najdeš človeka, nesrečnejšega od mene, ki niti v žrtvi ne okušam ljubezni in niti v maščevanju nisem zmožna resničnosti! Še moje solze niso tolažilne in genljive kakor pri drugih ljudeh...« Čutila je, kako se izkuša zasmiliti sami sebi; toda nič se ni zgenilo v duši, le obup je ležal na dnu kakor slepa, gnusna gladina brez valov. In zdajci jo je postalo sram tega premišljevanja.

»Vse je laž in hinavščina!« je vzkliknila polglasno, s trpkim posmehom na ustnicah. »Tudi to, kar me tlači; zakaj se neki morim? Samo v romanih, s katerimi sem si izpridila pamet, imajo ljudje v mojem položaju visoke, tragične občutke; življenje pa je podla mlaka, ne tragedija, in naveličana puščoba v mojem srcu je skoraj gotovo povsem normalna in zdrava! Prava reč, kar je bilo; dolgčas in podlost je eno in drugo... Bogve, ali ni hrepenenje, ljubezen in vsa ostala poetična šara sploh zmerom namišljena, zlagana kakor moje snočnje jecljanje... 'ljubim te'... 'daj mi umreti v tvojem naročju'... in tako dalje, haha... Vsi, vsi bi bili radi pustolovci, zanimivi v lastnih očeh, pa smo le neumne pare in kreature — o, tudi midva z grofom, vzlic mojemu filozofiranju in njegovi prelepi repatici!«

Ta obrat misli ji je prinesel nekoliko olajšanja. Željno se je začela prepričevati, da je v njenem početju le tisto pametno in pravo, kar bi bila občutila na njenem mestu vsaka navadna, bedasta in hotljiva ženska; v žalostni resignaciji je preživela več ostanek dne, dražeč se namenoma z vsemi pisanimi dojmi svojega doživljaja, dokler ji ni tlel v spominu enako naivno in prirodno, kakor bi se bil zapisal v dušo gospe Amalije Grabunčeve.

»Kdor se utaplja, bije okrog sebe, da bi splaval na vrh,« je premišljala še zvečer v postelji, »a meni pomaga, ko se spuščam niže k dnu; kdo ve, nemara je pot črede res edina zveličavna? Komaj sem se otresla muh, že mi je laglje pri srcu. Takole bi ži-

vela in čutila nekaj časa, pa bi se morda naučila ljubiti, kakor ljubijo vse: neumno, pohlepno in zadovoljno... Človek ne sme zahtevati preveč, ne sme hoteti, da bi postal boljši od drugih — to je vsa modrost odrešenja...«

In kakor v pritrnilo njenemu modrovanju se je oglašalo odnekod čuvstvo zagonetne navezanosti in vdanosti do njega, kateremu se je bila žrtvovala.

»Ljubezen prihaja; topa in odurna, zato pa resnična ljubezen samice do samca,« je šepetala sama pri sebi, ne da bi spoznala ironijo, ki je govorila te besede iz boljše, resnične globine njenega srca. »Še malo, in ljubila ga bom. Pustolovec — magari! Tem ljubši mi bo, čim manj je dolgočasen, čim skrivnostnejši je... moj grof, moj klativitez z višnjevo zvezdo repatico!«

Vsa njena domišljija se je uprla v to znamenje, še nestrpneje nego snoči, ko je prosila ljubimca mladane s povzdignjenimi rokami, naj ji pove, odkod ga ima in zakaj.

»Pa je majal z glavo in ni hotel; o Bog, ti trmasti moški! Rotim ga, prosim ga, in molči... Nič ni, je rekel nazadnje, čeprav se mu je poznalo po glasu in obrazu, da je cela dolga, nezaslišana povest...«

Ves večer in vso noč do jutra se je trpinčila z ugibanjem; zdaj je menila, da vidi grofovo uganko razjasnjeno do zadnjega kotička, zdaj se je udarila po čelu in zanikala vse.

»Nezmislne marnje! Navaden človek je, blaziran pohajkovač kakor stoinsto drugih grofičev — in moja zgodba ž njim je najnaravnejši škandalček objestne meščanske hčere, normalen, da bolj ne more biti... Vseh mojih bedastih domnev je kriva zgolj komedija, ki jo igrajo naši petolizci, pa vročica, ki me razdira; mari bi živel mirno in zadovoljno svoj romanček, kakor bi ga Nina in vsaka druga na mojem mestu! Moje početje ni prav ni-

kakšen protest, ampak banalen, vsakdanji greh zoper banalno, vsakdanjo moralo filistejcev; ničesar se nisem osvobodila, ničesar vrgla od sebe.«

☞ Toda —! Ako je grof tako malo pustolovec, odkod ima in čemu nosi potem nenavadno, pustolovno znamenje, s kakršnimi se kitijo baje mornarji in zločinci, ne pa ljudje »njegovega« sveta — znamenje, ki je poleg vse notranje borbe zadnjega časa tolikanj vznemirilo Doro? K temu vprašanju se je vračala vedno iznova, ne da bi našla verjeten odgovor; še proti jutru, ko je omagala in zaspala, je lebdel nad njo moreči hieroglif višnjeve repatice, tetovirane na grofovih prsih...

Prebujenje je dodalo k tej pusti negotovosti zavest, da se je tolažila s praznimi besedami: razkol njene duše je bil resničnejši nego kdaj, prepad, ki je zija med njo in njeno okolico, enako nepremostljiv kakor ledena dalja, ki jo je ločila od tujca vzlic žgočim spominom njene polti in kljub skrivnosti razritih, prejokanih blazin njenega ležišča.

XIII.

Tisti dan po vlamu na Francoskem nabrežju je neizbrisno zapisan v kroniki našega mesta in to ne baš radi zločina samega, ki so ga pokazali kasnejši dogodki že zdavnaj v pravi, za naše ljudi še dosti manj razveseljivi luči, marveč radi vznemirjenja, ki ga je vrglo temno dejanje med vse plasti in sloje prebivalstva. Bila je panika, da ne pomnimo enake, odkar so stali Turki zadnjič pod mestnim obzidjem, hkrati pa globoko, prirojeno zadovoljstvo, s katerim pozdravlja naš škandalov lakomni in v pretresljive novice zaljubljeni človek sleherni oblak na enolični vedrini tukajšnjega življenja.

Odkrila je grozodejstvo postrežnica, ki je prišla navsezgodaj ter našla grofa in njegova služabnika povezane kakor troje snopov, z zamašenimi usti,

vsakega na svoji postelji, v ozračju, ki je smrdelo po kloroformu kakor prava pravcata operacijska dvorana; dobra ženica je iztržila od radovednežev toliko napitnine za svoja pojasnila, da je čez teden dni odpovedala službo in odprla majhno branjarijo, s katero se preživlja še dandanašnji brez vseh naporov in skrbi. Njeno vpitje je takrat privabilo re-darja, da je oprostil nesrečne žrtve ter jih izbežal iz nezavestnega sna. Še preden so si dodobra oti-pali ude, je pridrevila na lice mesta skoraj vsa pre-strašena policija, od ravnatelja do zaspanca, ki je stal ponoči na straži, pa ni videl ničesar. Grof je sprejel to zakasnelo ekspedicijo z neprikritim, očitkapolnim preziranjem, kar je bilo gotovo na mestu, in z opravičeno trpkimi besedami dvoma o uspehu preiskave.

Skesani čuvarji naše varnosti so kmalu do-gnali, kako se je izvršila stvar; vlomilec s svojimi pomagači, ako jih je imel, je bil po vsem videzu preplezal dvoriščni zid, prišel skozi odprto okno v Jacquesovo sobo in odondot v ostale grofove pro-store; omamiti speče ljudi, povezati jih s krepko vrvico in jim zamašiti usta, da ne bi mogli kričati, ako bi se kateri ovestil, mu je bilo lahko delo. Grof in Jacques sta kazala podplutve na zapestjih; Hasanovi zamorski koži se kajpak ni poznalo nič, in stražnik, ki jih je bil razvezal, si je v raz-burjenju čisto pozabil zapomniti, da so bile Senegalčeve vezi bolj rahle in površne, nego bi bil človek pričakoval od količkaj opreznega razbojnika... Hiša je nudila žalosten pogled. Vse ključavnice so bile polcmljene, vsi predali izdrti; železna kasetna je le-žala poveznjena in prazna sredi sobe.

Grof je navedel na ravnateljevo vprašanje, da pogreša okroglih petintridesettisoč frankov gotovine in vse zlato in srebro, kar ga je bilo pod streho; še zlata ura je bila izginila iz njegovega telovnika... Z eno besedo, tatovi so pokazali tolikšno spretnost

in temeljitost, da ni bilo čuda, če jih ni zalotilo niti budno oko policije, kakor se je njen predstojnik osmelil poudariti v svojo opravičbo:

»Ne morete nas obsojati, gospod grof; vse naše znanje je dobiček šole, v katero hodimo k zločincem.«

»Toda učite se bogme počasi,« ga je nemilostno prebil visoki gost. »Vse mesto vam izropajo, preden napravite začetniško izkušnjo!«

»Karkoli je v naših močeh, se bo zgodilo,« je zamrmral okregani stari gospod in klavrno povetil glavo. »Jaz upam vendarle...«

»Upajte, gospod ravnatelj,« ga je zavrnil grof s porogljivim, neusmiljenim smehom. »Želim vam, da bi upali še mnogo, mnogo let! Ako ne znate drugega, je tudi to primerna uporaba vaših uradnih ur, v kateri vas ne smem prikrajševati; jako me je veselilo, čeprav —!« Zgovorno je stresel ramena ter mu obrnil hrbet.

Nesrečnež jo je odkuril s težkim srcem in v polni zavesti, koliko je bila ura po tem slovesu. Razen strašne nevihte nad svojimi uradniki je priredil v pisarni še tisto dopoldne ponesrečen samomorilni poizkus s službenim revolverjem, v slučajni prisotnosti dveh komisarjev in petih stražnikov, ki so mu z združenimi močmi izvili nevarno igračo. Toda usoda se ni dala več ustaviti; drugo jutro je našel na svoji mizi vpokojitveni odlok.

Grof Künnigsbruch, ki mu že spričo tatvine ni bilo moči zavidati, pa je morda še težje prenašal drugo zlo, ako smemo tako imenovati vseobče sočutno zanimanje našega občinstva. Prva vest o dogodku je zadoščala, da se je zbralo mlado in staro zijat na Francosko nabrežje; tisočerna množica radovednežev je mečkala drug drugega pod njegovimi okni, zabavljala vlomilcem in policiji, pripovedovala si zločin z neverjetnimi, od hipa do hipa rastočimi podrobnostmi ter se pehala tako brezglavo, da je zrinila nazadnje res par babnic v vodo, izmed ka-

terih sta dve utonili. Pa truma je puščala grofa vsaj pri miru in ni silila vanj kakor poročevalci »Slovenije«, »Ljudstva« in še zakotnejših novin, ki so si neprestano podajali kljuko v njegovi sprejemnici, obkrožali ga z notesi v rokah ter morili njega in služabnika s tako duhovitimi vprašanji, da bi bili vsi trije rajši viseli na križu. Več dam in gospodičen je našlo priliko, seznaniti se s Hasanom pod pretvezo sožalne radovednosti; celo Marijina stara Meta je čakala ta dan prvi in edini interview svojega življenja. Prisopihal je dvorni založnik in mestni svetovalec Pavlin, ki je bil slišal o razdejanju grofovega pohištva ter si je »štel v dolžnost, ponuditi se mu bodisi v popravo poškodovanih, bodisi v nabavo novih stvari«, seveda z največjodušnejšimi in najnesebičnejšimi pogoji, z ozirom na njegov fatalni položaj; in prav je imel, da se je podviral, zakaj tik za njimi je navalila konkurenca, prepozno kakor zmerom, a vendar ne brez vsakega uspeha.

Nato so se jele oglašati glave mestne družbe, da izrazijo visokorodju svoje sočutje in ogorčenje, od ekselence, divizijonarja in njegove prevzvišenosti pa do vsega, kar je bilo le količkaj znatnega in vezanega na predpise »višjih občevalnih form«. Lehko si mislimo, kako odveč je bila grofu ta raznolika pozornost; saj mu ni mogla niti popraviti razdrtih ključavnic niti napolniti železne kasete, v katero je stirmel z elegičnim izrazom, bržkone poln gneva nad našo »ljubko prestolico«, tem »idilskim kotičkom«, ki ga je bil pripravil čez noč ob vse.

Zdelo se je, da čaka neke točke v programu in se vznemirja, ker je še vedno ne zaigrajo; ta nestrpnost je bila kriva, da se za obed ni genil iz hiše. Razočarano je buljil v kot, pušil cigaro za cigaro in gledal na uro, ne meneč se niti za muzanje Jacquesovo in Hasanovo, niti za glasove klavirja, ki so prihajali preko dvorišča in zveneli danes tako čudno in neenako, kakor bi ubirala tipke tuja, ne

Marijina roka. Včasih se je oglasilo dvoje, troje brezzveznih akordov, kakor za poizkušnjo, včasih bedast odlomek dunajskega valčka, drugič disonanca, tako sirova, da je še Hasan zaklel. Toda grof in slišal ničesar, ni gledal nikamor in ni opazil Marije, ki je tudi parkrat prišla na hodnik, vsa revna, bleda in objokana, kakor bi jo trlo težko gorje in bi iskala vsaj hipnega pozabljenja v tem, da se pridruži splošni radovednosti.

Vprašanje, ki je vrtalo po njegovi glavi, je bilo, kaj stori naš dični Smučiklas, kateremu grofova nesreča ni mogla biti več neznana; mami se misli potuhniti, on, ki si je tolikanj opomogel v solncu Künnigsbruške milosti, v zahvalo za častihlepne upe, katere mu je grof obudil? Vsi so bili prišli, in marsikomu se je poznalo na obrazu, da komaj čaka znamenja, naj pokaže svoje sožalje v obliki, kakršna je v teh okoliščini edino zdrava in prava; le njega še ni bilo... Negotovost je trajala do dveh popoldne; takrat je prinesel Smučiklasov sluga pismo, čigar vsebina je razjasnila grofov obraz.

»Vsled nujnega opravka pri sodnji« je bilo našemu voditelju nemogoče prihiteti osebno na lice mesta in povedati njegovemu visokorodju čuvstva, s katerimi ga je bil prešinil obžalovanja vredni dogodek. To in mnogo drugega je grof naveličano preletel z očmi; šele ko je bral na koncu »ne samo zatrdilo neizpremenjene in neomejene vdanosti, ampak nujno, prisrčno prošnjo, naj se takoj potruди do njega in mu naznani obseg v katerem se mu sme dati na razpolago spričo nastale situacije«, se je mahoma zasmejal čez ves obraz ter se pobožal z ne-aristokratsko milujočo gesto od prs preko želodca...

»Držim te!« je zamrmral poluglasno. »Grof Künnigsbruch se ne ušteje nikoli.«

Vstal je, izbočil prsi ter se naslonil k oknu; oči so se mu svetile mrzlo in trdo kakor dve jekleni zrni, in črte njegovega obraza so pričale, da sešteva

sam pri sebi velik račun, v katerem pomenijo žrtve Smučiklasove zaslepljenosti zgolj neznamen drobec obresti.

»Izgubljeni so!« je ponavljal zmagoslavno. »Karkoli se dogaja, je nov dokaz, da je moja igra že naprej dobljena. O, sedemkrat obzidana trdnjava zabite lopovščine, paradiž nadutih pijavk in tempel vsekrižem prodanega hinavstva! Kaj naj zahtevam od teh vlačug, da mi porečejo, ne? Kako globoko naj jim pokažem v prah in blato, ne da bi se povajjali, še preden zinem besedo? Kolikor svetinj so ponaredili od pamtiveka, kolikor časti in zaslug so nalegali osleparjenim množicam, kolikor denarja nagrabili s svojimi nečistimi rokami, vse leži pred menoj, na razpolago, ker vidijo v meni gospoda in zaničevalca... Tfej, hlapci, ki ne slutite, kaj vam gode podganji lovec na čarobno svirel! Podle duše, ki ne slišite prasketanja grmade, na kateri sežigam vaše bogokletne svetinje, vašo smradno moralo in vaš naropani kapital! Vaše hčere se vlačugajo od groze nad poštenjem svojih očetov...«

S to mislijo se je utopil v spomin na Doro, ki ga je snoči objemala, kakor bi si potiskala nož v srce. Razumel jo je docela, in koprena lepih besedi, s katerimi sta si odkraja ščuvala poželjenje, se je trgala zdaj nad brezdnom obupne toge, tako puste in neme, da ni bilo imena zanjo.

»Strahota mora biti, ako se pogrezaš v močvirje, in veš, kaj se godi, pa ne moreš izdreti nog iz lepke gnusobe. Zate, uboga Dora, je ni rešitve; kvečjemu —!« In potipal se je za prsni žep, v kateremu je nosil vedno majhno stekleničico strupa. »Nikoli se ne naučiš živeti med temi ljudmi, ki bi se le poboljšali, če bi postali navadni tatovi!«

Obljubil ji je bil, da začne gojiti ožje stike z Grabunčevo hišo; to je bilo potrebno, ako sta se hotela videvati brez premnogih prič in ovir, ne glede na Smučiklasove, ki jih grof iz tajnih razlogov ni

smel pustiti v veri, da so njegovi edini in najboljši prijatelji med nami. Baš je ugibal, kdaj bi najpripravneje izpolnil Grabuncu že večkrat dano besedo, ko je dospelo »Künnigsbruchovo milo« in trgovčev list. S posmehljivim zadovoljstvom je spravil pisanje v žep ter sklenil po kratkem ugibanju prezreti napovedani dan:

»Ako pridem takoj, bo dvakrat srečen; kujmo železo, dokler je razbeljeno.«

Brez odlašanja se je oblekel za na ulico, kakor je znal, da najbolj ugaja Dori; toda sredi stopnic mu je prišel naproti Križaj s slovensko slovnico pod pazduho.

»Oh,« je zategnil grof skoraj nestrpno, »na lekcijo ste prišli? In jaz sem bil čisto pozabil; ravno se odpravljam v mesto.«

Suplent je smatral Pohlinovega zaščitnika še vedno za nevarno osebo, zakaj grof je ostajal v zlic vsem novejšim družabnim obveznostim reden gost v profesorjevem domu, in njegove pozornosti do hčere in matere je bilo prej več nego manj; zlasti sumljivo se je zdelo Vidinemu oboževalcu tisto spremljanje po veselici, dočim se je on, izključen od Smučiklasovega omizja, zapil z literatom Golobom ter čisto pozabil paziti na njen odhod. Kljub grofovi prijaznosti, ki je izviralala iz resnične simpatije do mladega moža, so bile Križaju te ure hudo breme, in zdavnaj bi se jih bil otresel, da mu ni branil strah pred humanistovo jezo; ko je slišal učenčeve besede, je odgovoril s hvaležnim pogledom in glasom velikega olajšanja:

»Kakor vam je ljubo, gospod grof; ako hočete, se pomudiva drugič nekoliko delj.« Priznal je, da ima tudi on opravke.

»Najboljše bo,« je sklenil grof, »zakaj danes ne vem kod ne kam; slišali ste, kaj me je doletelo? Ah, bogme, človek bi skočil iz kože! Moje dobro mnenje o vašem mestecu je v nevarnosti, dragi Križaj... In pa ljudje, koliko jih prihaja k meni —

le glejte, še zmerom ni konca; ostanite, rotim vas, in spremljajte me malo, da se otrem nadležnosti!« je šepnil, kažoč na postarno gospo in debeluhastega meščana, ki sta baš tedaj zatemnila hišni vhod.

»Kaj neki hočeta?«

Križaj se je sklonil čez ograjo stopnic.

»To menda ne bo radi vas,« je dejal zamolklo; obraz se mu je stemnil od nenadne misli, koža na licih je zardela in prebledela po vrsti. »Glejte, krenila sta mimo, na dvorišče — nemara h gospodični, ki stanuje tam?«

Prišelca sta se bila ustavila med zadnjimi vrati; gospa je prišla spremljevalca za rokav:

»Tak dvajset kron dobim provizije,« je rekla z lakomno pridušenim glasom. »Klavir je vreden med brati svojih tisoč kron; če bi ga dala za sto, sem ga hotela kupiti jaz, za našo Minko. Toda ošabnost ošabna me ni hotela poslušati, vrata mi je pokazala takorekoč! Za dvesto, menim, ga boste dobili; pozna se ji, da nima beliča v hiši... Velja?«

»Velja!« je pisnil meščanček z oljnatim glaskom ter stisnil ženski roko. »Dvesto bi dal, in če treba, navržem par kronic v božjem imenu... Že dolgo mi manjka take reči v gostilni: pri hopsasa in tralala se dobro pije, posebno v nedeljo, ko pridejo soldatje s punicami. Velja, le zglasite se jutri gredoč.«

In z drobnimi koraki je stopical k Mariji, dočim je ženska odšla.

»Golazen!« je siknil Križaj, ki je poslušal razgovor; spodnja ustnica mu je trepetala in znojne kaplje so mu stale na čelu kakor od fizične bolečine.

»Kaj je bilo?« ga je vprašal grof, takisto vznemirjen. »Ali nista govorila o nekakšnem klavirju?«

»Da,« je rekel suplent in povedal vse. »Poznam jo; odkar je bolna, živi v čedalje hujši bedi, ker nima sredstev, učiti pa ne more več. Zdi se, da prodaja klavir — najdražje, kar je hranila; če bi stiska ne bila na vrhuncu, se ne bi ločila od njega...«

»In kanalje prihajajo, da bi ga kupile za slepo ceno?« je vzkliknil grof. »Za sto, za dvesto kron — to je podlo! Zdaj vem, kaj je pomenilo tisto čudno igranje in brenkljanje, že ves dan od jutra!«

»Prihajajo, tipljejo ga in ogledujejo,« je škrtnil Križaj z zobmi, »vse vpičo nje, in glodajo ceno... Oh, kamen bi se razjokal!«

Grof mu je pogledal globoko v oči.

»Recite, prijatelj,« je izpregovoril mahoma s toplim glasom, »oprostite — kaj bi storili vi... če bi imeli sredstva? Morda bi se ji dalo pomoči, ne da bi človek žalil njeno rahločutje.«

»Menite?« je zategnil suplent skoraj prestrašeno; v zrenici mu je tlela nezaupna iskra. »Ne, ne... ona ne bi sprejela ničesar; preponosna je... Da ni ponosna, ji ne bi bilo treba umirati.« Brezupno je zmajal z glavo.

»Če bi ji naprimer odkupil klavir za pošteno ceno... za več, nego je vreden?«

»Gospod grof,« je dejal Križaj iz dna tesnobe, »v svojem srcu je bila ona enkrat bogatejša od naju obeh; in vse je šlo v nič... nesrečna je kakor nihče na svetu... In tisti klavir je zdaj nemara vsa njena tolažba, vse njeno življenje... Prodaja ga, da se preživita, ali kadar ga odneso, pojde njen zadnji dih za njim; nihče, nihče ga ne more plačati... Kdor ga kupi, bo njen morilec.«

»Saj zato!« je rekel grof s strastjo, ki je še bolj osupila učitelja. »Treba je najti pot, naj stane, kar hoče... Stojte!« je vzkliknil zdajci ter se udaril z dlanjo po čelu. »Počakajte — ne, rajši zbogom, do jutri...«

Ne meneč se več za suplenta, je stekel na dvorišče, kamor je bila pritavala stara Meta, vsa revna in strta, z očmi krvavimi od jokanja. Poklical jo je v vežo; starka se je ozrla vanj z brezmočno žalostjo in hlipnila v predpasnik.

»Kaj se godi pri vas?« je zamrmral. »Gospodična prodaja klavir? Govorite po pravici.«

Le s težavo in v odlomkih ji je izvabil sivo povest. Odkar se je bila Marijina bolezen poslabšala, je gospodarila Meta s tistimi par stotaki, ostanki boljših dni; že pred meseci je sfrčal zadnji iz hiše... Zdravila, živež, stanarina, vsak ve, koliko stane življenje! Marijini uhančki, zapestnice, broška po materi, nekaj perila in pohištvo, kar ga je bilo količkaj odveč, vse je bilo zdavnaj zastavljeno in prodano. Lepega jutra se je ozrla Meta po hiši in ni vedela, kje naj vzame denar za kosilo: beda in praznota kroginkrog... Ali starka je ljubila Marijo kakor lastno dete, saj jo je bila prestregla takorekoč iz materinega krila, ujčkala jo, vozila na izprehod ter čuvala od mladih nog njeno rast in brstenje njene dekliške lepote; v tisti težki uri ni pomišljala, marveč je segla po revnem kupičku svojih dekelskih prihrankov, kolikor jih ni bila že vložila tuintam. Legala je siroti, varala jo, izmišljala si najneverjetnejše istorije o desetakah, ki jih je »nalašč prikrla za hude čase«, in zamudnih Marijinih učenkah, ki poravnava jo davno pozabljene račune iz prejšnjih dni... A prišla je ura, ko je obrnila poslednji goldinar, oblila ga z brezupnimi solzami svojih zvestih oči ter ga dala za pol tucata jajčkov, za piskrček mleka in kosček kruha. Teden, dva je dobila še kaj na posodo pri znankah, toinono na upanje v prodajalni; pa tudi tega je konec zdaj. Ta jo tirja, oni jo podí od praga, preostajalo bi samo še beračiti; neizkušena, v svojo bolezen in žalost zamaknjena Marija, ki je prepuščala vse posle starki in vse dotlej ni opazila prevare, se je naposled začudila njeni pobitosti; pred nekaj dnevi je prišla izpoved. Gospodična je ostrmela, jokala, da se je trgalo Meti srce, obtoževala se in prosila odpuščanja, Bog vedi zakaj; potem se je pomirila, sedela dolgo molče in rekla nazadnje:

»Meta, prodali bove klavir; veliko vrednost ima, najdragocenejši kos je bil v mamini doti... Rada

bi ga imela pri sebi, dokler živim; a vseeno je, saj moji dnevi so šteti! Gotovo dobive zanj toliko, da plačave dolgove in se kako prerineve teh par mesecev, ako so mi usojeni. Tudi za mojo krsto utegne ostati, in zate kaj malega, da boš molila zame, kadar me več ne bo...«

Toda težko je bilo slovo od klavirja; še težja misel na puste dni, ko ne bo v sobi nobenih zvokov več, nobenega petja omiljenih strun, samo praznота in bližanje smrti. Marija se ga je hotela naužiti pred ločitvijo; poslala je Meto prodat nekaj knjig, po katerih je rada listala, in dokler je zaleglo tistih par kronic, je igrala venomer, vročično, nenasitno, kakor pijana; ponoči jo je videla starka vstajati, tavati h godalu, objemati ga, ihteti nad njim in ga božati z ubogimi, izsušenimi rokami. Včeraj dopoldne pa, ko je pristavila Meta zadnji krompirček v neosoljenem kropu, se je odločila sirota; dali sta v liste oglas, in danes prihajajo kupci, gledajo, poizkušajo ter se pogajajo za ceno. Moj Bog, kdor bi videl gospodično: njene oči so bolj žalostne od smrti same! In še ti strašni ljudje: kar ponujajo, bo komaj za prvo silo, kam neki do konca; preden se Marija uto-laži, bosta na cesti, brez kruha in strehe...

Takšna je bila sosedina zgodba, ki jo je ugibal grof po zmedenem starkinem jecljanju; oči so se mu večkrat porosile vmes.

»Ne bojte se, reva,« jo je ustavil nazadnje, »nič takega se ne sme zgoditi; le ubogajte me in ravnajte po mojih besedah! Nočem, da bi gospodična prodala svoj klavir, ki ga ima tako rada in ga jaz tako rad poslušam... Toda molčite, ne pravite ji; recite samo, da ga kupim jaz — za vsako ceno, za mnogo, razumete? Naj ga ne proda nikomur; še danes pridem in se pogodim. Náte, vzamite za prvo silo... in molčite, molčite, da ji ne bo hudo... izmislite si bajko in kupite, kar treba!«

Segel je bil v listnico, zagrabil, ne da bi štel, in ji stisnil v roke. Starka je strmela, tresla se od hvaležnosti, zajokala od olajšanja na ves glas in hotela poljubiti grofu roko; toda ni ji dovolil.

»Molčite, prizanašajte ji!« je vzkliknil s prita-jenim glasom, kakor v strahu, da ga ne bi slišala Marija, ter odhitel k avtomobilu, ki je že dolgo brnel pred vhodom.

Vsa srečna je prisopihala Meta na vrh, baš komaj o pravem času, da je odgnala meščana, ki je suval v bolnico z dvema umazanima stotakoma in vpil, zaničljivo mahaje z roko proti klavirju:

»Tak vzemite, ako ste pametni: dvesto kron za staro škatlo! Vzemite denar, saj vredna ga ni; sto kron je podarjenih, od dobrega srca, ker vidim, kako in kaj... Vzemite, da si ne premislim, zakaj potrebujem ga ne... le v nedeljo, ko pridejo soldatje s punicami, hopsasa in tralala — in toinono, hehe!...«

Grof se je med tem pripeljal h Grabunčevim ter zvedel, da prihaja zaman: gospodar je bil vprežen v kontorju, gospa Amalija se je bila pravkar odpravila v posete, in Dora, ki je hotela ostati sama s svojo tesnobo, je bila takisto že davi naročila, da je ni doma za nikogar. Gostu ni preostajalo drugega kakor oddati vizitko in iti, ne da bi bil kaj opravil. V nemiru, s katerim so ga bile navdale Metine novice, mu je bilo to še ljubše; čutil je, da bi vsaka druga reč skalila jasno, lehkotno in dobrodejne meh-kobe polno ganjenost njegovęga srca. Marija mu je bila tujka, čeprav sosedka; njena povest, kot jo je nosil v glavi, je bila morda romantično prikrojena in sentimentalno pretirana; tisto kar je vedel o nji po deklinih in Telbanovih besedah, ga pravzaprav ni moglo pomiriti, ali je vredna tolikih misli in tolikšnega usmiljenja. In vendar je krenil tja kakor na praznik, v pričakovanju nečesa odrešilnega, poln koprnenja, da bi čimprej izlil kapljo utehe — vsaj

on nekomu, ko je njemu nihče ni mogel dati; še tik pred pragom si je priznal, da išče že dolgo človeka, s katerim bi ga združila vez nesebične, naivne dobrote, in da mu je čisto vseeno, ali je ta človek najpopolnejše ali najgrešnejše bitje pod solncem...

Simon Telban je bil gotovo že tretji gospodar, ki ni zabijal denarja v dvoriščno zgradbo, meneč, da je itak predobra za revščino, ki tam prebiva. Starodavno poslopje se je osipalo na vseh koncih in krajih; na prvi izmed stopnic, ki so vodile v nadstropje, je puhnil v grofa vonj po trhlini in davni, v vse stene zajedeni nesnagi. Skozi majhno linico je prihajalo toliko luči, da je našel steklena vrata in ročaj hripavega zvonca poleg kljuke. Meta, ki je očitvidno čakala s strahom in trepetom, je takoj pridrsala odpirat; navezala si je bila drugo ruto, ki vsaj na zadnji plati ni kazala lukenj, in obrnila predpasnik, tako da se je zdel za silo svež. Predsoba se je ožila na desni v obokan hodnik; tam so stali lončki s cveticami, pri katerih je grof videval sosedo. Na levi strani so vodila začrnena, špranjasta vrata v kuhinjo in druga v prvo izmed obeh Marijinih sob; že tu je opazil strahotno opustošenje bede, ki je bila pospravila vse kote in ni pustila ničesar razen golih zidov. Grofov obraz se je zmračil in zardel od sramú nad parfumom, po katerem je dišal, in nad lakastimi šolni, s katerimi je stopal v to duplo siromaštva; suhi kašelj tam za durmi se je čudno upiral njihovemu škripanju...

Meta mu je povedala s pritajenim glasom, da je komaj rešila klavir. Gospodična ga je mislila baš pustiti meščanu, ko je prišla ona z grofovimi sporočilom, in dedec, ki se je bil nabrusil, da ga izpuši dober kup, ga je hotel vzeti po sili. Vpil je, prisegal, da je kupčija sklenjena, ter grozil s tožbo; ko pa je slišal zlahtno ime, je povetil nos in se pobral brez upiranja, godrnjaje, da zoper grofa ni pravice, ne pri beračih ne pri gospodi.

»Gospodična ,jih' pričakujejo,« je dejala starka nazadnje s prosečim pogledom, polnim plahih in hkrati smelih pričakovanj, ter odprla gostu sobna vrata.

Grof je skoraj osupnil: Marijina izbica ni kazala, v nasprotju z vnanjim dojmom stanovanja, nikake posebne golote; bila je še dosti polna pohištva, na stenah je viselo par litografij, oljnat portret lepe dame v staromodnem odelu, in tik nad komodo zlat okvir z nekakšnim rodovnikom; toda na tleh je manjkalo preprog, in raztrgani stoli so budili misel, če ni sosednja soba izpraznjena do zadnjega kotička, da more nuditi vsaj to sirotno gnezdece iluzijo prikupnosti in odsev udobstva, ki ga je bila bolnica nemara vajena v preteklih dneh. Krasen črn klavir z medenimi vložkami, po vsem videzu delo nenavadne cene, je zavzemal skoraj ves prostor pred belo zavešenima oknoma, skozi kateri se je videlo na grofovo plat. Na mizi je stal v lončeni vazi šop poljskih cvetlic, ki jih je bila starka nabrala za mestom, ter družil svoj veli aromat z žalobnim vonjem po bolezni in skopo dišavo pristradanega parfuma v posebno, ničemur ne podobno ozračje, kakor bi se vtapljal poslednji genljivi odmev koketerije v prvi slutnji nagrobnih rož.

Ko je grof pogledal s praga v to melanholično zatišje, se mu je zdela soba prazna; šele čez hip je ustavil oko na starinskem naslonjaču z visokim hrbtom, iz katerega se je trudoma vzdigovala postava gospodične Marije. Bila je v svoji črni baršunasti halji kakor zmerom; ponošeno blago se je od blizu čudno prilegalo od jetike shujšanemu telesu, ki mu niti predsmrtna trhloba ni mogla vzeti sledov nekdanjega mika. Zlasti blede, nenavadno ozke roke, ki jih je Marija v zadregi sklenila pred sabo, so priklenile prišelčevo pozornost z neko skrivnostno milobo, kakor bi lila nema pesem iz njihovih finih črt. Lepoto bolničinega obraza je spoznal tem go-

toveje vsled razdejanja, ki ni puščalo bledim ustnicam, vpadlim licem in vročično svetlim črnim očem nobene telesne mamljivosti, da bi varala moški pogled; vsa grofova čustva, kakor hitro je bil ocenil dojem njene prikazni, so se strnila v eno samo misel, polno žalosti in usmiljenja.

Vse je pričalo, da gleda na gosta z mučno zadrego; iskala je besede, čakala, da bi jo nagovoril prvi, ter se smehljala z izrazom, ki je bil hkrati osramočen in sladak kakor duh po akacijevem cvetju. Grof je začutil, da ji mora prizanesti vso z ceremonijo dobrote; dvorljivo je povedal svoje ime ter pripomnil, da jo pozna že dolgo: nekaterikrat mu je hodilo na misel, kako bi se ji mogel zahvaliti za užitek, s katerim posluša njeno igranje. Ta vljudni uvod je vrnil Mariji sigurnost mlade gospodične in pomogel, da je prišel razgovor v tek. Gostova hvala jo je veselila; rekla je, da igra že od prve mladosti in zdaj tem rajša, ko jo bolezen zapira v hišo in nima drugega kratkočasje. Kašelj je zapečatil njene besede.

»Vsak dan sem vas poslušal,« je napeljeval grof, »in vsak dan iznova sem vam bil hvaležen. Vest, da se mislite odreči temu razvedrilu, me je prestrašila... navdala me je s čuvstvom, rekel bi, osebne izgube... In vi sami — oprostite mi vprašanje! — ali ga boste mogli pogrešati?«

Marija je zardela do las in trpko stisnila ustnice; nato je rekla počasi, z glasom, ki je le malce drhtel od premagovanja, in s pogledom, ki je le komaj pričal, da laže:

»Toliko prostora mi jemlje; soba je majhna, in meni je zmerom premalo zraka... Še na polju, mislim, bi me dušilo, nikar med temi zatohlimi zidovi!... In končno,« je dodala s turobnim smehljajem, »bolna sem, živeti mi je še kake tedne, par mesecev nemara; nimam ga komu pustiti, nikogar ni, da bi ga prevzel za menoj.«

»Ne govorite tako!« se je upiral on, čudeč se tesnobi, s katero ga je polnila resničnost njene boleznin in bede. »Poznal sem ljudi... da ste jih videli!... in so danes zdravi kakor riba v vodi; človek ne umre od tega, marveč, bi rekel, od vdanosti v voljo božjo...«

»Ki je po vašem mnenju greh?« ga je prebila Marija.

»Gotovo da!« je vzkliknil grof. »Samo vas treba gledati in poslušati, pa vem, da je greh... Ne vdanost, gospodična, ne tiho trpljenje, ampak punt je rešitev človekova; upor zoper vse, kar ogroža našo pravico do zraka, do solnca, do velike sreče, ki obstoja v tem, da smo na svetu. Uporna volja in punt zoper usodo je duša našega življenja!«

»Bogve,« je odgovorila s trpkim glasom. Ah, meni je bil upor zaman; to je lepa beseda, nič drugega.«

»Bistvo upora je v tem, da ne odneha nikoli...«

»Kdor zdrži; me ženske smo šibke... In ko se zrušimo, pride čas drugačnih misli. Zdaj se mi zdi najlepše v življenju to, da se enkrat nekje utrne; morda je smrt še dosti bolj značilna zanj kakor upor in volja! To bom premišljala, ko odneso klavir in ne bom mogla več igrati, in dobro mi bo, kljub vsemu.«

»Potem bi bilo pač bolje, da ga obdržite,« je menil grof.

»Naj gre, on in vse, kar mi je ljubega na tem svetu,« je dejala, kakor bi snela krinko z obraza. »Oh, motite se, če mislite, da sklepljem račune s srečnim srcem; življenje je lepo, pa naj bo še tako zlo in siromašno! In moj klavir je pač najmanjše izmed vsega, kar mi vene in zahaja... Naj gre, naj gre; vsak solnčni žarek mi je dražji od njega,« je dodala s presunljivo strastjo.

»Naj gre — to je lahko reči,« je zmajal grof z glavo. »Toda modro ni, gospodična; ljudje, ki sem

jih videl hoditi k vam, kupujejo samo za slepo ceno. Sama sreča, da sem zvedel o pravem času.«

Marija je skomizgnila z rameni, kakor bi dejala natihem:

»Za slepo ceno ali pa za pošteno, malo več ali malo manj — kaj je meni do tega? Mari ne čutiš, kako zoprna mi je skrb za denar, kako se mi studiš, kako mi skruni poslednje dneve življenja? In čemu govoriš: saj si prišel tudi ti, da se okoristiš z mojo stisko, čeprav moraš vedeti, da mi nič na svetu ne poplača tega, kar ti prodam...«

Grof je razumel to gesto in pogled, s katerim jo je spremila Marija; oboje mu je pričalo, da je starka dobro opravila svojo reč ter prepustila vso »kupčijo« njegovemu rahločutju. Bolničino preziranje do gmotnega vprašanja pa ga je vendar iznenadilo, saj je vedel, kako redka so takšna čuvstva pri ubožnih ljudeh.

»Vidim,« je povzel zatorej, pozorno motreč njen obraz, »ta grda vprašanja se vam upirajo, kakor sploh plemenitim naturam; in baš zato... Glejte, sosedu, vaš klavir ni karsibodi; po glasu ve človek, da je vreden mnogo... nemara desetkrat več, nego so vam ponujali. Ko sem zadnjič iztikal pri trgovcih, nisem našel ničesar podobnega... Vreden je toliko, da si lahko privoščite zdravnika in vse, česar je treba za vaše okrevanje.«

Marija se je žalostno nasmehnila. Kašelji jo je posilil, in ko je vzela rutico od ust, jo je naglo zmečkala v roki, da bi skrila krvavo liso.

»Redek človek ste, gospod grof,« je dejala čez čas. »In laglje mi bo slovo od njega,« — pri teh besedah se je koprneče ozrla na klavir — »ker ga prepustim poštenjaku. Če vam ugaja, povejte mi ceno po svojih mislih, in naj velja brez dolge prereke; kupčevanja se nisem učila nikoli, in vsa sem že trudna od današnjega dne... vsa izmučena...

Res, zdi se mi, kakor bi prodajala starega prijatelja; čim delj se vleče ta stvar, tem težje mi je pri srcu. « Mokrota v njenih očeh je pričala, da govori resnico.

»Če mi ugaja!« je vzkliknil grof z zelo podobnim navdušenjem. »Sami veste, gospodična... Nobena cena mi ni previsoka zanj, dasi me peče vest, ker vem, da ga boste pogrešali.«

»Ah, pustiva to,« je rekla Marija. »Kako dolgo bi mogla še igrati? Saj ga bom slišala od vas, čez dvorišče, kakor vi doslej... Ali ga hočete poizkusiti — prosim!«

Ta ponudba je spravila grofa v nemajhno zadrego. Priznal je, da sam ne igra; potreboval bi ga le za svoje goste, in tudi to baš ni nujno... Marijine oči so se razširile; spoznala je kupčev namen. Pritajen vzdih ji je dvignil usehle prsi.

»Ne mudi se,« je ponavljal on, čuteč, kako ga obliva rdečica. »Hotel sem le preprečiti, da ga ne bi kupil kdo drug.«

Marija je sklonila glavo. Hotel je preprečiti, da ji ne bi kdo utrgal par bore stotakov — kakor bi ona sploh mislila nanje v tej uri, ko žrtvuje zadnjo tolažbo, da se reši odurnih skrbi! Ali res ni na svetu sočutja, ki ne bi ranilo, kadar hoče pomagati? Njen ponos se je zvil od muke pred to neokretno dobroto...

»Še to!« je zamrmrala, ne misleč, da jo grof posluša. »O Bog, koliko ponižanja!«

»Gospodična sosedica,« jo je vzdramil on. »Skleniva kupčijo: ali vam je pettisoč kron dovolj?«

»Pettisoč kron?« je vzkliknila bolnica in vsa potemnela od sramu. »Ne, ne, gospod... še nov ni stal toliko!... Ah, Bože, tak zdaj mi ponujajo miloščino...« Odvrnila se je in tiho zajokala v dlani.

»Nikakor ne,« je izdaval grof tesnobno. »Ničesar ne mislim, kar bi bilo podobno tej grdi besedi! Pettisoč kron ni preveč... rotim vas, verujte mi; vse se draži od leta do leta... Zakaj mi ne

dovolite, da sem pošten? S čim vas ponižujem, gospodična Marija... oprostite, da govorim po domače, kot dober sosed... kot vaš prijatelj, kar sem že davno... Nu, res je, da ne potrebujem klavirja; toda navadil sem se poslušati ga, rad ga imam kakor vi... le priznajte! Ponujam vam ceno, katere je vreden; kupim ga ter vas prosim, pristrčno prosim, soseda... obdržite ga, igrajte nanj sebi in meni v veselje...«

»To se pravi, darujete mi denar! Mari to ni miloščina?« je mrmrala Marija, še vedno skrivaje obraz. »Moj Bog... tega nisem vajena... to je prvič v mojem življenju!...«

»Ubožica,« je rekel grof v globokem genotju in jo nehote prijel za tenko roko. »Poslušajte me: saj ga vzamem... pozneje, čez nekaj časa... kadar ozdravite in boste spet veseli... kadar boste lahko živeli brez njega!... Pozneje, pozneje — zdaj ga ne smete izgubiti!... Oh, priznajte mi vendar pravico do prijateljstva, recite, da vam smem storiti dobro... kakor sestri, ne da bi se vprašal zakaj!«

Med tem prigovarjanjem je bil izgubil vso oblast nad seboj; njegov glas je drhtel od koprnenja po dobroti, njegove oči so razodevale, da prosi za odvezo svoji zagreneli duši. Marija se je bila vzravala, njen pogled je prihajal čedalje svetlejši, v zenicah se je užigala topla, umevajoča luč.

»Ne bojte se, ljuba soseda, ne mislite, da je samo radi vas,« je končal njen gost. »Človeško srce je gluho in sliši le malokaj razen lastnih muk: bogve ali bi me gnalo k vam, če bi meni ne bilo potreba... Glejte, toliko zla sem izkusil, toliko mrzil na svetu, življenje pred mano se kaže tako mračno in jezno, da ne želim ničesar bolj kakor izkazati nekemu sočutje in biti vsaj enkrat dobremu zaradi dobrote same! Meni ni pomagal nikoli nihče; ves moj račun s človeštvom je jeza... in prav zato moram pomagati jaz... magari tujcu!... Ker nimam

pravice obsojati zlih in trdih, ako sam v sebi ne potrdim, da je na svetu dobrota in ljubezen do bližnjega...«

Bolnica se je bledo nasmehnila skozi solze.

»Zdaj vas razumem bolje,« je dejala z zamišljenim glasom, »četudi mi ni vse jasno... In vidim, storila sem vam krivico; ne smela bi biti ošabna in tehtati dobrote v tej svoji revščini — tem manj, ko vam samemu dobro dé!... Gol smešen napuh je govoril iz mene; odpustite mi in bodite zahvaljeni!«

»Zahvaljeni vi,« je vzkliknil grof. »Če bi vedeli, kako lahko mi je pri srcu v tem trenutku...«

»Zahvaljeni,« je povzela, »ne le za pomoč: predvsem za to, da ste prišli k meni z usmiljenjem! Mislila sem, da ga ni več na svetu... Ah, da bi bilo res, kar pravite, in bi vam ta zavest olajšala srce! Manj srečni morate biti, nego sem včasih domnevala, in zelo sami, da nimate izliti svoje dobrote drugam kakor na tujo siroto.«

»Na tujo?« je dejal s hvaležnim usmevom. »Vsi, ki nas tare usoda, smo ena družina; tako mislim na vas že od prvega dne. In zdaj tudi nisem več sam in tako nesrečen; glejte, še solnce, ki je prigledalo v sobo, se mi zdi prijaznejše, ker me niste zavrnilo.«

Sklonil se je, da bi ji poljubil roko; toda preden je utegnil braniti, je dvignila ona njegovo desnico k sebi ter jo odela z nemo zahvalo svojih vročih, razpokanih ustnic.

»Za Boga, kaj delate!« se je zdrznil grof. »To je grešno... jaz nisem vreden...«

»Do smrti vas bom blagoslavljala,« je mrmrala bolnica. »Tako dobro mi je, ker sem našla človeka... Zdaj mi bo laglje umreti!«

»Kdo govori o tem, soseda? Takoj se pobrinemo za vaše ozdravljenje; naročite si najboljšega zdravnika in vse, kar vam on poreče.«

»Prepozno je.« Marijin glas je zvenel skrivnostno, kakor bi brala obsodbo, zapisano globoko

v duši. »Jaz vem, da je prepozno; to se ne sceli nikoli več.« In nekaj v gibu blede roke, s katero je pokazala na prsi, je govorilo: »Saj ne ginem od telesnega zla; kar me davi, je hujše — je večno...«

»Ne, ne, ubožica,« se je preplašil gost. »Ne obupajte, ne grešite! Ah, vidim, utrudil sem vas s tem dolgim pogovorom... Velja tedaj, kar sva rekla; bodite brez skrbi in brez pomiselnosti.« Vstal je, izvlekel listnico ter jel naštevati denar.

»Nikarite!« ga je ustavila ona. »Prosim vas, ne tega... ne meni... Denar je Metina skrb, izročite ga nji, naj ga spravi; boli me gledati nanj, in sram me je... kljub vsemu!« Obrnila se je vstran ter zakrila oči z rokami. »Odpustite, bodite zahvaljeni...«

Grof se je hitel poslavljati; šele zdaj je čutil, kako neozdravljivo je bila razjedla bolezen duha in telo. Marija pa, videč, da spravlja listnico, je vzkliknila zdajci:

»Moj Bog, pozabila sem — bili ste okrađeni! Meta pravi, da so vam pobrali vse... In vi nama dajete svoj zadnji denar?«

Ves čas do konca je pomnila, kako nepričakovano so ga pretresle te besede. Pobledele je, zardel do las in povesel oči kakor grešnik, ako ga sredi blažene pozabe namah potegneš za vest.

»Nikakor ne,« je zajecjal v globoki zmedi. »Kar sem imel pri sebi, mi je ostalo... in razen tega imam v banki... oh, več ko dovolj! Ne bojte se zame.«

Verjela mu je; toda vešče uho bi bilo spoznalo v njegovem odgovoru nepristen ton... Njemu ni bilo do denarja, in pravi vzrok njegove hipne pobitosti je bil drug, ne otročja Marijina misel! Toda ubogo dekle ga je gledalo z očmi hvaležnosti, ki je samo iskala prisrčne besede, da bi mu jo rekla v slovo.

»Oh, zdaj šele mislim na gospodinjske dolžnosti,« se je obtoževala, spremljaje ga par korakov,

čeprav ji je branil. »Morala bi vas bila sprejeti, postreči vam s čim, pozabavati vas... Ali tako dolgo je že, da ni več žive duše k meni; vsega sem se odvadila! In Meta, se zdi, nima pri hiši ničesar, še zrnca kave menda ne premore... Zdaj, vidite, vam ne skrivam več; bilo bi greh, za tolažbo, ki ste mi jo prinesli.«

S sramežljivim smehljajem na ustnicah in v pogledu ga je prosila, naj še kaj pride: hučo bi ji bilo uživati njegovo dobroto, ako ji ne ostane vsaj malce znanec in prijatelj. Tako sama je; pokramljala bi kako uro, če ni prežalostno zanj v tej revni bolniški sobi.

»Ako morete jutri?« je dodala z otroško vdanostjo in hkrati z vidno željo, čutiti se vsaj enkrat še mlado damo sredi moške dvorljivosti kakor v ubegli prošlosti svojega zdravja in lepote. »Igrala vam bom na klavir, ker pravite, da ga tako radi poslušate — saj zdaj ste njegov lastnik.«

Sluteč hlepenje teh ubogih, trhlih prs, je siloma potlačil svojo težko misel in navrgel siroti minuto tako ljubeznivega čebljanja, da so se ji lica in oči razžarele od zadovoljstva; nato je šel, z zatrdno obljubo, da jo obišče že drugi dan.

Komaj pa je ostala Marija sama, se je zgrnila nanjo iz vseh kotov zavest boleznin in nepopravljive nesreče. Brez solz v očeh je strmela skozi okno in mašinalno premikala ustnice, šepetaje:

»O, kakc lažem, njemu in sebi, ko govorim, da je umreti dobrota!... Izginiti s te zemlje je strašno, brezdanje zlo — to začutim ob vsaki sapici, ki dihne vame iz kraljestva zdravja, moči in gibanja... Dve, tri besede vljudne tolažbe mi je dal... usmiljeno laž, da morem okrevati... in že kriči vsaka žilica v meni po življenju! Živeti, živeti... čeprav nesrečni, čeprav razpeti na križ... samo živeti!...«

Ihtenje ji je udarilo v grlo z dušecim kašljem vred ter jo zviló na kolena. Meta, katero je gnalo

srce, da bi zapela gospodični grofovo čast in hvalo, jo je našla, kako si je grebla z bledimi, že polumrliškiimi prsti v lase in ječala:

»Zakaj se ne da popraviti — Bog, o Bog!... Zakaj ne utihne glas, ki ponavlja od zore do mraka: zaman!... zaman!... zaman je!«

A tudi grofove misli so bile manj vesele, nego bi človek sodil po storjenem dobrem dejanju. Komaj se je zaklenil v svojo sobo, že mu je padla krinka z lic in pokazal se je zbeگان obraz, poln razočaranja in brezupja.

»Zaman!« je stokal, škripaje z zobmi in zari-vaje glavo v blazine divana, ki je stal v najtemnejšem kotu spalnice. »Nič ne pomaga... Nobena do-brota me ne odreši, da bi preživel le eno minuto kot človek, ki ga nič ne loči od drugih, nobeno sovraštvo, noben greh, noben dolg! Tolikanj sem si zanikaval njih lažno moralo — in komaj me ona spomni snočnje 'tatvine', že rdim ko zasačen, tresem se, kakor bi stal pred sodniki, in čutim v slehernem svojem prekletem živcu, da nisem vreden biti njen tolažnik in gledati njeno obličje, vzlic vsej nesreči, ki naju druží...«

In sredi teh dvomov o sebi se je zavedal, kako mu žari v duši čedalje svetleje, ozarjena z zmercem nežnejšim hrepenenjem, podoba bolne sosede...

»Odtod obotavljanje, izgovori pred samim seboj in odlašanje od dneva do dneva!« si je kimal po-bitu. »Še davi, ko sem šel od Dore, sem mislil nanjo, vso pot... Saj čudo ni; tiha simpatija, dobrotna in molčeča ljubezen brez želje po izpolnitvi... čuvstvo, pretkano z mislimi na smrt in grob, bi bilo baš pravo zame v teh dneh pred obračunom... In kon-čno,« je vzkliknil zdajci, »kdo mi ga prepoveduje? Če sem se postavil zoper 'nje', jim vendar ne bom priznal v odločilni urji, da imajo prav zoper mene! Ali je dobrota greh? Da bi bilo tistih pettisoč sra-mota zanjo, ker jih ima iz moje roke — kdo pravi?

In če — naj bo... Marija ni zadnje bitje, ki ga oskruni gorje v svojem hlastanju po tolažbi; srečni žalijo huje, neodpušljiveje... Toda kaj, ako me vpraša? Ne mogel bi ji legati; enkrat ji nemara sam razpovem. Mogoče je tudi, da pride moja ura, preden ona izdihne... Ali me bo obsojala... zaničevala?... Gotovo, več ko gotovo... Naj me! Njeno zaničevanje ne bo prvo, ne bo edino, ne poslednje, ki pade na moje srce; vse to mi ne brani biti srečnemu v tem, da sem ji dober... da jo ljubim — le priznajmo! Sirota ne ve, da nimajo, oni' prav, ampak jaz in nihče drugi, kljub vsemu in vsem!«

Odleglo mu je. Z nekakšno vdanostjo je začel premišljati, kaj vse napravi zanjo in kako ji bo izkušal poplačati z dobrim, kar so drugi storili njej in njemu z zlim. Usmiljene sanje so ga obdale kakor sveži, krepilni zrak nove pokrajine, v kateri ni bival nikoli dotlej.

»Zdi se, da sama ne upa več zdravja,« je ugibal še na poti k Smučiklasovim. »Toda verujmo v čudež; morda jo pregovorim in spravim kam, v sanatorij ali na jug — saj sredstev ne manjka! Smučiklas ima še dovolj, Grabunec je bogat — med in mleko teče po mojem Kanaanu; pomorem ji z zlatom krivičnikov, in če ni rešitve, jo vsaj osvetim; to naj bo moj izgovor, moja opravičba pred njo, ako napoči dan priznanja... Da, da, nazadnje, tik preden se vse razjasni, pojdem k nji po slovo in na izpoved. Tako lahko bi se spravi odtod, če bi padla ženska solza na mojo glavo in bi slišal glas: Opuščam ti, zakaj tvoja ljubezen je bila vendar najboljša: le mi nesrečniki vemo, kaj je ljubezen in dobrota...«

Poln hladne trdnosti je stopil v odvetnikov kabinet in sprejel dolgovezno izjavo njegovega sožalja. Smučiklas si je na tihem čestital, videč, kako gine z grofovega obličja užaljenost nad našimi slabimi varnostnimi organi ter se umika prijaznejšemu razpoloženju, na katero je gradil zelo trezne in smelo

očrtane račune. Brez dolgih prehodov je omenil, da grof ne more ostati »kar tako«, in mu izročil že pripravljeno vsoto, še nekaj večjo od prvega posojila. Gost se ni dolgo branil, toda naznačil je, kako ga tlači zavest, da mora biti vsled nesrečnih okoliščin v nadlego »tako šarmantnim ljudem«.

Govoril je nekaj o povračilu, toda naš voditelj mu je dobesedno položil roko na usta, češ:

»Žalilo bi me; to je postranska reč in brez pomena med kavalirji. Meni je do tega, da vam ustrezem ter vam dokažem prijateljstvo.« In zvito je pomežiknil z očmi: tudi to, da je govoril čimdalje vsiljiveje o kavalirstvu ter se štel vsak dan nesramneje za grofovega prijatelja, ni bilo brez namena.

»Kakor da ni že zdavnaj dokazano, moj vrlí Smučiklas!« je dejal gost z neverjetno hinavščino, ki je čudno nasprotovala njegovi prejšnji duševni borbi. »Menda ne boste sami v zadregi, ko se tolikanj žrtvujete zame?«

Smučiklas je poskočil:

»Kje neki? Saj nisem berač! To so malenkosti, kaplje iz vedra takorekoč... O ne, gospod grof, tega se ne bojte nikoli; pri nas je denarja, da mi kar dolgčas prihaja in sam ne vem, kam bi ga še vteknil. Baš onidan sem navrgel Ninki sto tisoč dote!«

Spet je zabodel lokave oči v svojo žrtev, da vidi, ali pada seme na prava tla.

Grof si je dovolil vzhičen smebljaj, kakor že nekajkrat zadnje čase, kadar je Smučiklas privzdignil zagrinjalo.

»Vaša dražestna hčerka,« je dejal istotako tipajoče, »bo pač nevesta, da si kmalu nihče ne bo upal blizu. Kar tema se dela okoli nje od samih častilcev: Fabina, Košmelj — ne, ta dvori gospodični Grabunčevi — z eno besedo, vsi najboljši so njeni vitezi. Srečno dekle!«

»Hm, srečno!« je kašljal podjetni oče. »S takšnim kmetom, kakor je Fabina, med nama rečeno? To ni sreča, vse kar je prav... Sreča bi bila, če bi imela tisto, česar si sama želi. In tistega nima; kaj hočemo, mlad človek je rad predrzen v svojem hrepenenju... To ni dobro, ali zameriti se mu ne sme — kaj pravite? Zdelo se mi je, da ste nekaj rekli.«

»Hotel sem,« je popravil grof. »Ako vas prav razumem in nisem predrzen v svojem... kakor ste se izrazili... vidite, zdi se mi, ali bolje, sklenjeno je, da se v kratkem nekdo oglasi — ako sme upati, da bo vaša hčerka potem srečnejša.«

»Ako sme upati?« Obraz našega voditelja se je pokrnil mahoma z že dolgo pripravljeno svečanostjo. »To je, bi rekel, v vaših rokah...«

»Ovirajo ga,« je povzel grof enako resnobno, »samo še neke malenkostne, toda umevne zapreke; in te bodo kmalu odpravljene. Lehko mi verjamete, da sam nestrpnno čakam trenutka.«

»Hvala vam, gospod grof!« je vzkliknil Smučiklas in popadel njegovo roko. »Hvala vam za odkrito besedo; oče je oče — saj veste...«

»Hudo domač je postal možak,« si je rekel gost natihem. »Malomesten advokat bi rad podveznil sinú njegovega veličanstva, kakor da je navaden petelin s Smučiklasovih gredí! Stvar se razvija pre- naglo, treba jo bo zaježiti.«

Minuto kesneje mu je častilakomnik sam ponudil priliko.

»In kaj sem še mislil,« je ustavil grofa pri slovesu, z nesramno zadrego v glasu in očeh. »Kaj pravite, gospod grof, kdaj utegne biti ono, kar ste mi enkrat namignili — oprostite! — radi časti, ki mi gre po pravici in zaslugi?...«

Grof je bil v srcu pripravljen na tako vprašanje; toda ko ga je slišal iz Smučiklasovih ust, je osuplo dvignil obrvi, kakor ga ne bi mogel takoj

razumeti. Nato je odskočil za dva koraka, sklenil roke in vzdihnil zamolklo, z izrazom strašnega razočaranja:

»Za Boga — ali se meša vam ali meni? Tak to je bilo vzrok vseh vaših u-lug! Imeli ste me za agenta, ki prodaja časti in dostojanstva?... Vi, Smučiklas, ki sem vas cenil tako visoko, kot vzor moža-značaja!«

Ne da bi pogledal doktorja, je stopil mimo njega k pisalni mizi, izvlekel listnico, vzel iz nje denar in ga položil z zaničevanjem na »Spemine nočne omarice,« ki jih je požiral odvetnik pred njegovim obiskom.

»In ostalo,« je mrmral, sileč v druga vrata, kakor bi bil od groze pozabil izhod, »ostalo dobite takoj... čimpreje... Brzovjavil bom... izposodim si... morda najdem vendar koga, ki zna biti 'kavalir', ne da bi pljuval človeku v obraz!«

Glas se mu je tresel, kakor da se zdajzdaj razjoče. Odvetnik je v prvem hipu zazijal; nato ga je obšla zavest, kaj je napravil. Mrzel znoj ga je oblil in kolena so se mu zašibila.

»Gospod grof!« je zastokal, »gospod grof, saj tega ne mislite zares! Ali je mogoče, da me sumničite tako brezdanje podlosti? Oh, tega nisem hotel... tega nisem zaslužil!«

Krilil je z rokami ter se postavljaj pred vrata, da bi zadržal užaljeno visokorodje. Odkraja je bil ves trud in vse rotnje zaman; v smrtnem strahu je zdrknil odvetnik na kolena ter objel gostu noge. Grof je obstal in ga pogledal široko, kakor bi se dramil iz gnusnih sanj; obraz se mu je jasnili, ogorčenje je izginjalo ob solznem doktorjevem zaklinjanju, da je bila zgolj nerodnost, ničemurnost, nerahločuten greh zoper spodobne šege, kar sam prizna, nikakor pa ne namen, podkupiti osebo, ki mu je takorekoč sveta in nedotekljiva:

»Vas, gospod grof, ki se vam ne bi poznal na čevlju, kakor kapljica blata, ves, kolikor me je!«

Gost se je zdajci iztreznil, pograbil velikana pod pazduho in ga vzdignil na noge:

»Tak sem vam storil krivico?... Moj Bog, kaj mi je šinilo v glavo? Ah, dobri moj Smučiklas, včasih nisem pri pameti; to je moja vražja alžerska bolezen, posledica prestanih muk in notranjih bojev...«

Toda odvetnik mu ne bi bil zameril za vse na svetu. Objela sta se ter obnovila prijateljstvo; v znak sprave, ali kakor je rekel sam, »v ponižanje in pokoro«, je vzel grof vrnjeni denar nazaj... Bil je večer, poln prisrčnih izlivov, čeprav se je zdelo, da jima spomin na grdo nesporazumljenje še dolgo ne bo dovolil naplesti razgovora o prejšnjih stvareh. Ko je Smučiklas odvedel gosta k domačim, je izkazoval Nini toliko čiščenja in prožil na njeno srce tako težke granate, da so se vsi pomembno suvali pod mizo; le hišni oče se je ošteval sam pri sebi ter ugibal, kaj mu je storiti:

»S takimi tiči ne moreš govoriti, kakor bi se menil z ongá, Skalonom ali samim seboj; mari bi se bil ugriznil v jezik, budalo! Vse je polomljeno, vse zasvinjano, da grje biti ne more, in ravno zdaj... Nič ne pomaga, začeti bo treba odkraja.«

V svoji skesanosti je napravil po grofovem odhodu generalno izpoved pred vso rodbino; tolkel se je po glavi, zmerjal se s tepcem in zahteval od Antoinette, naj mu prizna prvenstvo nad vsemi osli svetá. Nato pa ga je mahoma obšla nova podjetnost; izsipal je načrt za načrtom kakor general po izgubljeni bitki, razdajal vloge in delil navodila, pri čemer se je zlasti obračal k Nini:

»Drži se, zakaj tvoja reč stoji dobro; vse upanje gradim zdaj nate! Zgrabi prvo priliko in hop po njem, saj slišiš, da komaj čaka... V tvojih rokah je slava Smučiklasovega imena.«

Toda kosič, ki so mu vezali zanko, očitvidno še ni mislil na to, da bi se ujel.

»Ukrotil sem ga,« je mrmral, korakaje proti domu. »Zdaj bo miroval nekaj časa, in nitke ostanejo lepo v mojih rokah. Prenaglost ni dobra; vsaka stvar potrebuje časa, da se razvije, in moja še prav posebno... Čemu bi se dvizal na tujo komando? Vse, vse mora biti poplačano, kadar spustim svoje mine v zrak! In tudi Marija me še potrebuje; kaj bi reva brez mene?« Z nežnostjo je pomislil nanjo, kakor bi bila že dolgo nesrečno zaljubljena in namenjena skupno umreti. »Pomorem ji, rešim jo, če je še mogoče; vsaj oči ji zatisnem, ako ni druge izbire. Vendar je bolje, da ne zve resnice o meni... In Smučiklasova Ninka naj čaka; tudi njo ohladim, da me ne spravi v kočljiv položaj... zakaj zdi se, kakor bi bila pripravljena tvegati vse: njeni izzivajoči pogledi, tuintam čudna beseda, samičji gibi, pa tisto ogabno stiskanje k meni — tfej! Če bi znala, da je zaman — ker je blazno in nezaslišano — in zakaj! Zakaj, to je tisto... Nu, saj bo videla, vse o svojem času.«

Ostal je mož besede. Nina se je po dobrih očetovih in še lepših materinih naukih sicer oborožila za sleherno možnost odločilnega boja, toda grof je razodeval v vedenju in govorjenju od tistih dob tako izrazito voljo, krotiti svoje srce, da ni vedela česa početi. Pri vsej nezmanjšani vljudnosti, v katero je vpletel semtertja celo nežen ton obvladanega hrepenjenja, je ostal vendar onkraj nevidne meje, slep in gluha za vse njeno ubijanje, kako bi jo preskočila. Včasih ga je kar dolžila, da je preneumen in preboječ; v rodbinskem svetu so končno odložili naskok na ugodnejši čas, kar je bilo tudi nji povšeči. Grofove zdržljivosti si ni razlagal nihče drugače kakor s Smučiklasovim pregreškom; bili so veseli, da jih ni zapustil povsem. Najboljši dokaz, kako si je zmešal štreto, je bilo odvetniku zmagoslavno obličje profesorja Pohlina, ki ga je grof demonstrativno iz-

prevažal v njegovem, Smučiklasovem avtomobilu; vsak dan se je slišalo kaj novega o njunem prijateljstvu. Nelepe govorice, ki so se vlačile že nekaj dni za Grabunčevo Doro, so dobivale čedalje jasnejšo obliko; baje so jo celo videli stopiti iz Telbanove hiše, in to sredi belega dne...

Ker pa je grof še vedno prihajal v posete in tudi drugače skrival zamero, so rodile nevšečne vesti le tem obupnejšo in trdovratnejšo voljo, vzdržati do končne zmage. Kakor vsak pravi oče domovine je bil tudi Smučiklas nezmožen misli, da bi mu utegnila usoda na koncu koncev odreči poveličanje, o katerem je bil presanjal že toliko ur. In starodavna slovenska zapoved, ki osrečuje uglednega samca iz tuje vasi z neizogibno hčerjo domačih magnatov, je bila dana po vsej človeški pameti tudi za grofa! Saj pomni zgodovina le enega, ki se je zbal rodoljubne dolžnosti in rajši sramotno pobegnul z mejdana; bil je mladi zdravnik v tako zakotnem štajerskem gnezdu, da smemo skoraj tajiti grešnika, greh in kraj...

»Korajža velja!« se je šuntal naš narodni voditelj. »Trda koža je škapulir za vse nadloge, pa bo tudi za mojo.«

In tako se je zgodilo, da ga je pehnil njegov drzni poizkus, kupiti grofovo dušo in kožo za bore parkrat desettisoč kron, samo v še globljo, brezpopojnejšo pokorščino do človeka, o katerem je ugi-bala Grabunčeva Dora tako nenavadne reči.

XIV.

Razmerje med grofom in profesorjem Pohlinom se je bilo razvilo medtem do največje prisrčnosti. Škandal na veselici, zaradi katerega sta se gospa Annetta in Vida izprva tolikanj sramovali, je očitvidno prebil poslednji led ter storil grofa prсто-dašnega znanca, pravega hišnega prijatelja in zme-rom veselega čebljača, ki se je otrešel pomalem vseh pustih ceremonij izza prvih dni. Videč, da od-

lični gost ne obsoja njegove pijanosti, je humanist še zrastel v lastnih očeh ter se mu začutil še bolj enakega; bajka o žlahtnem očetu je pridobila vsak dan kako novo podrobnost in se vkorenila v učeni glavi tako globoko, da ji je zdavnaj sam verjel. Omizje pri »Zelenem prešičku«, ki ga je posečal z ošabno netočnostjo, je opazalo na profesorju nove, izbrano prifrknjene geste in čisto posebne zmrdljaje, ki so pomenili aristokratski napuh. Včasih je spravil tudi grofa s seboj; ob takih prilikah nisi mogel izpregovoriti ž njim razumne besede. Kjer je le mogel, je vrnil odlomek svoje baronske povesti, omenil, kako je bilo »na gradu njegovega očeta«, ali pohvalil svoje »rodbinske tradicije«. Nekateri so se smejali bedaku v obraz, kdo drug se je muzal natihem, bili pa so tudi takšni, ki so verjeli vso kolobocijo, iz enostavnega razloga, ker jo je grof poslušal z resnim obrazom. Kolega Bilban je že dolgo obsojal Pohlina v paralizo in pomembno krivil usta, če je slišal kako novost o početju grofovih častilcev; sicer pa je zadnji čas hudo zanemarjal družbo, ker je delal s polno paro na svojem »Življenju stenic«.

Toda njegovo mnenje o humanistovi pameti je bilo krivično; ako smemo prištevati Smučiklase k »normalnim« ljudem — in kdo bi se drznil dvomiti? — je bil normalen tudi profesor, ki je počel natanko tisto, morda še v večji meri, kakor vodnik naših narodnih usod. Gospa Annetta je kar strmela nad tolikšno treznostjo mišljenja, kadar se je razkoračil med štirimi zidovi ter jel razvijati načrte svoje »diplomatske politike«. Grofove obljube, da ga povzdigne iz neznatnosti v zaslužno luč, so se morale po njegovem mnenju vsak hip izpolniti; treba je bilo samo, da se zgodi to in ukrene ono, zakaj »tam gori zahtevajo jamstev in pozitivnih dejanj«. Da bi pa teh podlag ne manjkalo, se je bil izpreobrnil v vseh maloštevilnih rečeh, kjer ni že dotlej predstavljal najvišje lojalnosti.

V šoli ni več izrekel slovenskega stavka; še lepe kranjske psovke, s katerimi je prej tako rad obkladal študente, je bil zamenil z nemškimi, čeprav jih je moral nabirati po slovarjih; iz vsake malenkosti je izbrskal priliko, da je pozabavljal »temu zarobljenemu narodu« in »rovtarskim glasovom«, v katerih izraža svoje »takozvane misli«. Zunaj šole se je ravnal po starem; kar se tiče zasebnega občevanja, je bila nemščina med našim očaštvom do nedavna itak navadni jezik: opazili smo le, da je rad nape-ljaval besedo na patriotična vprašanja ter jih raz-motraval s pravcato veteransko zagrizenostjo. V takih hipih je zmerom povzdignil glas kakor pridigar na misijonu in oči so mu zalili dobesedno črnožolti odsevi. Večini znancev je služila njegova vnema v spoštovanju do posvetne gosposke za vzor in zgled, tiste redke zabavljače, ki so radi kdaj pogo-drnjali, pa je vznemirjala tako, da si vpricho profesorja nobeden ni upal odpreti ust, razen v naj-strožji vdanosti do »onih tam gori«. Zanesljivi ljudje pripovedujejo, da počiva v policijskem arhivu res šop ovadb radi »protidržavnega mišljenja«, lastno-ročno podpisanih ž njegovim imenom; toda narodna disciplina in zavednost nam dovoljujeta kamenjati le tiste denuncijante, ki ne zahajajo k »Zelenemu pre-šičku«... Da je moralo tudi lice humanistove do-maćnosti služiti njegovim visokoletečim željam, se razume po sebi. Lepega dne je pokupil pri mestnih starinarjih in »trgovcih z umetninami« vse slike ce-sarske rodbine ter jih razobesil po stenah; kamor-koli si obrnil oko, ga je razveselil obraz presvetlega vladarja, tako da je še krotki suplent enkrat tožil literatu Golobu:

»Pri Pohlinovih se čuti človek kakor v indij-skem templu, kjer časte ‚merkvice‘ po božje.«

Na mizah in stolih so se šopirile vse mogoče avstrijske in habsburške zgodovine; profesor je opu-stošil gimnazijsko knjižnico, da je mogel prikupneje

okrasiti svoj dom. V tem povzdigujočem ozračju so rastla Pohlinova najnovejša dela, s katerimi je hotel dati vladi »konkretnih jamstev in pozitivnih dejanj«. »Monumenta slovenica« so bila pravkar objavila njegovo nemški spisano razpravo »Prispevki h genealogiji in zgodovini gospodov Phurtzlockh-grabensteynskih« — tako je bilo namreč ime baronu, katerega je bil povzdignil za svojega očeta; in baš te dni je končaval mladinsko knjigo »Veliki Slovenci v službi avstrijske policije«, da tudi nežna deca ne bi ostala brez izpodbudljivega beriva. Grof Künigsbruch je odobralno kinal vsem tem rečem in tudi sam katerikrat podprl humanista z modro idejo; tako ga je naprimer pridobil, da se je vpisal v »Flottenverein« ter začel paradirati v beli mornariški čepici z društvenim znakom, ki je vrhu njegovega škiljastega, šiljastega in brljavega obličja vzbujala čisto nove pojme o moški krasoti.

Gospa Annetta in Vida ste gledali nove čase s kaj mešanimi občutki. Profesorjevo norenje jima je rodilo vsak dan večje in hujše skrbi, in kadar sta se spravljali na jalovo delo, prešteti bedarije, ki jih je bil vprizoril hišni trinog v tako kratki dobi svojega znanja z visokim gostom, seveda nista mogli videti v grofu drugega kakor demona pohujšanja in krivca vsega bivšega in bodočega zla. Po vsakem humanistovem izbruhu, bodisi da je bil našel v domači juhi »nearistokrasko« ali »nepatriotično« dlako, bodisi da je pritiskal Vido, naj se grofu hlini, slini in ponuja, sta preklinjali nebodigatrebneža v svojih srcih; ali zraven so ju bili vsakdanji obiski vendar tudi navadili nanj. V njegovem vedenju ni bilo niti najmanjše predrznosti, ničesar, kar bi dišalo po slabih namenih; nehote sta se spominjali besed, ki jih je bil govoril na povratku z veselice, in njegove skromne, preproste zvestobe sredi zadreg in škandalov tistega večera, s katero si je bil kljub vsemu pridobil njuno hvaležnost. Zato sta bili prijazni, kadar je prišel, in

ker je bilo doma tako dolgčas, grof pa je znal zme-rom zabavno kramljati, jima ni bilo niti natihem pusto v njegovi družbi. Da bi mu katera pokazala kriv obraz, na to je bilo še misliti škoda, zakaj humanist v svoji zabuljenosti je bil po lastnih besedah gospe Annette »zmožen slehernega grozodejstva«. Sploh pa je bila v duhu že kdaj preklicala vsako sumnjo glede tujčevih »ženitovanjskih naklepov«; vso to neslano juho je kuhal profesor na lastno pest, in njegovi soprogi ni kazalo drugega kakor trpeti in molčati, zlasti ker je upala še vedno, da se zgodi to ali ono, kar ji omogoči igrati Križaja...

Toda suplent je bil v svoji okorni malodušnosti sam največji zadržek rešitve; ne le, da se ni oju-načil in je ostajal slep in gluha za vse materine komaj prikrite namige — zdelo se je marveč, kakor bi lezel vase in opuščal še tisto bore samozavesti, čim bolj se je videlo, da niti njemu niti Vidi ne preostaja drugega kakor odkrita izpoved. Gospa Annetta je stokala, kadar je opazala zarjo nedolžne dekliške ljubezni, ki je sijala na hčerinem obličju že zdaj zgovorneje nego v Križajevih črtah njegova drvena suplentska strast.

»Moj Bog, ali so tudi takšni moški na svetu?« je včasih majala z glavo, primerjaje ga sama pri sebi s tistimi par častilci, katere je bila spoznala v mladih dneh; in komaj je čakala prilike, da ga ošteje naravnost ter ga magari z glavo porine v sladki jarem, »ki mu je namenjen po vsej božji in človeški pravici«.

Toda suplent je bil v svojem srcu velik siromak. Plaha vest ga je še vedno svarila, naj ne priklene komaj razvite deklice k svojemu starikavemu in okorelemu srcu: »Ona ne ve, kaj je življenje; rada me ima, ker sem edini mož, ki ga je sploh začutila blizu sebe. Ali pa more najti pri meni tisto vročo, neizmerno srečo, za katero zori nje duša in telo? Ob moji strani stopi v svobodo, in tam sreča danes

ali jutri drugega, pravega . . . Vsa žarka sila ženske nature bruhne naproti njemu, dolgo pričakovanemu; ne le, da me takrat ne bo več ljubila, še sovražila me bo, češ da sem ji skazil življenje. Potem se izpremeni vsa najina poezija v odurno mržnjo, medsebojno obtoževanje in maščevalno nezvestobo; prešuštvo pride, polom, in krogla v glavo!« Vsaki minuti zaljubljene sanjarije je sledila za petami brezkončna ura kesanja in očitkov zle vesti; hkrati pa se je čutil Vidinega variha ter okušal spricho preteče grofove sence na njenem obnebju vse muke evnuške skrbi in moške ljubosumnosti.

Najbolj je zameril grofu, da ne stori ničesar, kar bi mu dovolilo, obsoditi ga enkrat za vselej: to večno miselno obtoževanje brez pravih dokazov je vendarle nasprotovalo njegovi pošteni naturi. »Sedeti dannadan in guliti glagolske vrste s človekom, katerega bi vsake pol ure najrajši usekal za uho, ni majhna reč!« je stokal pod bremenom slovenskih lekcij, v jalovem čakanju, kdaj se jih bo učenec naveličal. Katerikrat ga je odvezal vsake krivde in ga prosil v srcu odpuščanja, tako na primer po razgovoru na stopnicah, ki je napotil grofa, da je šel kupovat Marijin klavir. Še slepec bi ne bil prezrl njegovega razburjenja, ko je slišal, da se nahaja bolnica v skrajni bedi; in to strastno zanimanje naj bi se družilo s slabimi nameni zoper Vido? »Ali čemu potem zahaja v hišo ter ždi kakor prilepljen?« je dvojil suplent in se zaklel na večer tistega dne, da izrabi prvo priliko ter potiplje grofa brez ovinkov. V svoji zmedi je poklical literata Goloba ter ga povabil k »Tehantu« na liter vina; videli so ju deklamirati drug drugemu neke zamotane reči in tragično mahati z rokami. Cviček je lil v potokih ter splavil ves ostanek suplentove mesečne plače tja, kamor se je bila pogreznila njegova nepovratna mladost . . .

Pobit in skrokan, z očmi obrobjenimi od nespavanja, se je prikazal drugi dan k Pohlinovim, baš o pravem času, da je mogel prisotstvovati zaključku najnovejše rodbinske drame.

Vračaje se od grofa, katerega pa ni zasačil več doma in mu je mogel pustiti le vizitko v znak sožalja, je bil snoči naletel humanist svojo deklo, ki je cincala med hišnimi vrati in tehtala v dlani rožnato pisemce, kakor bi se borila s seboj. Inkvizitorska slutnja mu je prešinila možgane.

»Kaj mečkate?« je siknil iznenada tesno ob njenem ušesu. »Pokažite, takoj!«

Marička je zavpila od strahu, ko je spoznala gospodarja; omahnila je v vežo, in pismo je padlo na tla.

»Haha, kanalje!« je pisnil učenjak s krvoločnim bliskom v očeh. »Nu, poglejmo, kaj se godi za našim hrbtom — kakšno izdajstvo nam kuhajo nezvesti vazali!«

To rekši je planil ter lastnoročno pobral sumljivo reč, kakor bi za potomca »stoletij časti in viteštva« ne bila sramota, opravljati posle plačanih ljudi. Rožnato pisemce je dišalo po vijolicah; kaligrafski naslov, čigar pisava se je zdela profesorju nekam znana, se je glasil:

»Zornolični gospodični Vidi Pohlinovi.«

»Takooo?« je zategnil stari ter pograbil Maričko za komolec. »Takooo?« Tak tega smo čakali! Kdo je zločinec, govori?... Kdo ti je dal? Priznaj, zvodnišče, v hlevu rojeno! Kdo se je drznil obrniti oko za hčerjo tegale očeta?«

Glasno vekaje se je reva izpovedala, da jo je prosil neki študent že teden dni; ker ga ni mogla odpraviti drugače, je vzela pismo in pet srebrnih kron, s katerimi je mislil kupiti njeno zvestobo, »a le z namenom, da ga ponesem naravnost gospodu profesorju« — fako je prisegla nazadnje s povzdignjenimi prsti in zavitimimi očmi.

»Naravnost meni!« se je rogal Pohlin srdito, »kajpak, to se razume... In tvoj trepet, strupena kača, in tvoja zadrega, tvoj brezumni strah? Še nocoj se mi spraviš od hiše — ako te celo ne izročim krvavi sodniji, zakaj tvoj zločin je vreden, da bi te obsodili v dosmrtno ječo!... Stoj! Kdo je tisti pohotnež? Kako n u je ime in kako izgleda?«

Imena ni vedela, zato pa drugega tem več:

»Gotovo ga bodo poznali, saj stanuje nasproti, njim, tam onkraj dvorišča... Majhen je, bolj šibak kakor ne, prav zavber fantiček... oh, naj ne zamerijo!... Oblečen je zelo gospodsko, dolge lase ima in takšno široko petljo pod vratom, naočnike nosi in govori, kakor bi bukve bral...«

»Rožmarin!« je zarjul trinog in zdirjal po stopnicah, peneč se od zlobne radosti, ki mu ni dala zdržati na mestu. »Rožmarin je tisti sodomski grešnik, ki... hahaha!... Počakaj me, zel plebejska, vrč tvojih grehov je poln!«

Zaklenil se je v kabinet in svečano odprl epistolo, s katero je bil hotel nesrečni Rožmarinček izpolniti dolžnost rdečega asa. Obsegala je osem drobno in lepo popisanih strani pesniških razlaganj o hrepenenju, majskih vetrovih, dehtečih rožah, visoki pesmi njegove duše, madonah in angelih, zvezdah in zarjah, srčni krvi, katero želi preliti zanjo, in drugem podobnem nezmislju. Profesor je vriskal, škripal z zobmi, grohotal se, cvilil in gmel, kakor bi stal hudodelec pred njim ter čakal strašne usode; od zgolj navdušenja je čisto pozabil, da bi moral kot vnet domoljub in značajan vladinovec izražati svoje ogorčenje po nemško. Kar jezilo ga je, da ne more preskočiti ur, ki so ga ločile od drugega dne; zato je žloburil tem nenasitneje po okrutnih fantazijah o javnem posmehu nad Rožmarinom ter o kazni, katero bo z bobnečim glasom predlagal zanj pri konferenci. Budalasti zakoni, ki ne dovoljujejo obešati, obglavljati, četveriti in kolesiti gimnazijcev

v takih in enakih slučajih, so se mu zdeli kričeč dokaz, kako globoko je padlo človeštvo vsled odprave vlastelinskih pravic. Ženi in hčeri ni črnil besedice, toda zlovešče molčanje, sredi katerega je lučal pisane poglede na vse strani, je obetalo hudo nevihto. Gospa je vedela že od dekle, kakšen vrag je obsedel moža, in komaj čakala, da bi izsul svoj blisk in grom, ako ni bila celo toča na sporedu. Po večerji je izkusila sama napeljati besedo, češ, prej ko mine, tem bolje za njiju dve.

»Le kaj si umisli, kanacija!« se je izrazila z negotovim glasom ter plašno uprla oko v trinoga kakor neveden študent pri maturi.

Humanist je odblisnil s pogledom, ki je prebodel revo skozinskoz, zinil pa ni ničesar; le strogo je nameril nanjo svoj šiljasti nos, kakor bi hotel reči:

»Aha, slaba vest? Mhm, težko, če nimaš tudi ti svojih babjih krempljev vmes... Kaj veš, govori? O vsem mi boš dala račun, in takrat gorje ti — ha!«

»Ti paglavec, ti, nesramni!« je povzela Annetta še tesnobneje.

»Kateri?« je usekal Pohlin, rezko in ostro kakor s sabljo.

»I nu, onga tam, ki je dal Marički pismo za Vido... Vse kar je prav; po ušesih bi ga, in klečat bi ga poslala, da bi si drugič premislil čečkati zaljubljene bedarije.«

»Quos ego!« je zarjul profesor, planil pokoncu in strgal servet z vratú; oči so mu stopile iz jam, iz ust je udarila pena hipne stekline, roke so mu vzkrlile v dramatični gesti, s katero je uvajal vsak hišni orkan. Že je hotel izbruhniti, ali premagal se je: naj trepečeta — do jutri vsaj! S krvniško porogljivostjo je ošinil ženski ter jima obrnil hrbet; med vrati se je zavrtil na petah, vzdignil stisnjene pesti nad glavo in kikiriknil v blaznem sopranu:

»Quos ego!... O gentem barbaram et incultam, cui nulla fides neque religio!... Caeterum autem censeo Carthaginem esse delendam!«

To rekši je opilil s pestmi nizdol, kakor bi zmastil nevidnega sovražnika, ter izginil.

Drugo jutro pa je zletela mina v zrak. Gospa Annetta se je bila napotila k sedmi maši, da bi z molitvijo pomirila srce in izprosila srečen konec nevarnosti; Vida se je napravila, uredila svojo sobico ter sedla k matematičnim vajam. Zla slutnja jo je motila že kar odkraja, in preko vseh enačb je plesal očetov divji obraz. Čez pet minut je položila svinčnik na mizo, naslonila čelo v roke ter jeknila od muke; še tisti hip je začula njegov kalop, kako besni po vseh sobah in treska z vrati. Preden se je utegnila prav prestrašiti, je bil nad njo.

»Kje je tvoja malopridna mati?« je zatulil, tresoč jo za ramena in škropeč jo s slino iz nastezaj odprtih ust. »Kod se vlači, kam je odnesla pete? Že zopet komplot zoper mene, — o, saj vem; ampak zdaj je konec tega, magari če vse pokončam in do tal porušim! Sodniki me bodo oprostili, nesrečnega moža in še nesrečnejšega očeta: moril je, da reši svojo čast — da opere stoletja časti in viteštva, ki sta jih vedve opljuvali... Da, da, ničvrednost, cmeralo hinavsko! Počemu cviliš, odkod jemlješ solze, namesto da bi priznala, kaj si?... Tak priznaj, govori!« je rjul ob tleskanju prvih zaušnic. »Kaj si imela s svojim sladkim Rožmarinčkom, nečistnica in prešuštnica? Kako si se vlačugala ž njim — in kdaj, predvsem, in kje? Priznaj, s čim sta omamili mojo čuječnost, ti in tvoja ničvredna mati, da si mogla streči pohoti svojega mesa?« je vpil čedalje glasneje, omamljaje se s podlostjo lastnih besed. »Moja hči — vlačuga, nemara celo bolna, okužena! Počakaj, za lase te povlečem k zdravniku... O, gorje tej sivi glavi! Joj meni! In vendar bi rekel, da s krvjo svojega očeta, ki gleda nazaj na toliko

brezmadežnih prednikov, nisi mogla podedovati teh nizkotnih, plebejskih strasti...«

Upehan od pretepevanja je sklenil roke nad glavo, zajokal, kakor je pristojalo položaju, ter odšel. drgečoč od teatralnega hlipanja. Toda bol ga ni tiščala dolgo; že na stopnicah mu je usehnil obupni jok, na hišnem pragu je brezskrbno dvignil čelo, in pet korakov od doma si je veselo nažgal ogorek portorike ter jo urezal proti šoli, ves mladostno posvežen.

Vida se je bila zgrudila pod udarci za posteljnjakovo končnico; ječala je in ihtela mašinalno, dokler so padale bunke, precej nato pa je nehala, kakor bi ji top gnus zamašil grlo. Pohlinovi koraki so bili zdavnaj utihnili za vrati, ko je ždela še vedno na kolenih, strmeč v polnezavesti na štrenico izpuljenih las. Le s težavo je premislila vse; počasi, z odporom, se je razodeval njenemu otroškemu umu zmisel očetovega kričanja — nato pa ga je zdajci izpregledala v celoti, treščila vanj kakor v izparjeno blato in glasno zastokala od grenkega usmiljenja nad seboj. Le odkod je vzel profesor te tuje, vrto-glave misli? Tak tudi to je na svetu in roji ljudem po možganih, vre za črtami dozdevno pokojnih, spodobnih lic? In je grdo in grehotno, pa vendar miče srce? Veliko, neznano poglavje v knjigi življenja je razgrinjalo pred njo svoj plameneči nadpis. Nikoli prej ni čutila potrebe po jasnih predstavah o jedru telesne skrivnosti; bilo ji je daljno, brez imena in tuje kakor pojem neskončnosti ali Bog sam. In zdaj se je zdelo vsako moško telo, ki je pomislila nanj, obljuba zase, posoda vročih, nedoumnih blagrov, ki jih je bilo treba le hoteti, pa bi se ji usuli v krilo! Trepetaje od neznane mrzlice, se je čudila sama sebi, kakor bi se rodila pravzaprav šele to minuto, od nog do glave preoblečena v sladko, hrepenečo in medlečo polt.

»Kaj in kakšno je tisto, kar naj bi počela s študentom?« je kovalo za senci, polneč vse živce z

neznosno napetostjo. »In to da veže žensko z moškimi? ... Kdaj se zgodi in česa je potreba v to? Oh, vedeti, vedeti — spoznati enkrat!«

Peter Pohlin bi si bil lahko čestital na uspehih svoje pedagogije!

Gospa Annetta je našla hčer kakor brez pameti; šele na materinih prsih se je izlila tesnoba v tožbah in solzah. Pohlinka je okamenela, ko je razbrala zmisel otrokovega jecljanja, ter ji mašila usta, da ne bi povedala vsega:

»Molči, dete, pozabi to in ne spomni se nikdar več... O Bog, mari ne bo konca, in zares ni meje, kjer bi se ustavila kazen? Tiho, potrpi, ubožica, sirotica moja; kar stran se spravive, opolnoči poveževe culo in ga pustive, da bo vsaj konec muk...«

»Ne veš, kaj je rekel onikrat, ko si mu dejala, da pojdeš? Policijo spusti za nama, da me prižene domov!«

»Le naj poizkusi; Bog mi je priča, da se zastrupim s tabo vred.«

Vida je vsa vzdrhtela od prej neznane bojzani za življenje, kakor bi bila šele pravkar spoznala njegovo ceno. Toda mati je vedela naprej, da ne stori ničesar takega, ker je trpljenje in čakanje vsa njena učenost.

»Opoldne bom jaz na vrsti!« se je zgrozila zdajci sama pri sebi. »Kaj mi je storiti?«

V smrtnem strahu je napisala Križaju pisemce in ga zarotila, naj pride s kakršnimkoli vzrokom takoj po obedu, zakaj računala je, da bo moža pred drugim človekom vsaj majčkeno sram. Toda bala se je zama; ognjenik se je bil izbljuval že davi tako temeljito, da niti grešnik Rožmarin ni izkupil zvrhane mere, kakor jo je zaslužil. H kosilu se je vrnil profesor židane volje, toliko da ne ljudomil, čuteč očitvidno samo še potrebo, zaključiti poglavje z učinkovitim govorniškimi razmahom ter mu pridodati dober nauk z ozirom na svoje posebne namene.

Žena in hči sta vzeli izpremembo s topim olajšanjem na znanje; gospe Anneti je bilo skoraj malce nerodno, ker ni vedela kam z vsemi vzdihmi in bridkimi srčnimi očitki, s katerimi se je bila založila v svrhom objokanja svoje nesreče. Suplent je vstopil baš, ko je Pohlin poduhal črno kavo in odprl usta, da bi začel.

»Prav, da ste tukaj, mladi mož,« je izpregovoril trinog z našenčkom ošabnega pokroviteljstva, ki je zadnji čas tolikanj predsedalo Križaju. »Slišali boste, kaj se godi na tem demokratskem svetu in kako se niti mlečnozobi smrkavci več ne zavedajo po Bogu ustanovljenih razlik...« Napol porogljivo, napol z ogorčenim patosom je opisal Rožmarinovo grozodejstvo; študentovska bedarija se je razlezla pri tem v satirično zaokrožen roman s povsem novimi, spretno razvrščenimi »dejstvi«, ki so pričevala o silni pesniški domišljiji. Slavko Rožmarin bi bil slišal tu v svoje veliko začudenje, da je ponudil Vidi roko ter ji zagrozil s samoumorom, ako ga ne usliši! Dami je sililo na posmeh, toda grožnje, katere je pritikal stari za slehernim stavkom, so jima brž pregnale veselje:

»Naj se le drzne pogledati ga!... Oklofutal bi jo na cesti, vse zvezde bi videla... Takšni sedemnajstletni smrkliji se spodobi brezova šiba, ne fant; in ti, Annetta, zahvali Boga, da nisem našel nič obtežilnega zoper tebe! Ali bi ti jo prilepil na usta, o, nič se ne delaj, kakor je ne bi poznala, hehe...« In mogočno je tresel dlakasto pest pod ženinim nosom.

Suplent je sedel kakor na žerjavci ter se debelo potil od zadrege; videč, da je Pohlin premolknil in čaka primernege odziva, se je vseeno odločil za smeh.

»Ne — ampak!« je izdaval iz suhega grla. »To je bogme več ko... ah, preneumno, hahaha... Nu, stavim, da mu prihaja vroče, gospodu ženinu, če je že zvedel odgovor! Kako sta opravila — oprostite, da se zanimam?«

»Mmm!« se je obliznil krvolok. »Da ste videli to dramo! Veste,« je povzel, žareč od zmagoslavja, »danes ob enajstih pridem na grško uro, in poba sedi tam in gleda v zrak; na obrazu se mu je poznalo, po sladkem smehljaju, da kuha svojo bogokletno zaljubljenost. ‚Rožmarinček,‘ mu pravim, ‚zlati moj Rožmarinček, kaj izvolite premišljati? Slišim, da vam roji ženitev po glavi, kaj?‘ On skoči pokonci, rdeč kakor rak, in ne ve, kaj bi zinil. ‚Kdo pa je pisal tole, gospod Rožmarin?‘ In mu pomolim pisanje pod nos. On molči. ‚Vi, ljubček moj?‘ Saj me poznate, kako prikupljiv znam biti, kadar devljem koga ob glavo . . . ‚Nu, Rožmarinček, govorite zdaj; saj piše nekdo, da bi se rad oženil z mojo hčerjo . . . Tak zmenite se z mano, zdaj, ko je prilika!‘ Lehko si mislite, kakšen grohot je izbruhnul po razredu; grešnik se udara v tla in trepeče ko šiba na vodi. ‚Tak ne, veste ničesar? Ah, to vas mora zanimati; dovolite, da vam preberem . . .‘ In stopim na kateder ter jamem brati, s poudarkom, veste, vse od kraja do konca: ‚Umiraje od ljubezni, do smrti vaš — nu, kdo? — Slavko Rožmarin! Sami ste podpisani, kaj res ne pomnite? Pisava je vendar vaša . . .‘ Potrpežljivost me je minevala, veste. Razred poka od smeha, tuli, hrza, cepeta z nogami, ženin pa leze v dve gubé in rine glavo pod klop. Takrat pa jaz, z grmečim glasom: ‚Ná, sam poglej, kanalja!‘ in mu vržem zmečkano pismo v obraz. ‚Da boš vedel umirati od ljubezni, ti, ki še grških glagolov ne znaš! Takšenle onga se predrzne — takšenle . . . kdo si, kaj si pravzaprav? Nič nisi, kepa s ceste si, manj ko minus neskončno; in prodajaš zijala za hčerjo Petra Pohlina, ki se giblje v najfinejši družbi, slovi v devetih deželah ter je, kakor slišim, že imenovan za šolskega svetnika? In ji pisariš zaljubljena pisma, plebejče, preganjaš jo z ženitnimi ponudbami? Odi profanum vulgus et arceo; sramota in zaničevanje bodi tvoja kazen, pa to, da

mi napišeš stokrat v najlepši grščini stavek: Ne obližuj se za kislim grozdjem! Dobro sem ga, kaj ne?« se je ozrl humanist in napoleonsko vteknil roko za telovnik.

»Hudimana!« je pokimal suplent ustrežljivo.
»Kaj pa on?«

»Eh, škoda, mrcina ni slišal vsega. Sredi filipike je dobil srčni napad; nezavestnega so odnesli k šolskemu slugi... Nu, kaj?« je zategnil robato, videč, da se je Križaj prestrašil. »Prava reč! Čez pol ure mu je odleglo in jo je odkuril domov, vesel, da mu ni treba sedeti v šoli. Po vašem bi ga bil moral pohvaliti, a?«

Suplent je zardel in povetil glavo. Gospodinja je sedela nepremično in s prisiljeno ravnodušnim obrazom opazovala zdaj moža, zdaj Vido, ki se je komaj premagovala. Nosnice so ji drgetale, trepalnice so s krčevitimi utripi izžemale solzo in fini prstki so nervozno zbirali predpasnik na kolenih.

»Revež,« ga je pomilovala sama pri sebi, »koliko je moral prestati! In čemu, saj ni storil zločina... Bogve, ali se zdaj kesa?« S skrivnostnim medlenjem v srcu si je odgovarjala, da mu ne more biti žal; ljubezen osladi vso bol, ki jo trpiš zavoljo nje, in tudi ona, Vida, bi bila srečna, če bi jo kdo ponižal, ker ljubi Križaja. »Ljubim ga — ljubim!« je ponavljala v mislih. »Kako krasno in plemenito je to — in on, kako je lep...«

Sreča, da oče ni gledal nanjo, marveč je zanosno razvijal moralo istorije.

»Da, da, moj ljubi,« je pridigal, mogotno podrhtevaje z glasom, »jaz sem človek načel in bi rajši poginil kakor grešil zoper tradicijo; mesalliance ne bo v moji hiši, Pohlinova kri se ne bo mešala s katerosibodi! Moj načrt o Vidini prihodnosti je že gotov, in nič na svetu ga ne izpodbije; to naj si zapomni vsak, kdor misli, da pobiram zeta na cesti kakor tile naši purgarji, advokati in druga po-

vprečna drhal!« To rekši je skrivaj ošinil mladega moža s pogledom, češ, ali je razumel, da meri nanj.

V suplentu je vrelo; gledal je v tla, da ga ne bi stari spoznal po očeh.

»Sum qui sum!« je povzel humanist. »Kdor se ne povišuje, se ponižuje . . . Da veš, Annetta, odslej ne trpim nobenih šal in nobene nedolžne zabave; vsak mora vedeti, kaj dolguje svojemu imenu.«

Pohlinka se je nehote ozrla na Križaja, kakor bi čakala, kdaj plane kvišku in proglasi svojo ljubezen, zdaj nalašč, ko ga rinejo takorekoč pred vrata; po levje bi se borila zanj. Suplent je menda ugenil njeno misel; srečala sta se z očmi in gospa Ana je prestregla srdito iskro, ki je razodevala, da ga zapušča potrpljenje. Misel, da ga podi stari bedak kakor cigana, je bila spravila njegovo dobrodušnost ob vse ravnotežje; zdaj ni smel dvojiti, kljub vsem pomiselkom je trebalo iskati odločitve, že radi gole časti!

»Nesrečnejše je ne morem storiti, kakor če jo prepustim temu norcu na milost in nemilost,« se je hujskal na tihem, dočim je profesor razkladal »zanimanje visokih krogov za njegov mladinski spis.« »Še danes se zagotovim, kaj misli grof, in potem — na juriš! Toliko sposobnosti bom pač menda pokazal kakor junaki mojih novel. Na juriš!« Lasje so se mu ježili od podjetnih misli, in hkrati mu je bilo, kot bi se zaganjal, da skoči čez sedem sežnjev širok prepad . . .

Humanist se je kmalu začel odpravljati na konferenco in povabil Križaja tako pomembno s seboj, da res ni mogel ostati pri ženskah.

»Naj bo,« se je izgovoril samemu sebi. »Zakaj bi ga dražil, preden udari ura dejanja? Vse o svojem času.« Od zgolj veselja nad dobrim sklepom se ni zavedel, da ga že zdaj mineva odločnost. »Jutri, pojutrišnjem, čez teden dni — kadar bo pravi trenotek,« je sklepal v mislih, omamljaje se z nenavadnim,

prazničnim razpoloženjem, ki mu je lezlo v glavo. Z Vido sta izmenjala za očetovim hrbtom vesel in vzhičen pogled in ko je šepnila gospa pri slovesu, naj pride zvečer, ker ima Pohlin nekje nekakšno sejo, je vroče pokimal ter stisnil njeno roko, prav kakor bi hotel reči:

»Moj sklep je storjen in nič me več ne oplašil!«
S svetlim smehljajem nade je zrla za njim.

XV.

Grofova vnema in napredovanje v slovenščini sta zelo presenečali Križaja, ki si je mnogokrat belil glavo, zakaj trati odličnik čas z nesladkim jezikom, če ga v srcu ne spoštuje; o tem pa je bil prepričan. Toda učenčeva marljivost se ni hotela unesti; namesto da bi vrgel po nekaj urah slovnico v kot ter odrešil suplenta vsiljene mu naloge, ga je skorajda sam priganjal; besede in pravila so mu šla v glavo, kakor bi čaral, in že zdaj ga ne bi bil nihče več prodal. Zadovoljno se je muzal Križajevemu strmenju, rekoč, da pomni toinono od svojega alžerskega tovariša:

»Včasih se mu je stožilo po domu, pa mi je pravil o rodnih krajih, kakšni ljudje prebivajo tod in kako govoré; celo nekaj popevk me je naučil.«

V dokaz, da pripoveduje resnico, je posupil poslušalca zdaj z »Regimentom«, zdaj z »Milo lunico« in še marsikatero drugo, ki bi je tudi suplent ne bil mogel zakrožiti bolje od njega.

Tisti večer pa, ko je pozvonil učitelj nekako ob peti uri, ga je iznenadil prvikrat s popolno nepripravljenostjo; poznalo se je, da mu roje po glavi druge misli, kar je tudi sam povedal v svojo opravicho. Ne glede na dogodke včerajšnjega jutra, na svoj razgovor z Marijo in prizor z nestrpnim Smučiklasom, je bil še ves pod dojmom obiska pri Grabunčevih, odkoder se je vrnil par minut pred Križajevim prihodom. Ves čas med lekcijo je s hu-

domušnim smehljajem preišljal nekatere podrobnosti, ki so mu ostale v posebno zabavnem spominu. Veletržec in njegova milostna sta bila res prelestna dvojica, in grof ju je bil izpregledal prav do obisti. Gladki, preračunano skromni Grabunec mu je ugajal v primeri z medvedjim petoliznikom Smučiklasom; sprejel ga je samozavestno, solidno in brez priskutnega malikovanja. Zato pa je našla soproga par kaveljčkov, na katerih je razobesila svoj finejši okus; njeno maslo je bilo vsekako, da je sprejel sluga Žan visokega gosta z besedami:

»Milostljiva gospa imajo ‚migrajno‘, milostljivi gospod pa ‚špljén‘; ampak za ‚njih‘ so gotovo doma ... Kar not naj se potrudijo.«

In kljub »spleenu« in migrêni so bili vsi trije prav židane volje, zlasti ko je Grabunka ponudila grofu kozarček »bordejavksa«! Poklicali so tudi Doro, ki je ukrotila svoje mučne dvome ter sedla mednje kakor kraljica, kateri je dovoljeno vse: sijajno je zabavala grofa, še sijajneje zaverovana roditelja, najbolj pa sebe, smejoč se venomer s svojim zvonkim, hladnim smehom, zdaj nad očetovim dostojanstvom, zdaj »aristokratskim« utrinkom gospe Grabunčeve, zdaj ob pogledu na grofa, ki je tako resno igral komedijo, kakor bi se menil s pravo pravcato dvorno gospodo. Trgovcu se je vidno razcvetal obraz, ko je občudoval edinko v njenem razmahu in si domišljjal, kako silno mora vplivati na gostovo srce. »Požiral jo je z očmi!« je trdil ženi pozneje. Izvrstni »bordejavks« je zlezal revežu od same sreče v glavo; s tresočim glasom in meglenimi pogledi je prosil grofa nazadnje, naj ga spremi v njegovo sobo, »da mu pokaže nekaj zanimivega«. Bilo je tisto, za kar je šlo pravzaprav obema: Grabunec ni mogel dopustiti, da bi grof trpel zadrego radi naših tatov, in gost je spravil po kratkem, nič kaj trdosrčnem upiranju novo posojilce, priznava je si natihem, da je trgovec dosti boljši »kavalir« od odvetnika, tako

glede manir kakor zlasti glede številčk. Zadovoljna drug z drugim sta se vrnila v salon; in ko se je srečnež poslavljaj, mu je stisnila Dora v neopazovanem trenutku tri nove, svetle ključce v židanem papirju, s katerimi je bil vsako noč in vsako uro gospodar svojega paradiža . . .

»Da se jim skupaj nasmejeva,« je velel njen pogled; toda nemi drget ustnic je dodajal komaj razločno: »Da se pogreznem še globlje v svojo nerazrešno boll!«

Po vseh teh dogodkih je bilo grofovo razpoloženje baš dovolj veselo, dovolj ironično in dovolj sočutno, da je pozorno prisluhnil, ko je Križaj h koncu lekcije obrnil razgovor na profesorja in njegovo hčer. Omenil je, kako visoko čisla grofa Pohlina ter namignil, da stavi nanj velike nade. Grof je zgrbančil čelo in pomeril suplenta tako dvoumno, da ni vedel, ali naj nadaljuje, ali naj spravi jezik za zobe; s poslednjim ostankom podjetnosti je rekel zdajci:

»Gospod grof — dovolite odkrito besedo! Ali so vam profesorjevi upi docela jasni?«

»Docela,« je odgovoril tujec z nepričakovano gotovostjo. »Saj v to ni treba, da bi bil človek bistrogled; on ni izmed tistih, ki znajo skrivati. Govorite, dragi Križaj, govorite, drugače bi moral jaz začeti, ker nisem slep in vem že dolgo, da mora priti to pojasnilo; vse vidim, kako se mučite, in žal mi vas je. Ali naj rečem, kaj vas tare?«

»Profesor gradi na vas nade . . . rodbinskega značaja . . . in vi, gospod grof, se zdite, kakor bi ga potrjevali v njegovem pričakovanju,« je izdaval suplent ves zasopel in zaripel; šele zdaj je čutil predrznost svojega podjetja. »Oprostite, sam vem, da moje govorjenje ni umestno . . . toda naš stari gospod je čudak, odločna in — rekel bi — hudo prenapeta natura; vsa hiša trpi vsled njegove manije, ki morda niti ni opravičena . . .«

Skoraj solzno je uprl oko v poslušalca, ki mu je odkrito pogledal naproti.

»Hm,« je dejal grof s hudomušnim nasmeškom, »vprašanje je delikatno; toda z vami, dragi Križaj, govorim brez ovinkov — imejte to za dokaz resnične simpatije, ako vam je do takih reči!«

Suplent se je hvaležno poklonil.

»Moje priznanje ostane pač med nama?« je povzel grof. »Nerad bi se zameril izvrstnemu Pohlinu . . . in vendar moram reči, da niti v sanjah ne mislim na prihodnjost, kakršna roji njemu po glavi . . . Vsa tista fantazija mi je znana, in žal mi ga je; toda jaz nisem kriv in vedoma ga nisem izpodbujal. Vida je v mojih očeh premil otrok, ki mu želim vso srečo — te pa ji moja čuvstva ne bi mogla prinesiti, bogme ne! Še več, prijatelj; zdavnaj sem ugenil, da vam je dekle pri srcu — ali se motim? Nu, vidite, bodite pomirjeni; vaš tekmeč ne bom nikoli, zaveznik pa zmerom rad . . .«

»Ah, gospod grof,« je zamrmral Križaj ter burno stisnil ponudeno mu desnico, »veliko breme ste mi vzeli z duše!«

»Res je, ako mu rečem samo besedico — Pohlin bi bil zmožen sleherne žrtve, da mi ustreže . . .«

»O, saj ne bi bila žrtev,« je vzkliknil mladi mož s trpkostjo. »V naslado bi si štel!«

»Kakor vidim, ste mu naklonjeni manj nego dražestni hčerki?« se je namuznil grof. »Nu, prav; hotel sem reči, da je ni stvari, katero bi mi odrekel. Ali hočete dokazov? Nemara, da vam on sam ponudi roko gospodične Vide, kar vam in nji gotovo ne bo nevšečno?«

»To bi storili?« je ostrmel suplent; od radosti in tesnobe se mu je zvrtilo v glavi.

»Ako je vaša želja! Nočem, da bi me imeli za oviro svoje sreče. Odločite se.«

Toda Križaj se ni znal odločiti; kakor hitro je zagledal rešitev v svojem dosegu, ga je namah popadel stari strah in dvom.

»Blagor vam,« je vzdihnil, »ki ste zmerom gotovi samega sebe; meni je drugače pri duši in odločitev ni lahka stvar... Recite, gospod grof — zdaj, ko sva začela govoriti odkrito, mi lahko poveste: ali mislite, da sva drug za drugega?«

»Vi in Vida?«

»Midva. Recite mi po pravici! Ona — mlado bitje, neizkušeno, polno življenja in sanj; jaz — razočaran človek, napol starec, pripravnejši za strica nego za ljubimca... Kaj mi svetujete?«

»Težka zahteva!« je odgovoril grof in obraz se mu je zresnil. »Nasveti so pokvarili že mnogo prijateljstva in tudi vi mi utegnite zameriti... Ne priporočam vam, dragi Križaj,« je povzel po kratkem premolku. »Pameten človek se ne ženi na prvo ljubezen, to je stara zapoved... Kako naj ve sedemnajstleten otrok, kaj bo čutil dan, leto, dve, po svatbeni noči? Vida se vas okleplje, ker drugega menda sploh ne pozna in ne sluti, da vaše dobre lastnosti niso edine privlačnosti moškega spola; takšno je moje mnenje. Da jo imate radi, je več ko umevno; da bi jo vzeli, vam ne svetujem.«

»Nisem se varal,« je zamrmral mladi mož napol pobito, napol z olajšanjem, ki se ga sam ni dobro zavedal, ter se prijel za glavo. »Vest me svari neprestano... Sam vem, bogokletno bi bilo in v nesrečo obema: ne sme se zgoditi!«

»Vseeno,« se je umeknil grof, »izjem je obilo. Kdo ve, naposled, kaj vam določa usoda? Ravnajte čisto po svoji glavi; moj svet je lahko napačen, in žal bi mi bilo, če bi vam ravno jaz pokvaril bodočnost...«

Njegov opomin je našel gluha ušesa; suplent je čutil, da mu je vse že dolgo jasno in sploh ne more biti drugače. Zdelo se mu je, kakor bi bil začel po-

govor baš zato, ker je hotel slišati nekoga, da mu poreče: ne stori! Oprostil se je, cdšel malodane vesel in z olajšanim srcem ter delal domov grede že dobre sklepe, kako pusti vse skupaj, enkrat za zmerom; to utolaženje pa mu je zdajci vdehnilo misel:

»Pogrešala me bo in se vpraševala, zakaj sem jo zapustil; ali to ni krivica? Ničesar žalega mi ni storila, in jaz je ne smem storiti nesrečne, ne tako ne drugače... Moja dolžnost je, da ji ostanem prijatelj — da ji pomagam živeti in pazim nanjo, dokler ne pride njen pravi, po Bogu poklicani.«

Šele zdaj se mu je zazdelo, da stoji na varnih tleh. Imel je, česar mu je bilo treba: razumen vzrok, da ostane vse pri starem, zamotano in nerazrešeno kakor doslej. Njegovo oklevanje je bilo polno visokega moralnega zmisla; bilo je baš prava, edino možna pot idealnega človeka, in suplent Križaj se je zaklinjal malodane s solzami požrtvovalnega navdušenja, da ne odstopi ž nje niti za las.

Zavil je skozi park, da bi še nekoliko posrebal to dobrodejno razpoloženje, preden krene k Pohl-Novim. Večerilo se je; oblike dreves in grmov so rastle čudno temno in sočno v rožnati zrak in vsa zatišja so bila polna gostih, sitih, nežno mamečih aromатов. Že petič je bil povesel oko pred poluskritimi klopnicami, na katerih so sedeli parčki, objemaje se čez pas in stikaje glave v zaljubljenem šepetanju; na šesti ga je mahoma presenetilo dvoje mladeniških postav. Izza grma, ki je senčil klop, je spoznal glasove Rovana in Rožmarina; govorila sta razburjeno, ne pazeč, ali kdo prisluškuje. Suplent je instinktivno pridržal korak.

»Tak tvoj poraz je popoln,« je menil Rovana napol sočutno, napol porogljivo, rišoč s palico po pesku in kimaje z glavo. »Grje ti ne bi moglo spodleteti, hudič naj me vzame... Nu, sam si kriv; ali ti nisem trobil, da bodi previden? In tudi v pismu bi

bil lahko razlil manj medu in manj rožic bi bil posadil; ženski imponira pri moškemu trdota in umerjenost — ne glede na to, da bi bil imel Pohlin manj veselja v razredu . . . Kaj hočeš, po toči je škoda zvoniti; trpi, in drugič opravi bolje.«

»Tebi je lahko pridigati, zloba vtelešena,« je škripal poet z zobmi, »a rad bi te videl v svoji koži!«

»Ej, bogme, ne zavidam ti je in smiliš se mi, kakor si smešen in prismojen.«

»Smešen in prismojen!« Rožmarin je plosnil z rokami. »Kdo pa mi je svetovalj te smešne in prismojene reči? Kdo je bilj moj zli duh, moj izkušnjavec in Mefisto? Kdo je kriv, da sem nemogoč v njenih očeh in se smeje nad mano ona, njen stari trinog in vsa šola, vse mesto takorekoč? Ti edini! Tvoja zasluga je, da mi ne preostaja nič drugega kakor smrt . . . Gorje mi! Smrt v zornem cvetu življenja!«

»Daj no, neslanost!« je vzrojil Rovan, čeprav je odmevalo v njegovem glasu kesanje. »Kdo govori spet o tragedijah? Tak zdaj sem kriv tvoje smrti, haha! Kakor bi si bil mogel misliti, da bo tako — in sploh, prava reč, ako te je Pohlin nahrulil in se par tepcev muza nad teboj . . . Pameten bodi, obriši se, pa drugo izberi; ne manjka se jih.«

»In ona? Brez zaščite ostane v krempljih zapeljivčevih! Še miselj nanjo me zdaj boli; brez te misli pa ne morem živeti.«

»Pomiri se, na grofa bom pazil jaz,« je izjavil instruktor velikodušno. »Zapomnil sem si že marsikaj; nekaj smrdi na Danskem, pravi Shakespeare . . . Njegova slava ne bo trajala dolgo: essetai hemar!«

»Vem, vem, da se ti mudi zasesti moje mesto.«

»Tvoje mesto! Kje si ga imel?«

»Hujskalj si me, da bi postalj nemogoč; potem, si mislilj, pojde tvoje pšenica v klasje. Rovan, ti si brezsrčen intrigant.« S temi besedami je poet ogorčeno zamahnil in vstal.

»Bodi brez skrbi,« je oporekel tovariš v slišni zadregi, »ta intrigant je nesebičnejši, nego misliš. Česa naj iščem pri gospodski punici, ki je namenjena pitanemu buržuju, če ne kar visokorodnemu grofu? Pesmi delati nanjo ne znam, s škrici otresati ne morem, za pest prismuknjenih pisem ali tucat poljubov se ni vredno potiti; prozaična zver sem, kaj hočeš!«

»Kaj te nagiblje k nji potemtakem?« je začudeno vprašal trpin, čuteč, da govori tovariš odkritosrčno. »In čemu mi jo zaviđaš? O, nič ne taji, že zdavnaj sem ugánilj po tvojih očeh!«

»Varoval jo bom,« je odrezal Rován nenadoma s suho drhtečim glasom. »Tebe, njega in vsakogar. Tebe, ker si bedak, njega, ker je lopov, vsakogar, ker jo — a kaj te briga! Varoval jo bom, ker se mi smili... in ker je to vse, kar morem imeti od nje... Povedal sem ti resnico, kakor tercijalka pri izpovedi.«

Rožmarina je omamil preprosti patos teh besed.

»Če je to res, Rován,« je vzkliknil in ga pograbil za desnico, »potem te občudujem; potem si največlikodušnejši človek na svetu... Ah, prepričaj me, da ne iščeš od nje ničesar! Reci: prav ničesar?«

»Prav... n-ničesar,« je ponovil instruktor, kakor bi vzdignil svinčeno grudo. »Ničesar... Tako je zapisano.«

»Saj to ni mogoče!« je vzkliknil poet histerično. »Kdor ljubi, išče zmerom; in če ne išče, bi vzelj, ako bi se našla prilika... Recimo, da bi prišla... ne, če bi se ti sanjalo, da prihaja k tebi... bela kakor sneg, z razpletenimi lasmi... in njene grudi se leskečejo... vsa ona dehti in mami... Meni se je sanjalo sinoči!«

»Svinja,« se je ognil Rován. »Zdaj poznamo tvoj idealizem!«

»Ne, ne, odgovori: če bi prišla?«

VLADIMIR LEVSTIK:

VIŠNJEVA REPATICA

SATIRIČEN ROMAN.

II. DEL

V LJUBLJANI 1920.

TISKALA IN ZALOŽILA ZVEZNA TISKARNA.

2007/10937

ZAPUŠČINA
VLADIMIRA LEVSTIKA

»Če bi prišla!« se je začulo kakor odmev iz temne, vroče globine. »Če bi prišla . . . uh, da bi ti jezik odletel! Zakaj ne preišljaš, kaj bo, kadar se izpremeni luna v rozinovo potico in pade na zemljo?«

»To ni odgovor,« je silil Rožmarin, kakor bi se mu bledlo.

»Molči! Tvoje trapaste pesmi so sladke in slivnave kakor polži spomladi, ampak tvoje srce je gnojna jama. In zraven si budalo, da veš. Takšnim tičem se ni treba streljati; tebe je ubil, kdor te je ustvaril.« Zlovoljno je pograbil knjige in vstal. »Izpametuj se, kapitalist; človeku se ne spodobi misliti po kravje, če je prav gospodskih staršev sin. Pozabi Vido in misli na matematiko. Do svidenja jutri!«

Odšel je z dolgimi koraki, uporno dvigaje glavo.

Rožmarin je kalno strmel za njim; vse modre besede so mu zvenele v glavi kakor tuja pesem, in nazori tovariša, ki je tiščal svoje hrepenenje za grlo k tlom, so se mu zdeli nerazumljivi. Z zadoščenjem, skoraj s ponosom je preišljal, da je »vse uničeno«, ter ponavljal sam pri sebi:

»Zaigralj sem življenje; nezmiselno je, propalo in izgubljeno kakor barka brez krmila!«

Spominjal se je pripovedovanj svoje matere, vnete bralke sentimentalnih romanov, kako se je nameravala v mladih letih zastrupiti iz nesrečne ljubezni; in trdno je sklenil, da umre po zgledu tolikih razočaranih ljubimcev tudi on radevoljne smrti, s svinčenim zrnem v srcu in z Vidinim imenom na ustnicah:

»Pomislilj bi nanjo, vzdihnilj in izprožilj . . .«

Dočim je poet zaužival samega sebe v turobno junaški pozi, se je zavalil njegov tovariš doma na siromašno posteljo in skrivil ustnice v trpkem posmehu. Nobena fraza mu ni prišla na um; zanj je bilo vse tako preprosto in jasno. Da, vodil je tepčka za nos, ker se mu je zdela Vida lepša brez tega oboževanja — prav nič drugega ni bilo v njegovih mislih ves čas. Hladnokrvno je tehtal pomen Rožmarinove ne-

sreče: rdeči as je bil uničen, preostajal je le še on, brezupni, črni, siromak v pomečkanem klobuku in ogoljeni obleki, brez lepih fraz, pesniške žilice in romantičnih samomorilnih namenov, zato pa zmerom pripravljen na vse. On ni sanjaril o dolgem ljubavnem pismu, sestankih in poljubih; z molčečno vztrajnostjo lovca na skalpe je zasledoval vsa sovražnikova pota, ubiral korake za njim podnevi in opletal po Francoskem nabrežju v teh koprnečih junijskih nočeh. Večkrat je videl smukati črnčevo in šoferjevo senco v mesečini pod kostanji, tuintam tudi grofa, zavitega v plašč; ure njegovih nočnih izletov so mu bile tako dobro znane in v vegastem plotu na koncu stranske ulice je tičal tako poraben kol, da si je upal v skrajni sili obvarovati Vido brez vse romantike, po starodavnem, v njem še živem zakonu vaškega maščevanja in vaške časti. Na koncu slehernega tajnega togovanja se je občudoval v veličju te razbojniške minute; čim bolj brezobzirno je postavljala vse na preprosto, odločno karto sile in dejanja, tem odrešitnejša se je zdela, tem bolj je mikala njega, otroka narave, izmučenega po ležnivi, brezdušni omikanosti mestnih ljudi. Zaupal si je brezpogojno, saj ni bil novinec v teh rečeh; prijatelji in sovražniki v domačem kraju so cenili moč njegovih mišic in na zadnjih počitnicah se je bil proslavil pred vso okolico, ko je »nabil« sam cel tucat laških delavcev ter jih gnal s polenom v roki pol ure daleč, v kazen zato, da so se drznili prepevati zvečer na vasi. Dlani so ga srbele, kadarkoli je srečal grofa na samem; že zdavnaj bi si bil ohladil jezo, da ni bilo druge, zavratne in škodoželjne misli, ki mu je dolbla včasih po možganih in obetala čudežno, vsem nepričakovano rešitev. Drejče Rovana je hranil to misel zase, čeprav ga je razburjala čimdalje bolj in obsevala nekatere njegove domneve z vedno verjetnejšo lučjo; šele nocoj in le oddaleč jo je naznačil Rožmarinu, ko mu je dejal:

»Zapomnil sem si marsikaj; varovati jo hočem grofa, ker je lopov...«

In sklenil si je zapomniti še več; načrt, ki mu je rojil po glavi, je bil poguboncsnejši od kola v plotu...

Suplent Križaj se ne bi bil mogel pohvaliti s tako jasnim in opredeljenim stanjem duha. Razgovor študentov mu je bil izvabil hudomušen smehljaj; namenil se je, da ju podraži pri priliki, toda lastno stisko je pozabil ob tem komaj za hipec, in tik na parkovi meji mu je skočila iznova za vrat. Čim bliže mu je bilo do Gorenjske ulice, tem grenkejša tesnoba ga je obhajala ob misli, da je popoldne mladane obljubil gospe Pohlinovi dolgo zaželjeno presenečenje, zdaj pa se vrača s »trdnim« namenom, pustiti vse pri starem.

»S trdnim namenom!« se je posmehnul samemu sebi. »Kakor bi se bilo rodilo v moji glavi že kdaj kaj trdnega, kak svoj lasten namen! Grof me je okrenil na levo, Pohlinka me obrne na desno. Eh, to je strašno na svetu, da imajo vsi prav, naj si nasprotujejo še tako, in so vsi pametni, če se zde drug drugemu še tako neumni; ti pa stojiš v sredi med njimi, kimaš zdaj sem, zdaj tja in si nesrečen z vsakomer, ker jih vse preveč razumeš...«

Velik kamen se mu je odvalil s srca, ko je slišal od Maričke pri vratih, da gospa ni mogla ostati doma; poklicali so jo bili nenadoma h gospe Slivarjevi. Že pred tedni mu je bila pripomnila Pohlinka v enem svojih predavanj o slabih in dobrih straneh zakonskega življenja, da preti Slivarici, soprogi finančnega svètnika in njeni najboljši prijateljici, po mnogoletnem presledku »vesel dogodek«, v presenečenje vseh znank in znancev, zlasti pa še postarnega, za telesno lepoto koketne ženice že malo dostopnega očeta. Križaj takrat ni mogel zamolčati svojega mnenja o svètnici in mladem oficirju, zaradi katerega so imeli pri Slivarjevih pogosto »preki sod«. In nocoj

je gospa Slivarjeva zares poslala po nekdanjo sošolko, da bi jo hrabrila v težki uri, ki je nastopala malce prezgodaj, in brzdala ogorčenje gospoda soproga, ki je že ves dan rjul po ženini spalnici ter prožil nanjo revolver, čeprav je vedela vsa hiša, da ni nabasan. S srcem polnim sočutja in radovednosti je odhitela Pohlinka na svoje mesto ter priporočila hčer in Križaja previdnosti božji.

Vida je bila sama; s kanapeja v obednici je strmela skozi odprto okno v vrzel, ki se je odpirala med hišami ter obrobjala majhen izrezek mestnega parka na škrlatnem ozadju gorskih grebenov, odetih v poslednjo žerjavico tistega večera. Neopredeljena sanjarija jo je odnašala daleč s seboj; kaj vre v njeni krvi, je komaj slutila — čutila je le, kakor bi letala gola nad nekakšnimi globinami, iz katerih je puhnila zdajpazdaj vroča misel o možu in veliki, njej prepovedani sreči. Mrak je prihajal gostejši in njene predstave razločnejše; skrivnost ljubezni je menda edina, katero odgrinja narava brez upiranja . . . Vida je stresala glavo, žarela od sramu, mašila si ušesa in zapirala oči, drevenela in trepetala po vrsti, ne da bi mogla odgnati procesijo opojnih slik, ki so vrele iz dna domišljije, vznemirjaje jo z zmerom jasnejšimi obrisi in vedno tesnobnejšo gotovostjo. Da, da, to je bilo tisto, kar imenujejo greh, čeprav se zdi v resnici le krona radosti, visoka daritev življenja! Namenjena je slehernemu bitju in tudi nji; z vsako minuto se bliža dan, ko postane žena in začne živeti v pijanosti duše in cvetočem veselju telesa . . . Križajev obraz se je pojavil pred njo, ozarjen z novo, vsegamogočnejšo lučjo; njena lica so plamenela, v kovanju mladih žil je pokal okrog srca deviški led. In tedaj ga je zagledala poleg sebe ter začula njegov pozdrav:

»Dober večer, moja Vida . . .«

Z vlažnim bleskom se je ozrla vanj; odgovor ji je zamrl na ustnicah. Bilo je, kakor da se sanje

nadaljujejo v popolno resničnost. Prvi drhtljaj vdanosti ji je zbežal po udih ter zalil mišice z voljno, brezsilno mehko; suplentu je bilo treba le iztegniti roko — še v mislih se ne bi bila uprla. Toda Križaj je prisedel, nič takega ne sluteč, ves zaverovan v svoj svetniški poklic, da jo obvaruje belo, rosno in nedotekljivo!

»Sama si, ubožica,« je povzel z genljivo nedolžnostjo. »Nu, prav, bova vsaj pokramljala; že dolgo si nisva izlila srca po stari navadi. Prinesel sem ti knjižico Golobovih poezij, ki je danes izšla, in svojo zadnjo novelo, ako jo hočeš prebrati... Kaj ti je, križ božji?« se je ustrašil, videč strmenje v njenem pogledu.

»Ah!« je dehnila Vida in si potegnila z dlanjo preko čela, kakor bi se dramila. »Kje sem bila? — Joj meni!«

Kljub polumraku je opazil, kako ji je potemnel obraz. Zvila se je na področnik kanapeja, jeknila ter si zakrila oči. Srce ga je zbolelo od grenkega sočutja; pomeknil se je bliže, prijel jo za roke in se sklonil tesno nad njeno lice:

»Hudo je bilo, kaj ne, ubožica? Grom in tresk zaradi onega neumnega fanta?«

Pokimala je in zaihtela.

»Moj Bog! Človek se res vprašuje, ali je Pohlin pri zdravi pameti,« je priznal suplent. »Kako more zameriti tebi, ovčica!«

Vida se mu je obesila na komolec.

»Milan,« je jokala na njegovih prsih, »zakaj moram trpeti vse to? Mladost mi gine še huje kakor v ječi; da bi ti mogla povedati, kako... Nesrečna sem, tako zelo sem nesrečna!«

Njeni lasje so mu dehteli tik pod usti; gorkota razgrete dekliške glavice je prodirala skozi telovnik ter polnila Križajeve prsi s koprnečo tegobo in krepostnim strahom pred samim seboj. Težko je dihal;

njegovi dobri nameni so se majali in bledehi od hipa do hipa; s slastjo in žalostjo je čutil, da jo ljubi z vsako žilico svojega boječega srca.

»Zakaj nisem jaz tvoj oče!« je vzkliknil duhovito. »V zgolj veselje bi te zavil, v samo solnce in ljubezen, uboga Vida...«

»Ti — moj oče?« se je vzravnala zdajci; začudenje, smeh in trpkoba, vse hkrati je zvenelo v njenem glasu. »Čemu praviš to? Joj, nikdar si ne bi bila mislila, da si zmožen take želje!« Poleg njenih prejšnjih sanjarij se ji je zazdela suplentova misel neskončno smešna; takoj nato pa jo je zgrabila pobitost. »Moj oče bi hotel biti,« je ponovila žalobno. »In jaz sem mislila, da me imaš vendar vsaj majčkeno rad...«

Križajeva zmeda je priklopela do vrhunca; zdaj je videl, kakšnega sovražnika ima v lastnem srcu.

»Rad!« je vzkliknil zamolklo, komaj vedoč, kaj govori. »Sam Bog mi je priča, da nimam nikogar rajši od tebe; če bi le znala, koliko ur sem prečul od misli nate in od sočutja s teboj...«

»Pa hočeš biti moj oče,« je dejala Vida z navivno iskrico nađe v očeh. »Očetje zmerjajo in tepo; našega me je strah, da se le spomnim nanj. Kaj bi z očetom, ki bi ga morala imeti rada — tako rada! S teboj, ki si zame najboljši, najljubši človek na svetu? V glavi bi se mi zmešalo, da, da!«

»Jojmene!« se je nasmehnil on. »Sama sreča, da ni mogoče menjati. Sicer pa so to le tvoje misli —«

»Misli — nu, dobro; jaz mislim zmerom tisto, kar je res in prav.«

»Uboga mlada, zbegana sirotica ne more vedeti, kaj je res in prav,« se je branil Križaj. »Pride čas, ko boš imela drugega vse drugače rada, in takrat uvidiš, da sem ti komaj dober za očeta...«

»Nikogar rajša od tebe! Ne, Milan, huda sem nate,« je nadaljevala Vida s poluotroško trmo, sledeč

nečemu, kar si je bila očitvidno vtepla v glavo. »Čemu se norčuješ iz mene in občuješ z menoj kakor z detetom, ki ne ve, kaj govori? Čemu tajiš samega sebe in tisto, kar vidim vsak dan, vsak hipec v tvojih očeh?«

»Kaj?« je vprašal suplent z drhtečim glasom.

»Ljubezen,« je dehnila komaj slišno.

Križaj je bil človek starinske morale; o svoji srčni resnici se ne bi bil zlegal za nobeno ceno, niti ženski ne; to je bilo eno njegovih pogubonosnih načel. Videč, kako krčevito se okleplje bedna dekliška dušica njegovega čuvstva, je izgubil oblast nad seboj.

»Da,« je zastokal obupno, »resnica je... Vsa moja ljubezen si ti, in moja sreča je vsa pri tebi; a ti svoje sreče ne najdeš z menoj — o, ne varaj se.«

»Tak mi vendar pove, moj veliki, modri hinavec!« je zamrmrala Vida tesno ob njegovem strniščastem obrazu. »Milan! Moj Bog, ali so vsi tako slabe volje, kadar si razložijo ljubezen? Saj praviš, da je tvoja sreča pri meni... In moja, tudi moja je pri tebi — slišiš? Tako srečna bom s teboj; nikoli, nikoli ne boš videl sence v mojem pogledu!«

»Ne bom je videl, ker bom bežal od tebe; vse, kar si misliš, Vida, vse tisto je nemogoče. Grobop kop tvoje mladosti ne bom, ne bom, ne bom!« je tarnal suplent s poslednjim ostankom dobrega namena. »Ti si mlada, komaj na pragu življenja stojiš, jaz pa sem okleščeno deblo, pust starec, dolgočasen medved, neznosen človek — kakorkoli bi me zmerjala, bi bilo res. Ne maram, da bi ti bilo žal; ne maram, da bi bila ti nesrečna zaradi mene!« In res se je spravil na noge ter ji junaško pomolil desnico v slovo.

»Ne bom nesrečna, Milan,« je šepnila ona tesnobno in vstala za njim. »Ali ne slišiš, da te imam rada — tako, da mi je srce težko in se mi ponoči sanja o tebi? To je vendar prava ljubezen! Najboljša žena ti bom, pridna in zvesta, oh, v vsem bom po-

korna tvoji volji; tudi na pisalni mizi ne bom popravljala, ker praviš, da te jezi . . . Oba bova srečna — in prosta, neodvisna od vseh!« je vzkliknila koprneče, sklepaje roke.

»Bog ti daj kmalu toliko sreče in prostosti, kolikor ti je privoščim jaz. Z mano, in tega se bojim, pred tem bežim, dete moje — z mano bi bila nesrečna jetnica . . . Zbogom Vida — zbogom za vedno!« Siloma ji je stisnil roko, zagnal se z dolgim skokom do vrat — tam pa je zdajci obstal in počakal, v skeleči želji, da bi ga zaklicala nazaj. In res je slišal za hrbtom par hlastnih, prestrašenih korakov, ki so primrznili sredi sobe; v uho mu je udaril tih, zategel, obupen glas, poln srčne stiske in prošnje. Ozrl se je ter sam zaječal, videč jo, da skriva obličje v rokah in joče.

»Vida!« je kriknil, ne meneč se za Maričko — in po pravici, ker je že zdavnaj prisluškovala v salonu — »Vida, uboga, dobra moja Vida!« Planil je k nji, baš o pravem času, da jo je ujel v naročje. »Ti jočeš zaradi mene? Tedaj sem res še vreden solze iz tvojih očesec in ljubezni tvojega srca? . . . Odpusti, ljubo moje . . . odpusti!«

»Nič, nič!« je mrmral otrok, kakor bi rastel z obrazom k njemu: dvoje mehkih, židanih lehti se je oklenilo njegovega vratu, žareče in rosno deklinško lice se je brusilo po neobritih Križajevih ščetinah, in vlažna, še nikoli poljubljena Vidina usta so trdovratno iskala njegovih. »Molči, ti ljubi, dragi moj . . .«

Objel jo je; zamrla sta v poljubu. Čez dolgo ga je vzdramil trepet v njegovih prsih in ogenj, ki mu je šinil po žilah tako mogočno, da jo je strahoma izpustil iz rok. Toda Vida bi bila padla, če je ne bi bil zopet prestregel; vse vroče misli današnjega dne so bile oživele v teh sekundah ter jo oblike z drevenečo blaženostjo od glave do nog. Obvisela mu je na prsih, brodeč mu z rokami po laseh, po obrazu in grlu, ter mrmraje kakor iz sanj:

»Tako srečna sem, Milan!... Zdaj je vsega
hudega konec... O Bog, kako dobro je biti s teboj!«

Potegnila ga je k oknu, da bi ga videla bolje. Srebrnobela mesečina je tekla po strehah in zidovju ter risala oblike dreves in gradišča onkraj vrzeli malone z jasnostjo dnevne luči. V tem bledem, zamišljenem sijanju, ki je prihajalo tiho in laskavo k objeti dvojici, ogrinjalo jo ter se razlivalo krogin-krog nje po rjavem parketu, so se zdele vse reči nekam lehkotno mehke, jedva napol resnične, kakor dekoracije v pravljичni operi. Tudi suplent in Vida sta tonila v razpoloženju s svojo ljubeznijo vred, pozabljala vnanji svet in prestajala čutiti samega sebe. Sladkostna godba je zvenela iz tikanja ure, korakov ljudi na ulici in redkega drdranja vozov; po njenem taktu je trepetalo dvoje ubogih bitij, tesno oklenjenih drug drugega, kakor bi morala vsa radost in sreča izginiti, ako le količkaj opeša blaženi krč njunih rok. In hkrati sta čutila v srcih nekakšno začudenje, ki si ga nista vedela razložiti, dokler se nista spomnila mnogo kesneje, kako vestno in skrbno sta nehote pazila tisti večer, da bi okusila vse, kar je predpisanega v podobnih trenutjih.

Zvon pri svetem Matevžu je s trebušatim glasom oznanil deveto uro; Križaj se je spomnil, da mora iti. Vida si je popravljala lase, z rosno zamaknjenostjo v očeh in na ustnicah, ki so še drevene v smehljaju; mahoma pa se je zdrznila, nastavila uho ter pokazala z roko na vrata:

»Jezus, oče prihaja! Odvij elektriko!«

Zvonec je zapel, trikrat ostro zaporedoma, kakor je bila navada Petra Pohlina.

Suplent je skočil; kolena so se mu šibila. Izpod stropa je planila svetloba. Tudi Marička se je splašila v salonu, stekla odpirat in gredoč podrla stol. Vida se je potuhnila na zofo, odprla knjigo in zvezek ter roteče pomignila Križaju k sebi; ko je vstopil trinog, ju je že slišal fantazirati na slepo:

»Sinus alfa plus kosinus beta ... kvadrat ... je enako ... stoj, tam piši minus! ... Kosinus alfa ...«

Zmedenost formule je iznenadila humanista v enaki meri kakor Križajeva navzočnost ob pozni uri in na samem z Vido; zaslutil je prevaro in poduhljaj kakor volk na sledi. Rdečica, ki še ni bila utegnila izginiti s hčerinih lic, je podvojila njegovo sumnjo.

»Hoho!« se je zakadil, »odkod ta nova matematika? Dajta, da vidim ... Ooo — skrivaš mi zvezek? Pokaži — takooo! ... Saj tukaj sploh ni računa?« je viknil osuplo. »Tu stoji ‚Milan—Milan—Milan‘ ... Kaj pomeni to? Mari se igrata — da ne rečem hujšega?«

Molčala sta. Vida se je skrivaj ozrla na Križaja; nekaj ji je reklo, da bi moral izpregovoriti, vzravnati se, priznati in napovedati boj. Toda suplent je povešal glavo in skrival svoje misli za deškoneroden smehljaj.

»Ali mislita, da se šalim, sakrament? Pojasnila čakam, gospod kolega!« je cepetal Pohlin. »In sploh, kaj šarita ob devetih zvečer? Dovolita, da vama izrazim svoje presenečenje!«

»Zdaj ... zdaj ... zdaj,« je koprnela Vida. »Pokoncu plane ...«

Toda nič hudega se ni zgodilo. Križaj se je namuznil še nerodneje, zakašljajal ter izjavil z negotovim glasom:

»Oh, šalila sva se ...«

»Šalila! Bistroumen posel za odrasle ljudi! Sicer pa želim vedeti, zakaj se ne šalita podnevi?«

»Šolske zvezke je bil pozabil,« se je boječe vmešala Vida, čuteč, kako jo grabi pusto razočaranje za srce, in misleč si: »Nu, pa legati; on tudi laže ... morda je treba tako ...« »Zvezke je pustil tukaj popoldne,« je povzela odločneje, »pa je prišel ponje; pol ure še ni tega.«

»Mhm!« se je namrdnil Pohlin suplentu, ki je prikimal. »Da, tamle so zvezki; mislil sem izprva,

da ste jih prinesli zdajle s seboj, ker jih popoldne nisem opazil. Ne, ne,« je mahal z nesramnim posmehom, »saj vem, da govorite resnico! Vsak jo govori... Kaj res že odhajate? Šele — hotel sem reči, že zdaj, tako zgodaj? Upam, da vas nisem jaz pregnal, hehehe!«

Suplent se je pobiral, kakor bi mu gorelo pod nogami; ko je hotel podati Vidi roko, se je kajpak našel med njima profesor, režeč se s peklensko ironijo ter gostobesedno izražaje svoje obžalovanje, da noče ostati dalje:

»Pokramljala bi, vsaj do dvanajstih, recimo... Ampak, veste,« je pisnil med vrati z izpremenjenim glasom, »želel bi, da se vidimo drugič o pripravnem času. Dobro ime mi je drago, navadil sem se ga — kaj hočete! Brez njega je težko živeti v 'naših krogih', in stavim, tudi pri vas; ne maram, da bi zlobni jeziki kvarili Vidi bodočnost, ki je takorekoč že določena.«

Hropeč od gneva in vrtoglave notranje zmede je sledil Križaj Marički, ki je copatala s svečo pred njim po stopnicah.

Pohlin je pomeril hčer z izrazom, kakršnega imajo pošasti v vročičnih delirijih, ter žugaje vzdignil prst, češ:

»Gorje ti, ako se drzneš ravnati po lastni glavi! V prah in pepel te zmeljem — v prah in pepel!«

Med vrati svojega kabineta se je zdajci obrnil ter vprašal hlastno, s šolskim glasom:

»Koliko parov nogavic je zapustil France Prešeren ob svoji smrti?...«

»Dvanajst,« je zamrmrala Vida trepetaje.

»Koliko žepnih robcev?«

»Osemnajst celih in...«

»Koliko raztrganih, ha?«

Spomin se ji je zateknil; to so bile stvari iz včerajšnje lekcije, ki bi jih morala znati šele jutri. Oče je planil bliže, pograbil matematični zvezek in ga zavihtil nad njeno glavo.

»Tega bi se bila učila z Milan-Milanom,« je kriknil porogljivo, »namesto da računata ‚kosinus alfa‘, iz katerega nikoli nič ne bo, če se prav na glavo postavita, ti in tvoja zanikarna mati!« To rekši jo je oplazil z zvezkom enkrat od leve, enkrat od desne strani, vrgel ji ga pred noge ter izginil.

Vida se dolgo ni sklonila, da bi pobrala matematiko svoje prve ljubezni; z rokami sklenjenimi na krilu je strmela v svetlo noč, priznavajoč si z grenkim razočaranjem, da leži Križajeva malodušnost kakor pust madež prekinprek na sijanju nocojšnjega večera. Milan ni bil vzrojil, ni se udaril po prsih, ni našel besedice upora ali priznanja; ničesar ni storil tako, kakor je upala ona v dnu svoje romantične duše. Cela nepričakovana bodočnost je pognala kal v tej minuti, čeprav se Vida ni zavedala izpremembe, marveč je čula še dolgo v noč ter naporno mislila nanj in si dopovedovala, kako ga ljubi...

»Lopov stari,« je zaškrtal suplent pred hišnimi vrati. »Spodil me je kakor paglavca, ako prav premislím; da sem le mogel molčati in ubogati brez besedice, vpríčo nje — vpríčo nje! Kaj si bo mislila o meni? Dolžan sem ji, da se izkažem moža,« je godrnjal, ubiraje pot s srdito dolgimi koraki, »brezpogojno, pa če bi moral tepsti Pohlina; preden mine leto dni, bo moja žena — sirotica preganjana!«

Toda spotoma pride človeku marsikaj na um; sredi Glavnega trga se je ustavil, počehljal se za ušesi ter si priznal:

»Vseeno, prišel sem bil s tako dobrim, poštenim namenom, da ji ostanem nesebičen drug! Kateri vrag naju je zmotil? Pa govore hudimani o svobodni volji... Nu, zdaj ne preostaja drugega, čast je čast. In vendar — joj, v kakšno nesrečo jo še pripraviš, ti stari, bedasti Križaj!«

Misel se je razvijala sama od sebe.

»Kaj sem storil, kaj sem storil!« je tarnal ob vodi. »To je lehkomiselnost, zločin, starčevski pohlep

do nežnega mladega bitja; slabost značaja je, kaznjiva nezmožnost, reči „ne“ . . . Seve, ko nimam toliko poštenja, da bi zadušil v sebi to brezumno čuvstvo! In stari naju je zalotil, povratek v hišo mi je otežkočen, ako ne kar nemogoč; Pohlin bo pazil, Vida se bo pogrezala še globlje v te pogubne sanje, in jaz ji ne morem, ne smem, ne znam raztolmačiti, da siliva v nesrečo . . .«

Katastrofa se je risala v njegovem duhu tako jasno in neizbežno, da je malo manjkalo, pa bi se bil zagnal z mostu na glavo v žuboreče valove; in ko je hodil doma bosopet okrog mize, je zdajci udaril s pestjo ter se pridušil:

»Ne, ne in ne! Dokler ni storjeno, se da vse popraviti; rajši naj me zaničuje, kakor da bi postal njen krvnik . . . Še jutri najdem pot — še jutri!«

V tem sklepu se je izročil postelji; zora ga je našla polnega odločnosti in kesanja.

»Toda ljubil jo bom zmerom, do smrti!« si je prisegal vmes. »Nobena druga ne bo kraljevala v moji duši, ki je posvečena nji edini; nobena ni vrednejša mojega češčenja . . .« In že je snoval novelo, v kateri opiše »pretresljivo dramo svojega in Vidinega srca«.

Ta novela je narastla še tisti dan za novo poglavje, s katerim suplent ni bil računal. Ko je sedel popoldne za mizo, iztezal noge v orumenelih nogavicah tik do vrat in z mnogimi vzdihmi popravljaj slovenske naloge, je nekdo potrkal na vrata.

»Not, strela, ki ne daš miru!« je vzkliknil Križaj z velikim glasom.

Vrata so se odprla, vstopila je gospa Pohlinova. Na njenem obličju je igral skrivnost, mehko prizanesljiv smehljaj. Vedela je vse in je prišla »žigosat ujetega mustanga«, kakor se je izrazil kesneje pesnik Golob. Križaju se je storilo kakor obsojencu pod giljotino, ko ga prešine končnoveljavna zavest, da vse skupaj ni okrutna šala in mu hočejo zares odsekati glavo . . .

Pohlinka se mu je čutila očitno bližjo po snočnjih dogodkih; brez ceremonij je sedla k njemu ter potipala z materinsko gorkoto takoj na pravo struno:

»Ah, siromak! Tudi vi ste morali okusiti, kaj se pravi zobati črešnje z našo pokoro; Vidka mi je povedala . . . Kakor ris, je dejala, se je zaprašil vanj, da še besedice ni spravil iz sebe, ubožček, tako je bil iznenaden . . . Nu kaj, da sta se le zmenila! Zdaj je najhujšega konec — o, ne obupajte!« je dodala naivno, videč suplenta, ki je z grozo stresal ramena in skril obraz v dlani. »Trdna volja in prava ljubezen premaga vsako zapreko; in jaz bom z vama, borila se bom za vaju kakor levinja; zato sem tudi prišla. Nekaj dni, sem si rekla, kak teden bo morda bolje, da ne zahaja v hišo; tačas si Pohlin premisli, medve pa najdeve priliko, da uprizorive intrigo . . . Saj veste, spletko je naše orožje!« Z veselo podjetnostjo je uprla oči v Križaja, pripravljena, da ga stisne na svoje srce.

Suplent je storil poslednje, kar mu je preostajalo. Jecljaje in stokaje je izdaval svoj »ampak«, za katerim je sledila v zmedenih, razsekanih koscih vsa bridka izpoved njegove stiske. Sigal je, odeval njeno roko s poljubi ter jo nazadnje pomočil z resničnimi solzami, ki bi se jih bil trd kamen usmilil, roteč jo do malega na kolenih, naj mu odpusti »brezvestno ravnanje« ter potolaži Vido namesto njega. Pohlinka je v prvem hipu osupnila in prebledela; še bi ji bil pogledal v oči, bi bil opazil strah in borbo s seboj, kaj ji je zdaj storiti. Ali omahovanje je minilo, preden je on dotarnal; božaje ga kakor nespametno, boječe dete, se je zasmejala s pokroviteljsko neizprosno tjo in vzkliknila, majaje z glavo:

»Joj, kakšni ste zaljubljeni! Zmerom enaki, še vedno takšni kakor v starih časih, za mojih dni . . . Jaz nisem vreden . . . prestar sem zanjo . . . predolgočasen . . . naveličala se me bo, in tako dalje,

ko sam dobro ve, da so vse zgolj prazne čence in da brez nje ne more živeti! Drug brez drugega, bi morala reči; zakaj Vida vas ima zares rada, tako globoko in genljivo, da ji kar zavidam . . . Rada se imata, in to je glavno, v tem je vsa uganka sreče, vse ostalo je nezmisel. Koliko ljubimcev bi neki ostalo skupaj, če bi morali logično utemeljiti ‚zakaj‘, vprašam vas? Ne, dragi, norček ste z Vido vred, in vnebovpijoč greh bi storila, če bi vzela vaše pomiselke na znanje. Molčite, da ne bom huda, kakor zaslužite . . . Bog nebeški, tak po vašem je vse skupaj prevara, neumnost in kaj vem, kaj še! In moje oči da so slepe? Motila sem se, ko sem menila, da vidim cvesti vajino srečo? Ženske oči, to pomnite, ljubi Križaj, ženske oči se ne motijo nikoli, in žensko srce še manj.«

Zmagovito je merila suplenta, ki je že zopet dvigal glavo. Čim delj je govorila, tem jasnejša je prihajala v njegovih možganih slutnja, da ima zadeva tudi drugo, dobro in upapolno stran; skoraj hvaležen je bil, da sliši nekoga, ki ga vleče s seboj preko mučnega razpotja.

»Da, da,« je povzela Vidina mati. »Čisto prav je bilo, sam angel varih vas je vodil. Srčno me veseli, da bom videla svojo revico enkrat v tako zvestem, toplem zavetju. Pogum, Križaj, zaupajte vase in vame; borila se bom kakor levinja, zoper Pohlino trinoštvo, pa tudi zoper vaše malodušje, in kakor lisica bom zvijačila, dokler se ne nagne zmaga na našo stran.«

Suplent je odložil orožje, izprevidel svojo zmoto in sprejel s svetlimi očmi njen večkratni blagoslov. Povprašal je, kako se vede profesor:

»Snoči je bil videti hudo presenečen in jezen; gotovo sumi vse, kakor je. Pa ne, da bi razsajal?«

»Ne da se reči. Dozdaj ni zinil besedice, samo škodoželjno strelja z očmi in pri obedu je klobasal o velikih dododkih, ki se bližajo. Strah me je in

sram; gotovo se hoče še enkrat osmešiti, da bo spet vse kazalo za nami. Ali druge rešitve ni. In končno — potem imata z Vido prosto pot. Da, da, tudi jaz slutim dogodke, ne le v Pohlínovem življenju, marveč sploh . . . Grof ni človek, ako mu lepega dne ne presede vse to; kar gabi se gledati, kaj počenjajo. Šila in kopita pobere ter pojde — tudi jaz bi storila tako. V tistem razočaranju pristane moj mož na vse. Potrpite, prijatelj; saj ni, da bi moralo biti jutri . . . Mlada sta še, nekaj mesecev čakanja več ali manj, kaj je vama za to? Jeseni bo vse v najlepšem redu: vidva z Vidko srečen par — le jaz, reva, bom zdihovala v dosmrtni ječi,« je dodala s prozornim namenom.

Toda Križaj ni razumel izziva in ji ni zatrdil, da bo lahko živela pri njiju; preveč se mu je vrtilo v glavi od vseh teh reči. Bil je naskrivaj zaročen — adijo, zlata svoboda! Nu, hvala Bogu, tudi to se je zdelo nekaj boljšega od dvomov in muk vesti; bilo je izhod iz labirinta . . .

»Kak teden se utegne zavleči,« je menila odhajaje gospa Annetta, »preden ugladim vse; potrpite, saj bosta potlej tolikanj srečnejša. Čez teden dni pa stavim glavo, da lahko pridete spet; matere smo iznajdljive.«

Ista misel je bila razsvetlila obadva hkrati. Križaj je prosil grofa še tisti večer, naj zastavi svoj vpliv pri humanistu in ga spravi v človekoljubnejšo voljo. Povedal mu je vse razen Pohlínkega obiska ter dodal, kakor bi se hotel opravičiti:

»Nisem je mogel žaliti z brutalnim ,ne‘! Ali končno je čisto prav tako. Čas leči vse rane, in tudi ona se izpametuje . . . Potrebno je le, da ostanem v njeni bližini; psihološke procese v tako nerazvitih dušicah je treba voditi, nadzorovati! Smili se mi . . .«

»Komu se ne bi!« je pritrdil grof odkritosrčno.

»In zato bi vas prosil dobre besede; ravno zdaj mi je posebno mučno, ker ne morem tja, ne da bi izpostavil njo in sebe nevihti.«

Muzaje se sam pri sebi, je grof obljubil najizdatnejšo pomoč. Takoj po lekciji se je napotil k Pohlinu, pograbil prvo priliko ter izrazil svoje obžalovanje, da ne vidi tudi suplenta, »tega ljubeznivega, skromnega, pa tako nadarjenega moža«.

»Tolikanj se mi je omilil! Vsaka ura, ki jo užijem ž njim, mi je prekratka... Že delj časa mislim, kako bi ga bolj navezal nase.«

Profesor je mencial in se grizel v ustnice, dočim je gost nadaljeval:

»Tako izvrstnim ljudem je treba pomoči; prvi koraki, da pride Križaj v razmere, kakršnih je vreden, so že storjeni.«

Počehljaj je tudi humanistovo samoljubje ter prilil olja njegovim upom. Bila sta sama v kabinetu; Pohlinovo srce se je otajalo in stvar je šla brez težave, skoraj sama od sebe. Ko je izprežala gospa Annetta pripraven hipec, da je mogla potožiti grofu svojo nadlogo med štirimi očmi, je bilo že vse storjeno. In drugi dan, v gimnaziji, je suplent strmé sprejel profesorjeve opravičbe, češ, da ga je zapejlala nervoznost in pravzaprav sam ne vé, kako si je brusil jezik:

»Vsak je katerikrat nasajen, gospod kolega; pozabiva to neprijetno reč! Saj niste več hudi, kaj ne? Prihajajte, kadar se vam zljubi, in bodite prepričani, da ste nam vsem dobrodošli; tudi grof Künnigsbruch bo vesel, če vas najde pri meni.« Omenil je, da misli sploh odpreti hišo nastezaj, ker je sit tišine in samote. »Poslej bomo imeli večkrat številnejšo in zabavnejšo družbo; vsak je vesel, če se more porazvedriti.«

Križaj je obljubil; toda razumel je posebni ton, s katerim je dejal Pohlin nazadnje:

»Tak niti besedice, niti misli več o tisti neumnosti; le kaj sem sklatil, hoho! Vas da bi sumničil skritih namenov? Ne ženite se, prijatelj; vi ne veste, kaj je očetovska skrb in kakšne strahove vidi...«

Razšla sta se, oba zelo zadovoljna s seboj. Humanist je bil izpolnil grofovo željo in hkrati postavil Križaju viden mejnik; suplentu pa je bilo pri srcu, kakor bi triumfiral nad hudim sovražnikom. Popoldne za popoldnevom mu je spet minevalo v družbi Vide in njene matere; skrivnost v trojem je ustvarjala toplo, nežno ozračje, tem bolj, ker si je vsak nalágal zdržljivost v besedah in pogledih. »dokler se vreme ne zjasni«. Gospa Pohlinova je hodila okoli kakor našopirjena koklja ter govorila mnogo in pomembno, kako si človek praktično uredi življenje. Včasih ju je pustila za hipec sama; takrat sta se spogledala z rosnimi očmi, šepnila si par poetičnih besedi, namišljenih od zadnjega svidenja, in suplent se je sklonil ter poljubil dekletu roko. V posebno jasnih trenutjih je slišal v sebi velevanje vesti, da se mora čutiti srečnega; in kadar je zbiral pogum, da bi objel predmet svojega hrepenenja, pa je nenadoma vstopila mati z vsegavednim smehljajem na obrazu — a to se je pripetilo vsakikrat — je pomislil sramežljivo:

»Eh, ženske so zvodnice, prebrisane, okrutno računajoče. Po žličicah ti merijo blaženost, in gorje, če bi si privoščil le kapljico na lastno pest... Nu, hvala Bogu, da je tako; kdo ve, česa bi bil človek zmožen v svoji grehoti!«

XVI.

Vsak dan se je zdelo, da so dosegli grofovi uspehi med našim veljaštvom najvišjo mejo, in vsak dan iznova je pokazal, da take meje ni. Vrhnja plast mestne družbe se je bila izpremenila v brezizrazno testo, ki je vzhajalo neprestano ter dvigalo tujca na svoji gnetljivi površini. Vlada sama, vsegamogočna deželna vlada, je podlegala temu procesu, ki je napredoval skoraj brez odpora; to pravim, ker je ve-

ljalo za dobri ton, prezirati opozicijo in rovarjenje »neodgovornih elementov«. Gospodje svètniki, vladni, dvorni, tajni in cesarski, so bili že zdavnaj vrgli vajeti javnega življenja iz rok ter se pridružili nade-polnejšemu plesu okrog malika. Poizkusi ekscelence predsednika in redke peščice njegovih zvestih, da bi ubrali srednjo pot ter rešili vsaj mrvice bivšega ugleda, so se izjalavljali ob pomilovalnem zmrdavanju vseh. Kar se tiče pokorščine do svetne oblasti, smo jadrali tisti čas v očitno anarhijo; navadni pisarji so si podkladali ministrske ukaze pod sedala in lenarili na njih, kakor bi šlo za učiteljske doklade. Zdelo se je, da naravni razvoj izločuje našo deželo iz državne celote in jo pretvarja v samodržno kraljevino visokega gosta, čigar vpliv je nadomeščal propadajočo avtoriteto ter spajal do malega vse plasti prebivalstva v radovoljni pokorščini in podložniškem soglasju.

»On je zdaj pravi gospodar,« je zdihoval deželni predsednik neredko v zaupni družbi. »Ne bom se čudil, kadar začno razglašati sodbe v imenu grofa Künnigsbrucha; tik tam smo že... Ja, ja, meine Herren, minister bi me spodil, ako bi vedel, kako pasem njegove ovce! Sama sreča, da smo tako daleč od Dunaja: mi ne vemo, kaj počenjajo tam, in oni tam gori se ne brigajo, kako živimo pri nas...«

Vse to pa vendar ni oviralo starega gospoda, da ne bi bil izkazoval grofu sleherne pozornosti in ga nosil na rokah, kolikor je le mogel priti do njega. Hotel si je zagotoviti njegovo priprošnjo za sila verjetni slučaj, da napoči prejalislej dan obračuna o zavoženem gospodarstvu, hkrati pa ostati v stiku z razvojem stvari, da bi ujel svojo ribico v kalni vodi. Rok volitev se je bližal ob splošni nedelavnosti strank; vsi vplivni ljudje, ne glede na razliko mišljenja, so tekmovali v hvaležnejšem poslu, in vladi se je nudila krasna prilika, izkazati svojo sposobnost ter obrniti kurz naše politike »po zmislu višjih in-

tencij«. Dočim je rajala smetana prvaštva na veselicah in večerjah v grofovo zabavo, se je vršil v kazini sestanek za sestankom; preizkušeni stebri tukajšnje nemškutarije so se shajali in posvetovali dolgo v noč ter kovali naklepe, med katerimi je bil še najmanjši ta, kako bi »vrnili« naši ljubki prestolnici njen »pragermanski« značaj ter ji dali nemškega poslanca v državnem zboru. In kadar ni bil ekscelenca sam navzoč pri teh razgovorih, je poslal vsaj zaupnega človeka, da mu je poročal.

Ogenj podjetnosti je gorel pod častitljivo plešo našega dostojanstvenika; v svoji vnemi se je celo parkrat drznil potipati »zaščitnika«, ali ne bi hotel posredovati pri veljaki in zastaviti svojega ugleda v tako žlahten namen. Bil je prepričan, da bi zalegla ena sama grofovska beseda več od vse očitne propagande. Toda Beaupertuis von Künnigsbruch se je vselej izmuznil kakor jegulja ter omenil kvečjemu, da mu je strankarstvo zoprna reč, tem bolj, ker išče pri nas zgolj oddiha in zabave. Z žalostnim srcem je zgrinjal predsednik svojo prazno mrežo in filozofiral marsikdaj:

»Grof pravi, da mu politika ne diši; nu, lepo! Ali kaj, zum Teufel, pomeni potem, da se vseeno meša vanjo? Saj smo vendar poučeni, ušes in oči imamo po mestu več ko vogelnih kamnov; prav dobro vemo, da mami naš gospod liberalce, naj bolj vpoštevajo ‚katoliška načela‘, klerikalcem pa priporoča ‚več svobodomiselnosti‘... Kakor ga ljudje razumejo, bi bilo ‚zgoraj‘ oboje dobrodošlo — čeprav ne vem jaz nič takega. In tudi oni ne vedo drug za drugega vado; nihče razen mene ne ve vsega! Tak premislimo: ako to ni politika, bin ich ein Esel... Najlepše pa je, da gre setev v klasje; sobotnja ‚Slovenija‘ je imela uvodnik, ki bi ga lahko podpisal vsak kapucin, in snočnje ‚Ljudstvo‘ piše o framasonih naravnost simpatično. Berem, gledam — še tega ni notri, da jedo na smrtno uro svoje lastno

blato, kakor brezbožni Voltaire . . . Vse to je grofovo maslo, znamka ‚Beaupertuis von Künigsbruch‘; in čemu, zakaj, po kakšni pameti? . . . Meni se zdi, da nas ima vse za norca, hehehe; sijajen človek, prelesten mlad mož, lehkoživa in prekipjavajoča natura, kakor njegov papa . . . In koliko sreče ima pri ženskah — ej, dobro nam je znano! Ein Mordschwein, ni mu ga para pod solncem.◀

Grofov roman z Grabunčevo Doro, ki se je bil raznesel po celem mestu, govori o Smučiklasovi Nini, pa obrekljivo jezikanje ki je obraščalo Vido po krivdi njenega očeta — vse to je bilo prišlo v fantastično povečani obliki do predsednikovih ušes; vedel je, da njegova najbližja okolica nemških ženâ in devic ne nori za visokim gostom nič manj od meščanskega damstva, in da se množe slučaji, v katerih grofova krepost ne vzdrži preizkušnje. Oboževalke, znane in neznane, so ga zalezovale na vseh samotnih potih, vdirale mu v hišo in ga budile v postelji, ne da bi mu dovolile vstati; grof pa, čeprav mu je moralo biti pri srcu kakor Boccaccijevemu vrtnarju, vendar ni kazal, da bi se puntal zoper to. In ekscelenci je sililo na um, da visoka politika rada podkupuje z ženskimi čari. Začel je iskati okrog sebe ter obvisel z očmi na ženi barona Thurbmbhauffena, revnega, zadolženega in častihlepnega vladnega komisarčka, ki je težko čakal, kdaj ga potegnajo za stopnjo više. Baronica je bila dovolj pikantna in še bolj cinična črnolaska, po mnenju njegove ekscelence kakor ustvarjena v tak namen; tudi nadvojvoda Ernst Karl Franz Albrecht Otto, kateremu je morala pred dvema leti, o priliki njegovega bivanja v našem mestu, po soglasnem sklepu aristokratskega damskega odseka izkazati dinastično zvestobo, se je bil izrazil zelo pohvalno, in baronček je postal takrat iz koncipista komisar. Njo si je zapomnil predsednik ter ji namenil podobno važno vlogo v najbližji bodočnosti.

Toda pri nas je težko kaj skriti. Vrhunci družbe so dobro vedeli, kako trdovratno se eksclenca primiče h grofu, in ker živ krst ni mislil več na politiko, so bili vsi prepričani, da jih hoče izpodjesti »radi lepšega«, iz gole predsedniške zavisti. Stali so na straži »s kanúnam, k' je zmeram nabit«, da ponovim besede, ki jih je izrekel velecenjeni občinski svetnik Tone Bošnjak na neki domoljubni pojedini; visoka konkurenca jih ni plašila, zakaj sleherni je poznal mero svojih upov in zaslug. Ni ga bilo več človeka v dobrih razmerah, ki se ne bi bil kako prikupil grofu, in takisto nobenega, da ne bi bil hranil v srcu njegovih namigov in obljub, od katerih je utripala kri burneje in so se polnili možgani z visokoletičimi sanjami. Pa saj ni moglo biti drugače: stregli in služili so mu tako, da je bilo treba že velikega ubijanja, če si je hotel kdo izmisliti kaj novega.

Velenaobraženi doktor Bizjak, ki ceni Angleže bolj od vseh drugih narodov ter pripominja ob sleherni priliki, da pušijo kratke pipe in so prinesli iz Amerike krompir, se je bil zavzel za idejo finega kluba po londonskem vzorcu, v katerega naj bi imeli dostop samo izvoljenci izmed izvoljenih; to je bilo spet nekaj v očaranje našega gosta! Pripravljalni odbor se je ustanovil pod grofovim osebnim pokroviteljstvom, in ime dičnega Smučiklasa je stalo tik za njegovim. Toda naš narodni voditelj je prepuščal manjšim duhovom, da so sanjarili o klubnih blazinjakih in drugih angleških rečeh, sam pa je koval solidnejše železo. S kolego Skalomom sta bila omislila grofu častno članstvo v večini dobrodelnih in narodnih društev, in pravkar sta grizla trda oreha »Čitalnice« in »Sokola«, pri katerih se je hudobno uveljavljal odpor mladinske opozicije. V tej zadevi smo slišali nemalo udrihanja po gostilniških mizah in zabavljanja nad »kvarno strankarsko nedisciplino«; nu, zmaga je bila po Smučiklasovem mnenju tudi

tu gotova reč, trebalo je samo počakati ugodnega hipa, da reče on svojo diktatorsko besedo. Poslednji stebri odpora na merodajnih mestih so se majali; celo župan, ki je bil drugače skregan s Smučiklasom in Skalonom, je zadnje tedne nehal napotovati duhu časa ter kriviti obraz nad mestnimi očeti, ki so pogosto stikali sive glave ter ugibali, kako bi krstili po grofu najlepše ulice ter vklesali njegovo ime v vse zidove. Da, prilika, pri kateri je hotel glava našega mesta očitno pokazati svojo izpreobrnitev, je bila že izbrana: sestavljen je bil napis za spominsko ploščo, da jo vzdajajo v pročelje novega ljudskega kopališča, prvega in edinega v vsej deželi, na dan njegove slovesne otvoritve;

»... leta 19**, ko bil je Franc Jožef I. cesar avstrijski, Adalbert grof Beaupertuis von Künningbruch gost te dežele in Josip Bradavičar župan **ski...«

Zadnjega junija — prvi julij je bil rojstni dan njegovega visokorodja — smo proslavili z bakljado in serenado na Francoskem nabrežju. Globoko ganjen se je pokazal grof pri oknu ter se zahvalil z majhnim slovenskim nagovorom, kar je izzvalo vihar navdušenja; toda njegovo zadoščenje se ni moglo meriti s ponosom naših uglednikov in tudi ne s srečo Petra Pohlina, ki je bil tudi med gratulanti in je izročil grofu v usnje vezan izvod »Velikih Slovencev v policijski službi«.

»Nov duh prešinja domovino,« mu je dejal Smučiklas tisti večer pri razstanku. »Ti, amice, ga razumeš kakor nihče.«

»Dandanes je vredno živeti!« je diplomatično odvrnil humanist.

Z avgurskim pogledom sta segla drug drugemu v oči ter si stisnila moški desnici. Oblaki na nebu njunega razmerja so bili poizginili, hujskajoči glas zavisti je molčal. Razumela sta, da noče biti oboževanec nobenemu v izključno last, in ker sta hle-

pela vsak zase po drugačnem plačilu, je bilo škoda časa za nepotrebne intrige; vnanja sloga še ni pomenila, da se morata tudi v srcu ljubiti!

V enem pogledu pa ni bil z grofom nihče zadovoljen: vzlic donjuanski slavi, ki se je gostila okrog njegovega imena v zmerom privlačnejšo glorio, je mislilo neredko vse starejše pokolenje tako pri Smučiklasovih in Grabunčevih kakor drugod, koder so stregli visokorodju po samski svobodi, da revež včasih ne ve, čemu je na svetu, ako ni sploh srednjega spola. In vendar se dame niso mogle pritoževati o njem! Nina, recimo, bi bila razpraskala vsakogar, kdor bi bil trdil, da vé imenovati simpatičnejšega družabnika, galantnejšega kavalirja in kramljača, ki bi jo znal zabavati s prijetnejšimi šalami nego visoki gost:

»Pozna se mu — er hat Hofluft geatmet,« ga je hvalila Dori. »Ampak plašan je, ničesar si ne upa; jaz kar ne verjamem, da bi bil res tak, kakor pravijo!«

Najgloblji izrezki, najvabljivejši pogledi, najnedvoumnejše nastavljanje mečic in golih lehti ga ni moglo pripraviti, da bi postal »tak«, kakor sta špekulirali Smučiklasovi dami; vsa v skrbeh za hčerin blagor, se je štela gospa Antoinetta nazadnje opravičeno, da ga preizkusi z lastnim že tolikrat zmagovitim orožjem, ali je res nedostopen za vse. Enkrat, ko so ga pričakovali zvečer, je modro uredila tako, da ni bilo doma niti Smučiklasa niti žive duše ob določeni uri; grof je našel vrata priprta in stopil v temno predsobo, kamor je zdajci prhnila gospa Antoinetta v napol zapeti domači halji ter se vrgla z glasnim vzklikom: »Papaček, moj zlati papaček, kako dolgo te ni domov!« na prišelčeve prsi, zaspaje ga s ploho izzivalno strastnih poljubov. Toda ledeni človek ni podlegel priliki, marveč se je dal takoj spoznati; in ko sta se spravila v salon ter prižgala luč, je izgledal tako pozabljivo in brbljal

tako neumorno o drugih rečeh, da zvesta žena še z opravičbami ni mogla nadaljevati započete delo.

»Izbira!« ga je obsodila v svojem optimizmu. »Ne more se odločiti; a moj neuspeh kaže, da ima z Niño resne namene. Boji se kompromitirati z materjo — to priča, da mu je hči pri srcu.«

S tem upom se je utolažila in zrla zmagosvestno v prihodnjost. Smučiklas je hujskal in priganjal, Nina, ki se je bila ob tem večnem lovu resno zaljubila, je izkazovala grofu čimdalje več naklonjenosti ter ga obdajala z vedno nevarnejšimi zankami, češ, enkrat se ujame tudi najzvitejši volk; po njenem ni bilo niti potreba, da bi obvisel za zmerom... Ljubosumnost jo je storila skoraj nerazdružljivo tovarišico Dore Grabunčeve, ki je gledala njeno hlastanje s skrivnostnim pokojem v svojih molčečnih očeh. Včasih je Nina omenjala, kar so ji nosili na ušesa:

»Že spet sem slišala, da hodi ponoči okrog vaše hiše?« In ostro je prežala na vsako črtico v prijateljičinem obrazu.

Vsem takim zavrattim vprašanjem je odgovarjal Dorin brezstrastni smeh, kakor trkljanje brušenih kozarcev.

»Kaj pravi!« je vzklikala z ironičnim začudenjem. »On — ponoči okrog naše hiše? To bi bilo vendar preveč sentimentalnosti, zlasti zame, ki sem zakleta sovražnica romantike in luninega sveta. Dosti bolj bi mi imponiralo, ako bi prihajal podnevi, da bi ga vse mesto videlo: če bi bilo res, bi gotovo ne čenčali... Sama si priča, kako malo ga izpodbujam; ali naj ga še tepem v družbi, da bo mir besedi?«

Nina je bila uverjena, da Grabunčeva edinka ne govori čiste resnice; tolikšna brezčutnost do grofa ji ni šla v glavo, in razen tega je vedela po svoji lastni ženski naturi, da »ne« v ljubavnih rečeh neštetokrat pomeni »da«. Vendar pa je morala reči, da se Dora vsaj vpricho drugih ne vede z grofom

nikoli drugače kakor s povprečnim prijateljem, ki ga je vsak hip pripravljena izgubiti.

Prilike za takšna opazovanja je bilo dovolj. Ob vnetem pospeševanju in previdni odsotnosti roditeljev je vlačila »zlata mladina« grofa na vsakovrstne izlete; vsak dan so peketale v okolico kočije, nato-vorjene z gospodičnami in gizdalini, avtomobili so drevili na sever in jug, da ne omenimo gorskih partij, katere je priporočala zlasti gospa Antoinetta radi »rahlega hčerinega zdravja«. Tudi jahanje je bilo v veliki modi; Nina, Egon in drugi so se učili, dočim je Dora že znala nekoliko; gruče predmestnih paglavcev so se v strahu razsipale pred kavalkadami, ki so ogrožale vso okolico s svojim kalopom ter jo zametale z oblaki prahu. Zares, nikoli še ni bilo življenje v našem mestu tako gospodsko kakor tisti čas; več aristokratstva ne bi bil našel visoki tujec niti v Parizu. Sam Egon Smučiklas se je bil posvetil vlogi njegovega pribočnika, in veselje ga je bilo gledati, kako se je sukal okoli njega ter stregel vsak žarek naklonjenosti na svojo ničemurno osebo. On je aranžiral izlete, predlagal kraje in izbiral družbo, zmerom bedoč nad tajnimi interesi Butter-topfovega rodú.

Siromaki, delavci, mali uradnički in drugi zavidni ljudje so vedeli cel dekaameron grdih zgodb, ki so se baje pripetile po gozdnih kotičkih, kmetskih krčmah, gorenjskih vilah in planinskih travnikih med ženskimi udeležnicami teh ekspedicij in ciljem njihovega hrepenenja; tudi spremstvo uglednih mladeničev je bilo primerno zapleteno v tiste škandalne povesti. Ali vse jezikanje je bilo zgolj hudobna laž, porojena iz črne plebejske zavisti; morala na tistih izletih ni trpela, vsaj kar se tiče grofove osebe. Ne trdim, da bi bila ta spodobnost po vkusu navzočih dam; Nina in druge razen Grabunčeve Dore so dvorile svojemu bogu, kar se je dalo, in kazale na vse načine, da mu ne bi odrekle nobene stvari; toda

dejstvo je, da ne ve noben očividec ničesar posebnega, kam li tega, kar gobezdajo zlobni ljudje. Grof je bil pač oprezen lisjak in je moral imeti svoje posebne račune, ki jih ni hotel žrtvovati minljivemu zadoščenju; ako je bilo res kaj prepovedanih reči, so se morale goditi drugod in drugače.

O tej zajamčeni resnici ni dvomil nihče; in vendar so se našli ljudje v naši boljši družbi, ki jim veselo življenje tistih dob ni dalo spati. Najhuje ga je obsojal v svojem srcu koncipijent Igo Fabina. Krivično bi bilo reči, da ga je odbijala eleganca in razkošje, ki je cvetelo sredi naših zidov ter slepilo s svojim bleskom vso bližnjo in daljnjo deželo; tudi on je cenil nov klobuk, snažen ovratnik, modno urezan suknjič in poudarek blagostanja v linijah svežih hlačnih gub; izmed mlajših veljačin, kar jih ni bilo že »rojenih na parketu«, se je oblačil gotovo najbolje; parfuma ni preziral, trabuke so mu bile ljubše od portorik, in steklenice šampanjca nisi mogel postaviti k hvaležnejšemu pivcu. Toda grof je bil izrečni malik »starinov«; karkoli se je godilo v njegovo posebno čast, je žalilo v Fabini ponos marljive, časti in haska lakomne mladosti. Iz srčne potrebe se je prelepil s krepko poudarjenim demokratstvom; odkar so drugi prekipevali od finoče, se je on skoraj zanemarjal, in na obrazu si mu lahko bral, da dela to nalašč, z užitkom in v svojo uteho. Toda zev med dvema pokolenjema, ki ga takrat še nismo tolikanj čutili, in demonstrativno preziranje vnanje elegance je bilo splošen pojav, katerega si opazal do malega pri vseh Fabinovih vrstnikih in somišljenikih. Globlje od vsega je skelelo nadebudnega moža spoznanje, da je odklenkalo njemu in mnogim drugim stremečim samcem, ki so nedavno še upali podzidati svojo bodočnost z dotami težkih meščanskih nevest. Grofovo pojavljenje je pomenilo v teh zadevah katastrofo, porušenje sleherne vabljive zgradbe, ki jo je bil kdo postavil

na stanovitnost ženskega srca. Doktorske diplome in činovni razredi, nekđaj predmet skomin za naše kokajoče mamice in godne hčerke, so bili neverjetno padli v kurzu; kar se je količkaj čutilo, je sanjariło o grofovski kroni, in kar ni smelo dvigniti oči do gospodarja, je nahajalo na črnih Hasanovih prsih vseeno več omame nego v spletanju vsakdanjih zakonskih gnezd.

In Igor Fabina je bil računal tako trđno na Smučiklasovo starejšo! Nihče razen njega ji ne bi bil mogel ponuditi sijajnejše prihodnosti; ž njenim denarjem in svojimi talenti si je mislil ustvariti eno izmed najlepših prvaških postojank na Slovenskem. Njegove sanje so bile tako vroče, da si je večkrat domišljjal, kako jo ljubi; zdaj pa je plaval kos za kosom upanja po vodi, kdove kam... Fabina je sovražil grofa iz dna duše, čeprav je še zmeraj čakal čudeža in mu ni kazal mržnje v obraz, da ne bi pred časom porušil mostov za seboj; med svojimi zvestimi pa se ni tajil, in ker je njegovo mnenje nekaj zaleglo med mlajšo generacijo, smo občutili že delj časa posledice tistega nezadovoljstva. Bistri opazovalci političnih razmer so registrirali hip za hipom vedno znatnejše tresljaje tal, izpodkopavanih po neumornem rovarjenju naših bodočih vodnikov; od blizu in daleč so vršale v uho govornice in v časopisje namigljaji o globokih načelnih nasprotstvih politične, gospodarske, občekulturne in celo filozofske baže; kdor ve, kako merodajna so načela v našem javnem življenju, bo razumel ogorčenje starih gospodov, katere je bilo še govoriti sram o takem krivoverstvu.

Toda Fabina je bil spoznal, da je potrebno rešiti svet fevdalizma; lotil se je dela s trđno voljo, ne odnehati, dokler ne doseže vsaj prve etape, to je, dokler ne vrže grofove klike in ne zavzame izgubljenega mesta v nezvestem Ninkinem srcu. Tihih somišljenikov mu ni manjkalo, pa tudi število odkritih se je množilo od dne do dne. Razvijali so

»prapor« in rinili v ospredje, dočim je očaštvo zane-marjalo bojišče in je ljudstvo izgubljalo vero v stare bogove, ne da bi moglo zaupati novim. Takšna je povest razkola, ki je spravil našo meščansko stranko tako na kant, da so se začutili njeni različni zoper-niki na dan volitev, deloma v svojo neizmerno osuplost, gospodarje položaja.

Prav slučajno se je prepričal visoki gost, kako nastaja zgodovina za njegovimi petami.

Bilo je prve dni julija, na terasi našega »park-hotela«, ki so jo umni mestni očetje skrbno očistili vseh dreves, da imajo gostje več solnca in žeje; le tik na robu je nekaj divje trte in pod njo troje belo pogrnenih miz, pri katerih zaliva boljša družba svojo predpravico do sence z izvrstnim plzenjskim pivom. Tistikrat sta sedela ondukaj Smučiklas in Skalon, njima nasproti pa Igor Fabina; prišli so bili naravnost iz Skalonove pisarne, z instinktivno potrebo, nadaljevati razdražen pomenek o strankarskih rečeh. Čeprav se je dan že krčil in je pojenjevala težka vročina, so bili vendar nataktnjeni; ciganska godba je delala srce bojaželjno, in starca bi bila gotovo navalila na besednika mlade struje, ali pa narobe, da jih ni v pravem hipu zagrnil smeh in čebljanje nežnega spola, ki je bil krenil z grofom in Egonom za njimi.

»Oddaleč vidim, da se morite s politiko,« je zasvirala gospa Antoinetta in sedla k možu. »Pusti to grdo reč, papaček, in bodi dobre volje, ko sem jaz pri tebi! Ah, tudi vi ste navzoči, gospod Fabina? Dajte, prosim, dva stola tu vmes — saj pridete k meni, Herr Graf, kaj ne da? — Ninka, h gospodu grofu se vsedi; še malce prostora, Fabina... Kje sta Dora in Egon?... To je naš Bois de Boulogne, gospod grof; kako vam ugaja die nette Musik?«

Ob sonornem srebanju bele kave so izginjale žemlje in rožički trumoma med nežnimi ustnicami Smučiklasovih dam. Dora je sedela zleknjeno, lovila

s pogledom obročke svoje cigarete in malomarno odgovarjala Egonu, ki je, v svesti si pozornosti drugih miz, nalašč podčrtaval kavalirja. Grof je iskal Smučiklasa že na domu, z vabilom na intimen večer, ki ga je hotel prirediti uglednikom v zahvalo za proslavo svojega rojstnega dne; zdaj je opravil hkrati pri Skalonu in Fabini, ki je sprejel odlikovanje molče, z dvoumno ceremonijalnim naklonom.

»Gospod doktor je star Slovan,« ga je zaničljivo opravičila Nina, čeprav je izkazovala koncipijentu dotlej vsakatero nepaznost in se mu niti ni zahvalila za stol. »Medved, kaj hočete! Un ours, bi rekli Francozi... Strah ga je salonov in srce ga boli, ker ne more nositi gorskih črevljev k fraku in klaku.«

»Ni mogoče,« se je ustrežljivo nasmehnil grof. »Doktor Fabina, ki je zmerom tako distingviran!«

»Kje neki!« je puhnila Nina in mahnila z roko. »Un sauvage, vam pravim; tisto o gorskih črevljih je čista resnica, eden njegovih pristnih kranjskih cinizmov. Pred tednom dni mi je rekel tako v obraz.«

»Nu, rekel sem,« je priznal koncipijent, rdeč kakor morski pajek, ter ošinil Buttertopfovo potomko z zlobnim pogledom zaničevanega proleta. »Bogme, ni se mi zdelo, da bi...«

»Ni se mu zdelo, da bi, mon Dieu!« je vpila Nina s histeričnim zanosom. »Ni se mu zdelo, slišite?«

»Ako je res tako strašen greh, sprejmite že vendar moje kesanje in opravičbo, da bo mir besedi,« je dejal Fabina, malodane cepetaje na stolu.

»Vzamem na znanje!« je izjavila ona kakor izpod oblakov ter dodala v slovenski francoščini: »Regardez qué vous raccomoderez vôtre fotte!« To rekši se je zvila h grofu in jela gostoleti vanj, Fabini v očitno znamenje poraza.

»Vse je izgubljeno razen časti,« si je dejal nesrečni človek. »Tem slabše; po takšnihle dejstvih ni

vredno krotiti jezika. Ne bom jim molče prikimal, ne; trd bodi, neizprosen, mož jeklen! Vsa mlada generacija gleda name ta hip, kakor štiri tisočletja s piramid na Bonapartove soldate.«

Srbelo ga je, da bi udaril po mizi ter zabrusil družbi svoj prezir in stud naravnost v obraze. Soparica nad mizo se je zgostila; »smrdelo je po nečem«, kakor je omenil Smučiklas naslednji dan, in razgovor med moškimi se ni dal kreniti s političnega tira.

»Naša stranka pošlje poklonitveno deputacijo k vodiški Johanci,« je pripomnil Skalon nekje vmes. »Na moj predlog, gospoda; nihče ne sme trditi, da smo naprednjaki zoper cerkev in tako dalje... Vse za vero, dom, cesarja!«

»Mi zoper cerkev?« je vzkliknil Smučiklas teatralno. »Njeni stebri smo, in nič nas ne omaja! Med resničnim napredkom in katoliško cerkvijo ni prav nikakih nasprotij.«

»Gotovo ne,« se je povzpela Smučiklaslja. »Zato pa so oni tam pravi pravcati farizeji in hinavci. Žena doktorja Škofiča na primer — največjo svečo je nesla pri procesiji na Telovo, še pred menoj, gospoda! — in včeraj sem jo videla na ulici z izrezkom — uh, sram me je povedati, do kod... Pravijo, da ima ein Verhältnis z ravnateljem Kajdižem; kdo pa ve? In kaj bere, was die liest! Zola, Mirbeau in druge take, fi donc.«

»Magari,« je odrezal soprog. »Zmerom sem trdil, da iz Galileje ne more dobrega priti; mi smo sol Slovenije. Smo sicer napredni, ampak tako, da je cerkvi in državi v korist; mi ne krekarimo okrog socialnega vprašanja in tudi Zole ne beremo, kaj ne, Antoinette?«

»Pri nas se držimo katoliških tradicij,« je dejal Egon, da se ni vedelo, ali za šalo, ali zares.

»Po zgledu žlahtnega Buttertopfa,« je bleknul koncipijent strupeno.

»Da, mladi mož, in s ponosom!« Naš voditelj je zrastel za pol pedi ter ošabno dvignil obrvi. »Blagor mu, kdor šteje med svojimi predniki tako svetle vzore.«

Komaj viden smehljal je preletel obraze vseh, le grof se je postavil za resnobo trenutka:

»Čisto vaših misli, gospod doktor; katoliške tradicije ne bi mogle biti v boljših rokah. Tisti, ki je nad nami, že ve, na kakšne skale gradi svojo cerkev. In on ni edini, ki vas ceni po zaslugi; vsi vas poznamo — tudi jaz! Ravno včeraj sem našel dobrodošlo priliko, pohvaliti vas na nekem mestu, kjer si zapomnijo vse.«

Zavladal je hipec svečane tišine; le Fabina je zakašljala, namrdnil se, zateknil palce v telovnikove žepe, iztegnil noge od sebe in prezirljivo pomeril družbo. Nato je izbruhnil brez usmiljenja:

»Vse to je kaj lepo in se prileže ušesom: katoliške tradicije — čeprav žive Zulukafri brez njih v popolni sreči in ne dosti hujši zanemarjenosti nego ljudstvo, ki nam je zaupano; pohvala na višjem mestu, naklonjenost vlade — saj to ste mislili, gospod grof! — dasi bo nosil Franc-Jožefov križec le doktor Smučiklas, ne stranka in ne narod, ki nima od teh zaslug niti ene same hlačnice ali suhe štruce. Ali vse to nam ne pomore pri volitvah. Čudim se vama, gospoda, ki sta v takih časih nekdanj vihalo rokave in teptala nasprotnike v prah in pepel, zdaj pa ždita zamaknjena kakor ptička pred gadom in ne slišita sodnjega dne, ki se bliža. Človek bi vendar rekel, da v našem poslu ne gre predvsem za grofa in za naklonjenost vlade; po mojem mnenju in vaših lastnih besedah, dokler smo bili še manj aristokratski in bolj pošteni, nam gre za stranko — za domovino takorekoč! Mari je res vseeno, kdo bo jutri na vrhu? Vi ministrirate, klerikalci pa se lakomijo vaših mandatov; in če bi bili samo oni na svetu! Pa so tudi Nemci—«

»Vsi moramo živeti,« ga je suho prekinil Skalon, s prežečim pogledom na grofa, ali ga sliši. Grof je pokimal.

»— in brezdomovinski socialisti!« je dovršil koncipijent. »Samo vaša krivda bo, ako se zdramimo lepega jutra in nam bodo vihrale v sobo njih rdeče zastave, kakor bi hudiči kazali jezike.«

Nihče ni ujel smehljaja, ki se je ukresal na grofovem obličju ter bliskoma utonil v izrazu ogorčene strogosti. Veljaka sta zaničljivo krivila ustnice; Smučiklas je krčil pest, in žile na njegovih sencih so se zdele nabrekle.

»Takšno jakobinstvo!« je siknila gospa Antoinetta. »Drugič si premislive sestri v njegovo družbo, kaj, Nina?«

»Odkar ga poznam, ni bil še nikoli comme il faut. Ne štejte nam v zlo, Herr Graf, človek res ne more odgovarjati za vse, kar se ga prime.«

Toda Fabina je bil neranljiv v svoji sveti jezi.

»Nič več ne morem molčati,« je dejal in urezal po mizi. »To so besede Tolstega in moje tudi! Domovina je v vaših rokah —«

»Hoho!« se je zagrohotal naš Smučiklas ter razmahnil z odprtimi dlanmi, kakor bi vrgel nekaj stran.

»— vi pa jo izdajate!« je kriknil koncipijent napenjaje svoj precejšnji trebušček, kakor bi hotel pokazati tabernakel, v katerem prebiva užaljeni bog.

»Nepravo uro ste si izbrali za svojo kapucinsko pridigo, dragi moj,« je vznosljal Skalon visokostno. »In sploh — čemu toliko govorjenja. Prepričan sem, da nas dolgočasite vse odkraja: gospoda grofa — nicht wahr? — in cenjene dame, in naju dva s Smučiklasom takisto, parole d'honneur.« Zadnji čas je dajal svoje mnogoštevilne besede samo po francosko.

»Dobro,« je zaškripal Fabina in vstal, »že dobro! Ne bom delal nadleže pri vaši zabavi, pa tudi po-

magal vam ne bom; narobe, prav prekleto vam jo mislim zasoliti in skaziti.«

»Uši kašljajo,« se je obregnil Smučiklas, kakor bi bil pozabil, kdo je zraven.

»Toda resnico!« mu je zasolil upornik. »V teh rečeh ne priznam nobene šale. Ako ne boste vi storili svoje dolžnosti, se najdejo drugi, da jo vzemo na rame; dixi!«

Porogljivo se je naklonil z leve na desno, vsej gospodi hkrati, udaril s petami ter šel.

»Dovolj vas imam,« mu je zarjul naš voditelj v hrbet. »Konec debate in mir besedi! Bojimo se vas pa tudi ne, vaša korita še dolgo ne bodo stesana! Kakor krokarji so človeku za petami in štejejo ure, kdaj se iztegne...«

Mrtvaški molk je kraljeval po terasi; vse občinstvo je prisluškovalo. Koncipijent, ki je odhajal visoko vzravnán med redovi miz, se je zdajci okrenil in bevsnil hudobno:

»Rajši krokar nego političen mrtvec, ki straši o belem dnevu!«

Začulo se je par ploskov in nekaj sikov vmes. Omizje mlajših gospodov na sredi terase je glasno klicalo: »Bravo!« Pena je brizgnila Smučiklasu izmed zob; planil je kvišku, treščil s pestjo po namizniku, da je zaplesala posoda, ter kriknil hripavo:

»Za vrat vam stopim, kadar se mi bo zdelo, in v stranki boste plesali, kakor bom žvižgal jaz! Kdo, sakrament, pa je pravzaprav tisti, ki bi rad zrastel meni čez glavo?«

Toda Fabina je bil že izginil. In Smučiklas, ki je čakal v diktatorski pozi, da ga ogrne navdušenje z vseh strani, je komaj verjel očem in ušesom. Nihče ni vzdignil roke, da bi mu zamahnil s klobukom; ploskanje peščice starih podanikov je utonilo v viharju grohota, ki ni bil nič kaj posebno spoštljiv. Sikali so še glasneje ko prej, in nekdo je brlizgal na prste. Očeta domovine je oblil mrzel znoj, kakor

bi bila zletela smrt mimo njega. »Tfej, kanalje!« si je olajšal srce, sedel nazaj in pogledal grofa, češ: »Kdo bi se vznemirjal nad njim, ko ni vredno?«

»Pozabite grdi intermezzo,« se je obrnil Skalon k visokemu gostu, ki je osuplo majal z glavo. »To so žalostni izrastki našega političnega življenja — in kje jih ni? Še na Francoskem, sem slišal . . .«

»Ták plebejec,« je zategnil Egon sredi splošnega molčanja, čeprav je dobro razumel Fabino. »Takšen zarobljen kmet! Kaj praviš, Dora?«

»O njem?« je podedila, kakor bi mu vlekla z bičem po hrbtu. »Pravim, da je več dedca od tebe. Res,« je pritisnila, videč, da jo Smučiklaslja posluša. »Odločno več.«

»Žalostna reč,« je govoril grof medtem. »Človeka boli srce . . . zlasti ker je nezmislno, z vidika višjih interesov . . .«

»Nesramno,« je pihnila Nina. »C'est dégoûtant, bi rekel Voltaire.«

»In vsak Francoz, gospodična . . . Hm, kaj ponesnam iz vsega razgovora: socialiste imate tudi pri vas? Tega nisem vedel.«

»Žalibog, gospod grof,« je zavzdihnil Skalon. »In kako se plodijo golazen smradljiva! Pred leti, dobro še pomnim, je bil en sam, ki je iskal okrog s svojo gorečo kravato; na Glavnem trgu so ga brcali v ongá, ženske pa so ga teple s solnčniki ter mu pljuvale v obraz. Danes pa jih je kakor listja in trave; kamorkoli jo ubereš, imajo rdečkarji shod in odpirajo usta: doli s kapitalizmom, osemurni delavnik, socializacija obratov in podobne prekucuške lopovščine. Oni so kakor peronospora, ki gloda zdravo trto našega demokratizma. Bogve ali jih mislijo kdaj začeti s strojnicami, ali ne? Če bi vi hoteli raztolmačiti ekscelenci, da je socializem res nevarna reč!«

»Beži,« ga je zavrnil Smučiklas vsegavedno. »Socializem je nevarna reč, toda s socialisti se da

govoriti... Tudi ta katekizem je izšel v dveh izdajah, ena za ljudstvo, druga za dvorno knjižnico!«

»Lehkomiselnost!« se je uprl kolega. »In tisto, kar piše ‚Rdeči plamen‘, kaj? Sistematično hujskanje ljudstva! Vsak berač, ki ga srečam na cesti, se zdi, da me gleda, kakor bi smatral mojo suknjo za svojo, ki sem mu jo uropal ali poneveril.«

»Po socialističnih načelih je ta vaš občutek docela umesten,« je menil grof jako resnobno.

»Rdeči plamen!« je povzel Skalon. »Že samo ime je takorekoč policijsko prepovedano, ker diši po krvi, uporu in požigu.«

»Zabaven je vendarle,« se je zdajci oglasila Dora preko mize, šareč po svoji pompaduri. »Še vas bi zanimal, grof, glavo stavim; o, nič ne zmi-gavajte z rameni! Naš Žan ga bere, natihem seve, da mu ne pride papa na sled. Jaz vem za njegovo skrivnost že dolgo, toda molčim s pogojem, da mi včasih posodi svoje puntarske novine; saj vsi poznate moj tek do prepovedanih sadov,« je dodala prešerno. »Kdo popiše moje iznenadenje, ko zagledam v današnji številki članek, cel dolg in hudo opopran članek, ki se tiče neposredno vse naše družbe, predvsem pa njenega spoštovanega in svetlega središča!« Med tem ironičnim besedovanjem, ki ni moglo povsem zatajiti mrzličnega, pri Dori zelo nenavadnega drhtenja, je bila izvlekla list in ga razprostrla po mizi. »Prosim... ‚Naše meščanstvo na višku radovoljnega ponižanja‘; vredno je, da se prebere. Daj, Egon, začni.«

»Škandal!« je zaškripal Smučiklas in prevrnil oči za zlatim ščipalnikom. »Niti pred vami, naš obožavani gost in prijatelj, se ne ustavi podlost te drhali! Stoj Egon; ne dovolim, da bi —«

»Storite mi uslugo, dragi doktor.« Grof je iztegnil roko in hkrati pokimal gizdalinu. »Berite, prijatelj, vsa reč me presrično zabava.«

Mladi Smučiklas si je demonstrativno nateknil rokavice, prijel časopis z dvema prstoma kakor umazano cunjo, razgrnil ga, hrknil in pričel nosljaje :

»Naša buržoazija, to se pravi, njeni privrženci — zakaj znano je, da v našem vseskozi proletarskem narodu ne more biti govora o pravem meščanstvu — je končno izteknila sebi primerno mlako. Že dobra dva meseca se valja pred nekim tujim — kakor slišimo, pa vendar ne tako tujim! — aristokratom, moleč vse štiri od sebe, razgaljena v vsej svoji propali nagoti . . . «

»Nehaj Egon,« je zavrnila gospa Antoinetta in si zakrila obraz. »Moj Bog, wie unmoralisch!«

»Nič hudega, mama, smo že čez . . . ,Socialna demokracija je vedno opozarjala, da je sedanja človeška družba . . . buržujski kapitalizem v objemu s fevdalno birokracijo . . . sovražnica slehernega človeškega dostojanstva; početje, ki dela iz našega mesta eno samo veliko noriščnico, je živa ilustracija te resnice.«

»Konec!« je vpil Skalon. »Proč z lumparijo!« Toda grof in Dora sta silila, naj nadaljuje.

»Najkrvoločnejše pijavke, tisti, ki davijo navzdol brez usmiljenja, so bili navzgor še zmerom najnižkotnejši sužnji; kdor ne verjame, naj pogleda naše jezične dohtarje, špecerijske kramarje in druge lažinarodnjake — da, tudi to je umestno pribiti! Komaj se je pojavil med njimi individij grofovske krvi, Beaupertuis von Künnigsbruch po žlahtnem imenu, že so pozabljene vse zlegane fraze o demokratstvu, svobodi in rodoljubju, s katerim so ves čas slepili ubogo, zapeljano ljudstvo in ga odtujevali naši stranki, edini, ki mu obeta resnično odrešenje. Vsak ponos je izgini, priznana nemoralnost meščanske duše se je izpremenila v nepresežen višek korupcije, takozvano narodnjaštvo v najklečeplaznejšo nemškutarijo. Razlik med strankami ni več, zaspal je celo nenasitni glad po umazanih dobičkih

in polnih koritih; fijakarski konji ritajo, ko morajo prevažati to »inteligenco« . . . Vse mesto živi samo še v veselje njegove »grofovske milosti«; Beauper-tuis von Künnigsbruch je postal parola vesoljne slovenske takozvane politike in še bolj takozvane kulture!«

»Preteto se je nabrusil Mahnè,« je kimal Smučiklas nekam potolažen; sam psovač brez primere, je srebal vsako sočno zmerjanje z naslado izkušenega strokovnjaka. »Nu, beri dalje.«

»,Človek se nehote spominja Wellsovega romana: neznan komet preseče zemeljski tir in obda našo premičnico s svojim plinastim repom; v tem posebnem ozračju se izpremene ljudje ter vse osnove njihovega življenja. Tudi naša buržoazija je podlegla vplivu take repatice; sijaj višnjeve grofovske krvi ji je udaril v možgane in ji pokazal novo pot.«

»Nina, ta roman si morave kupiti,« je vzkliknila Smučiklaslja. »Gotovo je etwas Aristokratisches. Ali ga vi poznate, Dora?«

Toda Dora je preslišala vprašanje; njene oči so visele z mrzličnim bleskom na grofovem obličju.

»,In tudi Antikrist prihaja človeku na um,« je bral Egon proti koncu. »,Kdor mu sledi, stori to na svoj rovaš; socialna demokracija stoji trdno sredi vseobče zmede in gre svojo pot naprej, ne meneč se za ponorele meščanske malikovalce in njihovo višnjevo repatico.«

»Hvala Bogu, zdaj vsaj vem, kaj sem!« je vzkliknil grof nekam prisiljeno ter se udaril po kolenu. »Višnjeva repatica — izvrstno, hahaha!«

»Kako romantično ime,« se je oglasila Dora, počasno sekaje zlog za zlogom; grof je čutil, da govori njemu in zahteva, naj jo sliši. »Pa kako skrivnostno!«

»Zares,« je odgovoril mašinalno, s prisiljenim usmevom in zavedaje se, kako izpreminja barvo. Izprva ni niti pomislil, da je Dora videla risbo na

njegovih prsih: šele čez hipec mu je šinil v možgane spomin na tisto noč in na njeno strastno, trmasto izpraševanje. V bliskoviti notranji tesnobi je potemnel in tik nato prebledel kakor zid; drobna rosa mu je stopila iz čela. Naporno je vzdignil oči, kakor bi hotel reči: »Zakaj me izkušaš, ko slutiš in veš!« — ter videl zdajci, da se je pobelil tudi njen obraz; opazovala je bila igro njegovih črt in jo razumela. Egon, ki je zmerom potuhnjeno prežal nanjo, kadarkoli se je obrnila h grofu, je bil zasačil ta odsev notranjega krča; pogled se mu je zaostрил, stisnil je ustnice in jih mahoma prevalil v bedasto škodoželjnem nasmešku. Nina je besno ošinila Doro in grofa; njene oči so se ujele z materinimi, češ:

»Pa še taji, strupenka, da nimata ničesar skupnega za našim hrbtom!«

Nekaj soparnega je leglo na družbo. Skalon je pokašljaj, Smučiklas je zavil oči v nebo, sredi katerega se je risal večerni krajec lune kakor blede slutnja. Tedaj so slišali grofa, kako je odgovoril Dori s hladnim, steklenim glasom:

»Bogme, romantično in skrivnostno . . . Le kje je izteknil ta bistrourni dovtip?«

»Dovtip?« je zamrmrala Dora. »In bistrournen? Hm, meni se vidi bolj presenetljiv,« ji je ušlo.

»Kar piše o nezasluženi simpatijah do moje osebe in ljubeznivem sprejemu, ki me je doletel v tem kraju,« je povzel grof, »vse tisto je seveda nesramnost. Mož bljuva ogenj in žveplo, vedoč, da vsak ne more biti ‚višnjeva repatica‘. Nu, bogme, kaj morem zato? Jaz mu gotovo nisem na poti, gospodu uredniku ‚Rdečega plamena‘.«

»Dajmo, vzemimo ga enkrat medse, kakor kralj v pravljici kmeta, ki mu je zavidal krono!« je izprožila Nina.

»Lepo svinjo bi si nakopali,« je protestiral oče z basom globokega zaničevanja. »Že oddaleč si mislim, kako mu četujejo uši po dolgih laseh in bradi.«

»Aber papaček!« je zafagotila milostljiva. »Ti imaš zmerom take — socialistične izraze.«

Omizje se je streslo od smeha nad duhovito opazko.

»Kdo je pravzaprav ta gospod?« je pobral grof. »Kakor sklepam, ga vsi poznate?«

»Kdo ga ne bi, plebejskega tribuna!« se je zagrohotal Smučiklas. »Prvi paglavec vam ga pokaže na ulici... Viktor Mahnè je rohneči bavbav vseh delavskih shodov po naši deželi in — mimogrede bodi povedano — tisti, ki bi ga jaz najprej ‚povišal‘, če bi me napravili za diktatorja.«

»Smešen dedec,« je prispeval Skalon. »Izraža se v samih tiradah, kakor tragični junaki.«

»Po svoji vnanji podobi,« je menil naš voditelj hudobno, kažoč z glavo na pravkar došlega Pohlina, »me živo spominja prijatelja Petra, ko je bil še mlajših let. Prav takšenle slamnik nosi in tudi pepitaste hlače, hehe!«

»Mahnè?« se je zmrdnil humanist, izvedevši, o kom govore. »Nu, prosim te — da me prispodabljaš takemu proletu, je vendar preveč ljubeznjivo. Peter Pohlina ne ropa in ne krade —«

»On pa?« je vprašal grof.

»Tega ne ravno; ali klasične drame piše, in v ‚Cesarju Janezu‘, s katerim je pogorel pred letom dni, je na štiriindvajseti strani tretji stih od zgoraj za poldrugi jamb predolg. To je škandal, ne glede na njegovo rdečkarsko propagando!« Ogorčeno je prekrižal pesti.

»Rad bi videl tega zanimivega sovražnika,« je izjavil grof smejoč se.

»Za Boga, cher comte!« je vzpisnila Nina, kakor bi šlo za protinaraven zločin. »To pač ni vaša resna beseda?«

»Čemu ne? Že radi abotnih napadov: jaz nimam tigrov za neukrotljive zveri.«

Dora je komaj vidno pokimala, kakor bi si mislila svoje, ter pozabila odgovoriti Egonu na zadnjo izmed bedarij, s katerimi jo je motil v poslušanju.

»Čemu kimaš?« je šepnil gospodič razjarjeno.
»In prej si kar drevenela, videl sem te...«

»Moj ženin ne bi mogel biti ljubosumnejši od tebe,« ga je zavrnila prezirno.

»Tvoj ženin! Kateri neki? Mogoče on? Eh, Dora, lahko bi bila malce ponosnejša nase; nisem se nadejal, da pojdeš tudi ti v jato, ki gága za njim.«

»Fin človek si, treba je reči!«

»Magari... A grof bo moral postati Turek in sezidati cel harem svojim zaljubljenim goskam.«

»Svojim psičkom pa hlev, to naj te skrbi.« Z zaničevanjem mu je okrenila pol hrbta in se okrutno nasmehnila grofu, ko je sredi pomenka z gospodi ustavil oko na nji.

Egon je siknil kakor gad. Najrajši bi jo bil z zobmi usekal v oblo ramo, ki je vznemirljivo sijala skozi bluzin rokav; prav tedaj pa je vzkliknil grof:

»Saj res, pozabili smo brati do konca; kaj pravi, Rdeči plamen' še dalje?«

»O, malo,« je zamrmral Egon, gledaje v list »ni vredno — brr!... ,Vse to nas ne razburja; preko gnijoče buržoazije nadaljuje socialna demokracija svojo zmagovito pot. Ne razburjamo se po vzorcu meščanskih farizejev, marveč gledamo in čakamo; nam gre za vse, ne za klavrno majhno burko. Ura prihaja, ko vstane organizirani proletarijat in pomete komedijante s kulisami vred...« Sledil je bobneč poziv na združevanje v eno, mogočno in nepremagljivo armado: »Volitve se bližajo — v slogi je moč in zmaga!«

»To je dovolj prizanesljivo,« se je namuznil grof. »Drugod ima nova pesem krepkejšo melodijo.«

»Politika je zmerom enaka,« ga je poučil humanist, dvignivši kazalec. »Ves grom in tresk velja itak le bodočemu mandatu sodruga Mahneta.«

»Stojte, še nekaj je tu!« Egon je bral dalje, ne videč Dore, ki je odkimavala, da ne. »Beležka, tik za člankom . . . ,Vsled pojavljenja višnjeve repatice je zaspala radovednost, s katero je nedavno še vse čakalo nadaljnih razkritij iz preteklosti nekega tukajšnjega veljaka. Tudi »Ljudstvo«, ki je privleklo zadevo na dan, molči; očitvidno se je izvršila za odrom kravja kupčija . . . ' Ah, budalost!« se je zdrznil mladi mož in nejevoljno vrgel list po mizi, tako da je padel ravno pred očeta. »Menimo se kaj pametnejšega; ako bi šlo po mojem, bi morali veljati politični razgovori v družbi za nedostojne.«

Humanist je potegnil ž njim, da bi spravili čoln hitreje mimo krnice; rekel je, da lahko poizkusijo novo šego na »soareji«, ki jo pripravlja svojim ožjim prijateljem in znancem. Vsi so sprejeli napoved z veseljem, zakaj v Pohlínovi družbi je bil vedno kratek čas in poceni smeh na tuje troške. Učenjak je žarel od radosti sredi splošne hvale; medtem pa je Smučiklas potuhnjeno razgrnil »Rdeči plamen«, našel z očmi kočljivo mesto in bral:

»Toda mi bomo skrbeli, da stvar ne izgine z dnevnega reda; mi ne delamo kravjih kupcij, in narod ima pravico videti svoje bogove v pravi luči. Namesto da aranžira malikovanje ‚višnjeve repatice‘, naj bi ‚vzor značaj‘ — ‚očetje domovine‘ so zmerom vzor-značaji — rajši premišljal, kam se je pogreznila Nela V*** ž njegovim zavrženim otrokom. Mi vemo, in bliža se čas, ko povemo brez usmiljenja — saj ga tudi on ni poznal!«

Smučiklasu je omahnila roka; obraz mu je visel v težkih gubah skrbi in spodnja čeljust mu je drgetala. »Kaj pomeni to?« je klenkalo v njegovi glavi. »Vabilo na ‚kravjo kupčijo‘? Nemogoče! S tem, da se začnem pogajati, je reč priznana, in če se umaknem,

takisto... Kje je izhod?... Edino, kar morem, je vztrajati na sedanji poti; zaradi grofa me bo ščitila vlada, ki je z Mahnetom vedno v dobrih stikih. Od ‚zgoraj‘ je treba gasiti ‚Rdeči plamen‘, drugače sem izgubljen: vse pride na dan in vse splava po vodi!« Zazdelo se mu je, da smatra bister okret na desno že zdavnaj za »edino realno politiko«; karkoli podobnega je bil storil dotlej, je bilo premalo: »Še jutri dopoldne jo mahnem k ekscelenci ter mu oprezno ponudim pakt, češ, treba je združiti poštene moči zoper občenevarna stremljenja...«

Brada se mu je naježila od divje odločnosti, in srdito je kimal grofu, ki je dejal prav tisti hip:

»Politika je grda reč; jaz, gospoda, ji ne morem priznati opravičenega mesta v človeškem dejanju in nehanju. To je divjanje najostudnejših strasti, nič drugega! Kakor hitro pa gledamo svet s tega filozofskega stališča, si moramo reči, da je strankarstvo nepotrebna, nezmiselna in pogubonosna bolezen javnega življenja. Meni, človeku starih, lojalnih tradicij, bi bilo najljubše, če bi videl vse stranke združene v eno, edino pametno in zveličavno, v stranko zvestobe do domovine in pokorščine do njenega vladarja; takšna stranka je preprosta kakor Kolumbovo jajce in edina vredna velikih ljudi...«

Razpletel je svojo misel na široko in glockoko ter jo zastopal tako zgovorno, da je navdušil celo težkournega Skalona. Vsa družba je čutila, da pada mogočno seme na rodovitna tla; perot zgodovine je skoraj slišno trepetala nad glavami trojice. Gospa Antoinetta je blaženo sklepala roke na želodcu ter prisposodabljala trenutje z nekim drugim, v »Nadljudeh« Natalije von Schimmelviess, kjer se posvetuje nemški cesar s svojimi generali o usodi sveta.

»Razumem vas, grof,« je dejal Smučiklas na koncu predavanja. »Strinjam se z vsem, kar ste povedali... in z vsem, česar niste...«

Njegov pogled se je bistro uprl v magnata, ki je vprašujoče privzdignil obrvi.

»Vemo, kar vemo,« je pojasnil odvetnik. »Vi, gospod grof, niste samo naš slučajni dragi gost, marveč se mudite med nami s tajno, vzvišeno nalogo. Že davno sem vas izpregledal — o, tudi v meni se skriva kosček diplomata! In zagotavljam vas, da vas spoštujem zato tembolj in stojim tem brezpogojneje na vaši strani.«

»Zakaj govoriš le o sebi!« je vzkliknil Skalon, čuteč se zapostavljenega. »Mi vsi vemo, in vsi se strinjamo; to se pravi...«

»Oprostita,« ga je prekinil grof, »in ne štejeta mi v zlo, gospoda, če spričo vajinega lojalnega priznanja vendar ne položim kart na mizo; višja dolžnost mi veže jezik in roke. Toda prav imata; vajino izjavo sprejemem na znanje ter vaju iskreno zahvaljujem v imenu... v imenu višjih sil, ki stremé v tem trenutku... in v naznačenem pravcu... za oživitvenjem in prerobenjem našega staroslavnege cesarstva... Ne smem vama odkriti več; zastava se vidi — kdor pojde za njo, ne bo pozabljen pred stolom zgodovine in ne drugod.«

»Živio!« je zapečatil Smučiklas, trčil z grofom in zliil jeruzalemca vase. »Dol s politiko, živel patriotizem! Es lebe seine Majestät!«

»Bog ohrani,« je zapiskljala gospa odvetnikova, ogorčeno mereč Doro, ki se je bila ravno v tem svečanem hipu začela odpravljati domov.

»Bog ga živi!« Odposlanec »višjih sil« je pri kimal ter pomembno šepnil čez mizo: »In hoc signo vinces!«

»To je cena baronstva,« si je dejal naš voditelj mežikaje z očmi od burne sreče. »Pokazal mi je pot; velja! Smučiklas bo prvi med velikimi možmi, ki —«

»Tudi jaz podpišem delnico pri tem podjetju,« je sklenil v srcu kolega Skalon. »Smučiklas ne sme

biti edini veliki mož! Hvala Bogu,« je rekel na glas, »vendar enkrat slišim iz drugih ust, kar mislim sam že zdavnaj . . . K vragu s politiko in strankarstvom; parola je Avstrija — Heil!« Po tem odločnem vzkliku se je izzivalno ozrl, kaj pravi občinstvo.

Ali sosednje mize so bile prazne; popoldanskih gostov je zmanjkovalo, in tudi navdušljiva Smučiklaslja je morala priznati, da je večerja hudo pametna ustanova na svetu. Šli so, vsi praznične volje; le Egon je skremženo mahedral zraven Dore, ki je silila k drugim ter se mu ni dala niti pridržati zadaj niti odvreči naprej. Enkrat ji je škodoželjno pokazal grofa, s katerim je imela Nina zelo uspešen dan:

»Kaj nisi nič ljubosumna?«

»Otrok,« ga je zavrnila. »Jaz na grofovem mestu bi se zahvalila za tako nezanesljivega pajdaša. Čemu je nisi odkuril s Fabino, kaj?«

Egon se je ugriznil v ustnico. Res, komu je bil grof bolj napoti, njemu ali koncipijentu?

»Grof,« je zdajci zaslišal sestro tik pred seboj, »vi ste velik človek. Vprašujem se le, katere vrline vam neki manjka? Svet ne premore takšnega moža.«

»Nikarite,« se je branil »veliki mož« z nenaravnim smehom. »Takah siromakov nosi zemlja več ko preveč.«

Glas mu je zazvenel trdo in jezno: povetil je glavo in stopal dolgo molče, ne meneč se za Nino, ki je visela na njegovem komolcu in se stiskala k njemu, dihajaje od nestrpne želje po zmagi.

»Najzoprnejša ženska bi me ugnala s tolikšno vztrajnostjo,« je pomišljjal brat za njenim hrbtom. »Jaz nisem živ led . . . On pa — seve, on ima Doro! Vse je narobe . . . kako drugače bi šlo, da ni ona znorela: grof Nino, jaz njo, vse kakor treba v prid in slavo Smučiklasove hiše!«

Ni se mogel razjeziti na grofa kakor Fabina, ki mu je bil odkrito pokazal svoje nespoštovanje; njegova čuvstva so se stekala v eno samo skelečo

bol užaljenega samoljubja, naraščajočo ob slehernem pogledu na Doro. Lehkotno in ravnodušno je stopala zraven njega, hladna in samasvoja kakor zmerom, čeprav je morala videti, da »njen« grof očitno odlikuje Nino; vse to je pričalo, kako gotova mora biti sama pri sebi njegove simpatije, Zgodaj večče Egonove oči so brale v njenih črtah že dolgo neko posebno utešenost in zrelejšo lepoto, ki jo zadobe dekleta, kadar nimajo več česa dodati svoji ljubezenski sreči; ta hip je mislila nemara na včerajšnje in jutrišnje slasti ter se povrhu pasla nad brezsrčno grofovo igro z Ninkinim koprnjenjem.

»In on ve vse!« je škripal gizdalin natihem. »Precej si dovoljuje, bogme da . . . Če je takšno ravnanje taktno — hudiča tudi! Obkájamo ga kakor pri peti maši, in vendar mu ni žal sestre niti mene; kdo bi bil slutil, da ne ravna »gentlemaní« prav nič drugače nego jaz?«

Toda nazadnje je bil grof še najnedolžnejši; Egon je čutil po sebi, da bi se vedel manj objestno, ako ga ne bi bila pohujšala »ta banda starcev in norih bab«. Z izvestnega vidika je imel Fabina čisto prav, ko je nasadil roge in začel borbo proti njim: kam pa pride svet, ako je prvi in poslednji namen vsake reči zgolj ta, da jo zapálijo maliku v žgalni dar? Za narodom in stranko se Egon ne bi bil pojokal, ali red v svojih zadevah, zlasti pa babjih, je cenil vendar nad vse. Nič škode, če se strese očakom stolec pod tisto táko! On sam ni čutil v sebi puntarske krvi, in misel, da naj bi prenehalo njegovo gospodsko frkanje ob grofovi strani, se mu je zdela enako strašna kakor njegov poraz pri Dori; vzlic temu pa je sklenil biti skrivaj naklonjen opoziciji, češ:

»Brez protiuteži se vsaka reč prevrne . . . In končno, kdo ve, kateri bo jutri na vrhu? Tudi mojega starega se morajo enkrat najesti, če je prav hudimanska žival; jaz bi se ga bil že zdavnaj.«

Obljubil si je, da izreče koncipijentu o prvi priliki svoje priznanje; prvič, ker je ravnal kakor fant in pol, in drugič, ker ga je dobro »imeti v rezervi«. S svojimi talenti in svojo bodočnostjo je bil, če ostane ves up in strah zaman, še zmerom najboljša partija, in Egon ni dvomil, da bi tvorila sestrina dota uspešen temelj za kompromis, iz katerega bi se dvignila stranka okrepljena, složnejša in enotnejša ko kdaj . . .

Toda Fabinov gnev je bil preglobok in zazdaj še ni prenesel božanja. Ko ga je Egon srečal tisto noč v kavarni, se najprej sploh ni zmenil za njegov pozdrav; očitvidno je čakal ponižanja.

»Mari si zameril tudi meni?« je rekel mladi Smučiklas, stopivši bliže. »Ne bodi vendar — saj veš, kako se gledava z našim trinogom!«

»Mhm,« je izjavil uskok lakonično.

»Zares! Poprej sem bil čisto na tvoji strani; oštel sem jih zaporedoma, brez šale. Povedal sem jim tisto, kar ti . . . Ná mojo roko in čestitko za moško besedo!«

Koncipijent je hladno segel v manikurano Egonovo desnico; pa tudi tega se je brž skesal.

»Alea jacta est!« je oznanil svečano, kakor bi sporočal vojno napoved. »Nu da, tebe magari ne štejem vmes; ali kar se tiče ostalega, ne morem več nazaj — zadeva je v teku.«

»Kakšna zadeva?« se je zavzel gizdalin.

»Takšna, da jim bo šumelo po ušesih. Sami so krivi; jaz si umijem roke.« To rekši je demonstrativno skrnil glavo za svoj časopis.

Komaj dva dni po tem nerodovitnem razgovoru je izšla prva številka »Naše dobe«, v dokaz, da Fabina s svojimi novostrujarji ne misli na poravnavo. Novi dnevnik je takoj zavihtil orožje radikalnih gesel in odkritih besed, ki so jih bili dosedanji zakupniki napredne misli zavrgli in zatajili. Množice so vzvalovale in ostale v neodločnosti, vprašujoč se,

kateri oznanja pravo vero. Stara šola je spoznala, da se iz razlogov dostojnosti ne more prekljati s »takimi ljudmi«, in »Nova doba« je morala dolgo bezati v grobni molk »Slovenije«, da je priletelo par golid gnojnice na »na neki tukajšnji list«. Vse bolj veseli so ga bili klerikalci. Zmagoslavje nad razpadom nasprotne vojske se mu je menjavalo v »Ljudstvu« z namigavanji o »srbskih dinarjih« in »najnovejši veleizdajniški propagandi, ki jo naše dobro, verno ljudstvo ogorčeno zavrača«; tako so bili opozicijo, prepuščaje starinom, da se iztrebijo sami. Bogudopadljiva juhica je veselo brbljala v kotlu, zabeljena z mamečim upom v grofovo priznanje in priporočilo na tistem kraju, kjer varujejo skrivnostni »višji interes«. Vzlic razdvoju ter bratomornemu sovraštvu sta se izlivala potemtakem oba vodilna toka naše politike na koncu vendarle v skupno brezdanjost hrepenenja!

XVII.

»Pripravi se, Jacques,« je velel grof drugi dan ob enajstih. »Popelješ me k deželnemu predsedniku.«

Šofer se je obrnil med durmi ter ironično zapičil vanj svoje ostre oči.

»Nom d'un chien, koliko je teh potov okrog velikih živin! Človek bi rekel, da smo na diplomatskem poslanstvu, ne pa ...«

»Zakaj ne na poslanstvu? Seveda smo; odposlanci, ki jih pošilja nova doba porušenja in obračuna v kraljestvo posvečene krivice. Prišli smo, da prvi omajemo vero v to, kar je. Mi napovemo boj, a vojska pride za nami.«

»Takorekoč pena pred britvijo, kaj?« je dejal šofer in spačil obraz.

»Pena pred britvijo, ki obrije svet na golo,« je zadovoljno pokimal grof, prižigaje si cigareto iz tobačnice, katero mu je bila napolnila Nina še snoči s svojim lastnoročnim izdelkom. »Prav dobra primera,

moj Jacques; izvrstna! Do golega je treba obriti to sivo lobanjo zemlje, da nastane prostor za novo — za boljše. Nu, idite, Jacques,« je povzel službeno. »Nerad bi mudil.«

Toda šofer je moral povedati, kar je imel na srcu:

»Blagor se vam, gospod grof, ki mamite buržuje in ekscelence, ne izključivši njihovih razposajenih žensčet; to je zabavno! Hudimana, ko jih vidim smukati k vam v tistih šumečih, parfumiranih krilih, mi je nekaterikrat žal, da nisem človek vašega vkusa, nom de Dieu de bon Dieu . . . Meni prihaja že pusto, ko vas gledam; toži se mi po tovariših na Montmartru in v La Villette, veste? Če bi bilo v vas več srca pa manj načel,« je dodal sarkastično, »bi spustili svoje podkope v zrak, in konec; premislite, vseeno je lepše v Parizu — o, stavim, da ga še vidiva, ko se skupaj vrneva tja! Človek, ki ima v sebi toliko življeaja, kakor sem ga opazil pri vas v tej dobi, se ne zapravi kar tako, v demonstracijo, da bi prestrašil tolpo malopridnih zverin.«

»Dobro, da te ne sodim po jeziku,« je odvrnil grof, malodane v zadregi. »Vrl človek si, Jacques, srce imaš — nič ne rečem; le tvoja pamet je zmerom zagrizena in razume samo, kar si vtepeš naprej. Ne moreš se vmisliti v moje cilje.«

»V vaše cilje! Rad bi vedel, kakšen cilj vam velewa hoditi okrog ekscelence, starega prduna, ki se mi še misliti gabi nanj. Ako hočete izpriditi vsako mrcino posebej, se zamudiva predolgo; uidem vam. Hudič si ne bi mogel želeti lepšega pohujšanja, nego ste ga zasejali vi v tem gnezdu, in še vam ni dovolj.«

»Ni mi!«

»Vse je pripravljeno za sklepno predstavo; ali se morete povzpeti še više v spoštovanju teh ljudi? Rekel bi, ne. Vi pa tratite čas za postranske figure, namesto da bi izprožili mašinerijo. Predsednik je vendar ničla v vašem računu!«

»Je in ni, prijatelj. Kakor so meščani vzlic svoji oholosti vendarle revni sužnji, je on kljub svojemu uradnemu hlapčevstvu vseeno valpet nad njimi. Potrebujejo se; to je zadruga z vzajemnim poroštvom, ustanovljena, da vzdržuje v svojem krogu red privilegiranih razbojnikov in moralo izpovedanih vlačug. Reci, kako naj poderem en steber, ne da bi tresel drugega?«

»Zdaj se mi svita,« je menil šofer. »Temeljiti ste.«

»Po svoji najboljši moči. Lahko se pohvalim, da je v tem kraju malo svetinj, katerih bi ne bil že kdo zatajil meni na ljubo. Ako zdaj pripravim valpta, da zataji svojega gospodarja, sem storil vse.«

»Sakrament!« je vzkliknil Jacques. »Visoko smo se namenili! Pa če vam zdrkne povodec iz rok? Jaz na vašem mestu bi računal z nepričakovanimi naključji.«

»Noben slučaj ne izbriše tega, kar je. Toda prisegel sem si, da ne odneham, dokler uspeh ni vreden žrtve.«

»Žrtve!« ga je prekinil šofer nejevoljno. »Kdo pravi, da je potrebna? Kdo pravi, da bo?«

»Žrtev bo,« je nadaljeval grof s strogo trdovratnostjo, čeprav se mu je zdelo, da sliši v svojem glasu nepristen zvok. »Jaz padem tu, ali prej hočem plačati svoj račun z bliskom in gromom, kakor satan, kadar izgine s pozorišča. Trava naj ne poraste za mojimi koraki!«

»Nikoli več!« je dejal Jacques in mefistovsko blisnil z očmi.

»Ti misliš, da me prikleplje nevemkaj. In vendar mi ni do ljudi — še do kraja ne, čeprav...«

»Ne postanimo sentimentalni!«

»Kadar se ustavi kazalec na določeni uri, bo konec nagel. Saj ni več dolgo; morda še jutri — kdo ve?«

»Potem je treba, da zberem vašo prtljago,« je menil šofer, kakor bi prigovarjal.

Grof je brezupno mahnil z roko:

»Jaz ostanem . . . Včeraj sem bil na pokopališču; prijazno je, še tam, kjer leže izobčenci s kroglo v glavi. Domača zemlja bo milostnejša od domačih ljudi.«

»To je lirika, če se ne motim; slabi živci, pokvarjen želodec in srčna napaka, hehe! Jaz pa stavim, da pojdeva skupaj.« In res je iztegnil desnico.

»Mari se norčuješ?« Grof je preteče dvignil obrvi. »Tako nisva zmenjena, čuvaj se!«

»Nikakor ne,« je dejal šofer še bolj ironično, toda z bratsko toplim pogledom. »Midva se smeva spreti, magari če dela vaše visokorodje neumnosti. Avto je pripravljen, gospod grof — kakor zmerom, vsako uro in minuto. Če bi vas kdaj prijelo, spomnite se.«

»Kaj je spet to?«

»Nič hudega,« je odgovoril Jacques z nenadno resnobo. »Sklenil sem te rešiti, kakor si ti rešil mene. Odkraja nisem drezal v tvoji romantični načrt; pristal sem nanj in šel s teboj na pot, ker sem vedel, da si brez mene res osmодиš možgane. Zdaj pa izjavljam odkrito, da bom pazil nate kakor na punčico v očesu. O tragediji ni govora; avto čaka noč in dan.«

S temi besedami je krenil po stopnicah ter pustil grofa mislim, ki so navalile nanj; sodeč po njegovih negotovih gibih in razburjeni nervoznosti, s katero se je napravljal k odhodu, so morale biti kaj raznovrstne in pustolovne. Ali danes je bilo treba jasne glave, bolj nego kdaj. Stresel je glavo, napel voljo in mišice vsega telesa, otrpnil za hipec v tem naporu ter udušil notranji boj. Ostala je le mehkoča, ki mu je bila zalila srce spričo suhoparnega šoferjevega priznanja, in nekam mokro je gledal, dospevši dol, na čudaškega tovariša, ki je skočil s tako ravnodušnim obrazom v svoje vozilo ter se pogreznil za rokovod.

Nagla vožnja mu je vrnila treznost duha. Ulice so letele gostoljudno mimo njiju; bil je ravno tržni dan.

»Čez teden ali dva bo vseeno,« je mislil, mežikaje v solnce ter odzdravljaše mašinalno na vse strani. »Dobro srce, ki ga skriva Jacques pod svojo bodečo kožo... in jaz... in ves moj grdi račun z življenjem; vse bo izginilo, kakor pisanje, ki ga poliješ s črnilom. Zdaj gre za to, da ostanem dotlej sebi zvest.«

Zaupal si je, dasi je čutil, kakor bi mu postajala že sama misel vsak dan težja in bi se moral boriti s trudno, komaj še interesirano lenobo, nalik študentu, umorjenemu od ponočnega bedenja. Prišlo mu je na um, ali ga ni okužil ta postani zrak, brezdušno plavanje v tem osredju, ki nima ne globin in ne strmin. Morda so ga izželi objemi Dore, ko je drevila ž njim skozi brezdna vseh slasti, dajala se, z zobmi zagrizenimi v ustnice, in ljubila, kakor bi preklinjala? Nemara mu je zadremal podjetni gnev v omami tihih ur pri Mariji, kamor je hodil skoraj vsak večer? Dočim je um sešteval bilanco nesrečnega življenja ter dajal slovo rečem in mislim tostran velikega mraku, je bilo srce ko prej, utripalo živeje v nežni togi svojega nagnenja do bolnice ter kradoma priraščalo k svetu, ne meneč se za zdavnaj sklenjeno smrt. Čim bliže je prihajala ura izpolnitve njegovih naklepov in čim jasneje je gledal z duhom figure v svoji igri, tem manj mu je bilo do vsega; zdelo se mu je, kakor bi opravljal dolžnost, ne pa s srdom započetega maščevanja. Slutil je, da v »tistem hipu« ne bo občutil velikega, pijanega zadoščenja, ki naj bi ga poplačalo za vse. Kadar se je poglabljal v svoje stanje, ga je smatral za trudnost po tolikih viharjih; toda ugovarjala mu je nova bistra sila v utripanju krvi, kakor bi se prelival akord »gibanje — radost — sreča« iz melodije v melodijo. Nič več ni gledal predse z jeklenim mirom

atentatorja, in to ga je motilo. Nekaj je uhajalo, nekaj rastle čez glavo; bodril se je zagrizeno, kakor igralec, ki izgublja zmisel do partije, ter gnal svoj načrt v širino, čim bolj je izgubljal tla.

Jacques se mu je posmehoval, zakaj da je vpletel predsednika, in ne po krivem. Ta nova poteza ni mogla storiti uspeha bogve kaj gorostasnejšega, nego je bil, pač pa je pretila z nevarnostjo, da se zamudi, zaplete v lastno mreževje in razblini končni efekt.

»Vsekako moram gledati, da počī vse namah,« je pomislil, stopaje z voza, pred eksclenčinim dvorcem, »ne pa, da bi se podrlo kakor slabo ustreljena salva. Odveč je, prav ima Jacques — in vendar, kako krasno, če se mu posreči osmešiti sleherno avtoriteto hkrati!«

Sklenil je bil doigrati v treh, štirih potezah ter zmagati dobričino predsednika v prvem navalu; ko pa je stopal po mehko pregrnjenih stopnicah, ga je zdajci prešinila misel, ali se ni zaletel:

»Premalo sem ga vzgojil, zapostavljal sem ga Smučiklasu in drugim; toda on je vse bolj politična glava . . . Kljub temu, naprej!«

Dobil ga je v razpoloženju, ki je obetalo mnogo in nič. Očividno se je bilo zgodilo nekaj važnega, in grof se je malone s strahom pobaral, kaj. Eksclenca je bil vznemirjen, priljudne, diplomatsko ležnive oči so mu skakljale za zlatim ščipalnikom, da se je kar poznalo, kako misli ves čas nekam vstran. Grofov obisk ga je veselil neizmerno, kakor po navadi; tako zelo ga je pogrešal zadnjih štirinajst dni, mislil je že, da se mu je s čim zameril! Res, več petoliznosti si ni mogel želeti niti cesarski sin — in vendar je tiščala grofa skrb, ki mu je delala kurjo polt po životu. Čutil je, da mu zmanjkuje sigurnosti v glasu in očeh; pa tudi predsednik se je zdel nekam negotov, prav kakor bi ga tipal, študiral, lezel vanj, da mu pregleda obisti.

»Pa ne da bi spravil hudič vso reč na dan!« je blisnilo kakor raketa za grofovimi čelom.

Previdno ga je pustil, da se razgovori o vsakdanjih rečeh. Stari gospod je čeblljal semintja, očitvidno išoč prehoda na tisto, kar mu je šlo po glavi. Komaj je pustil grofu toliko besede, da je povprašal o zdravju ljubeznive rodbine, zakaj predsednik je bil srečni mož enako blebetave, koščate in pegaste družice ter oče treh mršavih hčera, že dolgo poročenih s stremljivimi okrajnimi glavarji.

»Klotilda je vendar na počitnicah!« se je zavzel eksclenca. »Mari ne veste? Ah seveda, kako bi neki, saj je že tri tedne, odkar ste nas zadnjič počastili. Šla je z dekleti,« — predsednik je imenoval svoje hčere še vedno dekleta — »preko Dunaja v Ischl; vse štiri so rahlega zdravja, in tudi jaz mislim na daljši dopust. Če bi le utegnili in bi ne imel prav zdaj tako važnega posla! Izprva smo se odpravljali bliže kam, na Bled ali k Vrbskemu jezeru, potem pa je prišlo pismo Klotildine botre in tete v tretjem kolenu: po dolgih letih se je spomnila in jo povabila, naj pride ‚s polnim spremstvom‘ — izprva na Dunaj, kjer se popravlja po nekakšni operaciji, da ji ne bo dolgčas v njeni starinski palači, a z Dunaja se napotijo skupaj v Ischl — v neposredno bližino njegovega veličanstva,« je dodal predsednik s pobožno cukrenim glasom, očitvidno mereč na grofove rodbinske simpatije. »Klotildina botra ima tamkaj vilo... Zelo me veseli, da se je okrenilo tako: prekrasna okolica, družba, da boljše ni moči želiti, in last not least, obnovitev naših starih stikov z rodbino, ki je uvaževana povesod, zlasti tudi na dvoru.

Poznalo se mu je, da uživa, ko pripoveduje; ne tako grofu. Že ob imenu letovišča gospe predsednice ga je bil izpreletel neroden občutek; ko je slišal pripomnjo, da pride Klotilda v dvorne kroge in se nemara že giblje med njimi, mu je udarila

vročina v glavo. Izvlekel je rutico, obrisal si čelo ter vprašal z veliko notranjo tesnobo, kdo je tista visoka dama.

»Grofica Lófaszyjeva!« se je pohvalil možiček ves srečen. »Saj jo poznate, kaj? Najbližja zlahta Esterhazyjev in Schwarzenbergov, po Mensdorffih v sorodstvu z angleškim kraljevskim domom!« Obližnil si je prste v znak spoštovanja. »I, kajpak da ste znani ž njo, zdaj se domišljam: pred tedni ste pravili, kako sta se srečala v Nizzii.«

Grof je čutil, da ga obliva kurja polt; pred očmi se mu je zameglilo in njegovi živci so se napeli v brezupni odločnosti človeka, ki je pripravljen na vse.

»Klotilda bi bila tako rada govorila z vami pred svojim odhodom,« je povzel ekscelenca, še vedno nekam prežeče. »Toda človek obrača, Bog obrne; odpeljala se je s staro Schaffskoppsteynovko, teden dni prej, nego je bila namenjena.«

»Tudi baronica je šla na Dunaj?« je vprašal grof, da ne bi izgledal čisto vdan v usodo.

»Schaffskoppsteynovka? Seveda. In ker ji je bilo dolgčas sami, je pregovorila Klotildo, češ, vzdignive se obedve hkrati. Zelo žal je bilo Klotildi: vidiš, mi je dejala, gospod grof bi gotovo rad porabil priliko, da sporoči grofici Lófaszyjevi svoje pozdrave.«

»Se razume, se razume,« je mrmral grof, misleč si z gnevom in zaničevanjem: »Tak tako je prišlo na dan . . . Hudič naj vzame predsednika in njegovo klepetuljo! Vseeno sem se mislil ujeti bolj dramatično . . . bolj junaško . . .«

»Nu saj sem vedel, da vam bo hudo!« je vzkliknil ekscelenca ter se radostno tlesnil po kolenu. »Zato sem ji tudi naročil na lastno pest. Klotilda, sem dejal, le kar sporoči ji vse potrebno; reci, da se ji klanja grof Künnigsbruch, njen dobri znanec izza bivanja v Nizzii.«

»Osel! je vzkliknil grof v svojem srcu in se zasmejal na glas.

»Kako?« se je prestrašil stari gospod, gledaje ga zvedavo. »Mari nisem storil prav? Tisočkrat bi vas prosil oprostjenja — bilo je z najboljšim namenom.«

»O, prav narobe; vi oprostite meni! Spomnil sem se bil čudnega ... zelo smešnega dogodka ... hahaha! ki ni v nikaki zvezi z grofico; povem vam ga kesneje — o priliki ... Vsekako srčna hvala; gospa milostljiva mi stori naravnost uslugo, ako spomni svojo botrico name. Ali vam je že kaj pisala?« Čakaje odgovora je nehote pogledal v stran ter nervozno stisnil dlani.

»Pisala, pisala — in veste kaj? Zdravnik je bil zapodil grofico, z ozirom na njeno rahlo zdravje, nemudoma v Ischl; odpotovala je dan pred prihodom moje žene. Naše ženske se pomude kak teden na Dunaju — kaj hočete, pet let je že, da niso videle krajev, kjer biva njegovo veličanstvo! — in potem odrinejo takisto. Srčno me veseli, da sem vam storil po volji.«

»Zmotil sem se,« je dejal grof pri sebi. »Alarm je bil brez podlage — ako se stari lisjak ne hlini! Potemtakem imam še časa: dan, dva — teden dni ... Toda odkritje stoji pred durmi!« Skoraj dobro mu je delo misliti, da je bil nemir zaman; hkrati pa je še vedno oprezal in sumno sledil z očmi predsedniku, ki ni nehal govoriti o vseh mogočih, primernih in neprimernih rečeh, očitvidno išoč »mesta, kamor bi mu zasadil harpuno«.

»In vaši tukajšnji znanci, gospod grof?« se je odločil nenadoma za ravno pot. »Ah, reči se mora — ovili ste jih okrog prsta kakor nihče nikoli; mi, kolikor nas je navadnih aristokratov, se moramo boriti pri meščanih venomer s takšnim nezaupanjem ... morda celo omalovaževanjem ... zakaj težišče, kar se tiče pozemeljskih blagrov, je res že zdavnaj pri njih,

to treba priznati. Vi pa — zakaj se ne izvolite posvetiti diplomaciji? Bismarcka bi ugnali v kozji rog kakor nič!«

»Kam meri?« je prisluhnil grof.

»Bog na Francoskem se ne počuti bolje nego vi v tem kraju; seveda, če hočete ostati . . . igrati vlogo, kakršna pristoja vašim visokim zmožnostim . . . potem vam ne preostaja drugega, kakor vaditi se z ljudmi. Kako sijajno ste že danes rešili to nalogo! Pokazati, ob vsem naglašanju trdnih fevdalnih tradicij, hkrati vendar neko popustljivost . . . hotel sem reči, trohico ljudomilega demokratstva v tistih strogih mejah, ki jih določajo višji oziri . . . je bilo naravnost genijalna poteza. Naš splošni položaj se je izpremenil po vaši zaslugi tako ugodno, da vas ni moči dovolj zahvaliti; koliko pomiselkov ste podrli, koliko bedastih narodnostnih predsodkov ste odpihnili namah! V dveh mesecih ste storili več, nego bi dosegle v sto letih vse cesarsko-kraljevske vlade.«

»Zdajle,« je mislil grof. »Bog daj srečen porod, ekscelencia!«

»Naravnost klasično,« je nadaljeval predsednik, »bi lahko imenovali vaše delo glede političnih strank. Trdno in dobro organizirane domače stranke so težka ovira sleherni vladi, ki hoče vršiti svoj posel v pravem državnem duhu in v zmislu preizkušenih načel, ob katerih je rastla dedščina slavne naše dinastije; dokler si zna ljudstvo samo pomagati, vlada ne more početi ž njim, kar bi hotela, magari če imamo trikrat na leto izjemno stanje. Da vladam v resnični prid avstrijske misli, zvest hotenju tistega, ki me je poslal,« — pri teh besedah je ekscelencia sklonil glavo nalik pridigarju, ko imenuje Boga — »je treba strank, razjedenih v svojem jedru, uspanih v brezdelje, navdahnjenih z blagodejno mlačnostjo prepričanj, omajanih po boju nasprotujočih si mnenj; treba je, da narod vidi svoje izvoljene voditelje kloniti pred nekom z glavo in pripogibati

kolena, kar slabi njegovo zaupanje vase in večja njegovo ubogljivost navzgor. Interes države zahteva tudi, da se v narodu iztreblja spoštovanje do njegove samobitnosti, ponos na podedovani jezik, zvestoba do lastnih šeg in ljubezen do vkoreninjene kulture, ki je Avstrija — Bogu bodi potoženo! — Slovencem ni znala pravočasno zatreti v káli. Šele v takem stanju razkroja se da narod docela vpreči v molzni stroj, le v tako skaljeni vodi se jasno zrcali potrebnost višje, izvennarodne oblasti in širše skupnosti pod edino zveličavno, neomajno avtoriteto prestola in tistih, ki tvoré ogrodje države!«

»Vse po zaslugi,« je odrezal grof ta govorniški razmah. »Na tako visoke cilje pač nisem utegnil misliti; preveč me častite, ljubi gospod predsednik.«

Ekscelenca je napravil skromen, hkrati pa zvito umevajoč obraz.

»Kakor želite, gospod grof, tako naj obvelja,« se je vdal navidezno. »Dobro vem, da visoka igra nikjer ne more pogrešati krinke, v politiki še zlasti ne. Zadnji sem, ki vas bo silil, da se demaskirajte — saj delava, ako se prav zavedam, oba za isto reč.«

»To zadoščenje bo kratko!« se je zmrnil grof na znotraj.

»Ravno vsled tega pa vas tudi izpregledam. Ne-popoln služabnik sem — morda nevreden gospodarjevega zaupanja — in vseeno dovolj bistrook, da vidim v vašem ravnanju rdečo nitko načrta: najfenomenalnjšega političnega načrta, kar jih pozna zgodovina te dežele! Kaj sem hotel reči — oprostite mi vsiljivost, predragi, spoštovani moj gost — morda je napak, da skrivate pred menoj, česar mi vendar ne utajite. Zadošča mi zgled, kako ste ukrotili mogočnega, tiranskega Smučiklasa!«

»Mari sem ga zares?« je vprašal grof, kakor bi se mu zareklo, ter nastavil uho.

»In še kako! Nekdaj smo imeli s tem gospodom večno barantanje; hujšega izsiljevalca ne pomnim,

kar sem živ. Reči moram — tudi takega ne, ki bi znal skrbeti bolj po očetovsko za svoj lastni blagor. On je narekoval pogoje, in vlada je morala biti vesela, da je spravila nazadnje svoj bore interes kakor berač drobtinico miloščine. Toda časi so se izpremenili, na plan ste stopili vi; zdaj rine Smučiklas iz lastne volje tja, kjer ga želim videti — in slep bi moral biti, kdor ne bi spoznal v tem dejstvu sadov vašega genijalnega macchiavellizma.«

»Tetete! Kaj se je vendar zgodilo?«

»Vi še ne veste, da je bil pravkar pri meni,« je šepnil ekscelenca s skrivnostnim glasom. »Vaš stol je bil še gorak, ko ste sedli nanj.«

»Pri vas? Gotovo ne prvič,« je menil grof z izzivalno brezbriznostjo. »To ni bogve kakšno zmagoslavje.«

»In če vam povem, da je prišel položiti orožje? Predajat se — na milost in nemilost takorekoč? Smučiklas, steber in prvoboritelj slovenstva v naši deželi!« je vriskal stari gospod, plešoč okrog gostovega blazinjaka. »Vi pravite, da to ni zmagoslavje?«

»Mhm! Ali pa prekanjena finta; mož je polhen muh.«

»Finta — kaj še!« Predsednik je vzmahnil pomilovalno kakor človek, ki ve, kar ve. »Utegnila bi biti, priznam; toda okolnosti jo izključujejo. Vidite, že nekaj časa me je skrbela misel, da ni vse v redu z njim: leta, stari grehi, ki lezejo na dan in ne hasnejo ugledu, rovanje nasprotnikov, nevoščljivost mladine, pomanjkanje zmisla za težnje naših dni... A mož bi se bil obdržal, da niste vi posegli vmes ter napeli vsega do blaznosti; žilav je! Tako pa se je spustil na pota, ki jim ni večš; nazaj ne more in noče, naprej ne zna iz lastne moči; slutil sem, kaj mora priti nazadnje. In zdaj se je pridružil še tisti škandal, o katerem je že smrdelo pred tedni — nekako ob času vašega prihoda: grda istorija z glediško igralko, mladosten greh, kakor jih ima naš

Smučiklas mnogo na vesti, samo da s posebnimi, zelo neprijetnimi detalji. Spričo njegove sedanje smeri pomeni ta afera obglavljenje, ako prodre na beli dan; treba jo je potlačiti, naj stane kar hoče, in Smučiklas je pripravljen plačati sleherno ceno. Izprva so jo trosili klerikalci, a ž njimi se je nekako pogodil, in vrhutega so vplivali gotovo tudi oziri na vas; naklonjenosti grofa Künnigsbrucha ne sme zaigrati, kdor sam računa ž njim — vi pa ste pokazali nekajkrat, kakor bi krili doktorja Smučiklasa . . . Vidite, kako dobro sem informiran, hehehe!«

»Zares vas moram občudovati,« je popustil grof, čuteč se zopet sigurnega.

»Nu, torej! Mož se je, mislim, potolažil; a ne za dolgo. Razen klerikalcev imamo namreč še socialiste, ki jim je figo do vašega prijateljstva, ljudi, s katerimi je hudo trgovati in pri katerih bi Smučiklas gotovo ne opravil ničesar; preveč so si v laseh — bogme, če le pomislim, kakšne jim trobi ‚Slovenija‘! Da sem jaz socialist kakor Viktor Mahnè, bi tudi ne poznal pardona, bogme da ne . . . Sam zlodej vedi, odkod so rdeči dobili podatke — zakaj zdi se, da vedo več, nego je pisalo ‚Ljudstvo‘ izprva; dejstvo je, da ‚Rdeči plamen‘ pogreva tisto reč, in da je Smučiklas v strašni zagati. Vse je postavil na vas, in zaradi vas mora najti pot, da se stvar potlači; drugače je ubit. Nazaj ne more, naprej se boji — socialistom pa ne ve kako priti do živega. V tem obupu je potrkal na moja vrata.«

»Zanimivo! Kaj vam je rekel?«

»V kratkih besedah tole: ‚Gospod predsednik,‘ pravi, ‚naša pota ne gredo tako vsaksebi, kakor si vi mogoče mislite; prav zdaj zahtevajo višje narodne koristi, da stopita vlada in naša stranka v najožji sporazum; kolikor je v moji moči, se bo to zgodilo. Vi le recite, in jaz bom poslušal, saj vem naprej, da je prav tako . . .‘ In v moje neizmerno začudenje, zlasti, ker sem vedel za najnovejšo afero — niti

besedice o kakih pogojih! Toda nazadnje, že s kljuko v roki, je vendar pokazal, kam taco moli. „Ako hočem uspešno zastaviti svoj vpliv v najine skupne namene“ — „v najine skupne namene“, če to ni predrznost! — „je treba onemogočiti nizkotno gonjo, ki jo vzdigujejo socialisti prav zdaj zoper moje dobro ime. Ni mi treba omeniti,“ pravi, „da je vse skupaj podla izmišljotina; storite, kar veste in znate, da morem stati čist in neomadeževan“ — čist in neomadeževan, haha! — „ob vaši strani, ter bodite naprej gotovi mojih lojalnih uslug.“ Tako misli ubiti dve muhi hkrati: jaz naj zamašim usta Mahnetu, in v nameček stori celo korak naprej. Saj menda ne dvomite, kam špekulira?«

»I, kam? Skomina ga po redovih, in plemstvo bi rad dobil. Po pravici rečeno — mož se je izkazal dovolj koristnega; lahko bi ga uslišali.«

»Menite?« Predsednik je napravil vstrežljiv obraz. »Ako ste vi, gospod grof, tako ugodnih misli, potem „nama“ ne bo težko doseči zanj te malenkosti. Vidite, ravno zato sem želel govoriti z vami; pokazal sem vam svoje karte, in zdaj bi vas vprašal za svèt. Govoriva kakor dva, med katerima ni več skrivnosti.«

»Prosim,« se je naklonil grof.

»Smučiklasov prestop,« to besedo je izrekel eksclenca z ostrim poudarkom, »zakaj spričo danih dejstev ne more biti govora o manjših uslugah — njegov prestop tedaj bi bil zame največjega pomena. Star sem, moja leta so polno doslužena, in rad bi si privoščil nekaj počitka, preden zatisnem oči. Toda kakor stoje stvari sedaj, me miče vzvišena naloga, ovenčati svoje delovanje v tej zanemarjeni pokrajini z veliko zmago avstrijske ideje ter spraviti vse narodnostne muhe naenkrat s sveta. Obveljati v zgodovini teh ljudstev je poklican le eden, in ta je Nemeč; avstrijska narodnost je ena sama, je nemška narodnost, kaj ne?«

»Kdo dvomi?« je zategnil grof.

»Kako lepo se ujemava; in skrivate, da ste velik politik! Stvar, glejte, ni nemogoča. Baš danes so razmere po vaši zaslugi takšne, da bi mogla krepka in drzna roka enkrat za vselej utrditi nemško prvenstvo; bilo bi slavno, večno dejanje, krona mojemu življenjskemu delu.«

»Zelo vas je navdušil Smučiklas.«

»Priznam, da on. Podobni hipi odgrnejo človeku mahoma, kar se mu v letih ne zasvita. Le nekaj je, kar me trezni: ves moj račun stoji na predpogoju, da je Smučiklas močan. Ne morem ga porabiti, ako njegova beseda ne tehta več toliko kakor prejšnje dni, zakaj nemška politika je politika krepke roke — ona se ne opira na slabiče. Kaj mislite vi o njem, predragi grof? Meni se zdi in vse moje informacije kažejo, da peša; vera vanj se hladi, množica mu sledi samo iz lenobe in se upre, ako jo bo hotel pognati čez drn in strn.«

Grof je naslonil čelo v dlan, kakor bi globoko razmišljal. Gostobesedna predsednikova odkritja so ga bila prepričala, da mu zaupa skalno in ne pozna — do te ure! — niti senčice sumnje o njem; ako bi slutil resnico, ga pač ne bi zanimalo, kaj misli o svojem oprodi, in ne bi tratil časa z izpovedjo svojih najskritejših mnenj.

»On veruje vame kakor v boga,« je rekel sam pri sebi. »Tako zabavljati Smučiklasu in ne pomisliti, da mu lahko povem ter skvarim vse! Ekscelenca je prismojenejši od vseh mojih meščanov in zrel, do-dobrega zrel.« Burna radost mu je zaplala v žilah: očitvidno, trenotek je bil pripraven, kakor nalašč, da potegne starega v svojo mrežo.

»Nerad bi stavil na slabega konja,« je povzel predsednik tisti hip, ves drgečoč od svoje »velike ideje«.

In grof je planil v naskok:

»Kdo vas sili, da stavite!« je vzkliknil s skrivnostnim, vzvišenim glasom. »Dandanes je igra ne-

varna reč; lahko se vse dobi ali pa izgubi — in vi, ekselencja, ne boste dobili, po tej poti ne!«

Predsednik je zazijal, kakor bi se rušil svet okoli njega.

»Da, da,« je podiral grof. »Molčati bi moral, a vam povem, v dokaz prijateljstva in sočutja; prevarili ste se, dragi moj, hudo ste se goljufali. Bodočnost Avstrije, državna misel, višji interes in kar je še drugih lepih reči, vse kaže drugam, ne tja, kamor merite. Jaz vem in moram vedeti, zakaj tisto o mojem poslanstvu je gola čista resnica. Velike sile so na delu, ura zgodovine bije, ali vi ste šteli napak in zavili na krivo pot; zahvalite usodo, ki vam pošilja svarilca ter kliče v zadnjem trenutku: do tod in ne dalje!«

»Kako menite? je zajecal možiček, še vedno brez pravega umevanja; ves je bil zlezal vase.

»Menim, da bi vi radi izrabili razmere v svoj končni življenjski uspeh in pogodili tisto, v kar stremé ravno zdaj tajne gonilne sile naše monarhije, da pa počenjate baš nasprotno... Bodiva odkrita, brutalna! Vi hočete vpreči Smučiklasa v nemški voz; to je po vaših mislih dobra vladna politika in po mojih veleizdaja, čeprav odpustljiva, čeprav dejanje adepta, ki ni vpeljan v najvišjo skrivnost. Ravnajte, kakor hočete; svoja glava, svoj svet. Ne branim vam pohujšati Smučiklasa in vseh njegovih pajdašev: storite jih nemškutarje, poženite jih v boj za nemški most od Balta do Jadrana — à la bonne heure; toda nemške nadvlade na koncu koncev vendar ne boste ustanovili, in če jo boste hoteli, se boste trudili zaman!«

»Kako to, za božjo voljo?« se je prestrašil možiček, sklepa je roke in bulječ z očmi, kakor bi ugibal, kdo blazni, on ali grof.

»Zato, ker vam prepovedujem jaz, pooblaščenec naše skupne, velike in svete stvari!« je zagrmel gost

z mogoto sodnje trobente. »Ker vam prepovedujem in vam bom znal ubraniti, če bi se prav uprli mojemu povelju!«

»Prepovedujete — mi? . . .« Ekscelenci je usihal glas.

»Brezpogojno. Visoki zmisel vaše naloge je vzvišen nad sleherno prvenstvo enega ali drugega; kdor ustanavlja nadvlado nemštva, greši zoper poslanstvo Avstrije enako kakor Smučiklas ali Mahnè.«

»Moj Bog, in jaz sem služil ves čas tej misli,« je stokal stari gospod. »Posvetil sem ji življenje, in je bilo zgolj življenje zmote . . . izdajstva . . . uporništvu, gorje mi!« Odkrita bol, ki je odsevala v njegovem glasu in obrazu, je pričala, da slepo verjame vse.

»Ne obupajte,« ga je potolažil grof. »Tudi zmote so postavljene v račun; brez grehov ni zveličanja. Odgrnil sem vam predposlednji zastor, ker vam privoščim, da se povzpnete do višjih zaslug nego drugi.«

»Tak kaj naj storim, o mojster?« je vkliknil revež, kakor bi molil. »Razsvetlite me, poučite nedvednega siromaka.«

»Storite ravno nasprotno, nego ste mislili. Pustite v nemar nemške in takozvane vladne interese; podprite vse, kar ste doslej pobijali; kurite ognje, ki ste jih smatrali za prepovedane, nevarne in škodljive državi . . . Tu imamo naprimer socialiste; izpodbujajte jih, olajšajte jim, da vzdignejo maso za najprevratnejša gesla! In veleizdajnike, prijatelje Srbov, rušitelje državne enotnosti: v potokih jim vlivajte vodo na kolesa, zakaj tudi oni stoje v računu, vise na niti visoke politike in pomagajo izpolnjevati poslanstvo! Pospešujte razpad na vseh koncih in krajih — to je naloga, katero vam sporoča tajni red demantnega runa; iz razsula vseh dejstvujočih sil se vzpne moč nad močmi, se izpolni visoki zmisel države, prestola in krone; iz njega se vzdigne vsevladajoča Avstrija kakor ptič Feniks iz

vesoljnega požara . . . In hitite, ne zamudite dneva ne ure, zakaj obračun se bliža, ko bo vsak poplačan po svojih zaslugah in svoji pokorščini!«

Predsedniku je visela glava na prsi; težko sojenje se je trgalo iz njegovih ust, in roke, sklenjene kakor v cerkvi, so mu drgetale.

»Obračun se bliža!« je ponovil grof sam pri sebi, stoječ vzravnan in izbočenih prsi nad to brezumno pobitostjo; njegov obraz se je krčil v režanju peklenške slasti.

Borba je bila dobljena . . . Kaj za to, da je odkritje pred durmi! Tudi če Klotilda ne piše, naj bruhne resnica na dan; on sam jo pove, zakriči jo v kadilni vonj najsvečanejšega trenutka, kakor bi brezverec preklel Boga med povzdigovanjem . . . Zdaj lahko pride, kar hoče — zmagal je! Izpod pete, ki ga je mlela, se je vzel na vrh — on stoji nad vsemi, vesoljna ta preoblečena laž se napenja, kakor grlo klavne žrtve, pod ostrino ubijstvenega zasmeha, ki mu sili v grlo ter se razpoči zdajzdaj nalik viharju nad morjem in brodovi! Glej, tudi on, eksclenca, predstavnik tisočletne tiranije, se je zgrudil v zankah vseobčega pohujšanja, priznava je svojo nemoč, primoran slediti čarodejevemu biču . . . Nič, nič ne bo stalo neokrnjeno in čisto v uri poslednje sodbe!

Preostajal mu je le še Viktor Mahnè. In grof v tem hipu ni pomislil nanj. Ali je bil tako poln vere v neodoljivost svojega zapeljevanja? Ali je gradil nemara poseben račun na tega »tribuna zatiranih«, ki je vodil izkoriščano trumo že leta in leta v boj »zoper kapitalizem, militarizem in birokratizem«, ne da bi bil prizadejal kateremukoli teh treh sovražnikov le najmanjšo škodo?

Mirno, skoraj krotko in pomilovalno, se je ozrl na predsednika, omahujočega v svojem blazinjaku in lovečega ravnotežje pod gigantsko težo zgodovine, ki ga je bila posvetila v svoj »izvršujoči organ«.

»Verjamem,« je izpregovoril, kakor bi stopal bog z Olimpa, »rad verjamem, ekscelenca, da so vas presunile te velike reči... Prepuščam vas vašim mislim in jim želim obilnega sadu.«

»Mari že odhajate?« je zamrmral plešec z glasom, v katerem je trepetalo strmenje, nedoumevanje in babjeveren strah. »Ne hodite od mene, svetlost — ah, saj si ne upam, saj ne vem, kako bi vas nagovoril... Prevzelo me je in vrtil se mi v glavi; dajte, razsvetlite mojo omejenost — pokažite mi jasno pot!«

»Več vam ne morem povedati; ni je opravičbe pred večnostjo za tistega, ki bi odkril poslednjo tajnost nepoklicanim očern... Verujte in služite, da boste poplačani; toda dvizajte se, ne tratite niti minute, zakaj ura nas vseh se bliža!«

S temi besedami je odšel; vrata so se neslišno zaprla za njim, in ekscelenca, ki je stoprav še slišal njegov apostolski glas, je plašno dvignil oči, pogledal okrog sebe ter spoznal, da je sam.

»Ali sem sanjal?« je zamrmral, brišoč si čelo in boreč se s težko omotico, ki mu je tiščala na možgane. »Saj ni mogoče... In vendar — tam leži še ogorek grofove havane; evo, tu je njegova karta, ki so mi jo prinesli! Resnica je... Tak kako potem... zakaj, čemu? Ali je čarovnik, ki se norčuje iz ljudi ter jih goni po svoji volji?« Vsakovrstne pustolovščine, ki jih je bil bral o starodavnih magijcih in »ročnih križarjih«, so mu prihajale na um; najrajši bi si bil dopovedal, da ga je grof hipnotiziral, uklel ga v minuto gorostasne sugestije, ki izgubi veljavnost, kakor hitro se mu dodobra zdrami um. »Toda ne,« si je zaklical zdajci, »vse je bilo tako stvarno in jasno, vse pomnim, od besede do besede — zdi se mi, kakor bi ga čul še ta hip; ni mogoče, da ne bi bil mislil zares...«

Zares! Kaj hoče grof potemtakem od njega? V goreči želji, storiti čimprej po njegovem »ukazu«,

se je pogreznil v to misel. Določena mu naloga se je risala izprva le kot nekaj ogromnega, nejasno drznega in vzemirljivo brezobličnega; omamljala ga je ter netila njegovo podjetnost, vse dokler ni našel imen za razne točke v programu. Tedaj pa je začutil mahoma nekaj iztrenzjuočega in tujega, kakor brizg mrzle vode.

»Če ga razumem prav,« je pomislil, naporno bulječ z očmi v cesarjevo sliko na steni, »mi svetuje, naj ne drezam le v eno smer: vsa prizadevanja političnega življenja, vse strasti in pohlepe strank je treba podpirati, gnati do viška, speljati čez mejo preudarka in pametnih računov. 'Tam gori' potrebujejo babilonske zmede — aha! Dobra stvar zahteva vsesplošnega kaosa, da si tem laglje podjarni svet in zgradi svojo trdnjavo na veke; izvrstno! Bilo bi nekaj podobnega kakor stari Bizantij ali samodržstvo ruskega carja . . . Toda kaj naj počnem v ta namen, kje naj kurim, koga moram podpirati? Grof pravi kratko in jasno, da naj se izpostavim za temne življe . . . 'subverzivne elemente' . . . ki so 'tudi postavljeni v račun'; naprimer za socialiste in veleizdajniške srbofile. Potemtakem bi moral samo prelistati policijske arhive in bi takoj izvedel, koga naj stisnem na svoje srce! Hm, hm . . . To je smel načrt, zum Teufel; zdaj vem, kaj se pravi igrati va banque! Kakor bi sam nabrusil morilcu nož, da mu nato porežeš kremplje . . . Ampak, ampak — kaj, če izpodleti? Potem je Avstrija pri vragu, in ekscelenca takisto; ali pa, recimo, zaveje tik pred dvanajsto uro nasproten veter in me pripravi v položaj, da moram aretirati samega sebe! Nihče ne bo hotel vedeti ničesar o redu Demantnega Runa in vsej tej vratolomni politiki . . . To treba še premisliti, Kreuzdonnerwetter! Če bi bila vsaj Klotilda tu; ona ima vedno tako umne ideje . . .«

Ali Klotilda je bila na Dunaju, in predsednika je razjedal čedalje hujši dvom. Grofove zahteve so

nasprotovale vsemu, kar je imel doslej za vodilno misel svojega delovanja; s fizično muko se je zale-taval v skrivnost 'visoke politike', ne da bi jo mogel razvozlati. On — socialist? On — srbofil? In vse drugo tudi še, in kar na lepem, čez noč? Star, soliden avstrijski uradnik, ki je bil vajen spati vsaj pol leta na vsaki najmanjši zadevici?

»Saj vendar ne gorí!« se je odločil zdajci. »In sploh — meni bi se lahko razodel malo bolj odkri-tosrčno; to je, kakor bi poslal človeka maševati, šestih resnic pa mu ne bi povedal... Ali je deželni predsednik Smučiklas, ki ga obračaš za nos, kamor-koli se ti zljubi? Grof je vsekako prepričan o tem! Zakaj mi ne reče jasno, tako in tako? Jaz nisem Smučiklas in ne marširam, dokler ne vem, kam vodi pot.«

Prva klica nezaupanja je že poganjala v nje-govih možganih.

»Deželni predsednik ni kdorsibodi,« je ošteval grofa sam pri sebi, mereč sobo z dolgimi, razburje-nimi koraki. »Kar pravi o redu Demantnega Runa... o zagrinjalu, ki ga ne more dvigniti izpred poslednje skrivnosti... in vsem ostalem... je prav lepo, je nenavadno modro; ali zame to ne velja! Odgovor-nost je odgovornost, in nekam čudno se mi zdi za-htevatí kar tako, tebi nič, meni nič, da naj pričnem delovati zoper svoje prvo načelo — wider die heilige deutsche Sache... Ako bi papež — recimo — ukazal škofu pridigati, da ni Boga, bi mu tudi razpovedal kako in kaj! Saj ne pravim, potegniti navidez z Anti-kristom in ga hudimansko goljufati pri tem, je vse-kako velika ideja; toda treba je vedeti nekoliko več, nego ste mi razodeli, Herr Graf von Künnigsbruch.«

Od samega tuhtanja se ni priteknil obeda; le črno kavo je izpil ter jo začinil z izbrano britaniko, da bi si podkuril duha. In res, med obročki sinjega dima je bliskoma spoznal pravo pot. Čemu si je neki tolikanj ubijal glavo, ko je bilo vendar najenostav-

nejše, kovati obedve železi, okoristiti se s trenutnim političnim položajem in doseči sijajen nemški uspeh pri volitvah, kar pomeni veliko časno korist, z druge strani pa ubirati, s pametjo in preudarkom, nove strune po grofovi želji, da se stori deležnega zasluge pri »zgradbi novega Jeruzalema«! V ta namen je sklenil poslati baronico Thurmbhauffnovko nemudoma v ogenj; zapeljan po njeni izkušeni grehoti, utegne grof vendarle popustiti vsaj toliko, da trene Smučiklasu in drugim z očesom — za nemško korist. Tem laglje in rajši, ko je vendar znano, kako speljuje naše prvaštvo v nemškutarijo! Predsednik je mencial od zadovoljstva v svojem klubnem blazinjaku ter si mel roke brez konca in kraja.

»Kar pa se tiče ‚Demantnega Runa‘ — nu dobro; kdo bi odklanjal moder nasvet, ako gre za blagor Avstrije v enaki meri kakor za njegov lastni prid? Samo terén moram poznati, razmotriti šahovo desko, izračunati pro in kontra na vse strani, da bom tem lepše pogodil, kar zahteva od mene njih velika ideja ... Dokler ne vidim grofu v karte — hudimana! Mene obdelava po enem kopitu, Smučiklasa po drugem, klerikalce po tretjem; iz vsega skupaj bi se videlo jasno, kaj naj storim. Za tako usodno početje sem pač premalo odpiral oči.«

Rečeno, storjeno. Še tisti hip je stopil k telefonu ter poklical k sebi policijskega komisarja doktorja Skobylla; bil je to rejen temnolasec, s črno bodečimi očmi in sumno drgečočim nosom, ki je vzlic svoji zelo vsakdanji obliki bogve zakaj spominjal človeka na smrček lovskega psa. Odkod so ga dobili, ni vedel nihče z gotovostjo; znano je bilo samo, da je slovenskih staršev sin, po imenu nekdanj Skobilj, in je »odkril svoje germanstvo« ter svoj poklic edino pod nagibom nadvse razvitega zmisla za varno karijero ter jako majhne dovzetnosti za to, kar tvori sicer moralo spodobnih ljudi. Zvest kakor skopljen pes, ni poznal človeških ozirov; uvažujoč to redko

zanesljivost, so mu kmalu izročili politični referat, katerega upravlja brez usmiljenja, večno hladan, siguren ko krogla iz puške, zaverovan samo v svoj službeni uspeh. Mnogo naših ljudi je živel po protekciji doktorja Skobylla daljši ali krajši čas na državne troške, med njimi celo več umetnikov in literatov, vsled česar ga skoraj lahko imenujemo mecenata; mimogrede bi tudi omenil, da rad za šport prevaja slovenske poezije v nemščino in žanje radi tega simpatije gotovih ničemurnih rodoljubov. Z neprodinim obrazom in zapeto suknjo je stopil pred svojega predstojnika, vprašujoč se natihem, ali ga čaka nova »afera« ali morda tolikanj zaželjeni Franc-Jozefov red.

Bilo je takorekoč oboje.

»Gospod doktor,« ga je nagovoril ekscelenca, »poveriti vam hočem jako važno in zelo delikatno nalogo. Prvo, kar zahtevam od vas, je to, da ostane najin razgovor tajen, tako tajen —«

»Kakor bi ga zaupali grobu,« se je oglasil Skobyll.

Predsednik je odobravaje vzdignil oči, toda komisarjev obraz je bil v tem že davno spet okamenel; še poznalo se mu ni, da je kaj rekel.

»Zadeva je pač političnega značaja; in vendar —« je izbiral ekscelenca, ugibaje pri tem, ali bo komisar dovolj prebrisan, da zapopade njegovo željo. »Z eno besedo, razlikuje se bistveno od vseh vaših dosedanjih. Rad bi, gospod doktor, da se pozanimate za visoko osebo, ki biva med nami v važni, tajni politični misiji . . .«

»Grof Beaupertuis von Künnigsbruch,« je rekel nekdo vmes.

Predsednik se je zdrznil, presenečen po toliki razboritosti. »Da, ljubi Skobyll, zadeli ste v črno,« mu je ušlo nehote. »Mari veste kaj o vsem tem?« Komisarjev nos je komaj vidno poskočil; vsegaveden smehljalj mu je zaigral pod krtačastimi brki ter izginil, še preden ga je ujel načelnikov pogled.

»Zares,« je nadaljeval naš stari gospod. »Za grofa gre. Velika je stvar in važna vaša vloga, moj dragi; pa kaj bi govoril vam, ki morate itak sami slutiti vse!« je počehljal komisarjevo ničemurnost. »Biti hočem kratek in skop, zakaj molk je v naših poslih marsikdaj enako neizogiben kakor težak... Grof Künnigsbruch mi je prinesel nalogo — visoko nalogo, zgodovinsko takorekoč, naravnost z mero-dajnega mesta; nalogo, ki me odlikuje in navdaja s ponosom. Pri tem pa mi je podal manj jasnosti, nego bi človek upal in želel; odkril mi ni toliko, kolikor bi morda zahteval čim najpopolnejši uspeh celotne akcije, v kateri je namenjen tudi meni važen, rekel bi, odločilen del. Ž njegovega vidika je to čisto pravilno; kadar se jaz držim predpisov, gospod komisar, vam tudi ne povem vsega.«

»Razumem,« je dejal Skobyll s tako premetenim naklonom, da eksclenca ni vedel, ali mu je sploh še treba govoriti.

»Vidite, gospod komisar! In — čemu bi se vam prikrival? — nadvse hvaležen vam bom, ako mi zberete podatkov, na podlagi katerih bom morda laglje sodil in sijajneje rešil svojo stvar. Moja želja je, kajpak, sebična; toda sami veste, da vsakdo rajši zaključi svoje delovanje z velikim uspehom, nego narobe. Svojo prošnjo za vpokojitev sem kdaj že napisal; kadar odidem, vas upam zapustiti na višjem mestu, poplačanega z vsemi priznanji, ki vam gredo.«

To je bila kupčijska ponudba, ne več in ne manj. Nagel trepet zadovoljstva je izpreletel doktorja Škobylla; njegov obraz je pričal topot različno, da nekaj tehta sam pri sebi.

»Česa izvolite pričakovati od mojih skromnih moči, eksclenca?« je vprašal nato, ne da bi vzel predsednikovo obljubo posebej na znanje.

»Tega, da mi v doglednem času — največ teden dni vam morem dati! — predložite natančno statistiko grofovega početja v našem mestu. Vedeti

moram zlasti, s kom občuje, ali so tisti stiki politični, kaj svetuje tukaj in kaj odsvetuje drugod. Po vsem, kar sem vam odkril, boste sami sodili, kakšno gradivo mi more dati jasen vpogled v njegove diplomatske projekte.«

»Vsekako . . . Mari vaši ekscelenci ne zadoščajo informacije, ki sem jih podajal doslej?«

»Ne smem se pritoževati; mislim le —«

»Pardon, izrazil sem se slabo; hotel sem namreč vedeti, ali mi stavi vaša ekscelenca kake meje, o čem da smem govoriti, kadar pridem s tistim gradivom?«

»Nikakih mej!« je proglasil predsednik s slovesnim glasom, nejasno sluteč, da se nekaj dogaja. »Vse mi bo dragoceno, samo dá je v moj — hotel sem reči, v prid stvari.«

Moža sta se spogledala; ekscelenca je potem še mislil, da je visela komisarju važna beseda prav na koncu jezika. Tako vedoče in nestrpno je doktor Skobyll le redkokdaj streljal z očmi; ker pa se je on takoj ukrotil — vsekako je bil spoznal sam pri sebi, da še ni čas govoriti — je tudi naš šibkovoljni predsednik pogoltnil vprašanje.

»Upam, da skoro postrežem vaši ekscelenci z zaželjenimi pojasnili,« je dejal komisar, poslavljaje se. »Ekscelenca izvolite sprejeti mojo najsrčnejšo zahvalo za ta nalog, ki me docela potrjuje v mojih lastnih domnevah.«

»V kakšnih, gospod komisar?« Vse črte predsednikovega obraza so se strnile v en sam vprašaj.

»Glede tega, da gre za veliko politično afero,« se je skrivil Skobyll že na pragu ter zbežal predstojnika še enkrat s tistim dvoumnim, vsegavednim smehljajem, ki je pomenil mnogo in nič. »Najponižnejši sluga sem, ekscelenca.«

Vzravnan kakor preklja in zagoneten nalik prikazni je odsmukal po hodnikih, pustivši gospodarja samega in otepaje se misli, ki so vrvele za krinko njegovega obličja.

»Zmerom sem se držal pravila: vidi le tisto, kar ti reko,« je razsojal sam pri sebi. »In zdaj imam polnomoč, da smem videti, kar me zanima; toda če najdem, kar se mi zdi, kako naletim tedaj? S tem, da pokažem resnico — ako sem ji na sledi! — še davno ni rečeno, da sem opravil, zakaj resnica bo v tem slučaju vražje zamotana reč. Bogve kaj je potem koristnejše zame: ali da treščim ž njo na dan, ali da jo pustim, naj se izleže sama, brez moje krivde? Pazi, Skobyll, preudari sleherni svoj korak!«

In toplo se je pohvalil za opreznost, s katero je bil na koncu vdehnil ekscelenci misel, da ve nemara že več, nego treba, ter išče zgolj solidnih opor, to pa z besedami, ki so se dale vsak hip zaviti, tolmačiti belo in črno, naliti z vsebino, kakršno mu vdahne najbližji čas. Doktor Skobyll je stremil na mesto policijskega predsednika in ni hotel, da bi ga strmoglavila ravno ta sitna afera — tem neprijetnejša, ker je morda skrivala uspeh in plačilo v dveh povsem različnih koncih vozla . . .

XVIII.

Grof je zapustil predsednika vesel in razigran kakor vsak človek, ki prihaja iz težke nevarnosti živ in zdrav, povrhu pa še ve, da je bila namišljena. Toda čutil je, kako lahko se mu izprevrže napol dobljena zmaga takorekoč med prsti v grd poraz; in to mu ni bilo vseeno.

Bil je prepričan, da je padlo seme njegovih besed globoko v ekscelenci dušo in mora obroditi sad — ako utegne. Toda ravno ta pogoj ga je opominjal, da svojega uspeha ne drži sam v rokah; pollaščal se ga je nemir, kakor vojskovodje, ki pošilja čete v odločilni boj ter misli s slišnim trepetom v srcu na stoinsto možnosti, ki ne smejo nastopiti, da ne bo vse izgubljeno, vsa žrtev in napor zaman. Struna človeške slabosti in nezadostnosti je zvenela

v njem čedalje glasneje; on, ki je delal odkraja z nezmotno točnostjo stroja, je zdaj izgubljal zaupanje vase in čutil v dnu duše prvi dvom:

»Tudi tako bi si lahko pognal kroglo v glavo; kaj mi je po smrti do tega, ali sem jih sodil ali ne?«

Človeška duša je čudotvoren mehanizem, poln skrivnih vzmetov in kolesčkov, ki se zavrtje zmerom o nepravem času — ali pa morda o pravem? — ter skušajo obrniti tek celote v čisto drugo smer. Komaj je bil grof podvomil o zmiselnosti svojega načrta za »poslednje dejanje«, že se mu je zazdelo tudi škoda oditi s sveta:

»Vseeno je dobro živeti! Naprimer solnce, nebo, ki trepeče od luči — ali ni to prelest? In moč v mojih udih, radost gibanja, slast, ki obstoja v tem, da mislim in delam — tak vruga, zakaj hočem izbrisati vse to? Živeti je vendarle blagor...«

Bilo je domalega, kakor bi se mu izneverjala usoda in mu nastavljala same slučaje, sposobne, da obude v njem še več človeških misli ter mu še bolj zagrené slovo. Njegovo razmerje do Marije Manfredijeve je tvorilo kljub vsej nesebičnosti in vzlic dolžnosti osvete, katero si je bil naložil za njeno gorje, v bistvu vendar kamen spotike; delalo ga je mehkega, bolj zamišljenega in nežnega, nego bi moral biti človek, ki hoče izkazati vsemu svetu sovraštvo in zasmeh. Ves čas je čutil, da mu jemlje duševno silo, ki jo dolguje svojemu podjetju, ter jo izpreminja v sočutje do ubogega umirajočega bitja; in zdaj, prav zdaj se je zavedal jasno, da ni prišel k ekscelenci v normalnem, treznem razpoloženju duha, marveč razdražen in razdvojen, željan dejstvovanja, da bi laglje premagal v sebi »nezmiselno skrb«, s katero ga je bila zjutraj navdala vest, da je sosedi zopet slabše. Sam zlodej mu je bil velel odpreti okno, zagledati na dvorišču staro Meto in jo pobarati, kako se ima gospodična. Eh, nespametno je ravnal takrat, ko se je vteknil v to žensko istorijo; če dobro premisli —

tudi to je Smučiklasova krivda: kdove kako hladno bi bil šel mimo, da ga ni zvabilo ime Egona, zapeljivca! In tako se mu krči prav danes, ko dviga roko na končni zamah, srce ob misli na dvoje bledih, skrivaj ljubljenih ustnic, ki drhtita v predsmrtni grozi ter izcejata zadnjo krvavo penico življenja . . .

»Neumnost, neumnost!« je mrmral sam pri sebi, delaje se trdega. »In vendar — za vse svoje maščevanje ne bi dal ur, ki sem jih prevasoval kraj tebe, Marija, tolažbe, ki sem jo užil za tistih par mrvic dobrote, in sreče, ki mi je kapljala iz tvojih žalostnomehkkih besed. Našel sem te kakor vesoljno odvezo pred bojem, iz katerega ni vrnitve; ne bom te pozabil — ne, tudi na koncu ne!«

Avto je brnel ravno po gladko asfaltirani cesti, ki nosi, v nesmrten spomin, ime našega starodavnega patricija Pudelschwantza. Mož je bil kljub nemškemu priimku »Slovencem zelo naklonjen« ter ni spodil nobene dekle, če je žežnjala svoj rožnivenec po kranjsko; zato je naredila višja Previdnost, da služi njegova ulica še dandanašnji vsemu enakomislečemu veljaštvu v šopirjenje in pohajkovanje. Jacques je vozil počasi, tako da je grof dobro slišal, ko ga je nekdo zaklical s hodnika: »Cher comte!« In komaj je on nastavil uho, že je ustavil tudi šofer.

»Bon jour, gopod Egon,« je odzdravil grof, še preden se je ozrl: tako »nobel« po francosko ga ni klical nihče razen mladega Smučiklasa, in tudi ta najrajši le takrat, kadar so slišali drugi. »Cher comte« je bila vobče zgodovinska beseda; vse mesto je vedelo, kako se je Egon pred tednom dni našampanjčil z grofom zvečer v kavarni, valjal se pijan okrog njega in tulil žlahtnemu patronu še izpod mize:

»Cher comte! . . . Nisem vreden, da gledam v vaše . . . obličje . . . Teptajte po meni . . . pljuvajte mi v obraz — to bo moj največji ponos! Vaš oproda sem . . . cher comte! . . . vaš suženj . . . ma foi, sacrebleu!«

To je bila vsa njegova francoščina. In grof, očitno ganjen po izbruhu tolikšne vdanosti, ga je lastnoročno postavil na noge ter ga odvedel v izvoščka. Vse mesto je govorilo o tem dogodku, in najmanj pol mesta je zavidalo Egonu srečo.

»Bon jour, cher comte,« je ponovil gizdalín, skakljaje bliže. »Ravno prav! Vabilo imam za vas; dovolite?«

Ne da bi čakal privoljenja, si je odprl vratca in sedel k njemu.

»Popeljem se z vami, cher comte,« je govoril, naslanjaje se sladostrastno pokraj njega. »Hudimana, kako vozi ta vaš šofer! Tak vabilo — prijetno vabilo; gospodična Grabunčeva slavi pojutrišnjem svoj rojstni dan. Ker se rajša zabava dvakrat nego enkrat, je sklenila prirediti dvojno slavlje: jutri zvečer za mlade ljudi, med katere šteje tudi vas in mojo malenkost, čeprav ne prikriva, da bi me bila bolj vesela pojutrišnjem, ko bo sprejemala stara budala. Dolg jezik, kaj?«

»Toda v lepih ustih,« ga je zavrnil grof z nasmeškom.

»Čast vašemu vkusu, hehe, sacrebleu . . . Bogve zakaj si je vtepla v glavo, da vam ne sme sporočiti vabila nihče drugi kakor ravno jaz! Tak jutri zvečer pri Grabunčevih; ženskih ko listja in trave, med drugimi vaša znanka Vida.«

»Katera Vida?«

»Pardon, izpozabil sem se: gospodična Pohlinova. Lep metuljček, mora se reči; ako ne bi bil slišal — ma foi!«

Grof je vprašujoče privzdignil obrvi; gizdalín se je abotno namuznil ter dejal s šaljivo obzirnostjo:

»Pravijo, da se izvolite zanimati zanjo; če ne — bogme, bila bi prvovrsten doživljaj. Toda Pohlin goji baje čisto posebne, visokoletече upe glede na svojo mačico. Zadnjič je rekel Divjaku, da se bodo vse naše punice penile od jeze, kadar se Vida za-

roči, in naši Ninki se komaj še odkriva, odkar je spoznal, da vas rada vidi. Nu, brez zamere, cher comte, podražil sem vas samo; kdo bi vam mogel očitati resne namene, ki imate takšno hudičevo srečo pri ženskah!«

»Menite?« je rekel grof raztreseno.

»Bogme! In to stori človeka ravnodušnega. Mene je tudi; od rojstva do smrti ne prideš iz postelje, ako bi jih hotel uslišati vse po vrsti...« Ponosno je namrgodil obraz, škileč izpod vek na »cher comte«, ali mu kaj imponira. »Želim si drugih senzacij, bab sem za enkrat sit.«

»Le Vido Pohlinovo še občudujete tuintam? Glejte, glejte.«

»Zares bi jo spoznal vredno,« je pokimal Egon z odurnim rezgetom. »Mlado je, sočno, sveže — po vsej priliki edina nedolžnost pri nas, odkar je vrag prinesel vašega Hasana, sacrebleu; — toda stari je ne pusti nikamor same, in vpričo ljudi je vražja reč prepevati pesmi, kakršne znamo mi. Ne maram, da bi se naš papa pohujšal.«

»Haha!« Grof je nehote bušil v smeh. »Simpatičen sinko ste — vse priznanje!«

»Merci. Tak Vidi ne prideš do živega. In vrh tega spoštujem vaše predpravice.«

»Oh — radi mene?« je zazehal grof, splašivši se iz misli na Marijo, ki so ga bile obsule sredi razgovora. »Dolže me povsod, kamorkoli zahajam, toda po krivem, verujte mi. Jaz vam nisem nikjer napoti.«

Umolknil je; Egon, meneč, da hoče še nekaj dodati, ga je lokavo pomeril z očmi. Toda grof ni dejal ničesar več in zlovoljna črta okrog njegovih ust je pričala, da mu je žal besede, čeprav si ni vedel reči, zakaj. Temotno čustvo, kakor bi moral gizdalin krivo razumeti njegov odgovor, ga je napadlo z ostroto mučne slutnje; zastudil se mu je spremljevalec in ves ta prazni pomenek ž njim. Avto je drčal pod kostanji Francoskega nabrežja.

»Če bi vedeli zase, kdaj ste komu napoti,« je povzel mladi Smučiklas priliznjeno. »Tako pa — vse ženske so nore v vas; tudi tiste, ki se najmanj izdajajo. ‚Zaljubljena v grofa Künnigsbrucha‘, bi lahko zapisal na čelo vsaki, ne da bi jo izpraševal! Še Vide ne izvzamem — ne in ne! Vseeno, veseli me slišati. Prijeten kebrček je, le malce mlečna, preveč naivna, nič tiste pikantne skvarjenosti srca.«

»To vam podpišem,« je menil grof skoraj porogljivo, dočim je Jacques zaviral tek voza.

»Nu vidite, da jih poznam! Kaj hočemo, človek se mora zadovoljiti s tem, kar dobi; Alojzij ne postanem, pa naj bodo naše punice še tako neumne.« Očividno se je bahal s svojim donjuanstvom. »Ah, daleč sem se zapeljal z vami! Hvala lepa in do svidenja; ako vas Dora vpraša, ji potrdite, da sem vestno izpolnil njen ukaz.« To rekši je prožno skočil na cesto.

»Ne pojdete z mano, da si prižgeva cigareto?« je rekel grof, podajaje mu roko pred hišnim pragom. »Tolikrat sem vas že vabil in vas ne morem spraviti s seboj. Stopiva gori!«

»Ne, cher comte,« je odklonil frakar z gesto notranjega odpora. »Mudi se mi; prav žal. Obiščem vas drugi pot, o priliki.«

»Tako pravite zmerom: zdi se, kakor bi imeli poseben vzrok, da se ogiblujete moje hiše,« je vstal grof, ki ga je nekaj gnalo v razgovor o Mariji. »Sicer pa itak vem, Telban mi je bleknil že prvi dan, ko sem najemal hišo. Nevaren človek ste, cel Casanova!« Požugal mu je s prstom in ponaredil šaljiv smehljaj.

»Veste?« je dejal Egon, muzaje se ničemurno; komaj vidna rdečica mu je izpreletela zoprno blede obraz. »Nu, glejte! Vsakdo se ogiblje reči, ki jih je črtal iz svojega življenjepisa. Ljudje pletó tudi brez tega preveč neslane bajke.« Zaničljivo je mahnil z roko.

»Raca na vodi, kako smo hladni! Če smem verjeti govoricam, je bilo enkrat povsem drugače.«

»Norel sem, gorel kakor sod petroleja; saj vem — vse mesto je ponavljalo to budalost. In zdaj govore natanko to o nekom drugem.«

»Tako?« je zategnil grof s čudnim glasom. »Radoveden sem, o kom.«

»O vas, cher comte. Nesramnost, kaj? Tej sodrgi bi morali že pri rojstvu izdirati jezike.« In hkrati ga je meril od strani.

»Čemu nesramnost? Včasih je morala biti vredna, da bi se človek zagledal vanjo.«

»Ooo! Potemtakem imava isti vkus? To je las-kavo zame.«

»Ljudje so obrekljivi,« je rekel grof nestrpno in stresel ramena. »Sirota leži bolna; kdo bi zdaj mislil na drugo kakor sočutje.«

»Vseeno. Sliši se, da jo marljivo obiskujete; in ženske, cher comte, si razlagajo takšno človekoljubje zmerom drugače.«

»Magari. Umrla bo,« je dejal grof mirno, opazujoč ga z brezizraznim bleskom v očeh.

»Sama si je kriva — ako je res, da boleha zato!« je mahnil Egon ravnodušno. »Kdo ji je dal pravico misliti, da bo z moje strani kaj več nego zabava? Človek se povesele, nato pa vzame klobuk in gre: prijetno je bilo, hvala lepa in Bog plačaj, hahaha . . . Kam pa pridem, če naj se ženim z vsako, sacrebleu? Niti ako bi ji obljubil, mi ne bi smela verjeti. Bila je zabavica, nu da, in še pusta povrhu: sentimentalnost me zmerom mori.«

»Zelo rada vas je morala imeti. In vas ne žene, da bi jo šli pogledat — vsaj zdaj, pred smrtjo?«

»Bogve ali bi me bila še vesela,« je priznal Egon cinično. »Sicer pa, kaj morem za to? Nič pikantnosti, nič demimondskega, da bi dražilo človeka;

večnega, ljubim te' bi se vsak naveličal. Ne rečem, ako bi bila vsaj poročena; prepovedan sad je slajši, kaj ne? Tak do svidenja, cher comte — do svidenja, sacrebleu!«

»Lump!« je siknil grof za njim, ko je opletal pod kostanji, mahaje s paličico in veselo žvižgaje, ves nepodoben morilcu, ki si mu pravkar omenil njegovo izkrvavelo žrtev. »Greh je bilo, da sem sploh začel pogovor o Mariji — da sem jo imenoval pred to živo greznico...« Pljunil je ter odšel v zgornje prostore, trkaje s paličico po kamnatih pragovih in primrmravaje med zobmi: »Ni čudo! Udobno življenje, bogastvo, kamorkoli se ozre, nobene skrbi, nikjer gorja, da bi ga teplo po prstih in mu kazalo pravo pot; to je blagoslov zasebne lastnine — brez njega bi ne bilo tako podlih duš... Jaz naprimer — nu da, saj nisem svetnik — ali vendar, kako daleč mi je do njegove popolnosti! Da sva imela vsak pol zemeljskih blagrov, bi se bil Egon manj osmradil in jaz še zmerom ne preveč; on bi bil vseeno dovolj ostudna živina, jaz pa — oh, vsaj na to ne bi moral misliti, kako je poginjala moja mati in klela svojega in mojega rojstva dan... Tak tole študira pravo ter se uči, kako treba obešati poštene razbojnike, tatove in sleparje? Hahaha!«

Čudna nervoznost ga je stresala od glave do nog, podila ga po sobanah ter mu kazala vse te prostore, v katerih je bil presanjal toliko dni sredi jeznih vizij maščevanja, v moreči, odtujeni, porogljivo škodoželjni luči. Kamorkoli je nameril pogled, povsod je strmelo vanj nekaj ubitega in malodušnega; zdelo se mu je, da ni manj poražen, čeprav izvede svoj načrt do zadnje poteze. Kolesa življenja so davno zagrmela čezenj, in nič, kar stori, ne izbriše prve, glavne resnice: svet je razdeljen v bogate, ki smejo vse, pa v izobčene, ki ne morejo ničesar — in to ostane, tega ne odpraviš, magari če stokrat pogineš, grof Beaupertuis von Künnigsbruch!

»Kako se je hvalil pred mano,« je škripal z zobmi, vračaje se v mislih k besedičenju mladega Smučiklasa. »Za svinjo me ima in razgreba pred menoj svoje blato, meneč, da ga v srcu občudujem.«

Še zdaj ga je oblivala kurja polt, ko si je ponavljajal Egonove namige; bil je prepričan, da misli zares in hoče dokazati, da zna tudi on »živeti po aristokratsko«. Na to, na to naj bi pazil Pohlin, ki je vabil zadnji čas vse vprek ter zbiral družbo v svoje in grofovo počaščenje, ne pa da kuje načrte, kako bi obesil hčer grofu za vrat. Uboga Vida se je morala smiliti človeku v tej vlogi; bilo je nesramno razstavljanje, in grof ni dvomil, da bi mu jo pokazal golo, ako bi le količkaj ciknil na to. Sklenil je govoriti s humanistom, posvariti ga pred Egonom ter opozoriti skrivaj še gospo Annetto; razuzdanec ne bo skrunil popka, da bi našel milost v njegovih očeh! Najrajši bi hitel takoj in storil po svojem sklepu, toda ni mu ostajalo niti minute več. Moral je k Mahnetu, moral je paziti, kaj ukrene predsednik; nemara je že prejel Klotildino pismo? In predvsem je bilo treba pogledati k Mariji.

Stara Meta mu je odprla tiho in oprezno ter položila prst na usta: gospodična spi. Snoči je bilo hudo, bala se je že, da ne učaka jutra; zmerom češče so obhajale bolnico slabosti, ko je ležala mirno in brezgibno, bleda in polumrtva med svojimi blazinami, kakor bi že ugašal plamenček življenja. Toda Marija, ki je nekdanj tolikanj prosila smrti, se je borila zdaj za sleherni dih, tem trdovratneje, čim strašneje je občutila njeno bližino. Plamen se je krčil, zamiral in se metal kvišku, objemal predmete živega sveta s strastjo, ki ni hotela priznati ločitve. Zvečer je prišla kri; Meta je hitela po zdravnika, prepričana, da ga privede k mrtvememu truplu. Ali doktor ni mislil tako hudega, ukazal je le popolen mir ter rekel starki na stopnicah, da utegne trajati še dolgo; on

pomni celo slučaje, ko so takšni okrevali in hodijo danes zdravi okrog.

»Seveda,« je pristavil oprezno, »bodite pripravljeni na vse; konec nastopi včasih iznenada.«

»Zdaj spi,« je končala Meta svoje poročilo in odprla vrata Marijine spalnice na ozko špranjo. Soba je bila zasenčena, zavese na oknih spuščene; sredi polumraka se je risal na postelji ozek in vdrt obraz, belejši od zglavja. Njene oči so bile zaprte, ustnice skrčene v strastno črto; podoben izraz najdemo pri utopljenicah, stiskajočih v roki vrbovo šibico, ki so jo bili popadli — morda že ponevedoma — v zač-njem vzbuhu svoje volje do življenja. Tenke roke so ležale križem pod prsi, kakor bi plavale v zraku; grof je spoznal z globoko muko, da si tega razde-janega telesa niti predstavljati ne more več. Pokimal je objokani Meti, ozrl se še enkrat na posteljo, zapri vrata in odšel s povešeno glavo, čuteč smrt tako blizu sebe, kakor bi se vodila ž njim pod pazduho.

»Kaj je ves svet v primeri s tem?« je mrmral, zapuščaje hišo peš. »Kraljestva vstajajo in se podi-rajo, rode se Newtoni, Shakespeareji in Napoleoni, in vendar je na koncu slehernega življenja hip, ko ni vse njihovo dejanje nič proti ubogemu, ničevnemu dejstvu, da moramo umreti. Namesto da se borim za maščevanje vsega trpečega človeštva — in svoje lastno, sram me bodi! — bi rajši odrešil eno samo življenje, in storil bi več, neizmerno več...«

Prešinila ga je misel, ki je potem do kraja klila v njem. Njegov korak je postal prožnejši, oči so mu sipale žive odseve, kakor bi gledale pred seboj vsaj iluzijo, vsaj sen o sreči srca. Toda grof Künnigs-bruch ni znal opuščati, kar si je bil enkrat pred-pisal; vzlic tej mehki je stopil nehote proti Kapu-cinski ulici, kjer je imela rdeča garda svoj glavni stan.

XIX.

Uredništvo »Rdečega plamena« se nahaja v neznanstni stari hiši, ki ne budi s svojim sivim, oluščanim pročeljem, prašnimi vrati in smradljivo vežo prav nikake slutnje, da kujejo med njenim zidovjem nov družabni red. Temna in revna, polna vonja po viržinkah, trhlubi in neizzračenem petrolejevem dimu, gleda soba sodruga Viktorja Mahneta z dvema kalnima oknomoma v globel dvorišča; sama po sebi je ustvarjena kakor nalašč, da bi si človek v nji zastavil vprašanje, po kakšni pravici smejo bivati nekateri ljudje v bogatih, svetlih in zdravih domovih, a drugi v grobnicah, kjer še trd kamen plesni in prhni. Uredniška miza je nemikaven kos pohištva, od mehkega lesa, okorno prepleskana z rjavo barvo, spodaj obtolčena, zgoraj ogoljena po Mahnetovih komolcih, zmerom pokrita s pustimi kupi dopisov in korektur; njeno mesto je tik pri oknu, ker sredi sobe živ krst ne vidi pisati. Nasproti mize visi na steni lesorez, ki predstavlja Marxa; z drugega zidú ga gleda Engels, in to je, razen pepelnice z glinastim kužkom, prav ves umetniški lišp. Preprosta omara za vrati dela svoj kot še temnejši; dve visoki polici, polni knjig in brošur, predstavljata uredniško knjižnico, s kakršno se drugi listi res da ne morejo hvaliti. Marxov »Kapital«, Kautskega »Erfurtski program« ter Beblova »Žena in socializem« vriskajo tam s svojimi rdečimi platenimi hrbti na najbolj vidnem kraju; sam Viktor Mahnè je ukrenil tako, da bi vsak obiskovalec čutil, med kakšne ljudi je prišel.

Mahnè je pisal ravno uvodnik za drugi dan. Temnorjava, ob sencih zredčena griva mu je visela nizko na papir, kratkovidne oči so bodle skozi nanosnik, kakor bi orale vrsticam pot, in koščeni prsti, oboroženi s strašnim peresnikom našega ljudskega tribuna, so plesali pravcat fandango svete jeze. Bil je podoben sestradanemu levu, ki grebe s ša-

pami v pesek ter si domišlja, da razmetava žrtvi poslednje kosti. Od časa do časa je prenehal, prebral si napisano od začetka, pokimal v znak odobravanja ter se zakadil dalje. Beda premogarjev je bila nazorno predočena ob vzrokih nedavne trboveljske stavke; zdaj je povdarjal pravkar, da »s tistim be-raškim poviškom mezd še ni izdrta korenina zla, ki razjeda človeško družbo«, ter odmotaval v mislih že naprej svoj »caeterum censeo«, neizogibni zaključek vseh uvodnikov »Rdečega plamena«:

»Rešitev se nam obeta v zmagi socialne demokracije. Trdno sklenjena in neomajno odločena izvojevati pravični boj, gleda naša stranka bodočnosti naproti. Njeno geslo je in ostane: Proletarci vseh dežel, združujte se!«

»— združujte se!« je ponovil sredi pisanja ter stisnil peresnik z dolgimi belimi zobmi. »Preklicano dolgo se združujemo in gledamo bodočnosti naproti... Čudno, da ljudem ne presede to upanje v zmago pravične stvari! Da sem jaz kak navaden sodrug, bi najbrže potrkal ob mizo ter vprašal voditelje, zakaj gledamo tako neomajno v bodočnost in čakamo v pokorščini do Boga in cesarja, namesto da bi si veleli: marš naprej! To se pravi mešati ogenj z vodo; volk sit in ovca cela; protinaturalna nečistost z načeli... Vsi, vsi smo hlapci in kompromisarji; ni je duše pod solncem, ki bi zares sveto služila kaki 'sveti' ideji.«

Obupno se je zgrabil za podivjano francosko brado; njegov obraz je bil v tem trenutku poln malodušja in sila nepodoben razjarjeni, bliske sršči glavi, v katero se upirajo na ljudskih shodih verni pogledi množic. Prav tedaj je potrkal in vstopil grof. Viktor Mahné je hipoma izpremenil obličje ter zavzel pozo kakor za fotografa; mrak pri vratih je bil tako gost in prišlec tako nenadejan, da ga izprva ni spoznal. Vprašujoče ga je premeril z očmi ter zdajci osupnil.

»Mislim, da imam čast z gospodom Mahnetom,« je mirno izpregovoril grof. »Dovolite — moje ime je —«

»Vi!« je zavpil sodrug Mahnè, še preden se je utegnil gost imenovati. »Grof Künnigsbruch! Ne veste kaj... Če ta ni debela!« Ves iz sebe je položil pest na mizo, dokaj glasneje, nego se spodobi vljudnemu človeku. »Rad bi vedel, česa iščejo takšne arriстокrratje v uredništvu ‚Rdečega plamena‘?« Kar nič se ni spomnil, da bi ponudil stol.

»Vas, gospod Mahnè,« je rekel gost prepokojno. »Vesel sem, da vas vidim in spoznam, čeprav je sprejem vse prej ko nadebuden.«

»Razumeli boste moj težki položaj,« je izjavil sodrug Mahnè ogorčeno, z glasom velikonočne raglje. »Upam, da vas ni kak hudič zapazil, ko ste stopili v hišo. To je že... to je vendar... vse kar je prav!« Srdito se je obrnil od njega in spet nazaj. »S čim me mislite zabavati? Moj čas je oddan.«

»Z zadevo, ki ji pripisujem precejšen politični pomen. Diskrecijo mi pač obljubite?«

»Obljubim že; častne besede pa proletarci ne dajemo,« je zasolil Mahnè z izzivajočim preziranjem. »To so kavalirske budalosti.«

»Podpišem, z obema rokama,« se je naklonil gost. »To je budalost kakor kavalirstvo sploh in vobče: neznosna budalost, gospod Mahnè. Zahvalite Boga, da niste kavalir...«

»Hm!« je ušlo tribunu. »Pa drugače — kaj bo dobrega?«

»Z velikim veseljem opažam, da imate dva stola,« je razodel nevabljenec. »Dovolite — ah, kako ste ljubeznivi,« — čeprav Mahnè še trenil ni, da bi mu pripravil sedež; grof si ga je sam prinesel izza omar, sédel ter prekrižal roke in noge. »Tako... Slišal sem, gospod urednik, da se ukvarjate zadnji čas z izvestnimi pikanterijami iz življenja mojega prijatelja, doktorja Smučiklasa?«

»In vi ste prišli moledovat zanj? Barantat z mojim poštenjem? Kupovat mojo dobro vest za lepe besede?« je planil tribun pokoncu. »Gospod, vi bi radi ukrotili Mahneta in ga ovili okrog mezinca kakor svoje meščanske vampeže, advokate in trgovce? Slabo ste naleteli, dragi moj . . . O Smučiklasovi aferi imam podatke, s kakršnimi ne razpolaga nihče drugi, tudi ‚Ljudstvo‘ ne, to mu lahko poveste; tu, v moji miznici, leži pismo prijatelja njegovega sinu, in to pismo obsega vso infamno tragedijo, v katero je pehnil nesrečno žensko on, vaš Smučiklas, ta vzorni zgled smradljive buržujske morale! Le sporočite mu, da je njegov sin poginil v bedi — Pepe Veselko mu je bilo ime, ako ga zanima; toda doktor naj se ne veseli, zakaj Veselkov prijatelj, ki mi je poslal to pismo, še živi ter hoče maščevati svojega nesrečnega tovariša in njegovo mater. Da, da, Herr Graf, ura sodbe nad vašim dičnim varovancem se bliža: prijatelj mi piše, da se oglasi kmalu sam — in takrat ga razkrinkamo, takrat pride vse na dan, magari če zasmrdi do vrh neba po Smučiklasovi kreposti . . .«

»Nočem se zanimati za mučne podrobnosti te zadeve,« je dejal grof z dozdevno bolestjo v glasu. »Kakor vidim, očitata mojemu znancu hude in onečlašajoče stvari . . . Vse to je kaj žalostno in sila neprijetno . . .«

»Za Smučiklasa in kdor ga mara; za nas poštenjake ne.«

»Zlasti, ker se ne drznem misliti, da bi bile vaše trditve brez podlage. Vsekako vas imam za poštenjaka, gospod Mahnè.«

»Hmh,« je zagodel urednik »Rdečega plamena«. »Lepo je, da spoznate, in nesramno, da še posebej ugotavljate, kar vsakdo ve.«

»Kljub vašemu ogorčenju in — rekel bi — odkritemu načinu izražanja upam, da niste povsem nedostopni za razloge pameti . . . človekoljubja . . . javnega interesa —«

»Čujte, vi!« Mahne je planil kvišku, uprl pesti v mršave boke in se zapičil z očmi v visokega gosta, kakor bazilisk; njegov glas je preletaval vso lestvico ogorčenja navzgor in navzdol. »Ali mislite, da sedite v aristokratskem salonu ali pa v tolovajski jami kakega buržujskega kapitalista, kjer se lahko pobara človeka, po čem je njegova čast?«

»Vzlic vašemu zelo umevnemu srdu se nadejam, da najdeva pot, po kateri se bo dal odpraviti kamen spotike,« je nadaljeval grof z žaljivo trdovratnostjo. »Smučiklasova afera je neprijetna njemu... je mučna zame, ki sem družabno vezan nanj... in spravlja vlado v zadrego; koristno bo, da izgine z dnevnega reda, naj stane, kar hoče.«

»Naj stane, kar hoče!« je vpil sodrug Mahne, škropeč izkušnjavca s slino svetega prepričanja. »Tako! Smučiklas... grof Künnigsbruch... pa še vlada povrhu, hahahaha — ali me vidite, kako se vam smejem? Vi in vaš Smuk in vlada me pišite v oga — oprostite, francosko ne znam govoriti! Naj stane, kar hoče, moj trdni namen je, pokazati vam in vsem skupaj, da se socialni demokratje ne boje nikogar in da je naša stranka zaščitnica teptanih človeških pravic. Punktum!«

»O tem ne dvomim,« je izjavil gost s hladnokrvnostjo, ki je razorožala tribuna kakor kačji pogled. »To je velika istina, gospod Mahne; ali jaz bi slišal mnogo rajši, da je mogoče združiti kak... recimo, strankin interes z namenom, ki me je privedel k vam.«

»Izključeno!« je odmahnil urednik z vsem telesom; toda slišalo se je kakor da in ne. »O, le nikarite me imeti za bedaka; vlada vas je poslala, dobro vem! Če nihče drugi ne, socialni demokratje smo zdavnaj potuhtali, da ste vi tista limanica, na katero misli vlada ujeti vso brihtnobo, kolikor je dežela sploh še premore, razen nas, to se ve... Tak vi se izpostavljate za vlado; vlada se izpostavlja

za Smučiklasa, narodnjaka in prvoboritelja; za koga neki se je izpostavil on, da vam je tolikanj pri srcu, hehe? Vidite, kako kratke noge ima njihova buržujska rodoljubarska laž!«

»Vlada bi se izpostavila tudi za vas, gospod Mahnè; za vašo stranko, sem hotel reči.«

»Vemo, kako. Socialna demokracija ji ni nikoli skrivala, česa pričakuje od nje; toda gospodje pisarji, komisarji in svetniki z ekscelenco na čelu nam samo kimajo, naše vloge, predloge in proteste pa nosijo na stranišče. Vlada bi se izpostavila za nas, hohoho! Čujte, čujte... Nazadnje, čemu ne? Izvestnim damam je zmerom vseeno, komu izkazujejo svojo naklonjenost; in tudi vlada je ženskega spola, če se ji prav ne sme naravnost reči, da je — hmhm!«

»Prepričan sem, da pretiravate značaj konciliantnosti njegove ekscelence. In dobro vem, da vam je ravno zdaj pripravljen dokazati, kako krivo ste ga sodili.«

»Ravno zdaj — ker se boji za Smučiklasa; nihče ni zmožen tako nemarnih zakulisnih kupčij kakor on — o, to vem dobro. Ekscelenca se boji izgubiti pomagagača, ki je naprodaj tako poceni.«

»Ekscelenca ne gleda na ceno, gospod Mahnè; kdor ne verjame, lahko poizkusi.«

»Menite?« Viktor Mahne je bil prekrizal roke na hrbtu; dolgi, razburjeni koraki so ga nosili po sobi semintja, toda nekatere črte v njegovem obličju so razodevale, da je notranji boj že napol dobojevan. »Težko se je pogovarjati z ljudmi, ki jim človek ne zaupa,« je dodal, gledaje vstran. »Sami presodite. Ne trdim, da naša stranka ne bi imela interesov, ki — nu, z eno besedo... Toda kaj poreče javnost, kaj porečem jaz sam o sebi, dragi gospod, ako pride na dan, da smo podpirali vlado?« Njegov glas se je bil zelo naglo umiril.

»Ne imejte me za novinca, gospod Mahnè; kar dozdej ni prišlo na dan, ostane tudi v bodoče skrito.

In končno, česa naj bi vas bilo sram med temi ljudmi? Tu pride zmerom kaj na dan, se mi vidi.«

Ali Mahnè se je boril s pomisleki.

»Takšno početje se ne sklada z našimi revolucionarnimi tradicijami,« je dejal, stresaje grivo.

»Mi pa vlada stojimo vsak na drugi strani barikade.«

»Z revolucionarnimi tradicijami? Dragi gospod, videl sem že revolucionarje na delu, in reči moram, bili so mnogo strašnejši od vas. Ako sedite v javnosti s svojimi sovražniki za eno mizo, počemu se ne bi menili ž njimi lepo na tihem? Nu, kakor hočete; ne silim vas.« To rekši je vzel klobuk in vstal, čuteč, da je jabolko zrelo.

»Ali sem rekel, da ne maram?« se je splašil ljudski tribun. »Mi nismo romantični fanatiki in teatralni bikoborci, ki bi videli blagor proletarske stvari samo v boju in mučeništvu. Z vidika trezne taktike je taka . . . nagodba docela možna.«

»Poslušam vas.«

»In jaz vas vprašam: katero znatno korist ponujate naši stranki za to, da jaz, kot urednik ‚Rdečega plamena‘ začasno pozabim Smučiklasovo lumparijo? Začasno, to vam povem.«

»Lojalni ste,« je pokimal prof. »Izvolite povedati svoje zahteve.«

»Odgovarjam vam z novim vprašanjem: kdo jamči, da bo vlada držala, kar vi obljubite zanjo? Socialna demokracija je sita praznih obetov —«

»To trdi baje že več desetletij!«

»Vidite, sami se norčujete. In takim ljudem naj zaupam? Vlada ve dobro, kaj hočemo in kaj zahtevamo od nje — za enkrat. Naj pokaže v dejanjih dobro voljo; potem bomo videli. Ako ne bo dokazov poboljšanja, pojde zadeva svojo pot; moja dolžnost je, da razkrinkavam krivico. Podlost, ki jo imam popisano tu v svoji miznici, kriči do neba, in vest me bo pekla, ako zatisnem oči. To je skesano priznanje, ne izsiljevanje.«

»Razumem vas; vlada naj ugodi, kjer ve in zna. To je predpogoj, da se stvar enkrat za vselej potlači. Enkrat za vselej — kaj ne?«

»Morebiti,« je rekel urednik mrklo; grof je videl, kako težko se mu je izvila beseda. »Ne silite me, naj vam obljubim grdobijo, dokler ne vidim, ali je komu in čemu v prid.«

»Ne silim vas, ampak vabim. Rad bi sporočil ekscelenci pozitiven odgovor.«

Mahne ga je pogledal z globoko mržnjo:

»Vi drugi menda ne razumete, da so besede, ki gredo človeku težko z jezika ... Pozitiven odgovor? Nu, dobro. Recite mu: pogojno, da.«

»Tedaj pakt?«

»Pakt!« je viknil tribun in vzkričil z rokami. »Pakt! Ni dovolj, da se zgodi nedopustnost; še v rubriko jo moraš zapisati, nalepiti listek in sklobasariti filozofijo. Ali vam je toliko do te besede?«

»Toliko,« je ponovil grof, gledaje ga kakor ris na skoku.

»Tak pakt, če že ni drugače; pakt, tfej ga bođi! Z izrečnim pristavkom; pošten in lojalen pakt, v prid naše stranke. Na eni strani tehtnice Smukov greh, na drugi vse naše zahteve. Tako je, nič drugače; pakt, ali pošten in lojalen.«

Tisti hip pa se je zgodil nekaj povsem nenađjanega. Prvikrat v svojem političnem delovanju ni vedel Viktor Mahnè, kaj bi dejal, ko je videl bliskovito izpremembo na gostovem obrazu. Poluironični smehljaj je izginil z grofovih ust in se umeknil trpki resnobi; prežečnost brezvestnega mešetarja je ugasnila v očeh, ki so zasijale odkrito in pošteno ter se zabodle naravnost v osuplega Mahneta.

»Poštenih in lojalnih paktov ni, sodrug Mahnè,« je dejal grof Künnigsbruch s trdim, prepričanim glasom. »Ni jih; o tem si ne čelajte iluzij.«

»Kaj je spet to? Poštenih paktov da ni?« je odrevenel zapeljani gromovnik. »Kakšni pakti pa so potem?«

»Vsak pakt je po sebi nepošten in nelojalen, ker nasprotuje pravici, resnici, svobodi dejstvovanja, svobodi vesti. Lojalna in poštena je samo neomejena doslednost, borba brez prizanašanja, pohod naprej brez ozira na desno in levo.«

»Glej, glej, še levite mi hoče brati!« V Mahnetovem glasu je zvenel posmeh obenem z jezo in bolj ó osramočenja; vse skupaj je pričalo, da je zadet v srce. »Sicer pa — prav imate; ako želite priznanja, da je pakt, kakršnega ste mi ponudili in kakršnega sem radi višjih interesov žalibog dolžan sprejeti, lumparija, vam rad ugodim. Lumparija je, da se Viktor Mahnè pogaja z vlado; povedal sem vam svoje boljše prepričanje.«

»Zakaj se potem pogajate? Ako veste, da je nepošteno, čemu sklepate pakt?« ga je pograbil grof z neusmiljenostjo preiskovalnega sodnika. »Čemu, sodrug Mahnè?«

Mahnè se je sesedel v svoj pleteni naslonjač z veliko luknjo na sredi. Sodeč po njegovem obrazu, se mu je vse vrtilo v glavi.

»Tak niste mislili zares?« je jeknil s pogledom, polnim sovraštva, prepadenosti in strmenja. »Privoščili ste si me, speljali ste me na led, samo da bi mi lahko očitali po bogvekakšnih vladnih in buržujskih cunjah? To je nesramnost, gospod, to je... to je...«

»Ugenili ste,« je dejal gost zamolklo. »Nisem mislil zares; pa tudi očitati vam ne mislim. In da vam takoj razodenem vse: predsednik ne ve ničesar o moji ponudbi. Predsednik me ni poslal; prišel sem na lastno pest, in kar sem govoril, sem govoril iz lastnega... zanimanja. Še večja nesramnost, poročete vi.«

»Kako ne bi!«

»In vendar je samo dokaz moje simpatije do vaše stvari, ki je — na dan z besedo! — tudi moja!«

»Oho! Grof Künigsbruch menda ne misli trditi, da je socialni demokrat? Ta bi bila lepa.« Mahnè se je čutil že spet sigurnejšega in meril »arrristo-krrrrata« s prezirnim pomilovanjem v očeh.

»Do vaše stvari,« je povzel tujec mirno, »v katero verujem nekoliko neizprosneje od vas in od katere ne bi popustil nikomur, da sem na vašem mestu. Naša, vseh zatiranih in okradenih skupna stvar je ena, je zmerom ista, kakor bog kristjanov. Tu ni nobenih paktov, nobenega kompromisa; tu je mogoč samo boj na življenje in smrt, ne glede na izgube, do popolne, uničujoče zmage. Socialni demokrat nisem, sodrug Mahnè —«

»To se mi vidi! Grof Künigsbruch — proletarec! Malik vseh naših burrrržujev — zatiran in okraden!«

»Ampak socialist,« je nadaljeval gost, ne meneč se za tribunove vzklike. »Revolucionar, ki ne izbira sredstev, marveč napada sovražnika, kjer in kakor ga more; borec, ki ruši in uničuje, zavravno in neusmiljeno, kakor se boré oni zoper nas. Anarhist, če hočete; kaj je meni do imena! Glavno je, da se podere, karkoli stoji, do temelja; da usahne, karkoli je zrastle iz laži in krivice, do korenin. Po velikem uničenju pride zgradba velikega templja.«

»Gospod,« je planil Mahnè, pol veren, pol neveren, »ne kvasite mi pravljic, dokler vem, kdo ste in kaj!«

»Saj ne veste,« je rekel grof pohlevno.

»Tak — da bi vas tristo —! Kako ne bi vedel?«

»Nu, kdo?« ga je pomeril sobesednik, z otožnim posmehom v očeh.

»Adalbert grof Beupertuis von Künigsbruch, oboževanec našega hlapčevskega meščanstva, bogataš, sibarit, babjek, brezdelnik in kaj vem, kaj še. Lehko bi vam povedal več, zlasti o vašem pokolenju; vsi vrabci pojo na strehah. Toda ker stoji vaš papá

pod posebno zaščito zakona, molčim. Vsekako ste človek, ki mora biti vse preje, nego — socialist! Anarhist! Hahaha!« Tribun se je zagrohotal in se udaril z obema rokama po kolenih.

»Recimo, da,« je dejal grof z istim zagonetnim posmehom. »To je postranska stvar. Zanimalo vas bo predvsem, da sem razen tega še nekdo drugi.«

»Ne, ne, Mahnetu ne boste imponirali, kakor ste svojim meščanskim lakajem! Grof ste, in basta; vse drugo me ne zanima. Kvečjemu če mislite sami priznati, da nekaj ni v redu pod vašo lobanjo? Tako bi sodil po vsem najinem razgovoru.«

»Prejle ste omenili pismo, iz katerega zajemate svoje znanje o Smučiklasovih starih grehih.«

»Aha! Najprej mi ponujate pakt, nato me gratulate, ker vas mislim uslišati, in zdaj vam roji že spet tisto pismo po glavi. Ali ste nori, ali pa hudimansko nerodni! S pismom ne bo nič; ne dam ga iz rok, v nobenem slučaju.«

»Zelo lepo; bal sem se že, da porečete drugače.«

»Tak kaj vas peče potem, vi vražji človek?«

»Ali veste, kdo vam ga je pisal?«

»Kako ne bi? Prijatelj Pepeta Veselka, Smučiklasovega nezakonskega sinú z igralko Nelo.«

»Pa kdo je tisti prijatelj?«

»Kaj vam je treba vedeti, ko niti jaz ne vem! Ni se podpisal. List vsebuje točne podatke, ki se ujemajo z vsemi znanimi dejstvi. Njegov pisec obljublja, da se oglasi pri meni ter mi razodene kaj več; 'Izrabite,' piše, 'udarite, zakaj škandal je neizogiben, vse pride na dan!' Ako mu smem verjeti, se obeta pohujšanje, kakršnega nismo kmalu doživeli.« Zadovoljno si je pomel roke.

»Kaj bi storili, ako bi stopil mož pred vas in bi vprašal, kako ste gospodarili z njegovo skrivnostjo? Kako bi zagovarjali pakt?«

»Saj ne bi vedel, da sem ga sklenil!« je vzkliknil tribun naivno; poznalo se mu je, da ga zopet

šciplje slaba vest. »Sicer pa ni zdaj več govora o kakem paktu; prepričali ste me, da je vsaka pogodba med mano in vami nemogoča.«

»Ne vem.«

»Še sram me bo. Kaj, hudiča, se menim z vami? Zbogom, gospod, hodite se delat norca iz sebi enakih!«

»Stojte,« je rekel grof, ne da bi vstal. Izvlekel je zapisnico, načekal s svinčnikom par besed ter jih pomolil Mahnetu. »Morda poznate pisavo?«

»Prijatelj nesrečnih in sam nesrečen človek,« je bral urednik »Rdečega plamena«. Oči so se mu razširile, usta odprla v izrazu silne osuplosti; pogledal je grofa, nato listič, odskočil, planil nad miznico ter pobrskal s trepečočimi rokami. Grof je opazil z zadoščenjem, da rdi kakor pesa.

»Nu?« je dejal. »Malo čudno se vam predstavljam, pa nič zato.«

Mahne je bil našel usodno pismo; papirju se je videlo, da ga je mnogo sukalo po rokah. Z naglim pogledom je primeril pisavi, prebledel in vrgel oboje na mizo.

»Vi ste... prijatelj Pepeta Veselka? Vi sami ste mi poslali ta list? Grof Künnigsbruch!«

»Jaz,« je pokimal gost bolj žalostno nego škodoželjno. »Recite, ali se nisem ukanil.«

»Kdo, vraga, je vedel? In tudi — oprostite! — sami ste me bili zapeljali.«

Tribun je brezupno mahnil z rokami; nato mu je zavrela kri.

»Tak česa hočete pravzaprav od mene? Najprej mi pišete tako, pozneje pa pridete in me nagovarjate drugače. Kaj imate zdaj od tega, da ste osramotili človeka?«

»Tako j me boste razumeli,« je rekel grof s toplim, skoraj sočutnim glasom ter položil zmedenemu roko na komolec. »Odpustite mi stisko, v katero sem vas pripravil, in... poslušajte me. Da, jaz

sem vam pisal to pismo; jaz sem prijatelj Pepeta Veselka — najbližji prijatelj, ki ga more imeti pod solncem, bogme res! In prvi namen mojega prihoda v ta kraj je bil, da poplačam njegove račune; to tudi delam, brez pardona in brez paktov, sodrug Mahnè. Premislite malce, kar se godi, potrpite nekohko, in videli boste, da opravljam vražje delo, ki bo nazadnje tudi vam in vašim v nemajhen prid. Ko sem vam pisal ta list, vas nisem poznal, razen kar sem bil poizvedel splošnega o javnih razmerah vašega mesta. Navdušen oznanjevalec proletarske svobode, nasprotnik meščanskih kapitalistov, vodja množice v njeni borbi proti pijavkam in krvosesom, ste se mi zdeli rojen zaveznik — spričo nature stvari, za katero gre. Človek bi vendar rekel, da je težko najti slučaj... se pravi, dramo človeške bede, ki bi korenila očitneje v vnebovpijočem razmerju med pošteno revščino in lopovsko bogatijo, ki ne odjeda siromaku zgolj kruha, marveč vse, tudi tisto, od česar mu duša živi. Računal sem, da boste z veseljem in ogorčenjem pripravljene vzeti to reč v roke, razprostreti jo pred javnostjo in izkoristiti, kar se zgodi — pa brez usmiljenja, dragi gospod, in brez zakulisne kupčije. Dejstva, katera sem vam navedel, in vsa nadaljnja, ki vam jih morda še odkrijem, pomenijo za vas tako krasno priliko, posvetiti z bengalsko lučjo v propalost, ki vlada na oni strani barikade! Zanašal sem se, da boste razumeli svoj interes — interes stranke, pardon! — ter pograbili moj prispevek k naravoslovju vaših buržujev z obema rokama, vsaj radi agitacije, da ne govorim o pravični jezi, ki mora navdati slehernega čutečega človeka, če sliši tako povest.«

»Niste se varali,« je dejal urednik zamolklo. Sedel je nepremično, z glavo naslonjeno med dlani; pogled mu je blodil po tleh, v očiten znak muke, osramočenja in kesanja. »Računali ste prav, in vse se je izpolnilo, kakor ste bili sešteli, tako glede

političnega pomena vaše stvari, kakor tudi glede moralnega. Kdo bi gledal nanjo drugače? Menda me nimate za brezčutno zver! In le vi sami ste krivi, da sem omahnil za hipec, vi, vi ste me zapeljali! Hudič naj ve, čemu vam je bilo treba te bedaste komedije in zakaj ste si privoščili klavrno zadoščenje, da smete zmigavati z rameni nad mojim prepričanjem — nad mojo poštenostjo? Če niste cinik, ste norec!«

»Ne eno, ne drugo, prijatelj, in tudi nad vašim poštenjem ne bom zmigaval z rameni; predobro poznam ljudi, predobro vem, v kakšnem ozračju živite. Hotel sem vas spoznati, presoditi, ali ste docela trdni, oceniti, koliko bo tehtal udarec z vaše strani; prišel sem k vam z novim gradivom in tudi zato, da dvignem vizir; če sva zaveznika, je vendar prav, da si pogledava v oči, ali ne? To je bil prvi vzrok; drugi je bolj splošnega značaja. Zanimalo me je, ali ste v tem svetu, kjer je vse naprodaj, vsaj vi neomajni. Se pravi, že naprej sem slutil vašo slabost; toda ni me ogorčila, kakor me ni iznenadila. Kdo bi upal najti v tem kužnem zraku svetnika, v tem podlem, strahopetnem človeškem blatu borca brez madeža in strahu?«

Mahnè je turobno pokimal z glavo; toda spet ga je popadla nejevolja.

»Nemara imate prav: vsi smo grešniki. Nikoli se mi ni sanjalo, da bi se stavil drugim za vzor... Ali to še ni vzrok, gospod moj dragi; čemu ste prišli drezat vame in delat človeka slabšega, nego je? Sam od sebe se ne bi bil polotil — vsaj to verjemite!«

»Verjamem!«

»Tak čemu?«

»Za Boga! Kako naj vam dopovem, da trpi vsak človek, ki misli in čuti, z vsem človeštvom zavoljo sleherne njegove grehote in bolezni? Ali razumete, da se mi kolje srce, ko gledam svoje

bližnje v zločinskem ponižanju, ki se vleče od veka do veka — v prokletstvu izvirnega greha, ki ga vse klavrne, nezadostne, otročje revolucije naše zgodovine niso mogle odkupiti, vzlic morjem prelite krvi? Da mi je strašno, v podrobnem, ko vidim cel narod v takem suženjstvu, zapuščenosti in razkroju? To je moja lastna, osebna bol, kakor je vaša in vsake misleče duše . . . In zdaj recite, ali nima trpin pravice grebsti po svojih ranah?«

»Če bi kaj pomagalo . . .« je zamrmral tribun.

»Izkušal sem vas, zato — nu, zato, ker ne razumem, čemu ječijo milijoni pod jarmom stotin, pa ga ne razbijejo; ker mi ne gre v glavo in si ubijam možgane noč in dan, zakaj je zbrana armada, pa ne udari! Napisan je evangelij in za dobrega je spoznan, a verniki se ne vzdignejo, da bi šli in ga uresničili . . . Vsi vemo jasno, kaj hočemo; naša rešitev je njihov pogin, in vendar odlaša vse in povsodi, in ni ga, ki bi stopil na čelo, iztegnil roko ter zaklical: toč, bratje, gre naša pot, ne na levo, ne na desno; naprej, proletarci, marš! Da se dvoje sovražnikov pokolje, to razumem; da tečeta ogenj in voda po isti strugi — z drugo besedo, da se pulimo mi, sodrug Mahnè, za skledico leče, namesto da bi šli in vzeli vse, ker je vse naše, tega ne razumem!«

»In to je bil vaš vzrok?« je zategnil Mahnè z grenkobnim smehljajem na ustnicah.

»Nobenega drugega nimam. Priznajte, tudi ta je dovolj močan.«

»Da,« je dejal urednik povsem odkrito in nenadoma uprl oči v svojega gosta; celó desnico mu je pomolil, čeprav si je premislil takoj nato in jo umeknil. »Jasno mi je; se pravi . . . Nu da! Kaj hočete, človek božji? Stoletja plahosti nam vise na petah; misel je drzna, toda volja še ni dorastla. Treba je časa, preden dozori hlapec v gospodarja!«

»Kako smemo upati, da sploh dozori?«

»Smemo,« je vzkliknil Mahnè s srdito strastjo. »Mi, kar nas je zdaj na svetu, smo že pogumnejši od svojih očetov, in naši otroci bodo spet boljši od nas; enkrat mora priti rod, ki se vzbne do dejanja! Včasih mi je, kakor da bi trebalo zgolj nenavadnega dogodka . . . svetovne katastrofe, kakor jih pozna zgodovina obilo . . . in šlo bi; recimo, vojne, ki bi pognala trpljenje na višek . . . To je lahko čez noč; meni se zdi, da je ura blizu. Kadar udari, prijatelj, takrat bomo vsi pogumni. Hlapec bo gospodar; brez tega upanja bi morali vsi zblazneti. Da nimam te vere v sebi — verjemite, šel bi in se obesil, ali pa bi postal odkrit in ciničen lopov, kakor so vsi.«

»Pa vendar je boljše delati, nego čakati; spuščati to gnilo zemljo v zrak, nego zidati na skalo, ki jo treba podbiti s smodnikom.«

»Je. Toda vprašajte naprimer kristjane, čemu ne postane vsakateri svetnik? Malodušje očetov in dedov nam je v kosteh, ne samo naše lastno.«

»Kmalu boste videli, da gre, če kdo hoče. Vsaj rušiti mora, kdor misli graditi novo.«

»Vse prav,« je odrezal tribun namah, kakor bi se bil zdramil. »Ali — vi govorite kakor prerok, in jaz ne morem pozabiti, da ste grof. Oprostite, če nimam zmisla za lepe romane; v aristokrate, ki bi pridigali socializem — po vašem menda anarhizem! — ne verujem, in punktum.«

»Vem, kaj vam je na jeziku,« je rekel gost prepokojno ter sklonil život in glavo naprej, da bi prestregel besedo. »Recite brez skrbi.«

»Že nekajkratov mi je rojilo po glavi, ko sem opazoval vso to komedijo z vami; in zdajle, bogme, se mi je zdanilo. Ali ni res, da ste takih misli —«

»Dokazal bom, prej, nego se nadejate.«

»Ali pa ni res, da ste grof.«

»Zadeli ste v črno.« Gost se je sklonil še bliže; pogled je obtičal v pogledu. »Nisem grof,« je potrdil s tihim, komaj slišnim, a trdnim glasom.

»Marveč?«

»Ugenite.«

»Poverjenik kake tajne anarhistične družbe, ki bega ljudi s svojimi konfuznimi idejami. Histerik, bi bila mogoče prava beseda.«

»Ne smem se pohvaliti. Sem izmed tistih ljudi, ki mislijo, da je njih naloga izvršena, če rušijo na lastno pest, kjer in kamor jih zanese slučaj. Irregularna vojska, recimo: komite prevrata, ki delajo pot armadi.«

»Hm! Spričo vašega početja v tem kraju bi sodil, da se bčrite na kaj lehak in prijeten način.«

»Kaj ne? Slepjar, ste hoteli reči?«

Mahnè se je zvito nasmehnil:

»Sami ste povedali.«

»S tem nisem priznal,« je dejal gost pokojno in obvisel z očmi na pismu, ki je ležalo pred urednikom. »Hudimansko nagli ste v svojih sodbah: ker ni grof, je slepjar. Raca na vodi!«

»Ne umejte me napak,« je vzkliknil tribun patetično. »Čeprav slepjar, ste lahko prepričani, da vas ne spoštujem manj od policajja, ki vas prime lepega dne za vrat, ali sodnika, ki vas zašije po svojih paragrafih. Mi socialni demokratje vidimo v teh takozvanih zločinih samo obžalovanja vredne sadove kapitalizma; prestopnik se da primerjati z bulami, ki nastanejo po zastrupljenju krvi.«

»Nu, vendar se zblizujeva!« Gost je vrtal še vedno s pogledom v list, tako trdovratno in zamisljeno, da je urednik nazadnje osupnil.

»Kaj vidite tam? Da, da, tudi ta tragedija je zrastle iz krivičnega družabnega reda...« je hotel začeti predavati. »Kdo ve, kaj je postal Smučiklasov nezakonski otrok? Enkrat, ko ne bo več zasebne lastnine in bo nadomeščala zakon svobodna ljubezen... ter bodo vzgajali vse otroke brez razlike na troške skupnosti...« Ali modrost mu je zastala v grlu spričo globokega pogleda, s katerim je gost obvisel

na njegovih ustih. »Gotovo da,« je zajecal. »Čemu me gledate — stojte! Kaj je to?« In zdajci se je udaril po čelu, kakor da mu je blisk prešnil možgane. »Tristo hudičev — da nisem prej ugenil!«

»Menda ste na pravi poti,« je rekel gost mirnodušno.

»Tedaj je resnica? Vi ste —?«

»Pardon. Kdo mi jamči, da ostane moja skrivnost med nama?« ga je prebil grof z nekam ostrejšim poudarkom. »Sicer pa priznam, da sem vam jo mislil odkriti.«

»Ne bojte se; če je tako, bodite mirni!« je mrmral Viktor Mahnè. »Govorite, kakor bi se izpovedovali grobu. Jaz vas ne izdam nikomur, častna beseda.«

»Saj pravite, da je ne poznate.«

»Ah, kaj bi tisto! To je povsem druga reč... Strašno... romantično! Pretresljiva snov za socialno dramo! Zdaj razumem vse — tudi ono, kar je zmedenega v vašem govorjenju; kdo bi mogel ostati trezen spričo takih dejstev? Pomilujem vas iz dna srca, gospod —«

»Grof« je položil prst na usta:

»Hvala vam lepa; sami veste, da mi vaše sočutje ne pomore. Zdaj gre za to, ali ste pripravljeni, okoristiti se z mojo afero ter kovati iz nje kapital — za svojo stvar?«

»Brezpogojno.«

»Zaupam vam, kljub vsemu; ljudje, ki so si povedali resnico, se ne izdajajo, če niso večji podleži od naju dveh. Dovolite zatorej, da izpopolnim navedbe svojega pisma; povem vam vse, kar vas more zanimati, saj novega razgovora pač ne bo. Moj čas poteka... Izprevideli boste kako in kaj, in kadar nastopi trenotek, ravnajte po svojem preudarku...«

Mahnè je stopil k vratom, prepričat se, ali kdo ne posluša. Nato sta govorila dolgo, s pridušenim

glasom, stikaje glave nad pisalno mizo. Mahnè je ponudil gostu svojih slabih cigaret; strmel je vanj, odmikal se v znak začudenja, tolkel po mizi, stresal grivo in krilil z rokami. Grofu se je poznalo, da odkriva mučne zgodbe; pot mu je oblival čelo in oči so mu trpko srepele v zid. Senca okenskega križa se je premikala na urednikovih papirjih. [Pri-povedovalec je končal; pogledal je na uro, vstal in vzel svoj klobuk:

»Ničesar več vam nimam povedati; še to ni bilo izmed stvari, ki jih človek rad premleva.«

»Verjamem, da ne!« je zaškripal naš ljudski tribun iz dna svoje razburkane duše. »Toliko podlosti — toliko gorja! Povest, ki bi jo bilo treba zapisati, da vidijo ljudje, kam vodi kapitalizem...«

»Napišite jo vi,« se je megleno usmehnil grof. »Saj zdaj jo veste — zamolčal vam nisem ničesar. Komentar si napravite sami, sami ugibajte, kam meri vse moje delo med vašimi nasprotniki...«

»To ni težko; vaše maščevanje bo vredno krivde. Bodite brez skrbi, da izrabim slučaj kakor nihče nikoli.«

»Hvala vam; to je pakt po milosti božji. Kadar boste videli, da je komedija pri kraju, izprožite svoj top; udarite brez pardona, In zdaj —« Iztegnil je bil roko, pa si je v sredi premislil; rdečica mu je oblila obraz. »Ne, ne, oprostite; izpozabil sem se. Vi ste pošten človek, in jaz —«

»Gospod,« je vzkliknil Mahnè patetično, »tu je moja desnica! Če ste, kar izvolite biti, ni vaša krivda; kaj pomeni, da ste slepar? Še malce bi se vam ponesrečilo, pa bi bili postali finančni minister. Boga zahvalite!«

»Izvrstno,« se je zasmel grof, položivši roko na kljuko. »Humorist ste, gospod Mahnè, tristo hudi-manov... Tak z bogom; vse dobro in mnogo uspeha!«

Ločila sta se s tegobnim občutkom, da si nista povedala najgloblje resnice.

»Vse, kar sem mu rekel, je bilo tako prazno in navadno,« si je očital Mahnè. »Buržuj bi se ne obnesel pusteje . . . Zakaj ga nisem objel in mu rekel: moj brat? Ah, vraga, kako se človek osuši v tej prekleti politiki!«

»Edini, ki me je spoznal, in mi je vendar stisnil roko,« je premišljal grof na stopnicah. »Ali sem ga zahvalil kakor človek človeka? Zakaj to, to je glavno; ne maščevanje, ne boj, marveč tisto malce ljubezni, ki jo iščem o vsi . . .« Tesnobno ga je obhajala zavest, da mu je namah vseeno, kaj opravi Mahnè. »Vse je trhlo in malodušno, toda solnce sije na nas nevredne ljudi, kakor sije na drevje v njegovi nedolžnosti in na kamen, ki ni grešil nad nikomer!« je vzkliknil pri sebi, ko je stopil iz ulice ter zagledal pokojno vedrino neba. »Solnce sije, in kljub nesreči, kljub mrkli dedščini greha in sovraštva ve sleherni izmed nas, da je ni na svetu važnejše resnice in višjega, svetejšega misterija . . . Solnce sije, življenje utriplje; to je sreča. Življenje ugaša, trepet srca zamira, pohlep oči se utaplja tja, kjer solnca ni; to je gorje in bol. Čemu se ne morem odkriti Mariji, da bi mi še ona povedala, kaj je pravo: maščevanje, ki se upira solncu, ali dan življenja, kateremu je vseeno, karkoli se zgodi z nami ničevniki!«

Misel, da bi povedal bolnici, kaj mu teži srce, je hodila že zdavnaj ob njegovi strani; toda čim bolj je čutil, kako bi se olajšal v takem priznanju, tem manj si je upal misliti nanj. Še zdrava bi se zgrozila pogleda v brezno izobčenih, o katerem je težko da kdaj premišljevala; odkriti ji ga zdaj, bi pomenilo skruniti nedotekljivost smrti. Kako bi prenesla, če ji razodene on, dobrotnik, tolažnik in edini prijatelj v poslednji zapuščenosti, kdo je, kaj počenja in s kakšnim denarjem je zagotovil brezskrbnost njenih zadnjih dni?

»Tudi ako bi ne bilo v vsej moji zgodbi nič podlega in blatnega, je ne bi smel motiti . . . Ona plava zdaj vsa v tisti veliki ubranosti, ko se zgrinja sleherna misel in najmanjši utrip krvi v eno samo, sveto tožbo po življenju. Kdor bi jo dramil iz te bolečine, bi pljunil na zakrament.«

Nekdo ga je pozdravil in nagovoril, toda on ga ni spoznal. Kakor pijan je stopal dalje v pripeki julijskega solnca, ki je odevalo ceste in pročelja hiš v svojo zlato popoldansko svetlobo.

»Pa če bi molčal — saj drugega ne preostaja! in ne bi snel krinke pred njo ter bi jo pregovoril . . . odvedel jo v skrito zatišje na jugu, tja kam pod egiptovske palme, v deželo čudežnih okrevanj in nepričakovanih ozdravljenj?« mu je šinilo zdajci v glavo. »In potem, ko bi bile njene uboge prsi zaceljene, bi živela kje nepoznana. Služil bi smehljaju njenih oči, in tako bi odkupil vse: njihove grehe in svoje lastne. Ali je še čas, moj Bog? Saj to vendar ne gre, da solnce sije, tam pa umira bitje, ki je živelo veselju in luči, brez krivde kakor travica na polju ali cvet sredi vrtnih gredic!«

Iz te mehkoobe je skočil spet v svoj prejšnji dvom:

»Kaj je pravo, to ali moje sovraštvo? Kdo, kdo mi pove? Če premislim, da so ljudje, otroci sreče, bogastva in vsakateri časti, ki nimajo koga sovražiti, ker nimajo komu očitati! Njih življenje je jasnost, gotovost in mir, naše — blodnja in dvojba brez oddiha; prokletstvo nanje, ki so odjedli naš delež . . . Kaj ne, kaj ne, prijatelj Pepe Veselko?«

XX.

Doma ga je čakal Hasan z obrazom, ki je pričal, da ima zanj naročilo.

»Meta priti,« je dejal skrivnostno, »in povedati, da mademoiselle Marie« — tako je imenoval bolnico — »kličati vašo milost.«

Grof se je zdrznil. Ali umira? ga je popadlo za srce. Namah je začutil vse svoje žile zalite s svinčenotežkim strahom, kakor nekdanj, ko je bil planil k materini smrti postelji, da bi prestregel njen zadnji grgrajoči dih. Brez sape je došel v bolnično stanovanje in niti ni našel besede, da bi vprašal Meto, kaj se je zgodilo. Toda odsev nade na starinem obrazu ga je utolažil, še predeca je rekla, kako in kaj. Gospodična se je počutila bolje, hvala Bogu.

»Smehlja se in govori, čeprav težko,« je dejala Meta z glasom, izmučenim od vednega trepetanja med upom in obupom. »Kar prerrojena se zdi; morala sem jo miriti, ker je zdravnik naročil, da naj počiva... Izpila je juhico in mleko, še jajček sem ji vsilila ob štirih; sam Bog, da bi se vendar obrnilo! In po vas me vprašuje venomer: ali je gospod grof doma? Daj, stopi in prosí ga, naj pride; rada bi govorila z njim...«

Čudno je bilo grofu pri srcu, ko je stopil k bolniški postelji. Marija je ležala v svojih blazinah, bolj podobna slutnji nego živemu bitju; njen obraz je navdal grofa z grozo in hkrati z občudovanjem, zakaj bil je poln žalobne predsmrtne lepote, ki nima več nikake skupnosti z mikom črt in oblik. V upadlih lčih, v blede zarezi ust, v skrivnostno globokih očeh, ki so se tiho svetile prišelcu naproti, je bila zapisana bližina konca tik ob zadnji koprneči molitvi k življenju.

»Tako sem vas čakala,« je dehnila komaj slišno. »Mislila sem že, da ste me pozabili... ali pa, da vam je težko sedeti pri meni... Zdaj, veste, me pogosto obhaja strah.«

»Česa naj bi se bali vi, ki ni krivde na vas?« je zamrmral grof in prisedel. »Strah je za nas druge, grešne ljudi. Vi, Marija, bodite mirni — bodite veseli, vseeno.«

»Bojim se,« je ponovila bolnica. »Vi ne veste, kako je pri srcu človeku, ki čuti smrt poleg sebe... in bi tako rad še živel na svetu... A smrti me ni strah; strah me je umreti sami, zapuščeni. Drugi se poslavljajo, in vsi njihovi dragi so zbrani kraj njih v poslednji uri... Jaz pa — moj Bog! Nikogar nimam razen uboge Mete, in nikogar ne bo, da bi pojokal za mano; samo ona... oh, oprostite!« se je prekinila zdajci, videč bolestni ugovor v grofovih očeh.

»Ne govorite tako, Marija,« je vzkliknil mladi mož. »Recite, da se ne čutite same... da priznavate moje gorko sočutje, čeprav se vam tolikrat izneverim zaradi svojih grdih opravkov! V mislih in s srcem sem vendar pri vas.«

»Predobri ste z mano... Včasih se vprašujem, kako zmore tujec do tujke toliko dobrote... Vem, vi me pomilujete in ne boste veseli, kadar me odneso... Ali glejte, meni se toži po čisto vdanih, od rojstva priraščenih srcih; zdi se mi, da bi me tolažilo, če bi videla okrog sebe žalost, strah in obup svojih, čisto svojih ljudi... Tudi v tem je še občutek življenja!« je dodala tako strastno, da sta potemneli blede jetični lisi na njenih licih.

»Moj Bog,« je dejal grof z odmevom globoke muke v glasu, »če dvomite o tem, da trepečem za vas, kakor sem trepetal samo še za rodno mater in za nikogar drugega v življenju, potem vsaj dovolite, da vam govorim odkrito... Ako mi ne bi bili kakor sestra bratu — in več, o, mnogo več, bi bilo marsikaj drugače; kadar sem zelo predrzen, Marija, si rad ponavljam, da ste mi vse. Do dna ste me izpremenili; tako zelo, da skoraj ne znam več živeti po svoje... In drugače ne morem živeti, zakaj grešnik sem, tako grd in zavržen grešnik, Marija, da me skeli vest in se vprašujem, ali sem vreden sedeti pri vas... O, če bi vi poznali moje grehe

in videli breme, ki ga nosim na duši!« je izbruhnil čuteč, kako vro skrivnosti v prsih in silijo na dan.

Poslušala ga je izprva z bledim, dobrim smehljajem in jasnim bleskom v očeh, kakor bi gledala nanj od onkraj groba.

»Bodite zahvaljeni,« je šepnila tiho. »Zdaj, ko gre vse k zatonu, vam ne morem povedati drugega, kakor svojo hvaležnost... Vem, da narekuje vaše besede želja, storiti, storiti mi dobro... ogreti mi zadnje ure življenja... Saj včasih sem mislila, da je tako; slutila sem čuvstva plemenitega srca, ki utriplje v vaših prsih... pa sem vendar zmerom dvomila, češ, saj ni mogoče: to — meni?«

»Ne, ne, Marija!« Mladi mož je skrnil obličje v dlani. »Jaz nisem vreden — ne ponižujte se pred menoj... Oh, izpovedal bi se vam, in laglje bi mi bilo pri duši!«

Ni ga razumela.

»Kaj vam je, grof?« je povzela s tegobnim začudenjem v očeh. »Vi da niste vredni —? Česa neki ne? Predobri ste, pa si očitata bogvekaj, kakor da nismo vsi grešniki in siromaki... Ne, ne, ničesar nočem vedeti; pustite me, naj umrem srečna, mirna in vam hvaležna.«

»Čemu govorite o smrti, Marija?« se je užalilo grofu. »Uprite se in zaupajte; hotite živeti, namesto da se odrekate. Jaz, glejte, ne morem, ne smem, misliti drugega, kakor da ozdravite. Ali vam ni danes boljše, nego zadnja dva dni? Še je sila v vas.«

»Da,« je pobrala bolnica s hipno živahnostjo, kakor bi poskočil plamenček iz pepela in spet ugasnil. »Zares mi je odleglo; bogve — ah, če bi mogla še upati ozdravljenja! Toda h koncu je vsakemu laglje; veste, da se ne počutijo jetični nikoli tako dobro, kakor tik poprej?... Ta misel me priganja; bojim se upanja samega. Zakaj, o Bog, zakaj mora človek toliko vedeti na svetu!« Suh, besen kašelj ji je zadržnil besedo.

»Nevednejši bi bil srečnejši, prav pravite,« je rekel grof, da bi premostil mučni trenotek. »Ali zato zdaj ne gre, Marija; midva ne preustvariva sveta. Gledati morava, kako bi se vam pomoglo.«

»Pomoglo — meni!« je vzkliknila z grenko brezupnostjo.

»Da, vam. Zdaj, glejte, se drznem priznati, da sem že mnogo — že dolgo! premišljal o tem. Pot je jasna in vidna, le jaz si vas nisem upal vprašati; dobre šege zahtevajo v nekaterih slučajih, da pustiš bližnjega umreti, ne da bi mu priskočil na pomoč . . . In zraven . . . neka osebna stvar, ki nima s tem nič opraviti, me je obsedala toliko časa, vsega, do zadnjega koticčka duše; veste, kaj je fanatizem? Oh, če bi se bil poznal tako dobro kakor danes, bi bil čutil takoj, da je moje mesto pri vas — in drugo, vse drugo bi bil nemara zavrgel in pozabil! Marija — «

»Kaj hočete reči?« Plašno je uprla vanj oči. »Kam merite? Prijatelj, ne govorite mi o tem, kar ne sme in ne more biti . . .«

»Vseeno, Marija. Pojdiva na jug: v Italijo, na Rivijero, v Egipt, kamorkoli! V drugem podnebnju se vam vrne zdravje; imeli boste najboljše doktorje, in vse, česar potrebujete . . . Vedve z Meto se odpravita naprej; moj Jacques vaju popelje do Trsta, na tihem in neopazno; živa duša ne bo znala, kam ste izginili . . . V Trstu se najdemo; jaz prihitim za vami, odpeljeva se v beli svet upov in ozdravljenja. Vaš sluga hočem biti, Marija, nič drugega; rešiti vas in popraviti, kar ste pretrpeli — s tem bo ozdravljena tudi moja duša.«

»Ne, ne!« je zaječala bolnica in skrila obraz v prozorne dlani. »Vem, da ne iščete zase ničesar, ker ste predobri, preplemeniti; pa česa bi sploh iskali pri meni? Moj sluga hočete biti — vi! Ne, grof, prepozno je.«

»Ni pozno, Marija . . . Oh, razgovor vas utruja — in vendar moram govoriti! Ubogajte, revica,

pojdite z mamo. Ne mislite, da sem plemenit — to ni res, haha!« se je zasmejal grenkobno. »Mislite rajši, da plačujem velik, neizmeren dolg, svoj in vsega sveta.«

»Naj bo karkoli — storili ste nad menoj, česar ni znal nihče; vam gre hvala, da moja smrt ne bo čisto prekleta in temna. Toda rešitve ni, prijatelj, ni je, ker čutim — kljub hipni nadi — kako gloda tisto tu notri že prav najzadnjo nitko življenja; so trenutki, ko se mi zdi, da bi le posegla z roko, pa bi zagrabila smrt, ki preži zraven mene in dviga koso... To je en vzrok; drugi je še težji, še nepopravljivejši... Vidite, grof, so ljudje, ki jim dé dobrota dobro, ljudje, ki znajo prositi in sprejemati; so drugi, ki jim je ponos še več in ne znajo niti prositi, niti sprejemati darov... tudi ne za ceno življenja in zveličanja svojega!... ampak kvečjemu sami deliti, če kaj imajo. In takšna sem jaz.«

»To je grešno, Marija!«

»Kdor je od sebe tak; ali pri meni, glejte, je to posledica drugih okolnosti... Tam, vidite, na steni, je moj rodovnik — edino, kar priča, da so živeli moji dedje boljše dni; večkrat sem opazila, da se ozirate nanj... a čemu bi vam bila pripovedovala?... Naša rodbina sega v trinajsto stoletje; na koncu osemnajstega je obubožala in moj ded je sledil Radeckemu iz Milana kot skromen avstrijski poročnik... Da, revščina stori človeka ravnodušnega do teh reči... ali oni, dedje, so bili bogati, močno... ošabni... in če nam niso pustili svojih zakladov, so nam pustili svoj strastni ponos. Zato, glejte, me dela vaša dobrota srečno in me vendar boli; morda ni prav, da sem jo kdaj sprejela... So ure, ko me žge na duši, kljub vsemu, in se mi zdi, da jo morem le nositi, ker vem, da vas dela srečnega — vi dobri, ubogi prijatelj moj.«

»Tudi jaz vem, da se žrtvujete zame; včasih čutim. Zato vas naj ne boli — obdarovan sem jaz! Ne branite se, Marija.«

»Vi morate poznati to čuvstvo . . . Ne? Čudno, da me ne razumete . . . To ni ponos v vsakdanjem, praznem zmislu besede; zavest je, da mora vsak takšen človek izživeti do konca, kar je začel . . . ter izpiti vso čašo svoje usode . . . Zato so ljudje, ki si poženejo kroglo v glavo radi malenkosti, katerih svet niti ne obsoja. Sestra moje babice se je zabodla s stiletom, in če bi je bila jaz še vredna . . . če bi živela v meni še moč njene duše, bi bila storila enako . . . Na koncu poti, ki sem jo ubrala, je smrt; lahko se grozim pred njo, toda ogniti se je ne morem . . . Baš, ker je strašna, moram do nje po ravni poti!«

Govorila je s strastnim, vroče sigajočim glasom in blodnim lesketanjem v očeh, kakor bi vsa gorela od vročice; razgovor jo je bil izmučil, in grof se je zbal.

»Zdaj vam ne pustim nič več govoriti, dete,« je rekel tegobno, čuteč, da je vse zaman. »Oprostite . . . Tako sem se bil zaljubil v misel —«

»Zaman,« je dehnila trudno izmed zglavja, kakor bi ponavljala njegovo slutnjo. »Zaman, ker vas ne morem poplačati.«

»Ne moreš me poplačati, ljubljena?« je zaječalo v njegovih prsih. »In kaj je to, da se smem žrtvovati zate? In kaj bi bilo to, če bi kdaj vendarle — o, blazni up! . . .«

Toča pomislil je, kdo je on in kdo ona. Vse svoje življenje je bil pljuval na grbe in podedovane časti; zdaj, ko je gledal umirati mlado življenje in videl, da jo skeli ponos bolj od razjedenih prs, ga je obvlivala zona, v kateri ni bilo več ironije. Kaj bi dejala, če bi kdaj zaslutila pot, ki leži za njim! Nič ga ne more oprati v njenih očeh: umrla bi od sramu. Zardel je, povесil oči in pogoltnil besedo.

Težak, turoben molk je zavladał. Na črni komodi je tikala majhna stoječa ura; rože v vazi pokraj Marijinega zglavja so razširjale resnoben duh kakor cvetje ob mitvaškem odru.

»Govorite, prijatelj,« je dehnila bolnica sredi tišine. »Odpustite mi... Ne bodite užaljeni... Pripovedujte mi kaj.«

»O čem, predraga?« je vprašal z vso odkritostjo svoje srčne stiske. »Vse vas razburja in žalosti.«

»Oh, vi, ki ste zdravi in hodite zunaj po božjem svetu, pa ne veste, o čem bi govorili meni jetnici, umirajoči!... Pripovedujte mi o solncu, ki sije na ceste in travnike, o drevju, ki ga ne slišim več šumeti, o vodi, ki teče pod vašimi okni — kaj vem, o čem? O vsem, kar je življenje; magari o zadnjem kamenčku ali bilki! Nihče, nihče ne more razumeti, kaj je vse tisto človeku, ki čuti, da pojde kmalu odtoč... Glejte, včasih bi hotela biti najzavrženejša, najpodlejša bitje pod solncem... vse grehe in zločine bi vzela na svojo vest za samo gotovost, da pojdem enkrat, samo enkrat še zdrava po najtesnejši, najtemnejši ulici v mestu... po takšni, kjer se vidi komaj na vrhu med strehami ozek trakec neba!«

Grofu se je skrčilo srce; menil je, da zdajdaž zastoka na glas.

»Tak vidite,« je dejal, »kako varate sami sebe s tistim filozofiranjem, da morate... umreti... Resnico ste povedali zdaj: življenje, četudi bedno, grešno in zavrženo, je boljše od najponosnejše smrti; naš najlepši delež, najsvetejša pravica in najvišja dolžnost je, da živimo.«

In mahoma je umolknil v bliskovitem čuvstvu, da je obsodil samega sebe: če je življenje prvo in najvišje dejstvo, kako naj opraviči ves svoj mrkli, zanikavanja polni naklep?

»Ne varam se,« je zasopla ona v tem, »zakaj resnično je oboje... Umrla bom... to čutim tu notri... Naj bo... Vidite, tudi v smrtni grozi je še odsev... moči in zdravja, ki vriska tam bogve-kje...«

Obležala je z zaprtimi očmi, bela kakor mramor, brez sledi življenja v licih, razen solz, ki so polzele

izpod trepalnic in drgeta, ki je bolešno prebiral ustnice. Videč, da je utrujena do skrajnosti, je grof oprezno vstal, potegnil ji z roko po vročem, znojnem čelu, prijel jo za desnico in jo poljubil; rahli pritisk njenih prstov je bil žalosten kakor besede, ki jih je bila govorila.

Meta je sedela zunaj s predpasnikom na očeh in vprašujoče vzdignila obraz; grof je nemo zmajal z glavo ter odšel ves sključen po stopnicah. Bilo mu je, kakor bi ga neslo sivo morje tjavendan; zavedel se je komaj na trgu pred kazino.

»Življenje je prvo, da, da!« je siknil, sovražno streljaje izpod čela po mimogredočih. »A to vemo samo mi, ki se utapljamo; oni ne... Tak vseeno: naprej, maščevanje! Naj vidijo, naj čutijo! Tako mi je pri srcu, da bi še Boga preklel, če bi tudi znal, da me ubije strela... Naprej, magari v pogin!«

In je krenil v kazino, ne zavedaje se, da ga odplavlja usoda brez krmila, ker je izgubil fanatično vero v svoj izvoljeni cilj...

Še dosti presenečenja mu je bilo namenjenega za tisti dan. S prvo nenadejano pošto ga je prestregel med kavarniški vrati ekscelenca sam v svoji lastni osebi. Stari gospod je pogledal novodošelcu v podvečernem mraku prav pod nos; izraz njegovega obličja je bil tako nenavaden, da je stresla grofa neprijetna slutnja... No, predsednikov nagovor je brž pomiril prvi strah:

»Joj, Herr Graf, kako prav, da se srečava! Premislite, Klotilda mi brzojavlja iz Ischla same slabe, žalostne stvari... Ne ustrašite se preveč,« je dodal, krivo sodeč izpremembo v črtah mladega moža. »Veste, napotila se je takoj h grofici Lófaszyjevi, kakor se razume samo po sebi... Grofica je bila odnekdaj bolehná, saj jo poznate; in še tista operacija — moj Bog, ljudje smo, nič ne pomaga... Z eno besedo, Klotilda je našla ubožico v zelo slabem stanju — pripravite se, gospod grof! — v agoniji,

da vam povem naravnost; komaj pet minut po njenem prihodu je izdihnila svojo zlato dušo. Ni je več; visoka družba objokuje eno najplemenitejših žena, ki so kdaj prestopile prag cesarskega dvorca. Sprejmite, dragi gospod grof, moje najgloblje sožalje ob izgubi te nenadomestljive, materinske prijateljice...« Tako govoreč mu je ves čas ožemal roko.

»Strašno... grozno...« je zamrmral grof raztreseno; čisto ga je bila prevzela misel, da je potemtakem rešen neposredne nevarnosti. Klotilda ne more več zvedeti, da grofica Lófaszyjeva ne pozna nikaškega grofa Künnigsbrucha; odkritje pride, toda naravno, samo od sebe iz poteka reči, ne pa da bi mu skočila od zadaj na tilnik. Ekscelenčino sočutje se mu je zazdelo spričo tega namah sila smešno. »Haha!« je izbruhnul na vsem lepem in toliko da se ni udaril po kolenih.

»Kaj vam je?« se je prestrašil naš dostojanstvenik, meneč, da se grofu meša v glavi od prevelike bolesti. »Za božjo voljo!«

»Ah... oprostite, minilo je...« Grof se je s silo pograbil za brzdo. »Na jok me je sililo, pa sem se ubranil preveč temeljito... in smeh me je popadel kakor krč... Hudo je, vrti se mi v glavi; oprostite... in hvala vam, iskrena hvala!«

»Ubožec,« si je mislil dobrčina, stopaje po ulici s svojimi umerjenimi, že nekam po starčevsko medlimi koraki. »Kako ga je prevzelo!«

»Zdaj bom mirnejši,« je sklepal grof, obešaje klobuk in palico. »Ta strah mi je bil zelo napoti... Da bi le vrag pobral še njegovo Klotildo, sicer se bo hvalila z mano po Dunaju, dokler ne pride resnica na dan!«

Ali Klotilde se ni bilo treba plašiti; ob tisti uri je sedela v ekspresnem vlaku in dremala s svojimi »dekleti« čez Semernik, domovini in zvestemu soprogju naproti, zakaj grofičina smrt ji je bila pregnala veselje do Ischla ne glede na bližino cesarosti.

Nevarnost je zalezovala pustolovca z drugih strani. Komaj je vrgel oči po kavarni, že se je spoteknil ob doktorja Skobylla, ki je pohajkoval tam in željno čakal nanj. Grof je odzdravil komisarju kakor navadno; poznala sta se in sedela že nekajkrat skupaj pri taroku, zakaj v naših malih mestih je težko izbirati družbo. Toda Skobyll, ki je drugače še pretiraval dolžno ponižnost, je bil postal menda namah hudo zgovoren; iz pozdrava se je razvil pomenek, iz pomenka, vzlic vidnemu grofovemu odporu, brezkončna debata o avtomobilnih dirkah, katere je smatral komisar po vsej priliki za aristokratski predmet razgovora. Očividno je hotel študirati zagonetno osebnost; grof je ugenil, da išče nečesa izrednega, in mu zdaj že celo ni smel uiti. Skobyll je moril in moril, besedičil, spakoval se po vseh pravih dvorljivosti ter izpodbadal svojega duha, da bi omamil grofa z dovtipi. Debele srage so stopale žrtvi na čelo; še malo, in jezik bi se mu bil obesil iz ust. Da sta obrala poslednji avtomobilski vijak, ni nič pomagalo: Skobyll se je zaletel za nekaj nadstropij više ter začel briljirati z rodoslovjem visoke Bourbonško-Parmske hiše.

»Kriste, ali ne bo konca?« je obupaval grof v svojem srcu. »Pokáj me dolgočasi, falot? To ni karsibodi; zadeva smrdi, množe se znamenja na nebu . . . Natakár, prinesite ilustrirane časopise,« je viknil preko rame, da bi vsaj nekoliko zamotil Skobylla.

»Ah, tudi vi, gospod grof, ste prijatelj listov s podobami,« je brž poskočil komisar. »Seve, kulturnen človek ne more živeti brez nekega razgleda po vsem ostalem svetu, zlasti pri nas, ki zdihujemo takorekoč izven Evrope; jaz presedim po cele dneve nad francoskimi in angleškimi tedniki. To so žalibog le nemški,« je dodal sočutno, ko je natakár položil kup časopisov na stol. »Hej, Fric, prinesite gospodu grofu pariško „Ilustracijo“!«

»Vi, dragi komisar, jih prelistavate pač s posebnimi interesi, kaj?« ga je uščepnil grof, kakor bi mu zli duh polagal besede na jezik.

»Kako mislite?« se je sklonil komisar čez mizo.

»I nu — kar se tiče tiralic in kaj vem česa še.«

»Zares, hehehe,« se je zasmel Skobyll nekam prisiljeno. »Vsakdo gleda v svet, kakor ga uči policlic: niti Shakespeareja ne razumemo vsi enako.«

»A vi, častiti varuh javnega reda, imate vsaj to tolažbo, da je vaš pogled na stvari pogled ogromne večine človeštva.«

»Menite?« je dejal komisar bolj kislo. »Se pravi — kako izvolite misliti?«

»Tako, da nosi povprečni dobri državljan v svojem srcu zaplodek policajca. Človeška natura je taka; praskajte jo koder hočete, izpod vnanjega lošča vas zbode zmerom ena in ista plemenita notranjost.«

»Vaš sarkazem je vedno duhovit, gospod grof,« se je hahljal Skobyll prisiljeno.

»Naj vam to dejstvo ne krati spanja; predstavljati v sebi nekakšen ideal svojega pokolenja je povzdignljivo, kljub vsemu.«

»Človek bi rekel, da niste čisto prepričani o potrebnosti našega stanu?« je nastavil policist izizvalno.

»O pač!« Grof je že duhal zanko. »Saj vendar opažate, kako varnega se čutim v vaši bližini... To ni karsibodi.«

Medtem sta listala po časopisih; pregovarjaje se z grofom, je gledal Skobyll čez njegovo ramo v francoski tednik ter primomljalaval z neutrudnostjo brencija:

»Predsednik republike... parada na Martovem polju... zmerom eno! Hm, kar se tiče vnanjega pompa, smo v monarhiji pač bolj preskrbljeni — vse kar je res in prav!... Ah, konjske dirke v Longchampsu, prekrasno! Vidite, gospod grof, to je

moja sanjarija; vi ste jih že videli kdaj, seveda?... In aeroplani... pa nove mode — magnifique, sa pravi po francosko, ne?«

»Takoj pride vaša rubrika,« je dejal grof s hudobno blagohotnostjo in obrnil list.

Še tisti trenotek se je zazdelo obema, kakor bi bila udarila strela v sredo med njiju. Z mesta, kjer priobčujejo fotografije zločincev, se jima je smehljala slika grofa Künnigsbrucha, prijazna, trudna in malce blazirana, kakor je izgledal pravkar še njen živi original! In grof, ki je bil v svojem srcu že davno pripravljen na tak »slučaj«, je zdajci začutil, kako ga stresa zona.

»Prebledel sem,« mu je šinilo po glavi. »Usoda sama je spletla prizor, ki ga igrava! Drži se, grof; tako po šolarsko jim ti ne skočiš v roke.«

Zagrohotal se je z najnaravnejšo veselostjo, porinil list pred Skobylla in udaril po sliki s hrbtom dlani:

»Grom in strela, gospod komisar, pogledjte! Moj portret, kakor bi me fotografiral; častna beseda! Hahaha... če to ni preneumno —!« Zibal se je od smeha in se bil po kolenih. Pol kavarne je zvedavo gledalo nanj, toda nihče ni slutil vzroka njegove veselosti; številka lista je bila pravkar došla, in grof jo je prvi dobil v roke. »Tak recite no kaj — grof Künnigsbruch v tiralici vendar ni vsakdanje presenečenje!«

Komisar je buljil z očmi; bilo mu je, kakor da se potrjuje slutnja, ki je že dolgo klila v njem. Popadlo ga je, da bi zgrabil moža na mestu za vrat: ali bi gledal eksclenca!

»Toda če je resnica — kakšen škandal! Kom-promitirano vse, kar leze in gre po deželi, z eksclenco, z divizionarjem, z najvišjimi dostojanstveniki vred!« Začutil je, da je podcenjeval dalekosežnost svoje ideje; ne, treba je bilo misliti na posledice, prespati vso reč in posvetovati se s predsednikom.

»In ta brezskrbna sigurnost,« mu je prišlo na um, »ta naravni smeh, s katerim jemlje vso reč na znanje; ali je peklena hinavščina, ali pa se motim, vseeno! Prebledel je — nu, jaz bi tudi, to ni čudo. Gorje ti, če se prenagliš, doktor Skobyll.«

Vse te misli so vzkipele v možganih z vrtoglavo naglico usodnih trenutij; trajalo je kvečjemu pol sekunde. Grof Künnigsbruch se je smejal čedalje prešerneje in vrtal pri tem neprestano z očmi v Skobyllove zrenice, čuteč instinktivno, da je poražen, ako umakne pogled. Zdelo se mu je, kakor bi letel po zraku nad globokim prepadom. Nato je videl, da so zaigrale tudi komisarjeve črte v enako narejenem smehu, kakor je bil njegov.

»Tak... takšen nesramen slučaj!« je izjavil policist. »Tako frapantna podobnost! Ah, to vam je dovtip... ne, ne, tega ne pozabim, dokler bom živ!...«

»Jaz tudi ne,« je vzkliknil grof z velikim prepričanjem. »To so, bi rekel, impertinence naših angelov varhov.«

»Impertinence — prava beseda; nedopustne, nesramne, policijsko kaznjive, hahaha! Nu, rad bi si ga ogledal bliže, tega vašega dvojnika.«

»Mari vam ne zadošča, da vidite mene?« je drzno vprašal grof ter se stresel v novem popadku smeha.

»Nehajte, za božjo voljo!« Skobyll je roteče iztegnil roke. »Še meni je udarilo na živce, pa ne bi vam... To ni šala, gospod grof, če je dala natura v svoji muhavosti kdove kakemu nepridipravu črte vašega obličja. V drugem kraju in med neznanimi ljudmi bi se kaj lahko zgodilo, da bi imeli grde neprilike zaradi golega infamnega slučaja; pri nas, ki vemo, s kom nam je opraviti, je kajpak druga reč, ali to še zmerom ne pravi, da je zadeva smešna. Preklicano mučna je, za vsakogar, ki vas

pozna in spoštuje, gospod grof; kar stran s tem hudirjevim časopisom!«

»Vseeno...« Grof je potegnil predmet komisarjeve nejevolje k sebi. »Ako je tako, da me iščejo s tiralico — hahaha! — in strašim po časopisih, smem vendar vedeti, počemu me love.«

Začel je brati na glas, zibaje se in vzklikaje, kakor bi se strašno zabaval:

»... Joseph Vermeylem, tudi René de Lussac in don José de las Sierras... pravo ime neznano; raca na vodi, ta jim je zmešal štrečno! Se išče zaradi vloma in ropa v podružnici Francoske banke v Bordeauxu... Tristo medvedov, lepe reči si je naprtil moj dvojnik... In ponaredbi menice za 40.000 frankov — nu, kajpak, španskemu grandu je treba reprezentirati; kaj bi revež brez denarja! Prav imate, stvar ni tako humoristična, kakor se zdi na prvi mah... Popis osebe — vse se ujema, sacrebleu! Oči... nos... usta... lasje — dovolite, da se pogledam v zrcalu... Frapantno! Na prsih ima tetoviran višnjevi komet — ne, veste kaj! Ali pomnite, da je očital onga, umazani ‚Rdeči plamen‘ mojim prijateljem norenje za ‚višnjevo repatico‘?«

»Zares,« je mrmral Skobyll, ki je le s težavo skrival svoj notranji trepet. »Človek mora strmeti.«

»Mislim da! V pomirjenje svoje in vaše vesti vam lahko takoj pokažem, da jaz ne nosim repatice na prsih,« je rekel grof z glasom največje nedolžnosti. Ne meneč se za goste pri drugih mizah, si je začel odpenjati telovnik. »Sami pogledjte, ne maram, da bi me imeli za bogve koga.«

Toda komisar ga je urno pograbil za roko.

»Stojte, grof, ne žalite me! Tega ne dovolim... kaj vendar mislite o meni? Pravim, da ne; ali pa bom gledal stran — vse kar je prav... Nič drugega nam ne manjka, kakor da se grof Künnigsbruch legitimira, češ, nisem zločinec!«

Glas se mu je tresel od silne užaljenosti; toda grofovo uho je ujelo v protestu nepristen zvok.

»Ne, dragi doktor, čast je čast; petkrat sem jo branil s pištolo v roki, zdaj pa naj bi ostal kompromitiran zaradi bedastega slučaja?«

Razjezil se je in vlekel za gumbe tako razburjeno, da so mu prsti odrekli pokornost. Že je izdiral briljantni buton na srajci, ko se je vendarle posrečilo komisarju, dopovedati mu, da ga žali na smrt: saj ga vendar vsi poznajo! Roka mu je omahnila na mizo.

»Prav imate, bogme da; osmešil bi se bil kmalu, če ne opljuval! Veste, vročerkvnost je dedna v naši rodbini, tako z materine kakor z očetove strani. Kadar me popade furija, ne vem, kaj delam... Res, hvala vam, doktor; zapišem si vas med svoje dobre prijatelje.«

»Nič hvale, gospod; tudi mi policisti vemo, kaj je človeška dolžnost. Noblesse oblige,« je dejal Skobyll, cikaje na prejšnji razgovor.

»Ah, žalil sem vas,« se je ustrašil grof. »Pa le iz razposajenosti, verjemite mi; brez slabega namena.« Komisar se je fino poklonil:

»Tako sem vas tudi razumel, visokorodje. Z eno besedo — zadeva je položena ad acta; ne smešimo se. Ako bi hodil don José de las Sierras po naših krajih, bi vedeli kaj o tem.«

»Sigurno, avstrijska policija ima slavne tradicije! Sicer pa sem vam poslal takoj od kraja svoje dokumente —«

»Bili so v prekrasnem redu!«

»In če bi bilo kdaj potreba —«

»Rotim vas, gospod grof! Igrajva rajši partijo biljarda; saj nanj ste menda prišli.«

»Zares!« Pogledal je na uro. »Ravno da še utegnem: če ste tako prijazni? Dolgujete mi revanšo od sobote zvečer.«

Stopila sta k biljardu. V svojem čuvstvu olajšanja je grof čisto prezrl, da je doktor pobasal nesrečni časopis in ga spravil v prsni žep. Sopol je globoko in gledal svetlo kakor človek, vedoč, da mu je sodba spisana, pa se vendar raduje ob misli, da mu ostaja vsaj kratka možnost upora zoper pogin, ki visi nad njegovim temenom.

»Vsak hipec je dragocen,« mu je burno kovalo v glavi. »Ako že mora biti, se vsaj ne ujamem kot šolarček in ne poginem kot ovca, marveč kot volk. Treba mi je ure, ko izpregovorim besedo obračuna. Potem naj se zgodi...«

Krogle so se pretrkavale po zelenem suknu. Grof je strmel nad svojo mirnostjo in srečo, smatraje jo za dobro znamenje, dočim je igral komisar od samega premagovanja slabše nego takrat, ko je prvič držal za kej. Gledalci so se zbrali ter občudovali mojsterskih osemindvajset točk, s katerimi je grof končal partijo: kako sigurno, kako elegantno; eh, kdor zna, ta zna!

Poslovia sta se, kakor bi nihče izmed njiju ne mislil na »impertinentni slučaj«; takoj po grofovem odhodu pa je popadel Skobyll klobuk in palico ter hitel k ekscelenci. Dobil ga je pri večerji; stari gospod je skoraj nejevoljno odložil nož in vilice ter pogledal komisarja, zakaj ga hodi motiti v tako intimnem opravilu. Mudilo se mu je k ekspresnemu vlaku, s katerim je bila napovedana Klotilda; z eno besedo, komisar je bil ob tej uri prav malo dobrodošel. Ko pa je ekscelenca pazljiveje uprl oči v svojega uradnika, je takoj spoznal, da prihaja z važnimi stvarmi.

»Kaj je, Skobyll?« je kliknil vznemirjeno in vstal prišelcu naproti, ne da bi snel servet izza vratu. »Pa ne, da bi že —«

»Tako je, gospod predsednik!« V komisarjevem glasu je odmevala vsa zgodovinska usodnost trenutja. »Prinašam vam resnico o grofu Künnigs-

bruchu. Informacije, katerih ste želeli, ekscelenca, so strašne.«

»Nu, nu,« je menil staril gospod. »Recimo, da pretiravate.«

Namesto odgovora je izvlekel doktor Skobyll svoj francoski časopis, odgrnil nesrečonosno stran ter pokazal predsedniku zločinčevo sliko, ki jo je bil, z opisom vred, debelo obrobil z rdečim črtalom.

Ekscelenca se je energično vzel na stol, pogledal, izbuljil oči in udaril po mizi:

»No, ta je lepa, zum Teufel!« Njegov glas je bil dosti bolj nejevoljen nego prestrašen. »Ali grof že ve? In kaj pravi o tej nespoštljivi podobnosti?«

»Lehko si mislite,« je dejal komisar dvoumno ter opisal s kratkimi besedami svoj kazinski doživljaj. »Govori, kakor se mu ne bi niti sanjalo, da lahko smatra kdo njega in dona Joséja za isto osebo...«

»Verjamem, da mu ni na smeh; škandal je. In ravno takle malopriden pariški list mora spravljati uglednega človeka v zadrego. Ne vem, zakaj ljudje tolikanj ljubimkajo s Francozi, namesto da bi gojili germanische Kultur pa deutsche Zucht und Sitte!«

»Ekscelenca ste potemtakem prepričani, da ni —«

»Ali norite?« je zavpil predsednik z ogorčeno grozo in planil kvišku. »Tak vi ste mislili —?«

»Da sta tu popisani zločinec in grof Künnigsbruch ena oseba,« je vztrajal Skobyll hladnokrvno.

»Molčite!« Stari gospod je vzkričil z rokami. »Za božjo voljo, takšne bedaste domneve... Lepega komisarja si redimo pri policiji! Da vas le sram ni, vi duhoviti mož, ki ne vidite razločka med lumpom in aristokratom.«

Skobyll se je zbal za predstojnikovo naklonjenost.

»Ekscelenca se izvolite morda spominjati,« je dejal z užaljenim glasom, »da ste sami zahtevali informacij. Dovolili ste mi govoriti odkritosrčno...«

»Pa ne bedarij! Zamenili vas bomo s spretnejšim človekom; vaše zmožnosti zadoščajo komaj v podpisovanje potnih listov... Stojte,« je vzkliknil zdajci ter zvil roke pred seboj, »menda niste bili tak osel in napravili grofu hišne preiskave?«

»Bog ne daj; moral sem slišati vaše mnenje, gospod predsednik. V tako resni, kočljivi zadevi! Premislite, vsi smo onemogočeni, ako se izkaže —«

»Izkazuje se, da je doktor Skobyll nevaren paralizik, in basta. Lahko noč.«

»Vseeno, ekscelenca: ne zavedam se nikake krivde. V pomenku z grofom sem izjavil tisto kakor vi; in vam sem namignil samo, kar je v takem slučaju najnaravnejša domneva.«

»Tiho, Schluss der Debatte! Kako pa je prišel grof Künnigsbruch v naše mesto? Ali se je prikradel? Ali se je ponujal komu?«

»Vsak ima svoje posebne trike.«

»Haha, vi Sherlock Holmes! Kdo ve o njem kaj nečastnega?«

»To vem, da si je dal vsiliti pohištva in drugih reči za precejšnje vsote. Dolgove ima vsekako.«

»Dolgove imava midva tudi; noben pošten človek ne more živeti brez dolgov, in več ko ga je prida, več jih mora napraviti. Dolgovi niso nikak dokaz.«

»Tudi opravičba niso.«

»In grofove listine? Ali niste rekli, da so bile v popolnem redu?«

Skobyll je dobro pomnil, da ni nikoli govoril s predsednikom o grofovih papirjih: toda ni ga smel postaviti na laž.

»Listine si vsak lahko omisli,« je odvrnil suho, »če ne pravih, pa narejene. Papirje v redu imajo ravno lopovi, kadar gredo po svetu; oni že vedo zekaj. Le poštenjaku se rado zgodi, da pozabi svoj potni list doma.«

»Kakšne možgane imate policisti!« je vzdihnil ekscelenca že nekam negotovo. »Zaslepljen fanatik ste, doktor Skobyll... Vi sumničite moža, ki je, kakor vsi vemo, najbližji sorodnik njegovega veličanstva —«

»Trebalo bi vprašati njegovo veličanstvo, ali kaj ve o tem,« je bevsnil komisar, ki se ni mogel več premagovati. »Kdo prevzame to nedelikatno dolžnost?«

»In v ozkih stikih z malodane vso visoko evropsko aristokracijo,« se je branil staril gospod. »Z ljudmi, ki stoje brezdvomno nad vašo sumnjo, dragi moj.«

»To mu je pri nas lahko trditi! Kdo ga je videl ž njimi? Jaz ne; vi tudi ne, ekscelenca. Pravi aristokrat se ne baha s svojimi znanji.«

»Moj Bog! Tako fin človek, tako ljubeznjiv družabnik...«

»To je vsak lahko; midva, ekscelenca, sva tudi ljubezniva družabnika.«

»Bilo bi strašno,« je zastokal predsednik, spustivši se v naslanjač. »Da bi nas bil premotil tako brezvestno — ne, ne! In čemu potem vse tisto govorjenje?« Glas mu je zastal, ko se je spomnil današnjih grofovih nauk in obljub. »Čemu?«

»Kakšno govorjenje?« je poskočil komisar. »Ali smem vedeti, ekscelenca?«

»Ne morem vam odkriti vsega. Pripovedoval mi je, da biva tu z važno nalogo, od katere zavisi vsa bodočnost države. Tak človek ne more biti slepar!«

»Še kaj hujšega je lahko, vse njegove pravljice so najbrže pesek v oči, da bi vas uspaval, omamil, navezal nase in povečal z vašim... prijateljstvom... svoj kredit pri ljudeh.«

»Ali kaj namerja, Kreuzdonnerwetter? Te mi povejte!«

»Morda jih hoče ociganiti, osmukati vse zaporedoma. Sodeč po tiralici, je to še najbolj verjetno. In zraven se misli ponorčevati iz naše lehkovernosti; strašno zaupljivi smo pri nas, ekscelenca. Osmešiti hoče hvalevredna in lojalna čuvstva tukajšnje družbe; saj vsak opaža, da bezlja meščanstvo vseeno predalet v svojem navdušenju zanj, za njegov naslov in . . . njegovo pokolenje. Smotreno in po načrtu vprizarja pred nosom oblasti nezaslišán škandal; vse kaže na to, vse se vjema v tem zmislu. Z uspehom dovršuje nalogo, vredno velikega lumpa!«

»To je fantazija!« je vzklikal predsednik med Skobyllovo razlago. »To ni mogoče — ne, ne, kriminalni romani so vam zmešali um! . . . Recimo, da bi imeli prav: kaj naj potem storimo? Ako ga primemo, je kompromitirana vsa dežela z mano vred; ne preostane mi drugega kakor krogla v glavo . . . Ali naj ga pustimo v takem slučaju pri miru in nemara še podpiramo vjegovo početje?«

»Ako se hočete zanesti name, gospod predsednik, bo mož še nocoj pod ključem. Rotim vas, recite mi ,da'.«

»Za Boga, le ne prenačlice! Ako je grof nedolžen in mu skrivimo las na glavi, smo vsi izgubljeni . . . Herrgott, so was!«

»Dobro. Kakor vidim, ste ekscelenca pripravljene čakati, kaj bo. Don José de las Sierras — pardon, grof Künnigsbruch sme mirno spati. Vaš najponižnejši sluga sem, ekscelenca,« je odrezal komisar neusmiljeno in vstal.

»Tak stojte, ne puščajte me samega ravno zdaj!« je vzkliknil stari gospod na vrhuncu obupa. »Saj nam ostaja še srednja pot.«

»Poslušam, gospod predsednik.«

»Nadzorujte ga . . . ostanite mu za petami in . . . sploh, prepričajte se! Storite vse, da izveste resnico . . . Brez trdnih dejstev se vendar ne moremo izpostavljati posledicam nepopravljivih dejanj.«

»In kadar bo resnica tako očitna, da bi jo priznali tudi vi, ekscelenca? Kadar bodo trdna dejstva tu, v mojih rokah? Vsak hip mi jih lahko prinese; sami ste rekli, da smo vsi kompromitirani, ako je grof slepar; prosim vas jasnega navodila.«

»Svetujte mi!« je zastokal predsednik, brišoč si potno čelo.

»Kadar je policija na sledi zločincu, je njena dolžnost, da ga vtakne pod ključ; drugačnega sveta vam policist ne more dati. Kvečjemu —«

»Kvečjemu kaj?« V predsednikovih očeh se je zasvetila iskrica nade.

»Kvečjemu vi meni, ekscelenca,« je rekel Skobyll ter značilno stisnil trepalnice.

»Da bi ga odpravili tako, brez šuma in hrupa?« se je razveselil stari gospod. »Kaj menite?«

»Namigniti zločincu, da ga poznam, ter mu prizanesti, s pogojem, da izgine? S tem tvegam čast in karijero, ekscelenca; tega ne storim brez vašega izrečnega povelja.«

Zapičila sta oko v oko; bila je ena izmed velikih minut v življenju policijskega komisarja. Predsednik je razumel njegov namen ter povесil glavo. Zamislil se je; nato je zdajci stopil k Skobyllu ter ga udaril po rami.

»Moje povelje imate, gospod komisar!« je dejal odločno. »Skrbi vas karijera, in prav imate. Tudi to je način, kako služiti domovini... Ako uredite zadevo tako, da se ognemo vsaj najhujšega škandala, boste povišani v službi, preden mine mesec dni; ako se motite in delate grofu krivico, ste mi odgovorni z vso svojo karijero. Razumete?«

»Razumem, ekscelenca...« Glas doktorja Skobylla je zvenel povsem hladnokrvno.

»In vam zadošča?«

»Zadošča mi.«

»Potem — čujte in glejte; zadeva je v vaših rokah. Lahko noč.«

Komisar se je molče naklonil in šel; v njegovih sicer tako mrzlih očeh je gorel plamen častihlepnega zadovoljstva.

Še tisto noč sta Jacques in Hasan opazila, da se klati po nabrežju več ljudi, ki vsekako niso bili navadni ponočnjaki; razume se, da sta takoj povedala gospodarju. Grof, ki se ni maral »ukvarjati z malenkostmi«, je prezirljivo stresel ramena in rekel šoferju, naj se briga za Skobyillovo častno stražo po svojem lastnem preudarku.

»Bon!« je pokimal obriti čudak. »Toda dolgo ne moremo slepomišiti. Smrdeti je začelo; vaša milost naj ne pozabi, da je avto zmerom pripravljen...«

»Hasan nič bati,« se je zarežal črni lakaj. »Policija imeti kratke noge; njegova milost in Jacques in Hasan odkuriti, kadar čas za to.« S temi besedami se je ukradel iz hiše.

Drugo jutro je več naših detektivov ugibalo, odkod so se vzeli beli križi na hrbtih njihovih sukenj; Senegalec pa je poskakoval doma, norčeval se iz njih ter kazal grofu in Jacquesu kredo, s katero jih je bil zaznamoval.

Doktor Skobyll ni zvedel ničesar novega; toda ostal je poln upanja in korajže ter si celo naročil novo obleko, z namenom, da jo plača, kadar ga pomaknejo v višji čin.

Vse bolj žaltavo je bilo ekscelenci pri duši. Ne samo, da se je čutil ponižanega, ker je moral kapitulirati pred razlogi svojega hladnournega komisarja; od ure do ure je naraščala v njem gotovost, da je nasedel premetenemu sleparju, in mučno, mrklo strmenje, kje je imel medtem svojo življensko izkušnost, o kateri si je vedno tolikanj domišljal. Še Klotilda ni sumila ničesar, ona, njegova Egerija in zvezda vodnica; res, vredna je bila, da ji napravi polom! Strah ga je obhajal ob misli, kako mu bo očitala, namesto da bi bila ostala tukaj, hudimanska

babnica, ter mu odvzela vsaj pol odgovornosti za najnovejše lehkoverje; zakaj predsednik ni dvomil, da ga bo grof kompromitiral brez pomiselka, ako pride le količkaj v zagato . . .

In kako se mu je mudilo, bedaku; med grofovim obiskom in večerjo je bil ves čas na lovu za baronico Thurmbhauffnovo, dokler je ni izteknil ter ji izvabil oblube, da pojde takoj jutri na vse zgodaj poizkusit svojo srečo. Zgovorjena sta bila že itak teden dni; baronovo avansiranje, z daljšim dopustom vred, je bilo nepreklicno domenjeno in zapečateno; ekscelenca je imel potemtakem lahko delo. Torpedo je bil izstreljen — in zdaj, komaj par ur po razgovoru z baronico, se je videlo jasno, da »genijalna šahovska poteza« ne pomeni nič drugega kakor nepotreben prirastek osramočenja in poraza. Grof se bo grohotal na vse grlo: to, dan po tem, ko je prišla njegova tiralica policiji pred oči!

Da, tiralica! Izvod francoskega lista, ki ga je pokazal Skobyll, gotovo ni bil edini v vsem mestu; ljudje bodo videli, brali, pletli istorije iz resnice in fantazije — kako naj ostane potem blamaža tajna in javni škandal nemogoč? Ves prestrašen je poslal komisarju pismo ter ga zarotil, naj »misli na to in na vse, na vse!« Sluga se je vrnil z lakoničnim odgovorom, ki je pričal, da se muza Skobyll predstojniku v pest:

»Vaša ekscelenca se vznemirja po nepotrebem. Kolikor ve policija, prihajajo v naše mesto trije izvodi omenjenega lista. Enega sem spravil v kavarni, preden ga je kdo videl, ostala dva pa sem zaplenil na pošti, k vam gredoč. Neposredna nevarnost grofovega razkrinkanja je odrinjena vsaj za toliko časa, da najdemo pravo taktiko v obvladanje položaja.«

Predsednik si je oddehnil, podobno kakor obsojenec, ki je že vedel uro smrti, pa mu naznanijo zdajci, da sme živeti še dva, tri dni, ker je krvnik zadržan.

»Da najdemo pravo taktiko v obvladanje položaja,« je ponovil zamišljeno, vrteč komisarjevo pismo med prsti. »Skobyll je vseeno zmožen človek, mož drzne iniciative, ki gleda na vse; Klotilda mu ne seže niti do kolena, dasi zmerom obvladuje položaj. Ravnal bom čisto po njegovih mislih.«

Začutil se je varnejšega in ugibal samo, kako bi sporočil baronici Thurbhauffnovi, da je njena kočljiva pot odveč; v tem pa se je mahoma udaril po čelu, pogledal še enkrat v tiralico in vzkliknil ves vzradoščen:

»Višnjeva repatica! Jutri ob tem času nam pove baronica najzanesljiveje, ali je grof zares tetoviran z višnjevo repatico ali ne... Njeno poslanstvo ni samo neškodljivo — naravnost potrebno je v razbistritev zadeve! Sam Bog mi je vdehnil to misel; doktor Skobyll me bo zavidal zanjo, in Klotilda bo ponosna na svojega moža... Tako bomo vsaj vedeli, pri čem da smo.«

Ves potolažen se je odpravil na kolodvor ter pozdravil ženo kot svetovalko in pomočnico v sili; našel jo je milostljivejšo, nego je upal. Izprva ga je res da zaničljivo pomerila ter zamrmrala nekaj o sanatoriju za umobolne, ali takoj nato je priznala sama, da je že spotoma ugibala o grofu prav čudne stvari:

»V krogih, ki jih on imenuje svoje, ne ve živ krst ničesar o njem. Neka dama, s katero sve se spoznali na pogrebu grofice Lófaszyeve, je sicer baje imela znanca s takim imenom, toda po njenem zatrjevanju je pravi grof Beauptuis von Künnigsbruch, ruiniran in življenja naveličan lehkoživec, že mrtev; ubili so ga menda Francozi v Maroku, na begu iz tajske legije, v katero se je bil zapisal... Pravi, da je bil srednje rasti in plavih las; ta pa je velik in črn! Tudi romantična zgodba o njegovem očetu, zaradi katere so ga naši meščani tolikanj obožavali, je bila vsem tuja in nova. Kar praviš ti,

mi le potrjuje sumnjo, ki sem jo gojila že zdavnaj. Eh, tvoja moška naivnost!

»Ako se prav spominjam. draga, si me ti najbolj izpodbujala, kako naj ga vabim in priklenem k sebi,« je boječe oporekel stari gospod.

»Nu da — ali to je bilo! Zdaj je prepoznal iskati krivca; rajši glejmo, kako se izmotamo.«

Ekscelenca je menil, da bi vložil prošnjo za vpokojitev »radi starosti in onemoglosti«.

»Prav tega ti manjka!« je vzkliknila »višja instanca«. »Prosi Boga, da ostaneš tu, dokler ni blažja zabrisana. Postori vse in potlači škandal; šele nato se odreci mestu, ki mu nisi kos.«

Ekscelenčin in komisarjev sklep, da spravita tujca z lepim odtod, pa je bil deležen njene velike hvale, in ko je soprog doma še povedal, da misli »s pomočjo Thurmbhauffnovke, ki je itak ni škoda, dognati grofovo identiteto«, je razprostrla roke ter mu podelila vesoljno odvezo. Bila je tako srečna, da je spet pri njem, in tako vesela, da se ni zgodilo nič hujše nesreče!

XXI.

Povzročitelj vse zmede in skrbi se takisto ni počutil najbolje; ako ne drugega, je bil vsaj neznosno nervozen. Kadar je pozabil tiralico in nehal ugibati, kaj počenja doktor Skobyll v tem hipu, se mu je razbolelo srce ob misli na Marijo. Strmel je, odkod narašča v njem toliko pogubonosne utrujenosti, hkrati z ohramljajočim nemirom in globoko, pekočo, otročje brezzmiselno zavistjo do njih, ki žive srečno in jim ni treba polagati življenja v dar za revno, ležnivo uteho osvete. Nič več ni dvomil, da je poražen kljub maščevanju in nesrečen, nepreklicno nesrečen kakor vsak drug, magari če pusti za seboj še toliko uničenja; opravil ni nič bolje, ravnotežje njegove usode ni prav nič ugodnejše nego pri tistih, ki trpe nemo in se puste biti, ne da bi vračali. Mari bi bil stisnil

zobe in ostal, kjer je bil; vse, vse se mu je zdelo zdaj tako prazno, tako majhno spričo Marijinega oznanila o veliki radosti golega, tudi najbednejšega življenja! Toda bilo je prepozno, da bi se obrnil nazaj: kako naj postane drugačen, nego je bil? Obžalovati v tem trenutku, ko se potikajo zalezovalci okrog vogalov njegove hiše in je nemara že pospravljena celica, v katero ga mislijo zapreti, bi se reklo sprejeti vlogo obsojenega puntarja, ki se izpove na predvečer svoje smrti in veka pod vešali od bedastega, strahopetnega kesanja. Vzlic vsemu se je zdelo grofu lepše in bolj možato, vztrajati na sovražni poti, katero je bil ubral. Če ne drugega, bo videl »njega« na kolenih, bo pasel svoje razgnano srce nad porazom in sramoto vseh teh preobjedenih sebičnežev in licemercev. Trebalo je ostati močnemu, odločnemu in pokojnemu ter potlačiti razburjenje, ki je izviralo iz njega samega, zakaj Skobyllovih policistov ga ni bilo strah.

»Najhujše, kar se more zgoditi, bi bilo, da me prehité,« je odločil sam pri sebi. »V tem slučaju se ne bi mogel pasti živ nad polomom, ki ga povzroči razkritje; ali moja skrivnost je, hvala Bogu, v Mahnetovih rokah, in pride na dan, karkoli bi me zadelo. Smučiklas ne uide svoji usodi; tudi brez mene bo promoviral vpričo vesoljne javnosti za doktorja vsakotere lumparije. Zaznamovan in izobčen bo moral bežati s pozorišča in poginiti v smoti kakor garjav pes... Ne, ne, vohun Skobyll, ugled morale vaših veljakov se ne da več rešiti, in mene — mene, ki sem doslej še vedno unesel pete tvojim bratcem! — ne dobiš živega v pesti. Tudi na to nepriliko sem pripravljen!«

Skrbno je pregledal browning, ki ga je spremijal na vsaki poti, prepričal se, da teče zaklop pravilno, ter nadomestil naboje z novimi; skoraj ljubeče je pogladil orožje z očmi in ga položil na nočno omarico. Nato si je pripravil kozarec vode, našul

vanj ciankalija iz drobne stekleničice in napolnil s strupom tudi zlat madaljon, katerega je nosil pod srajco na golih prsih. Čudež bi se moral zgoditi, da bi ga prijeli vendarle!

Slekel se je kakor vsak večer, zapehnil vrata, pritegnil k postelji mizico z načeto steklenico konjaka, legel in podprl glavo s komolcem; v tej legi je pil, s počasnimi, premišljenimi požirki, razglabljuje v sebi vse žalostne in vesele, grde in lepe dojme zadnjega časa. Ne da bi bil imel še kaj premisliti ali dodati; bilo je zato, ker ni vedel, ali bo jutri sploh še živ, in je hotel izsrebati zadnje minute zavestnega življenja, izčutiti svojega uma poslednji jasni utrip... Žgana pijača mu je umirila živce. Polunevedoma je iztegnil roko, utrnil žarnico, zleknil se ter utonil v temi, ki se je zgrnila preko njega.

Zbudil se je čudno svež in pokrepčan. O Skobyllovih beričih ni bilo duha ne sluha, nabrežje pod okni se je mirno raztezalo v jutranjem solncu, in Hasan se je prišel pohvalit, kako je zaznamoval nerodne nadzorovalce. Grof je pomislil, da gre v majhnem gnezdu vse počasi; tudi meč nad njegovo glavo se ne more utrgati kar čez noč.

»Nemara me puste res pri miru, dokler ne opravim vsega po predpisih etikete; in res, kdo se ne bi poslovil kroginkrog, kjer je imel toliko dobrih znancev? Kakor bi slutil Skobyll, da sem za drevi povabljen k Dori Grabunčevi...«

Dore mu je bilo natihem žal, čeprav je vedel, da ga je v ženski ostroslutnosti že izpregledala. Vdala se mu je nemara prav zato, in prepričan je bil, da bo nosila tudi končno gotovost brez rdečice in obžalovanja. Nje strastna želja, živeti svoji okolici v kljub in posmeh, se je bila v grofovem naročju vendar tako sijajno izpolnila! »Toda vsi podli jeziki bodo pljuvali nanjo svoj žolč,« je menil grof sam pri sebi, »in Dore je škoda za to... Ne smem je pozabiti nazadnje; mnogo hvale sem ji dolžan.«

Zadnje čase, odkar so se zbirale niti njegove spletke v zaključni vozeli, jo je bil nekoliko zane-maril; nič več se nista shajala tako pogosto kakor nek-daj. Ali če so bila svidenja redkejša, so bila zato bogatejša slasti:

»Omannejša, lahko bi rabil besedo...« Grof je pomislil, kako se Dora, odkraja tako preračunana v svojem početju in tako hladna v dnu srca, polagoma ogreva v njegovih objemih. Zmerom bolj pogosto ga je presenečala z odmevi resnične strasti v vedenju, besedah in pogledih svojih nek-daj tako ponosnih temnih oči. »Še malo in zaljubila bi se vame; samo če bi hotel, bi lahko venčal svoje delo s tem, da poročim milijonarjevo edinko. Ali tak lopov nisem, in Dore je škoda, bogme škoda.«

Z začudenjem je odkril v sebi željo, videti še enkrat vse svoje dvorjane in trabante: profesorja Pohlina s tistimi neumnimi, častilakomno domišljavimi očmi, ki preže tako genljivo na znamenje izpolnitve in vprašujejo tako nesramno, kdaj napoči težko pričakovana ura napredovanja, odlikovanja in povišanja v plemiški stan; Vido, ubožico, ki je naprej obsojena, da utone enkrat v tem splošnem močvirju, in njenega prijatelja Križaja, otroškega vzdihovavca, ki bi rešil njo in sebe, ako bi bil le malce manjši pesnik in večji mož; čudaka Bilbana, ki opisuje življenje stenic, in vse ostale figure v tem turobnosmešnem gledišču marionet!

V tragični podjetnosti ljudi, ki so sklenili svoje račune, se je namenil plodonosno porabiti današnji, nemara poslednji dan. Govoriti je hotel s Pohlinom, zakaj skrb radi Vide, katero je bil Egon postavil v program svojih lopovščin, mu ni dala miru; nato pa je bilo treba vsekako stopiti k Smučiklasu ter mu zadati drzen, nov, nepopravljiv udarec, dokler še utegne. Mržnja do našega narodnega voditelja je vrela v njem z zagrizeno stanovitnostjo, ki bi bila presenetila vsakogar razen njega samega in sodruga

Mahneta; gonila je njegove možgane kakor električni tck zagonetno strojnico ter neumorno iskala dejanj. Delal je bilanco, bogato kakor malokdaj katera, in vendar ni bil zadovoljen. Premajhna se mu je zdela sramota, ki je čakala odvetnika, da ga zasuje v trenutku grofovega razkrinkanja; in vsota, katero mu je dolgoval, je pomenila po skromnejših pojmih sicer premoženje, za Smučiklasa, obogatelega v tolikih »resnih političnih situacijah« in tako »vztrajnem delu za blagor domovine,« pa še vedno samo izgubo, ki se je dala preboleti. Grof, poznajoč njegovo delovestnost, ni hotel zadeti le doktorjeve časti, ki je ni bilo, ponosa, ki se je ravnal po okolnostih, in ugleda, ki se je utegnil — med temi zabiteži! — obnoviti ravnatoko brez vzroka, v nasprotju z zdravo človeško pametjo, kakor je bil nastal; hotel je zapisati svoj račun na edino mesto, kjer je bil Smučiklas zmožen globoke strasti in resničnega čutenja — v tabernakel, ki ga je bil pripravil krivičnemu mamonu! Vedel je, da bo tudi javno osmešenje v očeh naših ljudi tem izdatnejše, ako bo vsakdo znal, da se mora trhli malik omejevati, krčiti svoje izdatke in nemara sam iskati uslug. Vzlic Smučiklasovemu blagostanju je bil njegov imetek vendarle naložen, razpotaknjen v delnice in nepremičnine; kar mu je zdajal, nikakor ni bila bagatela, ki jo ima človek zmerom pri rokah, marveč denar, katerega si je bil nalašč omislil, da se je mogel pokazati grofu v učinkoviti luči; v svojem občevanju z vsakovrstnimi ljudmi je bil prišel »visoki gost« pomalem vsemu na sled.

»Natihem bo klel, ali v javnosti se izmaže, preloži z rame na ramo, odere tega in onega; še poznalo se mu ne bo čez leto dni,« je govoril sam pri sebi med toaletto, ki jo je opravljal danes z nenavadno skrbjo. »Puščati mu moram krepkeje, da me bo pomnil! Jaz ne potrebujem ničesar več; tisto malo, da me odpeljejo in zagrebejo v preziran kot,

daleč kam od svojih poštenjakov in dostojnikov, lahko pričakujem brezplačno... Toda Jacques in Hasan se ne bosta pritoževala, ako ju založim za leto dni ali dve. Zaslužila sta, siromaka... In Marija! Kaj bo ž njo, kadar mene ne bo? Pustil bi ji denarja; toda ona ne bi hotela živeti od nedovoljenih sredstev. Treba se bo domeniti s staro Meto, ki ima v svoji preprostosti zdravejši razum in ljubi siroto tako, da ne bo obračala bankovcev, češ, odkod so se vzeli. Napišem ji pismo, v katero vložim denar; izročim ji ga tik pred koncem — da, da, tako bo najboljel!

Dobra volja v njem je naraščala. Živahno je stopal po spalnici, žvižgal in se brundaje domišljjal popevk z vseh koncev sveta, kakor bi se odpravljal na veselico.

Tako se je bil oblekel, počesal, obril ter odpočil pri dišeči egiptovski cigareti.

»Dno se že viči v škatlici; zadnja je, nobene več ni v predalu... in nove ne bom potreboval,« je mislil brez žalosti v srcu, pobožno izpušča je obročke višnjevkastega dima in sledeč jim z očmi proti stropu. »Nikoli nisem pušil s tolikšno slastjo... Eh, dobra je čaša življenja na dnu!«

Čudno vesel pokoj ga je obhajal. Ravno je hotel sleči fini domači suknjič z židanimi vrvicami, da bi se napravil za ven in pošetal še enkrat urico v jutranjem vonju mestnih nasadov, ko je zapel zvonec v pritličju. Grof se je zdrznil, čeprav ne od strahu; nekaj mu je reklo, da niso tisti, ki jih pričakuje.

»Kdo me išče tako zgodaj?« se je okrenil črncu naproti. »Vrag naj vzame te neetiketne ljudi!«

Zamorčevo lice se je razklalo od uhlja do uhlja v bisernobelem režanju:

»Lepa dama čakati spodaj in hoteti takoj govoriti z vašo milost,« je oznanil s hudomušno pomembnim glasom. »Lepa dama, zelo ošabna; Hasana

gledati preko rame« — pri tem je smešno ponaredil njeno gesto — »in cepetati z ного.«

»Da bi jo tudi! Katera je? Nemara gospodična, ki večkrat prihaja k meni?« Grof je mislil Doro Grabnučevo.

»Ne tista; druga. Ona biti bolj majhna in drobna; govoriti po francosko, lepo kakor Hasan.«

»Hudimana! Tak pripelji jo, v božjem imenu.«

Nenapovedani ženski obisk ga ni mogel iznenaditi po tolikih in tako izvirnih dokazih naklonjenosti, s katerimi ga je obsipavalo naše večnozaljubljenost damstvo malodane že od prvih hipov njegovega bivanja. Prepričan, da je vsiljivka spet kaka drstljiva in histerična doktorica, ki mu je katerikrat kje razodela, »da so Slovenci barbarski narod z odurnim kmetskim jezikom«, in prihaja zdaj po svojo meseno nagrado, se niti ni vrgel v dostojno toaleta. Polugotov, kakor je bil, in s skoraj prizirnim nasmehom na ustnicah je stopil v salon.

Toda varal se je; dama ni bila izmed tistih dveh, treh, na katere se je bil pripravil po bogve kakšnem čudnem stiku idej, marveč baronica Thurnbhauffnova. Grof je v prvem hipu zdvojil nad zanesljivostjo svojih slutenj.

»Vi, baronica? je vzkliknil s privajeno ljubeznivostjo, poljubil ji roko in jo posadil tako, da je videl njene rasovite črte v ostri, jasni luči. »Kako dražestno presenečenje.«

Elegantna ženica je zvila svoje gibko telesce v zapeljivo pozo, ki bi bila morala spraviti grofa v drugačnem razpoloženju ob ves duševni mir. Poznala ga je z večerov pri ekscelenci, divizionarju in drugod ter vedela iz njegovih lastnih, zmerom laskavih ust natanko, kakšna obleka dela vrline njenih okroglih prsec in prožnih stegen še izzivalnejše. Črnolaska, z bledo, v sencah rahlo zlatkasto poltjo, se je bila napravila v rafinirano pesnitev od črne žide in nekakšne temnokarmazinaste pajčevine, skozi

katere so vabile pikantne čipke okrog nalašč poglavljenega izrezka na temeljitejšo preiskavo. Nadvojvoda Ernst Karl Franz Albrecht Otto je bil vsekako vreden zavidanja, in komisarju von Thurmbauffenu se je obetala na podlagi takšnih zakladov še lepa pot navzgor.

»Vedno ljubeznivi,« je dejala z dobrikajočo muziko v glasu, »vedno tisti, neprekosljivi, viteški kavalir; grof Künnigsbruch, z eno besedo. Dražestno presenečenje — kakor bi bilo za vas še kaj dražestnih presenečenj; veselje je v tem slučaju povsem na strani dražestnega spola.« Prešerno se je zasmejala in prekrizala noge.

Grof je protestiral.

»Ne, ne,« je vzkliknila, »dovolite, da govorim odkrito. Mari menite, da ne vem, za kam ste se napravljali?«

»Stavim, da ne.«

»Na sestanek s katero tistih srečnih, ki — ah, passons là-dessus! Recite, če ni res? Nu vidite, saj ni čudo... Vi ste izjemen človek, in vaši grehi so vaše kreposti, ljubi grof; zagledati se v vas je skoraj hvalevredno delo.«

»Vi, baronica, ga pač ne mislite doprinesti?«

»Vederemo!« Iskrica ženske lehkovernosti je zablislila v njenem koketnem pogledu; meneč, da ji leze grof naproti, je ubrala takoj samosvestnejši ton. »Dajle, mon cher, nažgite mi cigareto.« Sklonila se je čisto k njemu, trepetljaje z vitko egipčanko med drobnimi zobmi. »Ženske smo nepreračunljive,« je dodala, povešaje dolge trepalnice in trdno prepričana, da tiči grof s pogledom v njenem medgrudju.

»In mi smo tako strastni računarji, milostljiva!«

Zasmejala sta se; nato je pobarala ona:

»Vi tudi? Tega nisem vedela.«

»Nu, prosim, ne žalite me! Premlad sem, da ne bi čutil bremena, ki družijo človeški rod v dve polovici.«

»Oh, vi grdež!« Zabavala se je izvrstno. »Pa nič zato; ako je resnica, smem vendarle upati, da me ne odpravite praznih rok. S prošnjo prihajam, grof; se pravi, z apelom na prepričanja, ki jih gleda višji človek pač nekoliko zviška, čeprav jih ne more, ne sme zatajiti...«

»Čujmo, čujmo!« Napravil je patetičen obraz. »Morda smem umreti za lepo baronico?«

»Tudi manj požrtvovalnosti mi zadošča; ne glede na to, da bi se jokala, če bi vas videla mrtvega — ma foi!«

»Le glejte, če vas postavim na laž,« je dejal grof s čudnim glasom. »Vi niste podobni da bi se razburjali radi mrličev.«

»Nikarite me plašiti s to svojo nejevernostjo. Razvajeni ste, zato nimate vere v nobeno reč. Rajši mi obljubite naprej, za kar prihajam.«

»Pa če mi porečete: zvezdo z neba?«

»Ah ne; le majhen dokaz, da ste mi naklonjeni. Bodite kavalir, ki ste zmerom, cher comte. Vse, vse bi vam dala, da ne odrečete.«

»Aha,« je dejal grof sam pri sebi, »vedel sem! Vse?« je povzel glasno. »Kakor vidim, gre za velike reči. Nu, morda opraviha bolj poceni; saj nisem beneški trgovec. S čim vam ustrezem, baronica?«

»Ah, tega ni malo... Glejte, grof, rada bi vas pridobila za skupno delo na polju prosvete in povzdige naroda. Povsod ste sijali doslej, nikoli se niste odtrgali dolžnostim do družbe — vsa čast vam; ali vendar je bilo vaše življenje v javnosti neplodno, rekia bi, jalovo, kakor sploh življenje velikih ljudi, katerim je začrtana posebna pot na tem svetu.«

»Ne precenjujte me!«

»In vi se ne podcenjujte! Pri nas, vidite, ne moremo živeti v tisti solučni brezskrbnosti kakor ljudje naših slojev po drugih deželah z že opredeljeno prihodnostjo. Tu stoje tudi naši krogi v boju kot

prvoboritelji der deutschen Sprache, Kultur und Gesittung; vsak po svoje se moramo žrtvovati, da bo stal nekega dne germanski most do Adrije nemajno sredi valov barbarskega morja.«

»Kakšna apostolica,« je vzkliknil poslušalec brez velikega navdušenja, »kakšen diplomatski talent! Mislil sem, da imam opravka z Venero, in zdaj se demaskira nevarna Minerva.«

»Magari oboje; samo recite, da ste pripravljeni, podpreti nas s svojim ugledom in svojo vplivno besedo!«

»Oprostite vseeno — kako naj se vtikam jaz pri vašem germanskem mostu? Saj nisem inženir.«

»Ako se ne čutite inženirja, dajte nam vsaj svojo firmo — podpišite delnico, da se izrazim po meščansko! Naš Deutscher Schulverein se drami pravkar k novemu življenju, kakor sploh vse, kar je nemškega v deželi. Za krepko akcijo gre, za veliko ofenzivo. Saj vidite, pri Slovencih vse spi in razpada; vaši Smučiklasje in Skaloni se pitajo na debelo, solnčijo se v svoji gloriiji in puščajo ljudstvo, da gnije v zanemarjenosti in temi. Vse je naprodaj, vse črvivo do mozga. Mi Nemci ne smemo biti takšni; porabiti moramo priliko in prevzeti zanemarjeno last. Stopite nam na čelo, sprejmite kako častno mesto v odboru naše podružnice, izrecite se za nas pred javnostjo — ne, to je že druga točka programa! — in naša stvar je zmagala, v letu dni opravimo več nego prej v desetletjih. Vsi narodni velikaši bodo pošiljali svoje otroke k nam, in ljudstvo pojde za njimi.«

»Verjame,« je rekel grof previdno. »Tak to vas je privedlo k meni . . . Težavna stvar!«

»Nič težavnega, ljubi grof. Bodite vsaj kavalir, storite meni na ljubo, ako vas drugače ne miče!« Zgovorno se je nasmehnila ter poblisnila z očmi.

»Vam na ljubo — to je lahko rečeno! Ali glejte, draga moja, kaj me briga ves narodnostni

boj? Svet bo stal tudi brez Schulvereina in nemškega mostu. Ne želim se mešati v te afere, ko nimam sam niti narodnosti niti domovine. Moj dom je povsod in nikjer.« Pri teh besedah je dobil njegov glas povdarek resničnega prepričanja.

»Ah, ne bodite tako blazirani! Tudi vi ste na posled Nemec, recite, kar hočete. Vsi veliki in zmožni ljudje imajo nemško dušo v sebi.«

»Kako se ogrevate! A jaz baronica, nisem velik človek; tudi zmožen nisem — kje neki, blaziran. Prav nič nemške duše nimam v sebi.«

»In pokolenje? Če sem prav poučena, teče v vaših žilah kri, ki je v tisoč letih s častjo in slavo potrdila svoje nemštvo. Mari ne?«

»Ah — tisto mislite?« Hudoben smehljaj je preletel njegov obraz. »Tista kri, ljuba moja, je stara, žaltava in zgrizena; tisočletje njene slave in časti gradé že dolgo njeni hlapci, ne ona sama. Pustiva to.«

»Čeprav; predsedništvo prevzamete in poziv na javnost podpišete, kaj ne?«

»In ono — kaj je ‚druga točka v programu‘?«

»Nadaljevanje prve. Moja osebna ideja — moja kaprica takorekoč, to povdarjam. Rača bi postala takole malce vaš dobri duh, vaša Vila-vodnica... Srce me boli, ko vas gledam, jetnika onihle zabitih meščanskih mogotcev; oprostite mi jezno besedo! Tak človek, kakor ste vi, in se zapravlja v povsem neprimerni, njega nevredni družbi... Prejalislej morate izgubiti svoj aristokratski blesk, glorijska vašega imena se mora osuti in obledeti kakor perotnice krasnega metulja, ki se premetava po tleh; zlasti, ker je vse to za prazen nič, brez zmisla in brez haska. Vaš edini dobiček je nemara, da se natihem norčujete iz njih — ali ne?«

»Čast vaši bistrovidnosti.«

»Saj sem rekla. Brez zmisla in haska, brez višje vodilne ideje; to je, za kar me boli srce. Vse

kaj drugega bi bilo, ako bi delali to iz plemenitega nagiba, zaveden činitelj v službi velike zgodovinske naloge. Postanite to, grof Künnigsbruch; storite mi ljubo in bodite velik, čisto velik mož! Opravičite svojo podobo, kakoršno sem gledala tolikokrat v svojih sanjarijah in kakršno nosim v sebi, na dnu srca!«

Zaživela se je bila v svojo vlogo; njene oči so se lesketale kakor od strastne zaverovanosti, njen glas je postajal razgret in sentimentalen. Bila je popolna igralka, in bližina mladega moža je prihajala njenim greha vajenim živcem na pomoč, da so tem verjetneje odgovarjali položaju. V svesti si svoje zapeljivosti, je kar strmela natihem, kako more biti grof tako preudaren in trezen, malodane hladan. Vsak drug bi drsal že zdavnaj po kolenih ter prosjačil za nastavljeno plačilo, ne meneč se, kaj bi zahtevala zanj.

Grof pa se ni dal premotiti; kjub svojim, zdaj vljudnim, zdaj galantno lehkomišelnim besedam je ostal v dejanjih, očitvidno pa tudi v mislih in željah razumen in pošten kakor stoleten evnuh. Smehljaj se je z dobrohotnim, malce šegavim, malce pomilovalnim stričevskim pogledom. Ko pa je bila baronica pri kraju in ga je še enkrat obupno opalila s svojimi vročimi črnimi očmi, čakaje, kakšen bo uspeh njene pridige, se je podrlo še tisto bore nade, ki jo je vendar gojila. Grofov obraz se je razklenil, ohlapnil v sleherni gubi, kakor bi sprhnela ž njega vsa zoprna, predolgo hlinjena dobrodušna krinka; črte, ki jih je zagledala ekscelenčina diplomatka zdaj, so bile skoraj sovražne, tuje in mrzlo naveličane. Vzmahnil je z obema rokama, vstal, prestopil, zamrmral nekaj jeznega in se zdajci vrnil pred njo.

»Nič ne bo, baronica,« je izpregovoril tako nestrpno, da ni mogla dvomiti o njegovi odkritosrčnosti. »Častnega mesta pri vašem lepem Schultze-reinu ne prevzamem —«

»Ah, ne recite!« ga je prekinila bolj nehote nego s prepričanjem. »Tako me vendar ne pustite od sebe...«

In je prekrižala noge še više, da sta se zasvetili obedve mečici tik do kolena v poluprozornih židanih nogavicah. Ne da se poraziti kar tako, ne! Ona ne zapusti bojišča, dokler ni poizkusila vseh zavratnih sredstev in vrgla v boj vseh zmage vajenih sil!

»V svojo veliko žalost — da!« je nadaljeval grof, ne da bi se le količkaj ustavil z očesom na njenih čarih. »Zakaj — še enkrat vam ponovim! — deutsche Kultur und Gesittung mi je deveta briga; jaz ne priznam nobene narodnosti razen skupne človeške, narodnosti vseh tistih, ki — ah, kaj bi jo pridigal gluhim ušesom! In svojih meščanskih tepcev ne bom vodil tako, kakor hočete vi, ker mi je dovolj vsega, njihove hlapčevske omejenosti in vašega nadutega, lakomnega nemštva... Naveličan sem, upehan, truden do blaznosti; kaj brigajo mene vse te vaše nizkotne, prifrknjene spletke?«

»Grof —!« je vzkliknila baronica z glasom brezmejne užaljenosti.

»Čeprav! Zame je čas, da govorim odkrito, in to je boljše tudi za vas. O, res, z marsikakim namenom sem priromal v ta po Bogu in ljudeh zamenarjeni kraj, ali s takim ne, da bi plesal komu na nitki! Tisto meščansko norenje, izprva, ko je vsak mislil, da najde po meni uresničenje svojih majhnih ničemurnih sanj, me je še nekam zabavalo; sodilo mi je v program, z eno besedo — ali je res potreba, da vam razložim vse natanko?«

»Oh, saj slišim že itak preveč!« je zastokala ona jokavo.

»Tak dobro; tisto mi je bilo prav — in še tisto mi zdavnaj preseda; sit sem vsega, vsega, kam li, da bi postal orodje v rokah vladne, nemške, kaj vem kakšne zabite, naivne in kratkovidne politike.

V mojih očeh in vsled mojih čisto posebnih, osebnih razlogov je to gola nesramnost, in obžalujem vas, baronica, ki vam ni bilo zamalo, spustiti se v tak prifrknjen komplot!«

»Kaj pravite?« je vzkliknila ženica skoraj z ogorčenjem in plamenečo rdečico na licih. »Tega me dolžite? Vi vidite nizko mahinacijo tam, kjer so govorila zgolj čuvstva — iskrena, plemenita čuvstva ženskega srca?... Ah, dovolj grenko bom morala obžalovati svoje navdušenje za vas, vi grdi, odurni, krivični človek!«

»Magari da sem vam storil krivico,« je odvrnil grof mirneje. »Bilo je tedaj navdušenje, plemenita, nesebična simpatija — recimo! Tak vedite, baronica, da nisem vreden plemenitih simpatij in za nič na svetu ne maram postati zgodovinski činitelj in velik človek po vašem merilu; iz dna svoje odurne brezčutnosti vam priznam, da mi je vseeno, ali me vi občudujete ali ne. Oprostite — moram vas ozdraviti kvarnega, nevarnega mnenja; to storim, četudi porečete, da sem sirov.«

»To stel!« je zajavkala baronica, sezaje po drugem orožju. Njen obraz je bil reven in žalosten kakor obraz otroka, ki ga tepe po krivici; solze, debele kakor lešniki, so ji curkoma drle po lepih licih, in grudi so ji butale od ihtenja, ki se je razvijalo naglo v krčevit jok. »Ah, Bog, in jaz nesrečnica... sem tolikanj oboževala v vas... kavalirja!...«

»Motili ste se, milostiva,« je grof skomiznil z rameni. »Vse ima svoje meje, kavalirstva ne izvzemši. Ostudnih budalosti, nisem počel iz kavalirstva nikoli, pa jih tudi zdaj ne bom.«

»Prišla sem polna zaupanja v vas... pa sem prišla po svoje osramočenje!« Hlipaje se je zleknila po kanapeju, ne da bi pri tem izpremenila lego nog; rokavi so ji zdrknili čez komolce navzgor in majhne, trdne grudi so se ji napele. »To... meni! Za ves

moj idealizem . . . za moja čuvstva — ah, nisem vam še povedala vsega —

»Vsekako ste mi razodeli že mnogo preveč, baronica,« je dejal grof s sarkastičnim pogledom na njeno obleko, ki je prihajala od zvijanja in premetavanja v čedalje večji nered. »Vse vem, kar je potreba, in zelo žal mi je. Ne morem in nočem.«

A s tem je ni potolažil.

»Kaj si boste zdaj mislili o meni?« je vekala kakor jagnje v klavnici. »Quelle honte! Ah, sram me je v dno duše, joj meni . . . Tak intrigantka sem,« — čeprav grof ni pomnil, da bi bil rabil tako besedo, — »nu dobro, še psovko za dober namen! Odtod, odtod — in odpustite, grof, idealni duši, ne sodite je v svoji brezsrčni treznosti . . . Odtod, ne zadržujte me . . . rotim vas, pustite me, naj odidem!« je vpila, dasi je ni nihče zadrževal, in ne da bi se spravila na noge, kljub svojemu dramatičnemu poslavljanju.

Toda bilo je bob v steno. Grof se je smehljaj nestrpno, brez senčice pomilovanja; očitvidno je gledal komedijo do dna. Gnusno mu je prihajalo, in vendar si ni znal pomoči: ali naj bi jo vrgel čez prag? Niti malce ni dvomil, na katero karto je postavila svoj zadnji up.

»Najboljše bo,« je rekel z mrzlim glasom: »Ne zadržujem vas, milostiva.«

Tistikrat pa je poklicala svojo zadnjo rezervo v obliki srčne krize. Črte njenega obličja so se napele v izrazu silne bolečine, krči so ji ohromili telo, ustnice so se razklepale in zapirale, kakor bi hotele zakričati, pa niso izdavile ničesar razen neartikulanega ječanja. Zdelo se je, da komaj giblje z drgečočimi prsti, ki so grabili po prsih, očitvidno, da bi odpeli obleko. Igrala je tako pristno, da se je grof prestrašil; kakor večina moških, tudi on ni prenesel ženskega »umiranja«.

»Še tega je treba,« mu je šinilo po glavi. »Kako naj se je iznehim? Ali naj pokličem ljudi, zdravnika? In končno — vrag jih poznaj, te babnice! — morda sem jo vendar napak obsodil...«

Spomnil se je kolonjske vode, ki je stala v spalnici na toaletni mizi; skočil je ponjo.

»Odpnite me... odpnite!« se je začulo iz posinelih baroničnih ust. »Duši me!«

Grof ji je nehal drgniti sence ter začel odpenjati obleko. Čeprav se je bil pri nas izuril v tem poslu, je vendar izgubljal glavo; šele po dolgem iskanju je našel gumbke na hrbtu, po ramah in bogsigavedi kod še. Pri modrcu in srajčici mu je baronica že pomagala.

Njene oči so bile zaprte v znak skrajne izmučenosti, a vendar premalo tesno, da ne bi bila videla, kako se bliža ugodni hip. Ko se je najmanj nadejal, ga je zgrabila za roko ter jo na vso moč pritisnila k sebi.

»Grof!...« je dehnila žarko, z dolgim bliskom iz svojih zdajci spet oživiljenih zrenic.

»Baronica?« je osupnil mladi mož in zardel od naglega spoznanja, da se je dal zavesti zviti Mesałini. »Odleglo vam je, kakor vidim — o pravem času, bogme da!«

»Ah, ne govorite,« je šepetala zapeljivka. »Molčite... Sanjala sem grde sanje; kaj ne, vse tisto ni bilo res? In zdaj ste pri meni... tako tesno, tako blizu!... in vaša desnica počiva na mojem srcu! Oh, ne vzemite je stran...«

Grof se je ogorčeno zdrznil in vstal: takšna kanalja!

»Ljubim vas, grof,« je šepnila baronica, preden je našel besedo, ter nedvoumno razprostrla roke. »Objemite me, ne glejte tako čudno... Mari sem premalo lepa za vas?«

»Zašli ste iz vloge, baronica!« je vzkliknil on z mračnim roganjem. »Saj ste vendar bolni... v

omedlevici . . . prezgodaj ste oživelil!

Njegov pogled je bil tako nestrpno srdit, in gesta, s katero je vrgel odpeti kostum čez goloto baroničinega oprsja, tako prezirna, da je takoj čutila poraz.

»Ljubim vas, grof!« je zasopla še enkrat, krilec z rokami proti njemu in vendar že vsa zelena od gneva.

»Zmotili ste se. Moj zamorec stanuje v pritličju!« Grofov glas je zvenel kakor udarec z bičem.

»Psujete me?« je vzkliknila in planila pokoncu, tišeče obleko nase.

»Kakor izvolite. Vsak se brani, da ne bi bil sam opsovan.«

»Vi blazni človek! Poslušam vas in strmim . . .«

»Moj Hasan je morda zdravejše pameti; ali naj ga pokličem?«

»Stojte,« je priskočila, videč, da izteza prst proti zvoncu. »Ali se vam meša? Kdo naj vas razume?«

»Tako!« se je zagrohotal na vse grlo. »Pa dobro, govorimo naravnost! Odušno mi je, služiti nagonom uglednih vlačug; to so jasne besede. Najboljš mu človeku iz domačega kraja se ne bi metale za vrat; meni se, ker sem tujec. Ali jaz odklanjam tako čast. Jaz ne morem za to, da ste, kar ste. Ta tukajšna ženska krepost mi je narastla do grla — do grla! In če ste se prišli prodajat za kake posebne namene — v službi višje ideje, kakor pravite sami! — tem slabše za vas, baronica; baba, ki jo goni živalska sla, je v mojih očeh poštenejša. Zdaj me razumete, kaj?«

»Razujem!« je siknila s smrtnim scvrastvom. »Nu, dobro; mislila sem, da ste mož —«

»In tako sva opravila,« je odrezal on, ne čuteč udarca. »Takšne vas ne poženem na ulico, čeprav zaslužite; pet minut časa imate, da odpravite sledove svoje omedlevice. Ako vas najdem potem še tu, prepustim vašo odslovitev lakaju. — Zbogom, gospa!«

To rekši ji je obrnil hrbet in zaloputnil vrata spalnice za seboj. Vse je vrelo po njem od studa in brezumne, stekle razjarjenosti.

»Če bi se bil spomnil browninga — bogme, ne vam, kaj bi se zgodilo!« je mrmral, begaje po sobi ter motno gledaje na uro. »Štiri minute... nu, vendar že, pet minut! Ali je šla, kanalja?«

Baronica je stala pri vratih, visoko vzravnan, z roko na kljuki, čakaje nanj.

»Odhajam,« je izpregovorila s suhim siganjem, »ne bojte se... Toda ostanem vam za petami; čutili boste, kaj pomeni zavreči žensko, kadar se je ponudila vso, brez pridržka! Med nama je pravda na življenje in smrt... Do svidenja, grof — do osvete!«

»Prekasni boste«, je dejal, nervozno cepetaje z ного. »Vaš sluga, baronica.«

Zasmejala se je, rezko in zmagosvestno, kakor bi žvižgal modras. Grof je bil hipno pogledal v stran; ko se je vrnil z očmi, je čul samo še njen prožni, oholi korak na stopnicah.

Nihče izmed njiju ni slutil, kako blizu je ura baroničinega maščevanja.

XXII.

Smučiklasova rodbina je imela tisto dopoldne zopet vojni svet. Silvo in Gvidona so bili spodili po zajtrku, da ne bi motila razprave z dolgima jezika; brez ogorčenih protestov si je nabasal naraščaj piškotov in drugih sladkarij ter izginil po svojih lastnih opravkih. Bila je sobota; na Gvidonovi gimnaziji so delali ustno maturo, ki je razveselila tudi mlajša pokolenja z vrsto prostih dni. Za torek je bil napovedan sklep šolskega leta, in ker naš ljubitelj Indijancev kljub prizadevanju svojega instruktora ni več dvojil o monumentalni kljuki iz matematike, je plaval že danes ves v predslutnjah.

očetovih batin, rodbinskega kujanja in — po vsestranskem utolaženju — veselih počitniških zabav. Razen tega je bil to jutro namenjen doprinesti na telesu Ninkinega hrta znani terpentinski eksperiment; stekleničica s srabno tekočino ga je pekla v žepu in že med zajtrkom je cepetal, kakor bi jo bil preizkusil sam na sebi. Silva je bila s svojo šolo že gotova; za celih deset mesecev neznanja, lenobe, trmo-glavosti in obregovanja je bila prinesla malodane odlično spričevalo, po neiztrebljivi tradiciji našega ženskega šolstva, ki velja za vse »hčerke boljših rodbin«. Videč nenavadno razpoloženje starejših, ki je dajalo že snočnjim pomenkom nekako vznemirjen značaj, si je bila naredila tudi ona svoj lastni program za današnje dopoldne: mikalo jo je, da bi šla k svoji sošolki Binci Motovilčevi. Binca je bila nekje prepisala resnično ali izmišljeno pismo mlade gospe, ki je slikalo v navdušenih barvah prve izkušnje medenih tednov; sicer je izjavljala radovednicam s strogim obrazom, da »taka reč ni za otroke«, ali kdor je prinesel velik kos torte, ga je vendar lahko prebral. In Silva se je oborožila v ta namen z zakladi, ki so jo morali postarati v Binčinih očeh za najmanj dvajset let . . .

Smučiklas, gospa Antoinetta in Nina so sedeli v obednici, stara dva z resnimi, pohlepno lokavimi obrazi, Nina v cinični razigranosti dekleta, ki se po volji in nauku svojih roditeljev pripravlja na vse prej ko moralen napad; pri oknu se je naslanjal Egon, pušil cigareto za cigareto in vrgel včasih kako besedo vmes.

»Kakor veste,« je dejala Nina. »Meni je prav. Prej ko se stvar odloči, tem bolje zame. Naveličana sem že tega vednega čakanja in oklevanja; toliko komedij, uspeha pa ni in ni. Škoda je zlatega časa; jaz, mislim, bi našla ženina, kadar bi ga hotela. Fabina je bil eigentlich, če ga pogledam natanko, kein gerade so napačen fant...«

»Kmetavs!« je bevsnil Smučiklas. »Niti besede več o tem lumpu: nekđaj je tičal zmerom pri nas, vse pljuvalnike bi bil najrajši izlizal —«

»Nu, nu, papa, ne pretiravaj!« se je oglasil Egon, »Fabina je nadutež par excellence.«

»Tiho, jaz pravim tako! — zdaj pa riga name kakor najhujši klerikalúh ali rdečkarski brezhlačnik. Ti ne misli na take propale eksistence: ti glej, da zaskočiš grofa in mir besedi! Aut Caesar, aut nihil, sem si rekel zmerom v svojem življenju, in dobro je bilo zame.«

V poudarek je vrgel doktor svojo medvedjo pest na mizo ter si popravil zlati ščipalnik; še brada se mu je bila naježila od energije.

»Meni je prav,« je ponovila Silva. »Nocoj, kvečjemu še jutri zvečer, ali pa nikoli. Magari, če bi bil desetkrat grof; wie kommt denn ein Mensch dazu, da bi se ponujal, kakor nevem kdo — uh!« Njena razžarjena lica in drgečoče ustnice so pričale zgovorno, da sama pri sebi nikakor ni ravnodušna. V zaljubljenosti, kar se tiče grofa Künnigsbrucha, bi se bila lahko kosala z vsako drugo, in zavist do tistih, ki so zahtevale od njega manj, pa so smele zato tudi vse doseči, ji ni dala več zatisniti oči.

»Vsekako,« je pritrdila gospa Antoinetta. »Kar smili se mi že, das arme Kind. In če papaček pravi, da je čas primeren —«

»Papaček se je enkrat močno urezal, ako pomnim prav,« je menil Egon izza okna.

»Pa se ne bo nikoli več!« Smučiklasov bas je bil poln prepričanja. »Tokrat sem se prenaglil; vse bi bilo šlo, ako ne bi bil zmešal ene zadeve z drugo. Sam hudič me je bil obsedel tisti dan... Ali zdaj ostanem jaz v ozadju; o mojih osebnih namenih za enkrat mir besedi — najprej mora priti to pod streho. Meni se zdi možakar zrel, in kar je bilo, je menda vendar pozabljeno.«

»Jaz ne opažam nikake zamere več,« je zasvirala Antoinetta. »In v Nino se mi zdi zadnji čas naravnost zaljubljen — wie ein Schulbube!«

»Tem boljše; tak nocoj ali jutri! Vjemi ga za njegova čuvstva — ostalo je postranska reč. Kadar ga boš držala ti, bo vendar nehal odlašati zaradi svojih nevemkakšnih muh in ozirov.«

»Kaj pa mu morejo njegovi ljudje, ako jo poroči!« je vzkliknila Smučiklaslja.

»Zatajili ga zato ne bodo,« je proglasil gospodar. »Ne rečem, ako bi bil pravi nadvojvoda! Tako pa —? Kaj mu hočejo? Postavimo, da bi se od kraja kisló držali; da ga ne bi zalagali z . . . sicer pa pravi, da ima sam dovolj. In če bi mu zmanjkovalo, toliko premorem tudi jaz, hvala Bogu, da se moj zet pretolče z mojo pomočjo skozi par suhih let.«

»In name si pozabil, papa?« je menil Egon nevoščljivo.

»Eh, ti! Saj ni, da bi moral biti vedno prvi; če pride to, pride tudi marsikaj drugega, kar se vam niti ne sanja, topoglavci. Oprt na svoje stališče v narodu in na takšno visoko rodbinsko zvezo, postaneš čez noč oseba, s katero je treba računati — faktor, preko katerega ne more nihče...«

»Sila!« ga je prekinila Antoinetta z izrazom kipečega ponosa.

»Tako je; sila, koristna, ako ji greš na roko — nevarna, ako se ji zameriš. To bodo vedeli, potem se bodo ravnali! Že zdaj vidim, kako se dela prazno okoli mene; to je razdalja spoštovanja, zakaj ljudje čutijo, da nisem več samo to, kar so oni. Pride čas, ko bo ležalo vse na kolenih. Da, stara, potrpi še malo, in Smučiklas bo drugi cesar na Kranjskem!«

»Stara?« se je namrdnila soproga. »Wie plebeisch se izražáš pri takšnih visokoletcih načrtih!«

»Nič visokoletcih; realni so.«

»Realni postanejo, kadar se izpremené v dejanja,« je rekel Egon, najtreznejši med vsemi. »Dolejš ne pozabite, da igrate hazard. Kombiniraj kar hočeš, odločitev je vendar pri grofu.«

»Ni dvoma, kakšna bo. Kdor ne misli tega, se ne spušča tako daleč; on pa se je.«

»Fabina ni bil niti pol tako nežen ž njo,« je izjavila Smučiklaslja. »Kaj ne, mein Kind?«

»Mein Kind« je pomembno mahnila z roko.

»In jaz vem, kar vem; jaz, Smučiklas! Govorila sva tistikrat, takorekoč; saj nič ne prikriva. Odločitev ni pri njem, ampak pri punici. Fin človek se vendar ne more zaleteti kar tako, kakor bik ali dlvi kozel, ne da bi mu ženska pokimala, češ, stopi bliže! On je takšen človek in diplomat; magari, da nas ima v srcu za meščanske ljudi —«

»Aber papaček! Naš stric von Buttertopf bi se v grobu obrnil, če bi te slišal.«

»Jaz ne govorim o njem, marveč o grofu. Ko je zavzel svoje mesto ob našem ognjišču — lahko se izrazim tako! — je storil to z vsemi ceremonijami spoštovanja do mene in viteštva do vaju dveh; postavil nas je takorekoč za sebi enake, in to ga veže, temu se ne more izneveriti. Nina Smučiklasova v njegovih očeh ne more postati mlekarica iz Posavja! Je pa tudi še druga, rekel bi, glavna ovira. Takšni aristokratje poznajo svet, ljudi in ženske; razvajeni so, normalna, mrzla in pusta kranjska gos jih ne miče, predraga hči. . . Tudi če so zaljubljeni vanjo, jim jemlje korajžo in podjetnost s svojim vestalskim obnašanjem!«

Nina ga je debelo pogledala; takšne očitke je slišala danes prvič! Toda papaček je nadaljeval in zaključil:

»Večkrat sem te opazoval, kakšna si v njegovi družbi. Premalo . . . onga, pikantna se mi zdiš, premalo strastna, bi rekel, preveč zaljubljena v nevem-kakšne hudičeve predsodke. In to, čeprav sem ti

posodil nekaj primernih romanov iz svoje knjižnice! Pomisli vendar, da je morál na svetu toliko, kolikor družb; kar se v meščanski ne spodobi, je v aristokratski nemara zapoved in narobe. To so ljudje onkraj ‚Malega katekizma‘ —

›Jenseits von Gut und Böse!‹ je pokimala mati.

›Velika istina! Ravnaj se po tem in glej, da opraviš dobro.‹ Z medvedjo prijaznostjo je pogladil hčeri nasmojene lase, pokimal ženi ter odšel, glavo sklonjeno v zavesti, da se bliža veliki trenotek.

Vsi dobri nauki so bili odveč. Nina se je pripravljala sama od sebe, izvojevati boj za vsako cenó! Rodbinske kombinacije so ji bile zlezle v glavo ter se združile s kaprico in poželjenjem v nevarno histerično razpoloženje, ki je zahtevalo eksplozije. Čutila se je zmožno vsega, magari napraviti javen škandal; in čim bližja je bila zabava pri Dori Grabunčevi, tem jasneje se je zavedala, da prinaša odločitev v nepreračunljivi obliki krize, morda celo katastrofe...

Tako je skrbela usoda sama, da je našel grof, ko je stopil uro pozneje v kabinet našega narodnega voditelja, tla že napol zorana.

Saj pa tudi ni bilo prvokrat! Grofov obisk v kabinetu — drugače se je javljal zmerom v salonu gospe Smučiklasove — je moral takoj opozoriti domačina, da gre za resne stvari. In vendar je sprejel gosta s smehljajočim obličjem ter prekipevajočo veselostjo, kakor hazardist, ki čaka srečne karte, pripravljen odpeti uro z verižico vred, da bi jo postavil nanjo.

›Prav zdajle sem mislil na vas,‹ je priznal z vablјivim rezanjem. ›Že cela dva dni mi manjka nečesa, kakor da nisem več jaz. Zbolel bom, pravim Antoinetti. I kaj, dé ona, saj te poznam; dolgčas ti je po grofu Künigsnbruchu. Kaj neki dela, da nič ne pogleda k nam? — Eh, siromak, tudi on ima svoje

skrbi in brige, sem mislil sam pri sebi; treba ga je le razumeti . . . »

»Zares,« se je skremžil grof. »Neznanske skrbi; zoprne brige. Ali zato vas vendar ne pozabim. Tudi jaz sem vedno mislil na vas, že snoči in danes vse jutro.«

»Ah, dragi grof! Vi imate za vsakogar ljubeznivo besedo.«

»Res, mislil sem; a ne vem, če boste veseli, ko vam razodenem, kaj.«

Toda Smučiklas je bil vendar vesel, že naprej! On, ki bi bil odrl kmetiča za petnajst kron na meh, je gledal na svoje interesne stike z visokim gostom povsem drugače. Dajal je, ne da bi tehtal; morebitna vračila teh vsot so bila zapisana v njegovih računih z zelo meglenimi številkami. Protestiral je in malodane zatiskal grofu usta, kadarkoli je začel radi lepšega razpredati načrte, ki so bili v kaki zvezi s poravnanjem njegovih obveznosti. Samo tega nel! To so umazane, vsakdanje reči, in vesel je, da nič ne sliši o njih; še govora ni, hvala Bogu, da bi prišel radi denarja v zadrego! Zlahtni gost, ki je nadel prvekrat ponižan obraz, kakor treba v takih slučajih, je bil naposled odložil ceremonije in stopil danes pred svojo žrtev s tako prostodušnim obličjem, kakor bi šlo za najmanjšo malenkost.

»Redek človek ste, doktor,« je vzkliknil, ko je Smučiklas odmolil svoja zatrdila. »Kak drugi bi tiščal vrata pred znancem, ako bi slutil, da potrebuje dokazov prijateljstva; vi pa —«

»Kaj hočemo! Tudi jaz moram imeti véasih majhno zadoščenje, ki ne spada v politiko in ne v finance, marveč v kraljestvo čisto zasebnih čuvstev in simpatij.«

»V tem kraljestvu je Smučiklas velik — magari če podcenjujem vaše javne zasluge!«

»Komu naj ustrezem, ako ne vam, ki ste . . .

v resnici... rekel bi — nu, kaj! Saj vem, da ste tudi vi meni naklonjeni.«

»In še kako vas čislam, vas in vse vaše! To niso marnje, Smučiklas; dokažem vam. Jaz v svojem položaju že najdem pravo priliko — kaj pravim. našel sem jo! Kmalu boste videli, kaj ste... vi meni...«

Glas mu je vztrepetal od nenavadno pristnega čuvstva. Toda Smučiklas je diskretno preslišal ta hipni izliv; le rahla senčica zadovoljstva je plavala na njegovih debelih ustnicah, ko je medtem prižigal trabuko.

»Ne veste,« je nadaljeval gost, »kako se prepiram z razmerami, ki mi branijo misliti na svoje tukajšnje znance... v vsakem pogledu... Ali človek je navezan na lastne prozaične posle, mari ne? In, vidite, ta kraj je daleč od sveta, poštne zveze niso najboljše, ostale še manj — z eno besedo, vsi opravki zastajajo človeku, zapletajo se in zamotavajo, zakaj, če jim sam ne stojiš za hrbtom, ravnavo oskrbniki in poverjeniki po lastni glavi.«

»To pa, to,« je kimal domačin, žuleč cigaro in vrteč palca nad trebuhom. »Oskrbniki in poverjeniki — vrag naj jih vzame!«

»Večkrat sem že mislil, da bi jim moral sam osebno pogledati na prste. Kam pa pridem tako?«

»Seve, seve,« je prisluhnil Smučiklas. »Kam pa pridete? Ali imate hude preglavice z njimi?«

»Pa kakšne! Ravno snoči sem prejel obvestilo, da... ah!« je mahnil nesrečnež z roko. »Tako res ne gre dalje. Vzajem si zaupnega človeka, izvežbanega v pravnih in gospodarskih stvareh... moža izmed tukajšnjih, ki jih poznam in jim zaupam... ter mu izročim vodstvo vseh svojih dolgočasnih zadev. Podam mu pregled o njih stanju, on pa naj se popelje kamor treba in napravi red.«

»Tako, tako; vidite, to je sijajna misel!« Smučiklas se je mahoma zagledal v duhu kot upravi-

telja maharadževskih bogastev, od katerih bi spravljajal tajno, zato pa tem obilnejšo desetino.

»Milijoni so res milijoni,« je rekel grof, kakor bi mu vzel misel iz glave, »ali pri takem gospodarstvu ima ves svet korist od njih, le jaz je nimam. Ščasom jih mora odnesti vrag; a jaz se ne morem brigati zanje — meni so te stvari tako zoprne in odurne!«

»Verjamem, grof; to ni nič za velike duhove. Zavrgli bi se, če bi sedli sami k računskim knjigam — tfej jih bodi! Vaša misel je sila pametna; rekel bi, genialna v svoji enostavnosti. Ali ste že mislili na takšno osebo?«

»Sem in nisem. Težko je vendarle najti pripravnega človeka.«

»Je in ni. Ako vam ni nevšečno, jaz bi se rad žrtvoval. Za vas, dragi grof; samo za vas, V dokaz prijateljstva in zvestega vazalstva, hehehe!«

»Vi, Smučiklas? Zares bi prevzeli?« je vzkliknil visoki gost s prekipevajočo hvaležnostjo. »Dobrotnik moj . . .«

A dorotnik je sramežljivo mahnil z roko:

»Z veseljem. Upam, da bi si v kratkem lahko utrgal toliko časa. Par tednov potovanja je bilo itak na mojem programu; če bi združil prijetno s koristnim? In veste kaj? Enkrat ste nam dali upanje, da se mogoče stalno naselite pri nas . . . Ako bi prenesli vse svoje premoženje semkaj, bi bila njegova umna uprava najenostavncjša reč. Gradovi in veleposestva so pri nas vedno naprodaj; če pojde tako dalje, izgubimo še tisto aristokracijo, kar je imamo. In podjetij, v katerih lahko naložite svoj kapital, nam takisto ne manjka. Odločite, se gospod grof; tukaj je dobro biti.« Vsaka beseda je vodila gosta za korak bliže k Smučiklasovemu cilju.

»Da, da,« je vzkliknil grof ter iztegnil roko, »teh misli sem še vedno. Moja odločitev, ljubi Smučiklas, je storjena; grof Künnigsbruch se živ ne

more več ločiti od vas. On ostane.« Glas mu je zvenel skoraj pomembneje in resnobneje, nego je bilo potreba.

»Živijo, šampanjca!« je poskočil gospodar, nato pa kakor bi se ugriznil v jezik: »Oh, ne zamerite, v svojem navdušenju sem čisto pozabil na vaše skrbi. Tak pismo ste dobili, ki vas je vznejevoljilo? Ali smem vedeti, kakšno?«

»Eh, glejte, pred letom dni sem naložil po nasvetu enega svojih bankirjev tri milijone v južnoafriških rudnikih, čeprav mi ni preostajalo gotovine; mož je prigovarjal, in jaz se nisem znal upirati. Tisti čas je vse norelo za zlatokope.«

»Razumem,« je dejal Smučiklas brezbarvno ter nagrbancil obrvi. »Pa ste izgubili svoj denar?«

»Narobe, podvojil sem ga; potem se je nekako ustavilo. In zdaj sem bil pisal, naj prodajo tiste deleže; saj moram vendar ustaliti svoj tukajšni položaj ter urediti razne obveznosti...« Smučiklas je ogorčeno vzkrilil z rokami. »Ne, ne,« je povzel grof, »to je potrebno! On pa mi sporoča, da so delnice, začasno baje, nekaj padle: malenkost, s katero je vendar dobro računati. Splošna kriza južnoafriških rudniških papirjev, hudič naj jih vzame! In tako moram čakati — se pravi, ako prodam takoj, izgubim četrť milijona kron.«

»Tega ne storite!« se je prestrašil odvetnik. »Za božjo voljo!«

»Saj ne bi rad; ali kam naj se obrnem? Moje hipne potrebe so višje od sredstev, ki jih imam pri sebi.«

»Ali je razlika znatna?«

»Ne čisto majhna.«

»Zaupajte mi!«

»Šestdesettisoč. To niso mačje solze. Človek res ne ve, kaj bi storil.«

»Lehko bi vedeli, grof — prijatelj, spoštovani prijatelj moj!«

Srečala sta se z očmi; Smučiklas je prepričevalno stisnil trepalnice.

»Ah da!« je vzkliknil grof. »Ali vi ste mi storili že toliko —«

»Ne štejte, grof, saj smo kavalirji. Kar morem, rad storim; za vas bi se lotil še tistega, česar ne morem.«

Zadovoljen s svojo zgovornostjo, je prijel z eno roko za grofovo desnico, trepljaje ga z drugo po kolenu. Ni mogoče, da bi spričo tolike požrtvovalnosti še dolgo dvomil, kaj mu je storiti! Uspeh Ninkine ofenzive je bil zagotovljen, in srečnemu očetu je prihajalo vroče od samega upanja. Vendar pa je sklenil še podčrtati velikost svoje žrtve in važnost svojih zaslug.

»Šestdesettisoč,« je ponovil zamišljeno; številka ga je bila pravzaprav uščenila, v resnici. Naslonil je glavo v dlan ter očitno pomislil. »Hm, to je kajpak . . . momentano . . . tudi jaz, kajne, imam denar razpotaknjen v podjetjih . . .« Čelo in tilnik sta mu zardela. »In vendar,« je zamrmral, »pojde . . . Ravno sem hotel vzeti Ninkinih petdesettisoč iz Glavne branilnice, ki se maje, in jih prenesti drugam. Naložim jih pri vas, nič ne škodi. Tak Ninkinih petdeset,« je ponovil tendenčno. »To namreč ni vse, kar ima; samo majčkena gotovnica, za klubke in drugo . . . Teh petdeset, in deset jih dodam — je skupaj šestdesettisoč. Konec debate, grof; z vašimi akcijami počakajmo, dokler ne okreva jo radikalno.«

Stisnila sta si roke.

»Popoldne vam je denar na razpolago,« je rekel Smučiklas pri razstanku. »Saj pridete mimo, kaj? Oglasite se tu na črno kavo. Nič hvale, prosim; zadovoljstvo je čisto na moji strani.«

»Kakor pri vseh plemenitih delih,« je rekel grof, in oči so se mu zasvetile, bodisi od trdnega prepričanja, bodisi od skrite misli, ki je odvetnik ni

mogel zaslutiti. »Ali meni se zdi, vi blagi mož, da vam rodé vaša plemenita dela še vse premalo zadovoljstva. Vi žanjete toliko manj, nego ste sejali, da se človek kar krči srce in komaj še veruje v plačujočo pravičnost . . .«

»Vse kar je prav,« se je pobranil Smučiklas sramežljivo. »Vi bi me radi prepričali, da sem drugi Carnegie ali kaj vem kakšen filantrop; in to je vendarle malce . . . pretirano . . .«

»Molčite, dragi,« je velel gost z nekam drhtečim glasom, »jaz vem, kaj pravim, in poznam vašo ceno. Jaz za svojo osebo ne prepustim plačujoči pravičnosti, da bi vas nagradila za to, kar ste mi storili; to hočem opraviti sam.«

»Ali — kdo vpraša? To so lapalije.«

»To niso lapalije!« je vzkliknil gost skoraj jezno. »To so, bogme, stvari, ki . . . a dajte, da vam izdam skrivnost; presenečenje sem vam pripravil, prijatelj. Ne mislite, da sem počival ves ta čas, odkar spoznavam vas in vaše žlahtno srce. Storil sem marsikaj — vse, kar je bilo v moji moči! In, vidite, posrečilo se mi je . . . kakor nalašč . . . združiti vidne dokaze svoje hvaležnosti tako, da vam jih bom mogel — to upam! — podati vse hkrati, moj dragi Smučiklas; vse na en dan . . .«

»Kaj pravite?« je poskočil odvetnik. Od samega srečnega presenečenja je bil izgubil vso moč nad svojim obrazom; njegove črte so zaigrale mahoma v nebrzdani govoricni nagonov ter z lile svojo odkritost s pohlepnim buljenjem oči in požrešnim drgetom mesnatih ustnic v en sam izraz tako nerazredčene, destilirane budalosti in nizkote, da je grof z malo-dane telesnim gnusom odskočil pred njim. »Kaj pravite? Pa ne da bi . . . ah! Kje smem izreči besedo . . . Kje se predrznem upati! . . . Gospod grof —«

»Pst!« je odstrigel »pokrovitelj« njegov izliv. »Potrpimo še malce — še majčkeno; saj ni več dolgo,

da se dvigne zagrinjalo. Še dan — še dva, recimo; nemara pa tudi le par ur... Človek ni sam gospodar nad svojimi nameni!»

S tem skrivnostnim obetom je prepustil odvetnika neopredeljeni blaženosti, ki je navalila nanj, ter odšel.

Tudi popoldne, ko se je oglasil zaradi tisočakov, si ni dal izvabiti besedice. Vse, kar je dosegel Smučiklas, je bilo le še odločnejše zatrdilo, da je minuta, v kateri ga »nagradi za vse storjene usluge in dobrote«, neposredno pred durmi. S to nejasno gotovostjo je tekel vzlic besedi, ki jo je moral dati grofu, naravnost k svoji Antoinetti ter se izgubil ž njo v brezdanjost ugibanj in pričakovanj. Tudi Nina je bila odkraja navzoča; pozneje sta jo poslala proč. Obadva, oče in mati, sta ji dajala pogum, čeprav brez potrebe, ker je bila itak preveč naščuvana po lastnih željah. »Spričo takšnih grofovih razpoloženj« pač ni bilo dvoma, da stoje njene šanse izborni.

»Zmagali smo!« je vzklikal Smučiklas dirjaje okrog mize, z rokami prekrižanimi na hrbtu, dočim je gospa Tončka prerokovala iz svojega fotelja. »Moja zvezda vzhaja, in vse druge morajo ugasniti v njeni luči.«

Bil je pravi delirij razbrzdanega napuha. Toda čez dva dni, ko je naš narodni voditelj zbiral svoje misli ter izkušal spraviti dogodke v red in sklad, je razločno pomnil, da je bilo njegovo razpoloženje tisti večer kljub triumfu in poskakovanju polno čudnega, pekoče ostrega nemira...

XXIII.

Na večerno zabavo, ki jo je priredila Dora Grabunčeva, ne vedoč, da bo ravno tam in ravno ona zapečatila grofovo usodo in osmešenje vseh njegovih privržencev, je bil povabljen tudi Drejče Rovan. Dora ga je bila spoznala pri Smučiklasovih. Brhki fant s svojo bosjaško samozavestnostjo in

ravno še prikupnimi ostanki oglatih vaških manir ji je ugajal sredi tiste popačene okolice. Parkrat je tudi opazila njegovo zardevanje v navzočnosti Pohlinove Vide, s katero ga je bilo naključje vendarle zvedlo v odvetnikovi hiši. Humanist je namreč zadnje čase z vso vnemo »gojil družabne stike« in celo siloma naganjal bčer na obiske k Nini, da bi jo »zatemnila« v grofovih očeh; tekmovaje s Smučklasom je siromak še vedno prednjačil znoreli trumi aristokratovih častilcev, in niti posmehljivo roganje višjih imenitnikov niti troški gospodskega nastopanja niso bili v stanu iztrezniti njegove zmešane glave.

Pohlinova zasluga je bila potemtakem, da je priplezal Rovana na obzorje svoje in Rožmarinove oboževanke. Podjetnost mu je pač upadla v pričo nje; preveč drugih je bilo zmerom naokrog, da bi se ji bil upal dvoriti, on, ki je sodil po starem, že dolgo ne več modernem kodeksu gimnazijske ljubezni, da zornooke deve ne gre osvajati drugače kakor v tih samoti, če le mogoče, sredi majske noči, ko žvrgole slavci v luninem svitu. Malokdaj se mu je posrečilo govoriti z Vido par besed iz oči v oči; še tistih se mu je polovica zateknila v grlu, kam li, da bi se bil postavil pred njo z duhovitostmi, katere je natihem pripravljajl zanjo. Trinogova hči je bila preveč neizkušena, preveč raztresena v tako mnogoglavi družbi, preveč ubita vsled prismojenih očetovih nastopov, in zlasti, vse preveč vesela, kadar je smela živeti vsaj urico zunaj domače kletke, da bi si bila mislila kaj nenavadnega ob pogledu na Silvinega instruktorja, v katerem je takoj spoznala svoj drugi vis-à-vis. Drejee Rovana, ki se je bil že naprej spoprijaznil z usodo, je bil vzlic temu zadovoljen in semtertja celo blažen, če se je Vida blagovolila smejeti njegovi nerodnosti ali pa njegovim šalām, ki niso bile zmerom slabe. Z neutrudnim optimizmom mladega človeka je vedno iznova obujal up, da ji na prihodnjem srečanju za-

pusti globlji spomin o sebi, »čeprav, to se ve, ni misliti, da bi bila kdaj njegova«. Začenjal je gledati na svojo vnanjost in se ozaljšal zdaj z novo kravatico, zdaj s klinčkom v gumbnici, zdaj s kako drugo ničemurnostjo, ki ni presegala njegovih skromnih razmer.

Pričakovanega »dogodka« sicer ni bilo, ali vendar je pomnil že nekaj trenutij, ki so predstavljala, v primeri z njegovimi dosedanjimi izkušnjami, viške pozemeljske sreče. Tako predvčerajšnjim, ko je Dora Grabunčeva, spremljaje z grofom vred Vido v Gorenjsko ulico, iz razposajenosti povabila na cesti njega, proletarca Rovana, in ga pridržala v razgovoru tik do Pohlínovih vrat! Šel je, to se razume, ne sluteč, da izgleda smešno v tako elegantni družbi; še vesel je bil, ker je mogel opazovati grofa, čeprav ni zasačil ničesar sumljivega. To je bilo njegovo prvo osebno srečanje s sovražnikom; drugo se je obetalo nocoj. Vsekako so se godile reči, ki so prekašale njegove najsmelejše sanje: še humanist, kakor čudno je pogledal izprva, srečavši jih tistikrat na pragu, je bil radi družbe vseeno prijazen s študentom in mu je celo podal roko pri razhodu! »Daleč bo prišel fant,« si je mislila Dora, opazujoč Rovanove prve korake v svet laži; v svoji bolni prešernosti ga je povabila na godovanje, deloma zato, da bi imel priliko urediti svoje talente, deloma pa, da bi se zabavala ob pogledu nanj. Ali prišlo je tako, da ni utegnila paziti na druge...

V isti meri kakor Rovanova samozavest sta naraščala obup in zmeda ubogega Rožmarina. Po cele ure si je dajal premlevati inštruktorjeve raporte o minutah, katere je »bil preživelj v njeni sladki bližini«; z neusmiljenostjo srednjeveškega krvnika je vlačil Rovana »po gajih in livadah« mestne okolice ter mu razkladal svoje gorje in zagrizeno svetožalje, ki je dobivalo od dne do dne vznemirljivejše oblike. Zdelo se je zares, da človeška moč ne

zmore več napraviti redu v njegovi glavi. Za šolo se je bil nehal brigati; izpričevalo je bilo itak že spísano; čakal ga je »poraz pri Kanah«, da si hujšega misliti ni bilo mogoče. Razen v slovenščini vse same kljuke, in monumentalnega kalibra, kakor se je izrazil njegov mučitelj Pohlin! Sramota, ki ga je doletela zaradi ljubavnega pisma, je »grizla njegovo srce kakor črv«; »hrepenelj je po smrti kakor jelen po bistri studenčnici« ter prepeval Rovanu neprenehoma, z vekavim očitanjem, kako krivično je, da sme biti tak lehkomiseln brezskrbnež toliko srečnejši od njega, človeka z bogato, v nerazredčenem idealizmu prekubano dušo. Slabotna bilka njegove življenjske sile je klecala in se lomila na vse vetrove; nobeni misli ni bil več zmožen slediti, nobene besede ni več razumel prav. Le »poeziji, vzvišeni tolažnici«, je hranil zvestobo. Število njegovih zbranih del je bilo narastlo na »štiristopetindvajset sonetov in šestinosemdeset gazel, ne vštevisi tercin in epigramov«; vse skupaj je imel prepisane v albumu s črnimi usnjatimi platnicami, na katere je bil nalepil prebodeno srce in mrtvaško glavo, izrezano iz barvastega in srebrnega papirja.

Razmršen, s kalnimi očmi, je žalostno pogledal Rovana, ki je prišel zvečer, pred odhodom h Grabunčevim, k njemu. »Zvezdarna« je nudila v svojem neredu in razmetanosti popolno sliko stanovalčevega duševnega stanja. Poet je ležal na otomani, zelen kakor kuščar, in puhal viržinko; to je bila njegova najnovejša specijaliteteta. »Jetika se dobi od njih,« je poudarjal instruktorju s tragičnim ponosom. Nekaj časa je molčal in pustil Rovana, da si je sam ponudil stol; nato se je pobral, zavzel pozo ter izjavil preko rame, teatralno si tiščeč pest na brado:

»Tako izgleda srečen človek... Nov, širok klobuk, pisana ovratnica, manšete, ki jih v starih časih nisi maral nositi, in svatovsko oblačilo z dolgimi škrici... Včeraj sem jih videl vibrati za teboj

kakor dve banderi upanja; samo predolgi se mi zde, to ni po najnovejši modi.«

»Ali naj si jih pristrižem, da bodo kratki kakor tvoja pamet?« mu je zabrusil Drejče, ki je varoval čast svoje salonske suknje z divjo bojevitostjo. »Potem mi ostane k večjemu ovratnik z rokavi.«

»Kakšno nasprotje!« je deklamiral poet, ne da bi se dal motiti. »Jaz, s prokletstvom, ki visi nad mano — ti, s prazničnim licem in v praznični obleki, na poti k nji... Gledalaj ji boš v krasne oči ter poslušal njeno srebrozvočno govorico!... Veš kaj, Rovan, dajva se fotografirati kot... kot antipoda.«

»Tako, da boš stal ti na glavi? Sijajna slika, polna učinkovite simbolike.« Odkar je cénil v sebi Vidiniga osebnega znanca, je odpravljajl Rovan siromaka še ošabneje nego prej.

»Le ročaj se, ki se imaš za kaj! Ti boš srebalj vonjavo njene navzočnosti, jaz pa ostanem sam, v črni temi, ki se zgrinja nad menoj...«

»Ni ti potreba ostati samemu v črni temi. Saj imaš elektriko; ali pa — v oštarijah je lepo svetlo in dosti ljudi. Večkrat se ti čudim, ko uganjaš vse druge bedarije, na to pa ne prideš, da bi piti začel. Pijančevanje je takorekoč predpisano v zaljubljenem stanju in hitro pomaga zoper melanholijo... Eh, zato si tako šibke volje in malo moški, ti objokani abstinent.«

»Priporočaj mi razuzdanost?« je vzkliknil pesnik z mrklim razmahom. »Ravno snoči sem se pogreznil v njene globine. Čakal sem te, da bi te vzel s seboj; ko te ni bilo, sem se zavilj v svoj plašč, pomáknil klobuk na oči ter divjalj sam, ah tako sam —«

»V oštarijo?« mu je odsekal Rovan. »K ‚Bokalu‘?«

»Pijanec nisem; misel na vino se mi je studila. Kako naj bi šel v gostilno?«

»Ampak?«

»V blato življenja,« je razodel poet z bobnečo tragiko, tresoč kazalec pred seboj. »V brlog pohote, da bi postalj človek, kakoršni so vsi; da bi zadavilj te svoje svetle, jasne ideale in jih pogreznilj v brezdno mesenih strasti . . .«

»Se pravi —?« je zazijal Rovan iz dna svoje prirodne sramežljivosti v takih rečeh. »Tak k tistim babam te je nesla luna?«

»Da! Čuj in strmi: mene, Slavka Rožmarina. Toda zaman, ah, zaman! Ni se mi posrečilo —«

»Sentimentalnost smrdi, to sem vedno pravil,« je pljunil Rovan.

»— zadušiti čistega plamena, ki mi páli srce!« je končal poet.

»Prešiček si, kakorkoli te pogledam,« je rekel inštruktor. »Ubogaj me in

v juniju, juliju, avgusti
vino pij in ženske pusti.

Pa reci, da se meni lira ne podá! Nu, zbogom, izpametuj se.«

»Le ročaj se cinik; blizu je čas, ko me boš sodilj drugače,« je javknil Rožmarin s čudno pomembnim glasom. »Saj je vse pri kraju. Kje na svetu poznajo še ljubezen, zvestobo, svetost besede? Tebi, naprimer, zaupam čedalje manj.«

»Zakaj mi ne zaupaš?« se je razkoračil Rovan. »Čuj ti, danes sem napravil maturo! Kar glej, da mi ne zineš česa zoper mojo akademično čast.«

»Čisto si se spajdašil z grofom.«

»Prava reč! Enkrat sva bila skupaj: čast mi je semintja, nič drugega.«

»In nocoj boš sedelj spet v njegovi družbi, pa še z zobmi ne boš škripalj, še pesti ne boš stiskalj v žepu. Pozabilj si, da sva mu prisegla maščevanje, Sam sem, čisto sam . . .«

»Prisegla sva, da preprečiva njegove nakane, če jih ima! Toda meni se vidi zmerom bolj, da sva

bila tepca. Grofu rojé očividno vse druge reči po glavi — on ima v nji prostora dovolj, puhlež aristokrat! — Vse druge reči; otroci vedo, da se peča z Grabunčevo in pri Smučiklasovih se ženi, kakor mi je bleknila Silva. Če je sploh res! Z druge strani me seveda vznemirja, da ima toliko sreče z ženskami — z vsemi, saj veš! Toda one tišče za njim, ne narobe. Kvečjemu, ako je tako premeten hinavec? Nu, vrag ž njim, videli bomo. Nocoj grem rad: ako le kdaj, bo prilika, da ga zalotim. Vida bo tam, in pijsča tudi, je rekla Dora, ko me je vabila; ni hudič, da se ne bi izdal. Imam ga na sumu, toda ne radi Vide.«

»Marveč?« Rožmarin je dvignil glavo.

»Préhudo noré za njim. In ker je znana stvar, da se naši buržuji ne navdušijo za nič, ako ni sedemkrat ponarejeno . . . Z eno besedo: včeraj sem kombiniral semintja in sem dejal nazadnje, da je nemara slepar.«

»Počemu bi grofje sleparili, ko se valjajo v zlatu in briljantih?« je vzkliknil poet zaničljivo.

»Bedak!« je odrezal Drejče. »Tak zbogom.«

Hotel je iti, ali Rožmarin ga je pridržal in kvasil še marsikaj, vse po eni melodiji; gorja in »tuge« ni bilo ne konca ne kraja. Rován se je nazadnje začudil in postal nestrpen:

»Kaj ti je, da si tolikanj siten nocoj?«

»Črne slutnje me navdajajo,« je oznanil nesrečnež z grobnim glasom. »Snoči sem videl mater, ki mi je klicala: Slavko, sin moj, ne stori tega! . . . In groza me je bilo. Takoj nato pa se mi je prikazala Vida, vsa v prozornih tenčicah, lepa kakor palma na vrhu Himalaje. Klečal sem pred njo, in moje izmučeno srce je bilo zunaj, in sama rdeča ljubezen je lila iz njega na njene bisernobeke noge, in —«

»Nehaj, šema!« Rován se je obrnil k vratom in hrknil. »Tfej, kdo naj te še prenaša?«

Toda Rožmarin ga je pogledal s tako žalostno prošnjo v očeh, da se je moral smiliti človeku.

»Ne hodi tako od mene,« je zastokal. »Priatelj, daj mi roko!«

Dolgo je držal instruktorjevo desnico med svojimi razbeljenimi dlanmi; Rován je pomislil, da ima nemara mrzlico.

»Daj hišni ključ,« je dejal, »saj vem, da ne pojdeš spat. Gređoč od Grabunčevih pridem pogledat; morda bo kaj novega.«

»Varuj jo,« je zaprosil poet, spremljaje ga k vratom. »Čeprav postaneš srečen ž njo — ne bom ti zavidalj!«

»Ohé,« je viknil instruktor z nepravim smehom že s stopnic, »do tega je daleč kakor peš v Ameriko...«

Šel je, pustivši Rožmarina, ki je kimal iz kota v kot in mrmral, tragično razmahavaje z rokami, svojo vranjo pesem o črni slutnji.

Zaljubljeno koprnenje in meglena slutnja nepričakovanih dogodivščin sta spešili Rovanu korake; in vendar mu je bilo tesno pri duši. Požvižgaval je, da bi se otresel moreče misli na tovariša. Dojem nocojšnjega razgovora ga je dražil tem bolj, ker se sam ni mogel ubraniti čuvstva, kakor da visi nekje v zraku skala, ki se mora vsak hip utrgati, kdove na čigavo glavo...

Izza vrtné ograje pri Grabunčevi vili se je razlegal že oddaleč smeh, kramljanje, žvenket kozarcev in glasovi klavirja. Večina gostov je morala biti zbrana; jata paglavcev je visela na železni mreži, pa ni videla niti preko visoke in goste akacijeve meje niti skozi njo. Nebo na zahodu je rdelo, in dnevna soparica se je umikala mlačnim večernim sapam, polnim vonjav in nemirnega slakostrastja. Revni študent je še enkrat željno premeril vrhove dreves na Grabunčevem vrtu, pod katerimi so ga čakala nocoj razodetja iz pravljíčnega kraljestva bo-

gatih in sitih ljudi; nato je zavil okrog vogala ter izginil v ošabni portal.

Dora je bila storila kakor vsako leto na današnji dan. Sovražila je šege in ceremonije brez izjeme; toda predvečer njenega godu ji je služil v to, da si je mogla oplakniti srce z radostjo, smehom, razposajenostjo in brezskrbnim hrupom mladih ljudi; magari tudi z lepoto, kolikor ni bila pregnana iz njenega ozračja. Mojstrsko je umela prirejati svoje simpozije — lahko bi tudi rekli, majhne orgije, v mejah tega, kar si morejo dovoliti dekleta iz boljših hiš, ne da bi jim bilo treba obujati drugi dan preveč necenzurne spomine. Ob takih prilikah je neusmiljeno zavihtila žezlo domačega trinoštva ter izgnala stara dva brez pardona v mestno stanovanje; razbrzdana mladina je gospodarila po vrtu in hiši. Toda hišni prostori so bili pripravljeni samo za slučaj dežja, razen salona, ki se je iztekal na verando. V salonu — odmenjen plesalcem — je stal prelep črn klavir; dokaj prostorna veranda je bila preurejena s pomočjo lovorjevih in oleandrovih drevesec v intimno skrivališče.

Spodaj na vrtu, je med španskim bezgom, lipami in akacijami, je stala dolga miza, pogrnjena in obložena z najdragocenejšo posodo in najlepšo srebrnino, ki jo je premogla bogata Grabunčeva hiša. Izbrane cvetlice so se obešale iz redkih vaz; vmes so vabili pladnji z vkusno naloženimi prigrizki, ne všteti večerje, katero so prinesli ob določenem času. Mnogo uglednih nevest ne bi bilo plačalo s svojo doto tega, kar je bilo nocoj na Dorini mizi. Upornica v vseh rečeh, tudi tu ni ljubila programa, češ, »veselje raste brez logike«. Marsikaj, kar rinejo drugod na konec, se je godilo odkraja, in narobe; sleherni se je zabaval, kakor ga je gnalo srce. Svoboda je bila tolikšna, da se gostom po izrečni zapovedi gospodinje niti ni bilo treba seznaniti med seboj; nihče ji ni bil za to hvaležnejši od Drejkca Rovana. Radost je

morala kipeti do neba, da je ugajala Dori: »Vse naj siplje iskre, gori s plamenom, šumi kakor ognjemet!« Zato je ob takih prilikah rada in prizanesljivo gledala, da so pili, in tudi sama pogosto dvigala čašo pozabljenja do svojih lepih ust; za njene vabljenje ni smelo manjkati vina v razsipnem obilju steklenk in imen. Čebrički za butejlike so ponujali vsakomur tisto, o čemer je bil sanjaril z grlom semkaj grede. Z eno besedo, bilo je finoče, bogastva in bahave meščanske preobloženosti, vsega nekoliko, zakaj Dora je hotela, da najde sleherni, kar je zanj.

Letos se je bila prekosila; morda, ker je hotela ustreči grofu, nemara pa zgolj zato, da bi bila še enkrat vesela z njim, do norosti, do pozabljenja. Slutila je konec; razen tega je bila dobila zadnje dni več anonimnih pisem, navadnih hudobnih obdolžitev, ki pa so vznemirljivo potrjevale njeno skrivno domnevanje in grofove lastne zagonetne besede ter jo navdajale s čudnim, soparnim razpoloženjem. Hotela se je prevetriti v šumu in hrupu, ali nekaj morečega jo je tiščalo zmerom bolj. Kakor težko je bila čakala gostov, vendar jo je navdal ob prvem pogledu nanje stud, in čim krčeviteje ga je premagovala, tem bolj gotovo se ji je slutilo, da bo konec današnjega veselja zgolj gnus in kes.

Na mizi v sobi zraven salona so se kopičila darila, da ni bilo kam česa dejati. Godovne šopke so prinašali gostje kar s seboj; vmes je bil Egonov, in povsem nenadejan, tudi šopek njegovega seveda nepovabljenega in nenavzočega nasprotnika v viteškem turnirju na pomladnji veselici; vizitko s pripiskom »vaš pozabljeni malikovalec dr. Ante Kanjuh« je bila Dora gotovo prezrla, ker je tičala, vidna vsakomur, še vedno sredi bohotnih rož.

Drug za drugim se je zbirala vsa »zlata mlađež« našega mesta. Bila je Smučiklasova Nina in z njo poldrug tucat izbranih potomk tukajšnjega odvetništva, trgovine in višjega uradništva; Vida Pohli-

nova, katere so še čakali, bi bila najrevnejša med njimi. Gospodov Dora ni izbirala tako rahlovestno; povabila je bila koncipijentov, mladih doktorčkov vsakovrstnih ved, dva profesorja-elegana in par pritrغانih oficirčkov, kakor je pač domnevala, da je kdo njenim damam povšeči; nekdo je omenil Egona Smučiklasa, da je bil že tu, pa je odšel in se zopet vrne. Tudi nekaj gimnazijcev je bilo prišlo, sinov odličnih rodbin, ki so s prezrelo ničemurnostjo razstavljali svoje negodno moštvo in delali, ako ne drugega, vsaj napotje. Grof Küznigsbruch, ki je dospel točno ob napovedanem času, takoj obsut in burno pozdravljen od vseh strani, se je vprašal ob pogledu na ta afektirana, bahavo našarjena in do neznosnosti parfumirana dekleta in njih kavalirje, ki se je zdelo, da tehtajo sleherni gib na zlatarske karate, ali ni hotela Dora v svoji nepreračunljivi ironiji užiti smešnosti in domišljavosti vsega mestnega spodobstva hkrati, v trikrat žganem destilatu. Morda je pogodil njen namen, zakaj v enem izmed redkih nemotnih trenutkov, ki so jima bili namenjeni, mu je pokazala z očmi na Drejška Rovana in zamrmrala:

»Glejte, prišel je! Srce me boli, zakaj sem ga povabila . . . Tako žaliti revščino zna samo ženska, moški ne!«

Poročenih ni bilo v družbi; ko so vpraševali znanci po dveh, treh mladih gospah in dame po nekem elegantu, ki je bil nedavno s pomočjo ženitve poplačal svoje ogromne dolge, je rekla Dora, da noče niti krotiti svojih gostov, niti jemati pohujšanja na svojo vest . . .

Grofa je sprejela neprisiljeno, skorajda prisrčno; toda v njenih pogledih, glasu in vedenju je bila otožnost, nad katero se je takoj zamislil. Hotel je pokramljati ž njo, zakaj prepričan je bil, da se vidita poslednjikrat. Ali Nina Smučiklasova je že prežala; priskočila je bliskoma in se ga oklenila z napol ljubosumno, napol preračunano familijarnostjo, pre-

vzetno gledaje na vse strani, kakor bi ga hotela očitno in izzivalno poudarjati za svojo last. Klepetec je stekel v neutrudnem, nezmisljenem, ubijajočem brbljanju... Vsi so takoj opazili, kako sili vanj ter ga očaruje in mami z obrabljenimi sredstvi, domišljaje si najbrže, da žanje nedvomne uspehe; ta poteza je dajala njenemu vedenju sila klavern in smešen pečat.

Toda Dora je pokazala svojo premoč: ne da bi se umeknila z bojišča, vendar ni sprejemala dvo-boja — zakaj Nina je bila kdove zakaj prepričana, da se dvoboj vrši; zadovoljila se je s tem, da je opazovala soperničino butanje v steno ter skrivaj spravljala grofove prav tako skrivne, zgovorne poglede. Lepa je bila nocoj, razigrana bolj ko drugače. Napetost, katero je bila zanesla v družbo Nina s svojim nastopom, je pospešila razpoloženje, kakor povsod, tako tudi pri nji. Pogosto je dvignila kelih, nazdravljuje zdaj temu, zdaj onemu; gostje so ji odpivali, in pila je ona sama. Lica so ji žarela čedalje bolj, oči so se ji iskriale, vsa njena vroča in bogata kri je kipela pod fino poltjo; v drgetanju nozdrvi, v nestrpno burnih gibih se je razodeval notranji vihar, ki še ne ve, kod udari nazven.

Spored, če je sploh kdo premišljal o njem, se je v tem ves podrl in zamešal. Nihče ni vedel, kdaj je večerjal, nihče, kdaj je zadonel iz salona neizogibni valčkov čar; nekateri so vstajali od jedi, da bi plesali, drugi so se vračali od plesa jest ali pit; šampanjke so pokale, in paglavci, ki so voglarili zunaj, čeprav se je bilo zdavnaj stemnilo, so zaganjali ob slehernem poku vrišč zmagoslavnega sočutja. Lampijoni so razlivali svojo pisano luč na mizo, okrog katere je valovala nazadnje večina družbe. Čaše so se poljubljale z mrzlim žvenkanjem; tuintam je kdo zakrožil napev iz dunajske operete; plesat je hodil zmerom le po en par, največ po dvoje hkrati, kakor bi se bili zgovorili med seboj, da hočejo vza-

jemno spoštovati to priliko za pomenke, s katerimi nima širša javnost ničesar opraviti. Še pianist se je varoval ozreti v nepravem trenutku izza not. Dvojice, ki so se rade gledale, so z vnemo blodile po zatišjih; izmed lovorjev in oleandrov na verandi si slišal vsakih pet minut glasove, ki jih človek sam s svojimi lastnimi ustnicami ne more doprinesti brez velikih težav. Od živahnega dirindaja se je zdel neveliki vrt kmalu polnejši ljudi, nego je bil v resnici.

Ko je Rován prišel, je takoj z vznemirjenjem pogrešil Vido; a misel, da je morda ne bo, ga je nekam potolažila, češ, »predobra je za med te ljudi«. Kljub vsemu roganju nad Rožmarinovim idealizmom je bil natihem skalno prepričan, da je Vida najboljša in najpopolnejše bitje pod solncem. Razen Dore, ki ga je sprejela prijazno, čeprav bolj mimogrede, med dvema razgovoroma z »buržuji«, se dorasli gospodje in godne mlade dame niso dosti zbrknili zanj; mlajše goske pa so bile že vse zaposlene ž njegovimi frakarskimi tovariši, ki so prezirno vihali nosove nad »plebejcem«: ta beseda se je bila vdomačila zadnji čas noter doli do prve šole. Ubogi študent je opazil to in se držal mrklo pri strani, zmrdavaje se ironično izza drevesa, na katerem je slonel, in zardevaje od sramú in sovraštva ob slehernem zaničljivem pogledu mimogredočih. Da ga ni priklepala misel na Vido, gotovo bi se bil ukradel in šel. S skelečim apetitom in slinami v ustih je škilil na druge goste, ko so se jeli spravljati k mizi; ni si znal svetovati, s čim se osmeši bolj: ako prisede, ali če jih gleda oddaleč. Želodec mu je krulil, gladán od same zavisti.

Na višku trpljenja se ga je usmilil ženski spol v podobi mršave in grbonose Rožice Fajdigove, za katero se nihče ni zmenil; bila je Vidinih let in je tuintam hodila k Pohlinovim. V obupu svoje zapuščenosti je popadla študenta. Kmalu nato ju je opa-

zila Dora in ju povabila k mizi. Njeno oko je za hipec sočutno obviselo na Rovanovem grenkem obličju; takoj nato se je obrnila h grofu ter dejala s poudarkom:

»Ne vem, kako da ni gospodične Pohlinove?«

Vsa družba je uprla poglede v grofa; nekdo se je zasmel na glas. Rovan je zardel od gneva in blisnil z očmi na tisti konec, kjer je sedel rezgetač.

»Morda še ni gotova z latinsko nalogo,« je odgovoril grof tisti hip. »Gospod papá ne pozna pardona.«

Družba si je štela v dolžnost, da vzdigne nov vihar veselosti; še Rovan je skrivil ustnice v smeh.

»Postavimo, da bi se kdo zaljubil vanjo,« je zinila jezična goska, »in bi ji razložil ljubezen po latinsko. Imenitno, kaj? Naslada bi ju bilo poslušati. Ali znate latinsko, gospod grof?«

»Kakor bi mašo bral,« je pokimal on. »Miserere mei.«

»Ne, ne, kako bi dejali Vidi?«

Spet je hihiknilo tu in tam.

»Amo virginibus pulcherrimorum,« se je postavil kobiličast poročnik, kakor bi res kaj znal.

»Tak na dan z latinščino,« je silila goska sredi grohota. »Pravijo, da imate že potuhtanc.«

»Sursum corda,« se je odrezal grof.

Gospodje so se bili po kolenih.

»In kaj še? To je samo uvod!« Gospodična je bila privatistka na gimnaziji.

»De gustibus nil nisi bene...«

»Krasno, hahaha! In?«

»Apate satanas.«

»Joj, to velja meni?«

»Pax tecum! Noli me tangere,« je klical grof, braneč se z rokami in nejasno sluteč, da pobira prave besede.

»Saj vam nič nočem!«

»Ne nos inducas in tentationem...«

Goska je pobesila nos; od rezgetanja in brisanja solznih oči so vsi pozabili Vido Pohlinovo. Drejče Rovan ni zvedel ničesar, in Rožica Fajdigova je začela razgovor o tigrastih muckah, preden je utegnil pripeti besedo na Vidino ime.

»Vseeno je dobro, kar si zapomniš mimogrede,« je pomislil grof, ki ni razumel besedice latinski . . .

Rovan je sedel kakor na ražnju. Vidino izostajanje ga je navdajalo s slutnjami, ki so rastle od svoje lastne negotovosti. Še pred nekaj dnevi je bil videl, medtem ko je Rožmarin zdihoval na svoji postelji, starega humanista razkoračenega in glasno pridigajočega hčeri. Nekaj se je godilo, kar ni bilo prav, brez dvoma! Po uro dolgem ovinku se mu je posrečilo spraviti razgovor z Rožico Fajdigovo tja, kjer ga je hotel imeti. Kakor vsi zaljubljeni, je menil tudi on, da se mu pozna na obrazu, kar polni srce; zardel je in skril oči, ko je Rožica vprašala Nino po Vidi.

»Kaj vem,« je odrezala Nina kratko, nejevoljna, da jo motijo v borbi za grofa. »Egon — ali ga še vedno ni nazaj? On je šel ponjo, kakor smo bili domenjeni; že davno bi se moral vrniti. Ali veste,« se je obrnila h grofu, »da je tudi Pohlin najel vilo na Bledu? Komaj je zvedel, da pojedete vi — ne, mož se je dobro poaristokratil!« Zasmejala se je suho in zlobno. »In vi, gospod grof, se res ne učite latinščine? Kako bo potem s Pohlinom — se pravi, ž njegovo —?«

»Saj vemo,« je podražil nekdo.

»Pri vas ga menda nič radi ne vidite,« je dejala Dora Nini, kakor brez namena.

»Noli turbare circulos meos!« je pisnila gimnazistka in se ugriznila v jezik, ko je prestregla Ninin strupeni pogled. Zdelo se je, da zdajpazdaj skoči vanjo; toda ukrotila se je, mahnila z roko in se spet posvetila grofu, kakor da ni razen njega in nje žive duše na vrtu.

Drejče Rovan se je medtem zaman oziral, kdaj stopi Vida med goste. Ure so minevale, bila je zdavnaj tema. Ko je narastel njegov obup do vrhunca, se je izmuznil sosedi ter se kradoma splazil v salon. Poznal je pianista, mladega virtuoza Vejčila, ki se je od dolgega časa in nezadovoljstva nad družbo ukvarjal s tem, da je delal tlako, v presledkih pa pil, kar mu vobče ni bilo nevšečno početje. Povabljen je bil kot gost, seveda s prozornim namenom, in ker se on ni zmenil za druge, so ga smatrali vsi tem bolj za služabnika. Nazadnje, ko se je razpasla vinska prešernost in so zdrknile vajeti Dori iz rok, so mu frakarji že oblastno ukazovali, kaj naj igra. Rovan, videč, da je parčkom pod nogami, je izvršil nad dvema buteljčkama »razlastitev zasebnega imetja«, sunil ju pod dolge škrice svoje salonske suknje in retiriral na verando. Tam se je potuhnil čisto zadaj za oleandre, sédel na čebriček tistega, ki je stal v najgostejšem mraku, ter razprostrl svojo dušo tolažbi pijače in notranjega zabavljanja. V svojem zatišju je postal kmalu priča dogodka, ki je tvoril prvo presenečenje tiste noči.

XXIV.

Prilika, da bi ostal z Doro med štirimi očmi, se grofu ni ponudila; Nina je tičala v njem kakor klop. »In vendar morava še govoriti,« si je ponavljal natihem, »zakaj kljub vsemu sem preživel ž njo predolgo in pregloboko poglavje svojega poslednjega romana, da bi se mogla raziti na veke vpričo tujih ljudi...« S to mislijo v glavi se je znašel nazadnje sredi majhne družbe, ki je obsedela pri mizi; Dora in Nina sta mu drugovali vsaka z ene strani. Vztrajna snubilka je s svojo večno nebrzdanostjo silila vanj in se zverala po zgledu junakinj v »primernih romanih iz Smučiklasove knjižnice« tako radokazno, da je sedela vsa družba kakor na ježih, čeprav je sleherni

že zdavnaj čutil vino v laseh. Človek je moral nehote misliti, kaj vse lahko še pride v tem ozračju. Noben pogled ni bil več trezen, hlap vina je zalival s svojimi vrtoglavimi možnostmi zrenice in glave. Grof je slutil škandal na obzorju. Želja po zraku in samoti ga je obšla s podvojeno močjo. »Nemara se vtem kaj izpremenil!« je pomislil ter jel nalašč omenjati Vido Pohlinovo, češ:

»Bogve zakaj je ni? Ta zamudnost mora imeti posebne vzroke. In Egon se takisto ne vrne.«

»Obljubila je z vso gotovostjo,« se je odzvala Dora. »Čeprav je plašna, gre vendar rada kam, da se oddahne od svojega domačega policijskega nadzorstva.«

»Nu kaj,« je bevsnila Nina zlobno in ljubosumno, »stari bedak si je pač premislil. Prava reč, ako je ni!«

»Meni je obljubil tudi on; ne verjamem, da bi bil snedel besedo.«

»Tudi meni jo je dal,« se je oglasil grof. »A kdo ve? Sicer pa stopim pogledat; radoveden sem in skrbi me. Zdaj najdem ravno še vrata odprta.«

Toda družba je protestirala: večer jim je pokvarjen, če on odide!

»Pa pojdimo vsi skupaj,« je silil grof. »Meni profesor gotovo ne odreče.«

Ali niti to jim ni bilo pogodi; najbolj se je skremžil Ninkin obraz. Odkritosrčno je priznala, da odsotnost profesorske hčere ni vredna tolikšnih komedij; nato je izpremenila ton in vzgostolela z ogabno sentimentalnostjo:

»Poglejte, kako krasna noč! Ah, te zvezde in ta zefir, ki pihlja tako skrivnostno! Dajte, grof, spremito me malce po vrtu.«

Drugi so se spogledali. Grof je bil v zadregi, tem bolj, ker je nestrpnost razločno vzplapolala v Dorinih očeh. Pisan lampijon jih je obseval s strani. Dora je videla nasprotnico, kako se sklanja k mizi, siloma loveč grofa za roko, da bi si jo pritisnila na srce. Lastna napetost je Nino zapeljevala, njegova

ji je dajala pogum. Ena izmed dam je hihiknila mimogrede ter dregnila kavalirja s komolcem.

»Vejpil je nehal igrati,« je zavpil gizdalinski profesor Brglez z nenaravno povzdignjenim glasom, hoteč rešiti položaj. »Gotovo je že nabrenkan.«

»Saj res, peljite me plesat.« je poskočila Nina. »Jaz ga navijem, cigana, da bo vedel pijančevati za klavirjem!«

»Povabila sem ga kot gosta,« je odvrnila Dora nervozno. »Siromak se muči že ves večer; odkar smo tu, ga še nisem videla pri mizi.«

»Kaj bi se mučil? Pije! In tudi — fin gost, to se mora reči!« Nina je plula z razpetimi jadri v prepir. »On in pa tistile naš pometač, pardon, inštruktor Rovan; ne vem, ali si hotela napraviti dovtip ali kaj, da si ga povabila?«

»Ah Bože, zaradi dvotipa smo tukaj vsi,« je menila Dora s posiljenim mirom. »Duhovita družba se nikoli ne zbere zares.«

Toda pušica je zletela Nini mimo ušesa.

»Peljite me plesat,« je navijala grofa, vlekoč ga siloma kvišku. Lica so ji žarela, ustnice drgetale; očitvidno se ni več zavedala, da jo gledajo drugi ljudje. Čutila je le, da bije odločilna ura za sanje vesoljnega Smučiklasja!

Toda njen račun je bil napravljen brez Dorinega temperamenta. Impulzivna kakor zmerom in naveščana mučnega prizora, je Grabunčeva edinka zdajci vstala, kakor bi jo vrgla vzmet, ter rekla trdo in burno:

»Grof Künnigsbruch, zdaj hočem jaz plesati z vami. Ves večer že čakam, kdaj vas bom imela enkrat zase. Oprosti, Nina.« S temi besedami je položila roko na njegov komolec.

Družba se je zgenila ter zazijala. To je bilo javno priznanje in očitno potrdilo vseh govoric; bila je rokavica, zalučena Nini v obraz; višek drame, ki

jo je spremljalo že zdavnaj vse mesto s škodeželjno napetostjo!

»Ah, tako!« je siknila Nina, drgetaje od bledega gneva; beseda se ji je utonija v nerazumljivem, brez-zveznem jecljanju. Le njen pogled je opalil grofa z moledujočim zahtevanjem.

Grof je bil vstal; mrzlo ga je oblila bliskovita zavest, da stoji na neizogibnem prelomu. Njegova usoda je bila odločena; zdaj je veljalo pokazati barvo in napraviti črto po račun. Dora je bila povedala vso njegovo misel; odreči ji, mu ni dalo ne moštvo ne srce; še spomnil se ni tega. Da išče Nina odločitve, je vedel, toda razdora s Smučiklasom ni imel več počemu odlašati. Zdaj ni šlo več za to, kaj poreče jutri užaljeni oče; narobe, še boljše je bilo tako! Za spoznanje bled, je odpravil Nino z molčečim naklonom, pogledal Doro in krenil ž njo.

Dora je molčala kakor poparjena družba za njenim hrbtom; grof je čutil, kako jo stresa drget, in slišal butanje njenih prsi. Šele na stopnicah je šepnila:

»Ali si hud zato?«

»Ne,« je zamrmral in ji stisnil komolec. »Zdaj je vseeno! Zdaj je prav.«

»Saj vem, da je vse le igra pen, vse strašna burka! Vse vem, kar misliš; vse slutim, kar je. Ali nisem te mogla deliti ž njo: nocoj ne več!«

Njemu se je skrčilo srce; videl je, da trpi brez-mejno. Stopila sta v salon.

Vejpil je sedel pri klavirju; na mizi, ki jo je bil potegnil k sebi, je stalo dvoje načetih butelj, in tri so ležale prazne. Rumena umetniška griva mu je visela na obraz kakor veje vrbe žalujke; zeval je od pijanosti, bobnal s široko iztegnenimi nogami ter izpuščal hkrati z kolobarčki cigaretnega dima zelo nemuzikalne glasove.

In grof se je začudil, videč Doro, kako je vzlic svoji boli popustila njegovo roko ter stopila k igralcu.

»Čudna ženska!« je zamrmral.

»Gospod Vejpil,« je zaprosila ona s svojim opojnim glasom, »dajte, igrajte še enkrat! Zaigrajte zame...«

Virtuoz je zavil oči ter se blaženo nasmehnil. Hotel je pokimati, toda glava se mu je velo zazibala na tolstem vratu; ko pa je spravil roko na tipke, je zapel klavir kakor obseden, in Vejpil je pokazal, kaj zna.

Valček ju je odnesel za hip iz resničnosti; Dori se je zdelo, da plešeta v pekel. Toda čez pol minute jo je popadlo iznova in začutila je, da ne dela tistega, kar je hotela. Sredi plesa je krčevito vzdrtela in obstala. Grof, katerega je ves čas davil strah pred nečim negotovim, jo je potegnul na verando, ki se je zdela prazna, k pleteni klopici, prav tik pod lovorjevima drevescema v ozadju; tam je Dora omahnila na njegove prsi:

»Bog, o Bog, kako je meni!«

»Dora?« je zamrmral z boleznim sočutjem. »Kaj mi imaš povedati?«

»Duši me,« je zahropla. »Duši me, vse mi je muka! Da živim, me boli do neznosnosti... Pomagaj mi napraviti konec, tako ali tako, z vsem!«

»Kako naj ti pomorem, uboga Dora?« je dehnul komaj slišno nad njenim obrazom. »Jaz sam delam konec.«

»Ljubi?« je zaječala z glasom, ki ga ni bil slišal nikoli prej!

»Konec,« je ponovil še tiše. »Po slovo sem prišel nocoj.«

»Kaj hočeš reči?« je prosila. »Kaj namerjaš?«

Molčal je. Čutil je, da tukaj, v tem položaju, ni zmožen izpovedi; moral bi stati v svojem stanovanju na Francoskem nabrežju, sredi prisleparjenega razkošja — potem bi lahko govoril!

»Nočeš povedati?« je silila. »Če ti pravim, da slutim? In ti molčiš! Ali si nisem pridobila pravice? Ah, in vendar... glej —«

Zaprl ji je usta s poljubom. In zrastle sta skupaj v strastnem objemu, kakor bi gnetla skupna bol iz obeh eno samo telo. Topot je grof spoznal, da je moči v objemu ženske pozabiti na vse — če bi trajal do smrti . . .

»Glej, glej,« si je mislil Rovan v svojem zatišju, »tak je le res, kar pripovedujejo? Skoraj da bi se sline pocedile človeku! Hudimana, vroče mi prihaja; to treba pogasiti, da ne nastane požar . . . Upam, da me ne spravita v zadrego? V uho me pišita, apage satanas! Kaj se še nista najedla? Cmok-cmok, aristokrat in buržujka; za nas proletarce je luk-luk priporočljivejši. Živela ekspropriacija!« Nagnil je buteljko, potegnil in dodal politično: »Vidi ju pa le zatožim; kdo ve, ali ne pride prav? Samo da bi bil razločil kaj sta molila!«

Grof in Dora se nista genila. Rovan je slišal le njiju bolno dihanje, kakor bi jima škripali srca pod težkim bremenom. S praga se je oglasil potajen šum, ki ga je študentov ostri sluh takoj prestregel; toda dvojica je ostala gluha. Tam je nekdo zastokal, zaškripal z zobmi; prhnila so židana krila, ženski korak je priskočil ter se ustavil tik pred njima dvema. Vzdignila sta glavi, osupnila in se izpustila: bila je Nina, ki spričo poraza ni mogla več strpeti na mestu. Poslednji ostanek razsodnosti je bil ugasnil v njeni glavi; sledila je grofu in Dori, našla ju, videla vse in zbesnela.

Zdelo se je, da plane v Doro ter ji izpraska oči. »Kača!« je siknila, komaj dihaje.

Grof, dasi pripravljen na vse, se je vendar zbal škandala v tej obliki. »Prosim vaju —«, je bil začel. Toda Dora mu je položila roko na komolec; po drgetu prstov je čutil, kako orje v nji boj med voljo in temnim razburjenjem. »Ne boj se,« je dejala s sumljivo mirnim glasom; na prvi mah se je čutilo, da ga tika namenoma in noče več tajiti svoje skrivnosti pred ljudmi.

»Prav, prav,« je zavrisnila Nina cepetaje, »že prav, da le vem, ti hinavka! In vi, grof, ki ste me razžalili pred vsemi! Meni tako, moj oče pa je bil dober, ko ste ga potrebovali? Ž njegovim denarjem vam ni dolgčas, hahaha!« Usulo se je kakor ploha, njen glas je prihajal čedalje bolj kričeč.

»Nina!« je vzrojila Dora. »Obvladaj se, prosim, dokler si v moji hiši; tega ne dovolim, da bi —«

»Nikari...« Grofovo obličje se je razpuščalo v topem, brezupnem nasmešku; grohot ga je silil menda. »Vseeno je. Kar nadaljujte, gospodična Nina; vse povejte, vse naštejte. Pomislite, da so vsi radovedni.«

Nina se ni dala prositi; ostali gostje pa so že itak nastavljali ušesa in se primikali bliže k verandi. Grof je poslušal in se smehljaj.

»Lepe reči prihajajo na dan,« je pomisljal Rovan ter mrznil za svojim oleandrom, da ne bi preslišal besedice. »Glej, glej!«

Od same razigranosti bi bil najrajši uščenil Nino v nogo. Toda položaj se je ostril od hipa do hipa; do grdega prizora, ko bi bila tudi Doro minila zavest, ni manjkalo niti pol lasu, tako silno se je razmahnila nadebudna mlada furija v bore kratki minuti.

Na višku zadrege se je zaslišal glas hišne, ki je popraševala po Dori. V svojem belem čepcu in predpasniku je pritekla na verando ter zmedla Nini štreno besedi. Hotela je vedeti, ali je gospodična Pohlenova tukaj.

»Čemu?« je vprašala Dora osuplo. »Kdo jo išče?«

»Dekla. Gospa profesorjeva so poslali šal, da bi se gospodična ogrnili domov grede.«

»Tak mislijo doma, da je tu?« se je zavzela Dora. »Kje je potem ostala? Povej dekli, da Vide ni tu — stoj, reci ji, naj počaka.«

»Ni je več, gospodična. Oddala je šal in šla, pet minut bo tega.«

Nagla tesnoba je zgrabila Rovana v njegovem zatišju. Kaj se je bilo zgodilo? Sluteč nekaj zlega, je pomislil s tem nestrpnejšo jezo, da je ujet in ne more nikamor. Vse zanimanje za Ninkino pravdo z Doro in grofom ga je minilo, kakor bi trenil. Vzlic temi se mu je zazdelo, da se je zdrznila ob čudni novici vsa »tekmečeva« silueta od glave do nog. Potemtakem grof vendar ni bil ravnodušen do Vido? In stara mržnja ga je popadla z novo močjo.

Hišna je šla; zavladało je trenutje molčanja. V grofovi glavi je kovala misel, da je Vida po vseh znakih zapustila dom v družbi Egonu Smučiklasu, razuzdanca, ki mu je še nedavno tako nastežaj odkril svoje umazane misli. Doma je ni več, in semkaj ni dospela; kje se mudita in čemu? Grenko se je skesal, da ni obiskal humanista in ga posvaril, kakor je bil namenjen. Na razgrajanje Egonove sestre je v tem čisto pozabil; ona pa je bila takisto začutila, kaj je napravila, ter se brž sesedla na klopico, iščoč rešitve v svojih najgenljivejših solzah.

Dora je prva preudarila položaj ter izrabila priliko, da odstrani grofa s pozorišča.

»Prej ste rekli, da bi šli sami pogledat k Pohlinovim,« je dejala, vikaje ga iznova. »Bodite tako ljubeznivi in rešite me skrbi!«

Grof je razumel njeno željo in šel, vesel, da ga je rešila bedastega prizora. Ulica je ležala hladna in opustela pod bledim mežikanjem zvezd; glad in zapanost sta bila davno razgnala paglavce po domovih. Okrog Grabunčevega vrta se je plazila samo še ženska postava v širokem plašču in z gostim pajčolanom čez obličje, ki je ob grofovem bližanju planila za prvi vogal. Ni je zapazil, kje neki, da bi jo bil spoznal; v motni zamišljenosti je jadrno ubral pot proti Gorenjski ulici.

Dora si je bila oddehnila vzlic skrbi za Vido. Odločno je stopila k Nini, ki je pihala v novem gnevu, videč, da je izginila žrtev z obzorja.

»Ukroti se, prosim, nekoliko,« je rekla z mirnim glasom. »Pozornosti si obudila dovolj! In povej, ali je šel Egon res po Vido?«

»Kaj me briga!« je odvrnila sopernica. »Ti kača, izdajalka ti, nocoj sem te spoznala! Vsak dan si bila z menoj, in zmerom si mi prikrivala; še veš, kolikokrat si mi tajila v obraz?« Iskala je besede, s katero bi ranila Doro do krvi; hotela jo je videti besno, kakor je bila sama, in se maščevati že naprej za klofuto, katero ji je bil obljubil oče tik pred odhodom, »ako tudi nocoj ne opravi ničesar«. »Hihnavka, nesramna!« je ponovila, čuteč z nezmotnostjo ženskega instinkta, da se nasprotnici vrača nervoznost. Ali Dora se je krotila.

»Tega te ne vprašujem; povej, prosim, če veš, kam je odšel tvoj brat?« je vztrajala, čeprav z zavestjo, da se nekaj trga v nji. Dolgo premagovanje ji je gnalo šampanjca v glavo; bližalo se je eno tistih njenih trenutij, ko je bila vstanu poteptati vse obzire. »Dejal je, da gre po Vido, pa ga ni nazaj, in doma ju tudi ni, kakor si slišala. To je vendar čudno, premisli.«

»Kaj me briga on in sladko Pohlinovo seme!« Nina je cepnila z nogo. »Onadva bosta že vedela, zakaj ju ni.« Hihiknila je s škodoželjno zlobo. »Nemara se bojiš za njeno devištvo? Haha! Grabunčeva Dora pa moralni pomiselki, ko govori o tvojih grehih vse mesto in kaže s prstom za teboj . . . Le jaz, neumnica, sem ti verjela!«

»Nehaj,« je velela Dora ostreje, »ljudje slišijo.«

»Ah, vendar te je postalo sram?«

»Da bi le tebe bilo!«

»Mari sem se jaz vlačugala z grofom?«

»Molči,« je zaškrípala Dora, »dokler si v moji hiši!«

»Podiš me?« je pisnila Nina in razkrečila nohte kakor stekla mačka. »Mene podiš?«

»Da bi si vsaj skočili v lase!« je zahropel Rovan, tresoč se od jeze.

»Takšne me bodo podile?« je vpila Smučiklasova hči na vse grlo, hoteč, da bi jo slišali. »Kdo pa si, kramarska hči, da se postavljaš nadme? Vidi se, kje so manire doma! In bi hotela postati grofica, bunka plebejska, v predmestni štacuni rojena! Pa ne bo nič; pred vsem mestom vaju osmešim, tebe in tvojega kavalirja!«

»Pojdi čimpreje in stori tako,« je rekla Dora s suhim glasom, iztezaje prst proti vratom. »Pri tej priči pojdi — razumeš?«

Toda Nina je imela še več na srcu:

»Veš, kaj je on? Berač je, moj oče ga zalaga z denarjem, od Smučiklasove milosti živi tvoj grof! Kupiti mi ga je mislil, da bi si črevlje brisala vanj, ti pa si počela ž njim — sam Bog veči kaj. Ali misliš, da nismo slišali, kako je lazil ponoči k tebi, vlačuga? Zdaj vem, da je bilo res!«

»Molči!« je siknila Dora ter stisnila pest; prsi so ji butale, oči so ji žarele v temi. »Nase glej! Vse te je videlo, kako si se ponujala nocoj in zmerom... Vedeš se kakor — sama veš, kdo!«

»Vlačuga!« je kriknila Nina, da se je razleglo daleč z vrta po ulici.

Na vrtu je zavladal mrtvaški molk; vse je prisluškovalo. Tudi Vejpil se je bil primajal iz salona med vrata in je poslušal, ne vedoč, kaj se godi.

»Vlačuga?« je povzela Dora manj glasno od Nine, zato pa trdo in vsakomur razločno; jez njene volje in preudarnosti se je bil podrl. »Pa dobro; ni me sram pred vami, sodrga! Ni me sram ne zase, ne zanj. Karkoli vržeš na njegovo ime, ponosna sem, da sem bila njegova, zakaj vse to sem storila iz zaničevanja do vas, vam vsem in vaši ležnivi morali, vaši hinavski spodobnosti v posmeh... Bila sem njegova, na glas povem; ako meni ni nič za to, je vam še manj. Ali se upaš trditi, da me obsojaš po

svoji vesti? Kaj staviva, da me vzame tvoj brat vseeno, on ali katerikoli, ako se mi le zljubi, da mu namignem s prstom? Vi vsi ste naprodaj za denar!«

»Haha!« se je zagrohotala Nina histerično. »Egon da bi te vzel? On pljune nate, z nogo te brcne, ko te prvič zagleda!«

Obe sta bili ob pamet; toda Dora je ohranjala v svojem gnevu nekaj cinično imponujočega, dočim je Nina bruhala pene in psovke, s pestmi uprtimi v bok, kakor jezna perica.

»Lepo, da priznaš!« je vreščala, oziraje se zdaj v nasprotnico, zdaj na vrt in govoreč bolj poslušalcem kakor nji. »Če je sploh res: se pravi, če te je maral, takšno štačunarko. Ha, seveda, lačen grof, kako ne bi? Gotovo si mu dajala jesti? Še avtomobil ni njegov, ki se vozi v njem, še hlače, katere ima na sebi, so mojega očeta, da veš! Tak povej no,« je zasvirala s podlim poudarkom, ki ga je moral vsak razumeti, »kakšen pa je pravzaprav — saj veš, kako mislim? Ali je lep?«

Dora se je histerično zasmejala:

»To bi lahko povedala marsikatera... Pač je čudež, da ti ne veš!«

»Povej, povej! Ali ti je bil hudo povšeči?«

»Lehko ti je žal,« je odgovarjala Dora med neukrotnim smehom, kakor bi bruhal iz nje vihar, ki jo je nesel s seboj. »On ni kakor drugi; marsikaj si zamudila.«

»Radovedna sem, kaj?« je zategnila sovražnica, še zmerom čakaje, kako bi jo porazila. »Nemara sploh nič ne veš. Jaz, da sem ž njim, bi te bila nagnala z bičem, ne pa —«

Tedaj je stopila nasprotnica tesno k nji. Sredi občega molka se je slišalo siganje dveh besnih samic. In Dora je šepnila:

»Lep je, da nikoli tega; kakor bog — lahko ti je žal! ... In na golih prsih ... ima ... višnjevorepatico ... To si je vredno ogledati! ...«

Nina se je bila že pognala, da bi ji skočila z nohtmi v oči. V tem pa si je premislila, pljunila pred njo in zdirjala na vrt, kričeč s hripavim, brezumnim glasom:

»Zbogom, gospoda moja, zbogom! Kdo me spremlja? To je nemogoč kraj za dostojnega človeka... Ne, nič me ne zadržujte,« — čeprav ji nihče ni odgovarjal, — »prosim, to je hiša osebe, ki ve, da ima grof Künnigsbruch na golih prsih višnjevo repatico... Hahaha!... Kdo me spremlja — da, gospod poročnik? Moj šal — rokavice — lahko noč!«

S prezirnim smehom je odkorakala ob laktu mršavega oficirčka, ki je ni maral zapustiti, uvažujoč svoje pogosto nasičenje pri mizi gospe Antoinette.

»Pijana je!« se je zazdelo umetniku Vejpile, ko sta šla mimo njega. »Pijana, malo manj od mene... Saj komaj vleče noge za seboj!«

Večer je bil razdejan. Vsa družba se je začela odpravljati, nekateri iz strahu pred novimi dogodki, drugi iz vroči nestrpnosti, da bi raznesli škandal; zlasti jezična gimnazistka je kar gorela od navdušenja nad velikim doživljajem. Le malo jih je čakalo, da bi se poslovili z Doro, in še ti so ugibali, da se utegne skriti, po vsem, kar je bilo. Toda ona, ko je začula hrup razhoda, je kmalu stopila mednje, visoko vzravnan, s prezirnim bleskom v očeh in ironičnim posmeškom na ustnicah:

»Kakor komu ljubo, gospoda. Saj vem, da še pridete!«

Bilo jih je nekaj, ki so sočuvstvovali z njo. Kaj je bila naposled storila tako nenavadnega? Eh, kdor bi štel vse grofove galantne zmage! Več njenih občudovalcev je pristopilo ter jelo obsojati povzročiteljico prepira; eden se je vspel celo do trditve, da je Nina histerična. Toda Dora je stresla lepa ramena, rekoč malomarno:

»Pustite ji zadoščenje... Lahko noč, gospoda, lahko noč!...«

Medtem pa so strmele njene oči čedalje brezupneje v nočni mrak. In ko je zadnji odšel, se je sesedla sredi zapuščenega vrta, v zoprnem vonju preostalih jedi in pijač, v hiravem plapolanju dogorelih lampijonov, ter zajokala od težke, nedoumne bolečine, polna brezmejnega studa nad življenjem in nad seboj.

In vendar so ostajala njena čuvstva takrat še na površju reči, ki so se bile zgodile; bil je zgolj gnus in gnev nad tem, da se je dala zvabiti v škandalen nastop, sredi katerega ji je zmanjkalo oblasti nad seboj. Tako visokostno je zrla vselej na razburjenje nizkih natur, ki je vstanu napraviti iz lastne skrivnosti kamen, da ga zabriše nasprotniku v obraz: in zdaj si je morala priznati, da sama ni ravnala drugače, nič bolje od Nine, nič lepše od prve babe na trgu! Da utegne imeti njeno vedenje razen osmešenja še druge posledice in je v enem sadiem trenutku izpozabljenja odprla vrata usodi, svoji lastni, grofovi in vseh drugih, se ni zavedala. In vendar je bilo tako!

Potrditev govoric o njenem ljubezenskem razmerju je vplivala sicer na vse goste le blagodejno: prijetno je vedeti, da je resnica, kar si šušljal s hudobnim veseljem že toliko tednov in dni... To ni bilo prav nič hudega, in tudi vest o znamenju na grofovih prsih ni vzbudila med našo naivno gospodo nobene posebne misli, kaj šele sumnje. Dve, tri od navzočih dam so ga poznale na lastne oči; prav značilen je vzklik, ki ga je prevzela škandalna kronika našega mesta iz ust gospodične Alme Rozinove kmalu po razpletu zgodbe, ko je bila vsa reč že nadrobno znana:

»In to zaradi višnjeve repatice? ... Meni pa se je zdela tako aristokratska!«

Edina, ki jo je vznemirilo razodetje do dna njenega užaljenega srca, je bila zahaljena dama, ki je oprezala okrog Grabunčevega vrta in slišala vsako

besedico, vsak najmanjši pisk zbesnele Smučiklasove Nine . . .

Baronica Thurmbhauffnova se pač ne bi bila spomnila vohuniti za grofom, da ni imela prav tisto popoldne obiska, ki je prilil olja in smole v ogenj njene maščevalnosti. Kakor mnogo drugih nerodnosti v tej tragikomični dobi naše zgodovine, je zakrivil tudi to naključje ekscelenca predsednik sam.

Stari gospod, ves izmučen po skrbi za javni in svoj osebni blagor, je obupaval, ko je izvedel od baronice, da ni opravila pri grofu ničesar. Blamirana diplomatka ga je odslovila tako temperamentno, da si v prvi osuplosti sploh ni utegnil zastaviti vprašanja, kako daleč sega pravzaprav njen poraz in kaj vse ji je izpodletelo. »Mein Gott,« je vzdihoval v samotni svoje pisarne, »rešitev je bila vendar tako lahka in tako preprosta! Česar ne bova vedela midva s Skobyllom morda nikoli, bi bila dognala baronica v petih minutah: ali ima grof vtetovirano znamenje, ki ga navaja tiralica, ali ga nima? Še pet minut ni treba, da bi trajala taka preiskava; jaz vsaj sem podlegel zmerom hitreje, ko sem bil mlajših let . . .« Vso tisto noč ni zatislil oči; premetaval se je tako, da je Klotilda kraj njega sanjala o potresu. Proti jutru pa ga je zgrabila misel: nemara je zgodovinska resnica drugačna? Baronica se je morebiti opekla v političnem delu svojega poslanstva, opravila pa je vse, kar spada takorekoč v njen lastni račun in je zanjo samo po sebi dovolj bogata nagrada. Ona je, recimo, videla višnjevo repatico. Toda ženica ni neumna; zađuhala je, kaj pomeni, in hoče prav po lisičje zamesti sled, da je ne bi kdo vpletal v razkritja, ki so pred durmi!

»Pozna me, da sem pretkan politik; lahko si misli, da je nisem poslal radi nemškega mostú, marveč edino zaradi višnjeve repatice,« je kimal siromak, trkaje se po čelu. »In tako bi bil moral storiti, ako bi bil pametnejši!«

Kes in tesnoba sta mu nabirala obraz v tako jasno čitljive gube, da je Skobyll, katerega so dopoldne »slučajni opravki« zanesli k njemu, takoj zaslutil nekaj važnega in brez težave izmolzel starčku skrivnost njegovega ponesrečenega diplomatskega podjetja.

»In niste pretipali baronici obisti?« je vzkliknil, slišavši eksclenčine dvome.

»Kako, saj je malo manjkalo, da mi ni naravnost pokazala vrat!«

»Bilo bi nadvse dragoceno,« je vzdihnil komisar in začel dokazovati, da bi »imela avtoriteta vse adute v rokah«, ako bi on, predsednik, ne bil zamudil »te edine, nepovračljive prilike«; gnetel je siromaka, dokler ni ta, prepričan, da je »spet vse izgubljeno«, zaprosil malodane s povzdignjenimi rokami:

»Rešite me vi!«

Skobyll je velikodušno obljubil storiti, kar je v njegovi moči; zamolčal je, da tega ni malo. Njegova mišičasta postava je bila našla svoje dni milost v baroničinih očeh ter mu pripomogla do stikov, ki so pomnožili rogovje na baronovi glavi za nov in ne najmanjši odrastek. Še zdaj ga je imela zapisanega v dovolj hvaležnem spominu, da je mogel brez težave osvežiti znanje, kolikor je bilo treba v njegov namen. In tako sta sedela tisto popoldne pred zgodovinsko nočjo sama v njenem koketnem salončku.

Policist se ni hotel prenaglit; šele ko so bila tla pripravljena, je oprezno pozabavljal eksclenci. Baronica je pritegnila, in žive oči so ji zadržale od jeznega zaničevanja.

»On ni več mož na svojem mestu,« je povzel. »Tak človek mora znati intrigirati, jawohl, a tudi molčati... Prav danes se je revežu nekaj zareklo, kar sem mu silno zameril. Hudo sem se ustražil za vas!«

»Zame? Pa ne mogoče —?« Umolknila je sredi stavka, igraje z dvignjenimi obrvmi.

»Žalibog!« je pograbil komisar. »Le kako vas je mogel izpostaviti! In na kakšni bedasti podlagi: naivni starec je imel Künnigsbrucha res za grofa . . . Sama sreča, da smo drugi tudi še na svetu!«

»Kaj hočete reči?« Planila je pokoncu, vsa osupla in razburjena. »Res da, slišala sem namigavanja, že snoči . . . Mladinska stranka trosi čudne govorice!«

»Resnica je hujša od vseh govoric. Dozdevni grof je nevaren mednarodni zločinec; ali ga spoznate?« Pomolil ji je tiralico.

»On je!« Baronica se je zdrznila in prebledela, toda prvotni izraz strahu na njenem obličju se je kaj naglo umeknil srditemu zmagoslavju. »Ni dvoma!« je viknila skoraj veselo.

»Zavrgel jo je, bedak,« je ugenil komisar. »Škoda, škoda! Vseeno, prepričajmo se. Policija mu je na sledi,« je povzel, gledaje ji pazno v oči. »Mislim, da vprizarja tudi predrzne vlome le on in nihče drug; ali kaj, ko stoji zanj vse javno mnenje, ne izvzemši prvih predstavnikov avtoritete, in bi se manj čudili, ako bi aretiral Boga v nebesih, nego če grem ter iznenadim grofa s hišno preiskavo. Na srečo imam zdaj obsežna pooblastila.«

»Podvizajte se, da ne bo prepozno!« je poskočila baronica.

»Treba mi je le zadržati mrežo.«

»Prav se zgodi njemu in vsem njegovim pristašem!«

»To je vse, kar mi veste povedati?«

»Kaj hočete slišati več?«

»Govoril bom jasno. Predsednik še vedno upa, da gre samo za nedolžen, čeprav misteriozen slučaj dvojništva . . .«

»Bežite, ne bodite otročji; o tem ni govora!«

»Tako?« je zategnil Skobyll in pomežiknil. »Vi veste, da ne?«

»Kaj mislite spet? Govorite pametno.«

»Z eno besedo, ako se izkaže, da smo po krivem položili nanj roko, smo vsi spojeni. Moje stališče je mučno, kljub tiralici: treba mi je zanesljivejšega orožja, treba mi je potrdil. Baronica, boljite odkritosrčni. Vi sami boste vedeli najbolje, ali je grof res zločinec, ali ni.«

»Jaz?!« Njene obrvi so se vzdignile više k lasem.

»Preberite tiralico še enkrat... Tako. In zdaj mi povejte, ali ima tisto znamenje, ali ga nima.«

»Nesramnež!« je vzprhnila z ostrim poučarkom.

»Veste?«

»Vem,« je pokimal vdano. »Tako mi pravijo vse dame, ali grofa Künigsburcha se to ne tiče. Odgovorite stvarno, če morete.«

Sovraštvo baronici ni dalo misliti, da bi utegnila biti grof in zločinec dve različni osebi. Najrajša bi bila pritrdila na slepo srečo, toda zbala se je pričevanja.

»Nemara,« je pomislila v naslednjem trenutku, »pa išče zvitež le gotovosti, da bi ga nato skrivaj odpravil iz mesta; ekscelenca bi rad preprečil škandal. To je skoraj slabše od prvega.«

Komisar ji je bral obe dve misli v očeh.

»Ne skrbite,« je pariral po bliskovo, »vam se ni bati ničesar. Ako vtaknem grofa pod ključ, si ga lahko ogledam sam; potem mi ni treba vašega pričevanja. In tudi njemu ne more priti na um, da bi hotel izsiliti našo prizanesljivost s kompromitiranjem posamezne ženske. Škandala bo itak dovolj, in dosti hujšega. Kar mi poveste, ostane med nama.«

»Potemtakem ni vaš namen, da bi mu prizanesli?« je vprašala baronica neverjetno.

»Še v sanjah ne!« se je zlagal Skobyll. »Njegova usoda je zapečatenana.«

»In vendar — v slučaju procesa bo hrup mnogo večji!«

»Ne toliko, da bi bilo vredno pomišljati. Sicer pa, ako želite? Za vas, baronica, sem zmožen vsega; toda prej moram vedeti.«

»Narobe, prisezite mi, da ne uide živ.«

Komisar je resnobno dvignil tri prste!

»In zdaj poslušam,« je dejal nato. »Govorite, baronica.«

»Kaj naj bi rekla?« je izjavila z vidno odkristostjo. »Ničesar ne vem.«

»Ah, baronica —!« je zategnil pomembno.

»Še enkrat, ne vem. Kako naj bi vedela?« Zardenje se je posrečilo. »Saj še govoriti ni hotel z menoj; vrata mi je pokazal, sirovež.«

»To je fatalno! In jaz sem upal — nu, čeprav!« je mrmral komisar razočarano. »Ali ... zakaj ste mi potem izvabili prisego?«

»Tega ne uganete?« Zapičila mu je pogled v oči. »Slab poznavalec ženskih ste, dragi Skobyll.«

»Ah, tako?« je rekel s krivim nasmeškom. »Bog hodi zahvaljen, da vsaj meni ne morete očitati podobnega greha ... Nu, ptička bom moral loviti drugače. Žal mi je le predsednika in drugih bedakov, meščanov —.«

»Slovencev? Šele s tem je naša igra dobljena: premislite, kakšen poraz za vso njih politiko! Čez štirinajst dni so volitve, dragi Skobyll ... Pustite plaz, naj se uderel! In tudi nov predsednik se menda najde za nas, ni vrag, da se ne bi! Zdrobite grofa in zahtevajte od mene karkoli.«

»Karkoli?« Skobyll je pomežiknil.

»Vse.«

»Spet?«

Nagnila je glavo. Komisar je vstal, poljubil ji roko in šel.

»Piši me v uho,« je zagodel na stopnicah. »Prestar sem že. ‚Karkoli‘ je kratko, karijera pa dolga!«

»Spodil jo je, ona ne ve ničesar,« je dejal eks-celenci pol ure nato. »Ali kmalu nam bo vse jasno. Ta bi bila lepa, da ne bi policija dognala stvari, ki jo mora poznati pol mesta!«

Zaprl se je v svoj hram, poklical agenta Zmrzli-
karja, kateremu je najbolj zaupal, ter mu naročil
popolen imenik vseh grofovih ljubic.

Toda komisarjeva skrb je bila odveč. Hitrejši
uspeh je bil namenjen baronici, ki takisto ni marala
gledati igre križemrok.

»Obesim se mu na pete,« je dejala po Skobyllovem
odhodu s takšno vnemo, da se je sama začudila.
»Dokler ga ne pogubim, ne bom mirovala!«

In ženske se pogosto ne motijo v svojem na-
gonu. Ko je zvedela, da bo še tisti večer pri Dori
Grabunčevi veselica, na katero je povabljen tudi grof,
je komaj čakala ure; baron von Thurbhaufera je
bil kakor nalašč na komisiji.

Ogrnila se je s svojo široko črno mantiljo, zavila
glavo v pajčolan in se potikala ves čas okrog vile,
ne meneč se za paglavce, ki so zijali, česa išče za-
haljena dama. Po dolgem čakanju je bila njena
vztrajnost poplačana; slišala je vpitje Smučiklasove
Nine in zvedela tako baš ono, kar je tolikanj vzne-
mirjalo Skobylla.

Omahnila je od maščevalne radosti; srce ji je
bilo, kakor bi se hotelo razleteti. Že je hotela zbe-
žati s svojo novico, sama ne vedoč, kam naj jo
ponese, ko je na vogalu skoraj trčila v Nino in nje-
nega spremljevalca.

»Grof ima na prsih repatico!« je kričala hči
našega voditelja, drsaje z vinjenimi koraki ob oficir-
jevem komolcu. »Ne, prosim, ne bom molčala! Dora
mi je rekla, in ona mora vedeti, hahaha!«

Baronica je zrla z žarečimi očmi za njima. Komaj
sta izginila in je hotela iti svojo pot, že je zagledala
drugo postavo, ki je planila iz vile. Bil je mlad
človek v mehkem klobuku in vznemirljivo dolgi sa-
lonski suknji, oblečen s tistim smešnogenljivim ne-
skladjem, ki diči kmetskega študenta na njegovih
prvih zaletih v pokvarjeni svet. Fant je bil očitno
jezen: pljunil je nazaj, izvlekel robec, obrisal ž njim

podplate svojih okovanih črevljev in ga vrgel stran, v razločen znak zaničevanja. Baronica je zaslutila v njem zaveznika ter pristopila, preden je utegnil odnesti pete.

»Bili ste tam?« je vprašala. »Na vrtu?«

Drejče Rovan je osupnil.

»Bil! A kaj je vam tega mar?«

»Zamerili so se vam,« je hitela tujka, ne da bi odgovorila. »Videla sem vas, ko ste stopili iz hiše.«

»Aha! Zamerili pa, zamerili, da nikoli tega. Samo kaj vas briga?«

»In ste slišali, kar je vpila neka dama?«

»Slišal, Bogu bodi potoženo. In zdaj lahko noč; nisem frakar, da bi zapravljaj čas z vsakim prismukom!«

»Lepo,« je dejala ironično. »Samo še nekaj: ali jim hočete . . . pokvariti veselje? Maščevati se, ko so vas razžalili? Kaj ne, da sovražite grofa?«

»Kako ga ne bi?« Študent je prisluhnil. »Odkar imajo njega, ni več obstanka med njimi.«

»Tak pogubite ga! Izročite vso družbo osmešenju! Tecite na policijo in povejte, kar ste slišali; recite, da je on tisti zločinec, ki ga iščejo s tiralico, in da ima na prsih znamenje, po katerem ga bodo spoznali . . . Hitite, ne tratite časa!«

»Oho,« je vzkliknil Rovan, ki se mu je zdajci odprla glava, »to je drugačna pesem! Nu, saj sem mislil, da bo tako; še prejle sem dejal Rožmarinu . . . Ali, kaj briga mene, da bi ga šel naznanit? Čemu ne greste sami? Saj nisem — policist,« je hotel reči, toda v jezi mu je ušlo: »buržuj«. Medtem pa novica ni jenjala plameneti v njegovih možganih. Imel je orožje zoper omrženega pokrovitelja trinoga Pohlina, zoper njega, ki sta ga z Rožmarinom tolikanj sovražila v svoji ljubosumnosti; ako je bil zločinec, zakaj ne bi bil v resnici zmožen onesrečiti Vide? In končno: grof je bil tisto pohujšljivo solnce, ki je razgrela napuh »kapitalistov« do viška ter sozakrivilo vse nocojšnje ponižanje uboge študentske pare.

Koliko zadoščenje, upihnuti ga! »Stojte, gospa!« je viknil ves iz sebe, »stojte, povejte —«

Ali baroničin korak je bil zdavnaj zamrl med vrtovi. Rovan je bil sam. Majaje z glavo je nameril korake v mesto, da bi potolažil svojo skrb radi Vide in razveselil njenega žalostnega pčeta s tako nepričakovanimi vestmi.

Kamen, katerega je bila izprožila Dora v slepem gnevu, se je valil nizdol. Kakor bi slutila posledice nerazsodnega trenotja, je obhajal grofovo prijateljico v njeni zapuščenosti po odhodu vseh gostov od hipa do hipa razločnejši strah. Lezlo ji je v noge in se razlivalo po žilah; čutila se je kakor prikovano. Srdito je zapodila služkinje, ki so prihitele pospravljat, in ostala sama. Vrt je bil potemnel; zadnji lampijonček se je vnel, vzbuhnil s turobnim rdečkastim plamenom ter se osul v zoglenelih krpah na mizni prt.

»Kaj sem storila?« si je ponavljala v topi grozi. »Ako je res, kar se mi zdi, sem ga pogubila. Vse se ruši!«

Čutila je, da se izpolnjuje ž njegovo vred tudi njena usoda; že je plavala v vrtincu, ki je gohtal z viharo naglico vse v svoje temno dno. In ko je stopala, oprijemaje se balustrade, po vrtnih stopnicah na opustelo verando ter skozi njo v salon, se je grozila nad svojo strastno željo, da bi mogla izbljuniti srce, ki jo je žgalo v prsih, ter ga zmečkati s petami.

Toda polom pri nji očividno ni bil edini, ki se je pripetil tisti večer. V predsobi jo je prestregla hišna, češ, da jo kličejo k telefonu. Spoznala je grofov glas. »V največji naglici« je sporočil, naj Vide ne pričakuje, ker je zbolela; kako in zakaj, ni mogel povedati. Zgodil se je bil »zelo neprijeten slučaj«; ali on je govoril ž njo iz kavarne, telefon je visel premalo na samem, in vrhutega so bile »podrobnosti še nepojasnjene«. Hotel je vedeti, kako je opravila z Nino.

»Bilo je strašno!« je zastokala Dora. »Znor sem... Ali se jutri vidiva?«

»Ne vem, ali bo še mogoče. Kdaj?«

»Ob osmih, pri tebi. Vsaj enkrat še!«

»Tako?« je zategnil grofov glas. »Tak... še enkrat.« In zvonec je zapel.

Oblečena se je vrgla Dora na posteljo ter jo razgrebala z nohtmi do jutra. Ko je napočil dan, ni hotela verjeti, da še živi.

XXV.

Rovan je hitel proti Gorenjski ulici v dokaj zmedenem stanju duha. Vino, s katerim se je zalil pri Dori je bilo le podžgalo dirindaj njegovih strahov in pričakovanj. Študent ni več dvomil, da so tudi Vido zgrabile zanke dogajanja, v katerem je pomenil škandal pri Dori vsekako začetek vratolomnega finala, »Grdobija se je zgodila,« je ugibal gredoč, »toda kakšna?« Čim manj je mogel sklepati zanesljivega, tem bujneje mu je vihrala domišljija v roman, in slutnje vsakaterega zla so ga bičale tako neusmiljeno, da je komaj čutil cesto pod seboj. Sam Rožmarin bi mu bil izrekel svoje priznanje!

Njegov korak se je izpremenil v tek. Ko je prisopihal okrog zadnjega vogala, je trčil zdajci v obilnega moža. Duh po zdravilih mu je udaril v nos; pogledal je kvišku ter spoznal doktorja Kračona, ki je hitel mimo, ne da bi utegnil zarežati nanj, mahaje s svojo zdravniško torbico in mrmraje si v brk, ves podoben človeku, ki je doživel presenečenje.

»Doktor stanuje v Veteranski ulici,« se je ustrašil Rovana. »To je za mano, ravno zdajle sem se ozrl na tablo... On potemtakem ne gre k bolniku, ampak se vrača od njega! Iz Gorenjske ulice prihaja, in ves razburjen je: ni vrag, da bi ga bili klicali k Pohlenovim?«

Toda naključja so jasno potrjevala njegov strah. Preden je izgubil zdravnika izpred oči, je začul na

drugem koncu ulice nov topòt ÷loveških stopinj. Pospešil je korak in došel tik do nasproti Pohlinoe hiše; vzlic pozni uri je videl po vseh stanovanjih luč. Še bolj od tega pa je vznemiril študenta pogled na profesorjevo deklo, ki je pristokala ta hip domov, in na humanista, ki je sledil Marički v galopu, s slamnikom v roki, vihteč palico kakor arhangel svoj meč ter rohneč brez sape in zmisla:

»Tak tako! ... Quousque tandem! ... Tak tako!«

»Ali nisem rekel?« se je stresel Rovan. »In huda reč mora biti, da so ga smeli klicati od ‚Zelenega prešička‘!«

Marička je odklenila. Prišlo mu je na um, da bi jo zadržal in vprašal, toda vrata so se zaprla, ključ mu je zarožljajal pred nosom, in dekla je tekla za gospodarjem, ne da bi se odzvala njegovemu boječemu klicanju. Skozi ključavnico je slišal govorjenje in zamolkel nemir kakor v ÷ebelnem panju; vsa hiša je morala biti na nogah. Tedaj se je spomnil Rožmarina:

»On mora vedeti ... Glavo stavim, da sloni pri oknu, odkar sem ga pustil samega, in preži tja, vmes pa ožema svoje priskutne sonete!«

Hišni ključ je imel. Udaril se je po ÷elu in preletel tistih par korakov, da sam ni vedel kdaj; v glavi mu je brnelo in kovalo. Ne da bi se začudil, ko je našel vežna vrata odprta, je krenil po stopnicah; na dolgem hodniku, ki je vodil naravnost v poetovo sobo, je bila takisto še luč. Tudi v tej hiši je slišal za vsemi vrati glasove razburjenih pomenkov. Rožmarinova gospodinja je imela celo obisk, sodeč po šušljanju, ki je prihajalo iz kuhinje, in po klatečih sencah rok, ki so begale preko zagrnjenih steklenih duri.

Rovan je potrkal pri svojem učencu dvakrat, trikrat, ali nihče ni odgovoril. Vstopil je in zagodel jezno:

»Kje si, zaspanost zaspana? Zbudi se!«

Toda poet se ni zbudil; še dihanja ni bilo slišati, dasi je navadno smrčal ko star menih. Instruktor je odvil električno ter pogledal na »soljno ležišče«, kakor se je izražal Rožmarin v svojih visokih trenotjih. Stanovalec je ležal v postelji, s koleno pod brado in odet preko glave. Rovana se je pozneje spomnil, da ga je takoj iznenadil nenavaden red v drugače tako razmetani »zvezdarni«: knjige so bile zložene, papirji in zvezki pospravljeni. Na stolu tik posteljnjaka sta ležala poetova praznična črna suknja in telovnik; ostalega odela in črevljev ni bilo nikjer. Instruktor je stopil bliže k spečemu ter zapazil obuto nogo, ki je gledala izpod odeje.

»Svinja!« je vzkliknil, »oblečen spi... Gotovo se ga je nalezel! Rožmarin, pijanec in nečistnik, mami si bil spet na blatnih stezah?«

Ali pijanec in nečistnik se ni genil, niti ko ga je stresel Rovana za ramena.

»Aha, potuhnil se je... Ne boš, sinko, pokoncu, ali pa te vzdignem izgrda!«

To rekši je strgal odejo ž njega. Poet je ležal nepremično, obut in v hlačah, v sveži srajci z novim ovratnikom in manšetami; njegov obraz je bil čudno bled, ustnice skrivljene v brezumnem smehljaju. Rovana je zbodla nejasna slutnja. Sklonil se je čezenj ter zapazil v Rožmarinovih rokah, ki se je zdelo da jih tišči na prsi, mali samokres, katerega si je bil kupil nesrečnež pred tedni v podčrtanje svojih ljubavnih bolečin.

»Ne, takšne komedije!« Kri je zavrela v njem. »Da te le sram ni, šleva! Kaj misliš, da bom jokal s teboj?« Pograbil ga je za lase in stresel z vso silo: saj vendar ni nor, da bi se zares ugonabljal!

Toda telo se je zelo prevrnilo znak, in študent je moral verjeti, ko je videl na srajci in rjuhi krvavo liso. Roka je bila še topla, toda žila ni utripala več; drobna, osmojena ranica na levi strani je segala do srca.

»Joj!« je zavpil Rovan v hipni grozi ter se prestrašil odmeva svoje lastne besede od tihih sten. »Mrtev je!« Popadlo ga je, da bi zbežal in sklical ljudi; ali vmes se je bliskoma zasvetila misel, da utegne biti poetovo dejanje v zvezi s čim drugim ... Treba je bilo ravnati previdno, ne glede na to, da bi osramotil ves domači kraj, če bi ga videli v strahu!

»Saj sem dejal, da bedak ne stori poštenega konca!« se je ojunačil s trdim naporom. »Poglejmo najprej, ali je pustil testament.« Noge in roke so mu odrekale pokorščino; iskal je, ne dvomeč, kaj najde.

Na Rožmarinovi nočni omarici je ležal majhen zavitek, pismo in kos zmečkanega in zamazanega papirja, kakor bi ga bil nalašč izbral. Instruktor ga je podržal k luči:

»Policiji! Dal sem življenju slovo, ker sem ga naveličan; sicer pa to nikogar nič ne briga. Rad bi bil iztrebil tudi svoje spoštovane učitelje, toda revolver ima samo pet lukenj, profesorjev pa je več. Doli z gimnazijo, živela anarhija! Nenadoma preminuli Slavko Rožmarin, žrtev humanistične izobrazbe.«

»Nu,« si je dejal Rovana z bledim nasmehom, »to vsaj ni brez korajže, humorja in obzirnosti, ki je glavna reč. Poglejmo dalje. Oh, nebo bi dal za cigareto! Viš, tu so Rožmarinove, prave turške, skoraj polna škatla. Kapitalist!«

Obširno si je našel, kakor da ne bi mogel dovolj odriniti razodetja; nato je spravil škatlo v svoj lastni žep in segel s tresočimi rokami po mrtvečevu zadnjo pošto.

»Gospa Otilija Rožmarinova, veleposestnica v Krivem Gabru ... Sirota pač niti ne slutí, kaj se je zgodilo! Pismo je frankirano; dobro, oddam ga jutri. In to je zame: gospod Drejko Rovana, moj instruktor in prijatelj; obširna reč, bi dejal. Ali mi je nemara kaj zapustil?« Neodločno je tehtal zavitek v roki, odpiral ga in spet prestal. »Ne upam si!

Očividno si ne upam; pijan sem, vrti se mi v glavi... Tak tukaj bo zapisano — hudiča, kaj je tam?«

Planil je k oknu ter prisluhnil. Od onkraj dvorišča se je razlegalo nerazločno hrumenje in deklamiranje Petra Pohlina; okno Vidine sobe je bilo zaprto, toda za stekli je gorela luč. In študentu se je zdelo, kakor bi slišal izmed profesorjevih krikov glasan, obupen ženski jok. Nato je zamrlo oboje.

»Vedel sem!« se je zdrznil Rovan. »In tudi on je moral vedeti, še gotoveje od mene; zato se je ubil... Tak kaj mi je storiti? Ne, nič branja, nič zamude! Sledovi morajo izginiti... živ krst naj ne sluti, zakaj se je zgodilo...«

Sram ga je bilo, da bi kdo zapletal Vido v Rožmarinov samoumor; kakor tat je stlačil pismo v žep, stisnil zavitek pod pazduho, utrnil luč ter planil iz sobe, da bi neopažen zapustil hišo.

Uštel se je. Rožmarinova gospodinja, postavna ženska, je stala na pragu kuhinjskih vrat ter opravljala s svojo enako priletno in klepetavo prijateljico ceremonijo »zadnjih par besedi«.

»Tako mlada!« — »In tako lepo dekletce!« sta vzklikali ravnokar, sočutno majaje z glavami. »Nikoli se ni nič slišalo o nji.« — »Saj pravim, nesreča ne praznuje.« — »Hudoba hodi okoli kakor rjoveč lev...« — »In išče, koga bi požrl, da, da, recite kar hočete!« — »Oh, vi, gospod Rovan?« je viknila gospodinja, ne da bi se začudila instruktorju, ki je večkrat prihajal ob pozni uri.

»Dober večer,« je dejal in nehote zadržal korak, sluteč, da govorita o »tistem«. »Kaj se godi?«

»Mari ne veste?« Ženska je plosnila z rokami. »Pa sem mislila da, saj ste blede kakor smrt! Ali ste bili pri gospodu Rožmarinu? On vam je gotovo povedal kaj — se pravi, ako je doma; že ves večer ga ne slišim. Ali ga ni doma?«

»Je doma; nu, kaj se godi?« je ponovil študent, ki je zdajci uvidel, da bo moral vendarle on odkriti

poetovo smrt. »Govorite! Povsod tak hrup in šunder...
onkraj dvorišča vpijó in se jočejo...«

»Pri Pohlinovih? Jój, Bog nebeški, saj se imajo
za kaj! Uboga gospodična — toda vam je slabo,
gospod Rovan!« je vzkliknila stara, ko je fant nehote
zastokal in se prijel za zid. »Stopite v kuhinjo; ali
hočete čaja? Ne? Tak vsaj požirek ruma, náte!«

Rovan se je posilil, izpil in sédel na kuhinjski stol.

»Nabral sem se ga,« je dejal. »Pil sem... za-
radi mature. Dolžnost je dolžnost. Nu povejte.«

»Tak vidite, naj začnem odkraja... Prejle, uro
še ni tega, so spodaj kramljale dekcle, ongava in
tistale, od zgoraj; kar zaslišita šum, in — lop!
preden sta se utegnili ozreti, pade nekaj belega na
dvorišče. Dekli priskočita in vidita, da je gospodična
Pohlinova; saj ste jo poznali, mislim, gospod Rož-
marin je bil še nekaj zagledan vanjo. Bila je naprav-
ljena kakor za na svatbo, v beli praznični obleki,
z belimi rokavicami in vsem; in ni se genila, še za-
ječala ni. Od doma je ni videl nihče, šele ko so
dekcle zagnale krik, je pritekla Marička in za njo
gospa; v omedlevico je padla, sirota. Oh, kakšna
reč je bila — še zdaj me stresa mraz, ko pomislim.
Potem so ju nesli gori; Vida je še parkrat vzdihnila.
Gospa se je potem zavedala, smo slišali; z glavo se
zaletava v zid. Nu, jaz bi se tudi; takšno dekcle,
zalo kakor roža, in —«

»Kaj je ž njo?« je vprašal Rován, dreveneč od
groze in krčevitega premagovanja. »Ali je... mrtva?«

»Pravijo da. Marička je prejle povedala ongavi
Marjeti.«

»In zakaj je skočila?« je dehnil brez glasú.
»Zakaj?«

»I, vsakdo ve!« se je vmešala prijateljica. »Zdav-
naj zem rekla, da tista gonja za grofom ne bo rodila
dobrega. Zaradi njega se je končala, zél zelena,
neumna!«

»Zaradi grofa,« je povzela gospodinja. »Tako vsaj pravijo. Profesor mu jo je hotel obesiti po vsej sili, da bi mu potem izprosil ravnateljsko mesto; saj veste, čigav sin je grof. In tudi ona je bila menda vsa nora vanj. Danes pa je zvedela, da se grof jutri zaroči z ongavo, Smučiklasovo, in je storila konec svojemu življenju.«

»Oho!« Rovan se je hripavo zagrohotal. »To so prazne, obrekljive čenče; sram ga bodi, kdor jih raznaša okrog.«

»Ne, ne, moj ljubi, ljudje vedo, kar vedo.«

»Kako naj bi vedeli?« je vzrojil. »Povem vam, da grof ne misli na Smučiklasovo, niti na kako drugo, čeprav jih ima, kolikor hoče — to vem jaz! Vse, vse je bajka in obrekovanje. Grof je — nu, saj boste kmalu slišali.«

Ženski sta zazijali.

»Pa Rožmarin, ali ve?« je obrnil nato, čuteč, da je slišal vse, in hoteč končati; kuhinja se je zibala okrog njega in v grlu ga je dušilo.

»Ubogi Rožmarin!« je vzdihnila starka. »On, ki je stal ves božji dan pri oknu! Kakor keber je zaljubljen vanjo, tako vam povem... Kaj poreče, ko zve! Bojim se, da mi znori, siromak — se pravi, ako ni že slišal in znorel; čisto sem pozabila nanj, da bi mu bila nesla novico...«

»Gospod prihaja od njega,« je opomnila znanka. »Recite, kaj pravi?«

»Oh res! Ali ga je hudo pretreslo?« Obe sta obviseli s pogledi na Rovanu, ki je vstal in pograbil klobuk.

»Kako?« je vprašal instruktor oprezno. »Ali res ne veste?«

»Česa?« sta ostrmeli.

»Se ni slišalo?«

Omahnili sta kakor na povelje in razklenili usta.

»Prismojen je bil od nekdej,« je pripravljajal Rovan, boječ se prehudega hrupa.

»Ježeš, Marija!«

»Mislil sem si, da ne bo prida ž njim. V šoli je nagrmljal kljuk, da se domov ni upal ž njimi; že dolgo je namigaval, da kuha nekaj natihem, ali nisem mu verjel, ker se mi je zdel prebojazljiv.«

Ženski sta že tulili.

»Revolver je tudi imel — nu, kaj hočete?« je končal Rován ter zmignil z rameni.

»Križ božji, gospod Rožmarin!« je zavpila gospodinja. »Saj ni mogoče... Gospod Slavko!« In zagnala se je proti njegovi sobi.

»Stojte,« jo je ustavil študent. »Ne kričite, ker nič ne pomaga; Rožmarin nas ne sliši več. On je tam, kjer ni muh, razumete. Pojdite k njemu in ne delajte hrupa, jaz pa stopim na policijo. In pomnite: zaradi šole! Jaz vem in lahko potrdim.«

Obrnil se je ter zbežal po stopnicah; še na ulici ga je dohajalo vekanje prestrašenih stark.

Hropel je; noge so mu klecale, pred očmi se je delala tema. Bolj ko pijan je odtaval v mrak, čuteč, da mu teče gorko po licih. Dvajset korakov od hiše se je naslonil k steni in zaihtel. Le zakaj, zakaj se je bilo zgodilo? Dobro je vedel, da so gospodinjinje marnje jalove; ne le, da grof do Vide ni kazal posebnega zanimanja, se tudi ona, dasi zmerom prijazna in mila, Rovanu ni videla zaverovana v naš vse-mestni ideal. Prej bi bil verjel, da jo je gnala v smrt očetova tiranija. In vendar, grof je šel ponjo in se ni vrnil: kdo ve, kaj se je moglo zgoditi med njima! Sovraštvo in sum sta zopet izbruhnila v študentu.

»Strl bi ga, na kosce bi ga raztrgal, ako bi ga imel pred seboj!« je zaškripal, stiskaje pesti. »Magari če je nedolžen z Vido vred... O, najdem ga, kdor je kriv, na koncu sveta ga iztaknem!«

Takoj nato pa se je spomnil s trpkostjo in srdom, kako smešen bi bil, siromak in berač, ako bi se postavil maščevat gospodično, ki ji »buržujski oziri« niso dali iti v smrt brez židanih rokavic! Sram

ga je postalo vsega, še tega, da jo je na tihem molil, še tega, da mu srce poka za njo... S povešeno glavo in solznimi očmi je stopal dalje, zadevajoč se v pozne pešce, ki so merili cesto iz svojih beznic. Vinjen trebušnik se je zaletel vanj in ga tako spomnil zavoja, ki mu je padel izpod pazduhe.

»Nisem ga še odprl, in vendar je to nemara ključ skrivnosti!« Planil je k bližnji žarnici, ki je gorela tik nad umazano poštno skrinjo. »Ali naj od dam, kar piše revež domov?« Mikalo ga je, da bi uničil z listkom vred vsako sled Rožmarinovih nagibov, toda obraz nesrečne matere mu je stopil pred oči. Skesano je vrgel pismo v predal, naslonil se nanj, odprl zavitek in vzel iz njega album s poetovimi zbranimi deli; bol za njo, kateri so bila posvečena, ga je pekla tako globoko, da se ni mogel zmrdniti nad tem velikim dokazom prijateljstva od onkraj smrti. Pod prebodenim srcem je bil nalepljen velik križ, in izza platnic je gledalo pisanje, naslovljeno nanj:

»Prijatelj, v ljubezni zaveznik in brat! Zgodilo se je, pred čimer sva trepetala: on je pogazil lilijo mojih sanj... Mrtva je, in ž njo je umrlo tudi moje življenje, še preden utegnem pokopati svojo bol v tihih grobnih temah. Kadar boš bral te vrstice, boš vedel itak vse; oprostí tedaj, da hitim za njo — za njo! — ne da bi ti nadolgo obtožil podlost sveta, od katerega se poslavljam. Zapuščam ti žalne cvetke svojega hrepenenja — število sonetov se je pomnožilo po tvojem odhodu za pet, in gazel za dve — obenem ž njimi pa tudi zadnje pozdrave prijateljstva, ki si ga tolikrat preziral, in sveto dolžnost maščevanja. — Na pragu svoje tragične smrti tvoj Slavko Rožmarin.«

Ko je Drejče Rován preletel z očmi te vrstice, zapisane očividno na višku duševne stiske ubogega zmedenca, je poizkusil nad njim svoj stari, bahavo ironični smehljaj ter vzkliknil v duhu, z že pripravljenimi besedami:

»Sentimentalen kakor zmerom! Še umreti ni znal po moško...«

Toda lastna misel se mu je zazdela tuja: to ni bilo tisto, kar je občutil, ne, ne! Popadlo ga je in potegnilo s seboj nevzdržema kakor voda, ki nankrat podere jez in shrumi po osvobojeni strugi. Pred malo trenutki je bila še tema v njegovem spoznanju, zdaj pa je videl jasno in razločno:

»Varal sem se, ko sem izgovarjal grofa: tudi jaz sem mu šel na limanice, kakor vsi... Moje sovraštvo do njega mi je kazalo pravo pot, zakaj on je bil res nevaren Vidi! Pogubil jo je, kriv je njene in Rožmarinove smrti — tu stoji črna na belem!«

Dih mu je zastal od gneva; vsa razburjenost in napetost, ki jo je bila ta noč nakopičila v njegovih prsah, se je zgostila v eno samo, divjo željo, škoditi grofu, maščevati se, uničiti ga!

In razodetje dame v črni mantilji je vzplamenelo pred njim kakor baklja...

Pomel si je oči ter stisnil pest, kakor bi se hotel iztrezniti dodobra. Edina njegova skrb je bila, da ga ne bi kdo prehitel.

Zagledal se je v Ogrizkovi ulici, komaj streljaj od policijskega ravnateljstva, ki je s svojim temnim pročeljem zlovešče raslo v poletno noč. Okna v pritličju so bila živa in svetilka nad vhodom v glavno stražnico je gorela z odurno krvavo lučjo, ob kakršni bedita nad blagrom človeštva dve izobčeni bitji: vlačuga in policist. Rovani se je zapodil v tisto smer.

Pozabil je bil, da sovražnik kapitalističnega družabnega reda ne bi smel prostovoljno stopiti v trdnjavo sile, ki je postavljena, da varuje rop nekaterih pred sveto lakoto vseh, sile, kateri sta morilec na svoji zločinski poti in siromak v boju za svojo teptano pravico le ena, ista, brezrazlična, preganjanja vredna divjad! Pozabil je bil celo, da Rožmarin s svojo skisano, po romanih izprideno, večno za spletkami in katastrofami njuhajočo fantazijo pač tudi v

zadnji uri ni videl pravega lica stvari ter je morda zapisal obdolžitev, ne da bi imel za njo dokaz; da nemara ni vedel nič več nego on, drugače tako pre-mišljeni Drejče Rovan!

In tako je bilo. Grof Künnigsbruch, čeprav se je bilo izkazalo, da ni aristokrat, kaj šele cesarski sin, marveč pretkan, nevaren zločinec, ki mu sledi policija križem svetá, je bil v Rovanovi pravdi ne-dolžen, kakor velikonočno jagnje in je njega samega obhajala kurja polt, ko je medtem doganjal resnico.

Njegova skrb je bila nehlinjena, sumnja, ki se je oglašala v njem, pa tako ostra in nujna, da ni utegnil premišljati o svojem lastnem doživljaju, ko je hitel od Dore k profesorju na dom. Prišel je neposredno po Vidinem obupnem dejanju ter ni izvedel drugega, nego da je skočila gospodična skozi okno in se ubila, gospa pa leži v neza-vesti in jo soseda šele obuja k življenju. Zakaj vse to, mu zbegana in prepađena Marička ni bila vstanu povedati; še tisto malo je komaj nabral izmed nje-nega ohanja in vekanja. Potrdila mu je samo, da je bila Vida namenjena k Dori in je čakala doma, dokler je ni odvedel Egon, kakor je bilo zgovorjeno; v njegovem spremstvu je odšla, in nihče ni dvomil, do tega hipa ne, da je bila na veselici. Pred četr-t ure pa je pritekla domov kakor brez uma, zbežala mimo gospejine spalnice, kjer je mati še čula in čakala nanjo, ter planila v svojo sobo; takoj nato se je bilo zgodilo. Joj, kaj poreče gospod profesor, ki ga ni doma in še ne ve ničesar! V teh okolnostih je bilo grofu nerodno siliti v stanovanje. Vprašal je, ali je gospodična zares čisto mrtva in ne leži mo-rebiti le v omedlevici? Marička je izjavila, da ne vzdihne in se tudi ne gane; Martin da je pač skočil po zdravnika, ki mora skoro priti, ali kaj, ko je vse zaman!

To so bile hude novice in so razburile grofa tem bolj, ker je bil prepričan, da je zakrivil nesrečo

Egon in nihče drugi. Krenil je k Smučiklasovim, češ, k Dori se podlež ni vrnil s tako slabo vestjo, ne glede na to, da niti njega ni vleklo nazaj med ljudi, od katerih se je bil — razen od Dore — tako-rekoč že poslovil za zmerom. Ali na Cesarskem trgu mu sreča ni bila milejša; zvonil je zaman — očiten znak, da Smučiklasovi iz kakršnegakoli vzroka nocoj ne želé videti tujca v svoji sredi. Ko je odstopil na sredo ulice in radovedno premeril okna z očmi, se mu je zazdelo, da sliši iz hiše histerično Ninkino vpitje; bila je potemtakem doma, in grof ni mogel več upati, da bi našel v rodbini tako kruto ukanjenega »dobrotnika in prijatelja« nepristranska ušesa za svoje skrbi.

»Pa tudi če ne bi bilo ničesar!« je dejal brez-upno, vračaje se praznih rok. »Nesreča se je zgodila, in lopov bi bil neumen, ako bi se obtožil sam.«

In kaj mu je bilo naposled do klavrne malomestne drame? Saj ni bil postavljen za to, da bi varoval Pohlinovo rodbinsko čast; minute so bile predragocene zanj, v tem zadnjem, odločilnem trenutku!

Ali do jutra je bilo še dolgo; vedel je, da ne zatisne oči, ako krene domov. Že so stremile vse misli njegovih možganov k obračunu, ki se je bližal z dnevom vred, in sleherni živec mu je trepetal. Po stari navadi, da se okleplje naša pozornost tik pred usodnimi trenotki najbolj postranskih in tujih reči, se je tudi on zaman upiral bolni radovednosti, ki ga je gnala v Gorenjsko ulico in pod Smučiklasova okna. Grenko sočutje z Vido, edino njegovo nedolžno znanko v tej smešni drobceni Sodomi, pomilovanje do njene matere in celo do prismojenega humanista, obenem s strastno, ne čisto jasno željo, pridobiti nov tehten razlog v opravičbo svoje mrznje do vsega, kar je nosilo Smučiklasovo ime — vse to ga je napotilo, da je zavil še enkrat k Pohlinovi hiši.

Dospel je kmalu za Drejkom Royanom in našel takisto samo zaklenjena vrata. Oklevaje se je ustavil nato pred kavarno v sosednji ulici, kjer sta bila večkrat s Križajem. Bila je polna gostov, vzlic pozni uri; na cesto je udarjal vznemirjen hrup in zapovrstjó par vzklikov, ki so zvalili grofa, da je naglo vstopil ter sedel v kot. Ni se bil zmotil, vsi ti ljudje so govorili o nesreči; že prvih par besedí, ki jih je prestregel, mu je pokazalo, da vedo skoraj vse, gotovo pa več od njega.

Navzočih je bilo dosti znancev, vmes nekaj gospodov z razbite veselice; njih razgovor se je prihulil takoj ob grofovem vstopu. Došlec je spoznal po splošnem stikanju glav, da je moral slediti prizoru med Doro in Nino pomemben epilog; tainoni ga je pozdravil z vidno zadrego, in hudobno zmagoslavni pogledi dveh, treh mladinskih vojvodov ga pač ne bi bili mogli razveseliti, če bi bil mislil nase. Toda on je bil le nestrpen, ker ni našel takoj prapravnega človeka, da bi ga izprašal. Par žrtev ga je odpravilo, češ, da ne vedo ničesar ter sami pozivedujejo, kaj in kako. In vendar so frčali po vsej kavarni odlomki zgodbe, tako nezaslišane, da ni verjel svojim lastnim ušesom, dokler ni prisedel k njemu profesor Bilban, Pohlinov tovariš, ki je potrdil vso povest in mu jo razložil v celoti.

Egon je bil menda že dolgo čakal nocojšnje prilike, zakaj drugače je bilo težko dobiti Vido izpod očetovega nadzorstva. Odvedel je siroto peš po ne navadnih ovinkih, in jo zavlekel nazadnje v stransko ulico, kjer je imel najeto pritlično sobo za orgije in pijanstva. Izprva mu je sledila, nič huđega ne sluteč, pozneje pa jo je spravil s svojim čudnim govorjenjem v čedalje večjo osuplost; našle so se priče, ki so potrdile, da se je v tisto ulico že branila iti. Ali Egon je bil pripravljen na vse. Ulica je bila temna, ljudje so le redko hodili tam skozi. Ko je privedel dekle do svojega brloga, jo je popadel in pehnil v

vežo; kriknila je ter se branila, kar je bilo takisto dokazano. Zapeljivec se ni dal oplasiti; priprl je hišna vrata za seboj, da bi jo tem bolj nemoteno zavlekel v sobo; po Vidinih lastnih zmedenih izpovedbah si je že tam na hodniku dovolil razne podlosti, s katerimi je hotel streti njen deviški odpor. Toda Vida je bila tako prestrašena in v svoji neizkušeni tako divja, da je vsa ponorela; kričala je, klicala na pomoč ter obdelavala Egona z otroškimi peščicami, ki so pustile na njegovem malopridnem obličju zelo temeljite sledove. Prebivalci hiše so se vznemirili; pobalin je izgubil pogum in zbežal sam prvi; nesreča je hotela, da sta tekla oba v eno smer. Takrat pa, je nadaljeval profesor, se je zgodilo nepotrebno in bedasto naključje, ki ga ne manjka v nobeni človeški istoriji. Sosed, star zlatožilnik, putihar in krehač, nekakšen penzjonist, ki v svoji mladosti gotovo ni bil nič boljši od Smučiklasovega pobalina in ga je vendar sovražil radi nočnega razgrajanja na smrt ter že dolgo prežal nanj, je bil slišal hrup in planil, da bi ju zasačil. Ali je imel Vido res za vlačugo, ali se je zlobnež vedoma zlegal, kdo ve; udrl jo je za njo in za njim po ulici, kar so mu dale trhle kosti, vpijoč na vse grlo, naj ju drže, ker sta doprinašala nesramnosti za hišnimi vrati! Kdor pozna plemenitost človeške nature, si lahko misli, da je bilo lovcev takoj legijon; zastopniki vseh slojev in stanov so si nabrusili pete, da bi maščevali oskrunjeno moralnost našega mesta; manjkalo ni niti delavca, niti gospode, svobodomislec je sopihal bok ob boku z ogorčenim kapucinom. Po kratkem begu sta bila zločinca obkoljena, tepena, zlasana in predana očesu postave, ki je proglasilo nad njima odpravo osebne svobode ter ju odgnalo sredi odbravanja stoglave množice na bližnji komisarijat. Kaj je pretrpela Vida v svojem srcu na tej sramotni poti, pač ni težko ugeniti! Gospod policijski komisar je seveda takoj spoznal Egona, toda kot človek

druge politične struje — ena izmed Smučiklasovih »šahovskih potez« je bila spravila njegovega brata pred leti ob kruh in poštenje — je hotel izlizati veliki trenotek do dna. Vzel je obadva »na protokol«; Egon je nekaj mevžal in Vida se je opravičila brez velike težave, saj je moral ubožici vsak verjeti. Nato je spodil njega domov, ž njo pa je bil zelo obziren; tolažil jo je, da bo »baraba« zaprt, in jo poslal nazadnje, ko so razgnali množico pred vrati, na svoje lastne troške v izvoščku domov. Vsi ti podatki so bili »absolutno zanesljivi«; Bilban jih je imel od znanca, ki je oskrboval pri »Ljudstvu« policijski referat.

»Tamle piše poročilo!« ga je pokazal grofu čez vrsto miz. »S historično vestnostjo sem vam ponovil njegova ipsissima verba; in to je vse, kar vem. Recite, kaj bi storili vi na Pohlínovem mestu? Jaz bi ga ustrelil, lopova!«

»A kaj se je zgodilo ž njo potem?« je vzkliknil grof; oči so mu plapolale, njegov obraz je bil spačen od studa in mržnje. »Kaj je gnalo revico v smrt? Mari se je v tem ozračju res našlo bitje —«

»— ki je opralo svojo deviško čast s krvjo?« Bilban je cinično zamahnil. »Romantika, gospod grof; življenje ni opera, pri nas vsaj ne... Dekle je skočilo skozi okno, ker se je balo starega, Pohlina. Saj ga poznate, kakšen je: doma Herodež, zunaj baba. Hči je vedela, da se bo znesel nad njo, namesto da bi razmazal falota po cesti.«

»Le kaj poreče Križaj,« se je ustrašil poslušalec, »on, ki je bil tolikanj navezan nanjo!«

»On ve. Bil je tu, ko je treščila novica o aretaciji; tamle, med vrati, sem ga prestregel. Hotel je zdívjati nevemkam — na policijo prejkone — in jaz sem ga ustavil, komaj toliko, da sem mu povedal najhujše. Bil sem namreč pri 'Zelenem prešičku', ko je pritekla Pohlínova dekla po starega in bleknila Jobovo vest kar vpricho vsega omizja. Pol ure še ni tega.«

»Pa kaj je dejal Križaj?«

»Nič ni dejal. Omahnil je, prijel se za glavo in zastokal — še mene je pograbilo, ki nimam dosti srca. Nato je stekel, menda k njim.«

»Siromak!« je vzdihnil grof z resničnim sočutjem.

»Recite rajši budalo. Žalost je gledati, kako noré odrasli moški zaradi — ehm! afêr, v katerih ne najdemo mi prirodoslovci ničesar drugega kakor preprosti nagon ploditve. Znanost, gospod grof, ne pripozna poezije v tehle — ehm! eminentno fizioloških pojavih; to naglašam na več krajih tudi jaz v svojem 'Življenju stenic' ...«

Ali preden je utegnil naš vrli materijalist začeti eno tistih svetoskrunskih predavanj, v katerih je rad topil spomine na svojo lastno zaljubljeno mladost, ga je ustavilo splošno zdrznjenje gostov, ki so vsi namah zazijali proti vhodu.

»Križaj!« je viknil grof in se privzdignil s sedeža. »Križaj, stopite semkaj!«

Suplent je neodločno obstal pri vratih; vihar njegovih čuvstev ga je bil očitvidno prinesel nazaj na kraj nesrečne vesti, čeprav ni vedel tu česa iskati. Njegovi lasje so bili razmršeni, oči odsotne, prestana groza in razburjenje sta trepetali še zdaj v vseh črtah njegovega obličja. Vendar pa je grofa in Bilbana takoj presenetil občutek, da je videti manj nesrečen, nego bi se spodobilo v njegovem položaju. Nekaj sekund je blodil z očmi po dvorani, gotovo išoč, kdo ga kliče; ko je zagledal znanca, je vrgel roke nakvišku ter planil k njuni mizi. Obraz mu je bil v tem hipu en sam zveličan smehljaj!

»Čestitajta mi!« je skoraj zavpil, ne meneč se za radovedneže, ki so vstajali s svojih prostorov in lezli poslušat. »Gospod grof! ... kolega Bilban! ... jaz sem najsrečnejši človek na zemlji! Veselita se z menoj! Natakar, vina ...« Vsi so mislili, da se mu meša. Smejale se je kakor človek, ki so mu pravkar povedali, da je ves svet njegov! Naravoslovec je

skrivaj namežiknil grofu ter si značilno povrtal s kazalcem v čelo. Toda motil se je. »Ne, ne,« je dejal suplent, presipaje ustnice v izrazu naivne sreče, »nikarita si misliti, da sem ob pamet. Gospod grof, moje skrivne želje so se izpolnile — moje najbolj goreče, tiste, ki sva enkrat govorila o njih . . . Čestitajte mi!«

Grof je ostrmel:

»Katero želje? Govorila sva pač enkrat —«

»Da, da!« je zasijal Križaj. »Saj tisto mislim!« In dvignil je pravkar nalito čašo. »Na njeno zdravje!«

»Tak ni . . . se pravi . . . tak ni onga?« je zajecel kolega Bilban. »Poslušaj, Križaj . . . ne bodi razžaljen, če telefoniram po rešilni voz . . . Človek nikoli ne ve, kaj pride!«

»Zame? Hahaha!« Suplent je bušil v grohot. »Tak — poslušajta, saj vem, da prej ne bosta verjela . . . Dogodek — infamni, lopovski dogodek vama je pač gotovo znan, in tisto, kar je storila Vida v svojem obupu? Ah res, prijatelj, ti sam si mi ga povedal . . . Nu, misli si, v kakšnem stanju, s kakšnimi čuvstvi sem tekel tja, prepričan, da jo zagledam mrtvo! Pridem, brez sape, tresoč se kakor bilka na vodi, in najdem hišna vrata zaprta . . . Kličem — živ krst se ne oglasi! Nato začnem razbijati; vso bajto bi bil podrl, da ni prišlapál njihov hišnik Martin odklepat. ‚Oh, vi ste,‘ mi reče takoj, ‚gospod Križaj? Prišli ste zaradi gospodične, kajneda? Nič se ne bojte, menda ni hudega: zdramila se je, bila je samo v nezavesti; zdravnik je bil pravkar pri njej, in meni, da bo dobra v par dneh . . .‘ Sama presodita, kako mi je odleglo! Objel sem mrcino in ga poljubil, bogme da. Nato sem zletel po stopnicah kakor veter . . . in noter . . . stanovanje je bilo odprto . . . in v sobo . . . Tam vidim,« — glas se mu je zatikal od sreče in razburjenja, — »gospa vije roke in joče na glas, od žalosti ali od veselja, je nisem vprašal! in Vida leži na zofi, živa — povem vama, živa . . .«

»Nu, hvala Bogu!« si je oddehnil nekdo izmed poslušalcev.

»Ali kako je bilo potem mogoče —?« se je začudil grof. »Marička mi je vendar povedala...«

»Vse po vrsti, gospod grof, vse lepo zaporedoma!« je povzel suplent. »Se pravi, takrat je bila res... hotel sem reči, mislili so, da je... V resnici pa je bila samo izgubila zavest, in nogo si je izvila, in dvoje, troje neznatnih prask — ubožica! — ki bodo zaceljene, preden mine teden dni. Ko je prišel zdravnik, je že govorila! Toda nesreča s tem ni bila popravljena, zakaj ostal je še oča Pohlín...«

»Kaj pravi on?« je poskočil steničar. »Glavo stavim, da se izraža nocoj samo po latinsko.«

»In še drugače, Bog se usmili! Vidite... jaz stopim v sobo, kakor sem dejal, in toliko da ne zavrisnem, ko vidim siroto živo... Nu, kajpak, pred njo stoji Pohlín, ki maha z rokami, cepetá z nogo, kriči, bruha pene, pleše kakor obseden fakir in — žalibog! — celo klofutá nesrečnico. ‚Tak tako?‘ vpije nad njo, ‚v takšno sramoto si pripravila mojo sivo glavo? Zavlačugala si slavo mojih prednikov, stoletja časti in viteštva! Quousque tandem? Čast in karijera tvojega očeta ti ni bila toliko, da bi bila ukrotila svoje plebejske mesene strasti! Kako naj bom zdaj povišan v plemiški stan? Kako naj postanem enkrat naučni minister, ko je policija prijela mojo rohohohočno hčer zarradi poulične nečihihihistosti?!‘ Tulil je kakor bivol, mislil sem, da se mora vsak hip razleteti; o njegovih velikih ambicijah pa, priznam, do nocoj nisem imel niti pojma. ‚Kako,‘ je besnel, ‚kako naj zdaj pričakujem, da bi te grof —?‘ Tu se je pripovedovalec ugriznil v jezik. »A čemu,« je povzel, kakor bi ošteval samega sebe, »čemu ponavljam vse tiste krivične budalosti? Bilo jih je brez števila; kdor bi mu bil verjel, bi moral imeti Vido za Mesalino, ki je sama zakrivila vse. Ubožica je ihtela, da bi se je bil kamen usmili; tudi midva z

gospo sva se pridružila njenemu moledovanju in dokazovanju. Trinog je nazadnje uvidel, da so njegovi očitki nezmisljeni — rajši bi rekel, bogokletni! Ali to ga ni pomirilo, ni si bil dovolj olajšal srca. „Tak tako!“ je zaoral iznova, „mari misliš, da si opravičena, ako je on edini zakrivil vse? In tvoja dekliška čast? Ali res nisi imela v sebi toliko heroizma, da bi bila sledila kolatinski Lukreciji, o kateri uči zgodovina, da si je porinila bodalo v srce, ker je bila onečaščena po Tarkviniju Superbu? Ah, v svojem plebejstvu nisi bila zmožna dejanja, ki bi bilo v ponos in tolažbo tvojemu očetul“ Ni si dal dopovedati, da je ubogo dekcle storilo s svojim skokom skozi okno ravno tisto kakor njegova Lukrecija, če ne dosti več, zakaj Lukrecija je bila, kolikor se da dognati, zares oskrunjena, dočim je v našem slučaju o tem še govoriti greh. In tudi, je dejal, magari če je skočila; izbrala si je sramotno smrt. „Kako navadno, kako proletsko si hotela končati! Vsaka dekla se zna vreči skozi okno . . . Sicer pa si igrala zgolj komedijo ter preračunala skok tako, da se ni bilo bati huđega! Mari ne čutiš, nesrečnica, da zate ni več življenja na tem svetu? Izgubila si dobro ime; tudi če nisi kriva, te bodo imeli za vlačugo in kazali s prstom za teboj . . . Le s tem, da pokoplješ svojo sramoto v grobu, moreš oteti svojo čast in ostati hči, ki bo vredna svojega očetal“

»Blaznost«, se je stresel grof. »Zločinska blaznost!«

»Pretepem ga lastnoročno«, je izjavil naravoslovec z glasom srdite odločnosti. »Še jutri, v konferenčni sobi.«

»Nikarite se ne zarecite«, mu je segel v besedo Križaj. »Saj se je vse končalo po sreči. Pohlin je imel — v izvestnih mejah! — celo prav. Kar je rekel o dobrem glasu in o tem, da se bo svet s prirojeno človeško huđobnostjo naravnost silil verjeti najslabše, je gola resnica in priča o točnem opazo-

vanju, ki dela profesorju čast. Tudi jaz sem mu moral natihem pritrditi v tem pogledu, čeprav je njegovo divjanje presegalo meje. In rešilna misel me je obšla: misel na to, kar bi bil moral takoj storiti. „Gospod kolega,“ se oglasim in stopim korak naprej, ko je Pohlin za hipec premolknil, „gospod kolega, stric in očetovski prijatelj, da ne rečem naravnost oče ali kako podobno . . . Soglašam se z vami, da utegnejo podle, brezvestne in zavržene kreature izrabljati obžalovanja vredni dogodek nocojšnje noči ter odrekati Vidi ono, kar je po sodbi moje malenkosti vzvišeno nad sleherni dvom; mislim pa, da pošten in pravičen človek, kakršnih je, hvala Bogu! vendar še nekaj na svetu, vzlic temu ne more izreči njenega imena drugače nego s sočutjem in vsakaterim najglobljim spoštovanjem. Nemara se res odvrne od nje tainoni, ki premore več vnanjega ugleda ko prave, srčne časti in več bogastva kot idealizma; toda Vidina krepost s tem ni ovržena, in jaz, Milan Križaj, bi bil le srečen, ako bi smel stati zanjo pred vsemi ljudmi. Bogat nisem, imenitnik po službi tudi ne, ali pošten človek sem in napisal sem par stvari, ki so žele pohvalo; trdno upam, da se ne bo nihče drznil dvomiti o Vidi, ako ji — prav nocoj in spričo tega, kar se je zgodilo! — v dokaz spoštovanja ponudim svoje ime; svet bo verjel, da sem jo zasnuvil le, ker ni madeža na njeni časti.“

Oba sta mu pritrdila, čeprav sta se v srcu namuznila upanju, da bo svet verjel tem rajši, ker je Milan Križaj »napisal par stvari«.

»Ne morem vam povedati,« je nadaljeval suplent, »kako so moje besede razveselile gospo Pohlinovo, zlasti pa Vido! V njenih očeh sem bral ta hip razločno, kako rada me je imela od nekdaj; glasno je vzkriknila, vzlic bolni nogi se mi je vrgla na prsi ter zajokala, ne več od žalosti, nego od pravega, resničnega veselja. Oča Pohlin pa je zrastel šele sedaj — da ste ga videli! Kakor bi bil pozabil vse prejšnje,

si je zapel suknjo in jel razkladati, da je stvar vredna pomiselka, zakaj hči da ni brez petic in tudi ne brez izobrazbe, kakor marsikatera meščanska gos', jaz pa sem — nu, četudi ne razbojnik, pa vendar bolj skromna dušica, brez tistega finejšega ongá' in — z eno besedo, brez izrazito sijajne bodočnosti. Sapa mi je zastajala, tako nemilo me je cefral; toda gospa mi je priskočila v pomoč in mu jela dokazovati, da je moja zaroka z Vido edina pot, ako hočemo brž zadržati ljudem jezike. Oblastnik je končno privolil ter mi celo priznal, da ga moje, kavalirsko ravnanje tem bolj veseli, ker živé nepisani zakoni viteštva drugače le v višjih družabnih plasteh'. Uboga Vida je bila, kajpak, tako izmučena po vsem tem, da ni mogla več držati glave pokoncu; gospa ne dosti manj, in jaz sem bil preveč srečen, kakor je bil Pohlín, se mi vidi, premalo. Poslovil sem se; le to smo še sklenili, da bodi svatba v par tednih, z ozirom na delikatni položaj. Da, gospoda, odšel sem, bil k mrliču, pa se vračam od žive neveste!«

Pripomniti moramo, da je Križaj tem laglje pozabil zamolčati nekatere zglede Pohlínove slabosti, ker je bil med slovenskimi urami že večkrat pristojušno tožil grofu o humanitatu. V svojem navdušenju ni niti opazil, da streže malone vse občinstvo na njegovo povest. Grof in Bilban sta mu čestitala, za njima so ga obsuli drugi znanci; v tem drenju se je grof nekam naglo poslovil in šel.

»Slutnja me ni prevarila!« je mrmral sam pri sebi, željno sopeč na svežem zraku. »Egon se je pokazal pravega sinú svojega očeta . . . Nu, hvala Bogu, tragedija se je o pravem času obrnila v idilo: namesto pogreba imamo zaroko — hahaha!« Zasmejal se je s tihim, brezumno turobnim smehom. »Še umreti se menda tukaj ne da drugače kakor od studa; živiš, dokler ne sprhniš, v kosteh in v srcu . . . To ni pozorišče za velika dejanja — tem bolje! Ako

se moje posreči, bo prvo te sorte in se jim vsaj zadolbe v butice, zažge v spomin . . .«

Ako se posreči! Z nejasno tesnobo je slušal odmev teh besed, ki mu je brnel po možganih vso pot do doma. Komaj par ur ga je še ločilo od velike sodbe, le bleda zaria, ki je morda že risala svojo prvo plaho črto na vzhodu tam onkraj mestnih hiš, in v njem ni bilo vere, ni bilo zaupanja, s katerim pritakne požigalec bakljo v minuti razdejanju! Čim bolj se je bližalo »tisto«, tem grenkeje in s tem onemogejšo zaspanostjo čuvstev je slutil pustolovec, da je tudi njega zastrupil ta zrak, to življenje, ti ljudje, ki ne trpe med seboj nič velikega in smelega, ne v dobrem ne v zlem. In čeprav si ni mogel misliti hujšega od poraza, je vendar čutil, da mu preti; le tega še ni videl, odkod ga zadene in v čem bo obstojal. Morda ga primejo Skobyllovi beriči, preden pove svojo zadnjo besedo; morda jo utegne povedati, pa ne bo tista in takšna, kakršno je pripravil, nego zgolj prazen zvok brez maščevalne, ubijajoče sile; nemara opravi vse, a sam ne bo vedel nazadnje, da umira maščevan: tako trudnega se je čutil že zdaj, tako tujega sebi in vsemu!

Samotna in neznatna v bolnem medlenju počestnih luči, je dospela njegova postava do Francoskega nabrežja ter izginila pod kostanji, kakor se pogrezne zavržen ostanek v jamo, smet med smeti . . .

V kavarni so medtem zasipali Križaja z novicami, kaj vse da je prišlo pri Dori o grofu na dan. Najglasnejši svarilec je bil sam Igor Fabina.

»Nina je rekla coram publico, da se je pritepel k njim brez beliča v žepu! Smuk ga zalaga z denarjem, meneč, da si ga redi za parado, v resnici pa je le skočil v mrežo sleparju, ki ga molze na vse pretege. Varuj se, človek, in ne družì se s tem ciganom; velik polom se obeta . . . Jaz vem, kar vem!«

Suplentu, ki je imenoval grofa v svojem rožnogledem blaženstvu pravkar še »zlato dušo«, so se ježili lasje.

»Sama sreča, da ga nisem povabil na svatbo!« je vzkliknil, stresaje glavo. In v srcu je storil sklep, da mu že jutri zapahne pot v Vidino bližino . . .

Drežče Rovan je planil v stražnico kakor jelen. Postaven redar, ki je sedel za mizo in dremal nad »krokarskimi bukvami«, je srdito vzdignil glavo; dve nižji številki sta istotako prenehali kimati na svoji ogoljeni leseni klopi ter nabodli došelca z jeznimi očmi. V goloti uradne sobe in zaspanosti njenih prebivalcev je bilo nekaj odurno iztreznjujočega. Študenta je namah minilo pol razburjenja in še več poguma; neodločno se je ustavil pred mizo ter razklenil usta, išoč besedi.

»Nu!« ga je nahrulil stari z raskavim glasom, »kaj nam je naklonilo čast vašega obiska, mladi mož? Ste se menda izgubili in ne najdete domov? Ali pa ste nas prišli gledat, kakšni smo, vi prikazen v talarju? Hoj, čujte, vi!«

Rovan ga je slišal še predobro, in ravno zato ni vedel kako začeti; da je mogel, bi bil najrajši izginil.

»Ali bo kaj?« je hreščal srditež čedalje bolj jezno. »Stoji in ne zine bev ne mev! . . . Aha, pijan je! Nu, prijatelj, pokažemo vam, da stražnica ni kraj za take izlete. Stražnik številka trinajst!«

Ena izmed obeh postav na klopi je prhnila kvišku in priskočila. To je vrnilo študentu prisotnost duha.

»Nisem pijan,« se je zdrznil, »prav gotovo da ne! In tudi gledat vas nisem prišel, in kar se tiče mojega talarja, bi vas vljudno opozoril, da je salonska suknja. Prišel sem naznanit zelo važno reč . . .«

»Na dan ž njo!« je rekel osorni varih postave ter si nateknil očala. »Sicer pa bi bili lahko počakali jutra, mislim, kaj?«

»Mudi se, da ne pobegne . . . On namreč ni grof, ampak nevaren zločinec.«

»Kdo, kaj?« Redar je namršil obrvi. »O kom govorite?«

»O grofu, saj sem povedal.«

»O katerem grofu? Grofov je dosti,« je vpil zasliševalec čedalje bolj vznemirjeno. »Kako se piše? Kdaj je rojen? Kje je doma? Personalije, prijatelj v salonski suknji!«

»Grof Künnigsbruch!« je bleknil Rován, zardevši nad svojo nerodnostjo.

»Ka-kaj?« je zarjul razgrajač in planil tik predenj; malo je manjkalo, da ga ni podrl s trebuhom. »Ali se vam meša?«

Študent se je nehote odmeknil. Preden pa je utegnil povzeti, je pristopil možic v civilni obleki, z obritim licem in volovskimi očmi, nelepa, tolsta prikazen, ki jo je bilo vpitje že nekaj hipov poprej zvabilo na prag sosednje sobe.

»Stojte, Rogina,« je segel onemu v besedo, »pustite ga meni . . . Stopite tu noter, gospod.«

V naslednjem trenutku je stal Rován pred doktorjem Skobyllom.

Komisar in Zmrzlikar sta imela ravno tistikrat važen posvet o grofu, in Skobyll je bil ves vesel naključja, ki mu je obetalo novih vesti.

»Sédite, nič se ne bojte,« je dejal študentu prijazno, dasi je vrtal vanj z očmi, kakor bi ga hotel izpremeniti v rešeto. »Prišli ste zaradi grofa Künnigsbrucha . . . Kakšne so vaše novice in na kaj se opirajo? Ali pušite?« Ponudil mu je cigareto in se obrnil tako, da je imel obraz v senci.

Rován je oživel. Med burnim puhi dima je izbruhal komisarju svojo povest o tem, kaj se je zgodilo na Grabunčevi verandi in kaj je bilo tam rečenega; pozabil ni niti omeniti dame, ki ga je bila ustavila pred vilo, in besed, ki jih je slišal iz njenih ust. Komisar ga je motil le redko z vprašanji; v študentovo začudenje se ni zdelo, da bi ga novica bogve kako razburjala. Šele ko je Rován končal, se

je okrenil k njemu ter ga pogledal z medlim, a vendar razločnim plapolanjem v očeh.

»Vaše poročilo je zelo dragoceno,« je izpregovoril s premišljenim glasom. »Ujema se z dejstvi, ki ... z eno besedo, hvala vam zanj! Policija je stvari sicer že na sledi, ali vendar ... z eno besedo, prav je, da ste prišli ... Na nekaj pa vas opozarjam: da izvrši policija svojo nalogo, je predvsem potreben molk. Vsaka neprevidna beseda, pa naj bo izrečena tu ali tam, lahko povzroči neprilike ... recimo, beg osumljene osebe ... V tem slučaju bi bila vaša odgovornost velika in ... z eno besedo, mučna. Moja dolžnost bi bila, začeti proti vam preiskavo, ali niste bili morda zmenjeni z zločincem.«

Po teh besedah, izgovorjenih s prav nepotrebnim poudarkom, je odpustil študenta dokaj resneje, nego ga je bil sprejel; Rovana je bil ves poparjen. Šele med vrati se je spomnil Rožmarina in povedal, da ga je našel ustreljenega v postelji. Tudi to ni spravilo komisarja iz ravnotežja; njegove misli so bile namerjena drugam.

»Rogina!« je zaklical, »samomor ... Napravite zapisnik in pošljite po — stojte, Zmrzlikar naj stopi ž njim!«

Poslal je študenta k zadirljivcu in zaprl vrata, nanignivši agentu, naj čaka tu. Nato je zapisal v naglici par besed na prazno vizitko.

»Tako, Zmrzlikar,« je dejal z oprezno pridušnim glasom, zalepljaje karto v ovoj. »Odpravite ono bagatelo čimprej, nato pa glejte, da pride tole še pred dnevom grofa v roke ... In — jezik za zobmi!«

Že ko je stopal Rovana z agentom molče proti Rožmarinovemu stanovanju, ni čutil v sebi zadovoljstva, ki je sicer nagrada plemenitih dejanj. Poetova gospodinja, katero sta našla zaklenjeno v kuhinji in tulečo od strahu, mu je povedala, da se je Vida zbudila iz dozdevne smrti in kaj da jo je pri-

pravilo v obup; sin njene prijateljice »od zgoraj« se je bil vrnil z novico o Egonovem dejanju, mati pa jo je bila prinesla še svežo k nji. Ali niti ta tolažilna vest ga ni prav razveselila; komaj jo je premislil, je že zardel in pobesil oči.

»Le zakaj sem ga šel ovadit?« se je nabijal po čelu, ko je bilo vse opravljeno in je sedel sam s seboj med siromašnimi stenami svoje sobice v predmestju. »Ona je živa in oa ni kriv! Magari da je stokrat zločinec, ki ga išče policija — vse to je lehkoda res in prav! — ali kaj briga mene? Vrag naj me vzame, če nisem ravnal kakor najzadnja svinja... Fej me bodi!«

Nepreoblečen in neumit je hitel na prvi jutranji vlak ter se odpeljal domov.

XXVI.

Grof je čutil, da mu prinese bližnji dan odločitev. Po njegovem nocojšnjem ravnanju z Nino je bil Smučiklas primoran izprevideti, da so bile vse nade v povišanje in grofovsko sorodščino le kratek, goljufen sen. Ob tej uri je gotovo že besnel po svojem stanovanju ter postavljajl dejstvo k dejstvu, grozeč se pred neodvračljivo resničnostjo, ki je režala vanj, polna zasmeha in poraza. Da, zaman je bil navezal na grofa svoj ugled ter položil k njegovim nogam vesoljni narod, ki je drl za vodnikom po komandi njegovega časopisja. v nagobčniku in na verigi njegovih priganjačev! Zaman je »investiral« v letih in letih nadržte groše svojih klijentov, finančnih in političnih operacij težko prisleparjeni sad! To spoznanje se ni dalo preboleti, ne glede na zaključke o tujčevem »grofovstvu«, ki so prihajali sami od sebe ter pomenili brez nadaljnjih komentarjev cel kriminalni obtožni spis...

»Smučiklas ne bi bil Smučiklas,« je sodil pustolovec, »ako ne pridirja ob osmih zjutraj nadme, da me pokliče na odgovor. In svoj odgovor dobi!«

Odvetnik ni slutil, da je njegov dozdevni dolžnik pripravljen izpremeniti svoj zagovor v obtožbo in obsodbo; in grof ni vedel, ali bo »prijatelj« po tistem obračunu še voljan, izročiti ga roki pravice, na kar morda misli zdaj. Bal se je, da prevlada v Smučiklasu strahopetnost — on pa je hotel narobe. Udarec je moral zadeti odvetnika pred vso javnostjo, neujtajljivo in neizbrisno; grofu je šlo za to, da ga prisili k skrajnjim korakom, Skobyll s svojimi beriči je moral stopiti na plan, narod je moral zvedeti, ča je voditelj malikoval zločinca! Pustolovec je bil sklenil žrtvovati samega sebe v zapečatenje Smučiklasove sramote; njegova aretacija je bila potrebna, toda v zadnjem trenutku se ji je hotel odtegniti z obupnim skokom v Nič. Kakšna krivica je pač kričala po maščevanju, da ni pomišljal dati življenja zanj?

Davno je bil skoval naklep; ž njim v srcu je dihal Smučiklasov zrak tako dolgo, da mu je duša jela pešati od njegove zatohline. Že nekaj časa je čutil, da v osveti ne bo tolažbe; toda odnehati je pomenilo pljuniti na tisto, česar niti obup ne zanika — na lastni jaz! In zato je bil grof vesel, da bije ura, preden mu je zmanjkalo sil.

Stopil je v svoje stanovanje, prepričan, da ga živ ne zapusti. Misel na smrt mu je drugovala med temi stenami že dolgo; in zdaj, ko je videl pred seboj komaj še par kratkih ur, ga je popadla nepričakovano živalska trudnost, ki baje ni redka pri obscjencih. Z globokim odporom se je lotil poslov, katere je bilo pred jutrom vsekako treba dejati v red. Sežgal je nekaj pisem, uredil druga ter jih zložil pregledno v miznice nazaj. Potem je izmenjal naboje v samokresu in razpoložil dve, tri drobne cevke strupa v spalnici in na pisalni mizi: le mrvico njih vsebine v usta, in komisar Skobyll spusti svojo roko na mrliča!

Ob polištirih je bil gotov. Smučiklasov zadnji denar je ležal pred njim v izbranih novih tisočakih,

in zraven prstani, zlata ura, briljantni gumbi — vse, kar je imel dragocenega. Pritisnil je na gumb električne napeljave, ki ga je spajala z Jacquesovo in Hasanovo spalnico; že nekaj noči menda nista spala nikoli obadva hkrati, nego čula zaporedoma do belega dne. Med čakanjem se mu je zdelo, da spodaj odklepljejo in zaklepljejo hišna vrata; v tem je uprl oko v dvoriščno stran. Marijini dve okni sta bili nenavadno razsvetljeni, in sključena senca stare Mete se je gibala mimo njiju.

»Tudi ona ugaša v meni,« je pomislil z grenkobo. »In vendar bi jo rad pogledal še enkrat, ako utegnem... In ako smem!«

Šofer je vstopil prvi, Senegalec za njim; vsak je stiskal pod pazduho eno tistih dalekonosnih nemških avtomatičnih pištol z leseno torbo, ki se zapne v držaj in pretvori orožje bliskoma v izvrstno karabinko.

»Kaj pomeni to?« se je začudil grof, kažoč na ubijali. »Kje sta jih dobila?«

»Kupila,« je suho rekel Jacques. »Da se ni mudilo, bi jih lahko imela zastonj.«

»In čemu jih potrebujeta?«

»Lepo vprašanje! Karkoli sem obljubil, tega gotovo nisem, da naj se dam zgrabiti kakor jagnje... Vaša milost,« — njegov glas je izražal žalost in posmeh, — »vaša milost ima pač hud nahod, ako ne duha, po čem smrdi zadnje dni. Kdo hodi naprimer, ob treh zjutraj buditi ljudi s takimle koščkom papirja, če nima slabih namenov?« To rekši je podal grofu droban ovoj. »Nu, bedak mu pravim, kdorkoli je: nisem se mogel premagati, da ga ne bi bil vprašal, odkaj mu raste predivo na kljunu, ko ga vsak dan vidim laziti obritega okrog vogalov...«

Pustolovec je zlovoljno raztrgal ovoj in bral:

»Neznan prijatelj svari takoimenovanega grofa Küntigsbrucha. Policija ima v rokah dokaz, da je identičen z zločincem, ki ga iščejo francoske oblasti;

s tem je dana obenem podlaga za preganjanje radi tukajšnih sleparij. Po zanesljivih informacijah bo aretiran jutri, najkasneje v prvih popoldanskih urah. Ako se želi rešiti, ve sam, kaj mu preostane.«

Grofov pogled se je stemnil, in preziren smeh mu je spačil obraz.

»Nič podpisa,« je zamrmral, »kakor bi bilo treba dolgo ugibati, da je črnilo iz tintnika komisarja Skobylla . . . Eh, bal sem se tega natihem! Jacques,« je povzel glasno, »tvoja opreznost je v tem slučaju odveč. Kdo, praviš, da je prinesel karto?«

»Vohun, ki sem ga zadnjič pokazal vaši milosti.«

»Pusti naslove; bodimo, kar smo.«

»Ah!« je zasopel šofer z neizmernim olajšanjem. »Vendar enkrat?«

»Da. Vohun, praviš? Vse se ujema, Jacques, in vajini pištoli sta nepotrebni. Komisar, ki bi moral paziti, da ne pobegnem, mi piše anonimno pismo in me vabi takorekoč na mojo lastno aretacijo: jutri popoldne — ob dveh, recimo! — hahaha . . . Migljaj je razločen, kaj praviš?«

»Šarmanten človek,« je zagodel Jacques, »treba je reči.«

Senegalčeve oči so se prevalile v znak veselega umevanja.

Grof je trudno pristopil k njima:

»To pomeni, draga moja, da je čas prišel. Požurita se; vzlic vsemu je boljše ne čakati dneva.«

»Bravo!« je vzkliknil šofer nenavadno prisrčno; vse neštevilne gubice njegovega usnjatega obličja so zaigrale v živem zadovoljstvu. »Rekel sem, da se izpametuješ.« Takoj nato pa je zazvenel v njegovem glasu dvom. »Se pravi, ako razumem prav, se naložimo to minuto na doktorjev avto in prhnemo k vragu. Vsi trije — da? Kar smo imeli s seboj, je pospravljeno razen tvoje obleke in drobnjarij; v petih minutah bomo gotovi.« Tesnobo je čakal odgovora.

»Ne,« je dejal pustolovec počasi. »Jaz ležem spat; trepalnice in kosti so mi kakor od svinca . . . Vidva, tovariša, odrinita brez zamude, dokler je tema. Ni jim treba vedeti, kam sta zavila.«

»In tebe naj pustiva tu?« je kriknil šofer razjarjeno. »Poslušaj ga, Hasan! O, da bi te —«

»Poslovimo se kratko in moško, brez omlednih besedi!« Uprl jima je oči v oči ter ju prijel za ramena. »Hvala vama, prijatelja — hvala za vse . . . Jaz sem bil vajin brat, vidva moja; le mi zaznamovani vemo, kaj to pomeni. Bodita srečna in glejta, da vaju še dolgo ne najdejo kremplji njih lopovske pravice, kateri smo skupaj tolikanj in tako uspešno podstavljali nogo! . . . Moje stvari poberita, če vama je kaj do njih; jaz ne potrebujem ničesar. Vzemita denar in kar je vrednosti . . . razdelita si, vsak polovico . . .« Tako govoreč, je tiščal Smučiklasove bankovce šoferju v roko.

Toda Jacques je odskočil, kakor bi ga pičila kača.

»Norec!« je zarenčal z jezno užaljenim glasom in vrgel tisočake po tleh. »Sami ti odpirajo vrata — in ti ostaneš? Kaj misliš početi?«

»Prisilim jih, nočem njihove milosti! Moj beg se jim zdi manjše zlo — to je mogoče in celo verjetno; ali to je njihova stvar. Če oni nočejo, hočem jaz; nikoli nisem bil enega mnenja s policijo in tudi zdaj ne mislim biti. Primem jih za uhlje ter jim potisnem rilec tja, kamor spada: računajmo! In računali bomo.«

»Samo zato, da si nazadnje razbiješ glavo? Hvala lepa! In če se res misliš ugonabljati, kako da pošiljaš naju stran?«

»Ker vaju nimam počemu žrtvovati. Jacques. Jaz hočem, da gresta; zahtevam in ukazujem. Ti veš, da se ne šalim!« Njegov glas je pojeklenel. »Ali ne hočeš ubogati izlepa?«

»Narobe!« se je srdito odrezal šofer. »Prav narobe. Po svojem treznem, dolgo in dobro pre-

mišljenem spoznanju ti odrečem pokorščino — da veš!«

»Jacques? Kakor sva, kar sva — ako bi te imel ubiti, ker napotuješ moji volji, te ubijem!«

»Prava reč, hahaha... Ubij me; to je nazadnje isto. Zakaj moj trdni sklep je tak, da si zlomim tilnik s tabo vred. Ako boš ti računal ž njimi, bom računal tudi jaz.« Udaril se je po žepih, ki so bili polni nabojev. »Gostil jih bom s temle, dokler bo kaj, zadnji strel pa je zame. To te vendar ne moti? Le ubij me; staremu apašu je kaj do smrti!« Rezko se je zasmejal in prekrižal roke.

Pustolovec je pobesil glavo; srce v njegovih prsah je govorilo. Ali je imel pravico darovati človeka, ki razen njega ni ljubil žive duše na svetu?

»In ti, Hasan?«

»Alah biti velik. Hasan ostati!« Črnc je oskalil zobe ter zavihtil pištolo nad glavo.

Grofa je prešinila rešilna misel: žrtvovati svidenje z Doro, poiskati Smučiklasi v njegovem lastnem brlogu in opraviti tam. Jacques in Hasan nista blazna, da bi silila v pogubo, kadar zvesta, da je že storjeno... Bežala bosta! »In vendar,« je dejal sam pri sebi, »ali še utegneta, po vsem?«

»Dobro,« je povzel, samo da bi pridobil časa. »Ostanita, če ni drugače. Jaz nisem kriv... Zbudita me ob sedmih.«

Komaj sam, se je zvrnil na otomano in zaspal globoko, krepilno spanje.

Točno ob uri ga je zbudil Senegalec z vestjo, da stoji zunaj stara Meta, vsa objokana, in bi rada govorila ž njim. Grof je planil na noge, čuteč se svežega in čilega, kakor že dolgo ne; misel na vse, kar se je imelo zgoditi, se je razprostrla pred njim, ne da bi ga vznemirjala ali plašila. Nikoli v življenju se ni čutil tako vedrega in pokojnega, nikoli tako pripravljenega, izročiti se usodi, naj ga zanese

kamor že. Metin zgodnji obisk ga je navdal s slutnjo, ki se je takoj strnila v gotovost; toda premislil jo je čudno vdano, kakor bi zrl na vse to že z drugega sveta.

»Marije ni več,« je zamrmral, gledaje solncu naproti, ki je lilo skozi okna v širokih valih na parket. »Ali to krasno jutro — Bog, kako čist in dišeč je zrak!«

Naglo, kakor bi odhajal na izprehod, si je zavezal kravato in velel spustiti Meto v salon.

Prišla je, tresoč se od potrnosti, še bolj sključena, bedna in siva nego doslej, z očmi krvavimi od jokanja. Nenaden uliv krvi je bil končal Marijine muke med drugo in tretjo popolnoči; zavpila je, vzgrgrala, iztegnila roke proti starki ter izdihnila po kratkem boju na njenih rokah. Bajе da se je ozrla dvakrat na grofovo stran kjer je opazila luč; nemara ga je želela še videti, ali Meta je bila sama ž njo, in tako je minilo, preden je mogla hiteti ponj. Dekla je pripovedovala, da ni umrla rada: njene oči so bile polne groze, v črtah ust, dokler so se premikala, se je izražal upor in gnev. In zdaj je bila »uboga gospodična« mrtva, in stara Meta, sama na vsem božjem svetu, je prišla povedat grofu žalostno vest ter mu prinesla pozdrave, ki jih je naročala Marija še včerajšnji dan.

»Spomnila se je name v svoji smrti uri,« je pomislil grof, in mehka bol ga je presunila. »Blagosloвила me je, nevrednega... O, Marija, šla si o pravem času. Le dan življenja še, in zadnja žličica jedi bi te pekla na duši!«

Stara Meta je komaj slišala njegova vprašanja ter odgovarjala nanja manj z besedami nego s tihim, živalskotopim jokom. Njena uboga, obožavana gospodična je bila mrtva — to je bila vsa njena jasna zavest. Grofu je pal pogled na bankovce, ki jih je bil Jacques zavrgel. Pobral jih je, odštel dobršen kupček ter ga stisnil siroti v roko, naj kupi Mariji

lepo krsto in naroči spodoben pogreb; kar je več, naj spravi zase, da ne bo živela v stiski na stare dni. Ostanek Smučiklasovih tisočakov je dolgo tehtal v roki, nato pa je skomizgnil ter spravil papirje v žep.

»Ne povejte nikomur, odkod imate denar,« je pripomnil, okrenivši se zopet k starki. »Ne pomišljajte niti ne ugibajte; karkoli bi slišali — dal sem vam svojo last . . . Stopite, kupite ji sveč in cvetic; jaz pridem . . . kmalu.«

Meta je držala bankovce v drhtečih rokah in zmedeno gledala zdaj nje, zdaj grofa; hotela ga je zahvaliti, pa se je mahoma spet zjokala nad Marijo. Tedaj je on začul glasove na stopnicah . . . Njegov obraz se je spačil. Zdrznil se je, zasopel globoko, otrpnil za hip, kakor zver na preži. Prisilil je starko, da je skrila denar, in jo potisnil skozi vrata.

Še preden je bila Meta dodobra zunaj, je planil v sobo Smučiklas, tresoč se po vsem telesu!

Odvetnikovo lice je bilo razorano, čez noč postarano za dvajset let, brada razmršena, oči krvave, ustnice zveržene v odsevu notranje burje in zmede. Na prvi pogled je izražala ta maska zgolj vdanost, strah ter hinavsko obžalovanje, ali pod videzom je razločno šklepetal obup ukanjenega špekulanta in škrtal skopuški gnev, krvoločno pripravljen na vse; prsti kosmatih Smučiklasovih šap so se krečili in krčili, kakor bi že trgali živo meso v odkup za njegov izgubljeni denar in za porušene sanje njegovega častihlepja.

A to je bila zgolj podoba s stopnic; ko je zagledal grofa, se je potuhnil vase, zmrznil sredi salona in atavistično zavrtil klobuk v rokah. Pustolovec je stal bleđ in vzravnan pri mizi; nervozno je trkal s prstom ob ploščo, in njegove ustnice so se prelivale v krčevitem smehljaju.

»Pozdravljeni, Šmučiklas,« je izpregovoril čudno tiho. »Zgodnji ste.«

»Ne zamerite,« je zastokal voditelj naroda. »Gotovo vas preseneča moj obisk ob tej nenavadni uri...«

»Narobe. Sedite, pomenek se utegne zavleči; saj mislimo govoriti resno in brez ovinkov, ne?«

»Se pravi, da.« Smučiklas je pokorno óhnil v naslanjač, zložil roke na trebuhu in blisnil v pustolovca z lokovim pogledom. »Glede na važna dejstva in čisto posebne okolnosti moralnega in zasebnopravnega značaja ... sem se čutil primoranega ... kot človek in kot oče —«

»Pričakoval sem vas; iskal bi vas bil, da niste vi našli k meni.«

»Pri-čako-vali?!« je ostrmel gost, z iskrico upanja v zvenicah.

»Delj in težje, nego slutite!« Grof je strastno prestopil. »Nič ne pomišljajte, doktor, na dan z besedo. Suho in stvarno, iz oči v oči.«

»Tedaj smem upati,« je začel odvetnik previdno, »da ste pripravljeni razmotravati ... uvaževati eno in drugo ... vzlic vsemu, kar je bilo? ... Oh, dajte, recite da! Res, Nina vas je hudo razžalila; toda sami veste najbolje, kako ... impulzivne so ženske, če jim sili srce v glavo! Ali boste sodili ubogo dekle radi žalitev, prizadejanih vam ne iz sovraštva in tudi ne grdega mišljenja, marveč narobe, iz vse drugačnih, dobrih in lepih čuvstev — da, v tem trenutku je moja dolžnost, govoriti o njih! — ki ste jih sami zanetili, grof, in jih sami zbegali s tako ... dolgo in težko preizkušnjo? ... Ne, tega ne storite!« si je odgovoril retorično, kakor pred poroto. Vstal je bil in stopil h grofu, škropeč ga s slino svoje zgovornosti.

»Bodite prepričani,« mu je segel poslušalec v tok besedi, »da mi razburljivost vaše hčerke prav nič ne teži srca.«

»Nu vidite!« se je zagnal Smučiklas, moleč mu roko. »Tak je odpuščeno, kaj? In smo spet stari prijatelji?«

Toda poznalo se je, da ni prišel zaradi odpuščanja; usta so se mu radovala, oko pa je vidno pričalo, da ne verjame grofu niti pičice več in mu hoče dodobra pretipati obisti. Sklicujoč se brez velike rahločutnosti na mnogoštevilne dokaze svojega prijateljstva, je naznanil, da misli izpregovoriti resno besedo, katere mu grof »spričo tegainonega« ne more in ne sme več šteti v zlo. Srčno nagnjenje njegove hčere mu je bilo umevno, grofovo »očividno simpatijo« do nje si je štel le v ponos.

»Čemu ne bi šla zadeva po svoji naravni poti?« je zaključil z glasom prepričanja. »Denimo jo vendar že v red; poročita se, z eno besedo! Kaj treba dram in tragedij? Ljudje se zgledujejo tudi brez snočnje neumnosti in vlečejo mojo hčer po zobeh; očetu to ni vseeno. Kaj bi storili vi na mojem mestu? Smučiklas ni kdorsibodi, nego mož široke javnosti, in zato ne sme postati pojac; komur je kaj do njega in njegove hčere, tega ne bo dopustil. Ako ste res moj prijatelj, mi morate pritrditi.«

»Vaša logika je nepobitna,« je priznal pustolovec.

»Nu, tak? Bodimo prozaični. Njena dota se z vašimi sredstvi ne da primerjati, ali storil bom svojo dolžnost, mimo tega, kar sem imel doslej zadoščenje storiti . . . In vi?« Odvetnik je postal nesramen. »Recimo, da se bojite ovir s strani . . . sorodstva: zato ste mož, da uveljavite svojo voljo. Lehko jim tudi poveste, da zavzemamo mi, se pravi, jaz in moja rodbina, če ne po imenu, pa vsaj po dejstvih aristokratsko stališče; voditelj naroda je nekronan knez . . . Ali morete reči, da so imeli vaši Beaupertuiški kdaj na stotisoče tlačanov? Jaz jih imam! In končno, ako je moje meščansko ime spotika, so zdravila pač v dosegu vaših rok . . . Govoril sem; zdaj čakam vaše besede.« Prekrižal je roke ter obvisel na grofu s kalnim pogledom hazardista, ki ve, da v prihodnjem tre notku najbrže ne bo milijonar, ampak berač.

Pustolovec je čakal nalašč celo brezkončno minuto; šele ko je videl, da igra sleherni odvetnikov živec v divji napetosti, se je zdajci stresel od tihega, neukrotnega smeha.

»Grof?« je zarjul naš voditelj, kakor bi strgal krinko z lic. »Dovtipov vam nisem prodajal — pred to mislijo vas svarim!«

»Oh ne,« je izbruhnil grof z grenko ironijo, »vaš načrt je vse prej nego dovtip! . . . Dovolite, da se oddahnem; preveč me je zgrabila resnoba, hahaha . . . O, Smučiklas, počemu je bilo treba izpovedi? Ko sem vas prvič pogledal, sem vas spoznal! Tak Buttertopf vam je bil premalo, vse višjega si je želelo vaše srce: grof Künnigsbruch naj bi vas dvignil na svojem hrbtu do plemstva, do zvezd, do nedotekljivosti! Kdo vas ne bi molil potem, kdo bi vam še odrekel pokorščino? Kdo teh tepcev in hlapcev bi se vas drznil meriti z vatlom vsakdanjega poštenja? Vse, kar spravi navadno človeško paro v luknjo, bi lahko počeli brez skrbi, ne glede na zetove milijone, ki bi scurljali pod vašim upraviteljstvom v vaš lastni žep!«

Med neprestanim grohotom so rezale pustolovčeve besede kakor biči; odvetnik je zaslutil, da je resničnost hujša od njegovih pričakovanj.

»Zasmehujete me?« je zavpil, skočivši s sedeža. »O, potem nisem končal! Še enkrat, kratko in jasno: ali sprejmete roko moje hčere?«

»Odklanjam jo,« je rekel grof, gledaje mu zaničljivo v izbuljene oči.

»Tako?« je škrtnil Smučiklas. »Dobro, že dobro; to se pravi po mojem, da mi izvolite zdajle vrniti denar, s katerim sem vas reševal neprilik vašega grofovskega blagostanja. Sto in nekaj tisočakov, grof! Sem ž njimi!« Robato je udaril po mizi. »Ali menite, da vam jih podarim, nemara iz spoštovanja do vaše zlahte in bogve česa še? To se motite, človek; denar nazaj, in če ga imate premalo, naj vam pomore gospod papá!«

»Kakšen papá?« je usekal pustolovec z rezkim glasom. »Koga mislite?«

»Njegovo cesarsko in kraljevsko apostolsko veličanstvo na Dunaju, da se izrazim kar najspoštljiveje.«

»Haha!« Grof je iznova bušil v smeh. »S to bajko sem pač enkrat zabaval profesorja ... Zakaj ste mu verjeli?«

»Aaa?« je pisnil odvetnik zlobno. »Tak ni resnica? In vendar niste protestirali, kadar sem kaj namignil oddaleč? Molčali ste, seveda z najnesebičnejšim namenom? Hej, čudne pojme imate o častil!«

»Mislil sem, da vam gre bolj za denar.«

»Priznam! Kar odprimo vizir, vsak svojega. Kako in kdaj ste pripravljeni plačati? Prodajte delnice.«

»Kakšne delnice?«

»Zlatokopne, ki ste jih omenili! Mari so tudi one —«

»Izmišljene? Vsekako.«

»Ha, to sem slutil, že spotoma! In vaše milijonsko premoženje, grof? Vaše imetje! Na dan z besedo!«

»Ni ga.«

»Ni — ga?...« Smučiklas je posinél in hlastnil po zraku. »Sploh ga ni? S pravljicami ste izvabljali denar meni in drugim? Naša lehkovernost je bila korito za lačnega aristokrata?«

»Izvrstno korito,« je pokimal oni.

»Slepar ste, navaden goljuf in lopov, grof Künnigsbruch!«

»Protestiram,« je vrgel razkrinkanec z jeznim posmehom.

»Oho!« Smučiklas je prisluhnil. »Dokažite, da ni res!«

»Narobe. Goljufa in sleparja bi reklamiral, tudi ako bi vi pomišljali. Toda grof nisem; Beaupertuis von Künnigsbruch nisem.«

»Preklete!« je zatulil odvetnik, išoč po glavni las, da bi si jih ruval. »Ne to ne ono, še grof ne, samo lopov in goljuf . . . Pa ga drži, ako ga imaš za kaj! Stojte,« je kriknil zdajci ter zgrabil pustolovca za suknjo. »Kje je mojih šestdesettisoč kron, ki ste jih dobili včeraj? Vrnite jih!«

»Prav žal,« je skomizgnil slepar. »Ni jih več. Ne bodite otročji, doktor.«

Smučiklas je klestil z zobmi ter segal po njegovem vratu:

»Tak tako! Moj deňar je pri hudiču? Moji lepi tisočaki so šli rakom žvižgat? To mi poplačaš, lump! Zadavim te!«

»Počasi! . . . Ne davite, dokler ne veste vsega.«

»Vsega?« je zajavkal odvetnik in padel nazaj v blazinjak. »Okraden sem, v škandalu tičim, da se iš njega ne vidim, in to ni vse? Zvrnite mero svojih grehov, vi antikrist! To je, kakor bi se bili zarotili, da hočete potegniti v blato, karkoli je tu spoštovanega, in postaviti ves naš mirni svet na glavo . . . Kakšne norce ste napravili iz nas v očeh naroda, ki nam je zaupal — oh!«

Ob pogledu na to vekavost je grešnik zdajci zrastel in zasijal.

»Ugenili ste, Smučiklas!« je vzkliknil tako zmago-slavno, da se je čulo kakor vrisk. »Potegnil sem vam krinko z obraza: še danes boste v očeh naroda to, kar ste . . . Vse žive dni ste legali množicam, da jih vodite k blagru, v resnici pa ste prodajali njih pravico za svoj lastni umazani hasek in blesk; ponudil sem vam priliko, da se izkažete izdajalca in ljudskega sleparja! Bili ste ohol gospodar na suženjski plan-taži, od zore do mraka ste vihtili bič, in kadar ste vi omagali, so bičali priganjači namesto vas; jaz pa sem hotel pokazati sužnjem, da ste sami največji hlapec, podlejši od najpodlejšega med njimi! Kdo, kdo je bil neizprosni sodnik, ki je delil zveličanje in izobčenje, kakor je prijalo njemu, ter kradel bliž-

njemu poštenje, da je lomil sebi pot? Kdo je krepostno pljuval v svojem listu na sleherno ubogo pocestnico, ki so jo kdaj vteknili pod ključ, ker je šla na svoje delo brez židanih kril? Odgovorite, Smučiklas, ali pa pobesite oči! Dokazano je, da ste sami brezčastnež in napródajnik, da je vaše farizejske morale zgolj gniloba in smrad, in da bi se vi vsi, vaše žene, hčere in sinovi, le povzdignili, ako bi mogli zamenjati svoje umazane duše za dušo poulične vlačuge . . . Vi predvsem, vi, Smučiklas, ste se razodeli pred mano do zadnjega kosčka nagote; najsi bo masa še tako strahopetna, vas bo vendar kamenjala, zakaj šibanega volka se niti ovca ne boji! Recite, ali nimam za kaj pokazati na vas pred vesoljnim ljudstvom, češ: vaš zgleđ in voditelj je podel, brezčasten lump?«

»Haha!« se je zasmel odvetnik s hripavim glasom, »vaša hvaležnost je prav posebne sorte. In vi, kakor vidim, niste navaden slepar, marveč goljuf z načeli, ki smotreno popravlja družabni red. Nu, dobro, vsak olepšava svoje lopovščine, kakor ve in zna . . . Ne mislite pa, da ste ugonabljali moje premoženje in moj ugled brez kazni. Kaj vam pomagajo vaši uspehi v primeri s tem, da vas odvede policija uklenjenega ž njih pozorišča? Policija!« je zavpil ter planil k oknu. »Kje je kak redar? . . . Držite goljufa! . . . tatú! . . . morilca! . . .«

Toda spodaj ni bilo videti nikogar; in pustolovec se ni branil.

»Kričite!« je dejal z zloveščim mirom. »Hvaležen vam bom. Vpričo beričev vam ponovim besedo, ki je še nisem izrekel; potem je vsaj ne utajite.«

Smučiklas je osupnil ter se obrnil k njemu:

»Kaj nameravate, satanski človek?«

»Dovršiti svoje delo.«

»To je?«

»Uničiti vas. Položiti vašo sramoto v njih roke in vpričo njih pritisniti žig na vaše čelo; povedati vpričo njih svoj zakaj, ponoviti pred njimi, kdo sem.«

»Kaj hočete reči?« je sklecnil odvetnik; vsa kri mu je izginila iz zabuhlih lic. Vzlic gnevu in obupu ga je vleklo nekaj, da je stopil bliže k neznancu ter mu zabodel pogled v oči. Nekje v njegovi glavi je bil občutek, kakor bi se trgalo zagrinjalo, in hkrati ga je begal teman spomim na razgovor iz nepredavnih dni. »Kdo ste in kaj mi očitate? Ne pomnim, da bi se bila srečala v življenju.«

»O pač!« je izbruhnil pustolovec s trpkim grohotom. »Srečala sva se, čeprav samo za hip: za tisti nesrečni hip, ko se je življenje začelo! Pomislite malo... Ali je vaših podlosti res tolikšna mera, da ne vidite nobene, ki bi vpila v nebo glasneje od vseh?«

Smučiklas je buljil in drgetal; zlati ščipalnik mu je bil zdrknil iz nosu ter obvisel na verižici. Nekaj brezimenskega je kovalo v njegovih možganih.

»Kdo ste?« je ponovil bebasto. »Sami povejte...«

»Ali pomnite, kar sem pripovedoval takrat, ko sem prvič sedel za vašo mizo?«

»Zgodbo... o vašem tovarišu iz tujske legije?« Odvetnik se je opotekel in komaj še ujel mizni rob. »Tedaj ga vendar ni vzel hudič?«

»Pred teboj stoji, lopov!« je kriknil mladi mož ter ga sunil z divijo besnostjo v prsi. »Pravi grof Künnigsbruch je bil tisti izmed obeh legijonarjev, ki so ga ubili na begu. Pred smrtjo mi je izročil svoje listine, in jaz sem jih porabil v dober namen — jaz, Pepe Veselko, sin Nele Veselkove!«

»Nelin sin!« Odvetnik se je zgrudil v fotelj kakor izpodsekan. »Njen sin!...«

»In tvoj, zver brez srca in brez časti! Ali me zdaj poznaš? Zdaj veš, zakaj sem ti prisegel maščevanje?«

»Kje si pustil mater?« je jeknil Smučiklas. »Kaj se je zgodilo ž njo? Ali še živi?«

»Moja uboga mati, ki si jo ti zločinsko pehnil v nesrečo? Nela Veselkova, kateri si ukradel dobro ime ter jo pregnal iz domačega kraja, grozeč ji s

krivo prisego? Njej je dobro; v Parizu počiva, v skupnem špitalskem grobu . . . Beda in žalost sta jo gnali križemsvet; ko je umrl njen zaščitnik in je vsled bolezni izgubila glas, je padala niže in niže, dokler ni utonila v najgloblji sramoti. Mati ne pomišlja, Smučiklas, kadar treba rešiti otroka lakote; ona ni pomišljala — in ti si kriv tega! Spominjam se je, kako je oblačila zvečer svoje revne židane cunje, hodila na ulico ter se vračala z moškimi, jaz pa sem molil doma — zakaj učila me je moliti! — in prosil Boga, da bi imela srečo, ker sem vedel, da to pomeni kruh . . . Greh in razvrat sta zalivala nežno stebelce mojega detinstva; gledal sem lastno mater, kako se je prodajala, gledal pijane dedce, kako so jo topli in suvali, poslušal jo, kako se je pogajala za plačilo svojega ponižanja, in kesneje, ko je ostarela od hiranja — kako je moledovala okrog skopih gostov in zaman ponujala svoje velo telo . . . Glad se je oglašal zmerom pogosteje, dokler ni obsedel za najino mizo. Tiste čase sem nehal moliti; začel sem krasti, ker je bolj pomagalo . . . In neko noč se mati ni več vrnila domov: policija jo je bila zasačila na cesti. Šele čez mnogo dni sem jo videl v bolnici, katere ni več zapustila. Hodil sem k nji ter gledal ostudne rane na njenem obrazu, ki je bil nekdanj tako lep, na čelu, prej tako nežnem in belem, na ustnicah, ki me niso smele več poljubiti . . . Preden je umrla, mi je razodela zgodbo svoje nesreče; povedala mi je, kdo je moj oče, ter izdihnila, preklinjaje ga v svoji zadnji uri. Obljubil sem, da ponovim lopovu njeno kletev, ako ga najdem kje na svetu, in mu izročim spominek, ki mi ga je dala zate, Smučiklas. Komaj dvanajst let mi je bilo takrat . . .

Nesrečnežev glas je usihal in solze so mu tekle po licih, ko je obujal to strašno preteklost. Ob zadnjih besedah je segel v prsni žep ter se ozrl na očeta s pogledom, v katerem sta se družila sovraštvo in neozdravljiva bol.

Odvetnik je stokal v pesti, toda ne od kesanja, marveč od strahú: kje naj mu ta človek prizanese?

»Kakšen [je tisti . . . spomin?« se je zdrznil čez čas.

»Tu ga imaš, in naj te páli na duši!« je zarohnel Pepe Veselko ter mu vrgel ogoljen zvezček z vso silo v obraz. »Tu je, obrtna knjižica njene sramote!«

Smučiklas, ki je v resnici samo premišljal, kako bi našel sprejemljiv izhod, si je privoščil minuto joka; njegova vest je spala tudi zdaj. Nato je dejal z dozdnevno ubitim glasom:

»Poštena ženska si pomaga drugače . . . Sama je bila kriva.«

»Ne psuj moje matere! Tudi ona bi me bila zredila z drugačnim kruhom, da ni bil moj oče zver!«

»In ti, čemu nisi začel poštenega življenja?«

»Haha! Meni se ni godilo kakor otrokom, ki nosijo tvoje ime; drugače bi bil postal svetnik v primeri ž njimi. Tako pa? Glad ni spoštovalec zakonov; sinu bede in sramote je poštenost že po tem omržena, ker jo vidi v zakupu svojih zaničevalcev. Kradel sem, goljufal, bratil se z izvržki, kakor jih imenujete vi, spoznal ječo, preganjanje in sleherno grozo svoje usode. In pri tem sem mislil nate, ki živiš v obilju, in na mater, ki si jo pogubil okrutneje nego kdaj krvnik svojo žrtev; koliko sem te klel in sovražil — z morjem na nebo ne popišeš! Večkrat sem se hotel ubiti, ali sovraštvo mi je ubranilo . . .«

»Da bi se bil!« je vzkliknil Smučiklas iz dna duše.

»Takšna je vaša logika! Jaz naj se ubijem, ko ti živiš? Sodniki, ječarji in rablji, ki stražijo vašo pogoltnost, živé, siromak, kateremu ste ukrali srečo, pa naj umre, da vam ne bo motil spanja? Strah vas je, da nas ne bi prilezlo na milijone iz globin teme, v katero ste nas izgnali; in prav imate, zakaj blizu je čas, ko zapoje rdeči petelin na vašem templu od pozlačene gnilobe!«

»Tako bi se zagovarjali vsi zločinci,« je dejal odvetnik, šklepetaje z zobmi.

»Kdo je večji zločinec od tebe? In kdo se zagovarja, Smučiklas? Jaz pač ne gledam, kako bi si rešil glavo. Čemu ne kličeš policije? Naj pridejo, da jim porečem: kradel sem in goljufal, in ta vaš veliki mož je kriv! Sin vlačuge sem, in Smučiklas je moj oče, njegov zločin je pognal mater in sina na takšno pot!«

»Ha!« je zaškripal starec, lomeč si roke, »zato si prišel? Zato si nam mamil hčere in babnice, kradel bližnjemu pamet in sejal pohujšanje, kamorkoli si stopil? Zato si se učil slovensko?«

»Ej ne,« je vzdihnil Pepe Veselko z globoko boljo. »Moje ure s Križajem so bile zgolj pesek v vaše oči; slovensko me je učila mati. Kadar sva najbolj gladovala, me je stiskala k sebi ter mi pripovedovala o svojem jeziku, o lepi deželi in dobrem ljudstvu, ki jima solnce ne sije od samih osrečevalcev.«

»Peklenski načrt!« je povzel odvetnik svojo misel. »Hudobneje ni moči pehniti očeta v sramoto; očeta — sin! Ali je bil moj greh dovolj velik, da sem zaslužil to stokrat večjo kazen?«

»Haha!« se je vzpenil sin. »Povejte mi, kaj je vaša kazen proti vašemu prekletemu dejanju?«

»Trohico usmiljenja bi pač lahko čutil z menoj.«

»Kakor da ste ga vi poznali! Ne bodite sentimentalni, Smučiklas, in storite, kar je bil vaš namen.«

»Dobro,« je rekel odvetnik; glava mu je težko visela na prsi. »Toda nase — ne misliš? Obsodijo te in zapro za delj nego štirinajst dni. Gotovo imaš tudi od prej obilo na vesti; za vse boš dajal odgovor.«

»Živega me ne dobe, ker se bom sodil sam.«

»Ubiti se misliš?« je vzkliknil Smučiklas. »Norec, ki si! Jaz na tvojem mestu bi živel, vzlic vsemu,« je dodal z lokavo prepričevalnostjo.

»In bežal ter vam odpustil pol kazni?«

»Kdo govori o meni?« se je zatajil odvetnik.
»Črv trepeče za svoje življenje, in ti, mlad človek, se zanj ne bojiš?«

»Črv je srečnejši od mene. Kaj pa je moje življenje? Kamen, komaj dober, da ž njim razbijem okno v palači krivice.«

»Govoriva pametno. Mlad si, našel boš kraj, kjer te ne poznajo... Karkoli si mi storil, ti odpustim, ako ti pozabiš... Odpusti, sin, in dobro ti bo na zemlji! Glej, založim te z denarjem; mnogo sicer ne premorem, a storiti hočem po svojih močeh... Izgini!... beži!... prizanesi!« Tako govoreč je bil zdrknil Smučiklas na kolena ter sklenil roke; njegov glas se je obrnil v jok, in solze so ga oblike kakor na povelje. »Bodi pameten,« je povzel, »in spoznaj, da s tem ne popraviš ničesar!... Saj ti je vendar vseeno!«

»Recimo,« ga je zavrnil pustolovec, »da bi mi bilo vseeno. Ali, če je človeku dvoje vseeno, mora izbrati ono, kar je pravičnejše! Ne? In razentega mi je policija na sledi: tiralica me je dohitela, vsak hip morajo priti pome... Prepozno je, Smučiklas!«

»Čas je, do zadnjega hipa. Beži, nesrečnež, usmili se! Vse storim, da ti pomorem uiti.«

»Ostanem!«

»Povej,« je vzkliknil starec brezupno, »zakaj me nisi rajši ubil?«

»Mrtvim je dobro... Jaz pa sem hotel, da postanete živ mrlič in trpite še dolgo, zaznamovani, zaničevani... izobčeni! Slišali ste mojo sodbo; zdaj idite, in kletev moje matere bodi nad vami... Idite! Tu je stanovanje poštenega tatú in sleparja — tu ni prostora za vas!«

Smučiklas je videl, da prosi zaman. Vstal je, pobral klobuk in krenil k izhodu. Na pragu pa se je obrnil nazaj: Pepe Veselko je zagledal nov obraz, poln divjega, trdovratnega zasmeha.

»Dobro,« je kriknil oče sinu v slovo, »naj se izkaže, kdo ima širja pleča! Tvoje orožje, fant, je prešibko, da bi podrlo Smučiklasa v prah! Stopi, kar hočeš, razbij si glavo, kakor veš in znaš — jaz te ne izročim policiji, išči si drugih poti! . . . In kar imaš zoper mene, je golo obrekovanje; vse utajim, in takšnih, ki bodo verjeli meni, ne tebi, bo zmerom dovolj. Nepravega si se lotil, mladič!«

To rekši je zaloputnil vrata za seboj. Pepe Veselko je slišal glas njegovih trdih, oholih korakov, kako je zvenel po stopnicah ter se počasi utrnil na ulici. Doktor Smučiklas ga je zapuščal močnejši in samozavestnejši, nego je bil prišel . . .

Mladi mož pa je kmalu začutil v sebi globoko izpremembo. Po dovršenem obračunu se je bila težka napetost njegovih misli in čuvstev umeknila pokoju, ki ga že dolgo ni poznal. Spustil se je kanapé, izmučen od razodetega sovraštva in bolečine, in vendar pokrepčan, kakor bi sopel osvežujoči hlad po nevihti. Kar ga je davilo vsa leta in leta, je bilo izbruhano iz srca, odplavljeno iz možganov; zdaj je preudarjal svobodneje in jasneje. Ni ga tlačila niti zavest, da mu je izpodletelo pol maščevanja: stena prepričane gnusobe, v katero se je bil zaletel, je bila kvečjemu pretresena, ne podrta. Srce Smučiklasovo ni krvavelo, ko je slišal posledice svojega zločina, in njegova čast ni obupala nad seboj, ker je sploh ni imel. Naj se razvé tragedija Nele Veselkove še tako široko, vrišč ogorčenja naj bo v javnosti še tako glasan, odvetnik bo znal tajiti, zavijati in končno preboleti vse. Niti ako ga narod obsodi, ne bo ubit: človek je poražen, kadar zdvoji tudi sam nad seboj, Smučiklas pa se pozna že dolgo, in to v svojo veliko zadovoljnost. Česa mu bo manjkalo, v najhujšem slučaju? Denarja? Prijateljev, ki bi se ž njim družili, kljub vsemu?

»Toda,« si je ugovarjal Nelin sin, kakor bi bil že storil zaključek iz teh resnic, »saj ne stojim tu zaradi sebe; horim se in padem za stvar!« Ali pa

je »stvar« res zahtevala žrtve njegovega življenja? Brezuspešne žrtve, ko bi lahko živ podiral še dolgo in vsejal stokrat več, nego more tu zatreti? Čutil je, kako se nagiblje njegov sklep in pada . . . »Končno pa,« — sam je ostrmel nad to drzno mislijo, — »kdo ve, ali mi je usojeno zgolj podirati in ne bi vendar našel na zemlji točke, kjer morem graditi, drugim v prid in sebi v odrešenje? Živeti blago, toplo in rodovitno življenje, življenje pozabljenja in dela — in če tudi ne, magari najzavrženejše, kakor ga je bila pripravljena živeti Marija v svoji grozi pred smrtjo? Ali je kdaj človeška nesreča tolikšna, da bi se smela odreči večnemu, mirnemu solncu, ki lije, glej tam, tako svetlo čez vrhove kostanjev, in zapечатiti svoj lastni pogin?«

»Nel« je kriknilo nekaj glasnega v pustolovčevi duši. »Dal« je ugovarjal drug, zagrizen glas, toda iz dalje, vsak hip malovernejši in šibkejši . . . In s tem že napol razrešenim dvomom v sebi je hotel vztrajati, vzlic gotovosti, da pogineta ž njim tudi zvesta tovariša? Kaj bi bil, ako ju žrtvuje? »Morilec!« je rekel trdo in jezno ter vstal. »Moj stari Jacques in ubogi Hasan? Ne, to je močnejše od meae . . .«

Toda prijateljstvo in ljubezen sta bili samo krinka življenja samega, ki ga ni hotelo pustiti od sebe. Mari ni stalo tam, vtelešeno v kipečem liku, in zrlo nanj? Pomel si je oči ter jih uprl v žensko postavo, ki je slonela pri vratih sosednje sobe, kakor bi čakala njegovega vzdramljenja.

»Dora!« je vzkliknil. »Prišla si?«

Zletela mu je v naročje, očividno prestrašena in hkrati histerično razigrana.

»Ti veš?« je vprašal tiho.

»Vse mesto ve. Po ulicah stojé ljudje in kričé novico; s prstom so kazali za meno. In tole, glej, je dobil papa pri zajtrku.«

Drobno pisemce, ki mu ga je pomolila, je bilo lilaste barve, pisava ženska, črnilo še sveže:

»Grof Künnigsbruch je navaden slepar in zločinec, vse njegove pravljice so zlegane. Ovaden je policiji in mora biti še danes aretiran; nihče naj ga ne izkuša rešiti! — Nekdo, ki bo storil vse, da pride resnica na dan.«

Ta »nekdo« je bila baronica Thurmbhauffenova.

Pustolovec, ki mu je prišlo izprva vroče, se je zdaj nasmehnil ter pokazal Dori Skobyllovo karto:

»Ne mudi se, policija sama mi ponuja beg.«

»Vso noč sem se tresla zate,« je povzela ona, ne da bi utegnila povedati zakaj. »Doma je cela sedmina. Pustila sem jih in hitela k tebi, da te posvarim. Čakala sem zraven, ko si govoril s Smučiklasom, in slišala vse, čisto vse . . . O, to si napravil krasno, dragi moj!« Bolna veselost je zažarela v njenih očeh. »Poljubi me! Objemi svojo Doro, preden jo zapustiš . . . Saj pojdeš, kaj? Ne boš jih čakal, da bi storil tisto blaznost?« Plašno je spustila oči po sobi, skočila k mizi med oknoma in nekaj pobrala. »Kaj je v tej stekleničici? . . . Strup? . . . Saj sem vedela! Ne, rotim te, ne stori . . . Ta prah bi bil morda dober zame; ti pa, zdaj? Ti umreti, ki si svoboden kakor orel pod nebom in se lahko iztrgaš? Kaj naj storim jaz, prešibka in preničemurna, da bi se mogla izdreti iz teh kužnih tal?«

»Nase misli, Dora,« je otožno dejal pustolovec, izvija se njenim mehkim rokam. »Predobra si, da bi se zdaj mazala z menoj. Čuj, ljudje se zbirajo spodaj!« Res se je slišal z nabrežja nerazločen krik in hrup. »Tu nisi varna; beži, ne sili sama v sramoto . . . Zbogom, hvala ti!«

»Zakaj me podiš?« je vzkliknila ona, skrivaje se spet na njegovih prsih. »Ali meniš, da ti nisem videla zdavnaj v srce? Nikoli nisem verjela tvojemu grofovstvu, in vendar sem te hotela imeti za svojega; jaz sem vzela tebe, ne ti mene! Stal si izven njih tope srede, bil si človek iz sveta, kjer je gibanje, dogodek v mojem pustem življenju; tebi sem hotela

dati, česar oni ne zaslužijo . . . Naj le zvedo! V njih očeh bodi karkoli, v mojem srcu pa si junak, in vso sem se našla v tem, kar sem storila s teboj!« Njene strastne ustnice so prosile poljuba.

»Dora,« je šepnil on, tiščeč si dlan na razbeljeno čelo, »ako je to resnica — pusti vse in pridi za mano . . . Daleč kje najdem zate varen kraj in postanem drug človek; le ti hotil«

Ali ona je spustila glavo na prsi ter odkimala.

»Ne, ne,« je dejala z žalostnim smehom, »to ni zate ne zame. Ljubila sem te svobodno, in zdaj naj postanem kamen na tvojem vratu? Tvoja ljubica sem bila, tovarišica ti ne morem biti. V meni je lena, pokvarjena kri teh ljudi; zaničujem solidnost in vendar je potrebujem. Ne mogla bi ostati Dora sredi skrbi in strahov. Hotela bi, da! Ali to je stanovitnost; kakor bi prekladal junaško opero v prozo . . . Objemi me, še enkrat . . . in zbogom! Beži, ostani prost!«

Odtrgala se je in hotela naglo zapustiti sobo; Veselko ni opazil, da je medtem spustila pogubonosno stekleničico za nedri. Med vrati pa je zdajci odletela nazaj. Komisar Skobyll je stal na pragu . . .

Njegov pogled je hudobno šinil od pustolovca do dame; nato je stresel kolena in stopil naprej, ne da bi snel klobuk.

»Čudna hiša, mora se reči,« je izpregovoril s sarkastičnim glasom. »Veste, gospod, da me vaša služabnika nista hotela pustiti k vam in sta mi celo grozila? Priseči sem moral, da vam nočem žalega! Obljuba velja,« je dodal, ironično poklonivši se Dori, ki je stala vsa bleđa in neodločno strmela vanj, »samo prosil bi gospodično, da naju pusti sama, ker prihajam v . . . ehm! zelo delikatni zadevi.«

»Kaj hočete?« je vprašal pustolovec osorno, ko mu je vrgla Dora svoj zadnji vroči pogled in priprla vrata za seboj. »Govorite kratko! Prišli ste me aretirat?«

»To je ravno smola, da ne,« je povzel komisar v zadregi. »Mislim, da ste obveščeni, kaj? Na žalost

se je položaj medtem poslabšal. Vse mesto je na nogah, gospod ... kako vam je pravzaprav ime? Primoran bom zapreti Francosko nabrežje s kordoni; dva vaša upnika smo že priprli, ker sta razgrajala pred hišo. Vse to se godi vsled anonimnih pisem ... ah! enega vidim tudi na vaši mizi. Nemogoče nam bo vztrajati dolgo na stališču, ki ga zavzema policija v interesu javnega miru in na višji ukaz: da namreč ne vemo ničesar in je vsa agitacija le navadna huj-skaška izmišljotina. Zato mi je naročeno, da vas vprašam osebno, prvič in zadnjič, ali ste voljni iz-giniti nemudoma preko meje?« Poudarek njegovega nagovora je prihajal tem oblastnejši, čim zaničljiveje se je smehljaj Veselko.

»Lepo,« je dejal pustolovec. »Hvaležno se bom spominjal tukajšnje policije ter jo priporočal kolegom, ki želé nemoteno živeti svojemu poklicu ...«

»Ne posmehujte se!« je zagrmel komisar ter se napihnil. »Ako bi bilo po mojem, bi sedeli že dolgo tam, kamor spadate! Da ne pozabim: pravkar sem govoril z odvetnikom Smučiklasom. Iž njegovih besed posnemam, da sami želite aretacije in kaj vem česa še, ker hočete z različnimi škandalnimi odkritji demoralizirati prebivalstvo. Ali policija vam bo znala zamašiti usta brez rahločutnega izbiranja sredstev, ne glede na to, da je Smučiklas pripravljen plačati vaše dolgove; ona edina bo tudi odločala, kaj sme in kaj ne sme biti javno mnenje. Z eno besedo, ako ostanete gluhi za dobre svete, vam zmešam štrečno jaz!« Premolknil je ter blisnil z očmi. »Zakaj molčite?« je vprašal nato. »Kakšen je vaš odgovor?«

»Takšen,« je suho dejal pustolovec ter pokazal z roko na vrata, obračaje se hkrati k šoferju, ki je bil kradoma vstopil ter se postavil Skobyllu za hrbet. »Recite ekscelenci, da bom ravnal po lastnem pre-udarku. Jacques, pomagaj gospodu ven.«

Toda komisar je šel sam; med vrati je pogledal nazaj ter siknil: »Pol ure imate časa!«

Šofer mu je sledil do hišnih vrat; ko se je vrnil, je našel Veselka v krčevitem smehu.

»Ne, brat,« je vzkliknil osuplo, »to ni komedija! Glej, kaj se godi spodaj!« Peljal ga je k tenčični zavesi ter mu pokazal ljudstvo, ki se je gnetlo po nabrežju.

»Doli z grofom!« so rjuli nekateri, »na cesto ž njim!« Ali teh sovražnikov je bilo manjši del; večina je grohotaje in mahaje upirala poglede kvišku, kdaj se pojavi slavljenčev obraz.

»Zdaj si utolažen, kaj?« se je obrnil Jacques k tovarišu, kažoč mu oddelek redarjev, ki se je bližal trumi. »All right, branili se bomo tu gori!«

»Bedak,« je dejal Veselko, »mari ne vidiš, da so prišli razganjat ljudi?«

Šofer je okamenel, dočim je množica sprejela redarje z burnim hrupom. »Živela policija!« so vpili ogorčenci, med katerimi je bil najglasnejši koncipijent Fabina sam. »Primate ga, držite ga!« Toda nekdo je nastavil roke na usta in kriknil: »Doli s policijo, živela višnjeva repatica!« Vse nabrežje je zagrmelo za njim...

»Haha, to je blazno!« je izbruhnil Jacques, zvi-
jaje se od smeha. »In ti, nesrečnež? Ti?«

»Gremo, zvesta duša; takoj se odpeljemo.«

»Vendar te je srečala pamet! Hasan, kje si?«

»Nočejo me,« je pokimal bivši grof, »ker se bojé resnice; to je moj poraz... In policija mi dela pot, množice mi vriskajo, Babilon se začenja —«

»To je tvoja zmaga!«

»Hasan biti zadovoljen,« se je namuznil Senegalec, ki je prisopihal takrat.

Množica je pomalem ustopala brezčutnemu »raz-
idite se!« vrlih Skobyllovih redarjev. Smučiklasov avto je stal na dvorišču ter veselo brnel odhodnico; črnc je že sedel, a Jacques je čakal samo še, da se nabrežje izprazni. Medtem je izpolnil Veselko svojo zadnjo dolžnost in krenil še enkrat po črnih stopnicah, ki so držale k Mariji.

Okna njene sobe so bila zavešena; v brljenju sveč in žalobnem vonju dveh šopov vrtnarskega cvetja se je zdel prostor čudno prazen in tuj, kakor odmaknjen s to stran groba in prenešen na oni svet. Mladi mož je najprej zagledal Meto, ki je skrivala obraz ob postelji ter gnala zategel glas, da nisi razločil, je li jok ali molitev; šele nato je uprl oko v blazine ter odkril nekaj bledejšega od njih beline, obdanega z razpuščenimi valovi črnih las. Marijine ustnice so bile otrpnile v rahlem, sladkem nasmehu, ki je še med boleznijo časih odkrival lesk njenih prelepih zob; drobno razpelce od bele kovine je izginjalo med prozornimi prsti, in rjuha, ki je odevala mrtvo, je komaj dramila slutnjo telesnih oblik. Ali vendar je bila v tej sliki neskončna žalost in grenka, niti v večnem spanju ne ugasla bol. Pod črnimi trepalnicami je visela solza, kakor bi še mrtve oči plakale za solncem te zemlje, na ustnicah je ležalo nekaj zadušenega kakor zadnji hrepeneči vzdihljev, cstekleneli školjki ušes sta se zdeli votlejši, otrpli v gladni pripravljenosti, da bi sprejeli vsaj še eden živ drhtljaj; brezkrvne nosnice so zevale, kakor bi se odpirale vonjavam, in grudi so se zdele, da hranijo še neizdavljen jek. Pustolovec je s strahotno jasnostjo spoznal poslednjo Marijino misel, v kateri ni bilo več toge strtega srca in ne grenkobe siromaštva; človeška ljubezen se je bila utrnila z dušo vred, toda praseveta, živalska strast do bitja je ostala zarezana v teh črtah in je moledovala še zdaj:

»Povejte, grof, zakaj ne smem živeti? Oh dajte, pripovedujte mi o solncu, gozdih in poljanah, da jih vidim z mrtvimi možgani, da vztrepeče nad njimi še moje ledeno srce . . .«

Groza pred smrtjo, tišino in tesnobo se je zgrnila nanj od vseh strani; srce se mu je razširilo od koprnjenja po vabi tujih cest, pijanem butanju lokomotiv in upapolnem šumu ladij. »Živetil« je zakričalo

v njem, »boriti se z usodo, dejstvovati! Utripati je sreča, mirovati je pekel!«

Po prstih je odšel iz sobe, s stopnic je že zletel; in komaj ga je oblila spodaj dopoldanska luč, je ugasnil beli obraz v njegovi duši...

»Pripravljen, Jacques?« je kliknil tovarišu. »In zrak je čist? Na pot po belem svetu!«

Obrnil se je k hišnim vratom, da vidi sam; tedaj pa se je prikazalo v veži potrto lice starca, ki je neodločno krenil proti njemu.

»Ekscelenca?« se je začudil on. »Kaj vruga vas nosi v to razvpito hišo?«

Toda pogled v proseče oči deželnega varuha ga je navdal takoj z mehkejšimi čuvstvi. Predsednik je bil resnično uničen, pravi pravcati zgled obupa. Z migom je povabil pustolovca v kot, ki ju je skrtil očem tovarišev, in tam je zdajci zastokal iz dna svojih srčnih muk:

»Za božjo voljo, rešite me! Prizanesite... Ali vam nisem ustrezal, kolikor more človek človeku, in stopil točno v sleherno vašo zanko? Ali ne tvegam vsega, da vam ohranim prosto pot?... In vendar vztrajate in me pogubljate! Skobyll mi je povedal, da se branite iti, še zdaj; in tako prihajam sam, vzlic njegovemu odgovarjanju in Klotildini prepovedi. Rotim vas, kakor se sam Bog prosi,« — pri teh besedah je revež sklenil roke ter bridko zajokal, — »usmilite se in pojdite v mir!«

Hotel je pasti na kolena, toda Veselko mu ni dovolil.

»Ne, ekscelenca,« je dejal napol ironično in pol sočutno, »ne žalite svoje starosti; bilo bi povsem odveč. Naš odhod zavisí v tem hipu samo še od majhnega pogoja. Ne boste ga odklonili, ako cenite svoj lastni interes.«

»Karkoli je v človeški moči!« je vzkliknil predsednik z izrazom popolne apatije.

»Peljite se z mano do vladnega dvorca; naša cesta drži tam mimo.«

»Zgodi se vaša volja!« Starec je sklonil glavo. »Naj se ljudstvo utrdi v prepričanju, da smo vas imeli do zadnjega za poštenjaka...«

Četvorica se je vkrcala in Smučiklasov avto je mogočno zrohnel po nabrežju. Izkazalo se je, da pljuska zmagoslavje višnjeve repatice daleč preko dovoljenih mej. Po vsem mestu se je bil razvil eden tistih lepih narodnih praznikov, o katerih poročajo naši listi pod zaglavjem »rabuke«. Goste gruče ljudi so se valile po ulicah ter mešale svoj krik in žvižg z izpodbudnim žvenketom pobitih oken. Pristaši mladinov so demonstrirali zoper Smučiklasa in vlado, Smučiklasovci zoper nje, klerikalci zoper vse obenem; le »brezdomovinska rdečkarska sodrga« ni bila zavzela postojank, deloma, ker so bili delavci zapreženi v svojih tovarnah, deloma pa, ker je njih navada čakati, kakšno mnenje jim določi Viktor Mahnè. Pustolovec ga je videl na koncu nabrežja, ko je avto prerezal Skobylov kordon; sredi majhne peščice sodrugov je stal na kupu gramoza, mahaje s svojim brezmejnim karbonarskim klobukom in uredniškim notesom »Rdečega plamena«. Njiju oči so se srečale; Mahnè je pokimal, raztegnil usta kakor lev na grbu ter intoniral:

»Živela višnjeva repatica!... Živel grof, po domače Pepe Veselko, sin našega velikega Smučiklasa!«

In klic je zgrmel naprej, bučal pred njimi, stresal zidove našega Jerihona od vrha do tal.

»Bravo,« si je mislil izkušnjavec, »kdor dolgo vpije, zadene sčasoma pravi ton!«

Prostor pred vladnim dvorcem so stražili vojaki. Predsednik je zlezl z povešenimi očmi na tlak, in Klotilda, videč soproga v tej neverjetni družbi, je omedlela zgoraj za svojim oknom.

»Zbogom, ekscelenca,« je rekel pustolovec, popravljaje se na sedežu. »Kam se vam toliko mudi?«

»Pisat prošnjo za vpokojitev,« je zamrmral Klo-
tildin mož, ne da bi se ozrl.

»Pa mi?« je kriknil Jacques preko rame, ko so
drevili dalje, iz mesta v zeleno pokrajino, v prostost...

»Mi?« Mladi mož je pomislil. »Kam te žene?«

»Tebe — kam?«

»V Ameriko — v Kanado!... Zgradim si kolibo
in primem za plug; dovolj mi je volčje usode...
Pojdi z mano! Hočeš?«

»On verra!... Do razpotja si eden premisli, ti
ali jaz!«

Zadnja soteska je ostala za njimi. Visoko solnce
je žgalo na plan. Ravna kakor meč, je merila cesta
v neskončnost, in razdedinjencu se je zdelo, da čuti
mogočni val, ki ga odnaša po tej beli strugi s seboj.

EPILOG.

Nihče, kdor se ozira danes nazaj v tiste zloglasne
dni, ne more tajiti, da se je komplot zoper držav-
ljansko in socialno zanesljivost našega prebivalstva
ponesrečil.

V prvo viхро je posegla železna roka doktorja
Skobylla s podporo dveh vojaških stotnij; pravijo
celo, da je imel komisar svojega šibkovoljnega in
takrat še posebno zbeganega predstojnika do noči
zaklenjenega v njegovi pisarni. Pogled na gole ba-
jonete je brž ohladil ljudske strasti. Mir je zavladal
tem hitreje, ker je Smučiklas v zvezi z Grabuncem
ter drugimi neposredno prizadetimi veličinami grofov-
skega dvora pod strogo tajnostjo prevzel plačilo Ve-
selkovih dolgov in s tem izpodrezal dobršen del
agitacije pri koreninah. Na ukaz deželnega predsedstva
so se postavili naši listi vsi kakor en mož proti
»infernalni mafiji, ki hujska javnost z gorostasnim
obrekovanjem najuglednejših oseb; Mahnetov »Rdeči

plamen« pa, ki je še tisti dan objavil vso resnico z debelimi črkami in mastnim komentarjem, je bil zaplenjen trikrat zaporedoma in urednik je moral za teden dni v zapor, kjer je baje spoznal »absurdnost kompromisa med proletarsko bojno taktiko in fevdalno-kapitalističnim sistemom« prav do dna.

Le počasi je scurljala vsa neizmernost škandala na dnevno luč, ubiraje stara, izhojena pota, ki nikoli ne vodijo v katastrofo. Ženske so premele stvar pri kofetku, moški pri pijači; zgražanja ni manjkalo, pa tudi zmernosti ne, ker je imel skoraj vsak svoj greh na vesti. »Slovenija« je delala medtem s polno paro, gnetla javno mnenje, odbijala napade »Ljudstva« in »Rdečega plamena«, (ki sta izkušala razširiti resnico po žličicah), z zapornim ognjem razkritij o farovških otrocih in poneverbah konsumnih blagajn; slovenski besednjak je obogatel v tej borbi za tristopetinsedemdeset novih političnih psokv. Ne sme se reči, da tolikšen napor ne bi bil žel zasluženega uspeha: sami pri sebi smo verjeli vse, a nazven — ničesar!

Ko je vlada z bistrim očesom spoznala svoj trenotek, to je, ko so »končno došle policiji resnične informacije o Veselku« ter je Skobyll izvršil par brezpomembnih poizvedb, je bilo zdavnaj prepozno za kako »državi nevarno« vrenje v globokih ljudskih plasteh in ravno še pravi čas, da je uradno objavljenje dejstva soprispevalo k edini večji nesreči, ki nam ni prizanesla. V dobi svojega norenja za visokim gostom je bila namreč Smučiklasova stranka čisto pozabila na volitve; takisto se je zgodilo Fabinovcem v njih strastnem boju zoper »stari vek«. Šele pet dni pred rokom sta se osvestila sovražna tabora ter sklenila premirje, da bi zbrala raztreseno armado. Toda čas je bil zamujen: nekdam zvesti bataljoni so stali na dan volitev v klerikalnih vrstah in zadali Smučiklasovi gardi strahovit poraz, iz katerega je rešila v vsej deželi komaj dva mandata. Smučiklas, Skalon in skoraj vse osivelo generalstvo je obležalo

na bojišču, verigo, s katero se vodi narod za nos, pa so vzeli v roke nasprotniki ter jo uporabljajo še dandanašnji z apostolsko doslednostjo in tako žilavo vnemo, da bi bila vredna boljše stvari. V tem vesoljnem potopu je izginil iz naše, historičnega motrenja nevešče javnosti zadnji glasni spomin o njem, ki ga je bil povzročil. Strupene Mahnetove puščice so se lomile še nekaj tednov v rinocerski polti omizja pri »Zelenem prešičku«, nazadnje pa je utihnil tudi on.

Ekscelenca je dobil v tem primernem trenutku svojo težko pričakovano vpokojitev in prepustil varstvo državnih interesov dokaj energičnejšemu možu; nove možnosti uspeha so rasle na obzorju. V svoji dovtetnosti za potrebe časa je razvila naša stranka nov program na »strogo narodni« podlagi ter mu žrtvovala ves osebni ravs in kavš. »Blagor naroda« je napotil Smučiklasa in Fabino, da sta si segla v roke, kar sta sterila koncipijent in Nina mesec dni kesneje tudi pred oltarjem. Domotožje po zlatih starih časih je rodilo splošno spraveželjnost, in celo naš veleučeni Peter Pohlin se je vrnil po kratkem kujanju zopet v Smučiklasovo ozvezdje.

To je bilo na predvečer Vidine poroke z Križajem. Humanist je prišel k »Zelenemu prešičku«, sédel brez vseh drugačnih pjasnil na doktorjevo levo stran ter mu izjavil, da je »krasno vreme« . . . Zelo se je bil izpremenil v teh nekaj tednih; aristokratski napuh ga je bil minil takisto kakor jeza nad grofom in kes nad bedarijami, za katere si je nekdanj mislil kupiti ministrski stol. Samo na »diplomatsko politiko« je še potrkal mimogrede, češ da mu je pomagala odnesti zdravo kožo iz »nemilih viharjev polupreteklkih dni«. V dokaz svojega zadovoljstva je dal za tri štefane vina in postal na koncu zadnjega kaj ljubezniv.

»Nu, Bilban,« je vzkliknil v tistem razmahu, trepljaje naravoslovca po ramah, »kako napreduje »Življenje stenice«? Do kakšnih epohalnih zaključkov si prišel?«

»Do kakšnih?« je bevsnil materijalist in hudobno poškilil okoli. »Do takšnih, da niso umstvene sposobnosti, moralne vrline in družabne šege mojih dehtečih žuželk v ničemer bistveno različne od človeških!«

In vsi so se grohotali, kakor da ni preklicano res.

Tako je padal spor za sporom v grob pozabljenja. Tudi most med Grabunčevo in odvetnikovo hišo je bil kmalu zopet zgrajen, zakaj Smučiklas mlajši je pomnil Dorino besedo, da bo »potem« še zmerom dobra zanj. In ko jo je vprašal, ali si ni morda premislila, mu je res podala roko ter uslišala željo srečnih roditeljev, da naj bo svatba čez štirinajst dni. Ves čas do poročnega dne je sijala hiša od njenih žarkih oči ter zvenela od njenega smeha; na svatbeno jutro pa so jo našli nemo in mrzlo na otomani, zraven na tleh pa razbito stekleničico z ostanki belkastega prahu. »Ciankalij,« je kratko rekel zdravnik. To žalostno dejanje je spet nekoliko vznemirilo naše ljudi, in tudi Veselkovo ime se je oglasilo iznova; no, stvar je bila romantična in svet jo je odložil, kakor odložimo roman.

Ko je Drejče Rovan jeseni priromal iz svoje vasi, opaljen od solnca in prepihan po gorskih vetrovih, ni mogel verjeti samemu sebi, da se je godilo na teh pokojnih tleh pred nekaj meseci toliko čudnih reči, ki so pripravile tudi njemu obilo preglavic in muk. Vsi doživljaji, dobri kakor zli, so bili zbledeli ter izginili nekam v kot, kakor poglavja zdavnaj prebrane knjige. Hotel je obiskati Rožmarinov grob, pa je rajši oblil poetov spomin pri »Bckalu«, in ko je srečal Vido s Križajem, je komaj še malce zardel. Bil je namenjen na Dunaj, študirat jus in — kakor je znancem sam omenil — »popravljat krivični družabni red pri sebi prvem«, kovat si orožje za žitja trdi boj.

Ravan ko smreka je stal drugo jutro pri oknu svojega kupeja ter pasel oko še enkrat ob pustih, zanikarnih in vendar tako prevzetnih vrstah meščanskih hiš, ponavlja si v ritmu kolesja:

»Kadar pridem nazaj!... Kadar pridem nazaj!...«

In sveža, pohlepna kri mu je zvenela v sencih veselo in upapolno kakor pesem mladega orača.

Oddelek za razisk. dejavnost

VL

LEVSTIK V.

Višnjeva.../2

821.163.6-313.1

4200710937

OSREDNJA KNJ. CELJE

COBISS •